BOEKENSCHOUW

BOEKENSCHOUW

HOOFDREDACTEUR :
A. B. H. GIELEN S. J.
HEERENGRACHT 415
- AMSTERDAM -

MAANDSCHRIFT

MET MEDEWERKING
VAN NEDERLANDSCHE
EN BUITENLANDSCHE
- SCHRIJVERS -

VEERTIENDE JAARGANG
:-: 1920—1921 :-:

UITGEGEVEN DOOR
- HET NEDERLANDSCHE BOEKHUIS -
TILBURG AMSTERDAM GOUDA WEENEN

MEDEDEELINGEN AAN DE LEZERS.

Met dit nummer beginnen wij vol moed den veertienden jaargang van ons Maandschrift Boekenschouw. Wij hebben ons, zoo lang wij aan de redactie waren, niet te beklagen gehad over gebrek aan belangstelling en telken jare is ons tijdschrift in bloei toegenomen.

Zelfs toen de oorlog rondom de menschen vernederde tot scalpeerende wilden en ook in ons land, in den strijd om het bestaan, de liefde voor cultureele goederen niet zelden verdrongen werd door materieele zorgen, hebben wij aldoor, zij het dan ook niet in zoo haastig tempo als voorheen in vredestijd, het aantal lezers zien toenemen.

Maar onze buitenlandsche medewerkers of correspondenten waren wij onherroepelijk kwijt. Zij stonden in dienst van het bedreigde Vaderland, of als dat voor een enkele niet het geval was, bleef hem toch de gelegenheid niet open met ons in geregelde correspondentie te blijven.

Ook andere moeilijkheden werden ons niet gespaard, waaronder de stijgende zondvloed der kosten wel een der gevaarlijkste dreigde te worden. Toch is geen oogenblik het ,,ende desespereert niet'' ons uit den zin geweest. Wij zouden het verachtelijk hebben gevonden ons ideaal op te geven, juist in een tijd die al armer en armer werd aan idealen... en wordt, want de groeiende materieele lusten zijn geen verkwikkend en verheffend schouwspel.

Of wij altijd de trouw onzer lezers hebben beloond gelijk zij verdienden, is eene vraag, die ons even het hoofd doet buigen. En toch indien zij wisten, zij zouden ons vergeven. Indien zij wisten, hoe wij jaarlijks honderden en honderden brieven ter beantwoording kregen; indien zij wisten wat een tijd en arbeid het vordert catalogi van een paar duizend titels eens ,,even na te kijken''; indien zij wisten wat een overleg het eischt een goed oordeel te geven over ingezonden proeven van beginnelingen... och, zij zouden het ons niet kwalijk nemen, indien wij al eens een keer in gebreke moesten blijven.

En wij rekenen er ook op dat zij dit allen hebben gedaan, en gaan met vollen moed en flinke plannen de toekomst te gemoet.

In een volgend nummer zullen wij de namen bekend maken van onze buitenlandsche medewerkers. Voor Belgie, dit worde nu reeds medegedeeld, hebben wij de hulp verkregen van den bekenden kloeken redacteur van het Vaderland Dr. d'Haese.

Onze uitgever is dezelfde gebleven, doch maakt thans deel uit van de grootere Firma: Het Nederlandsche Boekhuis.

Wij verzoeken onze lezers, zich te wenden tot Het Nederlandsche Boekhuis (Hoofdkantoor) te **Tilburg** voor alles wat de administratie betreft.

H.H. Uitgevers vragen wij, hunne boeken te willen zenden aan het vroegere adres: Het Nederlandsche Boekhuis (voorheen E. van der Vecht) Marnixstraat 372, **Amsterdam**.

En de redactie blijft gevestigd Heeregracht 415, **Amsterdam.**

Op verzoek van verscheidenen onzer lezers zullen de Uitgevers in het advertentie-gedeelte eene Boekenmarkt inrichten, waar de abonnés, tegen een kleine vergoeding voor drukkosten, boeken ter ruiling of te koop kunnen vragen en aanbieden.

De redactie opent ook weer het literaire clubje, dat vroeger den naam droeg van In Eigen Kring.

Het komt niet in ons op, te twijfelen aan het verlangen onzer lezers om aan dat gezellig en leerzaam onder-onsje mede te doen.

En ten slotte het bericht dat de abonnementsprijs per jaar en franco per post zal bedragen 4.80 gulden. Het is iets meer, maar men vergete niet dat de waarde van het geld is veranderd. Indien men dat in het oog houdt, moet men zelfs toegeven dat het relatief minder is dan voorheen.

Maar wij willen dan ook het tijdschrift zoo goed maken als maar eenigszins mogelijk is, en vragen U allen: ons uwe voorstellen ter verbetering in een of ander opzicht, te willen doen toekomen.

De Redactie.

VIJF EN TWINTIG JAAR ONDER DE MENSCHEN.

,,'t Leven is toch zoo aardig. 't Leven is slag op slag, en overal om je heen, zoo bar geestig, dat 't heusch wel amusant is om te leven.''

Deze verklaring is van Brusse en er ligt wel een fijne ironie in de algemeenheid dezer woorden. Want hij, die vijf en twintig jaar onder alle slag van menschen heeft verkeerd, zal wel weten ook hoe troosteloos en hard, hoe wreed en ruw het leven dikwijls is.

Hij kan vertellen van den stokouden strandjutter en zijne dochter dat haaiige zeewijf, die op haar beurt weer 'n geslacht van joppers en stroopers opgekweekt heeft, van de ruige krachtkerels, voor wie het barste avontuur in donkere stormnachten een lust is. Stil en graag heeft hij zitten luisteren naar ruwen Dorus, die weet van tragische schipbreuken, zoo vlak bij de kust. Dat was toch wel iets anders dan de geestigheid van het leven:

,,Ze hebbe 'n tros van 't schip uit wete brenge en vastgezet an 'n paal in 't duin... daar zijn toe' die landverhuizers in zakken langs na de wal toe-geënterd. Da's recht!... Maar die néger, die was van dat schip met salpeter, dat ook met zoo'n storm op de kust was gezet... En wàt we ook prombeerde, deur dat holle water kon me 'm gosonmogelijk dekke... En wie nou van nárigheid spreekt, da'je van angst je nagels in je eigen vleesch stong te knijpe. Puurweg gruwelijk, man... Geen halve mijl wijd lag die brik, da'je alles bespeurde wat daar voorviel... En 't duurde twéé dage en nachte, dat je ze voor je eigeste ooge d'n één na d'n ander zóó zag verzuipe... Dáár wier 'n bootsman met recht stapel-gek. Die was langs de potdeksel hene geloope na dek en sting daar nou maar, of er geen kou aan de lucht was, 'n touwwerk uit te schiete. Tot er 'n bonk overheen loopt... die 'm weg neemt.

,,Eindelijk was dat volk in de fokkemast gekrope, en veertien uur lang hebbe ze er zitte verkleume... Toe' gonge ze allegaar ineens inde groote mast over... En 't was of 't Gods hand was... want net ben ze weg, of de fokkemast slaat over... En waarachtig, toe' klouterde ze in de kruistop na bove; geen oogenblik later, of de groote mast knapt af... Dáár is toe gebeurd, wat hier Mie straks bedoelde... die stuurman blijft met zijn eene arm hange an tuig in 't toppie, en kleedt met de andere z'n eige spiernakend uit... Dan geeft ie al z'n maats voor 't laatst nog de hand, en wacht op 'n gunstige rit da' geen brekert zou wezen... Hu, — 'k zie 't nog — uit de bovenste puntje springt die man buite boord, maar de zuiging van zijn eigeste schip houdt 'm af van de kust... Toe' komt ie tusschen die rondhoute in, spartelt... ja, nog wel 'n uur ... — 'n weerlagsche zwemmer — maar al deur mat ie af, en met vier-en-dertig andere mensche is die man voor onze ooge gebleve...

,,'t Was Zondagsavons... daar hoore we 'n knap as van 'n kanon, en 't schip is uit mekander gesprongen deur die drang van dat woeiende water...''

En blijde, luchtige geestigheid blinkt er ook niet in het zwarte bestaan der Contract-koelies:

,,... Zoo droevig om aan te zien, die weemoed, die angstige wanhoop, zooals er velen maar neerlagen en geen troost vonden in 't verschiet waar hun sombere oogen heendroomden. Vol illusies hadden zij jaren geleden hun contracten geteekend om in 't verre Westerland met arbeid, wie weet schatten te verdienen, en dan als vermogende lieden, rijk ook aan ervaringen van de wijde wereld, bereisd tot zelfs in Holland toe, waar immers koningin Wilhelmina zelve troont, terug te komen onder de hunnen. En nu hun tijd dan eindelijk is verstreken, zijn zij armer dan arm, geen cent overgespaard, geen stuk kleeren, de meesten, behalve waarmee het emigratie-agentschap hun toebedeeld heeft.

Er liggen er verscheiden jong oud geworden en afgeleefd; er liggen er zwak en uitgeput, sommigen maar doodstil in een wollen deken gerold, met de zorgelijke familieleden er op het tampatje omheen. Een jongen Javaan zag ik er, die zoo 'n dekenpak gretig omarmd hield, en telkens zijn kop er tegen aanvlijde, waar z'n jonge vrouw bedenkelijk ziek lag ingewikkeld, in dit verre, vreemde land.

Een krankzinnige Maleier prevelde en raasde bij wijlen zijn verwenschingen uit tegen het blanke ras, het hoofd rood aangegloeid, een felle schittering in zijn donkere oogen. Vijf krankzinnigen waren er bij, maar die vier anderen hielden zich stom.''

,,Een troostelooze lading bruine menschen, van wie er in het logement reeds een was gestorven, contractnummer zooveel blijkens zijn blikje, bezweken voor hij zijn zonnige land terug had gezien, waar zij, op Java, immers van vijf en twintig cents daags behagelijk konden leven, buiten den gezegenden invloed van de Westersche beschaving!''

En zoo laat Brusse heel wat leed en bittere droefenis aan onze oogen voorbijgaan: het arme vrouwtje, dat radeloos van armoede den eersten stap zet op den breeden weg der zonde, uit liefde voor haar kind; de verloopen jatters van het donkerste Amsterdam; de triestige circus-menschen bij de probe, ontdaan van al den tooi en schitterglans der gala-voorstelling; de jammerende, of dof wezenloos voor zich uitstarende vluchtelingen uit overrompeld België.

Maar, daarnaast ook voorbeelden van stoere werkkracht en rustige tevredenheid als de twee korrepikkers, die echter aanspraak maken op een behoorlijker naam; de kranige mariniers, hoogere en lagere, bij den razenden proeftocht op de Panter; de helden der zee, die voor 'n karig loon, waar telkens en telkens de makkers weer omkomen in verraad van de zee, den sluipenden

dood door geweld tegemoet varen, met 'n leutig deuntje op de lippen, als kinderen, die niet bang willen zijn.

Wat een bonte wereld, waarvan wij nauwelijks hebben gedroomd, opent hij voor onze oogen, vol leven, vol menschelijkheid, vol zonden en armoede, vol kracht en opoffering.

Is dat realistisch? Ja, maar zooals Buijsse en ook Querido het opvatten, zooals het eigelijk niet anders kan zijn in de weder-gave, die nooit alleen kopie mag worden indien zij iets meer wil zijn dan een bloot verslag. De werkelijkheid met de transformatie, die een artiest aan de werkelijkheid geeft. Un coin de nature vu à travers un temperament.

En dat temperament van Brusse, waardoor hij aan alles de kleur geeft, die hem het liefst is, wordt men het duidelijkst gewaar, als men hem hoort spreken over bekende persoonlijkheden. Dan voelt men den luchtigen, vriendelijken spot, als in de uitbeelding van Heijermans; de groote vereering en bewondering, als voor Jozef Israels; de prettige plaagzucht en kameraadschappelijkheid, als bij Julia Culp; de bitterheid en het sarcasme, als bij hen wier werken en praten hij niet vertrouwt, waar hij bijbedoelingen, zelfzucht, ijdelheidjes meent te bespeuren.

Hoe scherp teekent hij den slavenhouder Troelstra, die de massa bedwingt door zijn tegenwoordigheid en als 't ware hypnotiseert door zijn onverbiddelijken dictatorischen wil?

,,Want gij h o o r t 't gestadig, gevoelt het, hoe de spanning van zoo 'n congres langzaam aan minder strak wordt, goedmoediger, gemoedelijker, vergevingsgezind, volgzaam, gedwee, bekeerd. Ge hoort 't aan hun gewillig lachen, aan hun applaus, als hij daar even op wacht; ge ziet hun oogen, hun houdingen winnen aan lijdzaam ontzag.

Tot de geest zoo huiselijk wordt, zoo knus, had ik haast geschreven, dat hij, het groote opperhoofd, de onzichtbare teugels meer en meer viert en hen maar wat laat begaan, wat laat dartelen, — overgegeven aan den berouwvollen inkeer, terwijl hij hen aanziet van zijn hoogte met nu en dan een welwillend vaderlijk behagen. En dan worden er grapjes verkocht, van die oolijke snakerijtjes, waar ze allemaal kneuterig in gnuiven, dat gij u op een zilveren bruiloft waant. En als interrupties, die eerst nog wel eens vlijm-scherp flitsten, hoort ge nu de kinderlijkste gijntjes. Tot ge denkt: Troelstra is dan toch waarlijk misschien wel de eminentste tacticus van zijn tijd in ons land.

Wat een geniaal talent is er voor 't groote tooneel in hem verloren gegaan. Dat verrukkelijk fijne, stille spel, die suggestie van ieder spiertje in zijn wonderlijk sprekende kop, van elk gebaar aan die moeizaam bedwongen, rusteloos nervige gestalte. Hij is de wil van het congres, dat hij met een slecht verholen ironisch behagen bespeelt tot blinde volgzaamheid. Hij bestraft en prijst zijn staf, zijn officieren, zijn garde zijn soldaten.

Hij kapittelt ze, mept ze met zijn woorden om de ooren dat ze

suizebollen en laat ze weer lachen, vertroetelt ze even om telkens opnieuw de cijns van hun hoorige bewondering op te eischen. Troelstra zelf is het congres van de S.D.A.P., om wien heen alles maar mise en scène schijnt en figuratie. Hij is 't zich heerlijk bewust. Hij moet zich daarom al maar weer den glimlach strijken van het te expressieve gezicht. — Hoe schoon is het broeders vereenigd te zien!''

En in een ander stuk werkt hij met nog medoogenloozer krassen aan het portret van den man, wiens levenswellust het is, het grommende volk als een beer te leiden waar hij het hebben wil.

,,Hij steekt z'n hand diep in zijn broekzak, hij wil meer meegaande en geduldig wezen. Zelfs dien machtig dreigenden neus, die er zoo vreeselijk in kan haken, bevrijft en vertroetelt hij nu om maar wat goedaardig te zijn. En 't is om te proesten zooals hij dan bedwongen-ironisch achter tegen zoo'n spreker, die hem aanvalt op kan kijken, — met kauwende kaken als had hij zoeten drop in den mond. — Hoe hij dan weer blasé naar buiten mimeert: wàt een woorden toch, wat een zoesa, voor een lang gewonnen zaak. Tja, tja — zuigt z'n tong —: en daar dat moeizame gezwoeg van Wibaut's zwaar gebogen hoofd, als onheilzwanger, om van zoo'n motie de kantjes af te slijpen! — Hij, die 't al zóó eeuwig lang allemaal ken, — wat heeft hij eindeloos diezelfde dingen aan moeten hooren van z'n leven! — En telkens, telkens weer, draait 't immers toch neer op zijn wil en komt op z'n pootjes terecht... Maar wacht, da's weer 'n ding wat ze niet snappen. Dan staat hij even in z'n volle lengte op, buigt zich toe naar de zaal, kerft met scherpe woorden in hun harde koppen hoe ze dat begrijpen moeten. Schoolmeesterig, zonder weerspraak te dulden, hoe hij wil dat ze 't als de eenig zaligmakende waarheid aanvaarden en nazeggen zullen.'' En als Brusse den tooneelspeler ten voeten uit geteekend heeft, dan kan hij zich niet weerhouden, staande voor dit conterfeitsel van zijn eigen hand,in vlijmend sarcasme uit te roepen:

O meester in de tactische strategie, uw naam is Pieter Jelles Troelstra! Welke veldheer heeft ooit zoo'n zwenking op alle vleugels volbracht, in den waan van zijn troepen dat zij stormend op den kapitalistischen vijand voortgalloppeeren? Gij hebt uw Paaschei meer dan verdiend, al vindt ge 't zelf misschien... 'n tikje kinderachtig.''

Het is mogelijk dat ik mij vergis, maar het maakt op mij den indruk alsof Brusse, die gezworven heeft onder het volk en het heeft leeren kennen in zijn domheid en argeloosheid tevens, een wrok heeft tegen den grooten demagoog, die het dansen leert naar de deuntjes, welke hij voorfluit.

Hoe inniger en vol sympathie weet hij te vertellen van de groote zangeres Julia Culp. Alles in haar is spontaan, open en opgeruimd, en zij maakt den indruk van een goed en bescheiden mensch. Zij praat zoo ongedwongen over leven en kunst, over haar armoede en spoedige glorie.

Hoe voelt ze de pijn der minachting nog na zoovele jaren. ,,Stel je voor wat dàt was... voor't Jodenkind Julia Culp, waar eigenlijk niemand mee om mocht gaan. Vroeger op de meisjesschool, werd de heele klas soms op een partijtje gevraagd, — ik alleen niet. Als wij eens kinderen te spelen vroegen, en ze wilden wel, dan mochten ze volstrekt niet van pa en ma. En wat had die goede moeder van ons dan een medelijden... Maar we waren Joden, hé? — artistenvolk: onze naam klonk naar tooneelspelerij, naar 't café chantant...''

Hoe koddig laat hij haar vertellen van haar ervaringen: ,,Och hemel ja, nog dat eerste zingen bij de Keizerin! ...Stel je voor, — ik had niets dan een oud wit japonnetje, waar ik altijd in zong, — van dat katoenerige goed... en ik was een groote sloddervos. Ik had er elken avond na afloop in gesoupeerd en op iedere vlek maar weer een strikje gezet, dat 't wemelde van de strikjes op de ongemotiveerdste plaatsen... Geen flauw idee had ik van wat er noodig was om op te treden aan 't hof. Niet van lange handschoenen, niet van witte kousen en schoenen... Ik kende nog niets, niets van luxe. Een Rembrandthoed met een veer, dat was in Amsterdam mijn illusie geweest voor later, als ik met mijn diploma van 't conservatorium in Groningen zangles zou geven. — En argeloos zou ik met mijn roode armen uit de halflange mouwen, met mijn zwart wollen kousen voor de Keizerin zijn verschenen, — als Frau Gerster niet te hulp gekomen was.''

Men voelt overal hoe Brusse zijn jeugdkennisje in bescherming neemt en haar telkens als zij iets verteld heeft, dat door onvriendelijke lezers voor eigenliefde of eigenroem kan worden gehouden, haar steeds zorgvuldig laat herhalen ,,maar je moet dit liever niet schrijven omdat 't zoo gek klinkt'', of iets dergelijks.

Ook voor Hahn, den fellen teekenaar van ,,De Notenkraker'', heeft hij sympathie, dat merkt men dadelijk. In korte zinnetjes, als om er gauw af te zijn omdat het zoo treurig is, vertelt hij hem na van zijn harde jeugd, zijn ongeneeslijke ziekte, zijn eerste tobben en zorgen. En dan prettig en voldaan van zijn slagen en gelukken in het werk.

... En hij vertelde me, dat hij vooral door kranten lezen de ideeën voor z'n Notenkraker-prenten kreeg. ,,Dan neem ik 'n stuk papier en ga maar zitten,... 'n enkelen keer wel heelemaal zonder te weten wat ik ga maken. Soms ook heb ik 'n prachtig ding in m'n kop, dat tóch niet goed wordt, ook al door het formaat, omdat 't er niet op kan. Maar hoe 't ook gaat: Maandagsmiddags moet m'n hoofdplaat af zijn... In 't begin zat ik vaak erg zenuwachtig te ploeteren; — nu heb ik 't metier zóó in m'n vingers, dat 't als van zelf gaat, en 'k werk heel gemakkelijk...

Och, en die oude vertrouwden, die goede vaste klanten, zooals Kuijper en Heemskerk, bijvoorbeeld... Nee, 'k heb Kuijper van me leven niet gesproken... 'n Jaar of wat geleden kwam ik met Schaper over 't Binnenhof en toen heeft hij mij voor 't eerst ge-

wezen, zooals hij daar met d'n hoed achter op z'n hoofd en dat badinetje de Kamer inging. En ik vond 't een vreeselijk lollig kereltje, een man die wat is, hé? Later liep ik nog 's door de Kalverstraat en toen trok daar iemand mijn aandacht, omdat er iets als 'n bijzondere atmosfeer om 'm heen was, zoo herkende ik hem weer. Want bij 't passeeren kijk je hem van zelf aan, hé — je ziet dadelijk: dat is een k e r e l!... Maar geteekend naar de natuur, nee, dat heb ik hem nooit... Vier jaar geleden, vóór ik zoo lang in 't gips heb gelegen, zat ik nog wel 's in de Kamer. Maar daar heb ik eigenlijk nooit veel voor gevoeld, want kijk je daar van de tribune af op al die kale koppen, en je kent de lui toch niet... Hoewel 's eens: toen was Schaper aan 't woord, en heel de zaal zat te schudden van 't lachen; — Kuijper was naast hem gaan zitten met een stalen gezicht, de handen zoo over z'n buik, nee, geweldig. Toen heb ik Abraham den Geweldige geteekend... Maar krabbels of zoo heb ik nooit van hem gemaakt.''

Jozef Israels nadert hij als den Meester, voor wien hij hoogen eerbied heeft, niet met dat kinderachtige ,,cher maitre'' op de lippen, waarmee de franschen elkaar voor den gek houden. En bij zijn afscheid van den eenvoudigen, diep menschelijken kunstenaar is Brusse ontroerd.

,,De schemering was langzaam aan al in de hoeken van 't atelier gekropen; de klaarheid was al uit 't licht, er viel een gouden avondschijn over de daken door 't hooge venster binnen. Heel ver en stil klonk van de stad het straatgeluid.

'k Heb weer voor vandaag genoeg gewerkt — zei de Meester, zooals 'n landman zeggen zou op 't veld, die huis-toe gaat wanneer 't avond wordt.

Uw tachtigste verjaardag...''

,,Daar denk ik liever maar niet over... 't is niet de vraag hoe oud ik ben, maar wel hoe lang 'k nog werken kan... Want als je niet meer werken kunt dan leef je ook niet meer...''

Toen ben ik weg gegaan, vreemd stil-ontroerd. En in den schemer, dien 't atelier gestaag vergaarde, bleef Israëls gebogen zitten, z'n oud verwerkte handen op z'n knieën.''

Brusse zelf heeft verklaard: ,,Het doel van al wat ik schrijf, is uitbeelden van het leven, in allerlei vormen, om wie de gelegenheid missen, die levensvormen zelf waar te nemen, hiervan de belangrijkheid zoo levend mogelijk voor te stellen. Daarom beweeg ik mij als journalist steeds ,,Onder de Menschen'', zooals mijn rubriek in de N. Rott. Courant dan ook heet, waarin mijn werk verschijnt. En, wat den vorm aangaat, tracht ik zooveel mogelijk de journalistiek, die mijn vak is, de eischen van een kunstvak te geven, waarmee de despotische jacht van de rotatiepers echter maar al te vaak in strijd komt.''

Vijf en twintig jaar onder de Menschen heeten ook de twee deelen waarin H. v a n L o o n een groot aantal schetsen van Brusse uit

de vergetelheid der krant opgedolven, heeft saamgebracht als hulde bij het 25-jarig jubileum des schrijvers. En wat deze vriend hem toevoegt, zal niet licht worden tegengesproken: ,,Met schildersoogen bekijkt Brusse de wereld, hoe lief is hem het intieme en het eentonige, het pittoreske en het expressieve. Een colorist is hij met de taal, nooit een knutselaar en woordkunst maakt hij niet. Daarvoor behouden hem waarheidsliefde en afkeer van alle onechtheid en deftigheid en heerschzucht, daartoe dringt zijn levensliefde te vinnig naar het wezen van de zaak. Onmeedoogend kan hij zijn in ironie en drang tot·geestelijk zelfbehoud.

In ons land staat hij alleen, in het buitenland ken ik geen tweede van zijn waarde en hoedanigheden. En ik ben geneigd, te denken, dat het beperkte en beperkende, het strakke en vaak schijnheilige, het aan kunst vijandige kortom in Hollands' openbare leven als het sobere, het van opgeblazenheid warse, het, — is het geen germanisme? — stemmingsvolle bij ons, dit talent zich heeft laten ontplooien tot den rijken en sappigen bloei, waarvan deze bundel een overzicht bedoelt te geven.''

Ik blijf het eens zijn met van Loon, ofschoon Brusse zelf zijn best doet den lezer tot minder gunstige gedachten over hem te brengen. Of hoe moet men deze onprettig cynische bladzijde uit zijn mislukt interview met Heijermans verklaren? Als een raadsel druk ik die woorden hier af, en vraag van een die meer scherpzinnig is dan ik, de oplossng.

,,Kom kerel'' — zei hij (Heyermans), en schurkte zoo'n beetje onbehagelijk met z'n rug — ,,laten we ons nou toch asjeblief tegenover mekáár niet gewichtiger voordoen dan we zijn? Moet jij mij interviewen, en ik dan op mijn beurt voor 't Handelsblad jou weer?... Over de wederzijdsche handigheid van den handenarbeid? — hard werkende ezels die we daar allebei zijn?... Zèg — En hij knipte me quasi leep toe van: lá we mekaar nou niks wijs maken; we weten samen toch wat 'n bril kost, hé,?... watte? — ... Of heb je kopie noodig?''

En we lachten weer, onbedaarlijk! Lachten, misschien nog wel even langer en 'n tikje luidruchtiger dan puur van harte kwam, om dit weerzien van twee menschen, die sedert hun jonge, idealistische jaren vooral ook de blague van 't malle leven — en dat twee maal twee toch maar vijf is — hebben geleerd. Als twee comedianten, zij de één ster en de ander medespeler, maar die beiden toch hun levensrol te vervullen kregen, en nu, bij gesloten doek, door de verf heen, mekaar even in 't ongeschminkte wezen hebben gekeken.

'n Oogwenk van spontane trouwhartigheid, omdat ze allebei toch maar, en ieder op z'n wijs, denzelfden bruten en alevel den schijn begeerenden meester Publiek moeten dienen met juist het i n n i g s t wat ze hebben, — Om der wille van die, dan toch altijd gulzig bekloven en laatdunkend begichelde, reputatie? — Och kom!... Immers alleen omdat ze nu eenmaal zónder Publiek's

gunst en recommandatie van hun pen, die hun eenige werktuig is, niet kunnen bestáán.

De oude, sentimenteele historie van de clowns in de kleedkamer, als de dames en heeren nog zitten de schudden?— Ja, wel zoo iets ...maar dan op 'n beetje litterairder plan van twee die weten dat je emoties slechts schrijft, om er ánderen mee te ontroeren, en dat je er zelf boven blijft staan met je verneinenden lach, die dáár nu eenmaal de geraffineerde conventie is''

Was het alles dus naar humbug en blague? Of zijn alleen die laatste woorden het, neergeschreven in een oogenblik van moede onvoldaanheid of bittere ontstemming?

A. GIELEN.

WAT ANDEREN SCHRIJVEN

Uit Boeken, Tijdschriften en Bladen.

Studiën van Mei begint met het tweede artikel van M. van Steen over *Joego-Slavië* en deelt ons bizonderheden mede over Montenegro, het land der zwarte bergen, dat echter dezen naam maar ten halve verdient, want bijna nergens is het bergland zwart. In grijze of vuilwitte tinten ontplooit de kalkbodem zijn dorre eenzaamheid en geen donker bergwoud kroont de toppen of spreidt zijn schaduw over de dalen en kloven.

Het artikel over *Einstein's Theorie, Voorzeggingen en Feiten* door J. Stein zal menig lezer welkom zijn, naar ik vermoed. Wij hebben hier en daar reeds zooveel gelezen over deze geheimzinnige theorie dat wij er gaarne het fijne eens van willen hooren. Het is onze bedoeling niet hier een volledige uiteenzetting te geven van Einstein's theorie (de algemeene relativiteitstheorie) Anderen hebben beproefd zulks te doen in populair-wetenschappelijken vorm; maar ik twijfel of zij daarin geslaagd zijn, ondanks hun verzekering dat de grondslagen der theorie toch eigenlijk heel eenvoudig zijn. Mij dunkt om die theorie te doorgronden, wordt er werkelijk een abstractie-vermogen en een hersen-gymnastiek vereischt, die men redelijkerwijze van den gewonen lezer niet vorderen mag. Ik zal mij dus beperken tot enkele hoofdlijnen, waaruit de belangstellende lezer zich althans een algemeen idee kan vormen omtrent de strekking der genoemde theorie.

Copernicus heeft ons geleerd, dat de aarde rondom de zon wentelt in één jaar tijds; de snelheid dier beweging is ongeveer 30 kilometer per seconde. Daarenboven is uit latere onderzoekingen gebleken, dat de zon met de aarde en het geheele planetenstelsel met een snelheid van ongeveer 19 K.M. per seconde op weg is naar een punt gelegen in 't sterrenbeeld Hercules. Stelt men die twee snelheden op een gegeven oogenblik samen tot één

resultante, dan kan men aangeven naar welk punt des hemels de beweging der aarde gericht is. Tot die kennis zijn wij gekomen door de onderlinge plaatsverwisseling die de hemellichamen schijnen te ondergaan tengevolge van *onze* beweging. Maar als nu het uitzicht op de hemellichamen voor ons was afgesloten, zouden wij dan kunnen uitmaken of de aarde zich beweegt of niet? Het antwoord hangt af van een andere vraag: is de aarde omgeven door een kosmische middenstof, de aether, en beweegt deze zich met de aarde of niet? Het eerste werd tot voor korten tijd aangenomen, maar tevens dat de aether zich niet beweegt met de aarde, en dus een aetherstorm moet verwekken. Na verschillende proeven te hebben besproken en de verklaring van verschijnselen te hebben gegeven, concludeert de schrijver: dat een aardsch bewoner, indien zon en sterren voor hem onzichtbaar waren, onkundig zou moeten blijven van zijn bewegingstoestand. Einstein stelt nu voor bij onze natuurbeschrijvingen den aether maar buiten spel te laten. Hij bestaat niet, want physisch merken wij niets van zijn bestaan. Hij neemt eenvoudig als natuurwet aan, dat het licht zich ten opzichte van ieder stelsel, dat zich rechtlijnig eenparig beweegt, overal en in alle richtingen met dezelfde snelheid voortplant. Later kwam hij tot zijn aequivalentie-principe: alle verschijnselen, die een gevolg zijn van versnelling of vertraging, kunnen ook worden opgevat als veroorzaakt door een verandering der zwaartekracht, dus door het ontstaan van een nieuw zwaarteveld. Op grond van dit beginsel heeft Einstein zijn algemeene relativiteits-theorie opgebouwd, en de voorspelling van verschijnselen op grond van dit beginsel gedaan, schijnen uit te komen en hem gelijk te geven.

H. Padberg wijst op een boek dat hevig doet instemmen of heftig tegenspreken, en bedoelt met deze felle woorden niets meer of minder dan het boek van Verweij over *Hendrik Laurensz Spieghel.*

Al. Slijpen heeft *Bedroevends en Verheugends uit Protestantschen Huize* mede te deelen.

Het bedroevende is „Verborgen Wegen'' door L. de Hartog-Meijes en het verheugende is een nobel boek zijner vrouw „een goudmijn van vroomheid, van rasecht zuivere liefde tot God''.

In dit zelfde artikel maakt Slijpen attent op eene fout van Domela Nieuwenhuis, die als de eigen woorden van Pius X aanhaalt woorden, welke modernistische stellingen zijn, die juist door den Paus worden veroordeeld.

Wij denken hier aan Bolland, die voorheen ook eens kwam aandragen met een getuigenis van Thomas van Aquine, dat in werkelijkheid eene voorgewende oppositie bleek te zijn, een van de bekende „sed contra est'' van eene veronderstelde tegenpartij, die Thomas pleegt in te voeren om te weerleggen.

Is. Vogels bespreekt *Dom Willibrord Verkade's Autobiografie* en P. Darmosepoetro verbergt onder den onge-

woon dichterlijken titel *Twee Tjepakabloemen in den Mataramschen Lusthof der Middeleeuwsche Scholastiek* eene wetenschappelijke verhandeling over twee twaalfde-eeuwsche scholastieken: Hugo en Richardus a Sancto Victore.

Onder mededeelingen komt o.a. voor een stukje aan het adres van Bronsveld, die in zijn „Stemmen voor waarheid (?) en Vrede (?)" wat grofheden debiteert.

Ik heb mij eens laten vertellen door een, die vroeger protestant was, dat heel het geschrijf van dezen Bronsveld zijn eenigen bestaansgrond had in een vet traktement, dat hem voor de vulling met vulnis van zijn blaadje wordt toegekend door een paar schatrijke, oude dames, welke daarmede in gemoede een werk meenen te doen den Heere welgevallig.

Het verdient onderzocht te worden en wereldkundig gemaakt als het waar is. Want hoe onnoozel het ook lijkt, daar zijn altijd toch nog simpelen, die het geschrijf van een Bronsveld ernstig opvatten.

Prof. Schrijnen bespreekt in *De Beiaard* de mogelijkheid om den weg te vinden *Naar een internationale Hulptaal.* Moet dat nu beslist een kunsttaal zijn? Zou een van de thans levende talen dien dienst niet kunnen verrichten? Laat ik dan alvast beginnen met het Russisch en Duitsch, ten deele te moeilijk ten deele te omslachtig, uit te schakelen. Het Fransch heeft inderdaad geruimen tijd dien dienst verricht, maar na 1870 heeft ook in de diplomatie het Fransch zijn rang niet kunnen handhaven. Zonder twijfel zou het Engelsch het meest in aanmerking komen. Maar geen volk zou aan een vreemd land gaarne den voorrang gunnen, en terecht. Want het invoeren van een bepaalde levende taal als internationale taal zou voor de andere levende talen een gevaar opleveren en aan het volk, waarvan het de moedertaal zijn zou, een grooten voorsprong geven en machtige ekonomische voordeelen bezorgen. Neen, de hulptaal zou moeten staan buiten alle mogelijke nationale twistgedingen. Maar zou dan wellicht het Latijn niet het meest te verkiezen zijn?

Wij denken hier natuurlijk niet aan het preutsche klassieke Latijn, het coterie-taaltje van Cicero en zijn kring, waarmee de schrijvers van de „Zilveren Latiniteit" wel moesten breken, omdat het volstrekt ongeschikt was de zich steeds verruimende ideeënwereld te verklanken, maar aan het Middeleeuwsche Latijn, een Latijn aangepast aan de eischen des tijds, dat niet zou terugschrikken voor woorden als *electricitas* en *Unio postalis universalis*, en een Minister van Onderwijs eenvoudig *minister instructionis publicae* zou noemen, niet: „qui hodie adolescentibus erudiendis publice praeest".

De moeilijkheid echter vindt de schrijver hierin dat de gedachtengang van het Latijn te veel afwijkt, dat het te moeielijk is, bepaaldelijk voor den handel, en honderden nieuwvormingen zouden het tot onkennelijkheid veranderen en vervormen. En zoo komt

Schrijnen tot de conclusie dat men inderdaad tot een kunsttaal zijn toevlucht zou moeten nemen. Men bedenke echter dat zij eene hulptaal zal moeten blijven en niet op elk gebied van het kultuurleven zal kunnen worden doorgevoerd. Want welk instituut zou eenvormigheid van uitspraak, van syntaxis, van woordschakeering, van beteekenis vooral op den duur kunnen handhaven?

Het komt ons voor dat Prof. Schrijnen het nut van het Latijn niet voldoende heeft uitgemeten en zijn mogelijkheid van hulptaal wat al te licht laat varen.

Het is een doode taal, en geen nationale trots zal zich verzetten tegen haar algemeene aanvaarding als hulptaal; kennis van het Latijn sluit een geheele kultuur, een gansche letterkunde open, die thans slechts voor weinigen toegankelijk is; de uitspraak brengt weinig moeilijkheden mede, en zelfs indien de Engelschen zouden volharden in hun koeterwaalsche uitspraak van het Latijn, kan men hen verstaan; het Latijn laat bijna elke woordschikking toe, wijl de buigingsuitgangen duidelijk maken in welke kwaliteit een woord in den zin staat; door alle werkwoorden terug te brengen tot de eerste vervoeging en alle zelfstandige naamwoorden tot de eerste verbuiging wordt bijna alles wat de taal moeilijk maakt weggenomen, zonder dat zij al te kunstmatig wordt besnoeid. En bovendien, zij die onmiddellijk het Latijn zouden kunnen gebruiken is stellig grooter in aantal dan de aanhangers van eenige, thans bestaande hulptaal.

P. Quirinus schrijft over „de lieve Heilige", *De Heilige Elizabeth van Hongarije*.

Lambrecht Lambrechts roemt een *Lied van Tinel* en bedoelt „Doodenverloving", dat een parel is. „Die perel is niet zonder vlekken, ik weet het. Ware de compositie echter door iemand van over de grenzen in het leven geroepen, ongetwijfeld zou zij beroemd zijn geworden.. Doodenverloving is een der flinkste bladzijden van Schubert of Schumann waard... Een doorslaande oorspronkelijkheid kan er moeilijk in geprezen worden, doch de muziek munt uit door rijkdom van melodie, door warm gevoel, door een sterke romantische tint, een vollen, mannelijken klank en een puike stevige, benijdenswaardige vormschoonheid."

Marie Gijsen sluit in dit nummer haar verhaal uit den mobilisatietijd *Een uit Velen*; het is misschien wat erg wrang en pessimistisch en de tragische momenten te veel gezocht in dit laatste stuk, maar het onmiskenbaar talent van de schrijfster schittert ons tegen.

Men heeft mij eens gezegd dat het dialect dat Marie Gijsen hare menschen laat spreken, in werkelijkheid geen Brabantsch is. Ik kan daar niet over oordeelen, maar moet erkennen daartegenover ook vrij onverschillig te zijn. De groote kwestie is maar of het echt klinkt in den mond der voorgestelde personen en in overeenstemming is met hun conditie en karakter.

G. B.(rom) wijdt een bladzijde aan het geschrift van Dr. J. Prinsen: *De oude en de nieuwe Historische Roman in Nederland*. Met volledige instemming nemen wij zijn oordeel over.

,,Fris te heten en wild te wezen is het gevolg van de subjectiviteit, waar Prinsen onder invloed van kunstenaars en uit reactie tegen geleerden opzettelik aan toegeeft. Leesbaar voor het grote publiek wil hij zijn en hij wordt gelezen, maar voor studie geven zijn werken àl te weinig. Zijn ,,Handboek'' lijkt soms geschreven door een dilettant en dan niet alleen de bladzijden, die buiten zijn voorliefde gaan, zoals over godsdienstige liederen in de middeleeuwen, waarop Paulus' oordeel past: ,,Wie vleeselik zijn bedenken het vleselike, maar wie geestelik zijn het geestelike'', neen, ook het hoofdstuk over wat hij altijd de ,,groote'' beweging van '80 noemt.

Willekeurig dringt hij zijn meening op, al ontbreekt ieder spoor van bewijs of zelfs de minste aanleiding. Met welk recht in dit boekje over de roman plotseling de rechtse politiek ,,luguber'' wordt genoemd, is een raadsel, dat ons verder koud laat. ,,De schoonheid is het hoogste, het eenige'', gelooft en beleidt de professor met dik pathos, om zijn eenkennigheid tot beginsel te maken. Trouw volgt hij deze regel en zweert bij l'art pour l'art en stelt zijn smaak voor wet. Evenals in zijn bloemlezingen negeert hij stelselmatig de Katholieke literatuur, prijst Anatole France om een enkele ,,historiese'' roman en vergeet Handel-Mazzetti, waardeert de ,,voortreffelike'' Van Moerkerken, zonder Marie Koenen te benaderen. Waarom ,,Quo Vadis'', waarom Benson, waarom zoveel anderen, die in de kerkelike traditie leven als hun element, nergens vermeld? Wij Katholieken mogen er groot op gaan, naast onze eigen letterkunde nog een andere te kennen, waarin de professoren ons examineren, terwijl zij uitsluitend van de hunne op de hoogte zijn. Zo gaat het eenmaal: wij betalen ook dubbele belasting voor het onderwijs, ofschoon we 't biezonder onderwijs op de koop toe zagen miskend en van 't openbare zelden konden profiteren omdat het een ,,luguber'' monopolie blijft van de linkse kliek.''

Wetenschappelijke Bladen begint met een actueel artikel van Albert Dauzat over den nieuwen president der Fransche Republiek, *Paul Deschanel*. Hij waardeert hem als redenaar en schrijver, als staatsman niet minder Men kan geen enkele tegenstrijdigheid ontdekken tusschen de redevoeringen zijner eerste jeugd en die van zijn rijperen leeftijd; de eenheid van zijn politieke beginselen blijft ongestoord. Wij zullen afwachten en oordeelen liever naar de daden, die niet kunnen uitblijven, dan naar de woorden.

W. H. Sheldon durft het wagen te wijzen op *Een fout in de Hedendaagsche Democratie*. ,,De fout der Democratie, te weten over-socialisatie en maatschappelijke lafheid, kan slechts overwonnen worden door een geleidelijke geestelijke opvoeding, die

den kwijnenden eerbied voor de meest waardevolle elementen der maatschappij, de onafhankelijke leiders, weer in eere brengt."

Onmiddelijk op dit artikel volgt eene kritiek van H. T. Moore die zegt: Met voorbijzien van het groot percentage individuen, die onder een aristocratisch bewind onderdrukt worden, komt hij (Sheldon) terstond tot zijn hoofdbezwaren tegen de democratie, dat zij het beginsel der superioriteit niet kent. Evenals in iedere wetenschap sommige feiten van grooter belang zijn dan andere, evenzoo is onder menschelijke wezens „de leider grooter dan zij, die geleid worden, en verdient meer aandacht en onderhoud." De vurigste democraat zal dit toegeven, maar tegenwerpen, dat de democratie eenvoudig een bijzondere wijze volgt om te bepalen, wie de superieure individuen zijn. Zij verlangt, dat hun aanspraken op die erkenning behoorlijk zullen worden onderzocht en afgewogen, niet alleen maar door hemzelf of door een hoogeren stand, die zichzelf als zoodanig opwerpt, maar door de geheele daarbij geinteresseerde gemeenschap en dat de mededinging voor allen moest openstaan." Dat is mooi gezegd maar in de praktijk blijkt het een leugen, zeer dikwijls tenminste. Want niet allereerst door de bekwaamsten en de eerlijksten worden de leidersplaatsen ingenomen, maar door degenen, die de meeste demagogische talenten kunnen ontwikkelen. Het nepotisme der hoogerestandenregeeringen was misselijk, het gesol met het proletariaat onder de democratie is het niet minder.

Dr. Hasenclever vertelt van *Een Staatsbankroet voor Honderd Jaren* geleden. Merkwaardig zijn de woorden, waarmede hij aanvangt: „Wie de geschiedenis der staatsbankroeten doorbladert, zal niet zonder verbazing bemerken, hoe het naar verhouding dikwijls gebeurd is, dat een staat de verplichtingen, die hij tegenover zijn schuldeischers op zich genomen had, niet is nagekomen. Van de 61 staten, wier leeningen in het begin van 1916 aan de Londensche Beurs toegelaten waren, kwamen volgens een bericht in een Engelsch vaktijdschrift slechts 35 hun verplichtingen na, terwijl 26 dit verzuimden... Vooraan staan de Zuid-Amerikaansche republieken, waarvan geen een er zich op beroepen kan, er zonder één staatsbankroet afgekomen te zijn. Onder hen zal wel niet gemakkelijk één het record van Ecuador verbeteren, dat in de laatste eeuw niet minder dan dertien maal bankroet is gegaan. Maar toch pleegt in sommige Zuid-Amerikaansche staten een bankroet gemiddeld om de zeven of twaalf jaren voor te komen." Wat 'n land!

Onze Eeuw houdt zich nog bezig met *Multatuli* en geeft een parallel door Maurits Uijldert getrokken tusschen den schrijver van den Max Havelaar en dien van de Camera Obscura. Hij is het niet eens met Busken Huet, die het werk van Nicolaas Beets niet verhevener vond dan „de nok van een gereformeerd bedehuis" en die schreef: „bij het verhaal van Saïdja's karbouwen daarentegen, bij de toespraak tot de Hoofden van Lebak, gaat gij regel-

recht de lucht in, en ge voelt niets anders boven uw hoofd dan het azuur van Insulinde's hemel". De tegenstelling is ongetwijfeld scherp geteekend, Huet's pen is altijd scherp. Maar het kan den oplettenden lezer niet ontgaan dat de groote kritikus de Camera Obscura in zijn geheel neemt en de wijde blauwe Indische hemel slechts boven het hoofd voelt als hij zich verdiept niet in de Max Havelaar, maar in enkele fragmenten van de roman. Wij vragen of er wel eenige vergelijking mogelijk is tusschen twee zoo disparate boeken als de beide genoemde.

In dit nummer wordt hulde gebracht aan *Mengelberg* door Mr. J. van Oven, en J. Bosboom legt den lezer drie brieven voor door Nicolaas Beets geschreven aan onze beroemde romancière Bosboom-Toussaint.

J. L. van Tricht eindigt zijne *Beschouwingen over Hermann Bahr* en betreurt het dat deze vroeger vaak wanhopige schrijver katholiek is geworden, omdat zijn zoeken en worstelen nu doodloopt in het bestaande, inplaats van mee te helpen bouwen aan de nieuwe menschheid. Wat een groot woord en wat een klein begrip. Sinds wanneer is de zoeker gelukkiger dan de vinder?

De Gids biedt ons het op-een-na-laatste deel van Nico van Suchtelen's *Demonen*. Victor's vriendschappelijke verhouding met Marga, die de liefde zoo nabij kwam, wordt door haar verbroken. Hij bedenkt een vliegmachine voor sociaal-democratische doeleinden! Zijn huwelijksleven raakt al meer en meer in de war. In de volgende aflevering zullen wij vernemen hoe Victor met zijn demonen klaar komt of zij het doen met hem.

Van Stijn Streuvels een fragment uit het tweede deel van zijn *Genoveva*, waar wij voor 't eerst Golo, Siegfrieds kwaden geest, zien optreden. Verder zijn er artikelen van L. Simons: *Vlaanderen in de Branding*, waarin hij ons aanraadt het oor te leenen aan Vlaanderens ons kenbaar te maken wenschen; en dit te doen met hartelijke daadvaardigheid, die zich niet laat afschrikken door eventueele booze blikken van Franskiljonsche of Waalsche zijde. Dr. Everard Gewin in zijn *Dr. A. Capadose en het Reveil* gunt ons een eigenaardigen kijk in het geestelijke leven der protestanten van meer dan een halve eeuw terug; en Dr. H. de Vries tracht ook den leek iets te doen begrijpen van *Meerdimensionale Ruimten*.

Dr. J. A. Schroeder laat zich gunstig uit over *De R. K. Centrale Raad van Bedrijven*. Als niet-katholiek kan hij er onbevooroordeeld over spreken en meent dat men dien Centralen Raad wel wat onbillijk beoordeelt. Het plan heeft naar zijn oordeel een gezonde kern en wij zullen moeten trachten die ook te waardeeren.

Dr. Veth vraagt de aandacht voor *Portretkunst met de Pen*, enkele portretten uit Keynes' Economic Consequens. Keynes, behandelt er de zittingen in van de Big Four, doch Orlando treedt weinig op den voorgrond, en het zijn dus Clémenceau, Wilson en

Lloyd George, waar het volle licht op valt. Zij worden geteekend zooals de geschiedschrijver personen van belang voor de oogen zijner lezers brengt... Het zijn maar een zeven en twintig ruim bedrukte bladzijden, waarin hij ons tot de zittingen van de conferentie binnenleidt, in dat kleine bestek echter laat hij de geduchte makers van het vredesverdrag in enkele trekken voor ons leven met eene onafwijsbaarheid, die ze ons, op de meest overtuigende manier blijvend in den geest prent.

In groote lijnen en sobere kleuren geeft Keynes ons het sprekende schetsontwerp van een modern Regentenstuk van den eersten rang!

Ten slotte vinden wij onder de boekbeoordeelingen een zeer waardeerende bespreking van *Marie Koenen*'s: *De Redder*.

PANTA.

GODSDIENST EN WIJSBEGEERTE.

Coster (Dirk) Marginalia. Van Loghum Slaterus & Visser.

Deze Marginalia herinneren aan het Enchiridion van Epictetus' niet alleen door den vorm, waarin Nijhoff in 1915 de vertaling van Dr. Scheurleer deed verschijnen, maar ook door den inhoud.

In korte aphorismen, vooral in de afdeeling Fragmenten, brengt Epictetus, of de leerling die zijne wijsheid voor het nageslacht opteekende, ons veel kostelijke zedelijke uitspraken en geestelijke overwegingen, die vaak van christelijken geest doortrokken zijn. Zoo doet ook Coster, al komt het ons voor dat hij minder klaar en eenvoudig is, dat hij dikwijls ook verder van het ,,inzicht der anima naturaliter christiana'' verwijderd is dan de kreupele wijsgeer van Epirus, de vrijgemaakte slaaf, die 1800 jaren geleden leefde en leerde.

Toch staat Coster op zijne beurt weer verder af van de leer der Stoa dan Epictetus. Het komt ons voor dat Coster op het einde van zijn boekje in levenswijsheid heeft gewonnen en hij ook een zuiverder begrip heeft van ascetisme en Christendom. Over de middeleeuwen, zou men zeggen, heeft hij zich laten voorlichten ter eeniger tijd door het jongste boek van Huizinga, terwijl hij andermaal dieper schijnt doorgedrongen.

Tegen de levenshouding van den modernen mensch neemt hij stelling en zegt o.a.: ,,De tragedie van de 19de eeuw onthult zich, tegenover die van vroeger eeuwen, in laatste instantie als de tragedie van het egoisme''. Zeer paradoxaal, wat echter niet genoeg is om de volkomen onjuistheid van het gezegde te bemantelen, klinkt de volgende uitspraak: ,,De groote scheidslijn die de menschheid verdeelt, loopt niet tusschen goed en kwaad, tusschen de goeden en de boozen, maar tusschen de levenden en de levenloozen. Tusschen hen die haten en liefhebben kunnen, en hen die niet

haten nòch liefhebben kunnen. Tusschen hen die toornen en vergeven kunnen, en hen die niet toornen doch nimmer vergeven kunnen. Tusschen die misdaden en schoone daden volbrengen kunnen, en hen die nòch kwaad, nòch goed kunnen zijn.'' Die derde catagorie is een fictie.

Heel mooi uitgedrukt en getuigend van zuiver begrip lijkt mij deze parallel: ,,Het Stoïcisme leerde het gemis der aardsche vreugden vreugdeloos verdragen; het Christendom leerde het gemis der aardsche vreugde verdragen van uit een hooger vreugde, die wel ieder oogenblik bereid is, de kleinere vreugden van de aarde te bestralen, doch die uit zich zelf bestaat en die de natuurlijke straling is der gezuiverde ziel.''

Als laatste aanhaling eene waardeering van Guido Gezelle: ,,Dat het Christendom de aardsche vreugde verdiept, en de waarneming dier vreugde niet vervaagt, doch verheldert, wordt in onze eigen literatuur al reeds bewezen door het feit, dat niet alleen er geen natuurpoëzie verrukkender is, dan die van onzen eenigen modernen Christen, Guido Gezelle, maar nergens ook de natuur met scherper zinnen waargenomen werd, nergens meer de natuur als natuur aanschouwd werd, zonder de vervalsching van een enkele tendenz, van èen enkele persoonlijke gedachte.''

Vooral als zielkundig document vind ik deze Marginalia merkwaardig.

A. GIELEN.

Drijver (F. W.) Klimop Ranken. N.V. Mij. Editio, Hillegom.

Dominus Drijver, de schrijver van ,,Mooi Leven'' — ,,Langs Opgaande Wegen'' — e.a. — heeft dezen bundel stichtelijke lectuur verzameld uit zijn hier en daar verspreide opstellen.

Natuurlijk heeft de eerbiedwaardige schrijver niet bedoeld, met deze vrome beschouwingen zich te richten tot Katholieke lezers. Maar dat neemt niet weg dat wij een woord van lof spreken tot den man, die volgens zijn ambtgenoot De Genestet: ,,Wijsheid zoekend met lach'', van wat hij vergaderd heeft zijne geloofsgenooten blijde mededeelt.

Of dezen het altijd met hem eens zullen zijn, geloof ik echter niet. B.v. waar hij hun vraagt zich den oermensch voor te stellen, wiens taal evenals die der dieren, nog slechts bestond uit enkele klanken, en die zelfs zijn recht opgaande houding nog moest leeren?

En of de schrijver niet wat te veel aanhaalt den zwakken weifelaar De Genestet?

R. SAC.

Zondagsmisboek. 4de druk. G. Mosmans Sr. Venlo.

Het lag voor de hand dat zij, die alleen Zondags de H. Mis kunnen bijwonen, een te veel moesten hebben aan een volledig

Missaal. En het was derhalve te voorspellen, dat de uitgever met zijn „Zondagsmisboek'' succes zou hebben. De 4de druk bewijst dat degenen, die dat werkelijk voorzegd mocht hebben, niet lichtvaardig was in zijn oordeel.

Het eenvoudig, toch keurig uitgegeven boek, is bezorgd door Pastoor J. Ruijten en bevat de Liturgische Misgebeden voor de Zon- en Feestdagen en voor nog eenige meer bijzondere dagen met aanhangsel van Biecht- en Communie, Lof, Kruisweg, Litanieën en andere gebeden. Natuurlijk wordt het van harte aanbevolen, wat het boek trouwens zich zelf reeds doet door zijn uiterst praktische bruikbaarheid.

R. SAC.

OPVOEDING EN ONDERWIJS.

Kleijntjes (J.) en **Dr. H. Knippenberg**. Van Goden en Helden (Geillustreerd) Derde, herziene en veel vermeerderde druk. Groningen. — Den Haag.

't Verwondert ons niet, dat van dit „boekje'' zoo spoedig een derde herdruk noodig is; het is ook een mooi boek, dat bij leerlingen van Gymnasium en H. B. S. zeer in den smaak valt.

't Is wel 't beste boek, dat we in ons land op dit terrein bezitten. Aangenaam en vlot geschreven, brengt 't veel kennis bij zonder door beeld of uitdrukking gevaarlijk te zijn of zelfs maar te stooten.

De overzichten, welke aan de ontleding der groepen voorafgaan, mogen waarlijk goed geslaagd heeten, omdat ze het *wie* en *wat* van Grieken, Romeinen en Germanen (de hoofdverdeeling van het boek) goed aangeven, tot beter begrip derhalve strekken van hun respectieve „Goden en Helden''. Op christelijk, of liever katholiek standpunt staand, ook in de onderhavige stof het eenig wetenschappelijke trouwens, zien de schrijvers in de mythen, de goden en de helden de gevolgen eener godsdienstige ontaarding steunend in eerste instantie op een juiste Godskennis (de oorspronkelijke openbaring). De kern der goddelijke waarheid moet men dus van haar zuiver menschelijk omhulsel ontdoen; doch hiervoor heeft men ook de hulp van noode van Folklore, vergelijkende taalwetenschap en dergelijke scienties meer.

Deze lijn hebben de schrijvers gevolgd. „Zooals vele heidensche volken, die het rechte spoor bijster raakten en het geloof aan den éénen waren God verloren, hebben ook de Grieken oorspronkelijk aan de Natuurkrachten goddelijke eer bewezen. Mettertijd kwam wijziging in hun godsvereering;...'' Deze godencultus varieerde nog veel naar plaats, tijd en aanleg, ja vloeide voor geen gering deel hieruit voort. Helder stellen de schrijvers ons dit voor in hun heerlijke beschrijving van het germaansche leven, dat nogal

van dat van Grieken en Romeinen verschilt, al blijft de groote lijn duidelijk zichtbaar, die door het gansche godenleven loopt, getrokken door den Schepper der oorspronkelijke waarheid.

Daarin vinden we dus den sleutel, die ons den zin opent van het „goden- en heldenleven".

We verwachten werkelijk ,hetgeen de schrijvers hopen, dat, „het boekje onder Gods zegen nut zal blijven stichten."

FR. BENVENUTUS. Min. Cap.

Kooistra (I.) Zedelijke opvoeding. Negende druk. Wolters, Groningen.

In een kwart-eeuw heeft dit boek zijn negenden druk gehaald, hetgeen vast een bewijs is van belangstelling. En belangstelling kan bij dit soort werken niet voortkomen uit onzuivere motieven, maar moet zijn oorsprong hebben in vermeende of werkelijke bruikbaarheid. En het komt mij voor dat de bruikbaarheid niet slechts gewaand is.

De schrijfster geeft blijk van zooveel ondervinding en ervaring dat men allicht zijn nut kan doen met hare paedagogische wenken en raadgevingen.

Ik moet echter, om katholieke onderwijzers niet te leur te stellen hen nadrukkelijk er op wijzen dat in dit boek alleen sprake is van natuurlijk-ethische opvoeding. Omdat aan deze opvoeding dus het voornaamste ontbreekt, kan zij door ons niet als een geheel worden beschouwd, doch veeleer als eene bijdrage, waaruit goeds te putten valt voor eigen aanwending en toepassing. Hierbij moet men natuurlijk eclectisch te werk gaan, degelijk weten te schiften. Wat gezegd wordt over den invloed van lectuur op kinderen, van de droevige vertooning van kinderbals, van het overdreven geven van te veel en te kostbare geschenken, en zoo veel meer, kan door iedereen beaamd worden; wat wij hier echter lezen van de ooievaars-kwestie, van gemengde opvoeding, van sommige „conventioneele begrippen" enz., behoeft men waarlijk niet te beschouwen als onaantastbare waarheden.

DR. VAN L.

Sociaal-Economische Geschriften. Teulings, 's-Bosch.

De heer J. Verbiest biedt hiermede het publiek een bundel aan, waarin eenige op den voorgrond tredende sociaal-economische vraagstukken worden behandeld en een paar economisch-historische schetsen eene plaats vinden.

Het zou misschien een weinig pedant lijken indien wij hier deze schetsen wilden aanprijzen, wijl de meeste auteurs vakmenschen zijn, die hun onderwerp natuurlijk beter doorgrond hebben dan een die uit kracht van algemeene ontwikkeling er over mag meepraten. Hoofdzaak is dan ook de aandacht onzer lezers te vestigen op deze uitgave, hetgeen wij meenen niet beter te kunnen doen

dan door hun op te geven de lijst der behandelde vraagstukken met de namen der gezaghebbende schrijvers.

Mr. Ch. Raaymakers: Solidarisme .— Mr. L. van Ogtrop: De taak der Circulatiebank in de laatste jaren. — J. Nijst: Samenwerking tusschen Landbouw- en Middenstandscrediet. — J. Verbiest: Stemmen over de heffing in Eens. — J. Verbiest: Theoretische grondslagen der heffing in Eens; hare beteekenis voor den Middenstand. — Dr. A. Steger: Het stikstofvraagstuk. — Mr. L. Kortenhorst: De Reorganisatie der Kamers van Koophandel. — Mr. T. Verschuur: Economisch en Sociaal Beleid. — J. Verbiest: Over Indexcijfers. — Dr. H. Knippenberg: Het Continentaal Stelsel en zijn Gevolgen. — Dr. H. Huijbers: Een Handelscrisis in 1810. — Dr. H. Huijbers: De Zee is open, de Koophandel herleeft. — J. Verbiest: De Jaarmarkt in vroeger tijden. — Dr. H. Knippenberg: Het Cultuurstelsel. — Dr. H. Huijbers: Het Suez-kanaal; beteekenis en ontwikkeling tot 1914.

Het mag schijnen dat er enkele schetsen van minder praktisch belang tusschen zijn, vooral bij de historische opstellen, maar men vergete niet dat juist de geschiedenis moet aanwijzen welke fouten vroeger werden gemaakt, om die thans te gemakkelijker te vermijden. Wie zich aan een ander spiegelt, spiegelt zich zacht.

DR. SN.

NIEUWE LETTEREN.

NEDERLANDSCH.

Boer (J. W. de) De Kolk in de Kreek. Brusse, Rotterdam.

Het schijnt tegenwoordig mode te zijn voor een roman dat soort titel te kiezen, die niet het minste laat vermoeden van wat er te doen is tusschen de twee schutbladen.

Van denzelfden schrijver verscheen vroeger ,,De Gek'' en ik heb dat boek gelezen en vond dat de titel precies zeide wat hij zeggen moest. Waarom nu ook niet? Waarom niet eenvoudig gezegd: ,,Nog een Gek''.

Want dit is toch het geval. Hans Jurres ,,met een onrustigen wrevel over den ongekenden broei in zijn lijf'' is even stapel, ten minste waar zinnelijkheid hem de baas is en dat is bijna altijd, als de sinjeur uit het vroegere boek, wiens naam ik vergeten heb. Hans Jurres heeft tot vertrouwde een vriendinnetje van de H.B.S. (wat zijn de tegenwoordige kinderen vroeg rijp en vroeg rot) die een getrouwden man naloopt, en hem trouw verslag doet van wat ze uitvoeren. Hij heeft nog een vriendinnetje, die zeer idealistisch is aangelegd en hooge beschouwingen houdt over hooge en reine liefde, waar natuurlijk de zwabber op den duur niet genoeg aan heeft.

En dit rare manneke wordt soldaat in den oorlogstijd. En al spoedig leeft hij met een dienstbode, die hij ontdekt heeft op een leegstaande villa in de buurt.

De schrijver vindt daarin aanleiding om het verkeer van dit span in alle groezelige bizonderheden te beschrijven.

Later wordt hij overgeplaatst, ziet in Amsterdam de meid van de villa terug als publieke vrouw.

Dan doet hij heel gek en wanhopig en zal worden afgekeurd, zegt de dokter. Zoo gebeurt het dat hij naar huis terugkeert, in gezelschap van de twee meisjes, Lonny, die den getrouwden man naliep en Do, met haar ideale liefde.

,,Twee vrouwenfiguurtjes die bij hem zijn, leunen zonder te spreken over de railing, gearmd.

En zien neer in de deinende zwalping van het doorlichte groene water, waarin het morgen-zonnelicht begint te wonderen.

En zij begrijpen.

Begrijpen het mysterie van hun vriendschap.''

Ik begrijp er niets van. Zie alleen dat de schrijver goed op de hoogte is van alle uitbarstingen van passie en ongeregelde liefde, en beschouw wat hij nog meer weet te vertellen als gonzend geraas en jongensachtig gezwam in de ruimte. En dat is wel jammer, want iemand die zoo zijn zinnen weet te bouwen en zulke zuivere beelden weet te vinden, moet toch ook naar den inhoud wel iets zuiverders kunnen bieden, zoodra hij dat speculeeren op de lagere instincten van het publiek maar wil opgeven.

A. Gielen.

Hulzen (G. van) Aan 't lichtende Strand. Mij Voor Goede en Goedkoope Lectuur. Amsterdam.

Op den omslag staat eene samenvatting van dit boek in de volgende woorden: Dit boek brengt de kenschets, de ontplooiing van een vrouwenziel, in haar verhouding tot de zinnelijkheid, geteekend met het inzicht en de zelfbeheersching van een schrijver op de volle hoogte van zijn kunnen.''

En de schrijver zelf teekent op den ,,voorhang'' zijne gedachten aan: ,,Ingeboren is ons 't liefdesverlangen, onberekenbaar, onbestemd, almaar zoekend, nooit bevredigd, zoo vaak in strijd weer met zich zelf, dat we er door geraken, bewust, onbewust, op paden alwaar we niet willen zijn.

Wel sluimert soms dat verlangen, blijft vaag en ongeweten, alsof niet bestaat, maar één enkele blik, een woord, een wenke roept óp de vonk die overspringt en heel het gemoed in laaie zet. Als een donkere, woelende vloed, ongezien, nauwelijks vermoed, koortst aldoor onder 's levens gewone gang de liefdedrang en veelal hangt 't van het toeval af zoo deze stroom in goede bedding drijft of als een banjer 't al ter zijde duwt, dijken scheurt, je naar een hemel, naar een afgrond voert.

't Leven is zóó vreemd, zoo wreed voor ons zelf, we doen wat

we achterwege konden laten, en laten wat we doen moesten. Liefde is een hoog goed, hartstocht een wilde wind, maar liefde zonder hartstocht blijft een dood ding, kil als een dag zonder zon, vreugdeloos. O, dat eeuwige haken naar de zon, naar de jubeling?''

Ik heb opzettelijk dit lange citaat gegeven, omdat de lezer daaruit reeds vermoeden kan wat hem in de volgende bladzijden te wachten staat.

Van liefde is er geen sprake, alleen van lijfsbegeerte en overgave aan alle zinnelijke verlangens. De juffrouw, die de heldin van dit boek is, huivert bij het woord huwelijk en heeft maar steeds den mond vol van vrije liefde. Zij lijkt wel een onbenullig onderwijzeresje, dat door Rousseau in de war is gebracht en heel parmantig de meest radicale malligheden staat uit te kramen.

Er moet nog een tweede deel komen, gevend de ontwikkeling van het geval, de ontplooiing van een vrouweziel, in den vorm van minnebrieven.

Als van Hulzen evenveel zin heeft voor psychologie als voor het matte pessimisme, dat hem zoo eigen is, dan moet dat tweede deel ons de verwording dezer vrouw laten zien tot volslagen hysterica, waartoe eene vrouw met zulke principepen en met dergelijke passies vervallen moet, indien zij niets hoogers heeft, waaraan zij zich kan opheffen. En dan zijn wij weer een van die wezens rijker, welke zich zelf en anderen het leven tot een hel maken. Gelukkig bestaat het schepsel dan maar alleen op papier en wij kunnen het ontvluchten, hetgeen ik den lezer dan ook ten zeerste aanraad.

A. GIELEN.

Hoorn (Mil van) Onder den Ouden Jan. Amersfoort, Valkhoff.

De oude Jan is de toren van Delft, en wat daaronder gebeurde in het Cursus-leven der jongelui, die werden klaargestoomd voor het kader, wordt door van Hoorn beschreven.

Wij maken al de evoluties mee dezer kleine kazerne-wereld: het eerste exerceeren, paardrijden, verliefdworden (heel onschuldig) examen-maken, kamerarrest, plagerijen en gestoei 's avonds op slaapzaal enz.

De schrijver moet een jongmensch zijn en aan alles kan men zien dat dit boek zijn eersteling is. Een coup de maître is het niet, maar men vindt wel enkele goede kwaliteiten, die voor de toekomst hoop geven. De gebreken zijn echter voorloopig grooter dan de deugden.

Het zal den schrijver geen pijn doen dit zoo onbewimpeld te vernemen; hij is iemand van gezonde zelfkritiek en erkent met beminnelijke bescheidenheid: ,,Mijn schetswerk zal in uw geheugen de schilderijen van ons jeugdleven terugroepen. Vindt ge er portretten in terug, bedenk dan, dat ik geen opleiding voor portretschilder genoot; ik kan slechts met wat kool en krijt, een paar

krabbels maken, die dikwijls naar het karikatureske neigen, omdat een bult van een neus of een vouw van een nek, ongeoefend als mijn hand is om fijne trekjes te maken, te grof uitvalt.''

Bij die zelfkritiek zullen wij een aanhaling plaatsen, om te toonen hoe juist de auteur zich zelven heeft beoordeeld. Het gaat over een meisje uit een sigarenwinkel, waarop Joost in die mate verliefd is, dat hij, die nooit rookt, plotseling een aandrift gevoelt om telkens maar weer sigaretten te gaan koopen. Hij teekent haar voor zijne vrienden: ,,Ze zijn grijs, die oogen, als het grijs van de zee in middaglicht! Ze zijn omschaduwd door zwartezijden wimpers; ze zijn omlijnd door brauwen van edelen boogvorm, donker als ebbenhout. Ze zien diep in je van aandoeningsschrik-trillende ziel en geven je de sensatie van een stillen Meimorgen. Ze doen wegvallen van je domme oogen de schellen, en toonen je, wat leeft in een vrouwenhart... Denk je, Voortje, grijs, diepgrijs van een zomerzee; schaduw van zijde-zwart op zacht-bleeke wangtint... En ik zei je nog niets van het mondje...''

En dan gaat het door over het mondje in nog onnatuurlijker taal en beelden. De charge is hier zoo overdreven, dat alle geestigheid verdwijnt en niets overblijft dan een flauwe komiekerigheid.

Daar moet deze schrijver, wil hij eenmaal iets goeds leveren, zeer ernstig op letten. Overigens heeft hij ook wel talenten, maar die verdwijnen bijna in den oceaan van tekortkomingen.

Voor een ding zijn wij den schrijver dankbaar: dat hij niet zijn oog gevestigd hield op de gore zijde van het kazerne-leven, en niets vertelt wat iemand zou kunnen kwetsen. Daarvoor alleen zou ik hem gunnen dat hij tot eersten luitenant werd benoemd, als tenminste de veiligheid van ons land er geen schade van ondervindt.

A. B. H. GIELEN.

Kemp (Pierre) Het wondere lied. Veen, Amsterdam.

Nu verschijnt werkelijk de tweede druk van dezen bundel poëzie.

Ik kan niet anders dan blij er om zijn, wijl daaruit blijkt dat in onzen tijd, nu een uitgever zich nog wel eens twee malen bedenkt voor hij besluit verzen te laten drukken, er toch nog menschen zijn, die ze genieten.

Het zal natuurlijk op de eerste plaats wel liggen aan de verzen zelf, dat hier een tweede druk kon worden opgelegd. En ik herhaal wat ik vroeger reeds zeide, er zit prachtige en waarachtige poëzie in dit boekje, vol muziek. Ja, vol muziek. De verzen van Kemp moet men niet enkel lezen met de oogen, maar met de ooren vooral. De klank doet het voor een zeer groot deel.

Dit eene, herinnerend door gang der verzen, door gedachten en beeldspraak aan een gedicht, niet een bepaald, van Hélène Swarth haal ik aan als proeve:

ROUW.

Door 't gouden koren woei de zomerwind,
De glans der zon blonk in een gouden ring
Van vrouw in rouw, die door de velden ging
En in haar armen droeg een lachend kind.

Speelsch door haar blonde lokken woelde 't kind
De fijne vingertjes. Als gouden aren
Breed golfden heure prachtig-blonde haren
En spreidden zich beschermend om het kind.

In 't wijde en deinend goud de klaproos rood
Vlambloeiend in het weligruischend koren
Te stralen stond in gouden droom verloren:
Het hart was zwart. „Uw vader, kind, is dood''.

Door 't gouden koren woei de zomerwind
En met heur gouden haren speelde 't kind...
Zij weende en kuste 't kind. Een vogel floot
Om 't lachend kindje en om de klaproos rood.

RED.

Mason (A.E.W.) Stroomend Water. J. van Campen, Amsterdam.

Feuilletonbibliotheek, waarin al een vijf en twintig nummers ongeveer zijn verschenen. Allemaal verhalen, die eerst een plaats hebben gevonden in het Handelsblad. Toch geen lectuur, in het algemeen gesproken voor iedereen. Men zou het kunnen denken, omdat een dagblad daar rekening mee pleegt te houden. Als de laatst geëindigde feuilleton: „Een grijs Schoentje'' ook in deze serie een plaatsje vindt dan worden de lezers nog eens vergast op een griezeligen monnik, volgens het bekende recept, werkend met dolk en vergeetkuilen en alle mogelijke romantische intrigues. En wordt het thans loopend feuilleton in boekvorm uitgegeven, dan kan dat dienen als een propaganda-boekje onder de massa van de absoluut dierlijke afstamming en ontwikkeling van den mensch.

Maar wij dwalen af. Wij moeten nu een oordeel hebben over het boek van Mason. De titel zegt niets, en wordt ook niet gemotiveerd door het nieuws dat op een der laatste bladzijden wordt medegedeeld: een der vrouwen van het boek droomt van stroomend water, daar zij in de nabijheid van stroomend water is geboren en haar moeder het hoorde dag en nacht. Dat moet dan verzinnebeelden den invloed, die opvoeding, omgeving en gebeurtenissen in de jeugd op het latere leven hebben.

Een dochter van een gescheiden moeder, een echt wereldsch en wuft mensch, wil terug naar haar vader. Zij ontdekt dat deze een stille schurk is. Zij speelt tegen hem op, en is in staat, met behulp van den edelen man, dien zij op 't laatst huwt, den vader het slachtoffer afhandig te maken, dat hij op een tocht door de

bergen in een afgrond moest laten storten, om een anderen schurk de verzekeringspenningen in handen te spelen.

Het boek is geschikt, en de geschiedenis zal wel boeien tot het einde.

A. GIELEN.

Salomonson (Herman) Elvira en de Kapstok. Holkema & Warendorff, Amsterdam.

Schetsen, waarvan een den titel geeft aan het heele boek. Elvira en Kapstok zijn de paarden van twee nachtkoetsiers, die een weddenschap aan hebben gegaan, in welken rossinant nog het meeste leven mag schuilen. Elvira wint, maar valt dood neer na de zegepraal. Ruzie tusschen de twee menners; de een verwijt den ander het schaamteloos gedrag van zijn dochter; bedekte zinspelingen op nachtvlinders enz.

Een ander schetsje heet St. Michaël. Een meisje werd opgevoed bij vrome nonnen, en weet van den prins geen kwaad. Als de Uhlanen komen, vluchten de abt en de zusters en laten het kind achter om het klooster te bewaken. Een officier maakt misbruik van het meisje, dat er niets van bemerkt of begrijpt.

Een jaar later komen de zusters terug en de bewaakster staat op den drempel om haar te begroeten, blij en trotsch, met een kind in de armen. De abt kijkt woedend. Zij wordt uit het klooster verwijderd en een week later vindt men haar dood tegen den kloostermuur, met het kind dat zij meende te hebben ontvangen van St. Michaël.

Dat is niet proper; zoo iets uit de verbeelding van den cynicus Anatole France. Onze taal en heel ons verbeeldingsleven leent er zich niet toe om zulke malligheden te vertellen. Ik moet er bijvoegen dat de schrijver zich niet tot een plat naturalisme laat verleiden.

M. WALRE.

Sinclair (F. de) Het Noodlot van Lucas Absdale. Van Holkema & Warendorf, Amsterdam.

Het was Lucas' ongeluk dat hij de gedachten der menschen kon lezen. Hij wist nooit te onderscheiden tusschen wat de menschen dachten en wat ze uitspraken. Dat leidde natuurlijk tot heel zonderlinge conflicten. Want als de menschen iets in gedachten hadden, gaf Lucas,in de meening dat ze zich hadden uitgesproken, antwoord op het enkel-gedachte.

Zijn dokter ried hem aan: sport, goed voedsel, Jaeger dragen. Maar het hielp hem niets.

Om tot rust te komen ging Lucas wonen op een dorp. Dat maakte eigenlijk de zaak nog erger, want juist omdat de menschen elkaar allen kende, wisten zij natuurlijk altijd waar en op wien de onwillekeurige onthullingen van Lucas sloegen. Dadelijk, alsof ze het hem in ronde woorden hadden verklaard, doorzag hij

de verliefdheid van een paar jonge meisjes. Door zijne helderziendheid sticht hij ruzie tusschen twee vrienden. In een groot gezelschap spreekt hij over de noodlottige gelijkenis van Lientje van den Notaris met den Burgemeester, hetgeen ten gevolge heeft dat er een leelijk lasterpraatje door Arkelo gaat.

Als Lucas die aanvallen van gedachtenziener had, dan was er maar een middel om hem weer terug te brengen tot den gewonen maatschappelijken toestand. Zijne huishoudster ging voor hem zitten, prevelend: de tafel van vermenigvuldiging, de tien geboden, het Wien Neerlandsch Bloed, de Moord van Raamsdonk... tot de genezing was ingetreden.

Majoor Kleefstra, wien Lucas mededeeling had gedaan van zijn gave of zijn kwaal, al naar men het nemen wil, trekt de moraal uit de geschiedenis...: „En toch is hij alleen de man, die de menschen ziet en verstaat zooals ze werkelijk zijn en denken. Maar dat is het juist. Niemand, de beste van ons allen nog niet, verdraagt de openbaarheid van zijn gedachten... de samenleving kan niet buiten schijn en leugen... We spelen allemaal komedie... we zijn allemaal acteurs... we leeren onze rollen en schminken en grimeeren ons en zoo acteeren we ons heele leven voort... we hebben succes en zijn tevreden... ieder naar zijn aard. Maar Lucas trekt de baarden en pruiken af, hij luistert niet naar onze van buiten geleerde rol. Maar wat onze oprechte menschlievendheid denkt en vindt, dat hoort hij en begrijpt hij en maakt het in argeloosheid openbaar. En dat is onduldbaar en dat mag niet en dat kan niet... Er is voor hem geen plaats bij zijn medemenschen".

Men ziet het thema is oud en door verschillende auteurs al dikwijls behandeld. Sinclair doet het niet kwaad, maar hij is vaak te bitter en te sarcastisch. Hij komt ook tot absoluut valsche stellingen, als: „de gemeenschap kan niet buiten schijn en leugen". Het boek heb ik echter niet zonder genoegen gelezen, vind echter dat het, èn om de wrangheid der levensbeschouwing èn om andere dingen niet voor bakvischjes geschikt is.

M. WALRE.

Stratz (Rudolph) De grond mijner Vaderen. J. van Oirschot, Breda.

Stratz behoort met Ompteda tot de meest gelezen en geliefde schrijvers van onderhoudingslectuur. Zijn werk is echter niet altijd gelijkwaardig, en sommige zijner boeken lijken wel geleverd op spoedbestelling.

Maar dit boek zit knap in elkaar. Stark wie Die Mark is de duitsche titel, die ons reeds belooft dat er sprake zal zijn van germaansche volkskracht, van hoogmoedige agrariers, van knappe en brutale officieren, van ondernemende industrieelen.

Men zou denken dat de roman met zijn twee deelen van elk een 200 bladzijden wat al te sterk uitgesponnen en gerekt moet zijn. En waarlijk als het alleen ging om de ontwikkeling van het geval

dat tot grondslag ligt van het verhaal, dan zou de schrijver gemakkelijk met de helft van dat aantal bladzijden hebben kunnen volstaan. Maar nu gaat het hier vooral om de teekening van de sterken, zooals zij voorkomen in al die standen, allen vechtend voor den eigen kring, maar te zamen toch voor het groote vaderland.

,,Hij was mijn zoon! Maar wij hebben in Duitschland andere mannen noodig dan hij. Geen halfslachtige wezens. De groote tijd ligt achter ons. Wij ouderen gaan grafwaarts. Het wordt nu uw beurt. Gij erft het dagelijksche werk. Eerbiedigt die erfenis!... Het was de vloek van mijn zoon, dat hij die niet aanvaard heeft. Eert deze erfenis van plicht en arbeid!''

En vroeger had de vader het al tegen zijn zoon zelf gezegd: ,,Zoolang je leeft, heb je altijd gestaan tusschen hetgeen je bent en hetgeen je zoudt willen zijn, en zoodoende ben je geen van beiden. Je bent voor ons aan den Rijn een vreemdeling geworden en voor de menschen hier aan de Elbe een vreemdeling gebleven; je bent bij ons gedeserteerd en hier wordt je ternauwernood als bijlooper geduld. Die halfslachtige menschen komen van rechts en van links in de verdrukking, mijn zoon! Pas maar op dat het met jou zoo niet gaat. Want je hebt geen weerstandsvermogen, ondanks al je verbeelding!''

En deze zoon Otto ,die thuis niet wilde zijn in de bloeiende industrie, die zich wilde indringen in militaire en adellijke kringen, hij moet ten slotte erkennen dat hij slechts gebruikt wordt als geldfourneerder. Dat hij, die is weggegaan van de plaats, waar hij thuis hoorde, in het nieuwe milieu steeds een vreemdeling is gebleven. En als hij tot de ontdekking komt dat zelfs zijne vrouw hem niet meer kan liefhebben om zijne halfslachtigheid, dan voelt hij zich vernederd en ongelukkig. Een ongeluk op de jacht maakt een einde aan zijn leven, en hij wordt begraven als een man, die Duitschland niet kan gebruiken.

Het boek is wel interressant om den goeden kijk, dien men krijgt op de duitsche samenleving. En onwillekeurig denkt men bij zich zelven: hoe wint daar niet alleen arbeid en vlijt, maar ook vaak het brutale geweld. Ik zeg niet dat het zoo is, doch geef alleen den indruk, dien dit boek van Stratz bij mij heeft achtergelaten.

M. WALRE.

Thompson Seton (Ernst) Quonab de Indiaan en Rolf zijn blanke Vriend. De avonturen van een boy-scout met den Indiaan Quonab en zijn hond Skookum . Den Haag, Kruseman.

Een jongensboek. Aaneenschakeling van jacht- en strijdavonturen. Kan voor jongens onderhoudend zijn.

Diaken Horton, die uit naam der Zendelingen-vereeniging den weggeloopen blanken knaap moet mededeelen dat hij terug behoort te komen, ,,omdat een kind van Christelijke ouders, een kleinzoon van een geestelijke niet mag samenwonen met een ongeloovige'', dat zulk een afschuwelijke vesting van Satan niet

geduld mag worden'', dat de jongen onder dak moet bij een man die beroemd is omdat hij op de catechesatie gewezen had op twee verborgen beteekenissen van een bijbeltekst, die Horton wordt klaarblijkelijk door den schrijver gebruikt om een loopje te nemen met die zalvende Christenen (Blz. 53).

Ik geloof goed te doen de lezers op dit grapje attent te maken.

W.E.R.

VARIA.

Johan de Meester (6 Febr. 1860.)

Van kindsbeen af zoekend naar alleen-zijn, een ziekelijk verlangen naar eenzaamheid. Is hij echter eenmaal in gezelschap dan is hij de luidruchtigste. Dus het gewone verschijnsel, dat men bij alle zwaarmoedige naturen waarneemt.

Hij noemt zich zelf een levensverneiner; hij is in elk geval een pessimist. Zijn leermeester zocht de reden in gebrek aan physieken moed.

Eigenaardig is het dat deze man de literatuur, welke uit zulke zwakke zielen voortkomt, zelf eenvoudig ,,ongezond en ziekelijk'' noemt. In dien zin dat gezonde menschen, die niet bang voor het leven zijn dat ziekelijk allerinnigst moeten haten.

Dit woord teekent hem: ,,Ik heb niet zooveel eerbied voor het leven, dat het geestelijk leven mij veel kan schelen. Dat kan ik met alle mogelijke kniebuigingen nooit meevoelen met uw vriend Goethe en ook niet met de talentvolste onder mijn tijdgenooten, die ik juist wel eens heb gemeden, omdat er zooveel blije geestdrift was in hun streven naar schoonheid en dergelijke dingen meer. Dat waren dingen die mij... pas in de tweede plaats konden schelen.'' Een eng leven!

Frans Bastiaanse (1868).

Dit levenswijsheidje moge voldoende zijn om de conclusie te motiveeren, waartoe de levenshouding onzer literaire voormannen voert.

...Wij mogen dit leven niet beschouwen als een inleiding tot het mogelijke hiernamaals, maar we hebben het leven nu door alle poriën te waardeeren. En als de menschen droef zijn, omdat ze achter het kortstondige leven den dood voelen, die alles zal afsluiten, dan zeg ik: kunnen we een symphonie van Beethoven niet in al haar volle geluk genieten en waardeeren, ook als we weten dat over een half uur het einde zal zijn gekomen?... U ziet het is volkomen het heidensche standpunt, dat ik als levenshouding heb aangenomen in den laatsten tijd. Het leven in alles genieten — niet in platmaterieelen zin: — van den morgenstond genieten,

van het blad dat aan den berk vergeelt, van een ree dat wegvlucht achter in het bosch — van muziek, van schilderkunst, van alles kortom wat het leven biedt, maar dan in hoogeren zin — niet te vragen: Waarom? en niet te vragen: Waarvoor — maar het schoonheidsgeluk van elk oogenblik te drinken — en het leed te nemen en dat te transformeeren in de sfeer van de schoonheid tot nieuw geluk." Wat een armoede!

Herman Robbers. (1868).

Het schrijven is bij mij niet voortgekomen uit den lust om een of ander idee te propageeren of om in een of ander opzicht aan de menschen iets te willen geven. Ik heb slechts willen voldoen aan een zeker pleizier om een verhaal te schrijven. Het was een soort liefhebberij van mij, zooals de menschen alle mogelijke liefhebberijen kunnen hebben. De een timmert graag, de ander schrijft graag."

„Ik geloof, dat het geheele leven geleid wordt door het Onbewuste. Je kunt je best doen om je leven uit te denken, om heelemaal bewust te leven, maar de eigenlijke impulsen komen voort uit je diepere zijn, dat op zich zelf een mysterie is en dat je begrip niet aanraken kan. Ik ben wel lid van de S.D.A.P., maar ik zou heelemaal niet toe wenschen te geven de theoretische bewering van het materialisme, dat je het geestelijke heelemaal kunt beschouwen als een bovenbouw, zooals de gewone uitdrukking luidt, van de toestanden die ontstaan zijn door de productiewijze." Dat moest er ook nog bij komen!

Is. Querido.

Een man van sensitivistische woordkunst. Een onnatuurlijk opgewonden man zoowel in zijn gesprekken als in zijn geschriften. Hij weet dat zelf: „Ik ben heelemaal niet wat men zou kunnen noemen een realistisch waarnemer. Ik heb tijden dat ik neig naar contemplatie, dat ik niets zie. Maar dan klinkt er een bestraffende stem in mij: Neem waar! En dan kijk ik rond, en zie alles, álles! Maar dat duurt nooit lang bij me; uitwendig waarnemen is iets, dat ik niet kan volhouden... ik moet met mijn innerlijk leven ingaan op de dingen... ik kan de dingen niet klein zien: ik moet ze vergrooten, doorlichten... ik moet er heelemaal door vervoerd worden... ik heb niets aan de realiteit!

Van nature is deze uitbundige zeer pessimistisch, naar hij zelf beweert. Want bij iederen idealist is de grondtoon zeer somber, voegt hij er verklarend aan toe en toont reeds daardoor dat hij zich vergist met den naam pessimistisch. Hij is geen pessimist, was het alleen maar in zijn jongsten tijd misschien, maar hij is een melancholicus. Sprekend over zijn „Saul" heeft hij erkend: de semitische melancholie is anders dan bij eenig ander volk. Het is een wezenlijke waanzin, die zich heenbreekt door angstig groot lyrisch, religieus en nuchter psychisch en critisch levensgevoel." Dat verklaart veel! —

Carel Scharten. (1878).

Deze meent dat de romanschrijver eene roeping heeft: de menschheid aan zichzelve te onthullen, zichzelve te doen verstaan.

De Nieuwe-Gidsrichting is verloopen in een overdreven individualisme. Dat is het ongeluk geweest van Kloos, Gorter en Van Deijssel. Voor zichzelven en zijne vrouw wijst hij het verwijt af, als zouden zij zonder eenige voorkeur verzamelingen van menschen afbeelden en uitbeelden en derhalve doen aan naturalisme op zijn smalst, een literaire film maken. Hij geeft toe dat zij soms te veel beschrijven. Maar dat is een overblijfsel van hun literaire afkomst, onbewust. Het naturalisme had er hen al vroeg aan gewend, alles zien, niets onvermeld te laten, en zelfs het onbeschrijfbare te beschrijven. Wat aldus een aanwendsel was, een overblijfsel, werd dikwijls als het karakter van hun werk aangezien. Wat het volstrekt niet is.

Bekende Landgenooten, zooeven verschenen en verkrijgbaar voor *f* 5.90, heeft een voorwoord, waarin o.a. staat: ,,Hoe dikwijls komt het niet voor, dat men zich afvraagt: wie is dat eigenlijk? In verschillende landen zijn dan ook sedert jaren boekwerken verschenen, waarin omtrent personen, die op eenig gebied ,,op den voorgrond treden'', biographische gegevens worden vermeld. In ons land echter zijn wel van tijd tot tijd pogingen in deze richting gedaan, doch tot eene uitgave hebben ze niet geleid.'' — Dat moeten wij tegenspreken. Reeds in 1902 verscheen van J. I. Vivat te Amsterdam een boek met den titel *Wie is dat?* Of het sinds werd bijgehouden weet ik niet! —

CORRESPONDENTIE.

Brieven, voor deze rubriek bestemd, te adresseeren:
Redactie Boekenschouw, Heerengracht 415, Amsterdam.
Verzoeke duidelijk en beknopt de vraag te stellen en steeds te onderteekenen met vollen naam en aanduiding van woonplaats.
In ons antwoord geven wij alleen de voorletters aan.

K. W. Z. te Utr. Vergis u niet met de titels. Als U hebt gezocht in een der deelen of in alle deelen van Jorissen's ,,Historische Bladen'' ,dan was het niet mogelijk het gewenschte te vinden; wilt U echter zijne ,,Historische Studiën'' ter hand nemen dan vindt U in deel IV de beide opstellen over Patriotsche bladen en over Amsterdamsche Couranten (2 dr. Tjeenk Willink, Haarlem).

Br. te M. De werking wordt door U overschat, geloof ik. In de Openbare Leeszalen verschijnen maar zeer zelden menschen, die behooren tot den arbeidersstand.

X. Str. te V. Carel Scharten was zeker socialist vroeger. Hij behoorde zelfs tot de communisten, die zich om Van Eeden in de kolonie Walden verzameld hadden. Bij hem waren dat alleen gevoelsoverwegingen, die hem tot zulke excessen brachten. Bij de meeste anderen waarschijnlijk ook. Het is zoó moeielijk van buiten af te zeggen wat er in een ziel omgaat, of het overtuiging, komedie of imitatie-zucht is.

Dr. J. D. H. te A. Daarin hebt U gelijk. De moderne dwaling, het agnosticisme, het modernisme, het gevoelsgeloof vindt zijn grond in de wijsbegeerte van Kant. Als men zich eenmaal door Kant heeft laten overtuigen (maar men moet al een zeer gebrekkig wijsgeer zijn om diens fouten niet te ontdekken) dan staat men buiten het Christendom en kiest als eigenwettige wat men het liefst heeft. Het „praktisch verstand" doet niet veel goeds, als men eerst God heeft weggeredeneerd. Voor uw doel is aan te bevelen: Van Loo, Kantisme et Modernisme. Essai philosophique et Théologique. Paris, Téqui.

W. M. te H. U moet die krantenberichten niet te spoedig geloven. Nog geen week geleden heeft mij een dr. uit Hongarije verklaard, dat er van Witte Terreur geen sprake was. Wel hebben eenigen der communistische dieven en moordenaars hun gerechte straf gekregen. Wordt er nu gesproken over Witte Terreur, over de gruwelen der reactie, dan is dit niets anders dan eene handigheid om de aandacht af te leiden van eigen beestachtigheden. Om daarvan op de hoogte te komen, moet U maar eens lezen: Dr. Hans Eisele: Bilder aus den kommunistischen Ungarn. De boeven losgelaten, de scholen ontredderd, de industrie verwoest, kerken bestormd, priesters vermoord, vrouwen geschonden.

B. P. te 's-Gr. Johannes Maijrhofer is een katholiek priester. Ik ken van hem maar een roman, die niet zonder verdiensten is, toch wat al te chauvinistisch. De keizer wordt er vereerd als een hooger wezen.

IN EIGEN KRING

WIJ NOODIGEN LEZERESSEN EN LEZERS UIT „IN EIGEN KRING" DE VERSCHILLENDE VRAAGSTUKKEN TE BESPREKEN, OVER WELKE WIJ EEN OORDEEL VRAGEN. BRIEVEN AAN DE REDACTIE TE ZENDEN VOOR DEN 1STEN VAN ▪ ▪ ▪ ▪ ▪ ELKE MAAND ▪ ▪ ▪ ▪ ▪

Vraag: *Wat is uw oordeel over Couperus als schrijver?*

Voor de drie beste antwoorden geven wij een fraai boek ten geschenke aan den inzender.

„HET JOODSCHE GEVAAR"?

Bij Eyre and Spothswoode te Londen verscheen een boekje *The Jewish Peril* (Het joodsche gevaar) *Protocols of the Learned Elders of Zion* (1920).

Reeds eenigen tijd geleden bestelden wij het schriftuurtje, doch mochten het nog niet ontvangen, zoodat wij met het oog op de geweldige sensatie, die de uitgave verwekte, moeten besluiten dat er geen exemplaren meer in voorraad zijn. Wij willen onze lezers echter niet laten wachten en naar aanleiding van een artikel in een der voornaamste Fransche maandschriften (De Correspondant) brengen wij enkele gegevens voor den dag.

Het is geen wonder dat dit boek de aandacht heeft getrokken en zoo druk werk besproken bij zijn verschijnen; alleen reeds de titel „het joodsche gevaar" zou dat kunnen verklaren. Want iedereen voelt dat er iets dreigends in de lucht zit; alsof een geheimzinnige organisatie zich heeft geworpen op het zieltogend Europa om het te worgen. En de feiten schijnen, (ik zeg opzettelijk „schijnen", want men kan zich zoo gemakkelijk vergissen) aan te wijzen van welken kant het gevaar dreigt. De joodsche communisten hebben de nederlaag van Duitschland voor een groot deel op hun geweten, en later waren het andermaal de joden, die de revolutie deden oplaaien en zich meester maakten van de regeering; de beesten in Rusland, die voor geen gruwel terugschrikken, zijn voor het meerendeel joden; zij, die Hongarije trachtten uit te moorden waren joden; die in ons land het volk wilden mede sleepen in een misdadige revolutie, waren joden van het gehalte van den weglooper Wijnkoop en den onguren van Ravensteijn. Overal waar troebelen en ellende heerschen, vindt men de joden als aanstichters. En de heele komedie door den jood Kleerekooper opgezet om een protestmeeting te houden tegen Poolsche pogroms (die niet hadden plaats gehad) en tegen de „witte terreur" in Hongarije, die volgens den onverdachten ooggetuige in het Handelsblad, Nijpels, niet bestaat, wekken het vermoeden dat men het volk een rad voor de oogen wil draaien door te janken als arme vervolgde, waar zooveel er op wijst dat men zelf de wreede vervolger is.

Als zoo de feiten open en bloot liggen voor iedereen, die uit zijn oogen wil kijken, kan het niet anders of er moet een argwaan

sluipen in de geesten der menschen. En het kan ook niet anders of een boekje dat onthullingen brengt over het „joodsche gevaar" zal gretig worden gelezen.

Men moet echter voorzichtig zijn. Juist omdat zoovele gebeurtenissen der laatste tijden uit joodsche machinaties voortkomen, dat valt niet tegen te spreken, zou men al te licht geneigd wezen, niet alleen het joodsche ras in het algemeen te gaan verdenken, maar ook verhalen aan te nemen, die in normale omstandigheden wat al te Leo-Taxil-achtig zouden lijken. Indien derhalve beschuldigingen tegen de joden worden ingebracht, behoort men de bewijzen te toetsen op hun waarde: en waar geene of onvoldoende argumenten worden geleverd, heeft men eenvoudig zijn oordeel op te schorten.

Dit worde voor oogen gehouden bij de beoordeeling van *The Jewish Peril*; wij zullen straks het voor en tegen onderzoeken der echtheid en betrouwbaarheid van dit boekje, dat wij zonder parti pris bespreken.

Het werkje werd oorspronkelijk uitgegeven in het Russisch in 1905 door professor S. N i l u s, die als attaché bij het departement van „vreemde godsdiensten" te Moskou, toegang had tot vele documenten en geheime archieven. Het bestaat uit eene inleiding en een naschrift van N i l u s (in de Engelsche uitgave werd dit naschrift niet geheel vertaald) en de hoofdinhoud vormen aanteekeningen van conferenties, gehouden in 1901 voor Joodsche studenten te Parijs. Professor N i l u s, de inleider, verklaart dat het document in 1902 hem in handen kwam: het zou door eene vrouw ontstolen zijn aan een der invloedrijksten en hoogstewaardigheid-bekleeders der Vrijmetselarij.

Het bedoelt een program te geven van een geweldige joodsche samenzwering, sinds eeuwen werkzaam, om de Christelijke Maatschappij te verwoesten en tot slavernij te brengen. Het is ontstellend, de *Times* erkent het, welk een onrustbarende overeenkomst er is tusschen de gebeurtenissen van onzen tijd en de lijnen van dit joodsche streven.

Aanvankelijk is men geneigd aan eene mystificatie te gelooven en te veronderstellen dat een Engelsch speculant dit alles heeft saamgeflanst nà wat er geschied is in de laatste jaren. Maar dit vermoeden heeft geen grond. Het origineel werd werkelijk uitgegeven in 1905. In de bibliotheek van het British Museum vindt

men een exemplaar onder nummer 3926 d. 17, voorzien van een opnemings-zegel: ,,British Museum, 10 th. August, 1906'' —. Hier is dus geen profeet aan het woord, die voorspelt post factum, maar een die van te voren weet wat er geschieden zal!

De ,,Protocols'' of conferenties behelzen, in het kort saamgevat, het volgende:

1e. Er bestaat sinds eeuwen eene geheime, politieke, internationale joodsche organisatie.

2e. Zij wordt beheerscht door een geest van onbluschbaren haat tegen heel de Christenheid.

3e. Haar doel is het ,,uitverkoren volk'' de heerschappij over de wereld te verzekeren, en de kudde der Christenen te onderwerpen.

4e. De aangenomen methode om tot het doel te geraken, bestaat in het verzwakken en daarna in het vernietigen van bestaande regeeringsvormen. Tot dat einde worden politieke beginselen, die de kiem van ontbinding in zich dragen, verspreid; maar voorzichtig en langzaam, om de ,,goyms'' (christenen) niet te verschrikken. Men moet voeren van liberalisme naar radicalisme, van radicalisme tot socialisme, van socialisme tot communisme en eindelijk tot volslagen anarchie. Dat is de logische gevolgtrekking uit de gelijkheidsprinciepen der Fransche Revolutie, waarmede deze ,,Conferenties'' spotten, erkennend echter dat zij door de Joden zijn verspreid. En als eindelijk de christelijke Maatschappij ten onder gaat, zal het Rijk komen van den ,,Koning uit het ras van David.'' —

Het Christelijke volk is een verachtelijke kudde, en hun politieke aanvoerders, ,,parvenu's uit hun midden voortgekomen'', zijn niets dan poppen, waarvan de verborgen hand der Ouderlingen van Sion de draadjes houdt; voor het meerendeel zijn zij bedorven, in elk geval ongeschikt, licht te onderwerpen door vleierij, bedreiging, omkooperij; zij maken aldus gemakkelijk en bereiden voor de joodsche regeering. De pers, het tooneel, de beurs, de wetenschap, de wetgeving zijn in handen van hen, die hebben te beschikken over het goud, en zijn evenveel middelen om de openbare meening te verwarren, de jeugd te ontzedelijken, de ondeugden der volwassenen te bevorderen en in den geest der Heidenen (= Christenen) het idealisme van hun godsdienst te vervangen door cultus van het goud, het streven naar materieel bezit, een bot scepticisme te verwekken, in elk geval onverschilligheid of cynische zucht naar minderwaardig-makend genot.

Wij vertalen straks eenige belangwekkende passages uit deze conferenties; zij kunnen den lezer een algemeen idee geven van den inhoud des boeks.

Na te hebben verklaard dat het de Joden waren, die sinds de Revolutie de leuze deden klinken van „vrijheid, gelijkheid en broederschap", een leuze, die door domme papegaaien werd nagepraat, en welke de Joden gelegenheid gaf hun hoogste troef uit te spelen: de afschaffing van alle voorrechten, met andere woorden de onderdrukking van de aristocratie der Heidenen (= Christenen) welke nog de eenige bescherming was van naties en staten tegen de joodsche manoeuvres — vervolgt het protocol: „op de ruine van de natuurlijke en erfelijke aristocratie, hebben wij eene andere gebouwd, die ons eigen is, de plutocratie (geldadel). En dan letterlijk:

De pers is in handen der regeerders een machtig instrument,waardoor zij den geest der volkeren kunnen beheerschen... Maar zij wisten zich niet te bedienen van deze macht en zij kwam in onze handen. Door de pers oefenen wij invloed, terwijl wij ons zelf in de schaduw houden. Dank der pers hebben wij het goud opgestapeld, ofschoon het ons stroomen bloeds heeft gekost; velen der onzen vielen als offer, maar elk offer aan onzen kant is in de oogen van God meer waard dan dat van duizenden Heidenen (Christenen).

In een andere conferentie, worden de toehoorders er op gewezen dat „wij nog maar enkele schreden van ons doel zijn verwijderd en de kring van de symbolische slang, het teeken van ons volk, bijna is gesloten."

Om de machtsbegeerigen er toe te brengen een slecht gebruik te maken van hunne rechten, hebben wij hen tegen elkaar opgezet. Alle partijen hebben wij formidabele wapenen in handen gegeven en wij hebben de macht gemaakt tot voorwerp van aller eerzucht. De parlementaire vergaderingen zijn veranderd tot kletsgelegenheden door onverbeterlijke praatvaders. Durvende journalisten en schaamtelooze pamfletschrijvers vallen onophoudelijk het uitvoerend gezag aan. Machtsmisbruiken leiden ten slotte tot den ondergang van alle instellingen en onder de slagen der opgezweepte massa zal alles tot eene ruine neerstorten. De volkeren worden gebracht tot slavernij en armoede, erger dan onder de wetten der vroegere dienstbaarheid. Daar konden zij zich losmaken op de een of andere manier, maar niets zal hen bevrijden van de tyrannie dezer absolute noodzakelijkheid. Wij hebben gezorgd in de constituties te doen opnemen rechten voor het volk, die volkomen fictief zijn. Al die zoogenaamde „rechten van het volk" zijn onbestaanbaar in de praktijk. Wat maalt een proletarier, gebogen onder den last van zijn arbeid en gedrukt door zijn noodlot, wat

maalt hij er om dat een kletskous vrij het woord mag voeren of een krantenman mag schrijven wat hij wil? Wat heeft het proletariaat aan eene grondwet, als het niets wint dan de korsten van onze tafel, die wij het toewerpen in ruil voor de stemmen, waarmede onze agenten worden gekozen?... Onder ons toezicht heeft het volk de aristocratie verdelgd. Thans, nu de rechten der aristocratie zijn vernietigd, is het volk onder het juk gekomen van listige winstmakers en parvenu's. Wij zijn van plan te verschijnen als de bevrijders van den arbeider.

Elders wordt uiteen gezet hoe men den Christelijken godsdienst in de harten zal uitroeien en hoe men zich zal meester maken van het Vatikaan.

Ook wordt er op aangedrongen de vrijmetselaars-loges alom te vermenigvuldigen; zij moeten het centrum worden van informatie en propaganda, het vereenigingspunt van socialisten en revolutionairen.

De volgende regels zijn hoogst belangrijk, indien men ze vergelijkt met de gebeurtenissen onzer dagen.

,,Om de nijverheid der Heidenen (Christenen) te nekken en de speculatiezucht aan te wakkeren, zullen wij het verlangen naar uitbundige weelde dat wij reeds hebben ontwikkeld, nog versterken. *Wij zullen in het leven roepen een algemeene economische Crisis* door alle mogelijke geheime middelen en met behulp van het goud, dat in onze handen is. Terzelfder tijd zullen wij door heel Europa groote arbeidersbenden de straat op jagen. *Wij zullen de loonen verhoogen*, hetgeen den arbeider niet zal baten, want tevens zullen wij opdrijven de prijzen voor de noodzakelijkste levensbehoeften... Buiten ons, in alle landen, moeten wij zien te bereiken dat er niets meer bestaat dan een groot proletariaat, soldaten en politie, onze zaak toegedaan. In geheel Europa, en met behulp van Europa ook in andere streken, moeten wij oproer, scheuring en onderlinge vijandschap in de hand werken:... Om te bewijzen tot welk een staat van slavernij wij de Regeeringen der Heidenen in Europa hebben gebracht, *zullen wij onze macht toonen over een dier landen door misdaad en geweld, door een schrikbewind*.

Het is licht te begrijpen dat vele lezers bij die laatste woorden gedacht hebben aan het ongelukkige Rusland der Sovjets. En trouwens, deze heele passage zou niet doen denken dat zij werd geschreven in 1901, maar in 1920, als de geschiedenis van wat er reeds gebeurd is en niet als de voorspelling van wat nog komen moest.

François Lechannel, de schrijver van het artikel in *Le Correspondant*, vestigt onze aandacht er op dat de machtige joodsche pers in Engeland heftig tegen dit boek is opgekomen. Maar geen enkele ernstige weerlegging werd gegeven. De *Jewish Guardian* heeft het al maar over den schrijver, die deze correspon-

denties publiek heeft gemaakt en van commentaren voorzien; spreekt van Russische reactie, maar gaat niet in op den inhoud der „protocols".

Nu vind ik dat werkelijk niet noodig, en hierin verschil ik van gevoelen met Lechannel. Indien bewezen wordt dat S. Nilus een instrument was in de handen der vroegere Russische Regeering, die blijken genoeg heeft gegeven dat zij van perfiede middelen niet vies was, dan is het boek weerlegd.

Den inhoud weerleggen is eene onmogelijkheid, want alles wat er staat is te controleeren. De joden hebben het goud, zij hebben de pers, hunne loges zijn in de laatste twintig jaren als paddestoelen uit den grond verrezen; de joden zijn de groote revolutionairen geweest, zij hebben in Oostenrijk, Rusland, Hongarije en Duitschland de massa de straat opgedreven, zij hebben door pers en tooneel, door pornografie en malthusianistische leeringen het volk rot trachten te maken. Daar gaat niets van af; feiten blijven feiten.

Maar de groote vraag is deze: geschiedde zulks volgens een afgesproken plan, ging men te werk volgens een vast program? Of waren het alleen de instincten van het ras, dat uit alles munt tracht te slaan, tracht te halen wat er te halen valt van de gehate Christenen, dat in troebel water zoekt te visschen, hetgeen geoorloofd schijnt als het water behoort aan de „Goyms"?

Ik geloof veeleer het laatste!

En als men mij vraagt: wat denkt u van het boekje *The Jewish Peril*, is het eene valschheid in geschrifte of is het echt, dan meen ik eerlijk te moeten bekennen dat ik aan de echtheid ten zeerste twijfel.

De diefstal van het document lijkt mij erg verdacht. Als men met zulke papieren voor den dag komt, zóó zwaar van beschuldigingen, dan gaat het niet aan, te zeggen dat zij ontstolen zijn aan zeker iemand, dan is men verplicht man en paard te noemen.

En bovendien, er zijn te veel voorbeelden bekend uit den tijd van het tsaristisch bestuur van het schandelijk werk der geheime politie, om niet te manen tot de hoogste voorzichtigheid. Als wij iets meer wisten van dien S. Nilus; in welke betrekking hij stond tot de Russische speurders, wat hij al meer heeft gedaan of geschreven, dan zou dat zeker eenig licht ontsteken in deze duistere zaak.

Ook de redactie dezer conferenties is te cynisch; het ligt er te dik op. En wij kunnen ons moeielijk voorstellen dat de spreker zijn medehelpers „schaamteloze panfletschrijvers" zou noemen

of het schrikbewind, dat hij zelf en zijn geestverwanten wenscht als „misdadig'' kwalificeeren. Maar bij al die onzekerheid omtrent de onechtheid; ja, aangenomen zelfs dat het boekje slechts absoluut valsche documenten geeft, dan blijkt het nog van belang.

Niet als het program eener geheime samenzwering, maar als een geschrift van een die de joden in de kaart heeft gekeken.

Want de schrijver blijkt in allen geval iemand te zijn met een wonder helderen blik op de toestanden; hij moet buitengewoon goed op de hoogte geweest zijn van het drijven der joden, al was het dan niet zóó geconcerteerd, om in 1905 te kunnen vooruitzien wat er letterlijk in onzen tijd gebeurd is.

En niemand zal ontkennen dat, indien deze man alles uit den duim had gezogen en niet werkelijk de joden aan het werk had gezien in den geest, waarvan het program (fictief, zullen wij maar veronderstellen) moet getuigen, zijne deducties ook geheel verkeerd moesten zijn uitgekomen.

Ik heb een hekel aan alle antisemitisme, wijl ik het eene barbaarsche onrechtvaardigheid vind, maar ik kan toch mijn ooren en oogen niet sluiten om te zien en te hooren. En als ik zie en hoor wat er alom in de andere landen voorvalt, en weet dat het overal bijna joodsche leiders zijn, die de massa aan een touwtje hebben, dan stemt mij dat toch tot nadenken.

En als ik zie en hoor hoe ook hier te lande een bende joodsche belhamels den boel op stelten kunnen zetten en de van huis-uit-christelijke arbeiders bij den neus nemen en eigenlijk open voor den mal houden, dan kan ik ook begrijpen hoe de sluwe Aziaat minachtend op de massa moet neerzien en in staat is, als in de protocols, te spreken van „christelijke kuddedieren''.

Maar nog eens, men zoeke de schuld niet bij het semitische volk als zoodanig, doch bij de vele gedegenereerden, die het telt (lees dr. van Dieren) en wijte het ook voor een deel aan den wrok, dien zij koesteren tegen de volkeren, onder wie zij steeds woonden als vreemdelingen.

A. GIELEN.

VAN DE FRANSCHE LEESTAFEL.

Drie romans van Léon Daudet.

De woelige, zeer royalistische L é o n D a u d e t, die zoo menig groot man van zijn voetstuk heeft gehaald en den tijdgenooten getoond, hoe klein zoo'n kereltje toch eigenlijk was, die

een heel kerkhof heeft aangelegd van vernietigde reputaties en die tegenwoordig wel een der meest gevreesde satiristen van Frankrijk is, heeft trots al zijn werk tegen verraders en défaitisten, gedurende den langen oorlog toch nog tijd gevonden een drietal romans te schrijven.

In 1918 verscheen *Le Coeur et L'Absence*, een jaar later *Le Bonheur d'être riche* en verleden jaar *Dans la Lumière.*

Als ik deze romans bespreek, is het niet omdat ik ze vind zoo'n aanbevelenswaardige lectuur, maar om eens te laten uitkomen hoe zelfs goed willende, die de misstanden bestrijden, zich niet vrij weten te houden van een zekere ruwe openhartigheid en hun blootleggen van wonden eene malaise bij den lezer verwekt, welke waarschijnlijk niet bedoeld was.

Le Coeur et l'Absence is eigenlijk een zeer banale geschiedenis van ontrouw, en als de schrijver niet zoo'n scherpzinnig psycholoog en zoo'n buitengewoon knap schrijver was, zou men het de moeite niet waard achten er bij stil te staan.

Dokter Etiennant en Marion Darvelle hebben voor elkaar een hevige passie voelen ontwaken, maar beiden zijn gehuwd. Hij met eene rijke, leelijke en lastige vrouw, zij met een kapitein, voor wien ze maar heel weinig voelt. Zij trachten hun verkeerde gevoelens te bekampen, de een uit vriendschap voor Darvelle, de andere uit een laatste overblijfsel van godsdienstig gevoel, vooral echter uit liefde voor haar zoon, die tevens de verloofde is van de dochter des dokters. Maar zulke motieven, om hun plicht te doen, zijn te zwak om stand te houden tegen een krachtigen hartstocht, en wat te voorzien was geschiedt dan ook ten laatste: zij vallen.

Kapitein Darvelle, krijgsgevangene in Duitschland, wordt gewaarschuwd door de wraakgierige vrouw van Etiennant, en na zijne bevrijding keert hij terug om wraak te nemen. Maar de straf komt zonder zijn toedoen. Mevrouw Darvelle verneemt dat haar zoon is gesneuveld en wordt krankzinnig van smart, terwijl de ongeloovige dokter Entiennant niet beter weet te doen dan een einde te maken aan zijn leven.

Dat is de weinig stichtende geschiedenis, geschreven met groot talent, dat ons echter al te realistisch lijkt aangelegd. Ik kan begrijpen dat de schrijver, indien men eene verklaring zou vragen, de aandacht kan vestigen op de moreele waarheden, die als logische conclusies uit dit verhaal te trekken zijn. De onmogelijkheid

om weerstand te bieden zonder de kracht van hoogere beginselen, de zekerheid waarmede de straf volgt op de misdaad, de leugen van het geluk, welke de zonde voorspiegelt, dat alles ligt er in, dat alles is heel waar en heel mooi. Maar de lezers gaan gewoonlijk zulke moralisaties niet houden voor zich zelven, die moeten ongemerkt onder den invloed van het gansche verhaal, personen, karakters en gebeurtenissen in hen worden opgewekt. Dat gebeurt hier niet, daarvoor is de atmosfeer, welke om de geschiedenis hangt, allerminst geschikt.

Wat het boek betreft uit 1918, *Le Bonheur d'être riche,* het toont ons den echten Léon Daudet, den fellen en meedoogenlozen spotter met alle valsche grootheden, den geeselaar der charletans, die zich handig een naam hebben weten te maken. Men leest het boek met grooter voldoening dan het voorgaande, en het laat ook niet dien bitteren nasmaak proeven, al durft de schrijver nogal rauwe gerechten opdienen. Waaraan dat ligt? Ik weet het niet met zekerheid, maar ik denk dat het komt door den stroom van ironie, waarmede dit verhaal overgoten is. Het gaat overigens weer over verboden liefde, die hier echter niet wordt beantwoord. De schatrijke heer Badelot is gehuwd voor den tweeden keer na het overlijden zijner vrouw met een gewezen piano-onderwijzeres, die hem genomen heeft om het lieve gelletje en om dichter te zijn bij den neef van Badelot, den verloofde van haar stiefdochter, dien zij met passie achtervolgt. Zij is een vrouw zonder scrupules, dol op goud en vermaken. Zij legt het er op aan, haar man die toch al aanleg heeft tot zwaarmoedigheid, door hare behandeling stapelgek te maken en hem in een krankzinnigengesticht te begraven. Maar het jonge meisje dat de slang berooven wil van haar George en van haar vader, strijdt tegen de valsche vrouw en behoudt hare liefde, maar kan den nacht van waanzin niet afwenden van het hoofd des vaders.

De onwaardige moeder krijgt haar verdiende straf en sterft een ontijdigen dood.

Zoo kortelijk geresumeerd krijgt het verhaal den schijn van een drakerig melodrama, doch het vlotte vertel- en beschrijf-talent van Daudet en vooral zijn gave van fijne psychologische ontleding weet er toch iets moois en aanneembaars van te maken. De bilbillijkheid gebiedt dit ten minste te erkennen.

De laatste roman van Daudet, dien wij noemden in het begin van ons overzicht *Dans la Lumière,* is van een geheel anderen aard.

Niet zoo ruw tentoonstellend de wonden van zieke karakters en de verborgen zonden eener bedorven, maar huichelende samenleving, gaat er van dit warme en vaak zwoele sensualisme een grootere verleiding uit. Wel is de ontknooping bevredigend voor het religieuze gemoed, maar aan de ontknooping zelf gaat een verhaal van zinnelijkheid vooraf.

Een luitenant, in vredestijd student in de medicijnen, een heel slap katholiek, voelt een gloeienden hartstocht voor zijne lieftallige verpleegster, welke hem niet lang weerstand biedt. Zij trouwen echter niet omdat de lichtzinnige jongeman dit geval aanvankelijk beschouwt als een voorbijgaand avontuurtje, en het meisje te trots voelt, om iemand die zooveel rijker is dan zij, over een huwelijk te spreken. Zij vreest den schijn te wekken dat hare liefde door berekening en eigenbelang werd ingegeven.

Maar de luitenant ziet in dat dit voor hem geen voorbijgaand avontuur kan zijn, deze liefde is bij hem daarvoor te diep gegaan. Hij begrijpt ook dat hij schuld heeft tegenover de vrouw, die voor zijn wervende kracht is bezweken, en dat hij verantwoording zal moeten geven aan God. Zijn betere gevoelens ontwaken en op zijn sterfbed wordt het huwelijk met Norade gesloten.

Door alle drie deze werken gaat dus een tocht van zinnelijkheid, die niet zelden aanzwelt tot een waren storm. En hoe goed de bedoelingen van Daudet geweest mogen zijn, hij heeft te veel vergeten dat het doel de middelen niet rechtvaardigen kan.

AD INTERIM.

WAT ANDEREN SCHRIJVEN

Uit Boeken, Tijdschriften en Bladen.

Onze Eeuw opent met een *In Memoriam* van *Pierre Daniel Chantepie de la Saussasy*, den overleden godsdiensthistoricus, wien het evenals indertijd Pierson niet zoo zeer te doen was om „wetenschap te beoefenen, maar om het leven van zijn eeuw mede te leven en op zijn tijdgenooten invloed te oefenen.”

K. Kuiper zet in een derde artikel zijne belangwekkende studie voort over *de Beteekenis der Vrouw in de Maatschappij en de Literatuur van Oud-Athene*: „de taak van de ware bevrijding der vrouw heeft de antieke wereld overgelaten aan de christelijke beschaving.” C. J. Hasselman geeft ons eene aardige historische verklaring van het Engelsche verwijt, dat wij al zoo dikwerf hebben moeten hooren: *the Fault of the Dutch*. Wij kennen slechts

de twee eerste regels van het versje uit dit vertrouwelijk diplomatieke stuk.

Decypher: Separate.
Secret and Confidential.

Foreign Office.
January 31, 1826.

Sir,

In matters of commerce the fault of the Dutch.
Is offering too little and asking too much.
The French are with equal advantage content,
So we clap on Dutch botoms just 20 percent.
Chorus of English Custom House Officers and French duaniers·
(English) We clap on Dutch bottoms just 20 percent.
(French) Vous frapperez Falck avec 20 pourcent.

I have no other commands from his Hajesty tot convey to Your Excellency to day.

I am, with great truth and respect, Sir.
Your Excellency's most obedient humble servant,
George Canning.

De ondergeteekende Canning is, in 1826 voor de tweede maal, Minister van Buitenlandsche Zaken in Engeland. De geadresseerde Charles Bagot Engelsch gezant in den Haag en de genoemde Falck Nederlandsch gezant te Londen.

De aanleiding tot het gedichtje was dat wèl Frankrijk, maar Nederland niet wilde ingaan op een handelstractaat met Engeland op den basis van algeheele gelijkstelling der vlaggen van beide landen en wederzijdsche afschaffing van differentieële rechten. Het gevolg was dat op onze schepen en koopwaren een additioneel recht van 20% zou worden gelegd.

Op denzelfden dag dat Canning aan den Engelschen gezant in den Haag deze officieele mededeeling toezond, stuurde hij hem in geheimschrift de boven medegedeelde grappigheid, welke zijn vriend een slapeloozen nacht bezorgde en met zijn secretaris een vol uur van inspannende arbeid vóór het geheim ontcijferd was.

Vorm en gedachte van Edmond Rostand behandelt M. J. Premsela. „De tyrannie van rythme en rijm legt hem dit of dàt in de pen en liever dan er een ander voor te zoeken, zal hij integendeel trachten, de hemel weet ten koste van welke bovenmenschelijke inspanningen de beteekenis er naar aan te passen, te richten, te kanaliseeren.'' Hij verkiest het moeielijkste rijm; hij goochelt met zijn rymwoorden; hij heeft een eerbiedwekkende virtuositeit en dat reeds van af zijn prilste jeugd. „Hij zond eens een anonieme ballade aan de *Comoedia* en het gedicht maakte opgang door de onbegrensde stoutmoedigheid der rymvormen. Daags naar het verschijnen zond hij weer een nieuw gedicht, waarin hij, ditmaalonderteekenend met zijn nog onbekenden naam, beweerde in het naamlooze gedicht het genie van *Bergerat* te hebben

herkend! En in dit tweede vers rijmde de naam *Bergerat* achtereenvolgens op: Humbert géra, — hébergera — que l'arpège erràt — en qu'une bergère—a. Het element grappenmakerij is sinds dien nooit geheel uit zijn rijmsysteem verdwenen.

Rostand houdt ook van wat men zou kunnen noemen het „typografisch rijm". Zoo rijmt grand X op phénix — zinc op Henri V— Hélène op l'N— partagé op S.G.D.G. enz. enz. Maar het rijm hindert hem niet, „het geheele maaksel van het Rostand-vers — een zeer eigenaardig, onnabootsbaar vers, soepel en vloeiend, plastisch en bondig — ademt de heerlijke voor zoo weinig versificatoren bereikbare gemakkelijkheid", — Henri de Régnier roemde het vers uit tooneelkundig oogpunt. Rostand's vers is dramatiek, en op een nieuwe, verrassende manier dramatiek. Beschouwden de classici het Alexandrijn enkel als een hulpmiddel om de gedachte plechtigheid of duidelijkheid bij te zetten, — voor de romantici: Hugo, Banville, Mendès — voegt zich hier nog het *verbale belang* aan toe. Wij zijn vooral oplettend voor het verszelf, voor zijn grilligheden, zijn verrassingen, zijn schoonheid. Weinigen konden zoo goed als Rostand de rythmen afwisselen, caesuren vermenigvuldigen, beweging en plooibaarheid ontwikkelen, het vers kleuren met onvoorziene beelden, het optooien met blinkende loovertjes, het in het licht der geestigheid doen flonkeren, het doen meegenieten van 's dichters vermakelijken, onbegrensden en geeigenden woordenschat."

De schrijver in *Onze Eeuw* is het niet eens met de Régnier en vindt het vers van Rostand niet bizonder dramatiek, niet zoo heel tooneelgeschikt. Het is te verhakt dan dat de hoorder het doorloopend als vers zou kunnen volgen. Want als het de groote verdienste van een tooneelvers mocht zijn, zooveel mogelijk gevarieerd te wezen en den toehoorders in den waan te brengen dat het rythmisch proza is, dan komt men tot de vraag of inderdaad het tooneel in verzen niet een onlogische uiting is en het niet logischer zou wezen eenvoudig rythmisch proza te schrijven. Wil men schrijven in verzen dan moeten de verzen ook als zoodanig zijn te herkennen als bij Molière e.a. Is het om den inhoud van Rostand's stukken te doen dan behoort men ze te gaan zien: wil men de instrinsieke hoedanigheden der verzen genieten, dan moet men ze lezen. Is deze tweeheid au fond geen gebrek? —

Wellicht zal alleen de *Cyrano* van Rostand klassiek worden, omdat hier alleen vorm en gedachte volkomen bij elkaar passen. In zijn andere stukken als *La Princesse lointaine* en *La Samaritaine* is de vorm te luchtig, te speelsch voor den ernst van het behandelde. De ontroering lijdt onder de te groote waakzaamheid van het beziggehouden vermaakgenoegen. „Il ne faut être drôle que quand on est décidé à ne pas être serieux."

„Niet alleen op Rostand's vers, ook op de structuur zijner stukken zou men aanmerkingen kunnen maken. Het is opvallend, dat het belang, bij toeschouwer of lezer opgewekt, niet rechtstreeks

voortkomt uit de spanning der actie, doch veeleer door de kleinigheden, die het stuk aantrekkelijk maken."

De geestigheid van Rostand is van zuiver-intellectueelen aard, berust veelal op grappige woordkunst, op een meer uiterlijk dilettantisme, op een speelschheid van leuke invallen en staat nader tot den zoogenaamden humor der comici.

„De voornaamste ideologische karaktertrek van Edmond Rostand's tooneelwerk is het *idealisme* dat er in gelegd wordt. De algemeene strekking is, het ideëele te stellen boven het materieele." — „De realiste periode — Zola, Huijsmans, Concourt, Maupassant — had ons bij voorkeur getoond, hoe diep de moreele mensch gezonken was. Wij mogen gelooven, dat de bedoeling dezer psychologen goed was en dat zij beoogden, ons afschrikwekkende voorbeelden te geven (Neen, dat kùnnen wij niet gelooven, want het leven dezer auteurs was even immoreel als dat van hun zoogenaamde „afschrikwekkende voorbeelden". (P a n t a.) Doch Rostand vond den moed en de mogelijkheid, ons blijmoedig gerust te stellen, ons ons zelfvertrouwen weer te geven, en ons te toonen dat, ondanks den leelijksten schijn, het goede niet onder ging". —

De Beiaard drukt de rede af van H e n r i H e r m a n s, met Pinksteren l.l. gehouden op den Groningschen Katholiekendag: *De Toekomst van ons Vereenigingsleven.* Mooi is de gedachte door den spreker ontwikkeld: „einddoel en levensideaal is: de socialisatie van het Christendom in zijn diepste en hoogste beteekenis... Christen zijn, altijd en overal; dus socialisatie van het Christendom in alle rangen en standen, in alle verhoudingen, in het private maar ook in het openbare leven."

Juist: dat is wel de oplossing van alle problemen en zoolang men elders een uitweg zoekt uit den doolhof, loopt men vast tegen prikkeldraad en kan men weer van meet af beginnen te zoeken... naar nieuwe mislukkingen. Maar die socialisatie van het Christendom moet geen mooie leuze blijven; zij behoort te worden doorgevoerd in de praktijk. Kweek dus eerst in zuiver godsdienstige vereenigingen de echte Katholieken en de toekomst van het andere vereenigingsleven is verzekerd.

M a r i e K o e n e n begint een nieuwen roman: *De Verwachte.* Geen heimats-kunst, helaas! Zij leeft in den tijd van Dagobert en Pepijn van Landen. Er is een gevaar dat M a r i e K o e n e n mèt haar liefde voor poetisch proza de ruwe helden wat al te gezocht zal laten spreken en daardoor hun karakter verzwakken. Zou de kort-aangebonden Pepijn zich wel ooit in dezer voege hebben uitgedrukt: „gij, die me goedgeloovigheid verwijt, bisschop Goëree, puurt ge verblijdende teekenen uit volksgefabel?"

P. K r e l i n g O. P. deelt ons mede een *Dialoog* tusschen een Cultuur- en een Natuurmensch. De laatste zegt den cultuurman ongezouten de waarheid: „je cultuur is niets dan een mooi lijk. Achter al die schitteringen stroomt geen warm bloed; onweer-

staanbaar zal ze vergaan en bederven. Overbeschaving is altijd aan dezelfde bloedarmoede dood gegaan. Je medicijnen baten niets, die hebben nog nooit een doode levend gemaakt. Ik voel mij te sterk om met jou onder te gaan, ik verlaat je met je vooze cultuur. Als zij verdwenen is, zullen wij de natuur, die jij gevangen houdt, verlossen. Dan kunnen we een nieuwe beschaving opbouwen op den vasten grond, dien de groote Maker zelf gelegd heeft in het werk van Zijn handen.''

Een artikel dat getuigt van diepgaande studie, is dat van J. ten Berge s.j. (uit Moentilan) over *De Vogelstemmen bij Gezelle*. De letterkundige onomatopee kan zijn een zuiver objectieve imitatie als van het kwaken der kikkers bij Aristophanes; een andermaal is de nabootsing wel getrouw, maar zij krijgt tevens een karakteristieken begripsinhoud, 't is menschen- en dieren-taal te gelijk; maar ook is de nabootsing vaak alleen begeleidende muziek bij de taal des dichters.

Voorbeeld van het eerste vinden wij in het ,,Koaks, koaks'' bij Aristophanes; van het tweede bij Grimm: und die Froesche, wie sie den Koenig Bloch als Bloch erkennen: ,,Quad, quad, sprachen sie, quad, quad, quad (d.i. boese): Bei solchen Koenig ist kein Rath''; van het derde bij Ovidius: ,,quamvis sint sub *aqua* maledicere temptant''. Volgens deze drie groepen wil ten Berge de literaire onomatopee laten hooren (alleen in de vogelstemmen) bij Guido Gezelle.

Willem de Merode (die ook bijdraagt in ,,onze Eeuw'') heeft hier goede *Gedichten*.

Wetenschappelijke Bladen biedt ons de vertaalde voordracht, gehouden door Max Blanck over *Het Wezen van het Licht* met het oog op de nieuwe relativiteits-theorie van Einstein.

Dr. Ernst. Traumann maakt onderscheid tusschen *Werkelijkheid en Verdichting in Goethe's ,,West-Oestlicher Divan''*. Wij vinden het niettegenstaande de goede dingen die er in staan, niet de moeite waard veel over dit artikel te zeggen. De schrijver zit tot aan zijn hals in den Goethe-cultus en schijnt nergens het geweldige egoisme en het wetenschappelijke dilettantisme van den grooten dichter te willen zien. Maar van half-blinden kunnen wij niet leeren zien. En wij hebben trouwens en van Johan de Meester en van Jörgensen den laatsten tijd al eenige beschouwingen over Goethe's liefdeleven gehoord, die ons wat sceptisch stemmen tegenover de uitlatingen van Traumann.

Van *Jacques Offenbach* geeft Jean Chantavoine eene biographie. Jacob Levy Offenbach werd in 1819 geboren te Keulen waar zijn vader voorzanger was in de Synagoge. In Frankrijk ging hij later over tot den katholieken godsdienst (?). Hij was geheel en al een autodidact, Reeds spoedig heeft hij aan de groote kunst den rug toegedraaid; voelende dat hij daarvoor niet genoeg geleerd had. Wij weten niet in hoever hij dit betreurd heeft, maar in elk geval heeft hij reeds zeer vroeg besloten te roeien met de

riemen die hij had.'' Als comisch kunstenaar is hij het meest in zijn element en als zoodanig is hij in de annalen der muziek onovertroffen. ,,Door zeer velen is aan Offenbach verweten, dat hij een prediker van onzedelijkheid is geweest. Rechtstreeks treft dit verwijt de schrijvers der teksten. Maar Offenbach heeft een deel van zijn succes aan hen te danken, hij heeft met hen samengewerkt, men kan hem niet van hen losmaken.'' Nu, ja... maar hij hoefde zich niet aan hen vast te haken!

In *Elsevier's*, dat opstellen heeft over de kunst van *Piero di Cosimo, Indrukken van Nice* geeft, en een portret met afbeeldingen zijner schilderijen van *Hendrik van Bloem,* bladeren wij tot de boekbespreking. ,,De Andere'' van Marie Koenen wordt daar zeer geprezen, ofschoon de recensent er iets in zoekt dat de schrijfster wel niet zal hebben willen uitdrukken! een soort praedestinatie. R o b b e r s zelf beoordeelt den roman van Ammers-Küller: Maskerade. Van een der dames uit het boek zegt de criticus: ,,De onuitstaanbare, tegenwoordig helaas zoo frequent voorkomende figuur der intellectueele vrouw, die over alles, alles — dus ook over de teerste gevoelszaken onverschrokken praat, alsof het louter wetenschappelijke problemen waren, die zij wel eens eventjes zal oplossen, stond mij nog in geen anderen roman zoo duidelijk voor oogen. Het had, wat mij betreft, gerust wat feller, hatender, scherp humoristischer mogen gebeuren.''

In *Studiën* begint H. P a d b e r g eene reeks opstellen *Ter Herdenking van Thijm's hondersten geboortedag,* 12 Augustus aanstaande. In dit eerste artikel vertelt hij vlot en prettig over ,,den mensch'' en zal ons later zijne meening geven over den emancipator en literator.

J. S t e i n gaat voort met de uiteenzetting der relativiteitstheorie van Einstein.

L. v a n M i e r t deelt ons mede *spotnamen van Noord-Brabantsche plaatsen*:

Grave is een stad,
Ravenstein is nog wat,
Maar Megen is een gat.

Een volgenden keer zal de schrijver de folkloristische wandeling voortzetten.

A. B o r r e t schrijft over *twee boeken over Moraal en recht,* van Pater Mr. Duynstee en van Pater Salsmans — R i j c k e v o r s e l zoekt in de *Fransche literatuur* en bespreekt *Laurence Albani* van Bourget en twee boeken van Claudel, die door zijn duisterheid op den duur de lezers nog zal afschrikken.

In *Le Correspondant* (Mei) vestigt A m é d é e B r i t s c h de de aandacht op een *Moraliste a l'Académie,* namelijk Henry Bordeaux, die de plaats zal innemen van Jules Lemaître. Na een korten tijd van afdwaling heeft deze schrijver zijn taak begrepen: ,,le roman est plus qu'une oeuvre d'art... il a une importance morale par la conception de la vie qu'il nous présente.

In *Vragen des tijds* maakt Dr. G. Kernkamp begin met een studie over *Bismarck's Jeugd en Studententijd* Over zijne moeder (uit een burgerlijk geslacht uit Oldenburg afkomstig) heet het: „met Wilhelmine Mencken komt in de familie Bismarck een vreemd element. Zij was opgegroeid te Berlijn, in de kringen van het hof en de hooge ambtenaren, en heeft zich daar gedurende haar geheele leven thuis gevoeld; de liberale meeningen van haar vader waren ook de hare. Vrouw van de wereld, literair ontwikkeld, van teere constitutie zooals alle Mencken's, met een klaar en koel berekenend verstand, was zij in menig opzicht volmaakt het tegendeel van den stoeren, jovialen, goedhartigen landjonker, die haar tot vrouw koos."

Bismarck zelf heeft zijne moeder aldus geteekend. Zij was een mooie vrouw, die van uiterlijke pracht hield; zij had een helder en levendig verstand, maar wat een Berlijner „Gemut" noemt, ontbrak haar. Het was haar wensch, dat ik veel zou leeren en het ver zou brengen, het scheen mij dikwijls toe, dat zij hard en koel tegen mij was."

De groote zoon is naar lichaam en karakter een kind van zijn vader geweest, maar aan zijne moeder dankt hij de beschaafdheid en het Savoir-Vivre, ook de zwakke zenuwen, die den kerngezonden man later dikwijls nog parten zouden spelen; een kind van haar geest was hij niet.

In zijn opstel over *Socialistische paedagogiek* komt H. M. Lem tot de conclusie: „geleerd door de afdwalingen der Fransche Revolutie, maar ook overtuigd, dat door de overdrijving dier revolutiemannen nog enkele goede gedachten niet tot hun volle recht zijn gekomen, en daardoor nimmer verwerkelijkt, zal het komende geslacht die trachten te verwezenlijken, en zoo geen socialistische maar sociale paedagogiek beoefenen in den waren zin van het woord.

Met het oog op het twaalfde esperanto-congres, dat in den Haag zal worden gehouden, Aug. 1920, zet A. van der Vies de voordeelen van *Het Esperanto* als internationale hulptaal nog eens duidelijk uiteen.

In *der Gral* (van April) heeft Muckermann een artikel met den suggestieven titel: *Auf dem Wege zur Katholischen Weltliteratur.*

Hij scheef dit artikel toen hij te Smolensk in de gevangenis zat en getuige was van Lenin's verspreiding op reusachtige schaal van vlugschriften en brochuren. Hun leger is niets, maar zij veroveren door de pers. En dat in 't bijna analphabetische Rusland! Hoe moet de pers dan een invloed hebben in het beschaafde Europa, waar bijna iedere proletarier lezen kan. Dan volgt een aansporing tot de kathlieken gericht om te werken met boek en brochure en blad— de literatuur van ons moet strijden tegen die van anderen, waarmede de wereld en het geluk der menschen wordt bedreigd. Op alle gebied gaat het er om: de roode of de zwarte internationale! —

PANTA.

GESCHIEDENIS EN HULPWETENSCHAPPEN.

Dam van Isselt (W. E. van) De Jagers van Van Dam. Holkema & Warendorf, Amsterdam.

Dit vrijwilligers-korps werd opgericht door den oudoom des schrijvers en nam in 1813 deel aan den Tiendaagschen Veldtocht. Familiepapieren hebben de bizonderheden verstrekt, welke hier worden medegedeeld. Voor den geschiedvorscher kunnen zij waarde hebben, voor den gewonen lezer zijn het curiosa, die hij dikwijls met een glimlach zal begroeten, omdat het oorlogje-spelen van toen en de gewichtige bureaucratische rompslomp over onbeduidende dingetjes, aan het geheel iets koddigs geven. Gelukkige voorvaderen!

R.

Kruse—Von Jakimof (Annemarie) Mijn vier Russische Jaren. J. van Campen, Amsterdam.

Een mooi boek! Een boek van opofferende liefde, van durvende energie, van heldhaftig volhouden.

De schrijfster, eene jonge schilderes, was in 1912 gehuwd met den Russischen beeldhouwer Jakimof. Diens moeder was gestorven en hij bevond zich juist op het landgoed in Rusland om orde op de zaken te stellen, toen de wereldoorlog uitbrak.

Zonder aarzelen verlaat zij hare woning te München en durft met haar kind de moeilijke en gevaarlijke reis aan naar Rusland, waar zij vier jaren blijft op het eenzame landgoed Polotiobnose. Haar man moet strijden tegen de Duitschers, en zij blijft alleen te midden der opgeruide boeren, die ten slotte haar eigendom plunderen en verdeelen... Maar zij heeft haar taak moedig, tot het einde volbracht en mocht eindelijk met man en kinderen terugkeeren naar haar vaderland.

M. Walre.

Lutkie (Wouter) Nooddruft en Liefdedrang. Nederl. Boekhuis, Tilburg.

In dit boekje geeft Lutkie verslag van ondervindingen en wedervaren tijdens zijn verblijf in Weenen. En hij doet dat zoo eenvoudig en derhalve zoo sympathiek dat zijn boek, juist om het weinig opdringerige, den lezer niet loslaat en vaak hem ontroert zonder schijnbaren toeleg.

En voor degenen, die van denzelfden schrijver wel iets hebben gelezen in de Nieuwe Eeuw en afgeschrikt werden door de abominabele spelling, welke ons klaar Nederlandsch tot verworden Afrikaansch verminkte, zal het eene geruststelling zijn, te vernemen dat Wouter Lutkie zich hier van die onhebbelijkheid heeft weten vrij te houden. Op het oordeel over Léon Bloy vind ik

veel af te dingen. Lutkie laat zich te veel verblinden door den taal-virtuoos, te veel ook door het waarachtig mooie dat in de werken van dezen man ligt verspreid; hij tracht hem zelfs als mensch te verdedigen en prijst hem vrij van „huichelachtige bescheidenheid'', waar hij hem, den pessimist, den onverbiddelijke en onverzoenlijke, den harden sarcast onvoorwaardelijk had behooren te beschuldigen van onmenschelijken hoogmoed. Bloy is en blijft een megalomaan, een man die zijn onbeheerschte driften nog kunstmatig heeft aangewakkerd door dronkenmakende woorden en verbeeldingen, en die zich niet ontzag het heiligste te schenden om straks te kunnen stoffen op zijn absoluten waarheidszin, welke hem evenwel niet heeft behoed de meest elementaire waarheidsbegrippen met voeten te treden. Maar kom, laten wij daarover niet redetwisten. De lezer zal ook liever te doen hebben met Baronin von Rast, met Richard Kralik, met dr. Eberle en anderen, die hem door den schrijver worden voorgesteld. Met genoegen heb ik dit boek gelezen en ik hoop van ganscher harte dat velen mogen verlangen naar de kennismaking.

A. B. H. G.

OPVOEDING EN ONDERWIJS.

Batenburg (E. van). Electrische machines. Handboekje noodzakelijk ten dienste van Electromonteurs, Machinisten en Industrieelen. H. Meulenhoff, Amsterdam.

Het boekje geeft veel wetenswaardigs, waarin ieder weetgierige belang kan stellen. Toch geloof ik niet dat een electromonteur er practisch veel aan zal hebben, daarvoor is het te elementair en houdt het zich weer te veel bezig met de beschrijving van onderscheidene machines en onderdeelen.

Voor beginnelingen is het waarschijnlijk te zwaar, omdat zij van de enkele gebruikte formules, waarin met cosinus-waarden gewerkt wordt niet veel zullen begrijpen.

En toch schijnt de schrijver rekening te hebben willen houden met hen, die nog niet eens weten wat de wortel is uit een getal, want hij verduidelijkt aan de voet van blz. 17, dat de wortel uit twee het getal is, dat met zich zelf vermenigvuldigd 2 geeft.

Wat zullen deze hebben aan de verklaring dat cosinus met het bekende grieksche letterteeken moet worden uitgesproken „cosinus fie''?

Maar bij deze aanmerkingen mogen wij niet vergeten dat de ingenieur, die het boek samenstelde slechts *eenige* voorlichting wilde geven, hetgeen hij zonder twijfel ook doet, en dat hij de Nederlandsche Electrotechnische nijverheid heeft willen bevorderen door alleen werktuigen en toestellen te beschrijven, die door hollandsche firma's hier te lande zijn vervaardigd.

FRANS DE CORT.

Bruijn (P. Irenaeus de). Waarom en in hoever heeft de Paus tijdelijke macht noodig? Apol. Petr. Can. Ver.

Het geestelijke kan in de wereld zonder het stoffelijke niet bestaan; een Paus, die geen onafhankelijk gebied zou mogen bezitten, staat gelijk met een Kerk, die geen kerkgebouw zou mogen hebben. Als gemeenschappelijke Vader van alle katholieken, zonder onderscheid van nationaliteit, moet hij in de uitoefening van zijn Apostolisch ambt werkelijk vrij zijn van alle menschelijk gezag. Dat volgt uit de natuur van het Pausschap zelve, dat volgt eveneens uit zijn wereldpositie en niet minder blijkt noodzakelijkheid uit de geschiedenis.

Het bezit der Kerkelijke Staten zou een voldoende waarborg zijn, waaruit echter nog geenszins volgt dat een andere waarborg niet mogelijk is. De garantiewet van Italië komt echter zeker niet in aanmerking als voldoende waarborg, zooals maar al te dikwijls is gebleken.

Op duidelijke wijze zet de schrijver dit uiteen en geeft dan in zijn laatste hoofdstuk een antwoord op de vraag: Hoe zal in de toekomst 's Pausen recht op tijdelijke macht moeten worden gewaarborgd?

Het is bekend dat over de Romeinsche kwestie nog totaal verkeerde denkbeelden in omloop zijn ook onder de Katholieken. Wij hopen daarom dat dit boekje ruim verspreid en veel gelezen worde, en een juiste kennis der kwestie, van wat er wel en er niet toe behoort, worde aangekweekt. R. SAC.

NIEUWE LETTEREN.

NEDERLANDSCH.

Concourt (E. de) Elisa de Deerne. Querido, Amsterdam.

Het leven van een prostituée; en wat dat worden kan onder de pen van den naturalistischen de Concourt kan men zich voorstellen. Absoluut verwerpelijke lectuur, verderfelijk voor hoofd en hart.

Dostojefski (F. M.) Het landgoed Stepantchikowo en zijne Bewoners. Holkema & Warendorf, Amsterdam.

De toestanden zijn zoo Russisch mogelijk en toch lijkt deze roman, of hoe wil men het verhaal noemen, een hekeling van iets wat overal ter wereld voorkomt: de nul onder de menschen, die door zich zelf op te hemelen en anderen van zich te laten praten, door zijn medeschepselen wordt gehouden voor alles wat hij niet is. En alles weet hij te mobiliseeren tot vermeerdering van zijn onverdienden roem. Onwetende krantenschrijvers, hysterische juffrouwen, verliefde meisjes, oerdomme heeren, die hun stupidi-

teit willen verbergen, garstige mannekens van lik-je-mij-ik-likje-weer — alles en allen zijn bedrijvig in de weer om den man, die niets is, te maken tot eene zelfstandigheid van gecomprimeerde uitmuntendheden. Dat individu is al zoo dikwerf geteekend en gehekeld in de literatuur; maar Dostojefski doet het op zijn eigenaardige manier en maakt er iets grotesk van.

Foma Fomitch Opiskin heet het individu. Tegen vrijen kost komt hij in dienst bij een ouden vloekenden generaal als voorlezer. ,,Vanwaar hij kwam ligt in het duister. Ik heb tevergeefs gepoogd, iets zekers over de vroegere levensomstandigheden van dezen merkwaardigen man te weten te komen. Het heette, dat hij te eeniger tijd ergens beambte geweest was, dat men hem toen ,,onrecht'' aangedaan en hij — natuurlijk! — ,,ter wille van de waarheid'', een martelaar geworden was. Ook luidde het van een anderen kant, dat hij zich vroeger in Moscou met literatuur had bezig gehouden, wat verder niet verbazingwekkend geweest ware, zijne bijna dierlijke onwetendheid kon voor zijne literaire loopbaan zeker niet als hindernis in aanmerking komen.''

Toen de generaal stierf ging de zon van den voorlezer op. Reeds tijdens diens leven had hij bij de generaalsche en ,,de damesafdeeling'' van het huis ,,eene bijna mystieke hoogachting'' voor zijn persoon weten op te wekken. ,,Mettertijd won hij over de vrouwelijke afdeeling van het huis een verwonderlijke macht, die in een enkel opzicht aan de macht van een zekeren Jwan Jekowlewitsch of ongeveer gelijknamigen wijze en propheet herinnerde, die in gekkenhuizen door dames, die voor dergelijke dingen ontvankelijk waren, bezocht pleegde te worden.''

Na den dood van haar man, ging de half-malle generaalsche met haar gevolg en Foma inwonen bij haar zoon, een goedhartigen maar onbeduidenden overste. ,,Foma ried dadelijk wat voor een mensch hij voor zich had en hij voelde eveneens onmiddellijk dat het nu uit was met zijne narrenrol en dat er zich eene prachtige gelegenheid aanbood, om de eerste onder de apostelen te worden.'' En zegt de schrijver: ,,vanaf deze dagen dateert zijn onbegrijpelijke, onmenschelijke, despotische invloed op mijn armen oom.''

Dit boek geeft dan staaltjes ervan, hoe Foma heer en meester is op Stepantchikowo, door de vrouwen wordt aanbeden (natuurlijk om zijn vermeende geesteseigenschappen, want physiek is hij een leelijk klein kereltje), door de mannen bewonderd en door de verstandigen gehaat, doch gevreesd.

De arme overste zit verschrikkelijk onder den plak van dezen brutalen intrigant. Om hem moet hij zijn baard afscheren, zal hij straks moeten trouwen met een gekke juffrouw (hetgeen gelukkig niet doorgaat) wordt hij gedwongen den kwast Foma eenmaal, bij wijze van zelfvernedering, aan te spreken met ,,Excellentie''! Het loopt werkelijk de spuigaten uit, en de overste, die honderd malen brult dat hij er een eind aan zal maken, laat zich telkens weer bij den neus nemen en wordt in Foma's tegen-

woordigheid deemoedig en klein als een geranselde jachthond.

Totdat... eindelijk Foma zich verstout den overste te beschuldigen van iets wat volkomen valsch is en daarmede tevens de eer aantast van een onschuldig meisje. Dan is de reusachtige overste zich niet meer meester, en wat hij reeds lang had moeten doen, doet hij op dit oogenblik: hij greep Foma en ,,knakte hem als een stroohalm en slingerde hem tegen de glazen deur, die toegang gaf tot den tuin. De schok kwam zoo hevig aan, dat de deur krakend openvloog en Foma als een bromtol van de zeven steenen treden van het terras tuimelde en languit in den tuin liggen bleef.''

Wat een tooneel. ,,Ik zal niet trachten de eerstvolgende minuten te schilderen: het krijschende gillen der generaalsche, die zich in haar leunstoel heen en weer wierp; mejuffrouw Peperelitsma's verstijving tengevolge van de onverwachte wijze van doen van mijn anders steeds zoo zachtzinnigen en gehoorzamen oom; het geweeklaag der overige ,,vriendinnen'', Nastjanka die van schrik bijna buiten kennis was met naast haar Jesjowikin, haar vader; Saschenka, tandenklapperend van angst, mijn oom, die in onbeschijfelijke opwinding de kamer op en neer liep en wachtte, of zijne moeder weer bij kwam; ten slotte het luidruchtige gehuil van Falolei, die zijn meester beklaagde en bejammerde — dit alles te samen was een tooneel, dat met geen woorden valt te beschrijven.'' —

En het einde van het lied: Foma wordt weer in genade aangenomen; men smeekt hem letterlijk toch te blijven en hij verwaardigt zich er op in te gaan. Maar hij is nu toch wel voorzichtiger. De man heeft de zweep gevoeld en is half getemd, al zijn niet geheel uitgedreven zijn grillen en nukken.

Foma Fomitch rust thans naast de generaalsche. Over zijn graf verheft zich een kostbaar, wit-marmeren monument, dat met treurzangen en met loftuigingen op zijn persoon van boven tot beneden bedekt is.'' A. GIELEN.

Fleuron (Sven) De Roode Bende. Nijgh & v. Ditmar, R'dam.

De omslag vertelt ons dat Sven Fleuron 4 Januari 1874 op een groote boerderij in Denemarken geboren werd. Vanaf zijn kindsheid zwierf hij in de wijde velden en bosschen, die bij de boerderij zijns vaders behoorden; niettegenstaande hij vele broers en zusters had, was hij steeds alleen en sloeg de wonderen der natuur stil en behoedzaam met warme belangstelling gade. Fleuron is thans een der meest gelezen schrijvers in Scandinavië en zijn roem verbreidt zich tot ver over de grenzen. De levensdurf en humor in zijn boeken is van ongemeene charme.''

Nu ja! Maar van levensdurf, hetgeen de lezer ook vrij verkeerd zou kunnen opvatten, is geen sprake; van humor wat meer, omdat hij wel oolijk het grappig-onhandige van jonge dieren weet te teekenen.

Dawson brengt wat meer romantiek in zijn dierenverhalen en

haalt in hun leven drukker de menschen, vrienden of vijanden. Dat doet Fleuron minder, en misschien juist daarom voelt hij meer neiging om de taal, de gevoelens, de listen der dieren op eenigszins menschelijke wijze te interpreteeren. Voor al die dierenliefhebbers schijnt er inderdaad eene groote aantrekkelijkheid te bestaan om de grenzen tusschen verstand en instinct wat te vervangen. Begrijpelijk is het wel een weinig. —

De Roode Bende, die ons hier wordt voorgesteld is heel wat sympathieker en humaner, ofschoon ze wreed genoeg is, dan de roode bende van Bela Kun, Lenin en de paar communistische vlegels, die wij hier te lande herbergen. W. J. v. D. G.

Has (Nelly) Lichtende Verten. J. van Campen, Amsterdam.

Een vroom boek, zonder hinderlijk opdringerig te zijn. De hoofdpersoon, die met eigen weerbarstig karakter en een ongelukkige liefdelooze omgeving heeft te worstelen, komt tot klaarder inzicht en op de laatste bladzijde van dit boek kan zij verzekeren: Ik wil de plichten, die de Heere me oplegde — want dat voel ik zoo stellig Beb — met liefde vervullen en niet omkijken naar wat voor mij onbereikbaar was, maar vóóruit, het licht tegemoet!"

Haar, die zoo spreekt, leeren wij aanvankelijk kennen als een wild, jongensachtig brutaal meisje. Vroeg heeft ze hare moeder verloren en van vader maar weinig liefde ondervonden. En als deze hertrouwt met de huishoudster, welke het kind niet kan uitstaan, verlaat ze het huis en woont bij eene tante, die het haar ook niet aangenaam maakt. Grooter geworden verlieft An op een student en moet kort daarop vernemen, dat deze jongeman zich gaat verlooven met hare vriendin. Nu lijkt haar leven reddeloos verwoest, als daar plotseling de tijding komt dat hare stiefmoeder, bij de geboorte van een zoontje, is overleden. Al de verborgen goedheid en het verlangen om liefde te geven komt nu weer boven bij het meisje en zij keert terug naar den vader, die zoo diep ongelukkig was in dat tweede huwelijk, en zij zal zich wijden aan de opvoeding van het kleine broertje.

Het boek is goed en heeft een deugdelijke strekking. Als schrijfster heeft Nelly Has echter nog veel te leeren.

Hare personen zijn niet psychologisch doorschouwd, de teekening der karakters te zwaar aangezet en daardoor onwaar (dat geldt van An zelf, van de sentimenteele Mies, van de huishoudster, die stiefmoeder zoekt te worden, van den vader, die zich zoo onnoozel laat inpalmen door het vrouwmensch, van den student, die viool speelt, verzen zegt en zedelessen predikt, van de volmaakte dienstbode Geertje, zooals in geen enkel werelddeel waarschijnlijk een exemplaar is te vinden). Ook wist zij haar verhaal niet genoeg tot eene vaste eenheid te verbinden, zoodat we veel te lang worden beziggehouden met de robbedoes-aardigheden van An, dan ineens vernemen: „het was twee jaren later", zonder

iets te hooren van wat er in dien tijd is omgegaan in de ziel van het meisje.

Als Nelly Has niet eene schrijvende dame wil blijven, maar wil worden eene echte schrijfster, dan kan zij dat misschien wel bereiken, mits zij hard studeert en het leven scherp blijft waarnemen. M. WALRE.

Hirschfeld (Georg) Théa's Handen. J. van Campen, Amsterdam.

De reclame heeft veel gedaan om zijn naam bekend te maken, maar de verwachtingen, welke men van dezen schrijver had werden niet vervuld. „Die Mütter'' van 1896 is waarschijnlijk zijn beste werk en zal dat ook wel blijven. Weelderig zijn over het algemeen zijn voortbrengselen (men heeft dat voor poëtische charme gehouden) maar het is de weelderigheid, die gekweekt wordt in den broeikas, het aroma boet er grootendeels bij in.

Théa's handen maken het leven stuk van den trouwen man, aan wien zij alles had te danken. In haar woelde de zinnelijkheid, en zij voelde de neiging in zich om den breeden weg op te gaan, gelijk hare zuster dat gedaan had.

Wat er eigenlijk gebeurde is niet goed te begrijpen. Maar de onrust der vrouw, hare geheimzinnigheid, hare nukken gevolgd door ziekelijke vlagen van om-den-hals-vallerij, zeggen wel duidelijk genoeg dat er iets niet in den haak moet zijn.

En op een goeden dag vindt men haar vermoord in haar huis; een wraakzuchtige minnaar heeft dien gruwel volbracht. Haar man komt in de gevangenis, en in den waanzin zijner duldelooze smart beschuldigt hij zich zelf. Maar de justitie ontdekt dat hij niet de schuldige zijn kan en hij wordt ontslagen.

En langzamerhand hervindt hij zich zelf, geholpen door zijne engelachtige moeder en de liefde voor zijn dochtertje, een troost voor zijn gefolterd hart.

Er is hoop dat hij vergeten zal de vrouw, welke hij liefhad, maar die deze liefde onwaardig bleek. Want als haar beeld voor de herinnering opdoemt dan roept hij afwerend uit: „Ga! Ik heb je werkelijk niet gekend! Ik heb je nooit gezien! Ik was blind, zoolang je in mijn nabijheid waart! Ga!''

Ofschoon Hirschfeld naturalist wilde zijn, is hem dat toch nooit gelukt. En zoo is het ook te verklaren dat deze geschiedenis niet afstoot door tooneelen van ongebondenheid en wilde passie. De beschrijving daarvan wordt den lezer gespaard, en daarom kan men het boek, niettegenstaande de onverkwikkelijke geschiedenis, niet rangschikken onder de slechte, gevaarlijke lectuur, althans niet voor volwassenen. A. GIELEN.

Hocker (Paul) Het gelukkige Eiland. J. van Campen, A'dam.

Hocker, die journalist is, geeft in zijne romans eene gebruikskunst ten beste, die nog niet zoo kwaad is. Hij schrijft natuurlijk, teekent een aardig stukje omgeving en weet zijn menschen te doen

leven. Zijn stof haalt hij uit het gezelschapsleven, en rustig laat hij de gebeurtenissen zich ontwikkelen, zonder van buiten af in te grijpen, waardoor het verloop kunstmatig en geforceerd pleegt te worden.

Het gelukkige eiland ligt in de Havel, ergens bij de Tegeler See niet ver van Spandau te zoeken. De menschen, die daar wonen in hun villa zijn tevreden en blij. De familie bestaat uit een allerliefste moeder, een flinke zoon Richard, die de fabriek aan den overkant bestuurt, maar zoodra hij zijn arbeid heeft voltooid zich overgeeft aan het genot der muziekkunst; een jongeren zoon Max, die te Berlijn handelsschool loopt, een echte jongen, die altijd honger heeft en wild is als een jong veulen; dan nog een robbedoes van een zus, die den naam van Dwarrelwind met eere draagt.

En dat kalme, rustig geluk wordt ruw verstoord... natuurlijk door eene vrouw, uiterlijk een bekoorlijk wezen, maar zonder ziel, zonder hart, zonder liefde... egoiste, die zich zelve bemint boven allen en alles.

Zij was rijk, zij was mooi, zij had een stem als een altviool. En haar groote eerzucht was het, in het openbaar op te treden en uit de luisterende scharen de geestdrift los te zingen. Zij beproeft het, maar het is een droeve mislukking. Mooi is de stem, goed is de techniek, maar het hart, het gevoel ontbreekt, zegt de onverbiddelijke kritiek. En een der critici durft het haar onomwonden toeduwen: „als gij maar eerst hebt liefgehad, al zou het dan ook een ongelukkige liefde zijn, dan zult gij winnen wat u nu ontbreekt."

En zij komt in aanraking met den fijnzinnigen Richard, die haar ziel opent voor het hoogere kunstgevoel en voor... de liefde. Zij trouwen, zij wordt moeder, maar het blijkt dat zij alleen denkt aan de bevrediging harer eerzucht... man en kind kan haar maar weinig schelen.

De breuk kan niet uitblijven bij deze menschen zonder godsdienst. Zij zwerft door de wereld om triomfen te behalen; de man, wiens levensgeluk dit lichtzinnige serpent heeft vernield, blijft stil op het eiland en zal zich wijden aan de opvoeding van zijn zoon, die geen moeder meer heeft. En in zijn hart zal het beeld verbleken der vrouw, die hij heeft aanbeden, in wie hij meende prachtige verborgen eigenschappen te kunnen wakker maken, doch die bleef de vrouw zonder hart en ziel, de ellendige egoiste.

A. GIELEN.

Maltzahn (E. von) Zijn Eer. Voorhoeve en La Rivière, Arnhem.

Gelijk alle boeken dezer Freiin is ook dit rustig van toon en uitvoering, het heeft een sterk uitgesproken ethische strekking, namelijk een afkeuring van het even belachelijke als barbaarsche instituut van het duel, en geeft getuigenis van vroom-protestantsche levensrichting.

Rutten (Félix) Jessonda, het dochtertje van Jairus. Mysteriespel in drie bedrijven. Teekeningen van G. Westermann. R. K. Boekcentrale, Amsterdam.

Als men dit boek voor zich ziet, gevoelt men een lust om uit te breken in een loflied op den uitgever, die met zooveel kunstzin en fijnen smaak de uitgave heeft verzorgd. Het is alles even rustig, voornaam en aristocratisch: de perkamenten omslag met zijn goud-rood-zwarten opdruk, het kostbare papier, de diepdonkere druk met karmijnen persoonsnamen. Het is een feest voor de oogen, een rijkdom van eenvoud en een zuiverheid van schoonheid, die weldadig aandoet.

En nu het werk van Félix Rutten! Laat ik vooraf zeggen dat ik voor bijbelspelen in het algemeen niet veel voel. Ik bedoel als schouwspel. Het spel grijpt gewoonlijk niet zóó aan, dat wij in de personen opgaan, met hen meeleven, ons weten te verplaatsen in hun omstandigheden en omgeving. Als gedicht, dat wij aandachtig lezen voor ons zelf of door de spelende hooren en zien voordragen, kan het ons boeien. In dat laatste geval is het of wij lezen eene fraai geillustreerde uitgave. Dit gevoel heb ik gehad bij de opvoering van Racine's Athalie, bij Vondels Jephta, bij verschillende open-lucht-spelen der laatste jaren, en ik vermoed dat ik eene zelfde ondervinding zou opdoen als ik de vertooning bijwoonde van Jessonda.

Vaak heb ik gezocht mij rekenschap te geven van dit verschijnsel, en ik geloof niet geheel in het donker op het oogenblik rond te tasten. Mij dunkt het ligt aan de eigenaardige lyriek, zonder welke een bijbelspel nu eenmaal niet bestaanbaar is Dat is die biddende, meditatieve, stil-vrome lyriek, welke het gewijde onderwerp vordert. Zeker, ook Rostand is lyrisch, doch van eene uitbundigheid en woordspelende geestigheid, die zonder gebaar en mimiek en gesproken woord, al te gezocht zou lijken. Ook Shakespeare is lyrisch, maar zoo realistisch-menschelijk, zóó gloeiend van passie, dat men hem eigenlijk niet zacht voor zich zelf kan lezen, zonder met geweld de neiging te onderdrukken om op te staan en te acteeren. De meditatieve lyriek integendeel, wordt zoo licht verstoord door het luide woord, door het levendig gebaar, door de toeschouwende menschen rondom, als zij niet devotelijk neerzitten als in eene kerk, dat men liefst het boekje meeneemt in eenzame teruggetrokkenheid. En dat heb ik ook gedaan met de Jessonda van Felix Rutten. En ik kan mij voorstellen hoe onnatuurlijk ik het zou hebben gevonden, als ik de vrouw van Jairus ook nog had moeten zien, terwijl zij deze mooie verzen voordraagt:

De stad bruist als een zee van 't wijd gerucht
Dat wast in alle straten en zijn vloed
Stuwt over 't wijdgestrekt en brandend plein,
Wit overschuimd door 't wemelende volk.

Nu denk ik de roode letters, die mij willen doen gelooven dat hier de vrouw van Jairus aan 't woord is, maar haastig weg, en geniet de regels als goede verzen van Felix Rutten. En zoo doe ik ook als de dichter het haar van Maria Magdalena ,,amber'' noemt; dan mag ik er niet aan denken dat Maria zelf dit zegt.

Waarlijk ik ben tevreden dat dit boek is uitgegeven; wij hebben daardoor de mooie verzen van den dichter voor ons en bij ons, zoo vaak en rustig wij maar willen. En de weeke passie-verzen, die wij uit den mond van den krijgsman Lucius niet zouden hebben kunnen hooren, lezen wij gaarne als een weelderig liefdessonnet van Petrarca.

Mijn nooit volprezen, rijke liefde!
Er stijgt een geur op als van nachtviolen
Onder den zwaren schaduw van uw haar.
Uw lippen zijn als pas ontloken bloemen;
Uw oogen in den schemer nauw gehuld
Leven als lichte sterren uit den damp
En dauw der droomen op, die u omzwermen.
Zij wenken mij en doen mij ongeduldig
Den nacht verbeiden, die, ons tartend, draalt.
Liefste en lieflijkste, vergeet niet dus'
Wat eens u aan mijn hart en liefde bond,
Wanneer ge in zeeën van geneugten zwijmde
En 'k u als mijn godin te voeten zonk.

En zoo lezen wij door met innig genot, overslaande de kortere en levendige dialogen om spoediger te komen tot de langere passages, waar de dichter zonder voorbehoud zich zelf kan zijn en zich overgeven aan de heerlijke en volle lyriek.

A. GIELEN.

Volker. Verzamelde Lyriek. Van Kampen, Amsterdam.

Jaren geleden, toen ik in de Studiën mijn Brieven over Letterkunde begon te schrijven, heb ik Volker voor het eerst ontmoet. Ik heb toen nog een gemoedelijk versje van hem aangehaald, dat hij zijn bundel Verzen als eene beduchte bede vooraf deed gaan. Het luidde aldus:

Ernstig zocht ik naar het schoone,
Zij er ernst in die mij richten;
Dat zij niet een mesthoop werpen
Voor den opgang tot mijn dichten.

En nu ik Volker na zoovele jaren weer tegenkom op mijn weg, doet het mij plezier te ontdekken dat hij even eenvoudig is gebleven. Hij bekent met een argeloosheid, die in onze maatschappij eene kostbare zeldzaamheid is geworden, dat hij zich als dichter maar ,,zeer weinige vrienden'' heeft weten te verwerven; dat ook naar deze uitgave het publiek niet heeft gevraagd.

Waarom hij de verzen dan heeft laten drukken? Omdat hij heeft willen aantoonen hoe onze lyriek door een terugkeer naar het

oude volkslied zich moet verjongen, waardoor de eenvoud, die thans zoo afwezig is, kan worden hersteld. Maar eenvoud wel te onderscheiden van de huiselijkheid: ,,Eenvoud en huiselijkheid zijn in de lyriek twee verschillende dingen. Zoo is voor mij Tollens wel huiselijk, maar dikwijls niet eenvoudig, Gezelle daarentegen wel eenvoudig, maar niet huiselijk en waren de vaandragers van de Nieuwe Gids geen van beiden.

Het zuivere volkslied, hetwelk uitsluitend geschreven wordt om gezongen en het zuivere kunstlied, hetwelk uitsluitend geschreven wordt om voorgedragen of gelezen te worden, zijn als het ware de twee polen der lyrische kunst. Door de wederkeerige inwerking dezer twee blijft een lyriek krachtig en jong, vervlakt zij niet en vervreemdt zij niet van het leven, blijft zij gemeengoed van allen, zooals Goethe's werk b.v. dit voor de Duitschers geworden is. Het was dus aanvankelijk mede mijne bedoeling deze eenzijdigheid, naar mijn beste krachten en waarschijnlijk volgens mijn natuurlijken aanleg, zooveel in mijn macht was op te heffen.''

Wij weten dus in welk licht wij deze verzen moeten zien.

Volker heeft iets van de Genestet, zooals blijkt uit het eerste het beste vers: Bemoedeging.

Na te oogen wat vervlogen
En door 't lot geen lot voor mij is,
Doelloos, willoos, overdroomend
Wat een droom was en voorbij is.

Mij is 't leven, kan ik breken
Wat mij klemde, d'adem keerend;
Waar de wind waait kan de geest gaan
Ontij trotsend, onrust weerend.

Smeek van anderen wat u nood doet,
Moed, bezieling en vertrouwen;
Zalig hij die 't mag ontvangen,
Beter zij die zelf het bouwen.

Ook de toon der leekedichtjes heeft hij soms te pakken, als in Jong Jochem:

Jong Jochem hield zijn jong geluk
Omklemd met bei zijn handen,
Hij dreigde wie hem nader kwam,
Een elk met vuist en tanden.
Geen mensch ook heeft hem 't aangedaan,
't Ontnomen of ontsloken;
Zoo 't in zijn arm is stuk gegaan,
Dan heeft hij 't zelf gebroken.

Elders doet hij in zijn hexameters danken aan Goethe's Hermann und Dorothea:

Gaarne doorkruis ik de stad; met het volk der hoogstammige iepen
Langs de donkere gracht sloot ik een vriendenverbond,
Druk ga 't menschenbeweeg, zwaar ratle de kar op de keien,
Keerend knarse de kraan boven het gapende ruim,
In de smidse zij 't vuur en boven den schoorsteen de rookpluim,
Op de kaden de vracht, diep in de kelders het licht,
Uit de zolderdeur dale aarzlend de last naar beneden,
Naar de vliering omhoog stijge zij krachtiger op.

Ik zal niet beweren dat ik het beste heb aangehaald uit dezen bundel; wel geschikte stalen om een idee te geven van het geheel. En dan zal men moeten erkennen dat wij hier niet met een krachtig talent te doen hebben. Er zullen wel lezers zijn die oor hebben voor dit meestal gemoedelijke genre, maar groot wordt het aantal bewonderaars van dezen bescheiden man waarschijnlijk nooit.

Op de laatste bladzijden staan berijmde geestighedens, zou Multatuli zeggen, waarvan sommigen meer flauw dan geestig zijn o.a. deze vraag:

Wat zou de menschelijke ziel
Met zwaarder schuld beladen,
De geestelijke hoogmoed of
Wat wijn en karbonade?

Treffender is dit andere op de Slooping der N.Z. Kapel:

Zij zeiden dat ie zoo verzwakt was
Men had er niet genoeg geheid.
Er wàs een peiler die verzwakt was,
En dat was die der piëteit.

Maar dat zijn aardigheidjes en met poëzie heeft het niets te maken. In elk geval, zoogenaamde nieuwe kunst heeft Volker ons niet gegeven, en dat verdient erkenning. Aan woordkunst heeft hij een broertje dood, hetgeen wij tot afscheid hem zelf nog even laten verklaren:

Hetgeen ik dicht, dat dicht ik zelf.
  Het laat zich niet verhelen:
't Gaat niet of 't een muziekdoos waar',
  Die „zoo maar'' door blijft spelen.
Maar daarvandaan soms ook wel iets
  Als meeningen, gedachten
En meer, dat wij naar jongste leer
  Voorloopig diep verachten.
Dus, 't puikgedicht der zuivere kunst
  Tracht ik maar niet te schrijven.
Reeds wenden velen tot „geluid''.
  En ik hoop mensch te blijven.

G.

Vorrink (Joh.) Het minnedicht in de zeventiende Eeuw. Sijthoff, Leiden.

De minnepoëzie is van alle tijden; maar haar karakter, vooral haar uiterlijk wezen, is in verschillende tijdperken van beschaving geheel anders.

In de middeleeuwen openbaart zij zich onpersoonlijk: de dichter hangt voor het tafereel van eigen avonturen een waas, ja, mystificeert zich of uit zich in allegorie; sluit zich aan bij een bekend geliefd verhaal, vereenzelvigt zich met een der personen daaruit. De Middeleeuwer blijft algemeen, slaat daardoor wel eens over tot het abstracte, en bij hem mengt zich de liefde met het geloof tot het mystieke.

Niet alzoo de Zeventiende-eeuwer. De Renaissance had hem geleerd, zich zelf te wezen, had den mensch aan den mensch ontdekt, had hem geleerd, de persoonlijkheid afgescheiden te houden uit het hem omringende. Zoo werd ook de dichter individueel.

Ons volk is koel en nuchter en in zijn kunst realistisch, ook het zeventiende-eeuwsche minnelied is realistisch.

Wij kunnen ons vrijwel met deze karakteristiek vereenigen, ofschoon wij meenen dat ze wat al te uitsluitend wordt geformuleerd om de zéér vele uitzonderingen tot haar recht te laten komen.

De verschillende genres door den schrijver aangegeven: het spontane en het gekunstelde minnedicht, het bruiloftsdicht, het boertige en het didactische, aanvaarden wij met hem.

Maar een ernstige vraag is het, of het meerendeel der gedichten welke hij rekent tot het spontane genre niet tot het gekunstelde behoort.

Ik kan mij dan ook voorstellen hoe Vorrink op bladzijde 107 eenig gemoedsbezwaar voelt en zich de vraag stelt: ,,waar is de grens van het spontane en het gekunstelde minnedicht? Moet men elk gedicht, waar de beide gelieven als herder en herderin, als visscher en visschersmeisje, als faun en nimf, als god en godin zelfs, optreden, bij de laatste rangschikken? Dan zouden wij uit het voorgaande hoofdstuk nog al wat mogen laten vervallen. Neen, veeleer ligt de grens daar, waar de dichter begint gemaniereerd te wezen, waar hij zijn onderwerp gaat uitputten, waar hij dit dus met opzet gaat herhalen.'' Men zal toegeven dat deze onderscheiding bizonder willekeurig is, en feitelijk onmogelijk vol te houden. Want Hooft is de man van het kunstdicht bij uitnemendheid, en wij vragen ons nieuwsgierig af wat Vorrink toch wel bedoelt met het woord ,,spontaan'' als hij de poëzie van den hoofdschen Muiderdrost zoo noemen durft.

Overigens, de waarde van dit werk bestaat minder in de classificatie dan in de proeven en voorbeelden van minnedicht, die de schrijver overvloedig den lezer aanbiedt. Dat het geen literatuur is voor alleman, zal niet uitdrukkelijk verklaard behoeven te worden.

Dr. S.

Williamson (C. N.) De Weerwolf. J. v. Campen. Amsterdam.

Onvervalschte romantiek. Eene ontvoering, eene stiefmoeder, een draadnagel, waamede men het leven wegklopt uit de hersens der slachtoffers, een valsch testament, een briefje geschreven door een stervende, dat na maanden gevonden wordt in het nog altijd niet opgemaakte bed... en tot tooneel van al het gebeuren: een kasteel in de diepste eenzaamheid, met geheime kamers, verborgen achter verschuifbare paneelen. Als ik dat alles zoo in een adem noem, heeft het allicht den schijn dat ik een weinig den draak steek met dit verhaal. En dat is toch werkelijk niet de bedoeling. Om kunst te genieten, behoeft men het niet te lezen, maar dit geldt van negentig percent der romans. Als ontspanningslectuur, om den geest wat af te leiden door hem gelegenheid te geven in een andere wereld van gebeurtenissen en personen te verwijlen, is dit boek wel geschikt.

De Weerwolf is de stiefmoeder, een feeks van een wijf, mooi als de dag, maar met een ziel zwart als de nacht. Zij heeft haar tweeden man langzaam door vergift naar den overkant geholpen en wil nu de lieftallige stiefdochter tot een huwelijk dwingen met den bruut van haar zoon, gewonnen in het eerste huwelijk.

Een nobele man, die daar ook ergens in de wildernis zijn landgoed heeft, en een trouwe dienstbode, welke later blijkt te zijn de moeder van het meisje, de onrechtvaardig verstooten moeder, die nu onder deze vermomming kans heeft gezien in de nabijheid van haar belaagd kind te blijven, redden het meisje.

Juist op het oogenblik dat de Weerwolf den langen draadnagel hanteert om een gruwelijken moord te plegen, komt de straf. Zij sterft een ellendigen dood, de onschuld zegeviert en de nobele man trouwt het lieve meisje.

„En zoo is het nu alles gegaan, en zoo gebeurde het, dat de erfgename van Lord Ravens millioenen, trouwde vóór den dag harer meerderjarigheid, in weerwil van al de boosheden van Lady Mary, die haar gezegd had en haar had willen doen gelooven, dat zij geen „*Weerwolf*" was."

M. WALRE.

Wijs (H. de) Freule Elda. Van Oirschot, Breda.

Freule Elda is de telg van een baron, gehuwd met eene onderwijzersdochter. De ouders smeden schitterende plannen voor de toekomst van hun kind, maar Elda zou liefst trouwen uit ware liefde en zij heeft ook al iemand op het oog: Albert Flücken, die echter niet van adel is, de ongelukkige.

Een oom, die vol adellijke titels hangt als een versierde kerstboom, weet ten slotte zijn nichtje over te halen, na langen en hardnekkigen tegenstand van het kind, in het huwelijk te treden met een jonker. Op den dag dat haar een erfgenaam geboren wordt sterft de oude oom, en bij zijn testament vindt men een houten

doosje voor Elda. Daarin ligt een portret van haar vroeger veel-geliefden Albert met het opschrift: Versmaad Albert nooit. Onder ons gezegd, een malle vermaning van den oom aan zijn gehuwd nichtje.

Elda schonk haar man, dien zij heusch liefkreeg, twee heusche baronnetjes. En toen ging de echtgenoot dood om den schrijver gelegenheid te geven, zijn romannetje verder voort te zetten.

Elda begint de kwijnen. Een liefdevolle nicht roept dokter Albert Flücken aan het ziekbed. En wat de nooit volprezen Sanatogeen niet vermocht, dat bewerkte de geneesheer zonder een recept.

Zij trouwen en Elda maakt geen onderscheid tusschen de kinderen van Albert en de twee baronnetjes.

Op het boek valt niets te zeggen, wat betreft het moreele goedzijn. Literaire waarde heeft het niet. Het lijkt mij een duitsch verhaaltje, door de Wijs zoo bewerkt dat het voor iets nieuws kan doorgaan.

M. WALRE.

IN EIGEN KRING

WIJ NOODIGEN LEZERESSEN EN LEZERS UIT „IN EIGEN KRING" DE VERSCHILLENDE VRAAGSTUKKEN TE BESPREKEN, OVER WELKE WIJ EEN OORDEEL VRAGEN. BRIEVEN AAN DE REDACTIE TE ZENDEN VOOR DEN 1STEN VAN ELKE MAAND

De vraag welke wij stelden in het vorig nummer, kon natuurlijk nog niet beantwoord worden, gezien het spoedig-na-elkaar verschijnen der twee laatste afleveringen. Wij hopen derhalve in de Juli-aflevering de antwoorden onzer lezers te kunnen mededeelen. —

CORRESPONDENTIE.

Brieven, voor deze rubriek bestemd, te adresseeren:
Redactie Boekenschouw, Heerengracht 415, Amsterdam.
Verzoeke duidelijk en beknopt de vraag te stellen en steeds te onderteekenen met vollen naam en aanduiding van woonplaats.
In ons antwoord geven wij alleen de voorletters aan.

V. G. te H. Neem de literatuurgeschiedenis van de Mooij, verschenen in tweeden druk bij Paul Brand. Voor uw doel geschikt en uitgebreid genoeg.

N. K L. t e M. Welneen, dat is geen slecht boek. Zelfs een zeer goed boek. Maar wie het leven beschrijft, kan zich niet beperken tot begijntjes.

W. H. t e H. De bijlagen van de Illustration verschijnen weer als voor den oorlog. Maar wat gehalte betreft zijn zij nog even erg als vroeger. Natuurlijk is er ook wel iets behoorlijks zoo nu en dan bij en wij hopen dat de thans loopende roman van Henry Bordeaux eene goede uitzondering zal maken.

B. t e N. Over G u s t a v M a h l e r kunt u lezen Constant van Wessem, uitgave Arnhem: van Loghum. *f* 1.50. Ook meen ik dat één der nummers van „Mannen en Vrouwen van Beteekenis" aan den kunstenaar gewijd is.

W. Z. t e G r. Voor Boekenschouw zijn Engelsche, Fransche Duitsche circulaires voorhanden, die de buitenlandsche uitgevers worden toegezonden. Ik stuur U eenige exemplaren. Uw plan is dus overbodig.

J. B. t e R. Waarom Kloos Couperus zoo'n „geniaal talent" vindt, zouden wij heusch niet kunnen zeggen. Wat hij in het Meinummer van „De Nieuwe Gids" aan argumenten brengt, is zielig. Om een groot schrijver te zijn, behoort men, ten minste in één of ander opzicht, een groot mensch te zijn.

L. W. t e R. Zoover wij weten, heeft dit uitgevertje nooit een fatsoenlijk boek de wereld ingezonden. Allemaal schandaallectuur.

I n c o g n i t o. — Voor de lezers moogt u onbekend blijven, voor ons niet. Wij wenschen dat ons de man, met wien wij van gedachten zullen wisselen, eerst behoorlijk is voorgesteld. Geef ons uw naam en wij geven U ons antwoord.

W. W. t e A. Over dat boek kon toch ons oordeel niet gelijk zijn aan dat van Querido. Wij hebben op iets anders nog te letten behalve op de litteraire waarde. En zelfs daarvan afgezien, blijven wij het boek in zijn onwezenlijkheid van stijl en uitbeelding, niet hoog aanschrijven.

O t t o. „De Belastingbetaler" is een krantje dat om de veertien dagen verschijnt en wil zijn het „strijdblad voor den Nederlandschen Bond van Belastingbetalers". De artikelen zijn vlot en dikwijls guitig geschreven en de actie tegen de loonsopdrijving, het dure gemeentelijke winkeltje spelen, het knoeien met geld enz. verdient allen lof. Maar... de toon wordt dikwijls al te pamfletachtig en voor de Katholieken soms wat venijnig. B.v. het eerste artikel in het No. van 12 Juni).

Redactie en Administratie O.Z. Voorburgwal 19 — A'dam.

TWEE BOEKEN OVER DANTE'S VITA NUOVA.

Eenige jaren geleden heb ik geschreven over Dante's Vita Nuova en ik zeide toen: ,,sommigen hebben het geheel opgevat als een allegorie: ,,de christelijke liefde, welke door hare vereeniging met de wetenschap ten slotte tot goddelijke wijsheid wordt''. Maar juister waarschijnlijk is deze verklaring: ,,Beatrice werkelijkheid en symbool, de Vita Nuova spontane lyriek en bedachte allegorie. Zoo is ook de Divina Commedia een schepping waarin zuiverst gevoel versmolt met hoogste gedachte. En dezelfde gedachte als die welke de Vita Nuova beheerscht: de loutering van den geest door begeerte, afdwaling, leed, berouw en terugkeer heen, tot de hoogste Liefde. In beide werken dezelfde drievoudige synthese: subjektiviteit en objektiviteit, realisme en idealisme, gevoel en verstand; een synthese, jong en liefelijk in de Vita Nuova, mannelijk en grootsch in de Commedia. Het is zooals Rosetti zegt in zijn: ,,Early Italian poets'': ,,Door de geheele Vita Nuova heen zingt een geluid als het eerste zachte murmelen dat wij hooren ergens op een verre weide en dat ons voorbereidt op een aanblik der zee.''

Nico van Suchtelen, die een vloeiende vertaling gaf van de Vita Nuova, verdeelt het werk, in navolging van anderen, in drie fasen. De eerste: ,,de nog bijkans geheel traditioneel-chevalereske vereering van het lieflijke meisje, waarbij men eigenlijk niet goed weet of haar uiterlijke schoonheid danwel haar innerlijke deugd er het werkelijke motief van is, of begeerte dan wel zuivere bewondering de grondtoon ervan vormt. Verwarring, verbijstering is het overheerschende gevoel dat Beatrice in Dante te weeg brengt.''

De tweede: ,,na een psychischen schok, welke ik, mét Rosetti, alleen kan toeschrijven aan Beatrice's huwelijk, een tijdperk van verpuring, van een volkomen kuische vereering... Het is de periode die opent met de groote canzone: *Gij vrouwen edel, die de liefde kent*... Dante's taal is nu oorspronkelijker en machtiger, zijn hart rustiger.''

De derde: ,,na Beatrice's dood stijgt Dante's vereering tot eene zuiver geestelijke.''

De Cyclus-gedichten van La Vita Nuova, 26 sonnetten of kleinere gedichten en 5 canzones (liederen), ontstonden tusschen

de jaren 1283 en 1292. Verklarend proza is er later tusschen gevoegd, waardoor Dante de gedichten aan elkaar verbindt en een allegorische beteekenis er in legt, die de oorspronkelijke gedichten niet hadden. Ik heb het mij steeds zoo voorgesteld, dat Dante (evenals Perk met zijn Mathilde) zijn vroegere minneliederen heeft trachten te verzamelen tot een geheel, èn door plaatsing, èn door tusschenvoeging, èn door verklaring er iets van heeft gemaakt, waaraan hij vroeger niet gedacht had: een schets van wat hij in de Commedia grootsch en krachtig zou uitwerken.

Hoe dat ook zij, ten allen tijde zal Vita Nuova blijven een werk, waarop men zal voortgaan commentaren te maken, die steeds het karakter van min of meer waarschijnlijke gissingen zullen dragen.

Zoo juist zijn weer twee boekjes van de pers gekomen, die zich met de Vita Nuova bezig houden.

Het eene is van A. H. J. van Delft en vormt het eerste deel zijner *Dante-Verklaring.*

,,Van deze Dante-bewerking in vier deelen omvattend Vita Nüova èn Divina Commedia in onderling verband beschouwd, is het hoofddoel: *De Verklaring.*

Daarom is de vertaling letterlijk. ,,Men sal weten dat ic desen bouc niet en begheere te rimene, omdat icker no af no toedoen ne wille van den gehnen dat ic vond''.— Wie Dante's verklaring las uit andere Commentaren, zal hier iets anders vinden, een nieuwe lijn: de dominante idee, een al-ordenend perspectief. In hoeverre het mijne naast of onder of boven het andere moog staan, laat ik aan een eerlijke critiek te oordeelen.''

Daarover durven wij ons nog niet uitlaten, maar toch gerust verklaren dat dit boek van v. Delft met belangstelling en vrucht zal worden gelezen.

In eene doorwrochte inleiding van vijftig bladzijden worden wij binnengevoerd in den tijd van den grooten dichter. Een knap historisch overzicht geeft ons de data en feiten, welke tot juist begrip van de Commedia zeker niet overbodig, laten wij maar zeggen onmisbaar zijn.

De vertaling van Vita Nuova in proza is zuiver en letterlijk maar niet fraai, en de volgende verklaring is een knap stuk werk.

Wij zullen niet beproeven er een samengedrongen verslag van te geven, omdat zij die inderdaad willen leeren Dante beter te

begrijpen, het geheel moeten lezen niet alleen, doch eene gezette studie behooren te maken van de meeningen des heeren Van Delft. Wat wij hier aanhalen, dient alleen om de lezers graag te maken en hen aan te sporen dit boekje te koopen.

„Vita Nuova en Divina Commedia zijn in Dante's gedachte één concept geworden, één organisch gedachte-verband.

Vita Nuova is retrospectief, Divina Commedia is perspectief. Beide zijn overspannen van één visie-lijn. Deze lijn te zien, daarvan hangt beider begrip en inzicht af. Deze lijn, die retrospectief in Vita Nuova en perspectief in Divina Commedia getrokken ligt, heeft haar uitgangspunt voor beide in de *eind-visie* van Vita Nuova. Deze is het scheidingspunt, die voor de ontwikkeling van het Nieuwe Leven de bekronende voleinding en de berghoogte van een diepe gezichteinder in de laagte is — en die voor de opvaart tot de Divina Commedia de vaste inzet en de bergtop met een peilloozen gezichtseinder in de hoogte is.

Van uit dit standpunt moet men beide zien: in de laagte den opstrevenden gang van zijn worstelende leven: in de hoogte de vrijgeworstelde vlucht van zijn wereldverwinnenden geest.

Dus moét men weten wat die eind-visie in Dante's levensontwikkeling en dichtergroei voor organische beteekenis heeft; wat die eind-visie voor hem beduidt. Als men dát weet, dan verstaat men hetgeen ik noem perspectief in de Divina Commedia en retrospectief in Vita Nuova.

Het perspectief in D. C. noem ik: De beelding van Dante's opgang tot zijn dichterzending.

Het retro-spectief in V. N. noem ik: De beelding van zijn levensgang als eene bereiding daartoe.

Het concentreerende punt is: De bewustwording tot die zending bij de eind-visie in N. V."

Een ander boekje dat wij op denzelfden dag ontvingen is *Dante's Vita Nova. Eene studie door Dr. Is. van Dijk.*

Deze professor, die thans zijn otium cum dignitate geniet in het stille Heusden, erkent dat Dante's Vita Nova (hij gebruikt den latijnschen titel) hem, na de eerste kennismaking, eigenlijk nooit goed met rust heeft gelaten: „ik voelde dadelijk dat er in het kleine boekje een raadsel schuilt." Van Dijk geeft dan ook eenige staaltjes van verkeerd begrijpen van dit boekje, bij personen, die klaarblijkelijk behoorden tot de overgroote menigte van opper-

vlakkige lezers. „Eene, een jong meisje had de Vita Nuova in Engelsche vertaling gelezen. Zij vond het boekje prachtig, het had haar bizonder getroffen dat het tusschen Beatrice en Dante zoo vroeg, immers reeds op negenjarigen leeftijd was „aangekomen". Haar onuitwischbare indruk was: Beatrice en Dante waren er vroeg bij, en haar stellige, voedzame overtuiging: „men kan er nooit te vroeg bij zijn". Een andere lezeres, nog minder droomend aangelegd, had zich geërgerd aan de omstandigheid dat Beatrice en Dante „zoo geweldig lang getalmd hebben met een huwelijk. Beatrice trouwt ten slotte nog met een ander en sterft dan heel spoedig."

Een derde, een „artistiek" man, die de zaken natuurlijk gewichtig nam, had het boekje volstrekt niet „mooi" gevonden, hij miste b.v. alle plastiek in de teekening van Beatrice, alle relief in het kleine Florentijnsche meisje met zooveel glorie en zoo weinig leven. Zijn conclusie was: „Beatrice is eigenlijk een geest zonder lichaam, iets etherisch, iets volkomen anoniems. En dan die maconnieke taal in het boekje, die men symbolisme noemt!"

En een vierde las Vita Nuova met het beeld zijner eigen Beatrice voor den geest, de zoete ontroering over zijne jeugdliefde in het hart.

Wil men Dante begrijpen, zegt Van Dijk dan is er kennis noodig van de Middeleeuwen. Men moet niet uit het oog verliezen den meest kenmerkenden trek dier tijden: den contemptus mundi, de wereldverzaking; men behoort te bedenken dat de Middeleeuwen eigenlijk meer een heilsideaal hadden dan een kultuursideaal: Deum et animan scire cupio. Nihilne plus? Nihil omnino (Augustinus). Men zal de dwaling moeten loslaten, dat er tusschen scholastiek en mystiek eene principieele tegenstelling bestaat.

En zoo komt professor Van Dijk er toe de volgende onderwerpen te behandelen:

I. De Provencaalsche lyriek in de Vita Nuova.

II. Het klimaat van gedachten en gevoelens, waarin Dante's Trilogie (hij bedoelt Commedia, Convito en Vita Nuova G.) alleen verstaan kan worden. III. De mystiek van den zoeten nieuwen stijl in de V. N. IV. Heeft Beatrice bestaan? V. de titel: Vita Nova.

Beide schrijvers zoeken naar den allegorischen zin, maar zij gaan verschillende wegen. Van Delft is meer konsekwent in

zijne verklaringen, en maakt zijn uitleg waarschijnlijker al zouden wij toch niet gaarne in alles met hem mee willen gaan; V a n D ij k ziet soms allegorie, waar ze naar onze bescheiden meening niet door den dichter bedoeld is.

Als voorbeeld wijzen wij op een tekstverklaring (blz. 122), welke wij hier laten volgen, letterlijk:

,,In het tweede hoofdstuk treffen ons de drie latijnsche spreuken: *ecce Deus fortior me, qui veniens dominabitur mihi, — apparuit jam beatitudo vestra, — heu miser! Quia frequenter impeditus ero deinceqs.* In hun spreukmatigen latijnschen vorm lijken het wel aanhalingen uit den Bijbel. Dat zijn het intusschen niet. Wel zouden er veel Bijbelsche assonanties te noemen zijn. B.v. in het O. Testament vooral wordt in allerlei vorm gedurig gesproken van den sterken God, die sterker is dan de sterfelijke mensch. Zoo zijn er ook voor de twee andere spreuken wel ,,Anklänge'' te vinden. Ik geloof niet dat het noodig is hier onze toevlucht tot den Bijbel te gaan nemen. Met de eerste spreuk, in de mystieke versie gelezen, wordt eenvoudig dit bedoeld, dat God voortaan de alles beheerschende macht in het leven van den dichter zal zijn. De tweede spreuk is nog gemakkelijker te verstaan. Wie thuis is in de mystieke litterateur, weet dat het woord *beatituido* een echt mystiek woord is, immers aanduidende de heerlijke intellectueele visie, die hier op aarde altijd onvolkomen blijft, maar die eens volmaakt zal zijn in den hemel. De derde spreuk is, naar ik hoop, wel het gemakkelijkst van alle te verstaan. De mysticus moet immers deze zichtbare wereld loslaten, maar dat gaat toch niet van zelf. Het is zeker logisch dat al wat breekbaar is in deze wereld, ook breken moet, maar het breekt dikwijls niet buiten ons gevoel, buiten onze ziel.''

Het is ingenieus gevonden, maar te ingenieus om waarschijnlijk te zijn. Leest men hoofdstuk II aandachtig en liefst in het oorspronkelijk, want elke vertaling staat onbewust onder den invloed van den vertaler naarmate hij hier reeds denkt aan allegorie of niet, dan wordt men gedwongen tot de meening dat er van mystieke versie nog geen sprake kan zijn. Hoogstens mag men die eerst vermoeden an het XVIde hoofstuk, als Dante zelf ons waarschuwt dat hij een nieuw en edeler onderwerp begint.''

De letterlijke zin is duidelijk: de god der liefde, sterker dan ik, zal mij komen overheerschen — voor mijn zinnen, vooral mijn oogen, is het een genot, eene zaligheid — maar door die liefde

worden de lagere functies van mijn lichaam gestoord: ik eet en drink en slaap nauwelijks! —

Of ook Van Delft een „mystieke versie" aandurft van deze latijnsche zinnen, weet ik niet, doch het viel mij op dat hij er in elk geval niets van zegt in zijne „verklaring".

Maar het ligt niet in mijne bedoeling hier mijne opvatting van Vita Nuova, zelfs niet van het een of ander onderdeel, den lezer thans te ontvouwen. Wellicht dat ik daar later eens tijd en gelegenheid toe vinden mag.

Nu neme men mijne opmerking alleen als een bewijs van belangstelling in het werk der beide schrijvers.

En hun, die werkelijk houden van litteratuur, niet slechts van lectuur, en die zich eenige moeite willen geven om door te dringen tot de diepste gedachten van den onsterfelijken Dante, raad ik dringend aan: kennis te nemen van de inzichten der heeren Van Dijk en Van Delft. Zij zullen ruimschoots beloond worden.

A. GIELEN.

DE HAAGSCHE POST.

Onderstaand artikel, dat ons werd toegezonden door den bekenden schrijver en strijder voor „Eer en Deugd", hebben wij gaarne een plaats ingeruimd.

Wij kunnen er natuurlijk geen grief tegen hebben, dat de Haagsche Post niet in Katholieken geest wordt geredigeerd, maar wél **dat** hare directie den lezers wil doen gelooven dat zij staat buiten alle partijen en neutraal is. Dat is niét waar! Meer dan eens puilt in hare artikelen het anti-christelijke naar buiten.

En daar is ook dit nog: de Haagsche Post doet haar best op zoogenaamd wetenschappelijk terrein meeningen en hypothesen te vulgariseeren, niet als zoodanig, maar als vaststaande waarheden, waaraan niet meer te tornen valt.

De massa die zelf niet kan oordeelen over deze onderwerpen, wordt aldus misleid, en als de ware geleerden reeds lang weer dergelijke vondsten als waardeloos hebben verworpen, loopen de stakkers, die hun wetenschap putten uit hun lijfblad, er nog opgetogen mee rond en maken er propaganda voor.

Wij hebben dergelijke ongelukken al meer zien geschieden. Haeckel heeft de menschen op dezelfde wijze ingelicht en hun

heel wat op den mouw gespeld, wat alleen bestond in zijne verbeelding. De half-weter Multatuli heeft een gansche generatie vergiftigd met zijn oppervlakkigheden, welke op een toon van gezag werden voorgedragen, De Dageraad gaat nog steeds voort met haar onbenulligheden op theologisch en wijsgeerig gebied, welke zij uit auteurs, die ze zelf niet eens verstaan, hebben opgedolven, der menigte in de traagwerkende hersenen te schuiven. Wij denken aan de knikkerende en touwtje-springende godloochenaartjes van Busken Huet.

De Haagsche Post doet mee aan dat onverantwoordelijke spel. Zij tracht den lezers, die niet beter weten, als waarheden op te dringen wat hoogstens hypothesen zijn, veronderstellingen, die de wetenschappers gebruiken bij hun verder onderzoek.

Wat door de zorg van gewetensvolle onderwijzers wordt opgebouwd, zal door zulke ongare, populaire wetenschap (?) weer worden vernietigd. En het aantal leeghoofden en verwarde geesten, bittertafel-docenten en belachelijke opsnijders, wordt op onrustbarende wijze vergroot. Daarom nemen wij het volgend artikel met volle instemming in ons maandschrift op.

DE HAAGSCHE-POST.

Herhaaldelijk hebben we reeds voor onze geloofsgenoten willen bewijzen, dat de „Haagsche Post" een hun volstrekt niet passende lectuur is. Zoo b.v. hier in „Boekenschouw" Jaarg. XI blz. 155, in „Mannenadel en Vrouweneer" in de artikelen: „De Vrouwenpost en De Haagsche Post", „De Haagsche Post over den Echtbreuk" en „De Haagsche Post en het Celibaat".

Dat de lectuur van het rose weekblad ons Roomschen het minst past en een gevaar is niet enkel op zedelijk maar ook op geloofsgebied, blijkt verder uit de **artikelen op natuurkundig gebied**, welke artikelen alle in *Darwinistischen* en *materialistischen* d.w.z. ongeloovigen geest geschreven zijn.

De evolutie- of ontwikkelingsleer wordt er herhaaldelijk ook op den mensch toegepast, ofschoon èn de degelijke wetenschap bij monde van ernstige geleerden als Virchow, Ranke, Taine, Bain, Delage, èn het geloof haar veroordeeld hebben.

We denken hier vooral aan de artikelen van professor Van Bemmelen, zooals „Oorlogsdrift als normaal verschijnsel", uit het nummer van 22 Juni 1918, welk artikel in zijn geheel niets anders is dan een onsmakelijk opkooksel van Darwins theorie over de

seksueele teeltkeus, waarvoor Darwin zelf geen enkel steekhoudend argument wist te leveren en welke dan ook bij de beoefenaars der ernstige wetenschap reeds lang heeft uitgediend.

Ook de artikelen van denzelfden schrijver: ,,Beharing en Haarloosheid'' (26 Juli en 2 Aug. 1918) zijn doortrokken van dien Darwinistischen geest. Deze stukken getuigen daarenboven van verregaande kwade trouw. Het kan immers prof. Van Bemmelen niet onbekend wezen, dat de somtijd voorkomende hypertrichosis (overbeharing) allerminst als een zoogen. atavistisch verschijnsel moet worden beschouwd, doch eenvoudig berust op een storing der normale ontogenetische ontwikkelingsprocessen.

Doch zoo gaat het. De zucht der ongeloovige wetenschap, om de evolutieleer ,ook op den mensch toegepast, aannemelijk te maken, brengt haar beoefenaars ertoe, om met een ongeloofelijke onverantwoordelijkheid zelfs de lichtste glimpen van waarschijnlijkheid aanstonds als de helle glansen der waarheid te begroeten. De genealogie van het paard, zooals de evolutie-mannen ze zich denken, en waarover prof. Van Bemmelen spreekt in een artikel van 11 Mei 1918, is voor hem een uitgemaakte zaak. Toch oordeelt de meer critische wetenschap zoo niet. De bekende zoöloog der Universiteit van Erlangen, prof dr. Albert Fleischmann, verklaart in zijn werk: ,,Die Descendenz-theorie'' over ,,das Paradeferd'' heel wat voorzichtiger en critischer en wetenschappelijker aldus: ,,Die Abstammung des Pferdes ist also nicht mit der einer exakten Beweisführung geziemenden Präzision festgestellt und es wird noch lange Arbeid erfordern, um die eingehende Kenntnis der fossilen Arten zu erlangen.''

Doch, nog eens, voor de ongeloovige wetenschap is alles, wat schijnbaar der evolutie-leer in het gevlei komt, welkom, en zoo kan men hare beoefenaars, o.a. de natuurkundige mede-redacteurs van de ,,Haagsche Post'' herhaaldelijk op de meest gewaagde roekeloosheden of belachelijke zotheden betrappen. In het nummer van 11 Oct. 1918 beweert prof. Van Bemmelen zonder eenige terughouding: De vogels hebben zich uit de reptielen ontwikkeld. Hier blijkt alweer, dat kleinzoon Van Bemmelen de lessen en vooral de methoden van grootpa Darwin goed in zich heeft opgenomen. Alweer het traditioneele beweren zonder bewijzen. Zou de prof. niet zoo vriendelijk willen zijn, en één enkel, maar dan steekhoudend bewijs leveren voor zijn gewaagde stelling?

Het eenig object, dat voor zulk een bewijs in aanmerking kan

komen, is de zoogenaamde Archaeopteryx lithographica van Solenhofen. Wat echter dit bewijsmateriaal betreft, kunnen wij misschien den hoogleeraar Van Bemmelen van dienst zijn, met hem te wijzen op deze uitspraak van prof. dr. Melchior Neumayr in zijn bekend werk: Erdgeschichte (Dl. II blz. 239): ,,Archaeopteryx war also ein echter Vogel, keineswegs ein Uebergangstypus von den Reptilen zu den Vogeln.

Wat diezelfde geleerde heer Van Bemmelen in het nummer van 16 Aug. 1918 beweerde over de oorspronkelijke tastfunctie der snor- en kinbaardharen bij den mensch, kunnen we maar moeilijk au sérieux nemen. Wat de professor in dit stuk over ,,Haren en Schubben'' mededeelt, zou ons hartelijk doen schudden van het lachen, ware niet het zoo ,,haarsträubend'' treurig te zien, tot welke dwaze hypothesen de ongeloovige wetenschap haar toevlucht neemt.

Het treurigst komt dit uit in die artikelen van de ,,Haagsche Post'', waar de toepassing de evolutieleer op den mensch ondubbelzinnig en rechtstreeks geschiedt.

In een der nummers van dit jaar, (n.l. 10 Januari) kregen we het volgende fraais te lezen in een artikel: ,,De eerste Bekleeding''.

> ,,De mensch placht zich reeds te beschilderen, tatoeëeren of zich lidteekenen toe te brengen, *toen hij nog op handen en voeten kroop en de meeste overeenkomst vertoonde met het dier. Toen hij zich van zijn hoogere waarde bewust werd en op twee beenen kon gaan, kwam het verlangen zich van het dier ook uiterlijk te onderscheiden.*

Hoe rijmt een Roomsch lezer van de ,,Haagsche Post'' deze menschonteerende leer met de 1e les van zijn Catechismus over den oorsprong des menschen, geschapen door God naar Zijn beeld en gelijkenis?

Van die schepping weet de ongeloovige ,,Haagsche Post'' niets en wil zij niets weten.

Hoe het leven op aarde ontstaat, is ook voor haar een dikwerf zich met spanning opdringende vraag. Zoo b.v. in: ,,Onsterfelijkheid'' (6 April 1918). ,,Het ontstaan van het Leven'' (14 Febr. 1920). ,,Waar begint het Leven?'' (20 Oct. 1817) ,,Dood en Leven'' (20 Jan. 1917) enz. enz.

Maar, wat al oplossingen ook worden beproefd of minstens aangehaald, de eenig-ware oplossing, waardoor de geloovige weten-

schap het oog en hart harer beoefenaars met eerbied en dank doet richten op God, den Schepper des hemels en der aarde, wordt door de ,,Haagsche Post'' zelfs niet de eer dezer nuchtere vermelding waardig gekeurd.

Want de ongeloovige wetenschap — en deze alleen komt tot uiting in de ,,Haagsche Post'' — heeft God uitgeschakeld en zoo tracht zij — zeer tot haar eigen schade en schande — de wonderen der Schepping zonder Schepper te begrijpen en haar raadselen op eigen wijze zonder Schepper te ontwarren.

En liever dan met de grootste geleerden in eerbied neer te buigen voor den Alwijzen en Almachtigen God, Schepper en Instandhouder van al het geschapene, zoekt zij de bewonderenswaardige doelmatigheid in de natuur door allerlei onlogische hypothesen te verklaren. En zoo zocht ook de ,,Haagsche Post'' de verklaring der zoogenaamde symbiose, het samenleven tot wederzijdsch nut en voordeel van plant en plant, dier en dier, of plant en dier, te verklaren, door aan dier en aan planten verstand toe te kennen, liever dan eere te brengen aan Gods ordenende Wijsheid. Zoo b.v. in een artikel van 21 Oct. 1916:

> ,,Is het niet wonderllijk, dat de linde in Europa, de Imbauba in Zuid-Amerika beide zoo'n bondgenootschap met dieren gesloten hebben en beide alles doen wat in haar macht is, om die bondgenooten aan zich te binden? Dat een plant *zoo iets uitvindt* is al geheimzinnig genoeg, doch dat twee planten in ver verwijderde wereldeelen *op hetzelfde ,,idee'' komen* grenst aan het bovennatuurlijke.''

Ook in andere stukken b.v. ,,De Verovering der Lucht'' (3 Mrt. 1917) vinden wij dezelfde strekking der ongeloovige wetenschap als wij er n.l. de onlogische voorstelling ontwaren alsof dieren en vogels volgens eigen willekeur, dus onafhankelijk van een Hooger Wezen — soortveranderingen bewerkstelligden, omdat zijzelf het zoo aardig vonden. Nog drukker en driester kwam die strekking uit in het artikel ,,Als de Natuur speelt'' van 17 Febr. 1917.

Waar de ,,Haagsche Post'', gelijk wij zagen, de materialistische, d.w.z. de ongeloovige opvatting aanvaardt en predikt omtrent den *oorsprong van het leven*, daar kan het geen verwondering wekken, dat zij omtrent het *leven hiernamaals* eenzelfde heidensche beschouwing huldigt.

Een zeer stuitend staaltje hiervan bood een artikel in het nummer van 15 Nov. 1919: „De Kerk en het voortbestaan na den Dood". Dit stukje is eenvoudig een uitdrukkelijke ontkenning van de onsterfelijkheid der ziel.

„Het moderne persoonlijkheidsbegrip — zoo heet het daar — eischt dringend een herziening van de leer van het toekomstig leven"

En ietwat verder:

„De wederopstanding des vleesches ziet de tegenwoordige mensch met een verhelderd oog als de wederverschijning van al wat geleefd heeft in nieuwe levensvormen. De stof staat weder op in planten, dieren, menschen; in onze kinderen leven wij voort".

Wordt hier niet met duidelijke woorden 's menschen onsterfelijkheid, dat al zeer voorname punt van ons heilig geloof, geloochend? Doch zoo noodig blijkt dit nog duidelijker uit het slot van dit ongeloof-ademend artikel:

> „Te ver gaat men door de onsterfelijkheid van het individu te verlangen, hetgeen, gezien onze uiterste onvolmaaktheid op niets anders neerkomt, dan zooals Schopenhauer het uitdrukt einen Irrthum ins Unendliche perpetuieren wollen."

En zulke stuitende opvattingen omtrent zoo gewichtige vragen worden den Roomschen lezer en abonné van de „Haagsche Post" — en nog wel in naam der wetenschap — voorgezet.

Wat we van het gehalte dier wetenschap te denken hebben meenen we al genoegzaam te hebben getoond. Ten overvloede geven we hier als antwoord op het onverkwikkelijk gezwets van de „Haagsche Post" over onze aapachtige voorouders, en dit geldt b.v. voor het opstelletje van 10 Jan. 1918, nog even het woord aan den beroemden Berlijnschen anthropoloog Dr. RudolfVirchow, een man, wiens bevoegdheid door niemand wordt betwijfeld, en wiens wetenschappelijk gezag minstens drie Himalaya's uitsteekt boven dat van prof. dr. Van Bemmelen: „Wenn wir den quaternären, fossilen Menschen studieren, so finden wir immer wieder einen Menschen, wie wir auch sind... Wir müssen wirklich anerkennen, es fehlt jeder fossile Typus einer niedern menschlichen Entwicklung... Ich muss sagen: irgend ein fossilen affenschädel oder affenmenschenschädel, der wirklich einem menschlichen Besitzer angehört haben könnte, ist noch nie gefunden worden"

Wanneer prof. Van Bemmelen onder de nieuwe vondsten er

ééne weet aan te wijzen waarop deze woorden niet ten volle nog van kracht zijn, dan houden wij ons in naam der wetenschap gaarne voor die aanwijzing aanbevolen.

Intusschen hopen en vertrouwen we, dat deze onze aanwijzing van hetgeen de „Haagsche Post" op natuurwetenschappelijk terrein zooal haar lezers en lezeressen durft voorzetten, in strijd met de geloovige wetenschap en ons wetenschappelijk gefundeerd geloof, krachtig moge bijdragen, om onder onze geloofsgenooten de overtuiging te vestigen en te verspreiden:

De Haagsche Post
geen roomsche kost.

Roermond. M. STOKS C.S.S.R.

VAN DE FRANSCHE LEESTAFEL.

Le temps donné aux livres inspides est enlevè aux bons livres! En de tijd, die men wijdt aan hunne bespreking, wordt beter besteed aan het bekend maken van goede en gezonde lectuur.

Maar onze romans verdienen maar zelden den lof van goed en frisch en gezond te zijn. De eene of de andere kwaliteit ontbreekt er aan. Laten wij maar eens zien.

Ik heb een klein stapeltje geeltjes voor mij liggen, allen van het jaar 1920.

Eerst René Bizet. En met de herinnering aan vroegere werken van dezen schrijver, ben ik blij verrast. In *L'Aventure aux guitares* geen dubbelzinnigheden en geen tentoonstelling van de verwilderde zeden der onderste lagen onzer samenleving; geen matrozen en meiden en bandieten. Maar wel... een „boche" en nog wel een spion. Maar hij wordt op tijd gedood en de documenten, die hij gestolen heeft worden gelukkig hem ontnomen. O! het gaat niet hoog en 't is geen kunst... maar het is ten minste onschadelijk. En de stijl is vlot en de manier van vertellen heel onderhoudend.

Hetzelfde kan ik zeggen van Jean Dufourt: *Marielle, roman d'une Lyonnaise*. Neen, ik mag en moet er meer van zeggen om den schrijver niet te kort te doen. Dit boek gaat veel dieper en laat wat goeds na blijven in hoofd of hart van den lezer.

Marielle, evenals hare familie is ernstig en godsdienstig; Jacques is wereldsch, luchthartig. Een begin van liefde ontstaat tusschen

beiden, maar Marielle (misschien te veel onder den invloed harer familie) huwt een ander, die wat karakter aangaat beter bij haar past. Jacques ziet ze nog eens terug, maar spoedig vertrekt hij naar het oorlogsveld en sneuvelt. En als straks haar man wordt opgeroepen om zijn land te dienen, dan wordt hare liefde nog inniger en schooner.

S. de Callias: *La malle au Champhre* is niet voor iedereen bestemd. Een Noorweegsche, die in Frankrijk vertoeft, wordt bemind door een jongen Franschman. Maar zij laat den jongen schilder voelen dat hij geen kans heeft. Ter vergoeding neemt zij den lezer mede op haar tochten in de artiesten-wijken, waar het nu juist zoo bizonder opwekkend en frisch er niet uitziet.

Na jaren keert zij terug en vindt Frankrijk veranderd door den oorlog. De schilder is gehuwd en heeft geen oor voor haar, die vroeger weigerde doch nu wel een avontuurtje zou willen beleven. Hetgeen haar niet gelukt. Wie het boek ongelezen laat verliest er niets bij; wint integendeel de zekerheid dat hij zich over eenige bladzijden niet behoeft te ergeren.

Le roman d'un Soldat van Charles Foley... nu ja, dat is een roman. Een roman met zijn onwaarschijnlijkheden, maar gelukkig vrij van de vrijpostigheden, die de schrijvers zich maar al te gemakkelijk veroorloven. Een hertog redt uit de klauwen van een gewetenloos impressario een jonge actrice, die de dochter is van een zijner beste vrienden. En hij huwt haar. Voor zijn jongen neef, die haar in 't geheim ook lief had, is dat een wreede teleurstelling. Daar is echter de oorlog, die de romanschrijvers tegenwoordig gelukkig weten te exploiteeren om den een of anderen persoon in hun verhaal, waarmede ze geen raad meer weten, te doen verdwijnen. En zoo gebeurt ook hier. De hertog trekt ten strijde en sneuvelt, maar niet alvorens nog gelegenheid te hebben gevonden om de jongelui een briefje te schrijven en hen aan te sporen tot een huwelijk.

En de roman van Marc Elder is géén roman. *Jacques Bonhomme et Jean le Blanc* is de titel en de uitgever verzekert ons dat het een roman is, die hij den lezers aanbiedt. Maar de man vergist zich. Het zijn twee oorlogsverhalen van een matroos en een landsoldaat. Wij maken alles mee van het begin tot het einde, van het vertrek tot den terugkeer. Ik geloof wel dat volwassenen het met genoegen zullen lezen, want het is goed geschreven en de gebeurtenissen scherp gezien. Maar ik geloof dat het voor

een Franschman aantrekkelijker is dan voor een Hollander, die niet zoo licht fier zal worden om de kranigheid dezer twee dappere jongens, die niet zijn eigen soldaten zijn.

Paul Ginisty maakte mij een weinig wantrouwend met zijn titel: *Jean de Paris, roman d'amour et d'aventures.* Er was volstrekt geen reden voor, zou ik vrij na lezing hebben gezegd, indien er niet een paar scabreuze uitspattingen in te vinden waren geweest, waarom voor jongemenschen de lectuur te ontraden is.

De schrijver brengt ons terug naar de 12de eeuw. De jonge koningszoon trekt er op uit om de hand te winnen van een schoone prinses, die men wil uithuwelijken aan een ouden, afgeleefden koning. En zonder te zeggen wie hij is, weet hij zijn doel te bereiken. En de schrijver ook: door zijn verhaal vol avonturen, wil hij den lezer vasthouden om te luisteren naar zijne opmerkingen, zijn „philosophie'', zooals hij zelf zegt, en die sarkastisch maar ook vriendelijk weet te zijn. — Nog eens, het is jammer van die enkele afwijkingen.

Met *La Confession du Chat* van G. Picard kunnen wij korter metten maken. Een bundel novellen van een jongen schrijver, die er een prijs mee gewonnen heeft, die hem, ik hoop het ten minste, niet moge aansporen op dezen weg voort te gaan. Netjes is anders!

Dat schijnt Charles Derennes ook nog niet te begrijpen evenmin als de kritici (een katholiek zelfs!) die zijn *Les bains de Pactole* hebben opgehemeld. Madame Odette Dulac vraagt *Faut-il?* ... is het goed te trouwen met de „mutilés'', de verminkten in den oorlog? Zij zegt „ja'', maar zij zegt er nog zooveel lichtzinnigheden en onbehoorlijkheden bij, dat duidelijk blijkt, hoe weinig zij in staat is deze ernstige kwestie ook ernstig te behandelen.

En als ik de rest overzie, waarvan ik niet spreken wil, dan moet ik Julien Benda gelijk geven, die in zijn *Sentiments de Critias* (een boek dat ik om zijn gezonde kritiek en scherpe hekelingen, bijna altijd ten volle verdiend, met kracht durf aanbevelen) ook over onze literatuur en literateurs stevig den roskam haalt.

WAT ANDEREN SCHRIJVEN

Uit Boeken, Tijdschriften en Bladen.

J. C. van Eerde wijdt een *In Memoriam* aan den Indoloog Dr. E. B. Kielstra (1844—1920), waaruit wel blijkt, hoeveel dr. E. B. Kielstra heeft gedaan ter verspreiding van kennis omtrent Indië in Nederland, hoezeer zijn streven er op uit was belangstelling voor de koloniën te wekken en hoe zijn studiën ertoe bijdroegen om het denkbeeld ingang te doen vinden, dat Nederland in Zuid-Oost-Azië vervult een goede en grootsche zaak.''

Marie Schmitz zet een fragment in deze aflevering van een roman, die in het najaar zal verschijnen.

Professor G. v. der Leeuw heeft het over *Crisis in het oude Egypte* niet 2000 jaren nà Christus, maar ongeveer evenveel eeuwen vóór. Maar de ondergang dier oude beschaving heeft veel overeenkomst met de tegenwoordige. Wij behoeven de woorden van oude schrijvers maar achter elkaar te zetten: opstand en relletjes— stilstand van den handel— gebrek en hongersnood — ontvolking — algemeene wanorde en demoralisatie. Het verschijnsel van de O. W. der nouveaux riches is er ook: ,,Voorwaar, arme menschen zijn in het bezit gekomen van goede dingen. — Hij, die zich geen paar sandalen kon laten maken, bezit nu rijkdommen. — Hij, die zich geen doodkist kon laten maken, bezit nu een familiegraf. — Hij, die zich geen kamer kon laten bouwen, bezit nu een huis met muren. — Wie nooit zelfs op een muur sliep, ligt nu in een bed. Maar edele vrouwen liggen op stroo; vorsten zijn in de voorraadschuur als slaven.''

Er is een dienstbodenvraagstuk: ,,Hij die geen dienaren had, houdt slaven. Die bode was, stuurt nu een ander. Maar die aanzienlijk was, doet zijn boodschappen zelf... De meid die nog geen doos bezat, heeft nu een koffer. — De meiden zijn los in haar mond. Wanneer haar meesteres iets zegt... ze hebben er lak aan.''

Wie weet, misschien is er ook wel een soort Ido Fimmen geweest, die wereld-beheerschende neigingen toonde en zich even belachelijk maakte als de onze.

H. Brugmans over *Don Carlos*. Een Oostenrijksch geleerde dr. Viktor Bibl heeft in 1918 een rijk gedocumenteerd boek uitgegeven (Der Tod des Don Carlos; Leipzig), waarin hij een andere opvatting der figuur van Don Carlos voorstelt dan ,,in den laatsten tijd ook onder historici gangbaar was''. Men weet dat Willem van Oranje in 1581 in zijn beroemde ,,Apologie'' den koning openlijk beschuldigde zijn zoon Don Carlos en zijne vrouw, de koningin Elisabeth van Valois te hebben vermoord om zijn nicht Aartshertogin Anna te kunnen huwen. Hij beriep zich op Fransche berichten. Door Spaansche geschiedschrijvers werd dit dadelijk tegengesproken.

Tegenover de traditie van den nobelen Koningszoon, die door zijn eigen vader is ten doode gedoemd, staan tengevolge van het zorgvuldig archief-onderzoek onzer dagen de directe bronnen van de historische feiten. Dat materiaal... geeft een volstrekt anderen Don Carlos te zien dan de traditie". Een prins van geringe ontwikkeling, schamelen uitbouw, afwijkende denkbeelden, omgaand met gevaarlijke plannen tegen zijn vader, waarom hij veiligheidshalve werd opgesloten en aan zijn eigen buitensporigheden (onmatigheid) ten gronde ging.

Volgens Büdinger (1891) was Philips II een rechtvaardig en wijs koning en Don Carlos een kwaadaardige idioot met excessen in eten en drinken, uitbarstingen van woede, wreede bloeddorstigheid enz. Dat was de historische opvattingen der laatste tijden. B i b l komt daar nu tegen op en maakt van de geschiedenis weer de oude roman. „Maar toch schijnt ons noch het aangevoerde materiaal noch de scherpzinnige betoogtrant afdoende om een andere voorstelling van de Don Carlos-figuur ingang te doen vinden dan b.v. Ranke ons geeft."

In *Vragen des Tijds* schrijft D r. K e r n k a m p zijn tweede artikel over *Bismarck's Jeugd en Studententijd*, die nu niet zoo heel schitterend was.

P r o f. I. d e V o o y s vraagt: *Socialisatie: leuze of program?* „Het voornaamste was (voor Troelstra) dat socialisatie de leuzevlag kan zijn, die boven een internationale en revolutionaire beweging zal wapperen. Hoe toch zag Mr. Troelstra de situatie? De arbeiders vinden de burgerij aaneengesloten en tot het uiterste strijdvaardig tegenover zich. De klassestrijd is toegespitst tot naar de laatste en beslissende worsteling. De burgerij kan niet meer toegeven. De arbeiders mogen daarop niet langer rekenen, want het gaat nu om de opheffing en vernietiging van het kapitalistische stelsel". Socialisatie wordt de leuze; socialisatie is het plan om de arbeiders alle macht in handen te geven, zoowel in staat als gemeente, als in fabriek en bedrijf. „De socialisatieleuze is valsch — het socialisatie-program is op zich zelf urgent".

Wetenschappelijke Bladen brengt vele artikelen, waaruit wij eene keuze doen, namelijk dat over *Benito Perez Galdos*. Deze Spaansche schrijver heeft, evenmin als Cervantes en Lope de Vega, eerst dood behoeven te gaan om beroemd te worden. Galdós won populariteit bij zijn leven omdat hij, hoewel universeel in wezen, streng nationaal is in manier en aankleeding, en zijn kracht ontleent aan bronnen van inspiratie en instinct, waardoor hij niet behoeft te gaan tot den geest der lezers langs de kronkelende wegen van het intellect,en dus nooit onverstaanbaar is voor het algemeen. Dat is het geheim, waardoor zoo menig groot Spaansch schrijver reeds tijdens zijn leven werd gevierd.

Galdós is voornamelijk novellist met zeer dramatische neigingen. Zijn „Episodios Nacionales" (46 deelen) geven de geschiedenis

van Spanje, „gezien van uit de salons der tijdgenooten en niet van uit de studeerkamer van den historicus."

„Zijn niet-historische novellen, een serie van dertig werken, beschrijven het leven van het Spaansche volk gedurende het laatste vierdedeel der negentiende eeuw."

„Galdós is bijna een zuiver novellist, dat wil zeggen, hij is nagenoeg vrij van zoowel ethische als wetenschappelijke vooroordeelen. Toch niet geheel, Er is in hem een sterke politieke hartstocht, die nu en dan doorbreekt en zijn artistieke onpartijdigheid op zij schuift. Zijn bekende anti-clericale serie, *Dona Perfecta, Gloria, La Familia de Leon Roch...* is zonder twijfel geschreven in een gemoedstoestand van opwinding en partijdigheid."

In *Elsevier's* schrijft bij afbeeldingen J. Daalman over den Duitschen dichter Richard Dehmel die op 57 jarigen leeftijd den 8e Februari van dit jaar is gestorven. Er wordt gezegd dat Dehmel „in zijn leven een zinnelijk mensch van demonisch temparement was", maar eigenlijk geen groot kunstenaar. Hij was als een zanger, die techniek en muziek kende, maar een leelijke stem had; hij kende de wegen en wees die aan anderen, maar kon ze zelf niet gaan om te komen tot de hoogste hoogte.

Laten wij erkennen het groote talent van Dehmel. Zijn kunst schatten wij wellicht hooger dan Daalman het doet, maar... hij was een heiden, een cynicus, die spotte met alles, een verdediger, in zijn verzen ook, van alle monsterachtigheden op sexueel gebied. „Was er vom Weltglücke phantasiert, läuft doch nur auf das Verhältnis von Mann und Weib hinaus und immer wieder ist die Geslechtsliebe der Inhalt seiner Dichtung."

In *Studien* behandelt H. Padberg Thijm, *den Emancipator*. Dát is werkelijk een scherp beeld, dat hij ons teekent, en volledig. Wij willen hopen dat de schrijver ook deze studiën zal bundelen en afzonderlijk uitgeven, gelijk hij deed met zijne artikelen over Multatuli. Ze verdienen het ten volle.

R. H. J. Hoenen onderzocht eens de geschriften van *Professor Jaeger over Aristoteles en de Scholastiek*, en bewijst dat deze ten onrechte schrijft „dat eerst weer bij de atomistiek kon worden aangeknoopt, *nadat* de leer van Aristoteles in de 16e en 17e eeuw voorgoed ten val gebracht was." En dr. Hoenen verklaart beslist: „dat de middeleeuwsche aristotelische scholastiek ook in hare theorie der materie een totaal andere waardeering verdient, dan haar ten deel valt in de boeken van zoovele moderne schrijvers, ook van prof. Jaeger.

L. Van Miert geeft zijn tweede opstel over *Spotnamen van Noord-Brabantsche plaatsen.*

Over *De Nieuwe stichting van het Pauselijk Bijbel-Instituut te Jeruzalem* licht Is. Vogels ons in, en verklaart: „zeker maakt het Pauselijk Bijbel-instituut te Rome thans met zijn filiaal-huis te Jeruzalem, een prachtig geheel uit, een sieraad der Katholieke wetenschap en, zooals te recht verhoopt mag worden, een brand-

punt van grondige en uitgebreide Bijbel-studie, alleszins geschikt om geleerden te kweeken van den eersten rang.''

Onder de mededeelingen vinden wij heel interessante stukjes, vooral het *Probleem van het gebed*, waarin de moeilijkheden, die Dr. A. H. Kuiper formileerde in zijn brochure ,,Gebed,'' worden teruggevonden bij de Kerkvaders Hieronymus, bij Joannes Chrysostomus en Sint Thomas, maar met de oplossing, die Kuiper niet vinden kan, er duidelijk bij.—

In *De Beiaard* eene lezing, die Dr. Brom voor de Studenten hier en daar heeft gehouden en die vol zit van zijn bekende aphorismen en ook wel aardige en rake opmerkingen. Onder deze laatste categorie rangschikken wij het volgende:

,,Nog wordt de kuise kleding haast uitsluitend bevorderd met het signaleeren van de mode, ofschoon dat kleingeestig uitmeten van een centimeter stof meer of minder aan de hals het edel streven dreigt belachelik te maken. In plaats van strenge personen —en Vrouwenadel is ontstaan binnen de Derde Orde, die heel eenvoudige dracht voorschrijft—, inplaats van mensen zonder invloed op de mode, waar ze opzettelijk ver buiten staan, moesten, zooals de Zwitsersche Barones de Montenach indertijd bepleitte, elegante dames, door hun smaak en zorg voor het uiterlijk ook van invloed, dames van de uitgaande wereld, thuis in schouwburg en balzaal, de mode beheerschen, desnoods zelf een mode scheppen. Dadelik zouden de duizenden meisjes, te onnozel om de gevolgen van hun ijdelheid te overzien of te zelfzuchtig om het minste aan hun voorkomen op te offeren, de goeden navolgen, zoals ze 't nu ondanks alle preken de kwaden blijven doen.''

De Gids opent met twee fijn gepenseelde schetsen van Augusta de Wit, *op zee*, 'tEene brengt ons in de *Baai van Ternate*, het andere op *de Nieuw Guineesche kust*. Wij bewonderen hier het mooie talent van teekening dezer gedistingueerde schrijfster, die wij zoo noode in een haar minder passend gezelschap verdwaald zien. Van H. van Moerkerken het begin van een geschiedkundigen roman spelend in 1625—2626, die het derde deel moet uitmaken van zijn reeks: De gedachten der tijden. De vorige deelen heeten: *Het nieuwe Jeruzalem* en *de Verwildering*. Dit stuk is getiteld: *In den Lusthof Arkadie*. Hoofdpersoon is een predikant; het brengt ons midden in de onzalige godsdiensttwisten, die toenmaals ons vaderland verscheurden. Van Antoon Thiery, ook het eerste boek van een nieuwen roman *De droomer*, die aan van Schendel 's *Zwerver* eenigzins doet denken. Gedichten zijn er van zeer verschillende waarde van H. W. J. M. Keuls, Fanny Salomonson, O. Weber en een tweetal nagelaten door J. Winkler Prins. Een artikel wordt door Dr. E. J. Dijksterhuis gewijd aan *Galilei en zijn strijd voor de leer van Copernicus*. Onder de boeken die de Schr. voor zijn studie geraadpleegd heeft, komen ook werken van kath. schrijvers voor, hetgeen ons hoop geeft, dat nu eindelijk met de afgezaagde Galilei

legende en zijn beroemd ,,E pur se muove'' zal afgerekend worden.

Inderdaad komt Schr. nu reeds tot de erkenning dat de inquisitie hem altijd groote welwillendheid heeft betoond, vooral door de tusschenkomst van Béllarminus. Hij heeft zich zooals uit menige uitlating van hem blijkt, beijverd als goed katholiek zich bij de beslissing van de kerkelijke overheid neer te leggen en zijn lievelingsdenkbeeld te laten varen voor wat men hem als een vaste waarheid voor oogen stelde, en dat hij daardoor zijn verstand met zijn geloof in overeenstemming bracht.—

In het volgende artikel zal worden nagegaan in hoeverre hem dit gelukt is. Ten slotte *Een geestelijke ontmoeting* van A. Roland Holst met Coster's *Marginalia* en een interessante korte studie over *De Standenindeeling van de middeleeuwsche literatuur geschiedenis* door Dr. J. Prinsen.

Nog op een merkwaardigheid moeten wij in dit N.o wijzen. In den roman van Moerkerken, die even als de meeste andere bijdragen en stukken in deze afl. nieuw gespeld is, treffen wij voor den eersten keer twe (twee) aan. De schr. heeft dus eindelijk de consequentie aan gedurft om, waar men altijd zo voor zoo schreef, ook de 2e *e* van twee weg te laten.—

Zijn voorbeeld zal zeker zijn geestverwanten tot navolging prikkelen, tot meerdere vereenvoudiging onzer taal.

H. Meerkerk vervolgt in *Nederland* zijn studie over *Potgieter*. Hij behandelt nu de geheimzinnige figuur van den Landjonker, wiens nagelaten gedichten in 1835 P. in het tijdschrift de *Muzen* uitgaf. Dit tijdschrift leefde slechts één jaar, Aernoud Drost was er redactuer van en het daalde met hem ten grave. Onder den titel *de nalatenschap van een Landjonker* werden een zestal gedichten uitgegeven op naam van Th. V. D. (den jonker) en voorzien van een voorrede, die geschreven heet te zijn door Joan Unico, diens verre neef. In den breede wordt nagegaan wie deze jonker zijn kon en de schr. komt tot het besluit dat P. hem geheel heeft gefantaseerd en zijn eigen werk onder dien naam heeft gepubliceerd. Zijn meesterwerk ,,*Gedroomd paardrijden*, kwam ook eerst als werk van den Landjonker uit.

De droge zakenman, die P. scheen, koesterde als hoogste ideaal den wensch, buiten te leven als Landjonker en zoo verbeeldde hij zich het werkelijk te zijn. Deze neiging wordt aldus door Meerkerk verklaard:

,,Hij, wars van 't onzalig gedoe om hem, ontstemd door de steeds meer indommelende ondernemingsgeest in staat en maatschappij, ontmoedigd door de weinige weerklank, die zijn luidklinkende pleidooien bij zijn volk vonden — hij leefde meer en schier uitsluitend nu in de wereld van zijn fantasie, de wereld van rust, van eigen heer zijn op 't eigen erf, waarvan de grenzen strekten tot verre horizon, waarin kunst en kennis dongen om de voorrang, tot een goddelijke harmonie geboren werd uit beide.''—

Groot Nederland is bijna half gevuld met het vervolg op *Iskander* van Couperus. In breedheid van opzet en langademigheid nadert het van zeer nabij de historische romans van een vroeger tijdvak, dat van Bosboom Toussant, Schimmel e.a. Toch kan men het geen frischheid en kracht ontzeggen, vooral in die tooneelen waarin de langzame verwording van den jongen held wordt ingebeeld door zijn buien van razernij, waarin hij zijn trouwste dienaren doodt, gevolgd door vlagen van wanhoop en bijna kinderachtige uitingen van droefheid en berouw. Van J. Eilkema de Roo is de novelle: *Droesem* die de natuurlijk verboden liefde verhaalt tusschen een jonge vrouw en een getrouwden man. Hij laat het niet ver genoeg met haar komen,hetgeen haar na zijn dood bitter verdriet. J. de Gruijter schrijft een waardeerend artikel over Keir Hardie, den Engelschen socialen leider en betitelt het. „*Een pionier van den nieuwen tijd*. De boekbesprekingen leveren niets meldenswaard. PANTA.

NIEUWE LETTEREN.

NEDERLANDSCH.

Adelpho. Jonge levens. Callenbach, Nijkerk.

Een vroom protestantsch verhaal van een jongen dokter, wiens vrouwtje al te uithuizig is, zoodat zij het jonge geluk in gevaar brengt. Doch haar komt het beter inzicht en de liefde, die dreigde te verdwijnen, bloeit weer in vollen bloei. En boven het bedje van den eersten stamhouder wordt in fraaie lijst de tekst gehangen: „Loof den Heere, mijne ziel, en vergeet geene van Zijne weldaden.

R.

Alcock (D) Als schapen ter slachting. Callenbach, Nijkerk.

Men kent de boeken der vruchtbare schrijfster Deborah Alcock, die voor een groot deel zijn vertaald en door protestanten gretig schijnen gelezen te worden. Het is echte propaganda-lectuur, zooals wij katholieken die ook hebben; maar op dat gebied zijn de protestanten toch ijveriger en hun lezers schijnen de dik-opgelegde-godsdienstige strekking beter te kunnen verdragen.

Nu heb ik tegen dit soort lectuur maar één bezwaar: zij kweekt zoo licht verkeerde begrippen en vooroordeelen bij de eenvoudige zielen, voor wie zij in 't algemeen bestemd is.

Een voorbeeld. Dit verhaal loopt over de vervolging der Hugenoten in Frankrijk En op blz. 80 lezen wij; „in dien donkeren tijd behandelde de priesterschap van Frankrijk over 't algemeen de Protestanten met groote wreedheid. Zij waren altijd gereed om

de mannen naar de galeien te zenden; de vrouwen in levenslange gevangenis te doen opsluiten; de kinderen aan hun ouders te ontrukken en ze bloot te stellen aan mishandelingen, die meest waarschijnlijk den dood ten gevolge hadden. Doch tot hun eer moet erkend worden, dat ze (zeer enkelen uitgezonderd) tot een misdaad niet in staat waren; dat ze tegen een gruwel lijdelijken tegenstand boden, en zich daardoor gelaten de verwijtingen hunner kerkelijke overheid op den hals haalden''—

Als er nu eens had bijgestaan dat de Hugenoten tegen de katholieken gruwzaam waren opgetreden (de Michelade van Nîmes), dat zij bondgenootschappen sloten met de vijanden van het vaderland, en dat zij zelf een goed gewapend leger vormden in den staat, dan hadden de lezers kunnen begrijpen dat zij toch niet over 't algemeen de arme, hulpelooze martelaren waren, gelijk men wil doen gelooven. Er zat in heel dat drijven meer politiek dan geloofshaat, aan beide kanten, zooals de geschiedenis duidelijk leert.

W. H.

Balzac (Honoré) De oude Goriot en zijn dochters, Meulenhoff, Amsterd.

De oude Goriot en zijne dochters en King Lear met de zijne, wat een overeenkomst!

Evenals Lear heeft Goriot zich van alles ontdaan om zijn dochters die met groote heeren gehuwd zijn, het leven maar weelderig en gemakkelijk te maken. Hij zelf woont in een armoedig pension, en zijne dochters jagen in prachtige equipages door Parijs. En de vader mag zoo nu en dan wel eens binnen sluipen in hare prachtige woningen, maar langs den dienstrap! En Goriot doet makkelijker afstand van alles dan King Lear... hij vraagt niets van dit leven dan wat liefde van zijne kinderen. En die krijgt hij niet eens.

De liefde van Goriot is eene manie, een soort krankzinnigheid— en als men hem hoort praten, gejaagd en opgewonden, dat hij zijne dochters niet genoeg liefheeft, omdat hij nog niet alles heeft verkocht, nog niet alles, ook het noodzakelijkste heeft opgeofferd, dan schaadt die grenzelooze overdrijving en maakt ons den ouden man niet eens heel sympathiek. Maar zoo was Balzac; beheersching kende hij niet!— Men weet dat zijn romans op den Index staan.

A. Geilen.

Beijer (C.) De Schaapherder. Nijkerk, Callenbach.

Het is ,,eene vertelling uit den Franschen tijd''. Het boek is voor protestanten in de eerste plaats geschreven, en doet anderen misschien een weinig vreemd aan. Maar het boek is goed. R.

Hildebrand Camera Obscura. F. Bohn, Haarlem.

,,Onsterfelijke'' noemde Kegge den jongen Hildebrand. En de voorspelling is uitgekomen. Door Kegge en Stastok, door Amelie en Dolf, door...ja door de heele Camera Obscura is Beets onsterfelijk geworden. Dat wilden wij maar even zeggen bij den een en dertigsten druk (schooluitgaaf) door Acket voorzien van noten.

LODE.

Ivans. De schaduw. A. W. Bruna, Utrecht.

Deze Hollandsche detective-verhaler staat ter goeder naam en faam bekend. Beginnend met ,,De Man in Frankrijk'' eindigde hij met No. 6: ,,Aan den Rand van het Bosch''— ,,De schaduw'' is het zevende kind; een volgend wordt reeds aangekondigd door den uitgever en zal den naam dragen van ,,Het Spinneweb''

,,De schaduw staat bij zijn voorgangers in de schaduw. In het eerste deel, waarin de beroemde detective Geoffrey Gill en een Russisch vakgenoot met medehelpers, opdracht krijgen om tijdens den oorlog een diplomatiek stuk van Engeland naar Rusland te brengen gedragen ze zich zóó beslist onhandig, dat wij komen tot dit vermoeden: de schrijver Ivans heeft de heeren al die stommiteiten opzettelijk laten begaan om de zaak zooveel mogelijk te verwarren en straks bij de ontwarring den grooten detective gelegenheid te geven wonderen van speurzin en scherpzinnigheid te verrichten.

Maar een verloren reputatie herwint men niet gemakkelijk. En als op het einde van het boek Geoffrey Gill ook al heel duidelijk verklaart hoe hij,,gecombineerd heeft en gededuceerd,'' kan hij ons toch niet overtuigen van zijn schranderheid. Hij had werkelijk, ook zonder detective te zijn, het geheele complot reeds in het eerste vel druks moeten ontdekt hebben. Maar dan was er geen verhaal geweest... en dat was jammer! Want ,,De schaduw'' is toch wel spannend en kan eenige uurtjes geven van verzet.

Klei(J. van der) Pietje Blank. Zutphen. P. van Belkum Az.

Pietje is de hoofdman van een niet gevaarlijke rooversbende. Een prachtstel jongens, die door hun leuke grappen de heele stad op stelten zetten. En de groote menschen worden er niet kwaad om maar toonen, dat ze iets van de jeugd kunnen verdragen.

Laman Trip—De Beaufort (H.) Vondel (1587—1679) Kunst en Karakter. v. Loghum Slaterus, Arnhem.

Op de eerst bladzijde het portret van Joost naar Govert Flinck. Dan een woord ,,ter inleiding'' van Lodewijk van Deijssel, dat men niet moet overslaan. Het geschrift van Mevrouw Laman Trip kenteekent hij zeer goed: zij ,,heeft Vondel bestudeerd door gezette lectuur van Vondel's werken en der werken over hem, en geeft in

haar schets, als een geheel, de door de studie ontvangen indrukken weer, een schets van den mensch en van den dichter Vondel.'' Die indrukken zijn gaaf over het algemeen. Mevrouw Laman ziet in Vondel een groot dichter en een heerlijk mensch.

Op een paar voorstellingen of opvattingen willen wij nog wijzen, die naar ons oordeel herziening behoeven. Op bladzijde 35 heet het: ,,Vondel heeft nooit iets gewild; zoo doel bewust is hij nimmer geweest. Zijn natuur tot in haar teerste vezel is spontaniteit...'' En op bladzijde 1?1 wordt Vondel juist genoemd ,,deze wilsman.'' Dat is tegenspraak. Spontaniteit sluit ook volstrekt geen doelbewustheid uit. Wie zou dat ook van Vondel durven zeggen, van den man, die zoo wel wist welken weg hij ging, weld doel hij wilde bereiken in leven en kunst?

Pagina 90 wordt naar aanleiding der Altaergeheimnissen en ander godsdienstig, betoogend werk van Vondel gezegd: ,,wie in deze vaardige bezwijmingen(?) kunst zoekt, komt bedrogen uit...'' Hoe is het mogelijk!

Wel goed bedoeld, misschien ook wel juist, doch aanleiding gevend tot misvatting is het gezegde; ,,Men spreekt (bij Vondel) van een bekeering, maar men versta hier niet onder een omkeering;' en later verzoekt de schrijfster den lezer: ,,spreek niet van Vondels bekeering, spreek liever van Vondels inkeering of geloof...'' Wil dat zeggen: Vondel was eigenlijk innerlijk altijd katholiek, en toen hij het zich bewust werd, behoefde hij dat geloof alleen maar te beleven? Dan kan ik mij er mee vereenigen, maar ik weet niet zeker of dat hier bedoeld wordt. LODE.

May (Karl) De Vrouwenroovers. A. G. Schoonderbeek. Laren (Gooi).

Een reisverhaal van Karl May, dat maar 62 blz. groot is! Dat vind ik beter, dan die dikke boeken, die de fantasie van de jonge lezers maar al te lang gespannen houden.

Raalte (Frits van) Chariëssa en andere sproken. Arnhem, N.V. Uitgevers-Maatschappij, van Lochum Slaterus & Visser.

Met dat boek moet men voorzichtig zijn. Het is niet geschikt voor onze kinderen. De schrijver vertelt in een onhebbelijk taaltje heel veel onzin. En bleef het daar maar bij! Hij prijst de godloochenaars en trekt de Goddelijke Voorzienigheid in het bespottelijke.

Schnitzler (Arthur) Casanova's Terugkeer. E. Queriod, Amsterdam.

Eene historische episode uit het bewogen leven van den avonturier Casanova geeft Schnitzler ons niet.

Zijn ,,terugkeer'' is een fictie, maar in dit verhaal weet hij toch

den man te teekenen, zooals wij hem kennen uit zijn eigen memoires: iemand, die volstrekt geen geweten had, een akelig cynicus, een onbeschaamde bluffer, dobbelaar en verkwister, hoovaardig grand seigneur, koelbloedig duellist, bar-onzedelijk, zoodat geen vrouw voor hem veilig was, levend een lang menschenleven, waarvan de laatste jaren in rust en eenzaamheid gesleten werden, besteed aan het opstellen zijner geschriften, die een goeden kijk geven op zijn tijd. Hij leefde van 1725 tot 1803

Om zulk een sujet te teekenen naar waarheid, zijn groezelige verwen noodig, die Schnitzler overigens gaarne gebruikt.

Het resultaat is dan ook dat het boek op vele plaatsen stuitend is voor het schaamtegevoel. Het verhaal van een drietal verkrachtingen wordt ons niet gespaard, en al is dat misschien noodig om het karakter van Casanova goed te doen uitkomen en hem te teekenen in al zijn brutale liederlijkheid, wij hebben genoeg aan de geschiedenis, die ons verzekert dat Casanova een doortrapte deugniet was, en laten liefst de bizonderheden van zijn leven maar bedekt. M. WALRE

Schutte (H.) (12 jaar en ouder) De Jongens van Jansen, Gouda, G. B. van Goor Zonen.

Een heel goed jongensboek, dat onze jongens weer een aangenaam uurtje van ontspanning zal bezorgen.

Schweriner (Oscar) Met verzegelde Orders. Utrecht, A. W. Bruna.

Schweriner, die in 1873 werd geboren, is of was redacteur. Aan de Journalistiek heeft hij waarschijnlijk te danken den vlotten vorm zijner romans, en het ietwat sensationeele van zijn verhalen. De titels zijner boeken laten dat laatste reeds vermoeden: Die gefundene Handschrift — Die Russische Spionin — Eine gefahrvolle Verschwörung — Polizei X 24 enz. Het verhaal, dat wij nu ter beoordeeling hebben, verscheen in het Duitsch in 1910: Met versiegelten Orders.

De dochter van een Japanner en eene niet Japaneesche moeder, wil haar vaderland dienen. Ze wordt spion. Als boy van den kapitein doet zij dienst aan boord en wint de liefde van diens zoon, die adelborst is op hetzelfde schip. Handig weet zij de geheime orders te bemachtigen en brengt die over aan hare Regeering. Maar als de „Wisconsin" in handen der Japanners zal vallen, wendt zij door een draadloos telegram het gevaar af. En zoo voorkomt zij een oorlog tusschen Amerika en Japan — en krijgt tot belooning haar adelborst.

Op het boek valt niets te zeggen. M. WALRE.

Verwey (Albert) Goden en grenzen. Versluys, Amsterdam.

Tot de dichterhoogte van Kloos en van Eeden is Verwey nooit

uitgegroeid. Te zelden ontdekken wij bij hem de ontroering, stil ingehouden of klaar uitgesproken in de bewogenheid van zijn vers.

O zeker, hij heeft zijn uren gehad dat de geest over hem vaardig werd en zijn ziel begon te zingen. Maar zelden! En in heel dezen bundel is alles te koud, te prozaisch, te cerebraal. Soms doet de een of andere verbeelding ons glimlachen:

> Hij maakt mij telkens weer gerust
> Als hij de heete kolen bluscht
> Van 't haatvuur op mijn *harterooster.*

of een zonderlinge, gezochte uitdrukking:

> Dronken ben ik als een die wijnen teugde

elders:

> Dat ge u voortaan nooit andre taak kondt *wijnen*
> Dan die gewoonste...

en:

> Dat de eenvoud enkel zich er kon *bevreden.*

De verzen van Verwey spreken niet tot gevoel en verbeelding, weinig ten minste. Men moet met het hoofd in de hand gaan zitten, zéér, zéér dikwijls, om den zin te ontrafelen. Wat beteekent dit?

> De bloesem zwijg en niet het zwaard
> Zal, scepter, 't nieuwe rijk besturen.
> Wij hebben 't in ons hart bewaard,
> Nu zal het zichtbaar staan en duren.
>
> De Heilge geest stroomt af en aan
> Hij is een kloeke gloed van vuren,
> Die alle talen doet verstaan
> En spreekt uit duizenden naturen.
>
> De Heilge geest is overal.
> Hij waait een storm op alle muren.
> De wolken lachen bij hun val
> En handen reiken de geburen.

Ja, wat beteekent dat? De geest, die alle talen doet verstaan, heeft mij hier niet geholpen. En drievierden van den geheelen bundel is zóó obscuur voor mij als een donkere nacht zonder een enkele ster. G.

Zahn (Ernst) Nacht. (Eene vertelling) Mij. voor G. en G. Lectuur, Amsterdam.

De dokters hadden verklaard dat Spes het gezicht zou kunnen verliezen; zeker was het wel niet, doch er was gevaar.

Toen echter Christlieb haar ten huwelijk vroeg, zeide men haar dat zij het er op mocht wagen wat zij deed. En toen gebeurde het:

een misstap, een val van de trap, en het ongeluk was onherstelbaar, arme Spes was blind.

En gevoelloos als mannen kunnen zijn in hun hard egoisme, wendde zich Christlieb tot Spes' jonger zusje en bracht op haar zijne liefde over te dragen. Maar zusje weigerde. Doch gelijk dat gaat, langzamerhand nam Esther toch alle plaats in bij Christlieb en hij bij haar. Maar zusje,ontroerd door een gesprek met blinde Spes, kwam al spoedig tot het inzicht dat het dien kant niet uit moest, en kordaat besloot zij weg te gaan, ver weg.

En zoo geschiedde het dat Spes en Christlieb werden hereenigd in liefde en trouw. Voor volwassenen.

Zahn (Ernst) Het tweede Leven. Mij voor goede en goedkoope Lectuur.

Van Zahn heeft men beweerd dat hij overschat werd: ,,eins der am stärksten überschatzten Talente''. Toch moet men erkennen: ,,es ist Kraft da, natürlich, und es ist auch ein künstler in ihm am Werke.''

Ja, dat kan men moeielijk ontkennen, Zahn heeft meer dan gewoon talent, en uit hoofde van andere bedenkingen, die men tegen zijn boeken kan hebben, mag dat niet worden geloochend.

Het tweede leven heeft weer iets eigenaardigs, gelijk al het werk vam Zahn.

Magnus heeft zijn voogd, die hem ruw behandelde en zijn zuster het hof maakte, gedood. Hij wordt veroordeeld tot levenslange gevangenschap, maar krijgt na vijf en twintig jaren gratie. Hij ziet zijn zuster terug, die hem koeltjes ontvangt. Bij den gemeentesecretaris, wiens vrouw hem niet kan uitstaan, komt hij in betrekking en in zijn hart ontwaakt liefde voor de dochter. Hij begrijpt echter dat hij haar nooit zijn vrouw zal mogen noemen. Het verleden! Dat verleden is ook oorzaak dat hij zijne betrekking verliest, en nu trekken gaat van de eene plaats naar de andere. Een verleid zigeunermeisje trouwt hij om haar voor schande te behoeden. Een hooge prijs gevallen op een lot dat hem toebehoorde, stelt hem in staat een kleine hoeve te koopen. Maar geluk is voor hem niet weggelegd. Zijne vrouw verlaat hem en na een leven van ongebondenheid keert zij terug om bij hem te sterven. Ook de dochter van den secretaris bezoekt hem nog eens en nu verneemt hij dat... indien hij zich maar had uitgesproken, het leven heel anders had kunnen geweest zijn.

Het boek is voor volwassenen. M. WALRE.

Zwart (Kerst) De Blokhut in het Stoeleveld. v. Loghum Slaterus, **Arnhem.**

Een aardig boek, dat wij gaarne aanbevelen. Een drietal verhalen: ,,De Blokhut in het Stoeleveld''— ,,Hoe Vossenderk's

Janna zes Pruisen gevangen nam'' — ,,Hoe Drek Langenbarg den Grooten Bromberend fopte.''

Het tooneel verbeeldt de omstreken van de lo's — Ruurlo, Borcelo en Groenlo. En de schrijver vertelt van de bewoners der blokhut zoo even na den jare 1800 — en van de Lochemers die in 1787 zeer patriotisch waren en van wat er in 1665 gebeurde in het graafschap Zutphen. Frisch en levendig doet hij dat, en geeft hier lectuur voor allen zonder uitzondering W. MERKELBEEK.

VARIA.

Waarschuwing. L'Illustration, die gedurende den oorlog zich nog al goed had gehouden, omdat ze denkelijk niet anders kon, begint nu haar misselijk spel van bederf weer. Als inlegsel ontvangen de abonnés weer ,,la petite illustration théatrale'', waarin geregeld nieuwe stukken worden opgenomen, die in Parijs werden opgevoerd. Het is eenvoudig schandelijk. Onbegrijpelijk dat een volk, zoo pas verlost van de oorlogsverschrikkingen, en thans nog liggend in al de ellende, die de krijg over land en volk heeft uitgestort, zulke zedelooze stukken kan toejuichen. O, ik weet wel dat niet gansch het volk zich overgeeft aan deze schaamteloosheden, maar... Ja, hier is een maar op zijn plaats. Zijn zij, die op de eerste plaats deze corruptie moesten bestrijden, niet schuldig als ze over dergelijke schandestukken in heel tamme woorden hunne afkeuring uitspreken, zooveel mogelijk trachten te vergoelijken en bijna uitsluitend maar spreken over ,,kunst'' en over het schitterende spel? Hoogst bedroevend dat dit verwijt ook moet slaan op verschillende katholieke bladen en tijdschriften.

Spectatoriale Geschriften. Zoo genoemd naar den naam van het Engelsch tijdschrift (1711) of misschien ook wel naar de beteekenis van het woord spectator, dat is opmerker, toeschouwer. Het zijn schrifturen met een moraliseerend karakter, zedekundige, esthetische en maatschappelijke beschouwingen. Dit genre in Engeland opgekomen, vond spoedig navolging in Frankrijk en Duitschland; bij ons was Justus van Effen (1684—1735) de aanvanger, die van 1731 tot 1735 zijn ,,Hollandsche Spectator'' liet verschijnen, en sinds vond de spectatoriale literatuur een groot aantal beoefenaars.

Van Effen kan wel eens aardig uit den hoek komen, maar over het algemeen is hij langdradig en vervelend. Toch hebben zijn geschriften verdiensten, omdat zij ons zijn benepen en door en door burgerlijken tijd leeren kennen. Hij hekelt de overdreven hollandsche zindelijkheid, geeft betoogen over huwelijk, valsche vroomheid, knoeierij in den handel, toiletzucht, hartstocht voor het spel enz.

Ook heeft hij niet onverdienstelijke karakterschetsen in navolging van La Bruyère.

Eigenaardig is het dat Van Effen, die al jaren voor het ontstaan van zijn Hollandsche Spectator, meewerkte aan fransche bladen en in die literatuur goed thuis was, voor de beste dichters van dat land weinig oor en oog had. Boileau, die toch maar bitter weinig kunstenaar was, heeft bij hem de voorkeur boven Racine, Corneille, Molière. Voor hem was ook Vondel niet de ware kunstenaar, maar Cats vond hij blijkbaar een genie. Men begrijpt dat een man wiens oordeel in zake kunst zoo onzuiver was, zelf ook niet in staat kon zijn iets te geven dat men literaire kunst zou kunnen noemen.

Dichters. Karel van de Woestijne zegt ergens: Er zullen altijd dichters zijn. Denk eens aan den tijd van de predikanten-poëzie, waar Kloos het over heeft. Die tijd was zoo duf, zoo vermolmd, dat men zich moeielijk kan denken dat er toch nog dichters waren. En nu is de laatste daad van Kloos geweest deze dichters op te delven. Beets en de Genestet waren geen groote dichters, maar zij hadden het in zich. Beets met zijn ,,Camera'' mag er toch wezen, en hij leefde toch heelemaal in de Protestantsche burgerlijke wereld... Ik stel mij voor dat er moeielijk iets kleiners is te vinden dan deze wereldbeschouwing. Toch heeft hij er iets van gemaakt.

Leon Bloy. In *De Nieuwe Eeuw* schrijft de sympathieke Richard Kralik over Léon Bloy. Hij doet het zeer waardeerend, maar op eigenaardige gronden. Het lijkt wel of hij vooral Bloy bewondert om zijn paradoxen. Wouter Lutkie, die het artikel vertaalde, schrijft er gelukkig een nootje bij dat wat tempert. Maar lang niet genoeg!

Léon Bloy is dood en hij ruste in vrede. Laat men nu niet in onze Hollandsche bladen den geest van dien artistieken maniak weer ten leven opwekken. Richard Kralik (hij bewijst dat dubbel en dwars in dit artikel) is zeker niet in staat een goed oordeel over den opgewonden Franschman en zijn onheil stichtend werk te vellen.

Vrijmetselarij en vrouwenarbeid. Heb je ooit! Wie had nu gedacht dat in het praktische Maandschrift ,,De Vrouw en haar Huis'' een woord zou worden gewijd aan de vrouwen-vrijmetselarij. Mevrouw N. Mansfeldt-de Witt Huberts onderneemt dat echter. In deze maand (Juni) zal ter gelegenheid der algemeene Jaarvergadering van het groot-Oosten worden besproken of het artikel, waarbij bepaald wordt dat alleen mannen lid kunnen zijn, dient te worden gehandhaafd. Zeventien jaren geleden werd die kwestie reeds ter sprake gebracht en de zaak bleef zooals zij was

Intusschen is veel veranderd. In 1905 werd te Amsterdam de eerste loge geopend van de „Algemeene Vrijmetselarij" ,die ook vrouwen opneemt. Er waren er toen al dertig in andere landen, terwijl in 1916 Amsterdam en den Haag reeds ieder twee en Rotterdam en Hilversum ieder één loge hadden. Utrecht, Arnhem en den Helder volgden kort daarop, terwijl in Samarang, Solo, Bandoeng en Malang zoogenaamde „Driehoeken" bestaan, d.w.z. maconieke kringen, die nog een te gering aantal leden tellen om reeds loges te vormen. Men schijnt echter nog niet geheel door het mazelen heen te zijn, want naast deze „Algemeene Vrijmetselarij" is nu nog een „Bond van Nederlandsche Vrijmetselarij" opgericht met loges te Amsterdam, den Haag en Utrecht, die ook vrouwen opnemen. Dat is al erg genoeg. Uit de geschiedenis weten wij tot welke ongehoorde ongebondenheden en uitspattingen, die gemengde loges vaak hebben geleid. En toch meent Mevrouw Mansfeldt: „indien er afzonderlijke organisaties van vrouwen ontstaan, zooals door sommigen reeds werd aangeraden, dan kweekt dit weer opnieuw seksestrijd in plaats van harmonische ontwikkeling."

Zou het niet beter zijn die geheimzinnige konkelholen, die heel wat meer op hun kerfstok hebben dan de geheime diplomatie, waar men thans zoo tegen te keer gaat, maar voorgoed op te heffen? Wat in het duister moet gebeuren, is gewoonlijk niet veel zaaks.

Missie-Kunst-Kalender. De Priester-Missiebond in Nederland zit niet stil. Waar de missionarissen zich zelven geven en uitgaan naar verre en vreemde landen, werken onze volijverige priesters aan eigen haard om het missiewerk te steunen en te verlichten.

Verscheen er voor dit jaar een missie-scheurkalender (dien wij in de toekomst niet gaarne zouden missen, maar liefst duidelijker en op behoorlijker papier gedrukt zagen), thans biedt in heiligen wedijver de Priester-Missiebond reeds een kunstkalender aan voor 1921. Het is een bescheiden begin, maar als begin te loven. Men houde ons eene enkele opmerking ten goede welke misschien nog eene verbetering tengevolge kan hebben. Verwart de teekenaar den H Franciscus Xaverius niet met den H. Franciscus van Assisië, den gestigmatiseerde?

Dante-Comite. Het voorloopig comité ter huldiging van den grooten Katholieken dichter Dante heeft uit de grootwaardigheidsbekleeders van ons land een eere-comité saamgesteld.

Het algemeen comité wordt eveneens bekend gemaakt en blijkt te bestaan uit een vijftigtal leden: letterkundigen, journalisten, moralisten, voorzitters van het een of ander, artiesten, onderwijsmannen enz. Onder hen merken wij ook eenige Dante-kenners op,

terwijl wij van de anderen mogen veronderstellen dat zij wel eens iets hebben gelezen van Dante. Overigens geldt van hem als van Vondel en zooveel andere groote geesten: veel geprezen, weinig gelezen. Toch durven wij hopen dat voor deze Danteviering bij onze landgenooten eenige geestdrift zal zijn te wekken.

Een Dada-gedicht. De Dadaisten zijn menschen, die nu eens alles anders willen doen dan het gedaan werd tot heden. Een paard zullen zij schilderen met als staart een kerktoren, met als... enfin in elk geval zoo dat geen sterveling er een paard uit zal raden. Wat zij als schilders zouden kunnen doen, verrichten zij als literatoren nu reeds werkelijk.

Ziehier een brokje van een gedicht van Kurt Schwiller, bijgenaamd het „dadaistisch genie van Europa''.

> O du, Geliebte meiner siebenundzwanzig Sinne, ich
> liebe Dir! — Du Deiner Dich Dir, Du mir.
> — Wir?
> Das gehört (beiläufig) nicht hierher.
> Wer bist Du, ungezählter Frauenzimmer? Du bist
> — bist Du? — Die Leute sagen Du wärest. — Lasz
> Sie sagen, sie wissen nicht, wie der Kirchturm steht.
> Du trägst den Hut auf Deinen Füszen and wanderst
> Auf die Händen, auf den Händen wanderst Du.
> Hallo, Deine roten kleider, in weisze Falten zersägt.
> Rot liebe ich, Anna Blume, rot liebe ich Dir! — Du
> Deiner Dich Dir, Du mir. — Wir?
> Das gehört (beiläufig) in die kalte Glut.

En zoo verder! Het wordt nog veel erger! Wij beschouwen het als een gevolg van de hongerblokkade, die het lichaam zoo heeft geteisterd dat de geest is verbijsterd. Maar denk eens aan dat zulke menschen trouwen en kinderen krijgen... en dat het allen aartjes naar hun vaartjes worden? Dan moeten wij over tien jaren Duitschland en Oostenrijk omrasteren.

Benson . Een ongehoorde brutaliteit heeft men zich veroorloofd met de werken van den priester-romancier Mgr. B. H. Benson. Zooals velen wellicht bekend is en hun zeker een reden tot verheuging was, kwam er van zijn romans een goedkoope editie uit bij de bekende firma Hutchinson tegen 2 sh. het deel. Men zij echter op zijn hoede; wie deze boeken koopt krijgt een verminkte uitgaaf van Benson's werk. Wat al te katholiek scheen is er uitgelaten. Zoo is er veel weggelaten o.a. in *By What Authority*. De zoo treffende beschrijving van de Paaschmis in Hoofdstuk XIII van het 2e deel ontbreekt geheel. Ook in Hoofdstuk VII in het 3e deel is veel weggelaten. Of deze „ontroomsching'' geschied is in overleg met zijn Anglikaansche familie of dat de uitgever alleen er de schuld van draagt, zal wel een onopgelost geheim blijven.

In elk geval, wie de goedkoope deeltjes koopt weet wat hem te wachten staat: een Benson van zijne meest karakteristieke en kostbaarste eigenschappen beroofd!

IN EIGEN KRING

WIJ NOODIGEN LEZERESSEN EN LEZERS UIT „IN EIGEN KRING" DE VERSCHILLENDE VRAAGSTUKKEN TE BESPREKEN, OVER WELKE WIJ EEN OORDEEL VRAGEN. BRIEVEN AAN DE REDACTIE TE ZENDEN VOOR DEN 1STEN VAN ELKE MAAND

Vraag gesteld in No. 1, (Juni-aflevering 1920): *„Wat is uw oordeel over Couperus als schrijver"*. —

Maar weinig antwoorden zijn ingekomen op deze vraag en het blijkt dat de bedoeling der vraag niet is begrepen. Allen spreken over de moreele waarde van Couperus' geschriften en die is... negatief. Natuurlijk.

Maar wij vroegen wat Couperus beteekent als schrijver, als literator. Het was duidelijker geweest indien wij dat laatste woord hadden gebruikt. Nu is er feitelijk niemand, die ons heeft begrepen. En bedroefd om dit niet begrepen-worden (o, Misunderstood) wagen wij een nieuwe vraag... en rekenen op meer belangstelling.

VRAAG VOOR HET VOLGEN DNUMMER. De redactie ontving het volgend briefje: „Gaarne onving ik van U de volgende opheldering: Het doel der nieuwe of Kollewijnsche spelling is toch vereenvoudiging onzer taal. Waarom wordt dan volgens deze nieuwe manier: Januari, Februari, Juni en Juli, respectievelijk geschreven Januar*ie*, Februar*ie* enz. — waarom familie veranderd in fam*ie*lie? Is dat nu werkelijk in een of ander opzicht eene vereenvoudiging? Overtuigd, dat U mij een alleszins bevredigend antwoord hierop zult kunnen geven"

hoogachtend

ANTIQUA RUIT.

Wij vinden het wel aardig dit verwachte antwoord te laten geven door onze lezers, en daarom preciseeren wij:

1. *Op welken Kollewijnschen regel steunt deze schrijfwijze?*
2. *Is hij logisch in verband met het geheele systeem?*

Degene die, naar ons oordeel, het beste antwoord geeft, ontvangt een boekdeel (uit keuze door ons gelaten) of een prijs van 5 gulden.

CORRESPONDENTIE.

Brieven, voor deze rubriek bestemd, te adresseeren:
Redactie Boekenschouw, Heerengracht 415, Amsterdam.
Verzoeke duidelijk en beknopt de vraag te stellen en steeds te onderteekenen met vollen naam en aanduiding van woonplaats.
In ons antwoord geven wij alleen de voorletters aan.

W. B. H. t e R. Wij ontvangen zoo juist bericht van de importeurs dat nog eens een toeslag van 10 % op den invoer van Duitsche boeken wordt gelegd. Dus...?

L. J. t e G r. Och neen, democratie is goed, maar, wij hebben het al dikwijls gezegd — „demos'' beteekent het gansche volk en niet een enkele klasje. In Amsterdam worden de belastingbetalers uitgebuit om het luieren van duizenden te betalen; is dát democratie? Er zijn 45 urige werkweken ingevoerd o.a. voor lichtopstekers, waar nog geen werk was gedurende de vroegere 30-urige week. En nu wordt de 45-urige week betaald en de 15 uren rusttijd genoemd „reserve-uren''.

J. W. B. t e L. W i l l i a m H u n t: „Praatjes over Kunst'' vertaald door dr. J. de Jong, met een inleiding van Jozef Israëls (Brill, Leiden) heeft merkwaardige vues. Lees dat boekje eens.

N. Z. t e M. Ja, dat geschiedt opzettelijk. Ik geloof inderdaad dat men in onze schrijftaal de dubbele klinkers door enkele kan vervangen in elke open lettergreep.

A. P. t e A. Neen, een goudmijntje hebben wij niet, zooals het citaat veronderstelt dat U ons toezendt; maar wel een zuinig en goed beheer, vele abonné's en nogal eenige advertenties, zoodat wij goedkoop kunnen blijven. En wij behoeven niet te verdienen!

L. F. t e P. „De Rattekuil'' van Macgill in aflevering 12, (April l.l.).

R. l'H. t e S c h. Evidemment, ce monsieur n'était qu'un malappris. Mais sur les deux derniers points il a... délicieusement raison.

M. v. L. t e A. Kramers-Zondervan; Algemeen verklarend Woordenboek. Uitgave Van Goor, Gouda. Prijs onbekend. —

D. H. t e 's-B. Het boek is ons bekend: „Beroemde Zangeressen'' door J. H a r t o g (uitgave Meulenhoff). Veel meer dan wij uit B r u s s e mededeelden staat er niet in over Julia Culp.

M. J. t e H. Het boek van F a b i u s: „In het hol van den Leeuw'' hebben wij aangevraagd. Zeker, dat zal wel interessant zijn en wij hopen het spoedig te bespreken. Dank U!

LETTERKUNDIGE INZICHTEN. (1)

In dezen bundel, bij het naslaan der inhoudstafel, trok mijne aandacht het opstel met den titel: *Hoe „De Nieuwe Gids" tot stand kwam en wat hij heeft gedaan.* (1885—1910).

En al zijn wij nu weer een tiental jaren verder, en wordt de invloed der tachtigers steeds zwakker en zwakker, het stuk literaire geschiedenis, dat er ligt tusschen de genoemde jaartallen, blijft de belangstelling trekken.

„De tamelijk bewogen geschiedenis van ons Orgaan", gelijk Kloos het uitdrukt, is in 't kort deze: „het tijdschrift kwam, worstelde en won, maar moest toen nogmaals strijden, totdat het nu wederom de overwinning heeft behaald.

In 1874, kort voor zijn dood (1880) had „de grootste schrijver van '40," de eenzame E. J. Potgieter gevraagd aan Busken Huet: „Waar blijven de jongren?" Hij mocht hun verschijnen niet meer beleven. En Huet kon de onmiskenbare teekenen eener naadrende nieuwe dichtkunst, Emants' „Lilith" en Jacques Perk's „Mathilde", „zijner meer subtiel- en degelijk- verstandelijke dan ziende en voelende en hoorende aandacht niet waardig keuren". Hij maakte er zich van af met een korte vermelding.

Hieruit bleek wel dat de kritiek der anderen, de gezaghebbende, niets begreep van het nieuwe; en de kleine kritiek-van-den-dag begreep er nog nietser van. Was Huet hooghartig onverschillig, de toenmalige pers-mannen vonden dat er aan die Nieuw-Gids'ers geen goed was; wat zij schreven was „gezocht", „gekunsteld", „wartaal" enz.

In „De Amsterdammer" (de Groene) had J. de Koo, de kranige hoofdredacteur,van Willem Kloos eenige artikelen geplaatst, maar gaf hem spoedig zijn afscheid. Hij meende dat Kloos, in plaats van anderen af te keuren,wijzer doen zou met te probeeren zelf eens iets te schrijven. Vroeger reeds had de Nederlandsche Spectator verzen van Kloos geweigerd en zijn kritieken als ongepast afgewezen. De Gids weigerde Perk's Iris. En zoo ging bij het nieuwe geslacht, wijl het de bestaande periodieken gesloten

(1) *Willem Kloos*: Letterkundige Inzichten en Vergezichten. Nieuwere Literatuurgeschiedenis, X. L. J. Veen.

vond, het denkbeeld rijpen dat men een eigen orgaan behoorde te hebben.

Een vijftal jongelui: Van Eeden, van der Goes, Kloos, Paap en Verwey besloten tot de oprichting van hun tijdschrift. De uitgever, tot wien zij zich wendden, durfde de onderneming niet aan. Er was geld noodig! Kloos begaf zich, haast zonder hoop van slagen, naar een oudere, letterkundige, gefortuneerde dame en vroeg om sympathie en steun. Zij hoorde hem kalmpjes aan, stopte iets in een couvert en zeide: „hier, neem dat mee, en stel dat aan den penningmeester van je tijdschrift ter hand. Als ik vertrouwen had in jullie letterkundige toekomst, zou ik méér willen doen, maar nu kan ik niets anders geven als *dit.*" „Begrijpelijker wijze," vertelt Kloos, „keek ik toen, zoodra ik een hoek om had geslagen, belangstellend in de envelop, en zag, tot mijn blijde verrassing, in plaats van de verwachte 25 of 40 gulden, een onmiskenbaar-echt bankje van duizend pop".

Van Eeden wist bovendien, op overeenkomstige wijze, een dergelijke som los te krijgen, en het tijdschrift kon dus beginnen: de eerste aflevering verscheen.

Tot zoover geeft Kloos een rustig verslag van het gebeuren, en al is een enkele voorstelling door tijdgenooten als onjuist aangewezen, wij zullen dat nu maar laten zwemmen. Maar wat volgt is te kluchtig, te droef-potsierlijk om het niet in zijn geheel aan te halen: „wat uit het voorgaande duidelijk kan blijken, is: dat de oprichting van „De Nieuwe Gids" geen toevallige bevlieging van eerzuchtig-vooruitwillende jongelieden, maar wel degelijk een historische noodzaak is geweest, waarbij den stichters geen andere lof toekomt, als de uitvoerders te hebben mogen wezen van een diepere wet der dingen, die logisch leidde tot de opkomst en den bloei en 't door-alles-heen-in-stand-blijven van dit twintigste eeuwsche periodiek.

Want hadden er achter de oprichting en het voortbestaan niet anders gezeten als kleine menschelijke willetjes, persoonlijke wenschjes, hoe ware het dan mooglijk, dat, ondanks alle tegenwinden, ja stormen zelfs, die ons vaartuig bestookt hebben, dat toch onversaagd zijn rechten weg is blijven gaan, en zijn hoofd steeds heeft opgehouden boven der golven beweeg?

Men moet mij echter wel begrijpen: ik bedoel hiermede volstrekt niet te zeggen, dat er hier een persoonlijke God heeft gewerkt, mensch-in-de millioenste macht, als het ware, die den „Nieuwe

Gids", door alle moeilijkheden henen, staande zou hebben gehouden, en hem tenslotte tot de overwinning heeft gevoerd. Want die God is onafscheidelijk verbonden aan, ja, bestaat eigenlijk hoofdzakelijk uit de mythologische versieringen, waaronder de menschheid zich hem heeft gedacht en voorgesteld. Neen, wat ik bedoel, is iets diepers, verders, iets geheel onkenbaars, waaraan geen enkele eigenschap is toe te schrijven, de alles saamhoudende, eenig-bestaande diepste Eenheid der wereld, waarbij alles wat leeft, slechts vaag en ver weerspiegelende en alleen door hem en in hem een innerlijkst Wezen te hebben schijnende vergankelijkheden zijn" —

Na deze malligheid zwetst Kloos nog wat door in zijn hoogerburgerschool-wijsheid en slooft zich uit in pantheistische uiteenzettingen, waarvan hij klaarblijkelijk geen snars begrijpt.

En deze ,,onpersoonlijk-levende kern en instandhouder van alles wat was en is en wezen zal" zoekt in kunst en wetenschap naar plastisch-zich-uiten of abstrakt-zich-bewust worden en vond als onvolmaakte, maar toch bruikbare middelen de bankjes der twee dames en de hersens der vijf jongeren.

En dan herinnert hij eraan hoe ,,De Nieuwe Gids" onder de vaderlandsche schrijvers der 19de eeuw een juister schattende scheiding maakte tusschen de voornamen en de mindren, de 18de eeuwsche dichters in het zuivere licht zag, en ook de middeleeuwers waardeerde; hoe Moore, Longfellow, Byron met hun ,,populair rymwerk"(!) door hen van hun voetstukken werden gehaald om plaats te maken voor Shelley, Keats, Whitman, Poe enz; dat Victor Hugo moest wijken voor Lamartine, Verlaine, Laforgue...; dat Goethe door hen werd bevonden te zijn ,,te veel een denkhoofd, een in vaak geniale reflectie levende, dan dat zijn werk overal zonder uitzondering tot waarachtig-levende kunst kon geworden zijn."

En eindelijk komt Kloos er nog eens op terug: hoe ,,de heeren der toenmalige pers" tegen hen te keer gingen, als tegen een beeldstormende bende.

Maar hij vergeet er bij te voegen dat langzamerhand de oprichters van ,,De Nieuwe Gids" elkaar aan het verdoemen zijn gegaan op eene wijze, waarbij de toon der ,,toenmalige pers" toch nog liefelijk was.

Paap telt niet mee, hij heeft een paar pamfletten geschreven, maar staat geheel buiten onze literatuur. Maar wie wil weten wat Kloos

denkt over Verweij, dien hij pleegt af te takelen tot op de huid; over van der Goes, in wien hij slechts den dilettant-socialist ziet; in Van Eeden, die een nachtmerrie voor hem is, leze maar eens de vroegere „Inzichten".

Of neen, over van Eeden, kan men hem hooren in dezen bundel. Er staat op bladzijde 28 een opstel: Van Eedens Nachtbruid; waarin ook even over die bruid, maar toch hoofdzakelijk over Van Eeden wordt gepraat.

„Al die auteurs toch— romanschrijvers, dichters, kritici— weten van zich zelf (terwijl de publieke meening hen in dat oordeel bevestigt) dat zij waardevoller en oorspronkelijker, deeglijker, dieper en vaster, moderner in één woord, voortbrengen en kritiseeren dan Van Eeden ooit gedaan heeft, en zelfs, al mogen zij dan ook persoonlijk niet door hem gekrenkt, want bespogen wezen, tòch schiet hun gemoed onwillekeurig vol, als zij een nieuw werk van hem onder oogen krijgen, en belet hun die overigens rechtmatige ergernis, om geheel en al objectief in hun oordeel te zijn."

En een paar bladzijden verder: „om het hier nu eens vast te stellen voor 't heden en de toekomst(?): de heer Van Eeden toont zich, als men hem beoordeelt naar zijn letterkundige opstellen, en de daarin verkondigde meeningen, van literair-kritische gaven, van gevoel voor en begrijp van de letterkunde in haar geheelen omvang, door de eigenaardigheid van zijn temperament, te zeer verstoken te zijn gebleven, dan dat zijn letterkundige uitspraken als iets anders zouden mogen beschouwd worden dan als de bijzondere meeningen van een slechts voor een bepaald soort van letterkundige uitingen ontvankelijken en openstaanden enkeling.

Toen Van Eeden nog een jong mensch was, — Perk's verzen waren juist uitgekomen — deelde hij, zooals hij mijzelf eens vertelde, in 't vooroordeel, dat tegen de nieuwe kunst heerschte bij het groote publiek; hij vond de poëzie, wier verschijning thans erkend wordt een datum in de geschiedenis onzer dichtkunst te zijn geweest, „gekunsteld", „onnatuurlijk", „gezocht" en wat dies meer zij, en eerst het rijkere gevoel, en de fijnere intuitie van een meisje, dat hij goed kende, kon hem er langzamerhand toe brengen, in de onsterfelijke „Mathilde" iets meer dan een reeks van knutselversjes te zien.

„En te gelijkertijd daarmede voelde hij een sterken afkeer van den grootsten romancier dier dagen, Emile Zola. Die leek hem

te „grof", te onbeschaafd „zinnelijk", te veel belangstellend in het „lagere" van het leven en den mensch."

Wel, dat van Eeden den romanschrijver Zola, die zich verlustigde in de kroniek van het bestiale, wat grof en onbeschaafd zinnelijk vond, mag hem ten goede worden aangerekend, en over zijn literaire waarde wordt tegenwoordig toch wel een weinig anders gedacht dan Kloos het wil doen voorkomen.

Volgens hem „moet men Van Eeden niet vergelijken met zijn tijdgenooten, die zooveel krachtiger en plastischer werken, maar hem zetten afzonderlijk, als een schrijver op zich zelf, die niet geheel modern is, maar door zijn redeneerenden, verstandelijken schrijftrant nog hier en daar doet denken aan een aantal schrijvers van het vorige geslacht. Want als zoodanig, als een waardevol trait d'union tusschen de domine's-literatuur van de vorige generatie, en de zuiverder, want minder-reflectieve, reeds voordat zij geschreven spontaan-doordachte en daarna sterk-geziene kunst van onze dagen, vertoont de kunst van Van Eeden hoedanigheden en deugden, die, schoon niet eersterangsch, toch zeker een bijzondere innemendheid hebben en zoowel in den smaak van het groote publiek kunnen vallen als den kritikus kunnen behagen, die Van Eeden's werk en mensch-zijn rustig-vriendelijk bekijkt," O, dat zoo zwarte wrok kon sluipen in de ziel van goddelijke zangers! Elk woord wordt gekozen en betast of het spits genoeg is om Van Eeden te verwonden.

Rechtvaardig is Kloos niet — en bescheiden werd de „rots van schrikkelijke Ikheid" in den loop der jaren ook nog niet; getuige zijn laatste zin van dit kroniekje: „De Nachtbruid is een belangwekkend werk, waarvan men zich de lezing niet beklagen zal, daar ik het met voortdurend mooivinden heb kunnen blijven volgen van het begin tot het eind". Dat redegevend „daar" is kostelijk! *Omdat* Kloos het fraai vindt, *is* het ook zoo, en iedereen zal het, als van-zelf-sprekend, ook belangwekkend vinden.

Kloos in zijne eenzelvigheid, schijnt niet te hebben bemerkt dat naast hem eene generatie gegroeid is, die het goede van de tachtigers heeft overgenomen, doch driekwart hunner theorie en productie als nuttelooze ballast en onbruikbare waar over boord heeft gezet.

Wien de goden willen verderven, slaan zij met blindheid! —

* * *

O die Kloos, hij kan zoo wonderlijk redeneeren en zoo vreeselijk groen voor den dag komen. Een enkel staaltje maar wil ik den lezer voorleggen; ik heb het gehaald van bladzijde 173 uit dezen bundel.

„Zeer subjectief dunkt me b.v. zijn (Couperus) diatribe tegen de honden, die hij „encombrant, indiscreet, opdringerig, rumoerig en obsceen" vinden wil. Ik zou daar tegenover kunnen stellen mijn persoonlijke meening, die natuurlijk óók subjectief is, maar dan toch evenzeer recht van bestaan heeft, n.l. dat de honden (de hooger-staande exemplaren natuurlijk) geen eigenlijk-gezegde dieren zijn, maar door hun intelligentie en gemoeds-eigenschappen een soort van overgangs-staat vormen tusschen dier en mensch. Ik heb zelf een hond gehad, van't bekende Puck-soort, die zonder ooit geslagen te zijn, zoodra hij tot de jaren des onderscheids was gekomen, zich geheel en al gedroeg als een beschaafd jong-mensch, van nobele geaardheid en met fijngevoelig hart. Hij was het tegenovergestelde van een lafaard, want hij ging, als een flinke jongen, zoodra de noodzakelijkheid zich voordeed, onversaagd vechten met groote honden, maar toonde zich tevens zóó delicaat, dat hij op straat om de plasjes half heen liep, en dan zijn eigen weg vervolgde, in plaats van rechtdoor te stappen, zooals de andere honden doen. Onmiddellijk reageerde hij, door zijn gedragingen, op ieder woord dat in de kamer werd gesproken, over kwestietjes, die hem aangingen, al werden die woorden ook niet tot hem gericht, en gingen zij niet vergezeld van eenig gebaar of beweeg. Die zelfde hond lag onbeweeglijk, met den kop op de voorpooten, als zijn meesteres eens toevallig een uurtje uit was, zonder hem mee te nemen; hij weigerde elke versnapering, en 't scheen alsof hij sliep. De trams reden voorbij, en ruttelden of belden: hij lette er niet op. Dat duurde zoo een uur of twee door; maar op eenmaal stond hij op en rekte zich uit: in de verte hoorde men weer de nadering van een tram. Hij was tot het leven terug-gekeerd: hij liep naar de dichte deur, en blaffende vandaar terug naar de ramen, en als hem de gelegenheid werd gegeven, het vertrek te verlaten, liep hij blij de gang in en hield de straatdeur in het oog, blijkbaar verwachtende, dat iemand binnen-komen zou. En werkelijk, een oogenblik later hoorde men den sleutel in het slot steken, en kwam de meesteres terug van haar tochtje met de tram. Dan was hij weer geheel en al het opgewekt-levende hondje geworden, want zijn geluksvoorwaarde was weer om hem heen. Nu vraag ik heel

nuchter-kalm: wie erkent in deze natuurgetrouwe, eenvoudige schildering uit het hondenleven, het leelijke, vieze, onduldbare monster dat Couperus ons schetsen wou? De gevoelsintuïtie der honden, blijkend b.v. uit het hierboven vertelde gevalletje, dat meermalen voorkwam, heeft iets mystieks, is een bewijs, dat die geheimzinnige essentie, die wij ,,psyche'' noemen, ook in sommige dieren aanwezig moet zijn. Want men heeft wel, om er van af te zijn, de gewoonte aangenomen, om dat fijnere waarnemingsvermogen van sommige dieren te beschouwen als een subtielere ontwikkeldheid van het reuk-orgaan. Maar ik vraag, hoe is het mogelijk, dat een zinnelijk orgaan, hoe fijn dan ook van aanvoeling gewaar kan worden, door de geslotene ramen eener tweede verdieping heen, wie aanwezig is in een eveneens gesloten tram, tusschen allerlei andere menschen, en op een afstand van een paar minuten gaans? Neen, deze intuïtieve waarneming, die meer dan eens voorkwam, valt alleen te verklaren, voorzoover hier verklaring mogelijk is, indien men haar wil beschouwen als het gevolg van innerlijk, mysterieus verband, dat bestaan heeft tusschen de ,,psyche'' van dat hondje en die zijner meesteres.

Maar als deze verklaring de juiste is, dan is het ook tevens zeker, dat er honden zijn, die minstens op een gelijk plan staan met de menschen...''.

Ontzagwekkend! En ,,als deze verklaring de juiste is,'' dan staat elke bij die het vlieggat na de eerste vlucht terugvindt, en elke zwaluw, die tijdig naar het zuiden trekt, en iedere politiehond, die het verband houdt tusschen den dief en zijn pet, en alle eendjes, die dadelijk weten hoe ze moeten zwemmen, ,,minstens op een gelijk plan met de menschen,'' die daar niets van kennen. Ja, van eenden gesproken! —. A. GIELEN.

DE HAAGSCHE POST.... EN COUPERUS.

,,Weet u niet eens wie Gigi is... Maar ... dat is ons Boeddhabeeld... dat is onze glorie... dat is ons troetelkind en ons meest exquise amusement... dat is hét mondain cachet op ons hofstadleven... dat is... dat is Gigi... Onze Marie, Louis... Weet u het nu nog niet... o onopgevoede plat-burgerlijke niet-Hagenaar... dat is de meester... dat is de dandy... dat is de meest coquette en meest frivole man die dit knollenland en deze zware kleibodem

ooit heeft voortgebracht... Orchidee tusschen de aardappels... dat is il maestro... nú dan, dat is Louis Couperus...''

Aldus trachtte voor eenigen tijd Joh. C. P. Alberts (Paul Wolters) den verweekelijkenden dandy-schrijver te typeeren, die ook aan ,,De Haagsche Post'' geruimen tijd zijn weeke wekelijksche bijdrage leverde; eerst ,,Epigrammen'', toen ,,Malle Historiën'', toen een groot verhaal: ,,Het Zwevende Schaakbord''.

De ,,Epigrammen'' en ,,Malle Historiën'' waren gemeenlijk van zoo hoogst onbenullig en geeuw-wekkend allooi, dat een lezer van ,,De Haagsche Post'' er ten slotte kregel van werd, en den schrijver den goeden raad gaf: ,,zijn naam toch niet langer te grabbel te gooien in de H.P. onder nietswaardige stukjes kopie'', welke goede raad door den hoofschen Couperus aldus beantwoord werd: ,,Wat u van me denkt of niet denkt, dat repareer ik eenvoudig aan mijn bottine, begrijpt u of begrijpt u het niet?''

Erger evenwel was, dat ook deze looze praatjes vaak voor Roomschen allerminst, passende, ja ergerlijke lectuur bevatten. We herinneren bijv. aan zijn waarlijk ,,malle'' historie over ,,Het Getal'' (3 Febr. 1917). Ieder mensch — zoo orakelde hij daar — heeft zijn Getal, dat zijn leven met zijn wel en wee beheerscht''. ,,Zelden is het hooger dan twintig'' voegt hij er bij.

,,Bijgeloof, zult gij zeggen'' zoo wierp Couperus dan op. En hij vroeg, ,,wat is bijgeloof'' en met den eenvoud, welken alleen diep en klaar inzicht vermag te geven, antwoordde onze schrandere cijfer-kabbalist:

,,Bijgeloof is bij-geloof''.

Wat hij hiermee bedoelde?

Bijgeloof — zoo wilde Couperus hiermee leeren — is iets meer, iets beter dan gewoon gelooven. 't Is eigenlijk de overtreffende trap van geloof. Is gelooven — zoo wilde hij insinueeren — goed voor gewone stervelingen, voor superieure geesten wordt iets hoogers verlangd, n.l. het bijgeloof.

En dat zulks werkelijk zijne bedoeling was bewijzen de woorden waarmee hij vervolgde, en waaruit weer allerduidelijkst blijkt, waarom men met recht mag beweren:

De Haagsche Post
geen Roomsche kost.

,,Het is maar goed''— zoo durfde Couperus, de getal-mysticus, zonder blikken of blozen orakelen — ,,het is maar goed, dat we

nog iets anders „erbij" gelooven dan wat we op commando moeten gelooven bij monde van pastoor of domine."

De schijnbaar meer- of beter-geloovige ontpopt zich hier dus weer als on-geloovige.

Bij-geloof is ongeloof, blijkt dus ook hier uit een juister omschrijving.

En op dat bij-geloof, lees on-geloof, houdt Couperus daarna deze voor ons zeker zeer stuitende lofspraak:

„De Bijgeloovigheid is de mystieke poëzie van onze tastende, dwalende zielen; de Bijgeloovigheid is de wondere tuin der vreemde vreezingen en radingen en berekeningen, die ons verfijnen onze fijnste zintuigen: die zintuigen, die achter deze onzichtbare zintuigen schuilen".

En hij besluit met dezen, het echt roomsch gemoed noodzakelijk pijnlijk kwetsenden schimpscheut op ons vast-omlijnd Katholiek geloof:

„*Laat vrij de enkel-geloovige smalen op den bijgeloovige*; laat vrij hem zeker zijn van *zijn geloof* en ontkennen, wat wij nederiger dan hij, zoeken en, door verre glanzen verblind, willen aantasten in de even oplichtende, vreemde dreven der bestaanbaarheden en gebeurlijkheden, die om ons heen schijnen te bloeien, te zweven, te schemeren, te dansen met schimmen en schijnsels, die wij niet kunnen verklaren maar toch gevoelen, die wij niet zouden gevoelen zoo er niet iets van waarheid was aan hun wezen, *dat de enkel-geloovige als leugenen lastert*".

* * *

In den jaargang 1918 van „De Haagsche Post" sleepte Couperus met eindeloos gezeur zijn: „Zwevende Schaakbord" een allerflauwste parodie van onzen mooien middeleeuwschen Walewein-roman.

Innige bewondering hebben we voor den fijnen en kunstzinnigen tact van een Alberdinck Thijm, die doorkneed in de middeleeuwsche kunst tengevolge van degelijke, stage studie, de oude legenden in een wondermooi geschakeerden stijl weet na te vertellen, zoodat het tegenwoordig geslacht hem gemakkelijk verstaat en toch de middeleeuwsche kleur en trant mag nágenieten.

Maar wat te zeggen van die parodische of beter gezegd travestie-achtige nawerking van den Walewein door Couperus?

Hij beloofde zijn verhaal te doen in humoristischen trant, en — om al aanstonds een voorproef te geven van den fijnen(?)

humor, waarop hij de lezers en lezeressen van „De Haagsche Post" zou vergasten, vermaande hij hen, dat zij den naam van een der hoofdheldinnen — voor den amoureuzen Couperus wel *de* hoofdheldin — n.l. Guenever, toch niet als „jenever" zouden uitspreken.

Deze proeve van humor moge onzen smaak genoegzaam hebben geprepareerd, om naar den eisch te kunnen savoureeren het exquise gerecht, dat Couperus in dit verhaal zijnen lezeressen en lezers opdiende, en waarvan we voor onze lezers enkele kruimels verzamelden.

> „Het duizelde van denken in Gaweins arme hoofd en hij voelde zich o zoo naijverig worden van Gwinebant, dien hij toch zoo minde, de schoone knape, jongste aller ridderen van Tafel-Ronde, Gwinebant, die hem zoo trouwe — maar aan Ysabele? — verlost had uit de Valleie der Ontrouwe Ridderen; Gwinebant, dien hij op zijn beurt verlost had van de Schandekarre; Gwinebant, dien hij gunde van al zoet geluks. Wel, zoo hij, Gawein, nu zoete Ysabele's gemaal ooit werd — Koning Assentijn kòn haar hand niet weigeren den valianten bevrijder van Endi — zou hij, Gawein, dan dulden dat zij Gwinebant tot ridder erbij koos? Gawein schudde woest het hoofd van neen en hij wrong de handen en wist niet meer, *in de overpeinzingen, die Vrouwe Venus kweekt in hoofd en hart der arme stervelingen, om hen te plagen en waartegen geen heilige, zelfs Sinte Michiele niet, iets weet te doen.*

In die overpeinzingen, „welke Vrouwe Venus kweekt" is Couperus natuurlijk erg thuis, en voor wie hem kent, zal het geen verwondering wekken, dat ook in dit ziekelijk-laffe verhaal gedurig spraak is van „zoet jolijt ende solaes van amoers" en dat daarbij de christelijke zedenleer het vaak ontgelden moet. Immers wat anders te zeggen van zinsneden als deze met haar dom-brutaal en godslasterlijk slot:

> „Hij werd zich bewust, Gawein, niet trouw aan hare (zijner vrouw) nagedachtenisse te zijn, maar omdat Gawein nooit trouw was geweest, en meende, dat niet iedere ridder zóó trouw kon zijn als Lancelot was aan zijne amië, koninginne Guenever, *voelde Gawein zich niet zondiger dan God hem had willen scheppen.*"

Verder hebben wij van roomsch standpunt ernstig bezwaar tegen dezen Ersatz-Walewein van Couperus, omdat zijne blijkbare

bedoeling geen andere is dan de overtuiging te kweeken: ,,Wat de oude tijden voor wonderen aanzagen, blijkt nu slechts een vondst van menschelijk vernuft te zijn'', waaruit dan vanzelf de heillooze gevolgtrekking zich opdringt: dus wat in den nieuwen tijd als wonder zich voordoet, zal ook wel toepassing wezen van tot dusver onbekende natuurkracht.

Verder walgen ons in dit verhaal de herhaalde profonatiën van Gods lieve Heiligen: Sinte Michiel enz. en dogmatische domheden gelijk deze, Walewein in den mond gelegd:

> — ,,Zoo bidde ik u, welschoone jonkver, dat ghi alle mesdade dezen twee rudderen vergeve. *Door uwe vergiffenisse ende gebede zal het Didoneel, die daar doode ligt, bet worden in de pine van der Helle* ende zal Mordret wellicht ghi verlossen van vele vlammen van Vagevure...''

Laten wij sluiten met op den maker zelven van dit taal-, geloof- en karakterkrenkend proza toe te passen, wat hij Ysabele doet zeggen: ,,Sedert (Couperus) zulk een ouden schalck bleek vol blaamweerdige bastaardieën, zult ghi, alle mine heeren rudderen en de baroenen, hem bestrijden''.

En ook zult gij bestrijden het rose-getinte weekblad dat zichzelf blameerde, door zijn terrein zoo lang open te stellen voor dezen amoureuzen ridder, waarlijk niet strijdend voor de echte ,,vrouweneer''. M. STOKS C.S.S.R.

TOCH KONSEKWENT.

In De Maasbode (Avondbl. 31 Juli) kwam onder de ,,Blocnotes'' een stukje voor, waarbij wij eenige kantteekeningen moeten schrijven om den samensteller van dat artikeltje te bewijzen dat hij zich volkomen vergist.

IS DAT NIET INCONSEQUENT?

Het altijd interessant geredigeerde tijdschrift ,,Boekenschouw'' zoekt steeds een aangename en leerzame connectie aan te houden tusschen redactie en lezers.

Een van deze aangename methoden, die er zeker op gericht zijn bij de lezers belangstelling en ambitie te wekken voor hun maandschrift, is het stellen van vragen, gewoonlijk op litterair gebied, waarvan dan de meest juiste oplossingen, antwoorden en meeningen in een volgend nummer gepubliceerd worden.

Nu was in de Juni aflevering de vraag gesteld: ,,Wat is uw oordeel over Couperus als schrijver''.

Naar aanleiding van deze vraag schrijft nu de redactie in het Juli-nummer:

,,Maar weinig antwoorden zijn ingekomen op deze vraag en het blijkt dat de bedoeling der vraag niet is begrepen. Allen spreken over de moreele waarde van Couperus' geschriften en die is negatief... Natuurlijk.

Maar wij vroegen wat Couperus beteekent als schrijver, literator. Het was duidelijker geweest indien wij dat laatste woord hadden gebruikt.

Nu is er feitelijk niemand die ons heeft begrepen''.

Tot zoover de redactie.

Als ons ooit iets heeft verwonderd in ,,Boekenschouw'', dan is het wel deze vraag, maar wat ons meteen niet verwonderd heeft dat is het antwoord, dat op deze vraag is ingekomen.

Als wij het bestaan van dit tijdschrift altijd goed hebben begrepen, dan heeft het toch altijd tot doel gehad de lezers voor te lichten, wat zij in geweten van de Nederlandsche en buitenlandsche literatuur mochten genieten en wat niet.

Boeken en schrijvers werden beoordeeld niet alleen naar hun litteraire waarde maar ook naar hun moreel gehalte. Volgens Katholiek beginsel mocht kunst en moraal niet gescheiden worden, en wie van de jongere critici dat vroeger wel eens probeerde te doen, werd al spoedig op zijn misvatting gewezen.

De lezers van ,,Boekenschouw'' zijn — men behoeft maar even vluchtig de gewone recensies in te zien — ook in dezen geest opgevoed.

Hoe nu kon de redactie van dit maandschrift de inconsequentie begaan den lezers hun oordeel te vragen, hun litterair inzicht over een schrijver, wiens werken zij, op een enkele uitzondering na, principieel dienzelfden lezers steeds moest ontraden.

Mocht de redactie vrucht verwachten van haar jarenlangen arbeid, dan kon zij niet anders verwachten dan dat haar lezers, op een enkelen literatuurvakkundige na, voor wie de vraag natuurlijk niet bestemd was, volkomen onbevoegd zouden zijn een oordeel uit te spreken inzake de Couperus-romans.

Van tweeën een: of de redactie veronderstelt, dat Couperus tot het algemeen geestelijk bezit behoort van haar lezers en dan strijdt dat tegen het beginsel van Boekenschouw-opzet, of de redactie stemt toe, dat Couperus om de moreele waarde van zijn werken niet tot het geestelijk domein van haar lezers mag behooren, — maar waartoe dient dan de zonderlinge prijsvraag over de litteraire beteekenis van dezen auteur?

Een beetje inconsequent vinden wij de houding der redactie in deze wel.

Neen inkonsekwent is het toch waarlijk niet. Als wij een oordeel vragen over een Spaansch boek, willen wij den lezer niet aansporen even Spaansch te gaan leeren om ons te kunnen antwoorden. Wij richten ons tot hen, die het reeds kennen.

Vragen wij het oordeel over een slecht boek, dan wenden wij ons tot hen, die het ambtshalve moesten lezen, of die het hebben ge-

lezen zonder dat ze wisten dat het niet goed was, of die het opzettelijk hebben gelezen in een tijd, dat zij minder gewetensvol waren in de keuze hunner lectuur.

En zoo vroegen wij naar Couperus als schrijver. Nog afgezien van de vraag of men geen brokstukken kan raadplegen van dezen auteur, of een enkel boek dat moreel niet is te verwerpen, hadden wij op het oog 1° Degenen, die ex officio of met verlof die boeken hebben gelezen; 2° De zeer velen, die door de mode meegesleept, Couperus ter hand hebben genomen.

En juist door een oordeel van vakmannen en van teleurgestelden, hetgeen waarschijnlijk toch niet zou zijn uitgevallen ten gunste van Couperus' kunst, hoopten wij anderen den lust te benemen kennis te maken met Couperus, die ook zuiver als schrijver, stilist, kunstenaar, het zoo weinig verdient. A. G.

VAN DE FRANSCHE LEESTAFEL.

Voor wie belang stelt in de Katholieke beweging, welke de laatste jaren merkbaar is onder Fransche intellectueelen, vooral literatoren, laat ik hier de titels volgen van eenige boeken, die licht kunnen geven.

Daniel Halévy: Charles Péguy et les Cahiers de la Quinzaine. (Payot & Co, Paris 1918) — André, M. de Poncheville: Charles Péguy et sa Mère. (Grès & Co, Paris). — Joseph de Tonquédec: L'Oeuvre de Paul Claudel. (Beauchesne, Paris. 1917)— Henri Massis: La Vie d'Ernest Psichari.) Libr: de l'Art Catholique, Paris) — en Pierre Pacary: Un Compagnon de Péguy. Joseph Lotte — 1875—1914. (J. Gabalda, Paris. 1916.)

Voor dit laatste werk schreef Mgr. Battifol de voorrede en wij ontleenen aan zijne mededeelingen het een en ander, dat ons toont de eigenaardige positie, waarin Péguy zich bevond en de vreemde houding, welke hij aannam. Wij vertalen zoo goed als letterlijk zonder er eenig commentaar bij te voegen; hetgeen overigens ook onnoodig is, wijl Mgr. Battifol klaar en onomwonden zijne meening zegt.

„Alleen burgerlijk gehuwd met eene ongedoopte vrouw, moest Péguy om zijn huwelijk geldig te maken, dispensatie aanvragen van de „disparitas cultus"; maar de Kerk verleent deze dispen-

satie niet, tenzij de echtgenooten de verplichting aanvaarden: hun kinderen te laten doopen en op te voeden in den Katholieken Godsdienst. Péguy had navraag gedaan naar de voorwaarden, waarop zijn huwelijk in orde kon worden gebracht; toen hij ze kende, werd het hem duidelijk dat zijne vrouw die voorwaarden nimmer zou onderschrijven en dat hij het haar niet kon afdwingen. Er bestaat ter wereld wellicht geen wreeder conflict dan dat tusschen de moeder naar het bloed en de geestelijke moeder! En juist deze strijd heeft Péguy er toe gedwongen te leven zonder ooit te kunnen naderen tot de H. Sacramenten, ofschoon hij, de bekeerling, er naar verlangde met hart en ziel.... Maar begon hij ten laatste geen behagen te scheppen in de eigenaardigheid zijner religieuze positie? Wij vreezen het. Hij had ,en dat is bedenkelijk, de hardnekkige illusie dat God hem onthief van het gewone...

Péguy, in een zijner Entretiens, vertelt dat ik (Mgr. Battifol) hem had aangeraden Sint Augustinus te lezen. Indien hij mijn raad gevolgd had, zou hij in Augustinus wel iets beters hebben ontdekt dan een ,,leerling van Cicero'', gelijk hij hem smadelijk noemde, zonder hem goed te kennen; hij zou in hem hebben gevonden een bekeerling, een denker en tevens een mysticus, die beter dan ooit iemand anders, gesproken heeft van den plicht: zich te onderwerpen aan het gezag der Catholica en zich in haar schoot te verschuilen... Péguy zeide tegen Lotte eens: ,,Mijn ,,Mystère des Innocents'' heeft de liturgie tot grondslag. Hij voegde er nog bij: ,,Gij weet; ik ben een van die Katholieken die den heelen heiligen Thomas zouden geven voor een Stabat, een Magnificat, een Ave Maria of Salve Regina. Waaruit blijkt dat hij het Catholicisme vooral lief had als een ,,cantique'' eene ,,émotion'' ,,une pietè''.

Wat aangaat het doorgronden van zijn Catholisme, gelijk Sint Thomas deed, daar wil Péguy niet aan; doch daar hij noch behoort tot die eenvoudigen, noch tot die ,,vleeschelijken'' welke Sint Paulus toestond met ,,melk'' te voeden, mag men met recht zich ongerust maken over de ,,uitsluiting'' welke Péguy uitspreekt tegen het intellect, waarbij hij zich minder schijnt te laten inspireeren door den eenvoud van Jeanne d'Arc dan door de philosophie van Bergson.

De bezwaren welke wij hier maken tegen de mystiek van Péguy en zijn Anti-intellectualisme, zouden wij nog kunnen vermeerderen en wijzen op meer dan één ander part-pris bij hem. Maar hoeveel bezwaren wij ook hebben, wij zouden toch niet durven

besluiten dat Péguy eenvoudig een dilettant is, en zijn Catholicisme niet wilde zijn dat van onzen Catechismus.

André Suarès, een israëliet, verzekert dat Péguy een geboren ketter was, dat hij een ketter was in alle godsdiensten, óók in de Kerk, wijl hij ,,zijn eigen manier had van Christen te zijn en men er thans nog over redetwist of deze ,,groote Katholiek'' werkelijk ,,Katholiek'' is geweest of niet.''

Laten wij hopen dat de *Entretiens* van Péguy en Lotte alle getwist of Péguy Katholiek was of niet, zal doen ophouden en ons zal bevestigen dat hij was ter goeder trouw.

Hij was een bekeerling, wiens terugkeer moeielijk werd gemaakt door het geval (van zijn huwelijk) dat wij hebben aangegeven, en hij werd beheerscht door een mysticisme, dat als alle soort van mysticisme, bloot stond aan het gevaar van eigenzinnigheid en agnosticisme. Maar tot nu toe mag men niet beweren, dat Péguy onder dit gevaar is bezweken.

Alleen dit éene oordeel van Suarès kan ik ten volle onderschrijven: ,,il avait un inmense orgueil'' — hij was geweldig hoogmoedig. —

L. B.

WAT ANDEREN SCHRIJVEN

Uit Boeken, Tijdschriften en Bladen.

Onze Eeuw brengt ons het oordeel van I s. P. d e V o o y s over *Een Socialisatie-Program,* bedoelend het Rapport door de socialistische Commissie uitgebracht. Het is een doorwrochte kritiek, die het rapport stuk voor stuk nagaat, ja napluist, eer hij komt tot de slotsom dat het program veel goeds heeft, maar toch ook nog vele leemten en fouten. ... Een diepgaand onderzoek blijft nog altijd noodig. Het practische socialisatie-program is nog op te stellen, en pas wanneer dat gereed is, kan een politiek socialisatie-program iets meer zijn dan een oppervlakkige en daardoor eigenlijk richtinglooze beschouwing.''

Een heel interessant opstel, dat zich echter weinig leent tot een beknopte samenvatting geeft A. v a n H a m e l in *Herleefd Bretagne.* D r. S i n g e l s haalt *Een Moralist uit den ouden tijd* te voorschijn, den satyrendichter Decius Junius Juvenalis in het jaar 47 te Aquinum geboren. Waarom hij hem noemt ,,een antiek voorganger van den grooten Thomas van Aquino''? Waarschijnlijk alleen omdat zij beiden te Aquino werden geboren; een feit dat echter niet bizonder belangwekkend of treffend is, daar het van al de duizenden andere borelingskes van Aquino gezegd

kan worden. Dat de *Maria Magdalena* van René de Clercq wordt geprezen, veel hooger dan Querido het deed, verwondert ons niet zoozeer dan dat *De Kolk in de Kreek* van J. de Boer, een boek van moreele ellende en slapheid en brutale realistiek aldus wordt aangekondigd: „maar al is dit dan geen of „nog" geen kunst, als „document humain" van dezen tijd is het een zeer belangrijk en in zijn eerlijk zoeken naar een nieuw leven van realiteit en zuiverheid, een zeer sympathiek boek". Wij vinden het allerminst „sympathiek".

Wetenschappelijke Bladen geeft ons gelegenheid omtrent het veelbesproken *Aland* (met zijn zuiver Zweedsche beschaving en zijn verbazende onbekendheid bij het Zweedsche volk zelf) ons licht op te steken bij Nils Algard. Behalve het hoofdeiland zijn er nog een negentig andere bewoonde eilanden. De bevolking van Aland telt ongeveer 30.000 zielen waaronder nog geen 1000 Finnen. De eenige stad Mariehamm verkreeg in 1861 stedelijke rechten en heeft 1500 inwoners. Zij zijn van zuiver Zweedschen stam, rijzige lichtblonde typen; opgewekt en levendig, openhartig en spraakzaam, vlug van begrip en helder, in tegenstelling met den stuggen, terughoudenden „rasechten" Fin, van wien men niet recht weet, wat men aan hem heeft — voordat zijn mes in iemands rug zit. De menschen zijn ontwikkeld, hebben hun vereenigingsleven, waarin zij zich als voortreffelijke redenaars veelal openbaren. Zeer vrijheidslievend, nooit bandeloos. Het Finsche drankverbod vinden zij kinderachtig, maar nu het er eenmaal is, zullen zij het niet overtreden. Zelf brandewijn stoken in het geheim daar denken zij niet aan.

De Amerikanen wel! Leest maar eens het artikel in ditzelfde nummer: *Hoe men in Noord-Carolina zich sterken drank verschaft.* Noord-Carolina, dat sedert 1908 al was drooggelegd, heeft de meeste geheime distilleerderijen, bij de zoogenaamde moonshiners of blockers, die in de verborgenheden der wouden hun alcohol vervaardigen.

Onder de „korte mededeelingen" staat een scherp kritiekje op het oppervlakkige en laf-liegende stuk van Degouy (L'Escaut et le Rhin) in het 1 Julinummer van de R. d. deux Mondes, waarin de schrijver zich niet ontziet met oneerlijke middelen het goed recht der Belgische annexionisten te bepleiten. De onkunde van den hooggeplaatsten militair, die dit valsche artikel heeft geschreven, gaat ver. Men zegt wel dat de Franschen geen aardrijkskunde kennen, maar deze Degouy kent ook geen geschiedenis of verdraait haar opzettelijk, hetgeen nog heel wat erger is.

Waarom hecht dan België toch zooveel aan het bezit van ons Limburg? Wel, in de eerste plaats droomt men er van vergrooting van grondgebied en last not least zou het een bevrediging zijn van den nationalen trots, als de kaaskoppen de provincie terug moesten geven, die men na 1830 eenige jaren bezet had. En dan nog hebben sommige Belgen vermoedelijk wel geleerd van de Duitschers en

van Hugo Stinnes, en overwogen, dat zij met ons Limburg ook onze Limburgsche kolen zouden krijgen. Deze zouden ze gaarne hebben, niet omdat ze kolen noodig hebben, want in de Kempen deden ze mooie vondsten; maar omdat *ze* dan *alles* zouden hebben en Nederland *niets*. Tegenover Nederland in het algemeen en de Nederlandsche industrie in het bijzonder zou dit zeker een mooie verbetering van positie zijn. Het is mogelijk, maar de politiek der Annexionisten is niet alleen een misdaad maar ook een domheid. Wat zouden zij in de klem geraken, als bij een nieuwen oorlog, ze tusschen de nijptang werden genomen. Want ze zullen het wel begrijpen dat de Brabantsche grenzen dan voor iets anders zullen gebruikt worden, dan om open te staan voor hun vluchtend volk.

In *Studiën* roept H. Padberg als voorbereiding *Ter Herdenking van Thijm's honderdsten Verjaardag* ons „den literator" voor den geest. Hij zelf schreef in 1844 aan Jan ten Brink: „Ik geloof, als ik het zonder praetensie zeggen mag, dat mijne charakteristiekste verdienste gelegen is in de eerste Nederlandsche schrijver geweest te zijn, die zonder met zijn romantische scheppingen eene eerste plaats in te nemen, de theoriën, die aan de romantiek, als verschijnsel in de geesten, ten grondslag liggen, zich bewust was en geformuleerd heeft, zooals ik, heden ten dage, met het naturalisme en de impressionistische methoden doe".

Jac. van Ginneken over *Kunstschepping en -uitvoering*. Het materiaal van den woordkunstenaar is de taal, zoo leeren ons de handboeken; maar dat is een verdorde abstractie, die als droge schors ons de werkelijkheid verbergt. Neen het materiaal van den taalkunstenaar is een sprekende mensch.

Taal bestáát niet buiten hem, en alle letters op papier zijn immers geen levende taal meer: zoodra een levende mensch heeft opgehouden ze te schrijven, totdat weer een levende mensch ze gaat lezen. En een heele bibliotheek vol gedichten en kunstromans is daarom heel iets anders als een museum van schilderijen of beelden.

En daarom moet dus een letterkundig werk weer komen leven in bewiuste menschenziel en vandaar uitgesproken worden langs menschenlichaam, eer wij het kunnen genieten.

En de voordrager die zich hieraan waagt moet dus over al de gaven beschikken die wij hierboven bij den muziek-uitvoerder nader hebben toegelicht: Gaven van versimpeld passief zieleleven, van voortdurend afwisselende beweeglijkheid vol onzekerheid en gebonden vrijheid ,van plooibaar aanpassingsvermogen, van techniek en die bezield".

Kloos herdenkt *Thijm* in *De Nieuwe Gids*, zeer waardeerend en zich verwonderend dat de uitgave zijner werken zoo weinig vlot van stapel loopt en hij sinds enkele jaren reeds geen bundel ontving. Uit die verwondering blijkt dat Kloos niet best op de hoogte is en niet weet dat al jaren de begonnen uitgave was

stopgezet, en eerst nu pas door een ander, door Paul Brand weer is begonnen.

In *De Gids* memoreert Karel Alberdingk Thijm (v. Deijsel) het verblijf van zijn vader in het land van Perk's ,Mathilde''. In *Van Onzen Tijd* wijdt dezelfde aan zijn vader een artikel, waaraan wij het volgende ontleenen:

,,Aesthetische Beschaving'', dat was de eigenaardige formuleering, waarin het hoofdkarakter van A. Th.'s neigingen, bestrevingen en'aard het best werd samengevat, indien men de beteekenis der woorden zoo ruim neemt, dat daarin ook de ethisch-gentlemanlike aesthetika is begrepen. Want ook omtrent vragen, die tot deze laatst genoemde afdeeling van het menschelijke behooren, was Th, scherp gevoelig en beheerscht hartstochtelijk in zijne ontkenningen en bevestigingen Over dingen van eer en ,,délicatesse'' had hij zich onmiddelijk uitende, fijne, felle en onveranderlijke meeningen

,,Aesthetische Beschaving beduidt, dat men weet hoe een kamer gebouwd en ingericht moet worden. Een zekere kamer, b.v. een eetkamer, zal niet alleen ingericht moeten zijn zoo, dat men daarin voor te veel zon, voor regen en koude beveiligd is, en dat de daarin te doen zijnde verrichtingen zoo eenvoudig en gemakkelijk mogelijk plaats hebben, zoodat het buffet niet te ver van de etenstafel verwijderd is, enz. —Maar het eten zal in zijne aesthetisch-philosophische beteekenis begrepen moeten worden, en in hunne historische beteekenis, de personen, die de kamer zullen bewonen. De kamer zal moeten uitdrukken, dat er die en die personen, van die en die afkomst, de hoofdzakelijke levensverrichting van de voeding — dus der instandhouding van de hoofdzaak van hun bestaan, van hun leven, — zullen waarnemen...''

,,De politiek is slechts zijdelings bij de ,,Aesthetische Beschaving'' betrokken. Het is namelijk, onder andere, uit goeden-smaak, dat iemand van zekere situatie behoort te bedanken voor een hem aangeboden Rekenkamerpedel-betrekking, en zoo voort. Voorts geeft de ,,Aesthetische Beschaving'' meeningen over de officieele costumen van ambtenaren, over de waarneming van een Kamervoorzitterschap en over de redevoeringen van Kamerleden even zeer als de linguistische, philosophische en letterkundige eigenschappen aangaat als met betrekking tot hun gemoedswaarde, pleitkracht, geestigheid, tact en kieschheid.

,,Behalve algemeene fijnheid en adel van leven, bedoelde de ,,Aesthetische Beschaving'' van J. A. Alberdingk Thijm in 't bizonder de juiste en doordringende vertrouwdheid met de Schoone Kunsten en Fraaie Letteren.

,,Het beste, door Thijm geschreven, proza zijn de opstellen in de ,,Dietsche Warande'' over de Schoone Kunsten. Als ik zijn zoon niet was, zou ik zeggen, dat hij zich daarin tot de hoogte van het beste achttiende-eeuwsche wereldproza (het Fransche achttiende-eeuwsche proza is wellicht het beste uit een zeer lang tijdperk en over vele landen gerekend) verheft.

,,Het is te betreuren, dat in de reeds verschenen deelen van de verdienstelijke uitgave der werken van J. A. Alb. Th. door dr. J. F. M. Sterck, dat proza niet reeds voorkomt.

,,Ja, de ,,Schoone Kunsten'', — hoe ruim was in Thijm's schatting hunne opvatting! Bouwkunst, Beeldhouwkunst, Schulderkunst, Muziek, Danskunst, Tooneelkunst, — Costuummaakkunst, Meubelmaakkunst, Pottenbakkerskunst, Boekbindkunst, Edelsteenkunst, alle ,,les arts somptuaires''.

,,Hoe heeft hij geleefd in de architectuur! Het heeft mij altijd leed gedaan dien tijd niet te hebben mede gemaakt. Men kent zijn studiën over Architectuur, men kent het doorwerkt boek, getiteld ,,De Heilige Linie'', de ,,proeven'' over de oostwaardsche richting van Kerkgebouwen. Opmerkelijk is ook, dat Th's kop in zijn vaste vormen bovenal architectuur uitdrukt. Het hoofd van den eenen mensch zal meer denken doen aan iets gebeeldhouwds, dat van een anderen aan iets geschilderds, — het hoofd van Alb. Th. had in de vaste vormen iets architectonisch, terwijl de gelaatsuitdrukkingen daarin het bewegingen-spel der muziek en poëzie toonden.

,,In denzelfden tijd, — in de jaren 1850—1860, tusschen het dertigste en veertigste levensjaar, — dat hij het meest dacht over Architectuur, maakte hij zijn geestelijk grootste gedicht, het verheven ,,Voorgeborchte''.

,,In dien tijd, dat het architectonisch gebouwde hoofd vervuld was van architectuur-theorie en appreciatie, met den schoonheidszin en den goeden-smaak zich bezig hield, met architectuurverheffing, architectuur-grootschheid en architectuur-fijnheden, — in den tijd, dat hij de schoonste gebouwen steeds in de verbeelding zag, met de ontzagwekkendheid hunner koepelingen en de hooge vastheid of het ranke rijzen hunner zuilen en pilaren, — wat moet in dien tijd het leven in zijne nabijheid een bizondere geestelijke atmospheer hebben gehad.

,,Wat aangaat de ,,Schoone Kunsten'' heeft Thijm lang eene voorliefde voor de Midden-eeuwen gehad, of liever zijne beschouwing hield in, dat in de Midden-eeuwen de Schoone Kunsten hun grootste Eenheid, hun beste verhouding tot elkaar en hunne beste praestaties, — na den Griekschen tijd en in verband met het als eenig werkelijk bestaand en als eenig sinds ongeveer twee duizend jaar mogelijk stelsel, dat het Christendom is, — toonden.

,,Deze beschouwing en de daaruit voortkomende voorliefde is wel altijd bij Thijm zoo gebleven; maar de gang van het leven bracht mede, dat hij zich, na de eerste levenstijdperken, meer met de Renaissance ging bezig houden, ook daarin alom grootheid erkende, — aan Renaissance-mannen ook zijne diepe genegenheid schonk — was Vondel niet een Roomsche Renaissance-man! en ten slotte, in 1876, bij zijne aanvaarding van het hoogleeraarsambt aan de Rijks Academie voor Beeldende kunsten te Amsterdam

officieel de „cultuur”-waarde der Renaissance nagenoeg gelijkwaardig aan die der Midden-eeuwen schatte.”

Frans Coenen laat zich hooren over de Nieuwe-Gidsbeweging.

„Dit is dan ongeveer wat ik van de Tachtiger beweging in haar geheel te zeggen heb. Zij geleek een zomerbui: heftig, verfrisschend en snel voorbij. De geheele atmosfeer werd er een oogenblik luchtig en klaar van. Dat wil, minder beeldend, zeggen, dat zij een grooten kring van vooral jonge menschen van de onduldbare grauwheid des levens verloste en stem gaf aan wat tot heden stom was geweest, maar daarom niet minder smartelijk en benauwend.

„Al die jonge menschen, die het gewone leven der ouderen, zelfs in zijn plechtigste en gewijdste oogenblikken, zoo hopeloos plat vonden en naar verheffing smachtten — een verheffing, die noch het geloof, noch de kunst, noch het denken van dien tijd hun geven kon — die jonge menschen hebben de z.g. Nieuwe Gidsbeweging als een Evangelie ontvangen. Van onverschilligheid tot nieuwsgierigheid en van daar tot innige belangstelling en geestdrift, is de weg niet lang geweest. Een gansche verlokkende nieuwe wereld opende zich, waar zich hun gereede vereering en liefde konden uitstorten en waar zij nog heerlijkheden achter heerlijkheden vermoedden, een paradijsachtige toevlucht voor het gansche leven.

„En toch was die nieuwe wereld niet anders dan het oude leven, maar dit van dof en geluidloos eenklaps gevoelig geworden.

„Zoo hadden de jonge menschen van omstreeks '80 voortaan de zekerheid, dat de kunst niet zoo maar bij het duffe, sleurige leven behoorde als een gezelsschapsspelletje voor den vrijen tijd, en dat de muze niet was de glundere of stemmige burgerjuffrouw die op thee-saletjes ging, maar een ongenaakbare goddelijkheid, een waarachtige Godin, hoog boven de alledaagsche werkelijkheid en de pietepeuterige menschen.

„Dat was toen juist wat zij noodig hadden. Achteraf kan men wel erkennen, dat de Tachtiger kunst in wat men noemt „de breede massa des volks” geen wortel geschoten heeft, dat zij boven, maar dan ook *buiten* het volk bleef en eigenlijk niet eens uit het volk opkwam. Sterker nog. Men kan zeggen, dat de Tachtigers het volk in zijn geheel van de kunst hebben vervreemd door hooghartig exclusivisme. Hoe men het dan noemen wil en of men het kunst wil noemen, kan daargelaten worden, doch het is een feit, dat er voor '80 een geestelijke bezigheid bestond en een belangstelling daarvoor — zich uitend in verhalen en verzen — die naderhand ten deele verdwenen. Het publiek was timide geworden door het groote geluid van de Tachtigers. Men durfde in de beschaafde kringen niet meer „aan poëzie doen” en de tijd, dat velen „een lief vers maakten” lag verre. Dat was dan niet zoo zeer jammer van de producten, de berijmde en rijmlooze, die op deze wijze nog voor de geboorte gesmoord werden, maar 't was misschien wel jammer voor den *algemeenen* invloed der kunst in deze maat-

schappij. Allerlei maatschappelijke beroepen, de algemeene humanitaire universitaire ontwikkeling waren vroeger onafscheidelijk van wat poëzie en kunst. Tollens, Ter Haar, Beets, Borger waren werkelijk populaire dichters, en men was geen beschaafd mensch, zoo men van Lennep ongelezen liet of niet de Camera haast van buiten kende. Al met ál was de kunst, *die* kunst toch een groot element in de samenleving vóór Tachtig.

,,Dat ging nu een beetje verloren. Waar al die voor zich zelven hoogbeschaafden van de Tachtiger kunst niks niemendal begrepen, daar kwamen zij er toe de kunst in 't algemeen maar links te laten liggen. En daar zij de scherpe spot van de Tachtiger vreesden, durfde ook niemand van die kunstzinnigen zich meer aan het dichten zelf wagen.

,,Zoo raakte, met de practijk, ook de idee der kunst zelve op den achtergrond. Er werd minder over gesproken en veel minder aan gedaan. Doch als men er over sprak, was het schouderophalend of spottend. Wat had men er aan, wat begreep men er van! Van de vele heftige discussies was het einde vrijwel altijd ergernis en nijdigheid, die wrok nalieten of tenminste onverschilligheid. Voor de groote menigte, zelfs der beschaafden, was deze kunst blijkbaar niet. En, zooals de wereld bestond konden die beschaafden het ook heel wel *zonder doen.*

Sedert hebben zij het ook vrijwel zonder gedaan. In vele dier burgerkringen, waaruit de Tachtiger kunstenaars zelf stammen, waren literatuur en poëzie jarenlang een verboden terrein, omdat gesprekken daarover geregeld ontaardden tot venijnige debatten tusschen oud en jong.

,,Dat kan men betreuren... voor de huiselijke rust en de hartelijke verhouding tusschen verwanten, doch overigens heeft men het verschijnsel, de *Beweging van Tachtig*, te aanvaarden, als elk ander verschijnsel, dat onverzocht komt en zich niet ontkennen laat en zijn vóór en tegen meebrengt.

,,De menschen waren hier toen, in de tachtig jaren blijkbaar aan die emancipatie der zinnen toe en men kan er in elk geval van zeggen, al werd de breuk tusschen kunstenaar en maatschappij er voor onafzienbaren tijd onherstelbaar door, dat die emancipatie heeft opgeleverd van het beste waartoe de Hollandsche geest in vele eeuwen in staat bleek: de *hartstochtelijk verbeelde schoonheid der werkelijkheid*

,,De beweging van Tachtig was inderdaad een Hollandsche Renaissance.'' PANTA.

NIEUWE LETTEREN.

NEDERLANDSCH.

Barnes-Grundy (Mabel) Marguerite's Wondere Jaar. Utrecht, De Haan.

Het boek is goed, alleen wat sentimenteel nu den dan. Marguerite is een pas getrouwd, jong vrouwtje. Met prettigen humor beschrijft ze zelve haar eerste huwelijksjaar, dat wel heel anders is geworden dan zij had verwacht. Zij heeft haar man, een jongen eigenlijk nog, roerend lief en vindt hem „den mooiste aller mannen", ofschoon de beschrijving, die zij van hem geeft, eenigen twijfel dienaangaande kan rechtvaardigen. Maar liefde is blind.

Een fietsongeluk was oorzaak van eene verlamming van de ruggegraat en nog voor het eerste jaar, dat zij steeds liggend heeft moeten doorbrengen, verstreken is, maakt de dood een einde aan dit tengere leven. Maar zij draagt haar lot blijmoedig en in overgave aan Gods wil schrijft zij op de laatste bladzijde van haar dagboek: En ons jaar! Welk een jaar was het!

Verdriet kwam tot ons, doch week weer voor Vreugde. Steeds verder week de Smart, steeds inniger dichterbij kroop de Vreugde en bleef het tot het eind.

Smart zal trachten Dimbie te overmeesteren voor een klein, klein tijdje... doch dan zal Vreugde, stralende Vreugde alles en alles overwinnen. „Want onze blijvende woonplaats is niet hier!"

De figuur der dienstbode Aurelia herinnert te veel aan onmogelijke kluchtigheid; hare domheid, onhandigheid, verwoede werkzin en standvastige trouw zijn tot iets onmogelijk grappigs opgeblazen

M. WALRE.

Curwood (James Oliver) John Keith's Misdaad. Philip Kruseman, Den Haag.

Curwood is het meest bekend door zijn dierenverhalen en die heb ik ook het liefst. Maar dat wil niet zeggen dat deze roman niet goed in elkaar zou zitten. Hij is geschikt als ontspanningslectuur.

John Keith wordt veroordeeld wegens een moord, dien hij echter niet heeft bedreven. Maar alles is ongelukkig tegen hem. Hij neemt nu de vlucht en een zekere Connixton wordt uitgezonden om hem op te sporen. Dat gelukt; doch de speurder gaat van Keith houden en op het oogenblik dat hij zelf moet sterven, wegens een bevroren long, stelt hij hem voor zijn naam en papieren te nemen, opdat hij rustig en veilig verder moge leven.

Zoo gezegd, zoo gedaan. Iedereen houdt Keith voor Connixton en zelfs diens zuster vergist zich. Keith wordt op haar verliefd, maar wijl hij de rol van broeder moet blijven spelen, is die liefde hopeloos.

Een geslepen Chinees is echter achter de waarheid gekomen en Keith moet vluchten. Maar zijn gewaande zuster ontdekt zijn schuilplaats. Onderwijl komt ook Keith's onschuld aan het licht en, zegt de schrijver pathetisch: „een vrouw had het geluk gevonden. De ziel van een man was opgekomen uit de duisternis tot het licht''. — WILLEM MERKELBEEK.

Footner (Hubert) De Dubbelganger. Utrecht, W. de Haan.

Ernst en William waren tweelingbroers. De eerste werd dokter en bleef een achtenswaardig man, die, verlaten door zijn vrouw, troost en vergetelheid ging zoeken in de wildernis.

William echter was een deugniet en ging om heel andere reden de bosschen in, waar hij bij de Indianen, geholpen door de sterke gelijkenis met zijn broer, als Ernst optrad, nadat hij dezen had gedood.

En nu kreeg op een goeden dag de doktersvrouw berouw dat zij van haar man was weggegaan. Met behulp van een politieman Stonor ging zij op zoek in de wijde wildernis. Ze ontdekken Ernst woning en vinden ook zijn lijk, drijvend bij een waterval. Van schrik verliest de weduwe haar geheugen.

Later ontmoeten zij William, die zich voor Ernst uitgaf; de deugniet wordt ontmaskerd en zijn misdaad gestraft. Dan krijgt de vrouw haar geheugen terug en... trouwt met den trouwen en hulpvaardigen Stonor. Het boek is onschuldig.

Hoven (Thérèse) Mimosa. Valkhoff, Amersfoort.

Een schatrijk fuifnummer verlooft zich met de jonge, eenvoudige, ouderwetsch-opgevoede Lydia. Deze jonge dame krijgt nu brieven, enkele dagen vóór haar huwelijk, van een meisje, dat beweert rechten te hebben op Frank. Lydia wil het stilzwijgen van dat kind koopen voor geld; ze schijnt er overigens niet veel van te begrijpen wat Frank heeft uitgevoerd in zijn tijd.

Maar de vrouw in kwestie laat zich zoo gemakkelijk niet afkoopen; zij richt zich tot den papa van Lydia. Dan volgt een heftige scène, maar Frank belooft dat hij de politie op de beschuldigster zal afsturen... en alles wordt weer bijgelegd. Zij huwen en gaan op reis... tot den oorlog uitbreekt.

Frank gaat met een neefje naar Belgie om te helpen of... te kijken. Blijft lang weg, stuurt geen bericht... en Lydia, die veel van hem houdt is wanhopig. Eindelijk keert het neefje weer en hij vertelt dat hij en Frank gevangen waren genomen bij het helpen van Belgische vrouwen over de grenzen. Hij is ontvlucht en zal trachten Frank te bevrijden, hetgeen gelukt.

Wat dat boek eigenlijk moet? Ons vertellen dat Frank een leelijk verleden heeft gehad? Of dat Lydia een gansje is? Aanraden kan ik het boek niet.

WILLEM MERKELBEEK.

King (Basil) De macht der Liefde. Ph. Kruseman, Den Haag.

Een anti-alcoholische roman, waarin wordt aangetoond dat er voor dronkaards een reddingsbrigade gestaat, die hen weer tot normale en geschikte burgers kan maken van de maatschappij.

Bij Frank Melbury was er nog iets anders, dat bijdroeg tot zijne redding. Hij was de zoon van een goede familie, iets adellijks zelfs, en werd op zekeren dag door zijn broer op straat gezet. Waarom, weet ik niet meer, maar ik geloof dat hij toen al te sterk pooide. En nu raakte hij van den wal in de sloot; hij werd een dronkaard, een beroepsdronkaard, en ten langen laatste zou hij om te kunnen eten en drinken, een inbraak beproeven.

In een deftig huis sluipt hij binnen, komt in de ledige kamer van een jong meisje en wordt, juist als hij hare diamanten in zijn zak heeft gestoken, door haar betrapt. Hij geeft alles terug, houdt een lang gesprek met de Amerikaansche, die heelemaal niet van streek is gebracht door dat onverwachte bezoek, en kan ongehinderd vertrekken.

In die korte oogenblikken heeft Amor zijn hart geraakt. Hij wil weer een man worden en vrijwillig begeeft hij zich naar een van die huizen, waar hij als geheelonthouder een langen tijd verblijven mag. Hij klimt omhoog op de maatschappelijke ladder, wordt weer een mensch met zelfbeheersching. Het meisje ziet hem, herkent hem niet meer en begrijpt niets van zijne zinspelingen. En ook haar hart wordt langzamerhand warm voor den flinken jongeman. Nu verklaart hij ronduit wie en wat hij was. Zij wendt zich af en alles schijnt voor goed uit te zijn. Hij gaat ver weg, totdat de oorlog uitbreekt; neemt dan dienst en vecht heldhaftig in Frankrijk, waar hij een been verliest. Als invalide keert hij terug op dezelfde boot, waarmede het geliefde meisje, nu als verpleegster, ook huiswaarts keert. De rest begrijpt men.

Jammer dat King zijn boeken niet wat strenger componeert, hij haalt er van alles bij wat er niets mee te maken heeft.

Het verhaal is van goede strekking, maar er staan eenige stellingen toch in, die niet deugen. Overigens is het boek zeer ten gunste van Engeland en Amerika en sterk anti-Duitsch.

A. GIELEN.

Lie (Jonas) De Loods en zijn vrouw. Van Holkema & Warendorf, Amsterdam.

Frisch boek. Geen literair limonadegeslobber; geen juffrouwenromantiek vol smachtende oogen en deinende boezems en volle armen en goudblonde lokken; geen misselijk geteem van onze naturalisten over liefde, ongelukkige huwelijken, scheiding, echtbreuk en dergelijke zwoele en doodelijk-vervelende onderwerpen.

Een forsch boek, waarin wij menschen ontmoeten met harde

koppen en weerbarstige karakters, niet sentimenteel, niet griene-rig, niet bedorven.

Hij was nog geen loods, maar matroos in de groote vaart. En als hij aan land was, hetgeen zelden gebeurde, plaagde hij het kleindochtertje van den ouden jutter, omdat zij met haar lange armen en beenen op een sprinkhaan geleek. Maar telkens als hij van een lange reis weer eens kwam opduiken, bemerkte hij dat het meisje in zoo'n jaartje had gewonnen, en spoedig moest hij zich bekennen dat zij het knapste deerntje was uit heel den omtrek. Dát vond een jong zee-officier ook en toen de grootvader plotseling stierf, vroeg hij zijne ouders het meisje als dienstbode bij zich in huis te nemen. De jonge varensgezel, die het hoorde, werd woest, en als hij praatjes over het meisje hoorde begon hij een robbertje te vechten, maar onderwijl was in zijn hart de argwaan gewekt. Vijf lange jaren zwierf hij langs de wateren en zag de heele wereld. Intusschen was de luitenant gekomen tot de dienstmeid zijner moeder met een formeel huwelijksaanzoek; het streelde hare ijdelheid, en overrompeld antwoordde zij „ja", maar vluchtte nog dienzelfden dag over de zee naar Holland. Zij had begrepen dat voor den zee-officier zij geen geschikte vrouw kon zijn en ook dat zij eigenlijk meer hield van den kranigen matroos. En na de jaren van vertwijfelend zwerven, ontmoet deze haar in Holland en zij trouwen. Maar de ware vrede schijnt niet te willen komen. Hij, die intusschen loods is geworden, meent nog altijd dat hij in de oogen van zijn vrouw te gering is en zij in haar hart den blinkenden officier de voorkeur blijft geven. Deze jalousie zonder eenigen grond, maakt het leven van beiden niet zooals het had kunnen zijn... totdat de vrouw ten laatste haar man eens duidelijk zegt hoe onredelijk hem zijn blinde naijver maakt en hij hun geluk in de waagschaal stelt. En dan begrijpt hij zijne dwaasheid en alles wordt anders. „Eén heeft ingegrepen, zei hij ernstig, die verstandiger was dan ik, want nadat ik van de groote vaart was teruggekomen was er nog veel verkeerds in me dat uitgezweet moest worden".

A. Gielen.

Orczy (Baronesse) Het Verbond van „de Roode Pimpernel". L. J. Veen, Amsterdam.

Ja de Roode Pimpernel kennen wij al uit Orczy's vroegere werken. In dezen bundel geeft zij los van elkaar staande verhaaltjes, die alle echter een heldenfeit vertellen van den langen Engelschman en zijn bondgenooten, leven van het Verbond der Roode Pimpernel.

Wel vraagt de schrijfster nu en dan meer van onze goedgeloovigheid dan wij kunnen geven, als zij ons van de gewiekstheid en den durf der Pimpernellers vertelt. Maar dat vergeten en vergeven wij gaarne in onze tevredenheid en verlichting, als wij dit groepje Engelschen de bloedhonden der Fransche Revolutie hun slacht-

offers zien ontrukken en overbrengen naar het veilige Albion. En zijn wij kritischer aangelegd dan benijden wij hoogstens den sympathieken aanvoerder dezer bevrijders zijn buitengewone handigheid om zich te grimeeren. Ten minste als de schrijfster hem niet te veel op dit punt heeft opgehemeld: zij laat hem, aristocratisch netjes en *gladgeschoren*, bij een overrompeling van de vijanden, na een paar minuten terugkeeren als een goor type, *ongeschoren* en met stoppeligen baard. Dat is kranig.

Kranig is ook de energie der vertaalster, die met onfeilbaar instinct elk woord dat vrouwelijk is mannelijk maakt, en omgekeerd.

Het boek is boeiend, niettegenstaande groote onwaarschijnlijkheden, en eenieder kan het lezen zonder zich over iets te ergeren.

A. GIELEN.

Wasch (Karel) Judith van Estens donkere jaren. Nijgh & v. Ditmar, Rotterdam.

Judith liet zich zoenen door de jongens van de H.B.S.; en als minderjarige, op vacantie in Berlijn, valt zij in de armen van een hollandsch schildertje en gaat met hem leven. Spoedig felle ruzie. Zij wordt door haar broer weggehaald. Neemt in den Haag een betrekking aan bij de N.O.T. Haar zwager verlieft op haar en doet een poging om haar te omhelzen; de zoon van haar hospita wordt ook al bewogen door hartstocht; haar afdeelingschef vraagt haar ernstig ten huwelijk, hetgeen zij weigert. Ze gaat weg van de N.O.T., wordt secretaresse bij een pracht-exemplaar van een socialist, die een zuivere liefde in zich voelt opkomen. Zij vergooit zich met lichaam en ziel onderwijl elken Zondag aan een schoft van een schrijvertje, die haar ten laatste bekent dat het hem maar alleen om de passie is te doen, en hij geen liefde kent.

Na al dat fraais belooft de schrijver dat hij nog een tweede deel hoopt te geven, waarin de opgaande lijn van Judith's leven getoond wordt: de lichte jaren". — Het boek der donkere jaren is moreel slecht en psychologisch onwaar, omdat Judith wordt voorgesteld min of meer als een normale vrouw, terwijl zij toch niet anders kan zijn als eene zieke hysterica, om het zacht uit te drukken.

M. WALRE.

VARIA.

Dostojefski.

Toen deze Russische schrijver in 1871 zijn boek uitgaf: *De duivels*, meende men daarin te mogen zien eene karikatuur, zéér overdreven, der revolutiemannen. Hoe weinig hij overdreef hebben de gebeurtenissen der laatste jaren in Rusland bewezen.

Ook in zijne andere boeken kan men den romannaam vervangen dikwijls door dien der bandieten Lenin of Trotsky en het is als schreef men geschiedenis.

S j i g a l o w (in: *De duivels*) „is een man van genie! Weet ge, hij is een genie als Fourier, maar moediger, sterker. Hij heeft de „gelijkheid" ontdekt! Hij geeft een systeem van spionnage aan. Ieder lid der gemeenschap bespionneert de anderen en het is zijn plicht hen aan te geven. Iedereen behoort aan allen en allen aan iedereen. Allen zijn slaven en gelijken in hun slavernij. In buitengewone gevallen bepleit hij laster en moord, doch het grootste erbij is de gelijkheid. Om te beginnen wordt het standpunt van opvoeding, wetenschap en kunsten verlaagd. Een hoog standpunt van opvoeding en wetenschap is slechts mogelijk voor groote geesten en die zijn niet noodig... Er is nooit vrijheid of gelijkheid geweest zonder despotisme, doch in de kudde heerscht gelijkheid... Een onderwijzer, die met de kinderen God en hun wieg uitlacht, staat onze zijde. Een advocaat, die een welopgevoeden moordenaar verdedigt, omdat hij beschaafder is dan zijne slachtoffers, en hen vermoordde om aan geld te komen, is een der onzen. Schooljongens, die een boer vermoordden om de sensatie, zijn onze geestverwanten. Rechtes, die iederen misdadiger vrijspreken, behooren tot ons... Misdaad is niet langer krankzinnigheid, maar gewoon gezond verstand, bijna een plicht, in ieder geval een ridderlijk protest".

S t e p a n o w i t s j is de gewetenlooze en eerzuchtige agitator, van wien anderen, idealistisch aangelegde mannen zoo licht de prooi worden. Tot zekere hoogte knap en beminnelijk, is hij onbarmhartig in zijne methoden en heeft geen greintje geweten. Zijn voornaamste idee is alle krachten, die wanorde kunnen stichten los te laten en in de verwarring die moet volgen, de gelegenheid te vinden: gezag en macht aan zich te trekken. Maar behalve deze schurken, beschrijft Dostojefski in *Herinneringen uit een Doodenhuis* nog een ander type van aanvoerders, die in tijden van onrust plegen te voorschijn te komen en in staat zijn invloed te oefenen op het Russische volk:

„Het zijn geestdriftige mannen, begeerig naar recht en eerlijk overtuigd van zijne onvermijdelijke en bovenal onmiddellijke mogelijkheid. Deze mannen zijn niet dommer dan hunne medemenschen — er zijn zelfs zeer knappe onder hen — doch zij zijn te vurig om slim of berekenend te zijn. Als er mannen zijn, in staat de massa handig te leiden hunne zaak te winnen, behooren zij tot eene andere klasse van volkshelden en natuurlijke leiders, een type, buitengewoon zeldzaam bij ons. Doch deze agitators en belhamers van welke ik spreek, schieten bijna altijd te kort en worden bijgevolg tot gevangenisstraf en dwangarbeid veroordeeld. Zij schieten te kort door hun ijver, maar het is juist deze ijver, die hun invloed op de massa geeft. De menschen volgen hen met graagte. Hun warmte en eerlijke verontwaardiging maakt indruk op ieder-

een en ten laatste worden de meest aarzelenden hun aanhangers. Hun blind vertrouwen op succes verleidt zelfs de meest hardnekkige sceptici, hoewel soms dat vertrouwen zulke zwakke en kinderachtige grondslagen heeft, dat men zich erover verbaast, hoe zij zich daarmee aanhangers gewonnen hebben. Zij gaan vooraan, niets vreezende. Zij snellen voorwaarts als stieren, met den kop omlaag, dikwijls zonder kennis van zaken, zonder voorzorg, zonder iets van die practische casuistiek, door welke de meest ruwe en verlaagde man er somtijds in slaagt zijn doel te bereiken en zijn huid te redden''.

Joséphin Péladan.

Er zit wel iets geniaals in dezen man, al is het dan vooral door de handigheid, waarmede hij zijne lezers bij den neus weet te nemen. Hij is een kwakzalver der literatuur, heeft men van hem gezegd. Deze poseur neemt den schijn aan van mysticus, en is in den grond een zeer erotisch schrijver. Ook zijn kleeding en zijn geheele voorkomen, deden meer denken aan charlatan dan aan een artiest. Hij werd geboren in 1859.

Hector Malot.

Werd vooral beroemd door zijn *Sans Famille* (1878). (In Nederlandsche vertaling: Alleen op de Wereld) — en: *Un mariage sous l'Empire.* Overigens is hij volstrekt geen merkwaardig talent.

IN EIGEN KRING

WIJ NOODIGEN LEZERESSEN EN LEZERS UIT „IN EIGEN KRING" DE VERSCHILLENDE VRAAGSTUKKEN TE BESPREKEN, OVER WELKE WIJ EEN OORDEEL VRAGEN. BRIEVEN AAN DE REDACTIE TE ZENDEN VOOR DEN 1STEN VAN ELKE MAAND

Wij vroegen in het vorig nummer.

1. Op welken Kollewijnschen regel steunt deze schrijfwijze? (Januar*ie*; fam*ie*lie.)

2. *Is hij logisch in verband met het geheele systeem?*

Antwoorden ontvingen wij vele, waarvan wij er hier eenige in extenso afdrukken.

I. — Ad. 1. Januarie wordt met *ie* geschreven volgens regel 7: „... op het *eind* van een bastaardwoord schrijft men ie: genie, traditie, kolibrie, Februarie.''

Wat betreft „famielie,'' zegt Antiqua Ruit: „waarom familie

veranderd in fam*ie*lie?'' Dit is niet geheel juist. De ,,Nederlandse Woordelijst volgens de beginselen van de ,,Vereniging tot vereenvoudiging van onze schrijftaal'' samengesteld, ,,twede druk 1913 blz. 25, vermeldt: ,,famielie of familie.'' Dat wil dus zeggen dat hier geen vaste regel te geven is, omdat niet iedere nederlander zich gelijk tegenover dit woord en dergelike verhoudt. Zoals bekend heeft men heel in 't begin voorgesteld, en enige tijd ook in praktijk gebracht, de regel: in bastaardwoorden altijd ie, net als in nederlandse. Men kreeg toen spellingen als priemietieve, mielietairen, dierektriece, enz. En de Vereenvoudigers die altijd een open oog hebben voor de praktijk en zich nooit te oud wanen om te leren, hebben deze regel laten vallen omdat ie prakties niet doorvoerbaar bleek. Men heeft toen opgesteld de regel: ,,In open lettergrepen van *bastaardwoorden* wordt de ie-klank voorgesteld door het teken i: individu, artikel, favorite.''

Antiqua Ruit zal zeggen: ik vind ,,artikel'' helemaal geen bastaardwoord; ieder nederlander voelt dat nu als 'n echt nederlands woord. Waarom zou ik dan niet schrijven: art*ie*kel, volgens regel 3: ,,De ie wordt op het eind van een lettergreep in *nederlandse woorden* door ie aangeduid: wielewaal, biezonder, kievieten''? Niemand zal dat Ruit kwalik nemen, ja 't woord wordt door tal van menschen die er evenzo over denken, ook zoo geschreven. Men krijgt dan Schwankungen, maar wat geeft dat? Prakties blijkt dit — een praktijk van tientallen jaren bewijst et — geen bezwaar op te leveren. Men schijnt in de ,,Kollewijnsche regels'' een reglementeerderij te zien, welke te ,,overtreden'' een even grote doodzonde is als de kleine jongen begaat die op school een ennetje vergeet. De Kollewijnse regels zijn er alleen om die mensen leiding te geven die niet door eigen redenering tot een op 't oogenblik rationeel stelsel kunnen komen.

Ad. 2. Veel gevaarliker ziet de twede vraag er uit: ,,Is hij (afgrijselik, Redaksie!! ,,wijze'' is vrouwelik, — natuur en leer!! (Men leze onze aanteekening (1) aan den voet der bladzijde, Red.) logisch in verband met het geheele systeem?'' Maar 't is ook hier dat vreemd bedrog van schijn en wezen. Het woord ,,vereenvoudiging'' sluit n.l. in genen dele in: zo weinig mogelik i.c. tekens. —

Het is voor mij veel ,,eenvoudiger'' iemand de weg te wijzen van Arnhem naar Utrecht (en ik weet zeker dat ie in Utrecht terecht komt!) dan van de ene straat naar een verder verwijderde, maar toch in dezelfde stad. Niemand zal hier aan de door mij

(1) Wij waren meermalen in briefwisseling met dezen inzender, en hadden reeds gelegenheid hem te wijzen op zijne ,,haastigheid''. Ook hier maakt hij zich weer schuldig aan diezelfde fout. Had hij een oogenblikje nagedacht, dan zou hij toch wel hebben begrepen dat ons ,,*hij*'' betrekking heeft op *regel* (mannelijk) en niet op schrijf*wijze*. Ik hoop nu maar dat de heer K. de ,,redaksie'' niet ,,afgrijselik'' zal vinden, omdat ze hem openlijk wijst op zijne onbedachtzaamheid. Het is vriendelijk bedoeld. R.

bedoelde betekenis van „eenvoudiger'' tornen, en toch zal niemand beweren dat de eenvoudiger weg Arnhem—Utrecht *korter* is dan de andere. Zo kan et ook „eenvoudiger'' zijn *meer* lettertekens te schrijven (zich dus meer te vermoeien!), b. v. in et geval met die *ie*, waar minder woorden en deze minder opvallend behoeven veranderd te worden als men *ie* schrijft dan wanneer men *i* ging schrijven.

Principieel taalkundig is de Van Eeden-spelling met *ee* in open lettergreep even „eenvoudig'' als de Kollewijnsche met *e*, als zijnde konsekwent, eenvoudig.

Ik wijs hier op de terminologie van prof. de Vooys (1) „bovenal zoekt hij (n.l. de zeventiende eewse taalkundige Leupenius) *vereenvoudiging* (2) door konsekwent in open lettergrepen het dubbele teken voor de vokalen te gebruiken, dus *taafel*, *eesel*, enz... Door het ver doorvoeren van de gelijkvormigheidsregel gaat hij ook dubbele konsonanten schrijven in: *Sall, wett, verschillt, haddt*, enz. *Zijn vereenvoudiging komt dus uit op het gebruik van meer lettertekens*. (2)

Waarom de Kollewijners hun systeem als eenvoudiger aandienen dan et de Vries en te Winkelse? In dit geval omdat die iespelling, zelfs met de bastaardwoorden- deling in tweeën, toch „eenvoudiger'' is dan de oude, *waar met veel meer faktoren rekening gehouen moet worden*. Strikt genomen vraagt Ruit dit niet en schijnt zij te vallen over et gebruik van meer tekens, dat h.i. niet als eenvoudiger mocht gelden.

Ik hoop dit bezwaar, evenals het „preciser'' geformuleerde van de Redaktie, hier voldoende duidelik beantwoord te hebben.

Arnhem. GERARD. KNUVELDER. JR.

II. Ad. 1. Dr. Kollewijn c. s. spellen Januar*ie*, Frbruar*ie*, omdat zij als een van de twee uitzonderingen op de hoofdregel: „in open lettergreep van bestaardwoorden wordt de ie-klank voorgesteld door een teeken-i,'' aannemen: „maar op het eind van een bastaardwoord spelt men ie. Dus: ind*i*v*i*du, disc*i*pel — ol*ie*, Januar*ie*, enz.

Wanneer bastaardwoorden heel veel gebruikt worden en onmisbaar zijn, verliezen ze licht het uitheemsch karakter, en worden dan als echt Nederlandsche woorden opgevat en behandeld. Welnu, in Nederl.woorden wordt volgens Kollew. Spelling de ie-klank op het eind van een lettergreep door ie (niet door i) aangeduid: fam*ie*lie.

Nota: De Kollewijnianen geven zelf toe dat bij bastaardwoorden-spelling altijd onzekerheid blijft omdat de indruk, die een bastaardwoord maakt, bij verschillende individuen ongelijk is.

De een vat een woord op als een echt Nederl. woord, een ander zal er nog iets uitheemsch in zien. Van dien indruk zal de spelling

(1) Nieuwe Taalgids 14.143. (2) Kursiveering van mij. Kn.

in hoofdzaak afhangen. Niet velen zullen er gevonden worden die het woord „familie'' nog als bastaardwoord aanzien.

Ad. 2. Bovengenoemde regel, hier antwoord ik op uw tweede vraag, is dan ook *niet* zoozeer „logisch'' in verband met het heele systeem, als wel een min of meer noodzakelijke, omdat we te doen hebben met een bijzondere categorie van woorden, n.l. bastaardwoorden, en een altijd-ie-spelling of altijd-i-spelling bij bastaardwoorden niet aan te bevelen zou zijn. Immers *tegen* altijd-ie-spelling bij bastaardwoorden pleit de moeielijk te beantwoorden vraag: wanneer is een vreemd woord een bastaardwoord? Vreemde woorden willen nu eenmaal in hun nationaal costuum blijven, dus met-i b.v. primeur.

Tegen altijd-i-spelling bij bastaardwoorden is niet veel in te brengen. Hier zouden wij alleen afwijken van het gebruik b.v. traditi en notiti, in plaats van tie.

Nu kiest, Kollowijn liever den regel: in open lettergrepen van bastaardwoorden wordt de ie-klank aangeduid door teeken-i (juist als bij vreemde woorden), maar op het eind van een bastaardwoord schrijft men ie: genie, traditie, Februarie.

Utrecht. F. M. BATENBURG.

III. De V. S. Kollewijn zegt: De ie-klank wordt in Nederlandsche woorden op het eind van een lettergreep door ie aangeduid: wielewaal, kievieten, biezonder.

Voor *vreemde* („bastaard'' woorden noemt hij ze) geldt de volgende regel: In *open* lettergrepen wordt de ie-klank voorgesteld door *i*: individu, fam*i*lie; maar op het eind van een bastaardwoord schrijft men *ie*: Januarie, familie. In woorden eindigend op ie of ie plus medeklinker, blijft de *ie*: lelie, Israelieten. Dus het antwoord moet zijn:

Ad. 1. Fam*ie*lie steunt op *geen* Kollewijnschen regel. Voor Januarie enz. zie boven.

Ad. 2. De schrijfwijze: Januarie is, gezien tralie, lelie enz., logisch. De schrijfwijze fam*ie*lie is, in verband met het geheele systeem van Kollewijn *zeer logisch*: Schrijf zooals ge spreekt, zegt K. Dit is een toepassing van dat princiep (maar ook indieviedu).

Maak het niet moeielijker dan het al is, zegt K. — Deze schrijfwijze past dit princiep weer toe en laat het onderscheid tusschen Nederl. en vreemde woorden vallen. J. V.

De Heer K n u v e l d e r heeft uitvoerig geantwoord. Zijne verklaring is juist, maar met het aanwijzen van het logisch verband van den regel met het geheele systeem, faalt hij geheel, om de eenvoudige reden dat de regel (der bastaardwoorden) volmaakt willekeurig is, en bij de onzekerheid omtrent het al of niet-bastaardwoord zijn, niets regelt en niets vereenvoudigt.

De Heer Batenburg voelt het ontbreken van eenig logisch verband. Maar hij zegt toch niet uitdrukkelijk dat een schijnregel

van vereenvoudiging opstellen, niet konsekwent is. Beiden heeren zullen wij den prijs zenden.

Het antwoord van J. V. nemen wij op, om aan te toonen hoe licht men zich vergissen kan. 1e. Kollowijn maakt wel degelijk onderscheid tusschen vreemde woorden en bastaardwoorden. 2e. Fam*ie*lie is in verband met het systeem zeer logisch: ,,schrijf zooals ge spreekt. Welnu, schrijft dan gerust fam*i*lie, dat spreken wij precies hetzelfde uit. En bovendien het gaat om den regel — en volgens Kollewijn mogen wij even goed schrijven fam*ie*lie als fam*i*lie het ligt er maar aan of wij het aanvaarden als Nederlandsch of als bastaardwoord. R.

CORRESPONDENTIE.

Brieven, voor deze rubriek bestemd, te adresseeren:
Redactie Boekenschouw, Heerengracht 415, Amsterdam.
Verzoeke duidelijk en beknopt de vraag te stellen en steeds te onderteekenen met vollen naam en aanduiding van woonplaats.
In ons antwoord geven wij alleen de voorletters aan.

W. H. V l. t e H. ,,Aan het ziekbed van een groote Kerk'' heet het artikel in *Vragen des Tijds* (Aug.—Sept. 1920), schrijver Ds. D. Boer. Het artikel behandelt de kwestie, waarover U gegevens zoekt.

J. K. t e 's-G r. Treub: ,,De Economische Branding'' verscheen bij Tjeenk Willink te Haarlem.

K. B r. t e R. ,,Der Deutsche Held'' van Handel Mazzetti werd nog niet vertaald in 't nederlandsch, of liever: er is nog geen vertaling *verschenen.*

J. K. t e A. Ik meen dat wij Stratton Porter's: ,,Het Meisje van de Limberlost'' besproken hebben. Ziet U zelf eens. Inhoud Boekenschouw 1919—1920 is reeds verzonden. Hebt U niet ontvangen, wend U dan tot uitgever.

B. G. t e G. Volledige oude jaargangen van 1916—'17 zijn niet meer voorhanden. U kunt aanvragen in de rubriek (advertentiegedeelte) overneming van anderen wellicht. Veel kans is er niet.

J. B. t e R. De man, die in ,,Het Vaderland'' die stommiteit schreef is een afgevallen Katholiek. Maar of die op de hoogte is, niet waar!

H. S t. t e H. U kunt de heele lijst beschouwen als onbruikbaar. Alleen Hennesy en Lubberts (het laatste is een kinderboek) zijn goed.

DE FOUTEN VAN EEN GENIE.

De tijd vliegt voorbij. De snelste vliegmachine kan hem niet achterhalen. Zoo is het reeds een heele poos geleden sinds *Boekenschouw* gastvrijheid verleende aan het artikeltje *Vrijheidsliefde, taal en stijl,* dat tamelijk veel stof deed opwaaien.

Hoewel hierin niets anders werd beweerd dan dat onze van ouds bestaande en alom bekende vrijheidsliefde wel eens gevaar liep in bandeloosheid, om niet te zeggen losbandigheid te ontaarden op het gebied van spraak, spelling en schrijfwijze, wekte het ergernis dat o.a. het dialekt van Rotter- en Amsterdammers voor minder beschaafd werd aangezien en er geen nieuwe lente en geen nieuw geluid uit werd waargenomen.

Verder werd gewezen op allerlei dwaze aanwendsels van modezotheden, waaraan roman- en novellenschrijvers(sters) zich bezondigden, die echter door den bestrijder niet in bescherming genomen en ook schrijversmalligheden werden genoemd, door dezen alleen te verantwoorden.

't Komt ons voor, dat deze malligheidsmode reeds aan het verkwijnen is en niet meer zoo vaak voorkomt als in den tijd toen *Vrijheidsliefde* geschreven werd. Des te beter; maar dat zelfs schrijvers van naam — door velen als de allergrootsten en zelfs als geniën beschouwd, — toch ook wonderlijk met onze hooggeroemde, mooie taal kunnen omspringen, bewijst de moderne criticus Carel Scharten, waar hij in zijn Telegraafkroniek der Nederlandsche letteren Is. Querido's standaardwerk *De oude Waereld* behandelt. —

Aan bewondering voor dit zoo machtige kunstwerk ontbreekt het hem niet. In een geestig verzonnen fabeltje, dat de kroniek voorafgaat, vergelijkt hij zichzelf met een nederige mier, die haar scharminkelig nietige gestalte potsierlijk met het raadsheerlijke-eerwaardig toga-gewaad bekleedt en plechtiglijk nederzit op den criticalen, critiek-kalen rechterstoel om te oordeelen over deze beide Bergen van Licht en Oudheid (Couperus en Querido), en ernstig geworden, gaat hij voort zijn ,,vriend'' te smeeken deze schertsende inleiding niet euvel te duiden en vooral niet op te vatten als krenkende parodie.

Zeker, hij bewondert hem hoogelijk, maar zoo hij hier moet schoolmeesteren, meer dan hem lief is,—,,zoo zal dit te wijten zijn

aan de blinde en maatlooze bewierookers, die mij dwingen met bewijzen te staven, dat geen schrijversfiguur hoe verafgood ook, ons de waarheid omtrent zijn werk mag doen uit het oog verliezen, nòch, zelfs te midden het heerlijkste proza de verregaande misbruiken mag doen sanctionneeren, gelijk die woekeren en tieren in de slechtste partijen van dit boek.

Ziet de schrijver-zelf niet, die demonische monsters, opsomberend uit de spelonken zijner eigene, voorbeeldeloos-weelderige en Oostersch-diepe, doch ook labyrinthlijk-verwondene en duister-doorgraven natuur? En al die blindelings-ophemelende recensenten, die met verdwaasde oogen dit werk aangapen en bazelen van zijn taal als van een smettelooze pracht, — bemerken ook zij niets van de onherbergzame, dor-geschroeide en door onbedenkbare taal-hekserijen geteisterde streken, dikwijls vele bladzijden ver, in dit al te geschonden paradijs?

Want, er is hier geen sprake van vitten op verspreide overblijfselen van vroegere technische zwakheden, en evenmin van een stuk of wat nieuwe, weliswaar onverdedigbare, doch daarom nog niet onvergéfelijke, taal-verbasteringen, gemaniëreerdheden en zinnelooze aanwensels. Tegenover de zeldzame schoonheden van een werk als dit zouden wij immers, dankbaar en stilzwijgend op den gretigen koop toe nemen, zelfs de eigen-aardigheid, dat de auteur met ons Hollandsch taal-eigen op de on-eigenlijkste wijze pleegt om te springen. Wij zouden hem graag het genoegen gunnen (ik doe slechts hier en daar een greep uit mijn ,,ontalrijke'' potlood-kruisen) zich te verslingeren aan afwijkende wendingen en vormen, als ,,ontvreemden aan'' voor ,,vervreemden van'' (blz. 6: ,,Wanneer Darius... opkeek naar de stille heemlen, ontvreemdde hij innerlijk aan oorlogsroem'' enz.), — ,,ontwringen voor ,,wringen'' (blz. 171: ,,de boeyen v a n de polsen te doen ,,o n t w r i n g e n''), — ,,onbespot'' en ,,onbesmeekt'', voor ,,niet-spottend'' en ,,onverbiddelijk'' hetgeen zoo ongeveer het tegenovergestelde is (blz. 115: in Egypte eischte Darius van zijne Perzen ,,onbespot ontzag'' voor de Egyptische religie; blz. 71: ,,dàt volkje zou onbesmeekt worden uitgeroeyd''); — het woord ,,amper'' (nauwelijks) te bezigen in den nagenoeg tegenovergestelden zin alweer van ,,ampel'' (breedvoerig, blz. 177) of te schrijven: Amsterdam te Holland (,,Nicaya te Medië'', blz. 36); zich te vermeien in de onschuldige liefhebberije, om aan al te simpele woorden als k l e u r, p a n t s e r s, h e r m e l i j n,

z e i s en k a n a a l, door eene archaiseerende spelling een meer antieke en exotische praal te verleenen; en, bij Mazda, Ahura, en Amun Ra!, klinkt dan ,,couleur'', ,,pantcieren'', ,,ermelijn'', ,,zeys'' en ,,canaal'', niet oneindig Perzischer, Aegyptischer? Ik vind, in ernst, ,,sinaasappel'' en ,,bagage'' niet gangbaar in een oud-Oostersch epos, en opteer zonder aarzelen voor ,,orangen'' en ,,bagagiën''; maar over het woord ,,gely'', misleidend voor ,,geleide'' gezet, ben ik uitgegleden; en wat ,,bedyen'' beteekent (blz. 134) — ik versta het evenmin als ik weet wat een soort van (nog wel, ,,een soort van'') v e r r a s- bare slaven-ontzetting'' is blz. 13, of wat ,,in ongelach'' wijkende ruiters zijn (blz. 65).

Wij zouden echter, zei ik, den dichter, die bijwijlen zoo hoog een genot ons biedt, van onzen kant gaarne een vrijbrief geven, zich aan dergelijke raadselen, in gelach of in ongelach te vergasten; het volk Israëls (blz. 156) ,,diep in schaamte'' te laten ,,neer-duiken'' voor den Schepper en voor zijn v o o r t v l u c h t i g e engelen'' (dat het zich over derwijze zich misdragende engelen schaamde, is trouwens begrijpelijk!), — of op anderen trant de taal te verfantaseeren: het woord ,,stoet'' op te fokken tot ,,stoe-terij'' en alzoo een koningswijn rond te doen gaan (blz. 332) onder de ontzachlijke schare... en de stoeterijen van alle oorden'', - het woord ,,knapen'' voor elk misverstand van ouwelijkheid te behoeden, het verjeugdigend tot ,,jeugdknapen'' (in den dood-nuchteren zin van straatjongens zonder meer, blz. 119), — het woord ,,afgoderij'' naar willekeur te verweidschen tot ,,afgoderije'' ofwel te verminken tot ,,afgodij'' (blz. 144), — het werkwoord ,,ingriffen'' of ,,ingriffelen'', via ,,ingrifsel'', te doen ontaarden tot ,,ingrifselen'' (blz. 15), — of het woord ,,schenken'' te be-plechtigen tot ,,beschenken'' zonder het evenwel zijnen slaaf, die ,,met'' heet, mee te geven, buiten welken het koninklijk ,,beschenken''... niet leven kan.

Van al dit buitensporigs niet dan terloops gewagende (hoewel langs tallooze bladzijden het boek ervan wemelt), geeft men er zich nochthans rekenschap van, dat ook deze eigenaardigheden correspondeeren met innerlijke trekken in den schrijver. En geen eigenaardigheid in Querido's taal heeft meer p s y c h o l o-g i s c h v e r s c h i e t dan die, welke een zijner bewonderaars onwillens imiteerde, toen hij zijn meester een ,,doortrapt woord-kenner'' roemde. Een twijfelachtig compliment! Want ,,door-

trapt'', dat zou hier zijn: bewust, met sluwe trucs, zijn lezers vangend, — dit was de taal van Querido nooit. Maar wél is de uitdrukking ,,een doortrapt woordkenner'' een echt Querido-lijnsche combinatie, waarvan ik geen mooier voorbeeld weet dan deze woorden uit een karakteristiek van Salomo: ,,hoogdravende zanger en b e s l u i p e r van alle menschelijke ziele-diepten''. In plaats van het gewonere ,,doorgronder'' of ,,doordringer'' zet hij, immer belust op het zeldzame en het beeldende woord: ,,besluiper'', — en bemerkt niet, dat het denkbeeld ,,besluipen'' een ongunstig accent geeft aan de lofprijzing van Salomo's menschenkennis.

Deze over-aesthetische natuur bezit niet een zeer scherp onderscheidings-vermogen voor ethische waarden. Het is een eigenschap van zijn stijl, veel voorkomend vooral in zijn kritieken en ongetwijfeld aan elk zijner lezers overbekend, hoewel er, zoover ik weet, nimmer de aandacht op gevestigd wierd. Hij beseft, al beeldend, van menig woord het deprecieerende of lofrijke niet in de juiste schakeering en mate, en dit geeft aan zijn taal altijd een zekere innerlijke onvastheid. Zoodat ook hier weer blijkt — de quaestie werd te dezer plaatse onlangs door mij behandeld — : hoezeer ethiek en aesthetiek elkander beinvloeden, en hoe het gebeuren kan, dat t e n g e v o l g e v a n h e t o v e r m a t i g-a e s t h e t i s c h e van een schrijversgeest, zijn werk, door een ethisch-gebrekkig taalproeven, juist a e s t h e t i s c h te lijden komt!

Een dergelijke psychische achtergrond, somwijlen van zeer groote diepte, leeft achter elke afwijking in de taal. In het getourmenteerde van allerhande constructies en woordformaties worstelt, onmiskenbaar, een ongezonde drang naar het troebele en monstrueuze, welke middelerwijl, in de psychologische ontleding, den auteur weer in staat stelt, in de wellustige somberheden en misdadige driften van de ziel der oudheid door te dringen. De precieuse optooying der taal met velerlei archaismen spreekt van een geestelijke pronkzucht, waaruit echter, in het groot, eveneens de prachten spruiten zijner visioenen van Oostersche weelde en fabelachtige praal! — In het niet los kunnen komen, daarentegen, van een of andere woordvorming (eertijds was 't het verschrikkelijk voorvoegsel ,,ver'', thans is het ,,ont'') openbaart zich eene neiging tot het maniakke, die weer verband houdt met een, naast zóó geniale fantaisie, opmerkelijke onlenigheid in

de scharnieren van zijn proza, zoowel als in zijn compositie.''

Verder verwijt Scharten Q. gebrek aan logica in diens stijl en geeft er het volgende voorbeeld van. Hij somt de redenen op, waarom Cambyses zijn broer Bardya heeft laten dooden:

,,Onder levensbedroeving en insluipende achterdocht opgejaagd door de bloedslurpende Durya's uit Bulti's zwavelspheer monsterlijk aangefladderd, had hij den wurgmoord op zijn broeder laten verrichten ook uit onuitgekrijschten wrok, bijgeloof en haat, vreezende, dat Bardya in stouthartige zelfbewustwording door de Mediërs aangehitst, alle oproeren onder Cambyses' bestier uitbrekend, in het verborgen sterken zou, om hem Cambyses, al rekenende op de toegejubelde volksgunst de kroon gewelddadig te ontrooven, hem Cambyses, die het almachtig waereldrijk Perzië had gebracht tot aan het einde der aarde. Daarom en daarom alleen had hij Bardya laten ombrengen in stilte, uitgemergeld door nijd en argwaan, ook uit vrees dat zijn broeder zich tegen Cambyses soevereine regeeringsbegeerte, zijn eeuwig door-veroveren en centraal vereenigen van nieuwe rijken en nieuwe gewesten, voor de grenzeloosheid van Perzië's macht, zou zetten met religieuse driften.''

Waarom dat eerste, tegenstellende ,,óók'', als toch de vrees voor Bardya's intriges hetzelfde uitdrukt als de eerst aangevoerde ,,insluipende achterdocht''? En als het dan ,,daarom en daarom alléén'' was (om zes redenen nota bene: achterdocht, wrok, afgunst, bijgeloof, haat en vrees!) dat hij Bardya liet ombrengen, dan komt daar dat twééde, benadrukte ,,óók'', met een geheel andere reden nog, wel verdwaasd achteraan!

Ik begrijp dat men, verdoofd door de vele zich over elkaar stapelende en brallende woorden, de tegelijk stroeve en wrakke structuur van een dergelijke periode niet als zoodanig oplet; maar ik begrijp niet een geestesgesteldheid zóó slaafsch en imponeerbaar, dat men een dracht woorden gelijk deze óók nog als móói aanvaardt!

Gold het een uitzonderings-geval, men zou zich een oogenblik kunnen afvragen: is het ook Cambyses' koortsig hoofd, waarin de redenen zoo scheef en schots dooreen tuimelen? Het fragment is er echter een onder vele. En temidden van die verhalende partijen uit het boek, waar de schrijver, op de te magere historische

feiten en namenreeksen zijn felste verwoedheid loslaat, om ook dáár nog iets kolossaals van te maken, — te midden van die opgezweepte verhaal-gedeelten, doet het bovenstaande zich eerder voor als nog uitermate redelijk en mak.

Wij zijn hier genaderd tot een ver om zich grijpende en nieuwe kwaal in Querido's proza, uit den aard van het nieuwe onderwerp en uit zijn heftig temperament, tot elken prijs het felle en ontstellende begeerend, opgekomen. En het is een allergevaarlijkste kwaal, omdat zij zeer veel heeft van opgeschroefde leegheid en valsch pathos. Om het krampachtige grootheidsgebaar van dit gezwollen proza ten volle te doen beseffen, zou ik citaten van bladzijden moeten geven. Zij zijn zóó vele in getal en zij zijn dermate onleesbaar van moeizaam-ineen-gewerkte en nooit eindigende volzinnen, waarin honderden en honderden ononthoudbare namen, voorzien van schreeuwende en natuurlijk niets bijbrengende adjectieven, absoluut moordend werken, — zij zijn, zeg ik, die bladzijden, het gansche werk doorwoekerend, een nachtmerrie van zoo martelende kwelling, dat het helaas zeer de vraag is of, allen ijdelen loftuiters ten spijt, het boek-zelf die al te talrijke en reddelooze passage's anders overleven zal dan in een zeker aantal f r a g m e n t e n van onvergankelijke en misschien onvergelijkelijke pracht.

Dat aantal fragmenten (er zijn zelfs geheele hoofdstukken bij) is gelukkig nog betrekkelijk groot. Doch ik zou wel eens willen weten, hoevele menschen, welgeteld, de lofbazuinengelen incluis, den goeden wil, het geduld, de doorzettingskracht en de hardhuidigheid hebben gehad, dit boek te lezen en mooi te vinden van de eerste pagina tot de laatste.

Ik zou deze, wellicht te sombere, prognostiek den schrijver willen sparen; doch ik weet dat zéér vele, het meerendeel der o n b e v a n g e n lezers alleen zullen willen gelooven aan de grootheid die ik hun in verdere gedeelten des werks voorspel, — als zij bemerken, dat ik volstrekt niet blind ben voor 't geen hun reeds in de eerste hoofdstukken onoverkomelijk leek. Terwijl voorts dit boek slechts het praeludium is tot meerdere en grootschere andere, en ik dus nu nog een zwakke hoop heb, dat Querido de waarheid van het bovenstaande eenigermate inzien mocht, en in de vervolg-deelen stijgen tot ongemengder, onvervalschter schoonheid."

Uit deze strenge, maar zeer gemotiveerde critiek op het werk

van hem, die door de moderne schrijvers als hun grootmeester wordt gehuldigd, blijkt duidelijk dat zelfs aan dezen genialen Oosterling niet alles kan worden toegestaan, wat in onze taal en schrijfwijze het beroemde nieuw geluid en nieuwe lente heet te brengen. HANS HEYNEN.

LECTUUR.

In *Studien* (Sept.) vinden wij onder *Mededeelingen* eenige stukjes over „Lectuur", „Leeswoede der Jeugd" en „Gelegenheid tot lezen". Dat geeft ons aanleiding om het daarin meegedeelde aan onze lezers over te brengen en er tevens een klein speechje bij te houden ter verwerking onzer eigen gedachten.

Zoo vernemen wij uit de m e d e d e e l i n g e n dat de Redactie van *Eltheto* gevraagd had: „Aan welke schrijvers of aan welke bepaalde boeken heeft u voor de vorming van uw persoonlijk leven het meest te danken?" — en Professor Is. van Dijk daarop antwoordde: „Voor mijne intellectueele vorming heb ik bijzonder veel te danken aan Socrates-Plato, ook voor het verstaan van wat later gekomen is. Ik ben innig dankbaar voor die heilzame tucht voor mijn denken. Socrates heeft mij o.a. verlost van twee geduchte kwalen: de valsche inbeelding van kennis, en de neiging om altijd weer te komen onder de bekoring van woorden, van algemeene woorden. Dat is in twee richtingen geweest een ware *bevrijding*: ik verschalk mij zelf niet meer met ingebeelde kennis, dát nooit meer. En niemand verschalkt mij meer met woorden, dit is ook uit! Ik las b.v. dezer dagen de uitdrukking: „de Kerk moet zich plaatsen midden in het tijdsbewustzijn". Zoo'n uitdrukking maakt mij eerst wee om het hart, echt wat men noemt draaierig, en dan moet ik lachen, als ik tracht mij een voorstelling te maken van deze waarlijk akrobatische beweging. De tweede vraag is: „Welke boeken zou u in den tegenwoordigen tijd het liefst zien in handen der jongere generatie en speciaal van de studenten?" Voor zoover deze vraag niet reeds opgesloten ligt in de eerste, is zij moeilijk te beantwoorden. Laat ik alleen hier herhalen Goethe's raad: „Lees een boek van beteekenis ieder jaar opnieuw, dan zult gij ontdekken dat veel door u niet opgenomen werd, en gij hebt meteen een graadmeter in de hand voor uw eigen ontwikkeling."

Hier slaat de Professor eenige spijkers recht op den kop. ,,De valsche inbeelding van kennis''! Ja, wat verbeelden wij ons spoedig iets te kennen en oordeelen met een haastigheid en een kordaatheid alsof wij er alle recht en reden toe hadden. Maar dit is een puntje voor stille overpeinzing in eene retraite, niet voor openbaar gewetensonderzoek.

Maar dit andere! Och, mochten wij het den hoogleeraar allen kunnen nazeggen: ,,en niemand verschalkt mij meer met woorden, dit is ook uit!'' Heerlijk, als dat uit mocht zijn voor allen.

Maar wat wordt er kranig nog altijd gejongejand! Wat wordt er gebald met stijf-opgeblazen woorden, waar je van omvalt. En er zit toch niets in dan lucht... lucht.

Jawel: ,,de kerk moet zich plaatsen midden in het *tijdsbewustzijn*. We zitten nog in eerbiedige verslagenheid te luisteren naar onze ,,groote'' redenaars als ze dergelijke termen gebruiken en enkele hebben hun roem te danken aan het feit dat ze altijd met zulke groote woorden spelen en niemand der toehoorders durft erkennen dat hij er geen touw aan vast kan knoopen.

Als er eens een weeldebelasting kon worden geheven van alle woorden zonder beteekenis, die gebruikt worden op den kansel, die gedrukt staan in de kranten, waarmede gegoocheld wordt in feestredenen en huldigingsklets, òf bij gelegenheid van aanvurings-vergaderingen tot actie op alle gebied! Och hemel, wat zou 's lands brandkast gestijfd worden en hoe mochten wij wellicht langzaam tot het inzicht komen dat wij ons vergapen aan den schijn!

En die neiging om zich aan den schijn te vergapen verklaart misschien ook de leeswoede. De menschen willen leven in een wereld van verbeelding, die niet de hunne is. *Ervaringen in een Roomsche Volksbibliotheek* geeft M. Kramer ten beste in ,,De Katholieke School'' (29 April 1920). Hij verklaart: ,,'k Heb nu vier jaren ondervinding op gebied van volksbibliotheek en wil mijn ,,mémoires'' gaan schrijven over deze veeljarige campagne, of — dat is hetzelfde — mijn hart eens gaan luchten over de leesziekte onder de inwoners van onze volksbuurt. En wat ik aan onze leesklanten, oud en jong, ervaren heb, zal wel — generaliseerend — mogen toegeschreven worden aan het meerendeel der menschen, die we samenvatten onder de betiteling: *Volk*. Welnu dan, het volk, in doorsnee, leest ontzettend, leest onrustbarend.''

Natuurlijk is onze St. Vincentius-leesinrichting, waarin geen slecht boek is te vinden, een enorme kracht ten goede, een tegengif voor de sexueele prikkellectuur, welke hun elders wordt aangeboden.

„En zoo bekeken is die boekerij-arbeid een degelijk en zeer verdienstelijk St. Vincentius-liefdewerk, welke heiligende beschouwing den boekenmeneer sterkte geeft in z'n vermoeiend lectuurbedrijf. Anders liep je 'r na een veertiendaagsche kennismaking hardloopend uit. Want het boekenliefdewerk is zeer vermoeiend en je ergert je, week in week uit, aan de geweldige leeswoede van oude en jonge klanten en aan de daarbij behoorende „complicaties", als vernielzucht, slordigheid op het lectuurmateriaal, ruwheid bij het ruilen etc.

En als onderwijzer, als opvoeder der jeugd, ergert men zich het meest aan de schrikbarende lezerij van de kinderen, van de jongens vooral. Lezen maar, altijd maar lezen, het eene boek na het andere..."

— „Niet meer dan drie boeken op één kaart, hoor!"

't Kereltje vindt het een armzalig boeltje, dat-ie niet zooveel kan krijgen, als-ie wil. En boeken, waar maar even 'n godsdienstig tintje aan zit, in titel of plaatje,... ze moeten er niks van hebben O neen, geen „heilig boek", asjeblief!

Maar bij volwassen leesklanten gaat 't ook meestal zoo. Slechts enkele lezers vragen een degelijk godsdienstig boek, of een populair apologetisch werkje. „De heilige boeken" in onze kast, d.i. de afdeeling met godsdienstige lectuur, blijft ongekend en onbemind."

Helaas, die verschijnselen doen zich niet alleen voor bij het volk, maar ook bij andere standen. Wij kunnen uit ervaring spreken, als wij verklaren hoe ongemanierd vaak hun boeken worden behandeld en gehavend; hoe zij maar véél, véél willen lezen, en bijna altijd zonder te streven naar ontwikkeling en verheffing; hoe het „nieuwe boek" steeds in trek is, terwijl zij de onsterfelijke meesterwerken niet eens bij name kennen; hoe de ernstige boeken, en vooral de godsdienstige, de apologetische zoo goed als ongelezen blijven.

Er wordt, op enkele uitzonderingen na, alleen gelezen om afleiding, vaak om opwinding en prikkeling te zoeken. Ons volk, onze burgerstand en verreweg het grootste deel der hoogere klasse heeft geen lust en geen neiging om iets degelijks te lezen. Men

vraagt van een boek niet meer dan van een film: of het de nieuwsgierigheid kan voldoen. En gelijk er eene bioskoopmanie bestaat, zoo is er ook eene leesziekte, romannetjeskoorts. ,,En dat is te betreuren, want dat verwoede lezen is erg. Dat is zoo glad verkeerd m.i. Het houdt den jongen af van gezond spel en kweekt zoo'n gevaarlijken hartstocht voor lectuur. Lezen maar, altijd maar lezen, het eene boek nog doller dan 't andere, of avontuurlijk tot ver over 't onmogelijke heen. En van ernstige lectuur moeten ze niets hebben; daar worden ze ongeschikt voor. Maar de tijd komt, dat het lollige, avontuurlijke, doch op zich zelf onschuldige jongensboek, hen niet meer boeit. Ze verlangen anderen kost. Ze worden grooter, de passies komen, en ze hebben zoo'n behoefte aan lezen; groote-menschen-lectuur nu; en... die halen ze — tenminste zoovelen — niet bij ons''. —

Zoo gaat het! En waarlijk niet alleen onder het volk. Zijn de zinnen afgestompt dan verlangt men naar sterkere prikkeling en haalt z'n boeken in de vele verderfelijke leenbibliotheken, waar men alles krijgen kan. En wat is hieraan te doen?

Geeft P. Gorris in zijn stukje, geschreven naar aanleiding van deze mededeelingen over lectuur, eene oplossing? Neen, hij zoekt klaarblijkelijk in een verkeerde richting. Hij vraagt of er „goede, pakkende lectuur voor ons volk voldoende beschikbaar is?" En hij verklaart: ,,goede, echte volksmatige lectuur komt er genoeg aan de markt'' — ,,Doch bereikt ze het volk ook?'' is dan zijne vraag. ,,Waar zijn onze volksboekwinkels, en waarom ook niet volksleenbibliotheken, in de volksbuurten?''

Dat begrijp ik niet. Er is juist geconstateerd door M. Kramer dat er te véél gelezen wordt, er een ware leeswoede heerscht. Meent men die nu te kunnen temperen door nog meer gelegenheid tot lezen te verschaffen? Daar is ook geconstateerd dat er naar ernstige, godsdienstige of opvoedende lectuur geen vraag is. Zal dat nu beter worden als er nog meer volksbibliotheken of volksboekwinkels worden opgericht?

Welneen, het eenige resultaat zal wezen dat het aantal ,,heilige hoekjes'', waar de boeken rustig en ongebruikt blijven staan, toeneemt. Het goede, ontwikkelende boek, het godsdienstige, apologetische en ernstige boek ,,blijft ongekend en onbemind.''

Met de vermeerdering der leesgelegenheden voor het volk, kunnen wij alleen winnen dat een grooter aantal kinderen en volwassenen aanvankelijk wordt teruggehouden van te gaan naar die

bibliotheken waar de ,,leeszieke menschheid van alles kan krijgen: rijp en groen, slecht en goed, maar prikkelende en gevaarlijke en schunnige lectuur 't meest''.

Maar van den anderen kant wordt ook de ,,schrikbarende lezerij'' in de hand gewerkt, ,,wij wekken met onze onschuldige, liever niet-slechte, jongensboeken een hartstocht op voor lezen, tenminste we helpen er toe mede; wij kweeken bij het kind een leesdrift, die zoovelen later in de neutrale bibliotheek met ongezonde, met prikkelende, met slechte lectuur gaan stillen.'' Evenals Kramer sta ik in de volle praktijk en kan hem slechts bijvallen. Ook waar hij meent dat het gemis aan speelgelegenheid in de natuur (,,een ruime landweg, een boschachtig terrein, een stuk hei, een grasveld, een slootjescomplex'') een der noodlottige oorzaken is van de leeswoede bij het volkskind: ,,het zoekt afleiding in de lectuur en verslindt zijn lollig en avontuurlijk jongensboek als surrogaat voor het levende spel'' — ook daar geloof ik dat hij voor een groot deel gelijk heeft.

In elk geval: de vraag is niet hoe wij het volk nog meer voorzien van op zichzelf onschadelijk leesvoeder, maar hoe wij zijn smaak zullen opwekken en ontwikkelen naar gezonden kost, naar lectuur, waaraan het iets heeft voor het leven.

Dát is het probleem. Maar de oplossing?

Zou het niet mogelijk zijn de kinderen in vele, maar kleine groepjes, hier en daar te vereenigen en hun onder toezicht te laten lezen of door geschikte personen smakelijk te laten voorlezen?

Zoo kan men langzamerhand hun smaak veredelen, hen leeren kiezen en liefhebben het goede, ernstige en nuttige of schoone boek.

Zeer zeker, dat is een werk van opoffering, maar ook een sociaal werk en een liefdewerk in den vollen zin van het woord. En daarvoor zijn wij toch nooit teruggeschrokken. R.

WAT ANDEREN SCHRIJVEN

Uit Boeken, Tijdschriften en Bladen.

Onze Eeuw brengt niets dat wij meenen te moeten aanhalen. Dr. Bierens de Haan wijsgeert over *Oude en Nieuwe Bedeeling* (Religie en Kunst); Luctator zet een plan op voor *Weerstelsel en Politiewezen* en A. van der Flier houdt

eene beschouwing over *Israelitische Vertelkunst* (in het Oude Testament).

Elseviers' heeft opstellen en prenten van en over den schilder *Jan Mankes*, de *Italiaansche Riviera* enz.; wij zien nog even naar de boekbeoordeeling van H (e r m a n) R (o b b e r s). Over wat of wien heeft hij het? De *Marginalia* van D i r k C o s t e r! Laten wij rusten; hebben er zelf in Boekenschouw reeds een oordeel over gegeven. Dan D i r k C o s t e r: *De Ontwikkeling der Moderne Nederlandsche Literatuur*, eerste artikel uit: De nieuwe Europeesche Geest in kunst en Letteren, door D i r k C o s t e r en anderen. In 56 bladzijden bespreekt C o s t e r de middeleeuwen, de Nederl. letteren tot '80, die van '80 tot 1914 en vervolgens de laatste jaren. „Wie Coster niet beter kent zal er toe komen, hem, wegens zijn werk voor dit boekje, van vluchtigheid of slordigheid te beschuldigen. Wélbezonnen is het zeer zeker niet geweest. Er is nergens een lijn in te vinden en de verhoudingen der onderdeelen zijn allerzonderlijkst." Ook zijn „critisch inzicht" wordt door H. R. beneveld geacht. Hij vindt het vreemd dat slechts even in een klein naschriftje Emants en Couperus, Annie Salomons en Van Moerkerken, Van Suchtelen, Scharten en Coenen worden genoemd; dat hij Adriaan van Oordt, Adama van Scheltema en anderen heelemaal voorbij gaat."

Wetenschappelijke Bladen bespreekt *het verbod van uitlevering van landgenooten in de Duitsche Constitutie van 11 Aug.* 1919. Er staat namelijk in de Constitutie Art. 112, dat geen Duitscher ter vervolging of bestraffing aan een buitenlandsche regeering mag worden uitgeleverd — maar daartegenover staat de belofte der Duitsche Regeering dat zij de personen, beschuldigd van oorlogsvergrijpen wel zou uitleveren; doch, streng juridisch uitgelegd, staat hier het een het ander niet in den weg. In art. 178 lezen wij toch dat de bepalingen van het vredesverdrag niet door de Constitutie onwerkzaam mogen gemaakt worden. De Duitsche schrijver van dit artikel, H. W i t t m a a c k, geeft wel toe dat artikel 112 de uitvoering van het vredesverdrag moeielijker maakt, omdat nu telkens voor een geval zal moeten worden nagegaan of de uitzondering van artikel 178 gegrond is.

H u g o M ö t é f i n d t geeft ons een overzicht van *De Anthropologie gedurende de laatste vijftig jaren in Duitschland.* Hij juicht het samenwerken van anthropologen, ethnologen en prae-historici in één vereeniging toe, ofschoon, hij toegeeft dat er ook wel iets te zeggen is tegen het beoefenen van die wetenschappen door één vereeniging. R o b e r t D o n a l d brengt nog eens ter sprake: *Engeland, Frankrijk en de kanaaltunnel.* De Engelsche Regeering blijft besluiteloos. Onze betrekking met Frankrijk is minder vriendschappelijk geworden, maar dit mag geen reden zijn om den bouw uit te stellen. Engeland moet niet langer trotsch zijn op zijne prachtige afzondering als eiland. Wij moeten ook niet zeggen dat de tunnel niet noodig is, omdat

stoompont en vliegtuig in den oorlog bewezen hebben, geschikte plaatsvervangers te kunnen zijn. De schrijver is enthousiast voor het plan. Als deze eene tunnel er maar is, zal overal getunneld worden. Door Fransche ingenieurs zijn nu al plannen uitgewerkt voor een tunnel onder de Straat van Gibraltar.

(Wie weet? Misschien durven wij dan ook onzen tunnel onder het Y beginnen!)

Dr. Joh. van Kries voelt *Goethe als Natuuronderzoeker* eens aan den tand.

In *Studien* begint W. Mulder over *Moderne Iersche Geest. John Mellington Synge I.* Hij meent dat Ierland in zijn strijd tegen Engeland verder grijpen wil dan het reiken kan. Maar hij wil zich aan geen voorspelling wagen omtrent een uitslag van den tegenwoordigen strijd en „liever een poging doen, eenigszins te verduidelijken, hoe het uiterlijk rustige Ierland van nauwelijks zeven jaar geleden, blijkt te zijn''. Een blik in het geestelijk leven der leidende Iersche kringen van vóór 1914, zal ons doen zien, dat het daar woelde en kookte. De Iersche dramaturg boven genoemd, wordt in dit verband het eerst besproken.

Jac. van Ginneken draagt eene lezing bij *Over Dialectstudie* en begint met de verklaring dat „men niet kan zeggen dat de beoefening der Nederlandsche dialecten een populair vak is ten onzent''. Hij meent dat meer algemeene belangstelling zou kunnen worden aangekweekt door een nieuw interessant dialectentijdschrift.

J. Bollen vertelt van *Thor Lange's Bekeering tot het Katholicisme.* Thor Lange werd in 1851 te Kopenhagen geboren als zoon van een armen dominee. Op 24-jarigen leeftijd vertrok hij naar Rusland, reeds zóó thuis in de taal en geschiedenis van dit land, dat hij alle examens met goed gevolg doorstond en een jaar na zijn komst, in 1877, benoemd kon worden tot leeraar aan het door Katkow te Moskou gestichte Slavische liceum. Daarnaast doceerde hij aan de hoogeschool Oostersche talen. Toen reeds wijdde hij zijn diepst gevoelde liederen aan de H. Maagd en zijn vriend Axel Sorensen getuigde dat zijn neiging tot het Katholicisme geen ijdele romantische dweperij was.

In 1883 huwde hij met Natalia Michailowna, een adellijke uit het huis Protopopow. In 1906 was hij door oververmoeidheid en ziekte gedwongen het ambt van consul neer te leggen, en twee jaar later trok hij ook uit het onderwijs zich geheel terug. Hij wijdde zich aan de verbetering van zijn landgoed en aan de letteren. Zijn reisbeschrijvingen en studiën over de groote Russische Letterkundigen, gaf hij, evenals zijn verzen, in het Deensch uit. Deze laatste waren meestal vertalingen uit bijna alle talen van Europa.

Een aanval van den jood Georg Brandes op de Katholieke wetenschap en een antwoord van A. Breitung S.J., waaruit bleek dat Brandes ter kwader trouw was òf zich had ingelaten met een

onderwerp, waarvan hij totaal niet op de hoogte was, werd voor Lange aanleiding tot zijne bekeering. Hij trad met den pater in correspondentie en verklaarde na eenigen tijd te willen opgenomen worden in de Katholieke Kerk. Wegens den oorlog was het niet mogelijk dat een Katholiek priester hem bezocht te Napadowka. Gedoopt was hij overigens. Nog ruim een half jaar mocht hij zich voorbereiden op zijn dood, die 21 Februari 1915 hem de oogen kwam sluiten. Zoo is Thor Lange als overtuigd Katholiek gestorven, ofschoon noch tijdens, noch na zijn bekeering een Katholiek priester bij hem is geweest.

Het Kerkelijk Leven in Zweden wordt besproken door J. W. Kemper, of beter gezegd door Dr. Phil. Bernhard Hegardt, lector aan de Universiteit van Götheberg (Zweden), die dit jaar naar ons land kwam om de retraite voor andersdenkenden (onder leiding van P. P. v. Ginneken en W. Kemper) mede te maken. Hij verklaarde dat er bij het Zweedsche volk eene onvermoede opleving der Katholieke gedachte zichtbaar werd, eene High-Church beweging, die merkwaardige overeenkomsten vertoont met de bekende Engelsche. Zweden is officieel nog het meest exclusief Protestantsche land van de wereld; in de wet zijn alle Katholieke orden en kloosters verboden, alleen de Lutheranen mogen les geven in de algemeene volksschool, zij alleen mogen minister en lid van de regeering zijn. Wellicht heeft deze eenzijdige Protestantsche richting niet weinig tot het verwekken der hoogkerkelijke beweging bijgedragen en is dit ook de aanleiding geweest van het feit dat de belangstelling in het Katholicisme steeds sterker wordt.

In de laatste twee jaren zijn er niet minder dan vijf boeken verschenen over het probleem van de verhouding van Lutheranisme tot Katholicisme. Deze zijn alle van bekende schrijvers met een goeden naam op het gebied van geschiedenis en contemporaine cultuur. Vele klassiek Katholieke boeken zijn in het Zweedsch vertaald, er is reeds een schare bekeerlingen tot het Katholicisme overgegaan, vooral uit studenten-, schrijvers- en artisten-kringen. Dit jaar verscheen de eerste Zweedsche Katholieke courant „Credo".

De Beiaard wijdt een dubbelnummer (Augustus en September) geheel aan *Alberdingk Thijm*. Ook *De Katholiek* verschijnt in dubbelen omvang en heeft twee opstellen van Dr. Sterk en G. Weustink over Thijm en de Thijm-uitgave.

Als gewoonlijk brengt de *Revue des d.Mondes* belangrijke artikelen, o.a. over Maarschalk Joffre, Francois Buloz et la Comédie Francaise enz. André Beaunier schrijft over den nieuwen roman van Henry Bordeaux: *La Resurrection de la Chair* met grooter bewondering dan wij gevoelen.

In *De Nieuwe Gids* beantwoordt Willem Kloos de beschouwing van Coenen over de beweging van '80, waarvan wij in voorgaand nummer een kort verslag gaven:

,,De heer Coenen verbeeldt zich en stelt het ook voor, alsof De Nieuwe Gids kwam, zag en overwon. Ik die het persoonlijk aan den lijve beleefd heb, kan hem evenwel verzekeren, dat ons letterkundig streven in den beginne, behalve dan bij een groep enthousiaten, geenszins onmiddellijk algemeen werd aanvaard. De oppositie tegen ons werken en willen heeft stellig 20 jaren geduurd en het is ons slechts door een taaie volharding en een onwrikbaar getrouw blijven aan onze beginselen gelukt, onze ideeën meer algemeen ingang te doen vinden.

,,De heer Coenen (door zijn inwendig-lyrische geaardheid, ziet hij de dingen vaak *niet* in het juiste licht) wil de Nieuwe Gids-beweging eenigszins doen voorkomen als den zeldzamen bloei van een aloë, die heerlijk-mooi is om te aanschouwen, maar wier pracht slechts een etmaal duurt. Ik daarentegen door mijn daaglijksche ondervinding van al de Nieuwe Gids-jaren, kan naar waarheid getuigen, dat deze beweging beter te vergelijken is met den langzamen groei van een ceder, die stevig met zijn wortelen in den grond is bevestigd en waarvan men eerst nauwelijks bespeuren kon, dat hij groeide, maar die ten slotte opwies en op blijft wassen tot een wijd zijn takken breidenden boom, die te krachtiger is geworden naarmate hij meer felle stormen had te doorstaan.

,,Zelfs op akademische examens wordt thans ook eindelijk de Nieuwe Gids-beweging ter sprake gebracht als een nationaal verschijnsel, waar men rekening mee te houden heeft.

,,En om ten slotte te herinneren aan wat het meest veelzeggende van alles heeten kan, en het beste de waarheid bewijst van hetgeen ik hierboven heb mogen uiteenzetten: de appreciatie die in de allerlaatste jaren door den Staat aan eenigen onzer generatie is betoond, terwijl één onzer ook Koninklijke belangstelling mocht ondervinden, is niet een toevallig verschijnsel, of de welwillende daad van een paar vriendelijke menschen, maar het doorslaandste teeken welk een enorme en volhardende stuwkracht er in de waarheid der nieuwe letterkundige beginselen zit, zoodat zij thans zelfs zijn doorgedrongen en gewaardeerd worden in kringen, voor welke 25 jaar geleden, deze erkenning een volstrekte ondenkbaarheid zou zijn geweest.

,,De Nieuwe Gids-beweging heeft het van 1870-'80 in elkaar zakkende gebouw der Nederlandsche letteren en van het Nederlandsche geestelijke leven, waar Potgieter, die de dreiging voelde, mismoedig om is gestorven, waar Huet, in zijn nadagen, melancholisch over schamperde, zóó zelfs, dat hij zijn landgenooten den raad gaf, van nationaliteit te veranderen, — De Nieuwe Gids, zeg ik, heeft het pro virili parte bestaan, om de grondslagen van dat gebouw te vernieuwen en de materialen te verbeteren, waardoor het weer kon verrijzen, zoo hecht en schoon als ooit.

,,Dit zij hier stellig met gepaste bescheidenheid, maar toch ook met eenigen trots en vooral met dankbare vreugde, verklaard en gekonstateerd.'' PANTA.

NIEUWE LETTEREN.

NEDERLANDSCH.

Ammers Küller (Jo van) Maskerade 2 dln. Nygh en vanDitmar, Rotterdam.

De Maskerade is die van de Delfsche reunie-feesten, waaraan studenten, jonge meisjes en moeders zoovele hoopvolle verwachtingen vastknoopen.

Alleraardigst begint het boek met de voorbereidselen tot het diner door den Rector Magnificus aan de maskerade commissie aangeboden. Mevrouw en haar oudste dochter Hanny, die reeds sedert vier winters uitgaat, koesteren er groote illusien van, maar Tine het jongste dochtertje, dat voor 't eerst met de groote menschen mag aanzitten is niet op de hoogte der plechtigheid. Door haar bakvisch-gedragingen wekt zij telkens de ergernis van de statige moeder op. Het feest loopt op een teleurstelling uit. De liefdes-verklaring van den rijken student, waarop moeder en dochter sinds zoo lang hoopten is uitgebleven. Vader, de professor, is wat meer dan légérement ému geweest en als moeder morgen het zilver poetst om het weg te bergen moet de arme daghit Betje den volle zwaarte dragen van haar bittere ontgoocheling.

Dit alles is zeer aardig tot in de kleinste bijzonderheden minutieus beschreven en spoedig begrijpen wij dat de maskerade het beeld is van het leven, waarin zoovelen in maskeradepakje rondloopen. Er komen vele personen in dit boek voor, allen min of meer gemaskerd en zich groepend rondom Tine, die langzamerhand volwassen wordt en haar eigen liefdesavontuurtjes beleeft. Deze vormen met die van anderen den inhoud van den tweedeeligen roman.

Hoe knap ook behandeld, het onderwerp blijkt te futiel om de aandacht gespannen te houden. De vrijerijtjes meer of minder onschuldig, eerst van jongens en meisjes, later van mannen en vrouwen — ieder is ontevreden over zijn eigen man of vrouw en begeert die van de andere — worden op den duur te eentonig. De menschen zijn over het algemeen weinig interessant en het verhaal van hun door eigen schuld meestal mislukte levens kan ons maar matig boeien.

Zelfs de aardige Tine wordt eene gedésillusioneerde vrouw, die de ware liefde—waarom was die juist waar?— is voorbijgegaan en geen vergoeding er voor vond bij een anderen man en zelfs niet bij haar kinderen.

De techniek van Mevr. J. v. Ammers is zeker boven allen lof verheven, maar haar maskerade is niets anders geworden dan een verzameling van mooie uiterlijkheden, die weinig of niets innerlijks te verbergen hebben. M. v. d. B.

Bos (Fokko). De lotgevallen van Nap Lee. Querido, Amsterdam.

Een soort van schelmenroman! Eerlijk gesproken, een drakerig boek! Een slecht boek ook. Als ik er hier een kort verslag van geef, dan is dat niet alleen om mijne veroordeeling van het ding te motiveeren, maar om den volwassen lezer eens te laten zien wat 'n rommel men de goêgemeente durft voorzetten.

Nap Lee, kantoormannetje, wordt begeerd door de vrouw van zijn patroon. Hij weigert en wordt door het wijf het huis uitgewerkt. Nap wil nu rijk worden, het komt er niet op aan op welke wijze — maar hij denkt blijkbaar „eerlijk duurt het langst'' en hij wil liefst zoo spoedig mogelijk kontanten bezitten. Hij gaat veel om met lichte vrouwen en eens, bij een inval der politie, stopt een dezer wijven een paar valsche bankjes van duizend in zijn zak. Nap ontmoet zijn vroegere patrones weer eens, doet thans wat hij vroeger weigerde en verwisselt tevens haar echte lapjes van duizend met zijn valsche.

Met een der andere vriendinnen gaat hij nu rond als menestreel door Duitschlands gouwen. Zoodra de centen op zijn gaan de lievelingen weer van elkaar. Onder adellijken naam sluit hij zich aan bij een Amerikaansche familie, wil de parure stelen der dochter, maar het meisje is hem te handig. Zij verklaart hem dat de parure onecht is, dat zij zelve ook tot een oplichtersbende behoort, en hij haar moet trouwen of door haar aan de politie zal worden overgeleverd. Van deze twee kwaden kiest hij heldhaftig het grootste... en trouwt. Het edele tweespan verdwijnt in de richting van Parijs. — Prachtig, nietwaar? Colportage-roman! L. B.

Curwood (James Oliver) De Eer van het Sneeuwland. Nygh & van Ditmar, Rotterdam.

Plechtig begint het verhaal met eene geboorte en het sterfbed der jonge moeder. Grappig vertelt het verder van de linksche pogingen der ruwe, onhandige pelsjagers om het schepseltje groot te brengen in hun wildernis, waar zij van alle gerieflijkheden en verstandige vrouwelijke hulp verstoken zijn.

En langzamerhand zien wij Melisse groeien, opgroeien tot schoone fiere maagd, bemind door een vurigen knaap en begeerd door een jongen, rijken Engelschman, wiens bedoelingen waarschijnlijk niet zoo kraakzindelijk zijn. Als het anders is, vraag ik den jeugdigen lord vergeving, ofschoon hij wat aanleiding geeft tot het vermoeden. Wie is de uitverkorene? Onzekerheid, twijfel in het gemoed van den echten geliefde, totdat na veel avontuurs het licht begint te dagen, en hij inziet zich te hebben vergist. Hij is de uitverkorene.

Ik vrees dat Curwood wat te veel gaat teren op zijn behaalden roem en nu zich te vreden stelt met spoedwerk. De heele liefdesontwikkeling in dit verhaal is wat onzeker, gezocht geheim-

zinnig en onwaarschijnlijk romantisch. Het boek is niet af te keuren, maar het is niet zoo natuurlijk-frisch als andere werken van denzelfden auteur. A. GIELEN.

Ivans Juffrouw Mientje. Een Amsterdamsche geschiedenis. Geillustreerd. W. J. A. W. Bruna en Zoon. Utrecht.

De detectiveromans van Ivans zijn zoo langzamerhand een geliefkoosde lectuur geworden in onze leesbibliotheken. Ook dit is een soort detective-verhaal, beginnend met een verloren portemonnaie, waarvan juffrouw Mientje van Balen, een kantoormeisje wordt verdacht. Hoe zij van die verdenking wordt gezuiverd, vertelt ons de amateur-rechercheur, een van de kantoorheeren, op de vlotte, gezellige manier, die wij van Ivans gewoon zijn. Mientje was verloofd, maar zij had een aardig zusje en terwijl de verteller, na allerlei verwikkelingen, zijn doel bereikt, heeft hij intusschen aan het lieve Lientje zijn hart verloren. Het eindigt dus blijde met twee huwelijken — en met de straf van den waren schuldige. De overige vreemde verhalen, die het boek vullen, zijn soms heel gezellige vertellingen van spoken en geestesverschijningen met zooveel goede trouw verteld, dat zij liefst niet des avonds moeten gelezen worden, daar zij anders den gevoeligen lezer licht een slapeloozen nacht zouden kunnen bezorgen. Zeer goed en soms geestig geillustreerd. Papier en druk zijn zoo mooi, dat men nauwelijks aan heerschenden papiernood en drukkerswee kan gelooven. M. S.

Kimman (J. H.). Campagne. J. W. van Leeuwen (K. Fercken), Leiden.

De eerste gedachten bij het in handen nemen van dezen roman is, dat wij met een vertaling te doen hebben. Alles speelt in Duitschland, de karakters en namen zijn duitsch, de titels Director, Inspector— bleven zelfs onveranderd, maar toch weten wij zeker dat hier het oorspronkelijke werk voor ons ligt. Daarvoor is de stijl van den auteur te echt — somtijds veel te gewild — modern hollandsch.

't Begint heel aardig met een aanschouwelijk tooneel van Thuringsche landlieden, die zich naar Oelsburg begeven om daar de suiker-campagne aan een groote fabriek mee te maken. Schr. deed blijkbaar zijn best dezen uittocht met zorg uit te beelden. De weemoed van het afscheid, de hoop op betrekkelijk kleine winst, de vrees dat het nu anders en niet beter zal gaan in de „campagne" worden zeer goed aangevoeld.

Op de fabriek gaat het inderdaad niet naar wensch. Den Inspector Wolff is het maar om geld verdienen te doen. Hij beheert de zaak militairement en wekt hierdoor ontevredenheid; terwijl hij zich door een verraderlijken vleier laat opstoken, vervreemdt hij de beste werklieden van zich. Zijn edele rechtvaardig gezinden

zoon Erich zou gaarne het waarachtig belang der werklieden willen behartigen, maar wordt door den barschen bruusken Pruis, die zijn vader is, telkens gedwarsboomd. Een kleine liefdesgeschiedenis speelt tusschen hem en een eenvoudige maar brave arbeidster, niet tot genoegen van den ongenadigen Wolff, wiens plannen met zijn zoon hooger gaan. Er wordt veel geintrigueerd en getwist, maar het goede overwint ten slotte. De Inspector sterft juist van pas aan een beroerte. Erich zal zijn Irma trouwen en de zaak volgens recht en billijkheid beter besturen.

Het leven en werken op de fabriek is zeker verdienstelijk weergegeven. De schrijver is hier zijn onderwerp volkomen meester en het strekt hem tot eer dat hij niet boven zijn krachten reikte. Het heeft trouwens het voordeel actueel te zijn.

De verhouding tusschen patroon en werkman is een brandend vraagstuk van onzen tijd en verdient zeker wel door een roman met bepaald christelijke tendenz onder een breeder kring van lezers te worden gebracht. Noodig is echter in de eerste plaats dat de schrijver zijn werk op een hoog en meer algemeen plan verheft en hierin is de heer Kimman te kort geschoten. Alle conflicten in zijn ,,Campagne'' voorkomend, vinden hun oorzaak in de onhebbelijkheid van Inspector Wolff, in zijn geldzucht, zijn machtswellust en dommen hoogmoed. Zijn opvolger, de verstandige bescheidene Erich, zal met dit goede personeel weinig of geen last hebben, terwijl in onze dagen het fabrikant-zijn heel andere, bijna onoverkomenlijke moeilijkheden met zich brengt.

Zoodra de schrijver echter het fabrieksterrein verlaat om het gebied der romantiek te betreden, mist hij blijkbaar vasten grond. Het liefdesspelletje tusschen den fabrikantszoon en het fabrieksmeisje mist alle poëzie niet alleen, maar ook alle waarschijnlijkheid. Hoe veel meer ware er van te maken geweest. Misschien ware hem dit ook beter gelukt als de personen meer levend waren geweest. Wij zien ze niet genoeg leven en zich bewegen; als zij spreken hooren wij nog te veel het geluid van den verteller. De campagne was voor hem blijkbaar hoofdzaak, het overige scheen hem van minder belang.

De heer Kimman bedient zich, zooals wij reeds aanstipten, van een zoogenaamd modern taaltje; maar hoe fraai woordkunst ook kan zijn, men moet zich ook hier van overdrijving vrijwaren. Nieuwe woorden vormen is zeker een niet onverdienstelijk werk, maar men waagt het er op soms zeer leelijke samenkoppelingen te vormen als b.v. doodzwijging, traandoorfloersd e.z.m. Vergeet men een oogenblik dat men mooi en individueel wil schrijven dan valt men uit den toon en zegt heel gewone dingen op verkeerde plaats, b.v. *om het zoo maar te zeggen — hij morde en mopperde.*

Wij hopen — niet al te spoedig — een tweeden flinken roman van dezen schrijver te mogen ontvangen en wenschen hem dan meer bezonkenheid toe met scherper karakterteekening maar vooral betere typeeringskunst. M. S.

Lemche (Gysithe). Offers der zonde. Bruna, Utrecht.

Deze roman is vertaald uit het Deensch. Maar slaat werkelijk niet alleen op Deensche toestanden. Zeker, Denemarken is wel het land van goed eten-en-drinken, van echtbreuk en bandeloosheid, van weinig godsdienst, een bar-materialistisch land, maar de offers der zonde vinden wij overal, omdat die zonde der zedeloosheid overal wordt gepleegd.

Het boek, dat de ongelukkige huwelijken illustreert van een paar kerels, die de besmetting der zonde hebben meegebracht, heeft in zich wel een goede strekking, maar kan toch zeker niet iedereen in handen worden gegeven.

En bovendien, de schrijver is op den verkeerden weg, waar hij zoekt naar eene oplossing. De man, de dokter, die het kwaad bestrijdt en heftig uitvaart tegen de gewetenloozen, die onschuldige meisjes in het verderf storten en voor heel het leven verwoesten, die dokter is anti-christelijk en meent dat zonder godsdienst de booze hartstochten der menschen wel zijn te bestrijden.

En de schrijfster zal dat wel met hem eens zijn, anders had ze den man niet zoo sympathiek voorgesteld. Welnu, zij denke er eens over na, of juist Denemarken zedelijk niet zoo laag staat, omdat er bijna geen plaats meer is voor de goddelijke geboden en menschverheffende leer van Christus. W. H. D.

Mast (A. C. v. d.). Verkeerd beoordeeld. G. F. Callenbach, Nijkerk.

Dit boekje bevat twee novellen, waarvan de eerste bovenstaanden titel draagt, terwijl de andere Verhooring heet. Beide zijn tamelijk pretentieloos geschreven in gemoedelijken, kunstloozen stijl, zeer godsdienstig (protestantsch) van inhoud maar zonder iets opdringerigs of stootends. Integendeel, het innige Godsvertrouwen en vaste geloof, dat er uit spreekt, maken deze verhalen tot zeer opwekkende en zelfs stichtende lectuur.

„Verkeerd beoordeeld" wordt de edele onderwijzer Paul Randon, die hoogst zuinig leeft en volgens de dorpelingen zeer gierig schijnt. Niemand vermoedt zijn geheim, dat wij, scherpzinnigen reeds sinds lang hebben doorgrond. Hij spaart om de schulden van zijn overleden vader, die zich andermans goed had toegeëigend, af te betalen. Gedrukt door deze beschuldiging sterft hij als juist de laatste wissel is betaald. Na zijn dood wordt zijn edel karakter erkend en zijn lasteraars belijden vol wroeging en berouw hun schuld. In Verhooring wordt ons zeer duidelijk het examenwee geteekend van een jong meisje, dat helaas! niet slaagt. Welke zwarte schaduw werpt deze kwelduivel van onzen tijd op menig jeugdig, frisch leven! Emmy heeft moeite zich aan haar verdriet te ontworstelen, verliest haar vertrouwen op God omdat haar vurig gebed niet verhoord werd, maar alles komt gelukkig

terecht en het begin van haar ellende wordt eigenlijk de oorzaak van haar later welslagen.

De novellen gaan niet diep maar 't is goede en gezonde volkslectuur.

Muller-Bohn (D. P.) Lucie. A'dam, Holkema & Warendorff.

Lucie, eenig dochter van jonge weduwe, die hertrouwt met een jeugdvriend, vader van een zestal spruiten.

Lucie kan haar papa maar niet vergeten en al de vriendelijkheden van den tweeden vader worden door de herinnering aan vroeger overschaduwd.

Ten slotte wint de hartelijkheid van den voedstervader het en: alles is weer in orde. MEVR. W. SM

Pétillon (Willy). Ina en haar Moeder. Arnhem, Van Loghum-Slaterus.

Ina en haar moeder gaan met elkaar om als twee vriendinnen en 't kind, naar nieuwe manier, spreekt van „jij en jou''.

De moeder is een kranige jonge weduwe, die met kantoorwerk haar gezin onderhoudt. Zij trouwt met een jongen dokter. 't Is een kalme liefde en een heele onderneming van den jeugdigen medicus, die zijn praktijk nog moet beginnen, om de verzorging eener vrouw met drie kinderen op zich te nemen. Dus ook hij: een kranige kerel.

Er wordt over echtscheiding gesproken en zeer afgekeurd... maar ten overstaan van lezeresjes van 9 of 10 jaren, moet men over zoo iets niet eens praten. MEVR. W. SM.

Quevedo y Villegas (Don Francisco). Brusse, Rotterdam.
Verhaal van de lotgevallen van den gelukzoeker Don Pablo. Het model van Vagebonden en de Spiegel voor Schelmen. 17de Eeuwsche schelmenromen uit het Spaansch vertaald door Mr. H. Neijs.

Don Pablo behoort tot de beste voortbrengselen der „literatura picaresca'' (schelmen of vagebondenliteratuur), een genre dat wij moeielijk nog kunnen smaken: het is te ruw, te laag-bij-den-grond en te onmogelijk, terwijl het eenige dat aan het geheel de aantrekkelijkheid van het leedvermaak kan geven, de bespotting namelijk van toestanden en personen, ons voor 't grootste deel ontgaaten slechts door commentaren kan worden duidelijk gemaakt, hetgeen voor het genieten der satirieke geestigheden niet bevordelijk is.

Ik wil dan ook *Don Pablo* hier niet begroeten als een verhaal, dat wij zullen lezen om het verhaal zelf. Neen, dit is een boek voor den literatuur-student en behoort in onze dagen niet meer,

als in den tijd toen het geschreven werd, tot de ontspanningslectuur.

Het karakter van studieboek wordt voor deze uitgave nog bevestigd door het uitvoerige levensbericht van den auteur De Quevedo (geboren 1580), een korte dissertatie over het „genero picaresco'' en overvloedige aanteekeningen betreffende het voorliggend verhaal van Don Pablo's lotgevallen.

Dit alles maakt dit boek tot kostbaar studiemateriaal, en wij hopen, als wij in een der volgende nummers iets schrijven over den Spaanschen schelmenroman in het algemeen, dankbaar gebruik te maken ook van de wetenschap des heeren H. Neijs.

A. GIELEN.

Raalte (Frits van) Een wilde Lente. Amsterdam, Jacob v. Campen.

Mooi dienstmeisje wordt nageloopen door allerlei slag van jongens. Later, dienstbare in een pension, begint hetzelfde spelletje met de heeren. Een jonker van een jaar of vijftien maakt haar ook het hof.

Eens schrijft ze op een advertentie, waarin iemand een vroolijk meisje vraagt om een erfenis te helpen opmaken. Steller blijkt een boerenzoon, die haar trouwen wil.

Moderne dienstmeisjes willen echter hooger op; ook deze. De boerenknaap koopt revolver; beiden bij toeval gewond. Ziekenhuis. De meid wordt een model-verpleegster. De vijftienjarige jonkheer is dokter geworden intusschen... zij trouwt hem. Liefde is er niet. Ze gaat nu fransch leeren om haar man bij het vertalen te helpen. Flirt met de fransche leeraars. Uit!

De meeste boeken van Frits van Raalte maken mij misselijk; dit doet het ook. WILLEM MERKELBEEK.

Roelvink (Herman) „Mrs O''. Blijspel in drie bedrijven. v. Holkema en Warendorf, Amsterdam.

Het spel is onschuldig en niet onaardig. De verloofde van een jongen ambtenaar, omdat zijn familie haar niet zetten kan, is er alleen op uitgetogen naar eene vriendin, die te St. Moritz vertoeft. Hier gedraagt zij zich vroolijk en naief en onvrouwelijk als de meeste moderne vrouwen zijn. De heeren in het hotel vliegen om haar heen als avondvlinders om de kaars. Zij behandelt ze als kameraden. Haar verloofde komt, volgt verzoening en dan weer — wegens verschil van karakter — twist en oneenigheid.

Zij zet haar spel van onafhankelijkheid voort, en hij flirt met een zoogenaamde Italiaansche gravin. Jaloerschheid van beiden. Totdat zij bemerkt dat ze toch al te vrijpostig is in haar gedrag en hij ontdekken moet dat zijne gravin eene Hongaarsche dievegge is, die met haar man de badplaatsen rondreist,om de gasten op te lichten. Daarna groote verzoendag! M. H.

Sabbe (Maurits) 't Kwartet der Jacobijnen. Dishoeck, Bussum.

Dokter Maseboone ontving ten zijne huize, wekelijks, een drietal vrienden, die muziek maakten en praatten over van alles en nog wat.

En met dit muzikaal groepje ging het precies als in Haydn's „Afscheidssymphonie". Al de musici bliezen de een na den andere de kaars van hun lezenaar uit en verlieten het tooneel onder het droefgeestig zuchten en klagen der overgeblevenen.

Maseboone is een karikatuur, een oude zwetser die (theoretisch altijd) het heeft over vrije liefde en veelwijverij, over het goed recht van revolutie en dergelijke onderwerpen, die hij geput heeft tijdens zijn verblijf in Parijs uit de leer der Saint Simonisten.

Hij leeft echter heel correct en zijn geweldig liberaal-zijn uit zich vooral in langdradig gezwam en hoogdravende woorden.

En deze vader heeft een mooie dochter Ida, van wie hij zielsveel houdt. De zeventienjarige heeft ook geen moeder meer.

De eerste der kwartetheeren is Horace Quatremeire, kapitein der kurassiers, zwierig van leden, wel mooi, maar met een sterk zinnelijken trek om de dikke roode lippen. Zijne reputatie is niet schitterend en te recht.

De ander heet Theophiel van Waefelghem, een lange, magere man, met baardeloos, beenderig gezicht, waarin strakke plooien stonden als van bestendig zuur-koppig nadenken over kwalijk begrepen vraagstukken. Hij bezit een winkel en een fabrieksken van wollen en katoenen breiwerk. Zijn gierige alles-bedillende moeder speelde in zijn leven de baas.

De derde, Jan Neys, leeraar in de oude talen op het Atheneum, is de meest sympathieke. Neys deed zich een beetje linksch en schuchter voor. Er was iets onbeholpens in zijn houding en kleedij, maar toch sprak er uit zijn heele persoon een voornaamheid van geest en hart, die niemand ontging. Hij had blauwe oogen vol wisselend licht en een bleekblonde poddebaard, die wel pasten bij de kinderlijke frischheid van zijn gemoed.

En de twee zullen geleidelijk van het tooneel verdwijnen door oorzaken, naar welke de schrijver de twee eerste indeelingen van zijn boek heeft genoemd: de Vrouw, de Rijkdom.

Het eerst verdwijnt de kapitein. Hij heeft aanzoek gedaan om de hand van Ida en is haar verloofde geworden. Maar de oude knecht van den dokter brengt de geruchten, die in de stad loopen, aan zijn meester over. Zij blijken maar al te waar; de man lijdt een schandelijk losbandig leven. Hij krijgt zijn afscheid en schrijft een brutalen brief aan den dokter, waarin hij hem verwijt dat toch zelf, volgens zijne theorie, geen aanmerking zou mogen maken op dit gedrag.

De tweede pretendent is het fabrikantje, aangespoord door zijne hebzuchtige moeder. Ida, die moeielijk hare liefde voor den knappen kapitein (die intusschen ongelukkig getrouwd is) kan vergeten,

stemt ten slotte toe. En nu blijkt dat van Waefelghem een harde, schraperige kerel is, die zijne arbeiders uitzuigt en Ida vooral als vrouw verlangt, omdat hij vermoedt dat zij er warmpjes in zit. Zij geeft hem den bons en blijft alleen bij haar vader.

Neys blijft nòg over. Hij heeft Ida altijd in stilte liefgehad, maar door de beide anderen werd hij verdrongen. Hij was steeds te bescheiden en durfde niet met zijn liefde voor den dag komen. Nu is het te laat, want de jaren zijn voorbijgegaan en hunne haren zijn wit geworden. Het is geen tijd meer om een nieuw geluk te beproeven.

Neys en Ida en de dokter zijn overgebleven en met hunne bespiegelingen vult de schrijver zijn derde boek: Wijsheid.

Dr. Maseboone kreeg van lieverlede het gevoel, dat zijn leven op verkeerde wegen had geloopen en dat het nu eindigen ging in troostelooze leegheid. Het scheen hem alles te herdoen. Wat was het menschenbestaan toch kort! 't Kon ternauwernood een praeludium heeten voor een werkelijk leven in volle bewustheid van hetgeen wij te doen en na te streven hebben.'' Hij sterft en wordt plechtig begraven.

En Neys ventileert ,,zijne wijsheid:'' menschenliefde, broedermin, vrij Vlaanderen. Hij en Ida zeggen het nu dat zij elkaar hebben bemind. En als zij hem vraagt waarom hij toen niet heeft gesproken, antwoordt hij- ,,Ach, zouden wij er gelukkiger om geweest zijn?''

Er ligt over dit verhaal een stille, weemoedige ironie.

M. WALRE.

Schmitz (Marie). Het Duurzame Geluk. De Schoone Zekerheid. Nijgh & Van Ditmar, Rotterdam.

In het boek ligt een leeswijzer met het portret der schrijfster en eenige levensbizonderheden: ,,Marie Verhoeven-Schmitz, geboren 30 Nov. 1883 te Haarlem, debuteerde met een bundel schetsen ,,Anne Maria''; daarna verscheen ,,uit Uren van Verlangen,'' een roman in briefvorm en een bundel verzen. Publiceerde de laatste vijf jaren verzen en proza in verschillende literaire tijdschriften. Huwde 1919 met den Dortschen kunstschilder Verhoeven''. — Dit over de schrijfster.

En het boek? De titel is modern; doet denken aan Joost Mendels, Scharten (Het Geluk hangt als een druiventros) en aan al die andere opschriften: het lokkende Leven, het parelende Leven enz. gevend als het ware een soortnaam, terwijl de roman zelf een concreet geval illustreert.

De schrijfster doet ook denken aan Wasch: Judith van Esten's donkere jaren, waarvan de laatste bladzijde beloofde dat de schrijver in een volgend boek de lichtende jaren van Esther voor den lezer zou openleggen. Zoo doet ook Mevrouw Schmitz, die in een naschrift verklaart: ,,in een volgenden roman ,,Naar

nieuwen Opgang'' hoop ik uit te beelden den neergang van Lucas' en Tine's maatschappelijk leven en beider daaruit gegroeide zuiverder bewustwording, die tot nieuwe maatschappelijken opgang voert.'' —

De eerste deelen van beide boeken rechtvaardigen den grootschen opzet niet. Walsch doet niets anders dan zijne heldin zich hals over kop in een reeks lijfelijke liefdes-avonturen laten storten; Marie Schmitz heeft den eersten band gevuld met het verhaal eener verlooving, die maar niet op wil schieten omdat de jongeman niet voor de toekomst zijner vrouw kan zorgen.

Het boek van Walsch is immoreel, dat van Schmitz is amoreel voor 't grootste deel, behalve eene passie-scène tusschen de twee verloofden, die zeer brutaal is geschreven.

Eigenaardig dat deze vrouwelijke schrijfster meent dat iedere man zonder blikken of blozen moet vloeken als een karreman. De groote vloek staat herhaaldelijk voluit afgedrukt. Zou zij niet weten dat mannen van opvoeding zich plegen te onthouden van zulke krachtige proletentaal? W. MERKELBEEK.

Schrill (Ernst). Altijd die stem... G. F. Callenbach. Nijkerk.

Ook dit boek maakt deel van een christelijke bibliotheek, die de uitgever zich voorstelt tegen — voor onzen tijd — lage prijzen, onder het volk te brengen.

Het is een vertaling uit het Duitsch en vertelt ons van een duitschen jongeling, wiens ouders in Rusland omstreeks 1848 een bestaan hebben gevonden, en die door zijn vader de wereld ingezonden wordt om zijn ambacht beter te leeren. Hij had zich n.l. hoewel pas twintig jaar oud, met een nog jonger meisje verloofd. Na vele avonturen vergeet hij haar en trouwt een andere, maar de stem van het zelfverwijt wil niet zwijgen en als hij later weduwnaar is geworden, trouwt hij met zijn eerste liefde. De toestand van Europa in die woelige tijden, tot na den Krimoorlog, vormt een belangwekkenden achtergrond voor de schildering der lotgevallen van Gottlieb, Hans Victor, Wanda, Karin en hun verwanten. Het is een zeer onderhoudend verhaal met goede strekking.
M. S.

Sinclair (F. de). Villa Caprifioli.

Verhaalt van villabewoners en de avonturen, welke zij beleven met hun buurlui. Sinclair kan wel geestig zijn, maar hier heeft hij niet zijn gelukkigen dag. W. R.

Smeding (Alie). Menschen uit 'n stil Stadje. Brusse, Rotterdam.

Twee deelen, elf hoofdstukken en ieder hoofdstuk verdeeld in vier, vijf of meer kapitteltjes. En met zoo'n geestige opschriften! Bijvoorbeeld: ,,Jasses-nog-toe, verdorie'' — ,,'n Ouë lammeling'' — ,,Knuffelen zou ze 'm ,de loeris'' — ,,'n Bloot enkele strootjesbokking''. — De taal? — Zie hier: ,,De Pèst op alles zou je

krijge aj-je 't al lang niet hadde, jasses... 't was 't feesie wel, nog miserabeler as ze gedacht had, krollende-poesies-in-Maart-fuif... Oome Anton z'n eigen d'r afgemaakt met 'n fijne smoes uit de Openbaringe en Bart z'n eigen d'r agfemaakt met de kouë smoes, dat ie zoo kort na z'n Moeder's versterf niet op 'n bruiloft kon komme... Ja of ze um niet snapte, of ze um niet schoon in de gate had, in de liefde kaj-je kijke deur 'n plank waar geen gat in is, niks wou ie met 'r-lui feesie te make hebbe en niks met haar, ie spuugde van d'r, zóó aj-je van 'n misthoop in je kamer zou motte spuge, bedankt had-ie, omdat ie bang was, d'r met 'n vingertoppie te beroere, omdat ie bang was onder de lucht van d'r asem te komme. En meteen bij z'n afbood was d'r sprankeltje plezierigheid de zinkput ingeploft... Wàt dèe ze nóu met d'r mooie wolstoffe resida-groene jurk van twee en twintiggolde vijftig en wat met d'r versieringskies van mooie speldjes en bloed-krale...... O jasses nog toe, wat 'n wreeigheid van zeerte ha-ze d'r toch van binne, drònke suipe zou ze d'r wille en slecht-doen zou ze wille, ferachtig waar, zoo slecht as 't maar kon...''

Zoo is 't heele boek! Driehonderd bladzijden vol achterbuurtjes-taal! 't Zal alles wel goed zijn beluisterd en zuivertjes geobserveerd, maar, wie kan dat nu lezen zonder krampen te krijgen. Moet dàt nu onze kunst worden? Gaan zitten eenige dagen in een volkswijk en dan als grammafoon komen herhalen wat we hebben opgevangen. Behoort deze belangstelling ook al tot de verplichtingen van den democratischen wereldburger? Dan pas ik: zoo'n zinledig gezeur en gedrens kan ik niet verwerken.

A. GIELEN.

Tomkins (David) De Kleine Vuurtoren. Gouda, G. v. Goor & Zn.

Voor kinderen bedoeld; maar 't gaat allicht wat boven hun krullebolletje.

,,Kleine Vuurtoren'' is de bijnaam van Irma's klein broertje. Irma is een kribbig, ontevreden persoontje door haar leermeester ,,Courtois'' genaamd, naar het vinnig keffertje uit den Vos Reijnaerdt. Tot haar verontschuldiging dient gezegd, dat haar thuis nu ook niet zoo heel prettig was. Hare ouders waren altijd te druk doende en vonden te weinig gelegenheid zich met de kinderen bezig te houden.

Ernstige ziekte van kleinen broekeman bracht Irma een versje te binnen van dominee, en zij kwam tot het inzicht van haar liefdeloosheid. Het versje van dominee, ,,was de levensles, die God haar geleerd had, geleerd met moeite en zorg bij het ziekbed van den kleinen Vuurtoren''. MEVR. W. SM.

Thurston (Temple). De Appel uit den Hof. Bruna, Utrecht.

Verhaalt van de korte liefdesverdwazing van een priester, die zich echter niet tot het uiterste laat overhalen.

Het boek is absoluut te verwerpen. R

Viezierkorrel. Mobilisatie-humor. Historisch-humoristische schetsen. Arnhem, De Ruiter.

Een klein boekje van 64 bladzijden, gezegend met vrij veel advertenties binnen en buiten op den omslag, zoodat de uitgave daardoor wel zal zijn goedgemaakt. Mobilisatie-humor! Ik houd altijd mijn hart vast, als een auteur zoo onomwonden verklaart dat hij humoristisch wil zijn. Het is zoo moeielijk om gewild-geestig en tevens echt-geestig te zijn.

Laat ik nu dadelijk maar verklaren dat Viezierkorrel zijn omgeving in de kazerne goed heeft verkend. Je voelt het aan alles, zóó moet het geweest zijn; zóó hebben de jongens gesproken, zóó hebben ze flauwe aardigheden uitgehaald, zóó hebben ze de meisjes nageloopen, en zóó hebben ze hun plezier gezocht in veel lawaai en rumoerige brooddronkenheid. Het is alles even grof en geesteloos en rumoerig als een kroegjool van studenten. Neen... dat is geen humor! Dat is wat grapjasserij, goedgeschreven en vlot verteld, maar niet aardig genoeg om je zoo eens stil en innig te doen schudden van ingehouden lach. H. D.

Wehl (Nannie van). De Familie van Clarenbeek en hun trouwen Antoon. C. Misset, Doetichem.

Vertelling voor kinderen van 12-14 jaren. Antoon, zoon eener werkvrouw, wordt door den heer Clarenbeek als kind in huis opgenomen. De jongen heeft buitengewonen aanleg voor muziek en dat talent kan hij in zijn nieuwe omgeving ontwikkelen. Hij is spoedig de vriend der kinderen, de lieveling der ouders, vooral een steun voor de ziekelijke moeder. Als deze sterft is hij de trooster en opbeurder van den bedroefden vader en de verweesde kinderen. Op 18-jarigen leeftijd vertrekt hij naar Amerika en laat de jeugdige Olly beloven op hem te wachten en later zijn vrouwtje te worden.

Dat laatste had in een boek voor kinderen van 12-14 jaren wel weg kunnen blijven. Het padagogisch oogpunt is het niet verstandig in hunne verhalen de liefde van man en vrouw reeds te berde te brengen. MEVR. B.

Wijs (Henri de). Ina Rabelli. J. v. Oirschot, Breda.

Als ik mijn oordeel spreek over dezen roman, eerlijk, oprecht en zonder onderscheid des persoons, dan weet ik bijna zeker dat ik er eenige dagen ziek van zal zijn.

Want het vonnis moet zoo radikaal mogelijk luiden: dit boek is in zijn geheel een geweldig prul, een van de hevigste onbeholpenheden, waarmede een jong schrijver ooit in het publiek optrad.

Want dit is zeker: de maker van dit verhaal moet jong zijn, jonger dan men zich gewoonlijk pleegt te wagen aan openbare schrijverij en dat maakt het oordeel, hetgeen men alleen kan verzachten als men jokken wil, zoo wreed en zoo moeielijk uit te spreken.

Iets onbeschrijfelijk naiefs kleeft dezen jongeling, dit kind zou ik bijna willen zeggen, nog aan en zou mij ontwapenen, indien mijne eerlijkheid als criticus zich daar niet wanhopig tegen verweerde.

En toch, mag ik zonder schuldige toegevendheid wel iets goeds zeggen, niet van den roman, dat is hopeloos, maar van den jeugdigen auteur. Hij is niet blind voor zijne gebreken; en hij is ook nederig genoeg ze te erkennen. Zoo ineens, midden in het verhaal, grijpt hem het bewustzijn van zijne onmacht en begint hij heel gemoedelijk eene toespraak tot den lezer in deze woorden: ,,onlangs sprak ik met een schilder, aan wien ik een stuk ter beoordeeling bracht, door een beginneling, een vriend van me gemaakt. Hij vond 't betrekkelijk goed, maar maakte me op iets attent, waar ik niet op gelet had. 't Paneel stelde een wild bewogen zee voor, in een maanlichten nacht. Met bolle zeilen zwalkte een visscherschuit op 't woeste water rond, zoekende naar de veilige haven, ontwijkende verraderlijke klippen en ondiepten.

,,Zie'' zoo sprak de kunstenaar, ,,er is veel goeds in Mijnheer, heel veel goeds, maar... er is geen diepte, merkt u wel, geen diepte. Ik weet natuurlijk niet of de teekenaar gewild heeft om alles in één toon te houden, maar dat schip en dat water en die lucht 't is dezelfde kleur en dat kan toch niet? 't is daarom heel aardig vooral als beginstuk in dat genre''

Ik beaamde zijn woorden, maar plotseling zag ik het doodsche van de kleuren, het gebrek aan diepte....

,,Ja'' vervolgde de schilder, wat je teekent of verft, je moet het, ik weet niet hoe ik het zeggen moet, maar je moet het *voelen* begrijpt u. En soms zou je wel iets willen schilderen, maar dan kun je 't niet, omdat je de verf, de kleur nog niet machtig bent.

Hij sprak nog heel lang met me, maar dat eene vergat ik niet: ,,soms zou je wel iets willen schilderen, maar dan kun je 't niet, omdat je de verf, de kleur nog niet machtig bent.''

En als ik dan terug zie op de beelden, die ik getracht heb voor u op 't doek te brengen, dan zie ik ook, dat kleur en leven er ten eenen male in ontbreken, en dan ontzinkt me de moed om verder te schrijven. Ach, toen ik begon, leefde er zooveel hoop in mij, maar nu, nu zie ik, dat ik niet in staat was, mijn Ina te schilderen, en u belangstelling voor haar in te boezemen. Er daarom zal ik eindigen gaan, en u niet langer meer met mijn geschrijf vervelen'' —

En haastig spint hij, na deze ontboezeming aan zijn verhaal voort en maakt het zoo spoedig mogelijk af.

Neen, deze auteur moet nog alles leeren, maar hij behoeft den moed niet op te geven. Hij ziet zijne fouten, en als hij nu eens ijverig en zorgvuldig aan het werken gaat, wie weet...

Maar de eerste jaren mag hij niet voor den dag komen; eerst wat levenservaring, wat karakterstudie, wat compositieleer, wat taal- en stijl-begrip zien op te doen, en dan — als hij nu toch een-

maal zijn zinnen op de schrijverij gezet heeft — dan kan hij het nog eens probeeren. Gaat het niet, dan is dat nog geen doodelijke wonde; er is zooveel, zooveel beters in de wereld te doen.

M. WALRE.

VARIA.

Konrad von Bolanden

is in Juni overleden in den gezegenden ouderdom van bijna 92 jaren. Hij was zeer zeker een der schrijvers voor het volk, die het grootste succes mocht boeken van alle Katholieke schrijvers in Duitschland gedurende geheel de 19de eeuw Hij heette eigenlijk Jozef Bischof en was priester, maar wijdde zich geheel aan de vertelkunst.

Een lange reeks van verhalen en historische romans heeft hij laten verschijnen, onder welke de beste zijn: Gustav Adolf, Barbarossa, Canossa, Urdeutsch, Savonarola. —

De laatste dertig jaren werd zijn talent vaak ontkend en de eertijds hooggeprezen romans als minderwaardig soms behandeld.

Een gezaghebbend man als M. Rabenlechner denkt er anders over en nog 6 Aug. 1919 schreef deze in de Weensche Reichspost: „Als schrijver van historische romans overtreft Bolanden in opzet en talent van uitwerking al zijne jongere Katholieke collega's zonder éene uitzondering en mag hij aanspraak maken op den naam van waarachtig en veelbeteekenend dichter''.

Caillaux.

Wie belang stelt in deze „affaire'' uit het land der „affaires'' en over den onsympathieken man alle inlichtingen wil hebben, leze: door Paul Vergnet zijn drie boeken geschreven: 1e *Joseph Caillaux* — 2e *l'Affaire Caillaux* — 3e *Joseph Caillaux devant la Haute Cour*, dat ter perse ligt en de trilogie over dezen politieken aventurier zal voltooien. (uitgave: la Renaissance du livre, Paris.)

Paul Bourget.

is een bestrijder van het naturalisme. Als psycholoog tracht hij de handelingen zijner menschen te verklaren uit hun karakter. Zijn *Psychologie de l'amour moderne* verklaart menig vrouwenkarakter door hem geteekend.

Anatole France (1844)

Ziet het leven en beweeg om zich heen en lacht er mee. Hij is een volslagen heiden, die het Christendom belachelijk zoekt te maken en met innig genoegen, en zonder eenige terughouding, de zonden der liefde beschrijft. Men roemt hem een fijn stilist.

Jules Lemaitre.

Schreef verschillende bundels *Les contemporains*, waarin hij even als voorheen ten onzent Busken Huet, zijn schrijvende tijdgenooten beoordeelt. Eveneens liet hij een aantal deelen na: *Impressions de théatre*, geestige schetsen over het tooneel.

Edmond (1822—1896). **Jules de Concourt** (1830—1870).

Zij werkten tezamen. Nadat zij de groote lijnen van een werk hadden aangegeven, toog ieder afzonderlijk aan den arbeid en wat zij te voorschijn brachten werd later tezaam gesmolten. Zij waren brutale naturalisten. Op historisch- en kunstgebied hebben zij goede studiën gegeven. — Edmond, die het langst leefde, stichtte de Académie Goncourt, een tegenhanger van de Académie francaise.— Hij, die lid is van de laatste, kan geen lid worden van de Academie Goncourt. Deze bestaat slechts uit 10 leden, die elk 6000 frcs. inkomen genieten. Het eerste tiental werd door Edmond de Goncourt zelf aangewezen en zij waren: Zola, Daudet, Huysmans, Margueritte, Geffroy, Mirbeau, de beiden Rosny en Céard. Eerst in 1902 kwam de Académie Goncourt werkelijk tot stand. De boeken die heden ten dage nog verschijnen met de vermelding dat zij den ,,prix Goncourt'' hebben gewonnen, verdienen over het algemeen uit zedelijk of godsdienstig oogpunt geene aanbeveling.

Victor Hugo.

De man der duizelingwekkende verbeeldingen. Het lijdt geen twijfel dat zijne fantaisie soms ziekelijk overspannen was.

In het voorwoord van zijn *Notre-Dame de Paris* (Index) vertelt Hugo: dat hij op een der torenmuren het grieksche woord vond geschreven, dat ,,noodlot'' beteekent. Later was het uitgewischt. De man, die dit woord heeft geschreven, is verdwenen, vele eeuwen geleden —; het woord, dat hij schreef op den muur, is eveneens verdwenen; de kerk, op welks muur het woord geschreven stond, zal ook eens verdwijnen. — Noodlot... dit woord is de aanleiding tot den roman. Dit teekent Hugo. Een enkel woord zette zijne verbeelding aan het werk. —

Oorlogsrecht

Van Professor Bittremieux te Leuven is verschenen *Lessius et le Droit de Guerre*. Contribution à l'histoire des doctrines théologiques de la guerre (Bruxelles. Dewit. 1920). Ofschoon wij niet gelooven dat al het getheologiseer over den oorlog ooit een uitbarsting heeft of zal voorkomen, wijzen wij toch op dit boekje, omdat Lessius (1592) hier spreekt van de voorbeelden uit het oude Testament, waarmede tijdens den jongsten oorlog zelfs van Katholieke zijde de Duitsche inval in België werd verdedigd (Wij herinneren aan het schandelijke, warhoofdige pamflet van 1917: ,,Waar-

om? Een bezadigd woord door een katholiek".) En vooral omdat Bittremieux het dwaze aantoont van zich te beroepen op dergelijke teksten.

Stendhal (Henri Beyle). (1783—1842).

Werd aanvankelijk weinig gewaardeerd, en hij zelf beweerde „je serai compris vers 1880"; dat was zoo. De man is erg pessimistisch, en hooghartig ironisch. Van hem is de uitspraak, welke door zooveel godshaters later werd aangehaald: „la seule chose, qui excuse Dieu, c'est, qu'il n'existe pas". Hij is een zeer gevaarlijk schrijver.

Alphonse Daudet(1840—1897)

In 1866 gaf hij *Le petit chose,* een mooi en gevoelig boek. In zijn bundel *Lettres de mon Moulin* biedt hij een verzameling schetsen, waaronder meer dan eene onvergankelijk zal blijken.

L'Immortel (1888) is een vinnige satyre op het leven en streven der „Académiciens" Kostelijk is zijn humor en lachende spotternij in *Tartarin de Tarrascon.*

Charles Sainte-Beuve.

Gaf een drietal bundels gedichten. Zijn naam heeft hij echter vooral te danken aan zijne kritieken: *Portraits litteraires, Portraits contemporains, causeris du Lundi, Nouveaux Lundis,* alles bijeen meer dan 30 deelen, vormend eene tamelijk doorloopende geschiedenis der Fransche letteren in monografieën.

Achteloosheid bij 't spreken en schrijven is de titel van een artikel in 1883 door M. J. Koenen geschreven in „Noord en Zuid".

Wij lezen daar: „En let eens op de vervoeging der werkwoorden, lezer. Eene jonge dame verontschuldigt zich door te zeggen, dat zij niet heeft *gekunnen.* De Hollanders hebben meestal *gerezen,* en als ze een verre reis ondernemen, gaan ze op hun gemak in de coupé *leggen;* of wel ze vertellen u met 't onnoozelste gezicht, dat zij hun hoed ergens hebben *neergelegen.*" Het is er niet beter op geworden; de taal groeit buiten haar krachten.

Politieke tinnengieter (of kannegieter).

Dit woord hebben wij door de Duitschers waarschijnlijk te danken aan het bekende tooneelstuk van den Deen Holberg (al bijna een paar eeuwen geleden) en getiteld: „Der politieke Kandestöber", waarin hij een tinnengieter (tinnen kan), die er absoluut geen verstand van heeft, het hoogste woord over politieke aangelegenheden laat voeren.

Uievellen.

Met Frits, op blz. 4 van den „Havelaar", geloof ik dat men, als 't er wat op aan kwam, *Uhlenfeldtjes* zou behooren te schrijven, omdat volgens de traditie het gebruik van zulke suikerplaatjes door zekeren Uhlenfeldt — ik meen, dat hij Deensch gezant in den Haag was — zou ingevoerd zijn. Ziedaar alzoo een diplomaat, die z'n naam op onschuldige wijze heeft weten te vereeuwigen; zoetigheid zij zijner assche! (Aant. bij *Ideën* 510, IIde Bundel—Multatuli.) Het is mogelijk. Maar wij moeten er aan denken dat Multatuli heel wat beschouwingen op taalgebied (gelijk op alle ander gebied) ten beste heeft gegeven, die niet door den beugel kunnen.

CORRESPONDENTIE.

Brieven, voor deze rubriek bestemd, te adresseeren:
Redactie Boekenschouw, Heerengracht 415, Amsterdam.
Verzoeke duidelijk en beknopt de vraag te stellen en steeds te onderteekenen met vollen naam en aanduiding van woonplaats.
In ons antwoord geven wij alleen de voorletters aan.

W. H. te R. Wij hebben het inderdaad vergeten. Maar als u schrijft: „dat wel te hebben gedacht", zouden wij u het versje van Van Alphen in het geheugen brengen:

Zeg, laat u dit geval dan leeren,
Mijn lieve Jan
Dat een verstandig mensch geen dingen moet begeeren,
Die hij te voren weet, dat hij niet krijgen kan.

B. L. te Gr. De een praat den ander na; maar lees en denk zelf eens en gij zult tot de bevinding komen dat Potgieter toch werkelijk geen *dichter* van beteekenis is en hij zelden kans ziet een zuiver vers te schrijven.

W. R. te A. Er bestaat een boekje van natuurkundige proeven (2 dln.) „Ik kan goochelen" is de titel — uitgever kan ik op 't oogenblik niet achterhalen. Een klein boekje door J. Faber: „Natuurkundige proeven thuis" is zoo juist verschenen (Ahrend, A'dam f 0.75.)

B. D. te G. „Percy Brebner: De dame in het grijs" stond in het Handelsblad met den titel: „Het grijze schoentje". Er wordt een gemeene, moordende, intrigeerende monnik in afgebeeld. Idioot.

J. H. te R. „Offers der zonde" zullen wij u volgend nummer besproken. Strekking goed, maar daarom is het boek nog niet goed. (Reeds in dit nummer behandeld.)

DANTE-VIERING.

Het Italiaansche Roode Kruis zal tegen December a.s. uitgeven een kalender, geheel gewijd aan de herdenking van Dante. De meest bevoegde geleerden (en dat is een niet te onderschatten feit, als men ziet hoe vaak op huldigingsdagen met een grooten doode wordt gesold door volslagen onbeduidende maar eerzuchtige kwibussen, die daardoor hun naam in de krant krijgen en, wie weet, door velen wellicht gedurende een paar weken voor „mannen van beteekenis" worden gehouden)... De zin is te lang en ik begin opnieuw: De meest bevoegde geleerden hebben medegewerkt aan het opstellen van den tekst, terwijl een bizondere zorg wordt besteed aan de uitvoering.

Ofschoon wij nog geen specimen van dit werk onder de oogen kregen, gelooven wij toch te mogen vertrouwen, gezien de namen van medewerkers en de voorname Vereeniging, die het werk de wereld inzendt, dat hier een degelijke jubileum-uitgave mag worden verwacht.

Dokter H. Spoorenberg te Eindhoven deelt ons mede dat de prijzen voor het Buitenland zijn 15, 30 of 70 Lires naar gelang de uitvoering. De baten der uitgave zijn bestemd voor de Vredes-werkzaamheden van het Roode Kruis. De inteekening is opengesteld bij de Administratie, Via Maschera d'Oro — 20 Roma. Genoemden dokter werden inteekenlijsten toegezonden met het verzoek te willen medewerken aan de verspreiding van den Kalender hier te lande, waartoe hij zich bereid verklaarde en derhalve inteekeningen en gelden aan zijn adres kunnen worden gezonden: H. A. J. M. Spoorenberg, arts, Rechtestraat 30, Eindhoven. R.

HET OCCULTISME IN ROMANS.

(Naar Dr. Aloys Hirsing.)

Daar, zooals bekend, het occultisme, de theosophie en meer van die twijfelachtige ersatzmiddelen voor waren godsdienst, in de laatste jaren zich een menigte aanhangers verworven hebben, zal het niemand verwonderen, wanneer ook de romanliteratuur door deze, nu juist niet verkwikkelijke denkbeelden, besmet

werd. Merkwaardig is het hierbij eens na te gaan welke forsche eischen aan het verstand en vernuft onzer hedendaagsche lezers gesteld worden. Een zondvloed van bijgeloof en onzinnigheden krijgt men te verzwelgen. En zij, die zoo uiterst vrijgevig zijn met de zonderlingste voorstellen, zijn over het algemeen juist degenen, die uit naam van het nuchter verstand tegen de christelijke dogmata durven optornen. Daar is b.v. een boek van Ferdinand Runkel verschenen *Das rote Brevier*, een mystieke roman (Leipzig, Grunow) dat een typisch voorbeeld van dit slag van literatuur is. De schrijver heeft inderdaad een groot kunststuk volbracht, dat niet zoo licht overtroffen zal worden. In 305 blz. heeft hij zoo'n menigte phantasiën en tastbare malligheid saamgebracht, dat een vollediger werk op dat gebied moeilijk tot stand te brengen is. In de bijliggende „waschlijst" betoogt hij, dat zijn roman het bewijs levert „wie es mehr Gewalten zwisschen Himmel und Erde gibt als der einfache Mensch sich träumen läszt" Juister zou hij allicht hebben kunnen zeggen: dat menige romanschrijver meer domme kletspraat bij elkaar kan schrijven, dan een normaal mensch verwerken kan. Deze schokkende, geestvolle geschiedenis handelt namelijk over een rood brevier, dat op de huid geschreven zou zijn der ezelin, die den Heiland op Palmzondag gedragen heeft. Van alle personen, die in het boek voorkomen, is deze ezelin het eenige normale schepsel. En daar menschen voor den gang van de, in geweldige sensatie zich afspelende handeling niet voldoende zijn, worden duivelsche geesten te hulp geroepen, om een jong Duitsch geleerde, die het genoemde roode brevier gekocht had, dezen schat weer afhandig te maken. Het is eene opluchting, als men eindelijk ervaart, dat den duivel dit niet gelukken zal, en de mensch, die dit boek te lezen heeft, daarmee gelukkig klaargekomen is. 't Is te hopen, dat de blijkbaar geniale schrijver zich zoo spoedig mogelijk een ander literair arbeidsveld tracht te ontginnen.

Zonder twijfel gloorde voor de Duitsche occultisten een nieuw morgenrood, toen hun eene vertaling van de volledige werken van den Franschen magiër Sar Péladan aangekondigd werd. De bekende Strindbergvertaler, Emil Schering, heeft deze reuzentaak op zich genomen. Gelukkig Duitschland! Nu mag men het vredesverdrag van Versailles gerust vergeten! In de aankondigingen werd Péladan als één der „führenden Geister Europa's" geprezen, naast Strindberg en Tolstoi gesteld,

door Maximiliaan Harden als „starker Dichter für Europäer" betiteld. De Duitschers zijn nu eenmaal toch, op z'n zachtst uitgedrukt, de goedmoedigste aller Europeanen. Heel naif vind ik het als de ondernemende vertaler in allen ernst bemerkt, dat juist zooals Péladan in den oorlog stierf, zoo ook het Duitsche vaderland ten onderging. Van de hongerblokkade tegen Duitschland had deze Europeaan en Péladanvereerder wellicht nooit iets vernomen. Een deel van Péladans'oeuvre is in den hoogst onverkwikkelijken roman *Der Sieg des Gatten* (München, Georg Müller) reeds verschenen. Een Franschman vecht in dit verhaal met een ouden Neurenberger occultist om zijn vrouw. Het geheel is een geraffineerd mengsel van magie en toovenarij zonder eenige hoogere ideeën. Er zullen natuurlijk genoeg Duitsche critici gevonden worden, die over deze nieuwe, uit het buitenland ingevoerde aanwinst in extase zullen geraken; Péladan zal in het arme Duitschland zijne trouwen lezerskring vinden en mij zal men natuurlijk „pamphletistische Behandlung" van dezen grooten geest verwijten, omdat ik het waag, openhartig de meening te uiten, dat de Péladancultus in de tegenwoordige omstandigheden minstens een ergerlijke onbehoorlijkheid is. Maar ik zal mij met, naar ik hoop, een niet gering aantal Duitschers kunnen troosten, die evenzoo in deze importwaar geen smaak zullen vinden. Duitschland heeft tegenwoordig waarlijk aan ander voedsel behoefte dan aan deze occultistische brei.

Een niet gering voorstellingstalent misbruikt eveneens Arwin Steinart (F. A. Loofs) in zijn roman *Schwarze Strahlen* (Leipzig, Quelle u. Meijer). Een demonische vrouw brengt over de familie van een Hamburgschen schilder groot onheil, daar zij diens vrouw door haar somberen blik in haar ban dwingt. Dat zijn de „Schwarzen Strahlen" die het zieleleven der jonge vrouw vernietigen en haar wegdwingen van haren man. Het gelukt echter den schrijver niet deze hoogstonwaarschijnlijke gebeurtenis ook maar eenigszins waarschijnlijk te maken.

Geen lezer verliest er iets bij als hij van de lectuur van dit boek afziet. Des te meer moet men den misgreep van Armin Steinart bij de keuze van deze stof betreuren, daar hij vroeger door twee andere boeken de aandacht vestigde op zijn uitstekend schrijverstalent. Hij was tijdens den oorlog als officier van gezondheid te velde werkzaam en heeft zijn indrukken uit het oorlogsleven gegeven, die door hun ferme realistiek zeer waardevol zijn. Een

diep godsdienstig gevoel, dat meermalen doorbreekt, verraadt een gedachtegang, waarin de auteur zich vaak verlustigt. De vertelling *Auf der Folter* (Leipzig, Grethlein), waarin de vlucht van Duitsche krijgsgevangenen uit Fransche gevangenschap verhaald wordt, verheft zich hierdoor hoog boven het meerendeel van dergelijke geschiedenissen. Eveneens bevat de novellenbundel *Heiliges Leben* (Stuttgart, Cotta) naast andere opmerkenswaardige verhalen een innig-gevoelde schets *Die Brücke*, waarin de edelste menschelijke gevoelens zich in subtiele en scherp-geteekende voorstelling uitspreken.

Andere romanschrijvers hebben gepoogd het occultisme te bestrijden en het dwaze gedoe van theosophen en spiritisten in een scherp daglicht te stellen.

Hans Freimark, die door een bundel *Aufklärungs Schrifte* over moderne theosophie en occultisme naam maakte, deed dit voor eenige jaren in zijn roman *Der Meister* (Leipzig, Heims), die ons de stichting van een theosophiesche colonie doet beleven in de Zwitsersche Jura Monte Christo. De „Meister'' is de avonturier Jorda, die met zijn spreuken over „das heilige Leben'', met zijn voortdurend „das Leben will es so'' een aantal geloovige vereerders en vereersters om zich heen verzamelt. De auteur schijnt bepaalde toestanden op het oog te hebben; bij zijn „Meister'' denkt hij aan bekende persoonlijkheden, die zich in de laatste eeuwen wisten op te werken; ook zijn „klooster'' is niet een en al verzinsel zoodat het menige concrete voorstelling bevat. Als artiest is hij tamelijk onbeduidend, omdat de feiten en voorvallen niet doorwerkt zijn en het gemis aan compositie op gevoelige wijze de belangstelling afstompt.

Onder gelijkluidenden titel heeft *Franciska Bram* de roman van een spiritist beschreven (*Der Meister*, Köln, Bachem) waarover kort geleden Anton Wolf in de K. V. Z. (No. 465, 23-6'20) schreef. Alleen zij er hier nog aan toegevoegd, dat dit zeer goede werk een heilzaam tegengift tegen de spiritistische misbruiken biedt, omdat het duidelijk doet zien hoe het familiegeluk er door wordt ondermijnd. Overigens vinden deze misvormde godsdienstige gevoelens in zichzelf de beste weerlegging, daar zij niet in staat zijn eenigen waarborg te bieden waarnaar de smachtende zoekers onzer dagen allen verlangen. Dat vermag slechts de door het bovennatuurlijk licht bestraalde en door bovennatuurlijke kracht gedragen, ware godsdienst. — Breda. H. H.

VAN DE FRANSCHE LEESTAFEL.

LES ILLUSTRÉS POUR ENFANTS.

Lectuur voor de jeugd! Ouders en Opvoeders vragen er naar, en als zij werkelijk begrip hebben van hun verantwoordelijke taak, zullen zij moeten erkennen hoe moeielijk de keuze is.

Het is dan ook zeker geen overbodig werk dat P. A. de Parvillez S.J. heeft ondernomen, toen hij onlangs zijn boekje samenstelde, waaraan wij het een en ander gaan ontleenen. De titel luidt: *Les Illustrés pour Enfants.* Etude et Avis pratiques dediés aux Mères de Famille et aux Educateurs (Paris 6e, Rue de Vaugirard 77).

Uit de misdadigers-kroniek haalt de schrijver tal van voorbeelden, die duidelijk bewijzen hoe een boek, in de jeugd gelezen, de aanleiding werd tot vroege perversiteit. Het kind ondergaat zijn lectuur, het komt onder obsessie van het voorgestelde, dat moeten de ouderen nooit vergeten.

Ik voor mij ben van oordeel dat opvoeders en ouders, deze laatsten vooral, nooit een boek of tijdschrift in handen behoorden te geven van hunne kinderen, zonder zich van te voren te hebben verzekerd, en dan liefst door het zelf te lezen, dat het geschikt is. Het is bijna niet te doen in het algemeen regels aan te geven, wijl ieder kind zijn eigen aanleg en neigingen heeft en wat voor dezen onschadelijk is voor anderen noodlottig wezen kan.

Maar natuurlijk is het zeer goed mogelijk, vooral waar het tijdschriften betreft, het algemeene karakter aan te wijzen en afgaand op de beginselen, welke de Redactie huldigt en deze toetsend aan de praktijk, die blijkt uit de studie der verschenen jaargangen, aan te prijzen of af te keuren.

De Parvillez doet dat met zeer veel zorg en wij meenen goed te doen tot voorlichting onzer lezers zijne classificatie hier over te nemen.

I. Aan te bevelen: voor kinderen uit de goede volksklasse van 9 tot 14 jaren: *L'Echo de Noël* en *Ma Récréation.* Voor kinderen, die wat meer ontwikkeld zijn door hun omgeving of opvoeding, komt in aanmerking *La Semaine de Suzette* (voor meisjes van 8 tot 13) *Fils de France* voor jongens van 12 tot 17. De titel zou doen vermoeden dat het alleen voor Franschmannetjes kan

bestemd zijn, maar dat vermoeden zou voorbarig wezen. *L'Etoile Noëliste* en *L'Ami des Enfants* voor jongens en meisjes van 10 tot 16 ongeveer.

L'Echo de Noël, L'Etoile Noëliste en *L'Ami des Enfants* zijn zeer onderhoudend, maar hebben tevens een uitgesproken godsdienstige strekking. De drie andere genoemde uitgaven zijn wel van katholieken huize, maar dragen het teeken van hun afkomst niet zoo duidelijk ten schouw, dat zij in minder godsdienstige huisgezinnen zouden geweerd worden. En de schrijver geeft toe dat zij zóó in staat zijn door te dringen tot lezers, welke zij anders niet zouden bereiken, en in die jonge zielen iets goeds aan te kweeken.

II. GOED MAAR NEUTRAAL zijn *Les Livres roses, Le Pêle-Mêle, Les contes illustrées de nos Enfants, Ma Poupée, La Poupée Modèle, Les Belles Images, Diabolo-Journal, La Jeunesse Illustrée.* Wie uitsluitend deze lectuur aan zijn kind zou geven, doet het te kort. Van God en godsdienst wordt niet gesproken en wat erger is: de uitgevers maken van omslag of advertentieblad dezer periodieken wel eens gebruik om boeken aan te kondigen, die volstrekt te verwerpen zijn.

III. VERDACHT zijn om verschillende redenen de volgende: *Mes Belles Histoires* (niets tegen geloof of zeden, kaal neutraal, maar te veel belust op sensatie-verwekkende verhalen. *Les trois Boy-Scouts* verdient hetzelfde oordeel in nog sterker mate. *A l'Aventure* eveneens belust op sensatie, maar discht bovendien ook liefdesverhaaltjes op, hetgeen voor kinderen geen gezonde lectuur is.

Jim Button Bill heeft het voorrecht in alle punten, inhoud, vorm enz. een prul te zijn. Indianengeschiedenissen in afleveringen. *Le Bon Point amusant* is zeer weinig „amusant", vorm en inhoud nogal drakerig en weet niet altijd de neutraliteit te bewaren.

Le Petit Monde is méér dan verdacht, het propageert beginselen, ijvert voor boeken, infiltreert gedachten, die eenvoudig slecht zijn te noemen.

IV. SLECHT. Slecht zijn de volgende om verschillende redenen, die wij het de moeite nauwelijks waard achten, hier op te geven. *Le roman policier* (collectie brochuurtjes, wekelijks verschijnend. *Les grandes aventures de Jim Kannah, le roi du Far-West* en *Les Grands Romans Populaires, Ricardo Gomez, le roi des detectives* zijn eigenlijk colportage-romans, die in wekelijksche afleveringen aan

den man worden gebracht. Zij schijnen meer als volks- dan als kinderlectuur te zijn bedoeld. Slecht zijn zij omdat ze behooren tot de echte Schund, de prikkellectuur; moord en doodslag zijn schering en inslag; allerlei misdaden, niet ontwarbare imbroglios houden den lezer aan het lijntje. De uitgave is onverzorgd, de druk vol fouten.

De titels welke wij ten slotte nog noemen, behooren alle zonder uitzondering tot uitgaven van Offenstadt te Parijs. Dat zegt al veel. Deze Duitsche jood heeft door zijn pornografische publicaties (boeken en tijdschriften) meer kwaad gedaan aan Frankrijk dan ooit het Duitsche leger deed. Meermalen werd hij ook veroordeeld om zijn schunnige uitgaven.

Sciences et voyages (schijn-wetenschap) *Lili, Fillette, Le Cri-cri et la Croix d'honneur, Le Petit Illustré, Collection d'aventures, L'Intrépide, L'Epatant* (een handboekje voor apachen of die het willen worden).

Geeft uwe kinderen het beste; bescherm hen, want zij kunnen het zelf niet, tegen het slechte. R.

WAT ANDEREN SCHRIJVEN

Uit Boeken, Tijdschriften en Bladen.

Studien brengt ons een artikel van Mr. J. Beuns over *Zondagsheiliging en de Wet*. Schrijver herinnert aan de bestrijding van liberale en socialistische zijde, die het wetsontwerp ondervond.

Voor den katholiek ligt het verplichtend karakter der Zondagsrust in een gewoonte-recht, gesanctionneerd door de kerkelijke autoriteit. Het is historisch en dogmatisch onjuist om het karakter van de Zondagsrust te doen bepalen door de Mozaische wetgeving.

Gegeven de toestand der geesten, hoe moet de houding zijn van de Overheid tegenover de Zondagsviering? Voor een rechtsche regeering is het eenigszins de positie van een geloovigen huisvader, die het recht mist, om andersdenkende onderhoorigen tot godsdienstbelijdenis te dwingen. De wetgever moet zijn onderhoorigen in de gelegenheid stellen om den Zondag te heiligen volgens hunne overtuiging en degenen, die door de lichtzinnigheid van anderen belemmerd worden, te helpen.

Beuns gaat de verschillende artikelen van het wetje na en oefent hier en daar lichte kritiek.

Dr. W. Mulder voltooit zijn studie over den dramaturg *John Millington*, wiens invloed hij meent dat ontkerstenend op erland moet hebben gewerkt.

Mr. A. Borret laat de lezing afdrukken, waarmede hij den socialen cursus voor vrouwen opende, die in Juli te Tilburg werd gehouden. Hij wijst er op dat in den tegenwoordigen maatschappelijken toestand der vrouw veel is, wat men uit Christelijk oogpunt anders zou wenschen. Maar wij hebben den toestand eenvoudig te aanvaarden als een feit: zij is nu eenmaal eene meer op den voorgrond tredende plaats in de samenleving gaan innemen: in allerlei betrekkingen, in wetenschap, in sociale actie, zelfs in politiek.

De meer concrete omschrijving van hetgeen in den tegenwoordigen tijd de roeping der vrouw is, zal inhouden haar medewerking aan het doen herleven van het beginsel der saamhoorigheid in de maatschappelijke verhoudingen. De plicht, welke deze saamhoorigheid oplegt, heeft een positieven en een negatieven kant.

De negatieve kant is, dat wij ons geen handelingen veroorloven, die met de saamhoorigheid, in den ruimsten zin, niet in overeenstemming zijn te brengen (ontwrichting van familieleven, onzedelijke mode, genotzucht, weeldevertoon enz. enz.). Nadere uitwerking van den positieven kant der taak wil de spreker niet ondernemen wijl hij dan, in strijd met de bedoeling zijner inleiding te veel in bizonderheden zou moeten afdalen.

In *De Beiaard* geeft Dr. G. Brom een fragment eener Kerkbeschouwing, bij 't vijftiende eeuwfeest van den Kerkvader *Sint Hieronymus*. Hieronymus had geen minder rebels temparement dan Luther, en hij werd een heilige leeraar van de Kerk. Wat een overeenkomst in aanleg, wat een onderscheid in uitkomst! De een mager van 't vasten afgebeeld, terwijl hij zich met een kei de bekoringen van 't lijf afslaat, de ander niet bepaald geestelik voorgesteld, wanneer hij de duivel buiten zich met een inktpot denkt te raken, hebben beiden om hun heroieke houding de kunstenaars geinspireerd, de asceet vooral de schilders en de revolutionaire biezonder de dichters. Traditioneel zit Hieronymus, met een purperen mantel slordig om zijn verstorven lichaam en een kardinaalshoed verachtelik op den grond, te studeren, liefst in 't onderzoek van 't geweten, dat Luther op 't toneel voorbarig uitschreeuwt. Alle twee hebben een Oud-testamenties voorkomen van dreigende profeten in de woestijn, prikkelbare slachtoffers van een vervallen beschaving als ze blijven.

Ze vieren een even onrustige drang naar de cel als naar de markt uit; een preek gaat hun minder natuurlik af dan een brief, ze bemoeien zich met ieder ding, vechten tegen ieder mens, al is hun toon van hun publiek afhankelik. Want Hieronymus drukt zich zo retories, Luther zo drasties mogelik uit. Ze moeten immers de mensen met uitersten tarten, ofschoon ze bezorgd blijven voor hun effekt op de wereld, waarvoor ze onverschillig doen. Geboren schrijvers, meer dan denkers, herhalen ze luidruchtig, hoe ijdel het schrijven is". Men bedenke wel dat deze karakteristiek niet is van den *heiligen* Hieronymus. „De Kerk.

vader vond tenslotte zijn evenwicht binnen vaste polen: de Eeuwige Stad en de woestijn, autoriteit en ascese. Hij beleefde ook eèn tijd van gisting en ontbinding, maar wist nieuwe krachten te sparen tot verzoening van de woelige volken; hij scheen Rome providentieel te verlaten, om uit de verte nog de eenheid te bevestigen. Luther daarentegen voelde wellust in een rampzalige scheuring, die heel Europa wapenen moet".

Dante Vrijmetselaar vraagt A. van Delft. Rossetti beweerde 't en schreef geleerde boeken die Karl Witte afwees als „brillanten Unsinn!" Aroux beweerde 't na hem, maar Boissard wees zijn betoog af als: interpretations fausses etc., Rensburg roept het na van deftigen katheder, maar P. Molkenboer jaagt hem als litterair dadaist uit het heiligdom van Dante's Divina Commedia."

Maar nu komt in 1919 de bibliothecaris te Rotterdam, J. van Dijk, met een werk voor den dag, dat heet „Een boek voor Dantestudeerders en Vrijmetselaren". Alsof hij zeker van zijn zaak is, beweert hij niets meer of minder dan: „Dante stond tot een geheim genootschap in betrekking, was er hoogst waarschijnlijk lid van en het rituaal van deze geheime orde, hetwelk een wonderlijke overeenkomst vertoont met dat van Schotsche Vrijmetselaars, heeft hij op verborgen wijze in de Divina Comedia neergelegd". Ik dacht eerst dat de heer van Dijk wilde bewijzen dat Dante behoorde tot de een of andere witte loge, gelijk wij dat indertijd bewezen van Joseph de Maistre. Maar... wat van Dijk bedoelt en wat hij daaromtrent te berde brengt, is zoo grandioos onnoozel, dat hij in dezen tijd van duur papier en bovenaardsche drukkosten, eigenlijk veroordeeld moest worden tot een paar weken eenzame opsluiting, omdat hij zooveel materiaal en menschenarbeid heeft verspild aan zijn belachelijk schrijfsel.

Toch, zegt Van Delft: „Dat Dante dus ook bedoeld kan hebben: ik hervorm mij in 't Donker Woud d.i. als ongeloovige was ik in een geheime secte verdoold, 't zou geen wonder zijn, en evenmin, dat daarvan sporen en insinuaties in de Div. Comm. liggen verheimelijkt. Doch op te zetten, gelijk v. Dijk, en beredeneeren zooals hij, dat is van katholiek standpunt onwetend en van maconniek standpunt willekeurig".

Voor mij blijft het ook nog een groote vraag of wij iets weten over het bestaan van vrijmetselaars, (in den eigenlijken zin van het woord) ten tijde van Dante. Dat er toen geheime genootschappen hebben bestaan zooals altijd, heel de geschiedenis door, dat is natuurlijk; maar om die nu maar te vereenzelvigen met onze vrijmetselaars-vereenigingen, dat is nogal kras.

In *Onze Eeuw* een wijsgeerige studie over *Vertrouwen* door Dr. A. de Sopper. Van Felix Rutten een tooneelspel in één bedrijf: *De Dijkbreuk*. Ik geloof dat Rutten hier een genre heeft ontdekt, waarin hij kleine meesterstukjes kan leveren, die langer zullen leven dan zijn grooter tooneelwerk.

Ibsen en Heijermans worden door Jan de Vries vergeleken. „In 1868 bond het Engelsche Parlamentslid Samuel Plimsoll den strijd aan tegen de reeders, die gewetenloos niet-zeewaardige schepen uitrustten in de hoop, dat ze op zee in stormweer zouden vergaan". Dát motief behandelen Ibsen in „Steunpilaren der Maatschappij" en Heijermans in „Op Hoop van Zegen". Een drama van Ibsen is een zeer-intellectueel en fijn genot; maar een drama van hem te zien ontstaan is een openbaring van onvermoeide schoonheid. Die gave opbouw van steeds-rijker werk, dat langzaam-aan groeien van de groote gedachte, die alles beheerschen zal, dat boetseeren aan het steeds in naaktere werkelijkheid oprijzende beeld is aangrijpender nog dan het kunstwerk zelf". Bij Ibsen lost zich in dit spel alles op in verzoenenden geest. Zoo is ook het heele drama burgerlijk doordacht en uitgewerkt; we hebben hier nog niet den revolutionairen Ibsen der latere stukken." —

Wel heel wat anders, dat ras-echte Hollandsche spel van de zee, Heijermans „Op Hoop van Zegen". Wat een temparement, wat een dramatische effekten, wat een tooneeltechniek — een stuk van den modernen tijd met zijn begeerte naar hevige sensatie, het levendig geëmotioneerde."

„En niettemin... Als de hoog-laaiende geestdrift is gezakt, de heftige bekoring van het aangrijpende spel is voorbij, dan staat achteraf het drama in zijn klare, naakte omtrekken voor onzen geest. Maar dan ook besluipt ons de twijfel, of het toch zoo heel goed was, want het heeft een leegte in ons achtergelaten als een ontnuchtering na het weelderig genot, verslapping na overprikkeling. Het is te véél werkelijkheid en te weinig kunst. „De menschen in het stuk zijn zoo hopeloos mensch; zielen en zieltjes met hun haat en hun genieperige wreedheid. Ze ontroeren niet meer, omdat ze te klein zijn; ze jagen niet meer op tot verontwaardiging, omdat hun daden te gemeen, te brutaal zijn. Och wat, realisme — words, words! Het is evengoed romantiek, zwoele romantiek met vooral sentimentaliteit, melodramatisch en onecht, dat stuk met zijn duivelen en engelen, zijn heel-goede en heel-slechte menschen".

„De indringende kracht van een Ibsen-drama; de noodlottige zekerheid, dat het zóó is, als Ibsen het ziet en zegt, de onafwendbare logica van de handeling, missen we bij Heijermans. Hij bestormt ons gevoel wel heel onbesuisd, maar hij verzuimt tegelijk ons verstand, dat nuchter blijft vragen, te overtuigen".

Ons lijkt deze parallel tusschen beide tooneeldichters zeer juist en scherpzinnig getrokken.

Uit de vele, en dikwijls onder een of ander opzicht merkwaardige artikelen, die *Wetenschappelijke Bladen* uit buitenlandsche tijdschriften heeft saamgelezen, halen wij naar voren het opstel over *Guy de Maupassant* door Benedetto Croce en *Iets over Stendhal* door Nicolas de Ségur.

„Onder de moderne dichters is er zeker geen die den naam van „argeloos dichter bij uitnemendheid" meer verdient dan de zéér Parijsche, onafhankelijke, vunzige, spotzieke, sarkastische novellenschrijver Guy de Maupassant. Argeloos en onschuldig in dezen zin, dat hij geen flauw besef heeft van het bestaan van wat men geestelijk en redelijk streven van den mensch noemt, van waarheidszin, zuiverheid van wil, strengheid van den plicht, van een godsdienstige opvatting der werkelijkheid; hij kent geen moreele worstelingen, noch intellectueelen strijd, door welke deze idealen gevormd worden en krachtig opbloeien. Hij is een en al zinnen en hij geniet en lijdt veel meer dan hij geniet, maar alleen als zinnelijk wezen".

„In zijn wereld van genot en van de smart van het genot bestaat God niet. Wel doet zich telkens een vorm voor van iets bijzonders en wonderlijks, maar bovennatuurlijk is zij niet en zij bestaat in vreemde onrust en angstgevoelens, in hallucinaties, in nachtmerries, in het wonderbaarlijke van den altijd dreigenden waanzin. (Men weet dat de Maupassant als krankzinnige de laatste jaren heeft moeten leven en zóó gestorven is. P.).

Wat wij aanhaalden is juist van oordeel; wat de schrijver nu laat volgen is echter volkomen onwaar: „En, omdat hij dichter is, geeft Maupassant, die niet anders kent dan stof en zinnelijkheid en niet anders teekent dan de huiveringen van het lichaam en de stuiptrekkingen der zinnen, in zijn voorstellingen zooveel objectieve waarheid, dat door middel van het lijden, het medelijden en de walging, de zedelijke idealen worden wakker gemaakt en naar voren komen". Neen, Maupassant is door zijn ongebreidelde zinnelijkheid integendeel den meesten lezers noodlottig.

En Stendhal! „Stendhal, die zich door zijn tijdgenooten verkeerd begrepen, daarna verlaten, nog later vergeten voelde, voorspelde: „Ik zal een weinig succes hebben in 1860. In 1880 zal „La Chartreuse" gelezen worden". En dank zij Taine, dank zij Paul Bourget en nog eenige anderen, werd zijn voorspelling bewaarheid. De vermaardheid, die hem langen tijd in den steek had gelaten, werd ten slotte zijn deel, zooals hij zelf voorspeld had".

„Zooals het gaat met alle verlegen menschen, met de zenuwachtigen en de droomers, verborg Stendhal zijn ware persoonlijkheid, wendde hij cynisme voor en minachting, beweerde hij schijnbare ongerijmdheden, prees hij schijnheiligheid aan. En zoo bracht zijn hartstochtelijk temperament hem langzamerhand tot een soort van weloverdacht, ernstig comediespel, dat al zijn denken op den duur in beslag nam, evenals zijn geheele zielkundige kennis, en dat als een tweede natuur voor hem werd. Daar hij ziekelijk vatbaar voor indrukken was, bestudeerde hij de middelen, om koel te lijken. We zullen hem als een Don Juan over zijn veroveringen hooren spreken, terwijl hij de meest verlegen, de meest bescheiden en de meest door twijfel vervolgde minnaar is. — Eigenlijk een

schichtig paard, terwijl hij vermetel wilde schijnen, een wezen, dat voortdurend de eenvoudige werkelijkheid verwarde met de onstuimige droomen van zijn verbeelding: ziedaar Stendhal. Dit was ook de voornaamste bron van zijn talent en bepaalde de richting, die dit talent zou kiezen''.

Het Tijdschrift voor R. K. Ouders en Opvoeders blijkt zijn taak op praktische wijze te vervullen. De laatste afleveringen brengen vervolgartikelen over *De Ouders en het Onderwijs, — Zelfopvoeding, Opvoeding door middel van kinderjuffrouw of kindermeisje.* In *Zelfopvoeding* (III) komt deze waarschuwing voor met een citaat ontleend aan de Ned. Kath. Stemmen, Juli 1920: ,,Sportliefhebbers, neemt mij niet kwalijk dat ik het zeg, de sport heeft zich helaas grootendeels ten dienste gesteld van de vrijmetselarij, die gezworen vijandin van God en Kerk. Ziehier welke aansporing de Hooge Raad der vrijmetselarij tot de loges der geheele wereld heeft gericht: ,,Om de Katholieken langzamerhand maar zeker van het kerkbezoek te vervreemden, zult gij zorgen feesten uit te vinden, gelegenheden tot vermaak in het leven te roepen, *welke gij geregeld op Zondag zult stellen.* Op Zondag ook verkoopingen, kermissen, wedstrijden, die het volk moeten lokken van de broeinesten van het bijgeloof (dat zijn onze kerken!)... *Laten wij den Zondag verleeken, hem aan den godsdienst onttrekken en hem wijden aan het vermaak.*

In *Der Gral* vinden wij afgedrukt eene lezing van P. Maurus Carnot: *Eine Enrica von Handel-Mazzetti-Stunde.* Hij is van oordeel dat zij onder alle vrouwen der duitsche en misschien der ,,Weltliteratur'' den krans verdient. Wat den vorm aangaat, erkent zij zelve, geleerd te hebben van Homeros, Dante, den Bijbel en de ,,Nibelungen'' en zij mocht van zich zelve getuigen: *Ich bin Volksepikerin.* En dan beantwoordt hij de vraag: Hoe kwam het dat Kasper Decurtins Handel-Mazzetti van Modernisme heeft beschuldigd? Bremond in zijn boek ,,Inquiètude religieuse'' had over ,,Jesse und Maria'' van Mazetti gesproken, als als over een boek dat modernistische elementen bevatte en Descurtins, de temperamentvolle bestrijder der modernisten, zette zich, aldus bevooroordeeld, aan de lezing van den roman.

Josef Müller voltooit zijn onderzoek naar *Schillers weltanschauung.*

De scepticus Schiller had geen positieve idealen en moest die van anderen gebruiken om in dichterlijke begeestering te kunnen geraken. Vandaar ook zijn zoeken naar historische figuren en toestanden, het antiquarische, het onechte enthusiasme voor de klassieke en romantische tijdperken. Het zou voor Schillers roem bevorderlijker zijn geweest als hij zich niet zoo bemoeid had met onderwerpen, die hem geheel vreemd waren. Zoo ontstonden slechts werken, die bij al hun vormschoonheid en rhetorische praal koud aandoen. Zoowel de mythologische draperie zijner gedichten als de katholiseerende tendenz sommiger dramas is maar een masker.

De schrijver is van meening dat het altijd verkeerd is, als een moderne dichter historische stukken schrijft. Hij is het eens met Ibsen. Een dichter behoort slechts een onderwerp te nemen uit zijn eigen tijd en is alleen daartoe ook in staat; want de taal van het verleden spreken en zich verplaatsen in een gedachtenwereld, waarin men vreemd is, is een dwang, die zich wreekt aan het kunstwerk.

En hoe kunnen de toehoorders belang stellen in dingen, die geheel buiten hun ervaring liggen. — Ik geloof dat de schrijver zijne stelling moeilijk zal kunnen verdedigen. Er is wel iets van aan, maar als het algemeen menschelijke maar genoeg op den voorgrond treedt, vergeet men de vreemde omgeving en toestanden, welke bij slot van rekening toch slechts secundair zijn.

Groot Nederland geeft hoofdzakelijk novellen of romans. *Angst* door Brandt van Doorne, het 2e deel van Cyriel Buijsse's *Zooals het was*, met kleine schetsen van Carry van Bruggen die nog steeds, hoewel nu mevrouw Pit, den naam van haar eersten of tweeden echtgenoot als schrijfster schijnt te blijven dragen; gedichten van Laurens v. d. Waals en het zwaarwichtige studie van Frans Coenen over *De tachtiger Beweging*. Hij haalt fragmenten aan uit de geschriften van Frans Netscher en vergelijkt deze met beschrijvingen van Justus van Maurik en Werumeus Buning door hem „gemoedelijke kletsers'' genoemd en bespreekt dan weer uitvoerig Van Deyssel's *Liefde*, dat hij noemt een program zoowel als een kort begrip van de Tachtiger kunst, een proeve van haar vermogen en falen, het tragisch resultaat van haar bedoeling en verwerkelijking. De studien worden voortgezet.

In *de Opbouw* vinden wij het volgende oordeel van Herman Poort over *De Paradijsvloek* van Alph. Laudy. Hij verhaalt eerst van het buitengewone succes dat dit tooneelspel ten deel viel om dan voort te gaan:

Ik wil onmiddellijk eerlijk erkennen dat ik dit enthousiasme niet deel en het zelfs niet vermag te begrijpen. Want wel is dit stellig een werk, dat zéér buitengewone qualiteiten bezit, en wel stijgt het in kracht en schoonheid verre uit boven de andere Bijbelsche drama's der laatste jaren, terwijl het daarbij tevens door het Haarlemsche gezelschap op schier volmaakte wijze ten tooneele is gebracht, — maar toch plaatst het den toeschouwer niet sidderend voor het hevigste, rampzaligste en tevens goddelijkste gebeuren, dat zich ooit aan de menschheid voltrok; het doet ons den paradijsvloek niet huiverend mede ondergaan, en de daarop volgende goddelijke genade niet met smachtende gelukzaligheid aanvaarden; — het maakt geene onbewuste krachten in ons wakker, geen diep-menschelijken drang tot zonde en begeerte naar hemelsch heil noch de mystische belijding van beider verband en eenheid; het verdiept noch veredelt ons besef omtrent de verhouding

tusschen God en mensch, het raakt daartoe niet in onze wellicht onbewuste, maar immer ontroerbare innerlijkheid, — het grijpt ons niet machtig en diep in de meest gevoelige plek van ons hart.

Welke nu mag de oorzaak daarvan zijn, omdat toch, naar ik reeds zeide, dit drama uitnemende eigenschappen bezit als poëtische schepping en óók als tooneelwerk. Het is geschreven in zuiver-gebouwde, krachtig-gerythmeerde blank-verzen, treffend van beeldspraak soms en welhaast immer zoet-vloeiend van geluidsgang, — en al moge de dichter maar zelden een opperste uiting van geheel-schoone poëzie bereiken, dikwijls zelfs eigen zwakheid verraden door een wanhopig herhalen van het eens gebruikte woord, toch wordt zijn vers nimmer on-echt of schrijnend leelijk, en dit zegt veel in een werk van dezen omvang en zóó grootsch van bedoeling. Maar er is nog meer, want bewonderenswaardig is het stellig ook in zijn opzet en ontwikkeling als drama; er is van begin tot einde één schoone rustige stijging in de hevigheid van het conflict, en om deze te aanvaarden wordt nergens ons gevoel voor harmonie beleedigd of onze phantasie te zwaar belast. Dit alles vindt zeer zeker ook voor een groot deel zijn oorzaak in de zuivere, verdiepte en daardoor naar het symbolieke reikende karakter-teekening der hoofdpersonen: Adam en Eva, verdreven uit het Paradijs, weggevlucht in een donkere berggrot; ze leven daar vóór ons als een onmiddellijk aanvaardbaar menschenpaar niet alleen, maar meer en beter nog: uit hunne verschijning slaat het symbool omhoog van het schoon verbond tusschen man en vrouw, dat het meest onverbreekbaar is juist in de moeilijke ure der beproeving.

En prachtig is hiernaast de tegenstelling tusschen Kain en Abel: Kain ontembaar in de booze driften van zijn opstandig hart, overmoedig in het besef van zijn eigen kracht en tot oproerig verzet geprikkeld door den goddelijken banvloek, Abel, de zachtmoedige en heilbegeerige, die de liefde kent en door haar het verloren Paradijs hervindt. Kains moordende knots wordt in gramschap en ijverzucht opgeheven, het booze overwint, wederom valt de mensch en rampzaliger wreekt zich het noodlot aan het gansche geslacht. Wanneer wij aldus in de kern van het stuk raken, dan ervaren we, dat ons hier het oude Bijbelverhaal als een levende werkelijkheid te aanschouwen wordt gegeven, duidelijker, feller en met dieper beteekenis dan wij het wellicht ooit uit ons zelf zagen. En toch ontbreekt er iets dat het eigenlijk vóór alles noodig heeft om juist in zijn grootschheid en diepe bedoeling ons te kunnen treffen, iets waardoor wij ten slotte toch weer het bijbelwoord verkiezen boven dit moderne drama. Hier ontbreekt de s o b e r h e i d.

Ik geloof, dat in het gemis hiervan de kern-oorzaak ligt onzer teleurstelling''.

De Gids geeft het vervolg van A r t h u r v a n S c h e n d e l s ***Der liefde bloesems***, een roman, die in Rome speelt gedurende

vroegere jaren. Carel Scharten verhaalt de geschiedenis van een jongen edelman uit het begin der 20e eeuw, De titel is *De Bloedkoralen doekspeld* en de geschiedenis is die van een overbeschaafden, eigenlijk gedegenereerden jongen man, die na kort huwelijk weer tot zijn dwaze bespiegelingen terugkeert. J. Huizinga behandelt *Het probleem der Renaissance*, die hij niet, zooals de meesten, geheel en al positief noemt. Integendeel. In een volgend artikel zal hij voortgaan om te leeren wat de Renaissance eigenlijk beduidt. Dr. H. C. M. Ghijsen beëindigt zijn studie over *Aagje Deken* in haar Amsterdamschen tijd en komt tot het volgende besluit:

Haar talent voor de anecdote moest voor de samenwerking in de romans een kosbaar bezit blijken. Haar werkelijkheidszin verkrijgt in haar vriendschap met Betje Wolff dieper en veelzijdiger beteekenis: streven naar natuurlijkheid en eenvoud vervangt den vroegeren eerbied voor letterkundige conventie, en vooral: zij gaat den innerlijken mensch als mensch zien en belangrijk vinden; haar zielkundig inzicht maakt zich vrij van stichtelijke eenzijdigheid.

Verfrisschend werkt de gezonde realiteit van Betje's vriendschap op Aagje's zieleleven; zij leert spontaan zijn in haar genegenheid; geen verbeelde hemelheerlijkheid, geen gezwollen smartkoesteringen mengen zich meer in haar idealizeerende vriendschap.

Op deze wijze heeft Aagje in zichzelf den afstand leeren beseffen tusschen verbeelde en echte gevoeligheid; wat er van dweperij blijft in haar vriendschap is volkomen echt en levend; wanneer de schrijfsters van Willem Leevend de smartkoestering in haar ongezondheid willen doen kennen, kan Aagje meespreken uit eigen innerlijke ervaring, al was deze minder rijk en veelvormig dan die van haar vriendin.

Zoo heeft Aagje Deken in de weinige aandoeningen die haar leven van jongsaf hadden beheerscht: in godsdienst, vriendschap en dichterschap, de onwaarde begrepen van conventie en leege verbeeldingen, de waarde van natuurlijkheid en werkelijkheid, en zij heeft zichzelf de poort tot dit dieper levensbegrip geopend, al wees Betje Wolff haar verder den weg.

Zoo vormde zich die gelijkheid van levensinzicht, die deze vrouwen, ondanks verschil van geaardheid en ongelijkheid van ontwikkeling, spoedig tot zoo vruchtbare samenwerking in staat stelde''.

Verder het slot van Dr. P. Geijl, 'n artikel over *Disraeli* en een beschouwing over *Venezuela en wij* door Mr. Dr. K. H. Korporaal. *Verzen* door Marie Cremers en de gewone rubrieken. PANTA.

NIEUWE LETTEREN.

NEDERLANDSCH.

Astrea Zijne Madonna. Amersfoort, Slothouwer.

Een jonge stiefbroeder van haar overleden moeder was Adri's vertrouweling. Hem, den jongen oom, vertrouwde het kleine meisje alle liefde en leed toe. Kunstschilder was hij, en lachend had hij haar dikwijls beloofd dat hij haar schilderen zou als Madonna, zoodra zij volwassen was.

Adri was opgevoed te lande bij eene grootmoeder, die haar heel eenvoudig hield. Een verblijf op een Brusselsche kostschool doet haar voor 't eerst een blik werpen achter de schermen en zien hoe treurige familie-toestandem er bestaan. Wij moeten er dan ook bijvoegen dat in die kostschool een groepje heel mondaine meisjes op heel wereldsche wijze worden „opgevoed," als dat woord hier mag gebruikt worden.

Adri groeit op tot een flinke jongedame en de tijd breekt aan dat zij voor den penseelenden oom zal mogen poseeren. Buiten diens weten is zij een getuige van het optreden van een vroeger model, die zich zeer familair gedraagt, maar door oom aan de deur wordt gezet. Het jonge meisje is verontwaardigd over dat schepsel en kan niet uitstaan dat zulk een vrouw model is geweest en misschien nog zal wezen voor ooms kunstwerken.

Zij ontvlucht het huis en ontwijkt hem; en hij van zijn kant vertrekt naar het buitenland. Intusschen maakt ze kennis met eene Indische dame, die met haar oom is gehuwd en zeer gelukkig zich voelt. Nu gaan Adri de oogen open; zij begrijpt dat zij haar oom liefheeft en schrijft hem een brief. En zij trouwen natuurlijk. Met het schilderen zijner Madonna beweert hij nu te willen wachten totdat zij een bambino op haar schoot kan hebben.

Het boek is wat onrustig samengesteld en de beschrijving van het kostschoolleven te lang en te veel in détails.

WILLEM MERKELBEEK

Balzac (Honoré de) Miskende Liefde. Meulenhoff, Amsterdam.

De vertaling van het bekende boek van Balzac: Eugènie Grandet. De vader is een man, die zich uit zijn armoede heeft weten op te werken en fabelachtige rijkdommen heeft vergaderd. Met de geweldige overdrijving, welke Balzac nooit geheel wist te vermijden, is de figuur van den vrek Grandet geteekend. Zijne vrouw en dochter ontzegt hij bijna het noodzakelijke, en ofschoon hij zijn bezit bij millioenen heeft te tellen, weeklaagt hij onophoudelijk over zijn armoede. Een van zijn broeders te Parijs gaat fout door de schuld van anderen en voor hij sterft zendt hij zijn zoon, die

nog van niets weet, naar zijn rijken broeder. Deze deelt hem mede dat zijn vader dood is en zijn fortuin verdwenen en spoort hem aan in verre landen zijn geluk te gaan beproeven. Tusschen dezen Charles en Eugènie Grandet, de dochter van den gierigaard, is liefde ontstaan. Zij zullen elkaar trouw blijven. Hij gaat en zij wacht. Jaren en jaren wacht zij en als hij wederkeert is hij niet meer de brave jongeman, maar eveneens een jager naar weelde en rijkdom. Veel heeft hij gewonnen, veel ook verkwist, en zoekt nu een rijk huwelijk te sluiten. Dat Eugènie zoo schatrijk is weet hij niet, en zijne liefde voor haar is reeds lang verdwenen. Het teleurgestelde meisje betaalt de schulden, die uit het failliet van Charles' vader nog overbleven en trekt zich terug. Later huwt zij, doch is spoedig weduwe. Nu leeft zij stil en teruggetrokken, een weldoenster der armen. Boek is goed.

Brebner (Percy) De Dame in het Grijs. J. van Campen, A'dam.

Toen dat vertelsel verscheen als feuilleton in het Handelsblad, luidde de titel: Het grijze schoentje. Het is jammer dat de uitgever er niet toe overgegaan is behalve den titel ook hier en daar den inhoud iets te wijzigen.

Die malle monnik, een van het soort, waarmede men de niet-katholieke goê gemeente bang maakt, of wier figuur men in verkiezingsdagen wel eens op de pamfletten vindt afgebeeld „met giftbeker en dolk", zou dan hebben kunnen verdwijnen. Dergelijke dwaze en misdadige lastertrucs zijn niet meer van onzen tijd.

Nu denk ik, dat er velen, en zeker vele katholieken, zich aan dit anti-papisme zullen ergeren en om het karikatuur van dien geestelijke het geheele boek zullen verwerpen, waarvoor anders geen reden had bestaan. Het is stom! A. G.

Chatzopoelos (M.) Verhalen van de Bergen.

Christovasilis (C.) Terigkeer uit den Vreemde.

Bikelas (D.) De leelijke Zuster.

Eftaliotis (A.) Verhalen van de Grieksche Eilanden.

Karkavitsas (A.) Verhalen van de Zee.

Palamas (K.) De Dood van den Pallikaar.

Psichari (J. Jaloerschheid en andere Verhalen.

B r u s s e te Rotterdam geeft deze Nieuw Grieksche Novellen uit, alle vertaald door J. A. L a m b e r t v a n d e r K o l k. De Nieuw-Grieksche literatuur is nog heel jong; eigenlijk verkeert zij nog steeds in een staat van wording. Te lang is er strijd gevoerd

tusschen de voorstanders der volkstaal en der kunsttaal; te veel politieke wrijving was er ook steeds, dan dat de kunst zich vrij en ongehinderd heeft kunnen ontwikkelen.

Wel bloeide het volkslied en de krijgszang, die denzelfden zin voor plastiek kenmerkt als de oude Grieksche uit het bloeitijdperk.

Eerst in de 18de eeuw is er eenige beweging ontstaan, toen Griekenland uit zijn isolement bevrijd, meer in aanraking begon te komen met het Westen. Langzaam, zeer langzaam is het echter gegaan. En thans kan de literatuur zich nog niet beroemen op groote namen, noch op werken, die met eere eene plaats kunnen innemen in de wereldliteratuur. Psichari, van wiens kunst hier ook een staaltje wordt gegeven, is sinds 1904 professor te Parijs en staat aan het hoofd van de beweging voor taalhervorming in zijn vaderland.

,,In dezen taalstrijd staat hij tegenover Hatzidakis... De praktische kant van de kwestie is de Katharevoesa, de puristische taal (d.i. Oudgrieksch, een weinig veranderd, zoodat ook het volk 't kan begrijpen), waar Hatzidakis de voorstander van is. Psichari is de leider van een school van jonge schrijvers, die breken met het karakter van 't Oudgrieksch, zooals dat zich vertoont in deze officieele taal, en die in de dimotiki, de gesproken volkstaal schrijvan.

Voor hen die houden van letterkunde, en daaronder niet alleen verstaan het verslinden van rommannetjes, is het wel eens aardig de hier geboden serie te lezen.

Wij staan plotseling te midden van een eigenaardige, eenigszins achtergebleven cultuur, en toch zullen wij de bekoring niet ontkomen van deze eenvoudige en weinig gekunstelde verhalen.

A. GIELEN.

Cannegieter (H. G.) Dorpsvrouwtjes. van Loghum, Slaterus, Arnhem.

Niet veel bizonders. Korte schetsjes over de baakster, de bewaarschool-juffrouw, de ordentelijke huisvrouw enz.

De heer Cannegieter heeft het vooral op de ,,fijnen'' gemunt en schampert over hunne ongerechtigheden en onchristelijken levenswandel. Niets voor ons. Hier en daar tractaatjesliteratuur. R.

Diemen de Jel (N.W. van. De Boer van 't Grootshof. Kampen, J. Jok.

Een verhaal uit den gelderschen Achterhoek. Goed boek met vrome uitwerking en godsdienstige strekking, waaruit wel het een en ander te leeren valt. R

Figdor (Karl.) De Koningin der Aarde. 's-Gravenhage, J. Kruseman.

De Duitsche uitgave schijnt rees in 70 duizend exemplaren te zijn verspreid. Dat bewijst alleen hoe de massa verslingerd is op schundliteratuur en op film-sensatie. Want deze roman is een scenarium voor een bioscoopvoorstelling; recht van opvoer (het staat er bij) moet worden aangevraagd Singel 214 bij de N. V. Nordisk Films.

Een samenraapsel van de meest tastbare onmogelijkheden, die alleen door de filmkunst mogelijk kunnen worden gemaakt. Een Russisch meisje wordt verleid door een baron Murphy, die haar naar Zwitserland zendt met een gewichtig staatsdocument. Het wordt haar afhandig gemaakt, gevangenisstraf. Haar kind sterft. Zij neemt een betrekking aan in China om een familiegeheim op te sporen, dat betrekking heeft op een verborgen schat! Natuurlijk! Komt bij een zedeloozen chinees te recht. Realistische beschrijving van een feestavond, waar Chineesche meisjes ongekleed verschijnen. Redding uit het gevaar door een Chineesch dokter, die op haar verlieft. Met dezen en een Nederlandschen consul (ook al verliefd) zet zij hare opsporingen voort. Verblijft in donkere holen en in den tempel van Astarte. Gelukkig zit daar ook een ingenieur gevangen, die haar zal bevrijden. De man bouwt maar eventjes een draadloos telegraaf-station. Hij seint! De Londensche Herald stuurt een vliegmachine ter redding: Bevrijding; de Chineesche dokter is al bezweken. Ingenieur en de juffrouw trouwen, en samen bouwen zij een machine, die de wereld zal bevrijden (Hoe, dat mag Joost weten.) Vóór eerste proefvlucht verschijnt baron Murphy; knoeit aan de machine; bij proefvlucht breekt ingenieur dientengevolge zijn hals. Haar kind was nog in leven. Vindt nu een gewelddadigen dood. Na al deze zenuwschokkende gebeurtenissen wordt de dame zenuwziek. Vergezeld van een verpleegster komt zij ieder jaar bloedroode rozen leggen op het graf van den ingenieur. — Als wij bij dit spektakelstuk zoo lang stilstonden, is het alleen om eens te laten zien wat een fabelachtigen onzin men den menschen te slikken geeft. En helaas, ze slikken het — en hebben geen tijd om zulk een prikkelvertooning uit te fluiten.

A. GIELEN.

Gorvans-Whyte (Christina) Nona's Ideaal. Kruseman, den Haag.

De Engelsche schrijfster mocht in haar vaderland een prijs beuren van 1200 gulden, omdat dit boek werd geoordeeld te zijn „het beste meisjesboek''.

Het komt ons voor dat de vertaalster, anders kunnen wij deze prijswinning niet verklaren, naar eigen inzicht het verhaal hier en daar heeft ingekort. Want zoo nu en dan treden personen ten tooneele, van wie de lezer wordt verondersteld alles te weten, doch

met wie wij te voren volstrekt niets hebben gehoord. Dat is vreemd. Zoo ontbreekt de weldoende, rustige samenhang in dit verhaal.

Eigenaardig is het ook, dat wij de bakvischjes maar voortdurend hooren verklaren, alsof het de allergewoonste zaak ter wereld is, dat zij iemand haten.

Overigens begrijp ik dat het verhaal jonge meisjes van een jaar of zestien boeien kan. T. M. D.

Kipling (Rudyard) Door Wolven opgevoed. Meulenhoff, A'dam.

Een knaapje wordt door wolven opgevoed en hij wordt groot in de wildernis; vriend van de dieren en door hen spoedig als hun meester erkend.

Voor Kipling is dat aanleiding het leven in den Dsjungel op meesterlijke wijze te beschrijven. — Maar eindelijk, nadat hij eens met de menschen heeft kennis gemaakt, is de onrust gekomen in het bloed van den jongen en hij voelt zich door een onuitstaanbare macht gedwongen zich aan te sluiten bij zijn soortgenooten. Het is werkelijk een mooi boek. M. WALRE.

Long (William) Op Eenzame Zwerftochten. Brusse, Rotterdam.

Een twintig jaren geleden heeft Long dit boek geschreven, maar het heeft nog niets van zijne aantrekkelijkheid verloren. „Het zijn studies van doodgewone dieren, niet van dieren met menschelijke beweegredenen en voorstellingen. Voor een echte belangstelling is het werkelijk niet noodig ze menschelijke trekken te geven. Elk dier is als dier merkwaardig, is op zichzelf eigenaardig genoeg zonder iets aan den mensch te ontleenen, — zooals makkelijk is na te gaan door ze maar lang genoeg te bestudeeren''. Dat zijn woorden van den schrijver zelf. En hij heeft ze met liefde bestudeerd in bosch en veld en wildernis.

Met het oog op de erbarmelijke vertalingen, waarmede onze boekenmarkt wordt overstroomd, kan het geen kwaad hier uitdrukkelijk te vermelden dat Cilia Stoffel zich uitmuntend van hare taak als vertaalster heeft gekweten. Aan te bevelen lectuur.
W. MERKELBEEK.

Lhande (Pierre) Mijn Priester-Jongen. Verhaal van eene Moeder. Paul Brand, Bussum.

Een ontroerend mooie geschiedenis eener moeder, die verhaalt van haar jongen, priester geworden na veel strijd en angstigen twijfel. Zij was een jonge weduwe en werd ten huwelijk gevraagd door een rijken vriend harer jeugd, die toen ter wille van haar zijne roeping had opgegeven. Nu hij terugkeert, een krachtige en rijke jongeman, denkt zij er een oogenblik over hem het jawoord te geven. Doch als zij bemerkt dat hij ongeloovig is, aarzelt zij niet meer en weigert.

Hij sterft na eenige jaren van wanhopig verdriet, juist als haar eigen zoon zijn tweestrijd heeft te strijden en een zuster haar leven offert voor dezen jongeren broeder opdat hij moge volharden. En de jongeman, die sterven gaat, laat den zoon van haar, die hij zoo vurig heeft liefgehad, roepen en hij bekeert terwijl de ander zijne roeping hervindt. Nu is hij missionaris, ver, ver weg, in Alaska, het land der eeuwige sneeuw. A. R. D.

Mardiganian (Aurora) Verkochte zielen. De geschiedenis van Aurora Mardiganian, het Christenmeisje, dat het groote Armeensche bloedbad ontkwam. Kruseman, 's-Gravenhage.

Dit boek moest de verontwaardiging doen oplaaien in heel de beschaafde wereld tegen de brutale Koerden en Turken, die als slachtvee de Armeensche Christenen doodden en met sadistische wreedheid optraden tegen vrouwen en kinderen. Mijne pen weigert te beschrijven, zelfs maar aan te duiden de gruwelen van mensch tegen mensch,en de vraag komt onwillekeurig op: of eene beschaafde natie de schandelijke, ontuchtige en walgelijk-wreede Mahomedanen als natie erkennen kan. De kinderachtige Franschen vervolgen Duitsche officieren, die een leuningstoel of een schilderij hebben gestolen, maar vergeten een onderzoek in te stellen naar hetgeen hier uit Armenië verhaald wordt van alle Turken en Koerden en van enkele Duitsche officieren, die met naam en kwaliteit worden genoemd. Zou dat geen prachtig werk zijn voor den Vrouwenbond over heel de wereld, om eens een luid en fel protest te doen hooren tegen de bloedbruiloften, welke in het arme Armenië, nog aldoor met zoo weerzinwekkende schaamteloosheid worden gevierd. Ofschoon het boek zuiver is gehouden van alle noodelooze details, is het uit den aard der zaak toch geen lectuur voor minderjarigen. L. B.

Mathilde. De Peri. R. K. Boekcentrale, Amsterdam.

De tragedie van een lichtzinnig aangegaan huwelijk met een man zonder geloof. En door hem verandert zij ook en wordt eene kokette vrouw, die alleen denkt aan weelde en genoegens. En toen zij rondtolde op een bal en zich vermaakte, verbrandde hun eenig kind.

Zij konden niet langer samenblijven. Hij ging op reis en zij kwijnde weg en stierf een vroegen dood. En bij haar doodsbed neergeknield ligt hij op de knieën en kust haar koude handen en roept snikkend uit: ,,Gij hebt overwonnen, o God!''

Een verhaal waar iets goeds van uit gaat en dat, geschreven door deze ervaren schrijfster, de aandacht boeit tot het einde.

A. G.

Naeff (Top) Vriendin, Querido, Amsterdam.

Twee kleine verhalen in één klein boekje.

No. 1. Jaren lang waren ze vriendinnen, en het lijkt wel of de eene vriendin eigenlijk een beetje verliefd was op de andere.

Na den dood der mevrouw ontdekt de liefhebbende juffrouw dat hare vriendin voor haar steeds een dubbelleven heeft geleid, waarvan zij niet het geringste vermoeden had. Zij hield het namelijk al dien tijd, dat zij haar kende, met den vriend van haar man. Na haar dood blijkt eerst wat een volleerde komediante zij was. Iets goeds zit er niet in. Maar hartstochtelijk realistisch, hetgeen men zou kunnen verwachten bij zoo'n onderwerp, heeft men ook niet te vrezen.

No. 2 De Romance van twee menschjes, die elkaar liefhadden, maar wier liefde vruchteloos moest blijven. Als ouden van dagen zien zij elkaar weer, en de liefde van vroeger bloeit uit in rustige vriendschap. M. B. P.

Oudshoorn (J. van) Willem Mertens Levensspiegel. 2e druk. Brusse, Rotterdam.

De geschiedenis van een man, die lijdt aan hersenverweking of zoo iets. Hij staat voortdurend onder den druk van dwangvoorstellingen en zinkt daardoor al maatschappelijk lager en lager. Hij leent geld, hij bedrinkt zich, verkeert met lichte vrouwen, steelt uit de kas op zijn kantoor. En ten laatste, krankzinnig, stort hij uit zijn raam en breekt den hals, als ik den schrijver goed begrijp. Hij zegt dat zóó: „Een gerinkel van glas bracht hem tot bezinning, één oogenblik zag hij de maan-belichte wanordelijkleege kamer, trachtte zich nog vast te klampen aan de gladde sponningen, toen stortte hij ruggelings, tot na een donderende stilte, de doelbewuste zweving naar het Andere begon."

Ik wil niet ontkennen dat de schrijver blijk geeft van zuivere ontleding en nauwkeurige waarneming van dit ziektegeval, maar een lauwe ziekekamerlucht waait uit het boek ons tegen en wij kunnen in dergelijke lectuur geen smaak vinden. A. GIELEN.

Salomonson (Herman) Bomston. Van Holkema & Warendorf, Amsterdam.

Heel zonderling verhaal en allesbehalve gemakkelijk te volgen zonder den draad te verliezen.

De eerste bladzijden geven een met de haren-er-bij-gesleepte hekeling van den militairen stand. Vervolgens een verhaal van een gewezen officier, thans houthandelaar, aan een officier in actieven dienst. De eerste doet aan geschiedenis en... vertelt een verhaal dat hem in een nachttrein gedaan zou zijn door een dokter tijdens den jongsten oorlog. En dit verhaal is weer een

herhaling van wat een paar honderd jaren geleden precies zoo moet gebeurd zijn, zooals een oude Duitsche geleerde dat heeft opgediept uit on- en wél-uitgegeven mémoires, en... enne... ik weet den weg er niet meer in. Heb het toch geheel doorgelezen. Wie er lust in heeft, moet er zich zelf maar eens in verdiepen en hij zal het ook wel ten einde lezen, doch na drie dagen niet meer weten hoe de vork aan den steel zit. J. M. R.

Sinclair (Upton) Samuel de zoeker. Apeldoorn, N.V. De Zonnebloem.

Een joodsche knaap gaat naar de stad om werk te zoeken. Na veel wederwaardigheden hangt hij vast in het spinneweb der socialistische organisatie.

Bij een oproer wordt hij gedood hetgeen hem voor goed vrijwaart van veel malle ondernemingen en hem verder belet in zeven slooten te gelijk te loopen, waartoe hij, gezien zijn aanleg en de socialistische machinaties, scheen geroepen te zijn. R.

Suchtelen (Nico van) Demonen. Mij. voor Goede en Goedk. Lectuur, Amsterdam.

„Is het niet curieus'', zeide Arnout met zijn even merkbaar ironisch knipoogje, „zoo prachtig als we nu toch allemaal zijn terecht gekomen? Het heele clubje! Proost! - Verschuur minister van justitie, van Brakel prof. van wereldvermaardheid, de Wilde onze energieke en invloedrijkste groot-industriëel, jij een moderne Newton, Stevenson weet-ik-'t. Ja, we stelden allemaal een termijn, waarbinnen we ons levensdoel bereikt moesten hebben''.

En zoo gaan de beide vrienden bij oesters en extra-dry eens na wat er van hun clubje geworden is. Havers werd ronselaar voor het koloniale leger, en een tamelijk „verloederd individu..'' Verschuur, die „zijn leven zwoer te wijden aan de heilige zaak der demokratie'', maakt nu stakingswetten en zet eerlijke en oneerlijke volksleiders achter slot. — „En de Wilde! Ook al zoo'n bevrijder van het proletariaat! Nu kruipt hij voor het kapitaal''. „En van Berghem, toen de extreem-individualistische dichter der geestes-aristokratie, antipode van Verschuur en consorten, nú de heftigste volkstribuun. 't Is aardig te zien hoe alles verkeert''.

Zoo praten de beide vrienden, Arnout de schrijver, die zoo'n beetje voor het „geweten der menschheid'' wil spelen („een vervloekt smerig geweten'', beweert hij) en Victor, de ingenieur die beroemd is geworden door de uitvinding van zijn Excelsior-dynamiet en zijn Gloria-zeep. Maar deze heeft zijn belofte niet vervuld: hij zou vliegen. Arnout herinnert hem eraan en tevens dat hij een termijn stelde, waarop dat gebeuren zou. Nog anderhalf jaar heeft hij den tijd. En nu, in koele vastberadenheid,

herhaalt hij rustig: „Binnen anderhalf jaar zal ik vliegen''. Het wordt een strijd. Vrouwen hebben hem lief, maar zijn eigen vrouw niet. Zijn kindje is zijn schat, maar het lieve meisje wordt hem ontrukt door den dood, en hij zelf herinnert zich het woord eener oude eenvoudige vrouw: „Mensch, kom tot bezinning''.

Zijn levenswerk heeft hij voltooid. Het geheim der vliegkunst doorgrond. „Wat nu? De menschen zouden het lezen en erkennen dat hij het onoplosbare probleem had opgelost. Hij zou vliegen, en de menschen zouden zien dat het onmogelijke gebeurde. — Overwonnen had hij. Eindelijk. En zijn roem zou nu eeuwig zijn. — Hij glimlachte bitter''. Eerzucht was zijn drijfveer geweest. Dan schrijft hij op zijn manuscript: „Aan de Akademie van Wetenschappen te Kroonstad. Na mijn dood te openen''. Neen, wat hij had bereikt was geen resultaat om trotsch op te zijn, „dit werk, dit duurzame, doode substituut, terwille waarvan hij niet alleen zichzelf, maar ook anderer leven had geschaad, geschonden''. En hij denkt aan het vreeselijke woord: „Het is noodzakelijk dat de ergernissen komen, maar wee den mensch door welken de ergernis komt''. Klaar staat zijn schuld voor zijn oogen, maar de demonen woelen nog in zijn ziel. Dan breekt een brand uit in zijn werkplaats. De vliegmachine wordt vernield evenals het manuscript dat hij bestemd had voor het nageslacht. Nu komt hij tot rust. Van alles heeft hij afstand gedaan, vrijwillig of gedwongen; hij hervindt zich zelf. Hij gaat wonen in een kleine kamer met witgekalkte muren en kleine ruitjes, een kluizenaar. „De cel met de gekalkte muren, de withouten meubeltjes, het vredige hofje! Het klooster uit zijn jeugddroom, hier was het! Ook dit ging in vervulling!'' —

Er is veel goeds in dit boek, maar het is te vol. Meer soberheid in de uitbeelding van Victors leven, zonder er bij te halen de gebeurtenissen, die in al te los verband met dit leven staan, zou duidelijker de hoofdcurve hebben doen uitkomen en Victors koortstabel gemakkelijker te lezen hebben gemaakt.

Het boek is alleen voor volwassenen. A. GIELEN.

Williamson (C. N. en A. M.) Jim Beckets verloofde. Bruna, Utrecht.

Haar broer is blind en zij, die verpleegster was aan het front, zorgt nu voor hem. Ze maakt kennis met een jongen Amerikaanschen multi-millionair. Liefde van weerskanten, maar na de korte kennismaking nog niet uitgesproken. Dan eensklaps het bericht dat de jongeman, vliegenier in het leger, is neergeschoten. Het meisje schrijft nu aan de rijke ouders van Jim, dat zij zijn verloofde was en zij pleegt dat bedrog in de wanhoop van haar hart, omdat zij anders niet weet hoe zij voor haar blinden broeder zorgen zal. De Amerikaansche ouders komen dadelijk over en nemen het meisje en haar broer als kinderen aan. Zij tuffen in een auto het

verwoeste deel van Frankrijk rond om weldaden uit te strooien en om den schrijver gelegenheid te geven wijd en breed te vertellen van de verwoeste steden en haar historische bijzonderheden. Eindelijk blijkt dat Jim slechts gevangen was bij de Duitschers en hij ontsnapt is. Doodsangst van het meisje. Alles loopt echter prachtig af, want ze hadden elkaar werkelijk lief. Niets op aan te merken. M. WALRE.

VARIA.

Slechte Lectuur.

Het Volk schreef 3 Aug. tegen slechte lectuur en verklaarde: ,,Al waren ze niet pornografisch, dan nog is deze handel zeker hoogst nadeelig voor heel wat menschen, vooral voor jonge menschen in de puberteits-jaren, en het komt ons voor, dat er alle reden zijn hier in te grijpen en een einde te maken aan de verderfelijke kooperij''. En dit zelfde blad ging te keer tegen het verbod van *Pallieter* en telt onder zijn schrijvers heeren, die *De Hel* van Barbusse als een nobel kunstwerk waardeerden en gewone pornografietjes rekenden tot de onsterfelijke ,,wereldliteratuur''.

De Tribune, al schrijft zij dan ook meer uit concurrentiezucht dan uit zedelijkheidsbesef aldus, slaat den spijker op den kop: ,,Het diep-gevallen burgermans-blaadje ,,Het Volk'' bevat een reeks artikelen getiteld: De handel in pornografie, waarvan men bij oppervlakkige lezing zou zeggen, dat ze bedoelen zoo'n beetje tegen de pornografie te keer te gaan. Telkens echter als er een nieuw nummer dier artikelen in het blad staat, bevat dit echter ook een broeïerige advertentie van boeken ,,Voor verloofden en jonggehuwden'' en over ,,De toepassing der voorbehoedmiddelen'' met platen! Dit wekt 't vermoeden, dat die artikelen en die advertenties met elkander in verband staan. Een meer verfijnde methode om adverteerders in het redactioneele deel der krant ter wille te zijn, door nieuwsgierigheid te wekken door quasi afkeuring?

Volstrekt niet onmogelijk bij het blad eener partij, die zich ter wille van het smeer al zoo reddeloos heeft geprostitueerd.

Adam Mickiewicz (1789—1855).

Hij is een der grooten onder de Poolsche dichters. 24 December

1798 te Novogsodek in Littauen geboren, voltooide hij zijne studiën te Wilna en was aanvankelijk leeraar aan het Gymnasium te Kowno. Zijne vaderlandsliefde, welke hij allerminst placht te verbergen, werd oorzaak zijner verbanning naar Siberië door de Russische regeering. Na veel omzwervingen in Rusland, Duitschland en Italië, werd hij in 1840 benoemd tot hoogleeraar in de Slavische talen te Parijs. Reeds in 1844 verloor hij dit leeraarsambt, werd benoemd tot bibliothecaris der Bibliothèque de l'Arsenal. In 1855 door de Fransche regeering naar Konstantinopel gezonden, overleed hij daar reeds dat zelfde jaar op 28 Nov. Invloed van Byron en Goethe op zijn werk is onmiskenbaar, ofschoon de oorspronkelijkheid van den dichter daardoor niet te loor is gegaan. In 1822 reeds had hij twee bundels gedichten in het licht gegeven, die zijn roem als dichter blijvend vestigden. Jammer genoeg kwam Mickiewicz tegen 1840 of iets later in aanraking met een godsdienstigen dweeper, een zekeren Towianski, die eene sekte zocht te stichten; het Messianisme. De groote dichter werd nu een propagandist en had geen tijd meer zijn talent verder te ontwikkelen. Zijne *sonnetten uit de Krim* behooren tot het beste der Poolsche literatuur. In *Konrad Wallenrod* gaf hij een lyrisch epos; in *Rusland* een bijtende satyre op de verdrukkers van zijn volk.

In 1834 verscheen zijn *Pan Tadeusz*, een eigenaardig historisch gedicht, dat gebeurtenissen bezingt uit 1812, toen de Polen van Napoleon hunne bevrijding verwachtten. Dit is wel het zuiverst nationaal gedicht dat hij geschreven heeft.

Julius Slowacki (1809—1849)

behoort mede tot de voorname Poolsche dichters, ofschoon zijn talent niet zoo krachtig was als dat van Mickiewicz, en hij niet zelden aan groote overdrijvingen zich schuldig maakte. Hij beheerschte zijn gevoel niet. Ook hij werd verbannen en vestigde zich te Parijs. Ook kwam hij onder den invloed van het „Messianisme", hetgeen zeer schadelijk werkte op zijn kunst! Hij was reeds zwaarmoedig en werd het door zijn mysticisme nog in heviger mate.

Hij schreef verschillende drama's, dichterlijke verhalen en twee deelen gedichten liet hij na.

Sigmund Graaf Krasinski,

een vriend van Mickiewicz, moet men ook tot de groote dichters rekenen. Hij werd geboren 1812 (te Parijs) en hij stierf reeds in 1859. Hij is een vurig, mystiek katholiek van rotsvaste over-

tuiging en onverwoestbaar geloof. Zijn twee groote werken zijn *De ongoddelijke Komedie* (1834) en *Iridion* (1836). Het laatste heeft tot onderwerp de overwinning des Christendoms in het ·ᐧerwordende Rome; het eerste is eene profetie der toekomst. —

Prosper Mérimée en Stendhal.

Mérimée zal een gedenkteeken krijgen te Ajaccio op den vijftigsten verjaardag van zijn dood. Zoo luidt het bericht. Eigen-- lijk moet hij het dan reeds hebben, want hij stierf in Sept. 1870. Hij werd geboren 1807, was inspecteur der historische monumenten, kwam in 1844 in de Academie en werd 1853 Senator benoemd door Napoleon III op verzoek van diens vrouw de onlangs overleden keizerin Eugenie. Zij vertelt dat zelve in de ,,Gedenkschriften'' dezer dagen verschenen, en geeft ons nog eenige andere bizonderheden omtrent Mérimée.

Hij was in zijn romans een realistisch weergever van de felle zuidelijke hartstochten en ,,Carmen'' is eene creatie van zijn hand, waarnaar de bekende opera van Bizet is gemaakt.

Keizerin Eugenie deelt ons mede dat Mérimée, innig bevriend met hare moeder, aan haar veel had te danken. ,,Niemand anders dan zij heeft hem later de anecdote verteld, waaraan hij de stof voor zijn ,,Carmen'' ontleende; en nog later deed zij den reiziger, den kunstminnaar, die er van hield historische figuren in het juiste licht te stellen, het denkbeeld aan de hand van een nieuwen Don Pedro, koning van Castilië (1350—'69) wiens nagedachtenis gedrukt wordt door een aantal tijdige ,,uit den weg ruimingen'', waaronder ook die van sommige bloedverwanten en van Eleonora Guzman. Om Mérimée te helpen in zijn gretig zoeken naar authentieke documenten zette zij heele scharen van archivarissen en bibliothecarissen aan het werk, wekte de sluimerende energie op en blies het stof van jaarboeken, die gedurende lange eeuwen onopgemerkt hadden gelegen. Door haar invloed op zijn geest zoowel als op zijn hart, fluisterde zij haar vriend haar eigen historische theorie in het oor omtrent Don Pedro, die Mérimée feitelijk aanvaardde en met veel talent tot een geheel eigen systeem hervormde....

Te Parijs (waar ze tijdelijk verbleef) leidde mijn moeder een teruggetrokken leven. Mérimée bracht haar in kennis met verschillende schrijvers vooral met Henri Beyle (pseudo:Stendhal), zijn grooten vriend, die schoon twintig jaar ouder (1783—1842) dan hij zelf, zooveel invloed op hem uitoefende. Beyle kreeg dankbare bewonderaars in de dochtertjes van de gravin de Montijo en kwam met genoegen in een huis waar zijn verhalen met groote vreugde werden aanhoord. Dát waren heerlijke feestavonden voor ons... zijn verhalen waren zoo vermakelijk.

Naar aanleiding van deze bezoeken schreef Mérimée eens aan

mijn moeder het volgende, en later nam hij deze woorden bijna letterlijk op in een van zijn boeken: ,,Men kan ze uitteekenen die twee meisjes, zittend op Beyle's knieën of vlak naast hem op lage stoeltjes, luisterende met oplettend oor, open mond en wijd geopende oogen, alsof zij een vreemde verschijning zagen, terwijl hij, de zanger van de groote daden uit het verleden, frissche kleuren en bezieling verleende aan die verhalen van lang voorbijgegane levens, en van zijn lippen deed vloeien één voor één als een parelsnoer (wat 'n beeldspraak! R.) de episoden van dat wonderlijk drama, waarvan hij getuige was geweest of waarin hij zelfs een bescheiden rol vervuld had. Men kan zich verbeelden, als men in ,,De Karthuizer non van Parma'' leest het hoofdstuk gewijd aan Waterloo, hoe schilderachtig deze beschrijvingen hebben moeten zijn, vol als ze waren van de pakkendste bijzonderheden, met dien stempel van ernstig gevoel, van grondige kennis van het leven en de personen, die de bekoring uitmaakt van Stendhals' scheppingen.

... Het is een nieuwen Stendhal, dien we zoo ontmoeten, een Stendhal, die, ten einde begrepen te worden door zijn ,,kleine leerlingen'', wel graag enkel ,,verteller'' wilde zijn, en dat de man, die volgens Mérimée's eigen verklaring, er een boosaardig genot in vond in de oogen van het publiek zich voor te doen als ,,een monster van onzedelijkheid''. Hier treffen wij integendeel een Stendhal aan, die met terzijde stelling van alle trots en alle begeerte om te overheerschen, tot zijn gehoor afdaalde om de eenvoud zelve te zijn. ,,Hij gevoelde, dat zijn woorden met bewondering en in spanning werden aangehoord'', vervolgt Mérimée, ,,en voor zijn reeds bevredigde ijdelheid was niets streelender dan de gretige oplettendheid, die sprak uit de guitige oogjes der twee meisjes''. ,,Als je groot bent'', placht hij tot me te zeggen, ,,zul jij trouwen met den markies van Santa Cruz'', — hij sprak het woord met een grappigen nadruk uit, dien ik nooit zal vergeten ,,en je zult mij vergeten en ik zal me niet meer om jou bekommeren''.

Ook Mérimée placht ons wel verhalen te doen, maar verhalen, lang niet zoo oorlogzuchtig als die van Stendhal. Hij had er werkelijk plezier in ons bezig te houden, als wij soms aan zijn zorg waren toevertrouwd, want op zijn manier was Mérimée verzot op kinderen. Ik weet nog goed, hoe hij, toen hij zijn vriend Stopfer gelukwenschte met de geboorte van een dochter, de opmerking maakte, dat hij zich volkomen de vreugde van het vaderschap kon voorstellen, want hij herinnerde zich nog het genot, dat hij gesmaakt had in vroeger dagen bij het opkweeken van jonge katjes Hij voegde er grappig bij: ,,jonge katjes verliezen veel van hun aantrekkelijkheid, wanneer het volwassen katten worden, terwijl daarentegen menschelijke katjes, vooral van het vrouwelijk geslacht, in dit opzicht winnen, als ze ouder worden''. (Zeldzame ervaring! R.)

Derhalve was Mérimée steeds volkomen bereid om „la petite Eugénie", zooals ik toen genoemd werd, aangenaam bezig te houden. Hij nam me dikwijls mee op een wandeling, toonde mij dan de bezienswaardigheden van Parijs en om uit te rusten namen we onze toevlucht tot een banketbakker. „Ik mag haar zoo graag hooren babbelen", placht hij te zeggen. Ook verbeterde hij dikwijls mijn Fransche oefeningen en gaf mij zelfs enkele malen schrijfles. Geen wonder dus, dat ik steeds voor dezen vriend uit mijn jeugd een teedere herinnering heb bewaard, die nooit is verbleekt. Ik sprak graag over hem en bleef hem altijd deftig als in mijn kinderjaren noemen: „Monsieur Mérimée". Ook herinneringen aan Compiègne, aan Saint Cloud, aan Biaritz verbinden zich aan zijn naam. Daar de geleerde „inspecteur van historische monumenten" in niet geringe mate er toe heeft bijgedragen mijn smaak voor de stiudiën van het verleden te versterken, gelijk Beyle mijn Napoleontische opvoeder was geweest, zoo sprak het dan ook van zelf, dat ik getrouw ben gebleven aan de herinnering van deze mijn eerste intellectueele leermeester. Op één punt slechts betoonde ik mij geen volgzaam leerling; goddeloosheid had nooit eenige aantrekkelijkheid voor mij. Maar ik moet er bijvoegen, dat zij verzuimden mij in dat vak onderricht te geven!"

Dit laatste voegt de keizerin erbij omdat de beide genoemde schrijvers als bestrijders van het Christendom ter kwader faam bekend stonden. Waar keizerin Eugénie de groote letterkundige schoonheden prijst van Stendhal, heeft zij waarschijnlijk deze waardeering eerst geschreven in hare Gedenkschriften na des schrijvers dood. Tijdens zijn leven vond hij bitter weinig bijval. Hij zelf voorspelde dat hij tegen de jaren '80 eerst gelezen zou worden. En die voorspelling is uitgekomen. Het is tegenwoordig nog eene mode, den schrijver van „La Chartreuse de Parme" te roemen als een kunstenaar met het woord. Het valt echter niet te ontkennen dat zijn stijl opzettelijk koud, kunstmatig kleurloos gehouden, niet veel aantrekkelijks heeft. Stendhal is een voorlooper van het naturalisme, ofschoon de onwaarschijnlijkheden, waaraan hij zich schuldig maakt in zijn werk, de meest wilde romantiek eer zouden aandoen.

Vader Cats.

Zijn werken hadden in de 17e eeuw veel aftrek: van *'t Houwelick* waren in 1655 reeds ongeveer 50.000 exemplaren verspreid; van de *Emblemata, Maegdeplicht, Zelfstrijd* en *Mannelijke achtbaerheijt* maar weinig minder; van den *Spiegel van den Ouden en Nieuwen Tijdt* 25.000 en van *Trouring* zeker nog meer. En dan moet men niet vergeten dat in Brabant en Vlaanderen deze werken werden nagedrukt en ze ook nog vrij in verschiliende talen zijn overgezet.

Nobelprijs. K n u t H a m s o n zag zich dit jaar den Nobelprijs toegewezen. De bedoeling van Nobel was den kunstenaar in staat te stellen om zich,vrij van zorgen voor het levensonderhoud, aan zijne kunst te kunnen wijden. Zooals herhaaldelijk het geval was bij de Nobelprijs-winners, schijnt ook Knut Hamson die toelage niet noodig te hebben gehad om zonder zorgen de kunst te dienen. Johan Koning stelt nu de vraag of het niet hoog tijd wordt dat het Nobel-comité eens duidelijk te kennen geeft op welke wijze het meent, dat de wilsbeschikking van wijlen Nobel dient te worden opgevat. Ja, wij weten het ook niet precies, maar het zou toch jammer zijn als zou blijken dat Nobel alleen behoeftigen heeft willen bekroond zien. Dat zou noch kunst noch wetenschap het meest tcn goede komen.

Ernest Renan.

Het leven van dezen afvallige kan men aanwijzen als een voorbeeld van de meest volmaakte zegevierende intellectueele laagheid. Renan was zonder twijfel de meest cynische nalooper der Fortuin.

Van alle schrijvers van zijn tijd was deze zoogenaamde vrijdenker degene, die het minst vrij dacht. Geen enkelen keer in heel zijn leven had hij den moed een ,,cause vaincue'' te verdedigen. Nooit kwam hij op tegen een ongerechtigheid; nooit hekelde hij een misbruik; nooit wekte hij in de harten een edelmoedige geestdrift.

Wie heden een gunsteling der menigte was, kon zeker zijn: morgen Renan op zijne zijde te hebben. Het talent van den schrijver heeft soms bewondering kunnen wekken door eenige gelukkige uitdrukkingen, het karakter van den man heeft nooit iets anders gewekt dan verachting. Aan Napoleon dankte hij zijne verheffing, toen Napoleon viel kroop hij voor de Republiek. Aanvankelijk zeide hij harde waarheden over de Joden, toen de joden de meesters werden van Frankrijk werd hij hun slaafsche vleier. Toen de bommen der Duitschers in Parijs vielen en vrouwen en kinderen doodden, gaf hij in gezelschap den voorrang aan Duitschen arbeid en Duitsch intellect, omdat deze vulgaire ziel in den Keizer den overwinnaar van den dag, den sterkste begroette.

Hij zoekt het plezier! Maar niets was weerzinwekkender dan het ,,Gaudeamus igitur'' onophoudelijk te hooren van zijn dik-slappe, hangende lippen. Dat was gelijk aan het seniele gehinnik van Voltaire, min den geest der achtiende eeuw.

Hij was een zeer onbeteekenend geleerde, een virtuoos van de phrase, een handig sophist, die zijn talent alleen gebruikte om te liegen en te bederven. E. DRUMONT.

Emile Zola.

Het meest eigenaardige is wel, dat de bewonderaars van Zola het eerst in verzet zouden komen als men in tegenwoordigheid van hunne moeder, hun vrouw of zusters een bladzijde van dezen schrijver zou willen aanhalen, dien zij toch openlijk, als de gelegenheid zich voordoet, durven prijzen. Ik heb vroeger al eens verteld hoe ik een lichte wraak nam op eene vrouw, intellectueel zeer hoogstaand, onberispelijke vrouw des huizes, die echter de manie had maar steeds op Zola te stoffen.
Toen zij weer eens ten overstaan van haar gasten den auteur van *Pot-Bouille* in de hoogte begon te steken, zeide ik: ik zal eens voor de aanwezigen eenige bladzijden lezen. ,,Dat zult ge hier niet doen,'' riep zij dadelijk — Mijn antwoord was: ,,dat zal ik wèl.'' Toen zag zij mij aan met smeekende oogen en ik vervolgde: ,,Ziet ge wel, mijn beste vriendin, dat gij een huichelaarster zijt, zonder het gemerkt te hebben. Gij hebt beginselen, maar gij bedient er u van als van het kussen, waarop uw voeten rusten. — Gij prijst Zola en gij zoudt het van mijn kant een blijk van onfatsoenlijkheid vinden, als ik hier eenige bladzijden voorlas van den schrijver, dien gij verheft uit valsch dillettantisme. Wilt gij beweren dat die lezing er niet door kan wegens de aanwezigheid van jongelui. Dat zou nog een leugentje te meer zijn van uw lieve lippen. Ik zou eens willen zien, als ik morgen geheel alleen bij u was en u durfde voorlezen eenige stuitende beschrijvingen, hoe pijnlijk het u zou zijn en hoe uwe vrouwelijke fijngevoeligheid gekwetst zou worden.'' (Edouard Drumont).

Drumont zegt verder dat Zola hem denken doet aan de bizondere ziekte, welke de geneesheeren *exhibitionisme* noemen. De man heeft ook ,,l'attraction dépravée pour les choses puantes.'' Inderdaad, hij verlustigt zich in datgene, wat bij een gezond en onbedorven mensch walging wekt!.

CORRESPONDENTIE.

Brieven, voor deze rubriek bestemd, te adresseeren:
Redactie Boekenschouw, Heerengracht 415, Amsterdam.
Verzoeke duidelijk en beknopt de vraag te stellen en steeds te onderteekenen met vollen naam en aanduiding van woonplaats.
In ons antwoord geven wij alleen de voorletters aan.

D e l e z e r s die tijdschriften willen koopen van verleden en voor-verleden jaar in volledige jaargangen, vragen titels en prijsopgave bij onze Administratie Heerengracht 415 te Amsterdam. Prachtige illustraties als London News, The Graphic, L'Illustra-

tion, — humoristische als Fliegende Blätter en Punch zijn voorradig. Wie het eerst komt, het eerst maalt. De verkoop geschiedt namens het Leesgezelschap van G. en W. —

W. P. te R. en H. te Sch. Niettegenstaande het zetten van een paar katholieken in het zoogenaamd curatorium, kunnen wij de Dahlmeijer-methode van zelfontwikkeling niet van harte aanbevelen. Wij zullen u persoonlijk de reden opgeven van deze houding.

R. te R. Het Spaansche wonder, waarover in die krant werd geschreven, moet u liefst niet aannemen voorloopig. Het land waar het gebeurt, het feit dat sommigen zien en anderen niet, bovendien het eigenaardige (om een neutraal woord te gebruiken waar een meer karakteristiek zich opdringt) van de heele geschiedenis, manen tot de uiterste voorzichtigheid.

J. Br. te H. Of het Mahomed of Mohamed moet zijn? Ik weet het niet. In de Nederlandsche Koran-vertaling (Haarlem, Van Brederode 1860) komt daaromtrent de volgende noot voor: „De naam Mahomet wijkt eenigszins van de werkelijke Arabische spelling af. Men behoorde Mohammed (de verheerlijkte) te zeggen. De Turken spreken het woord Mehemet uit, als zij van een levend persoon spreken die den naam Mohammed draagt. Het gebruik der andere volken is integendeel, zich van den vorm Mahommed te bedienen, als er van levende Arabieren gesproken wordt, die denzelfden naam dragen".
Op de tweede vraag antwoord ik: ja, ik heb voor mijn studie den Koran meer dan eens gelezen en nooit zoo'n hopeloozen onzin in één boek bij elkaar gevonden. Het is een van de groote raadsels der geschiedenis hoe deze onwetende en ongeletterde volksbedrieger, die in zijn wetboek herhaaldelijk uitzonderingen voor zich zelven (den Profeet) maakt, zoo groote massa heeft kunnen trekken en vasthouden.

Dr. v. D. te N. Voor uw doel kunnen wij aanbevelen de volgende boeken, die zijn verschenen bij Garnier, Paris, in de serie: L'Art de Reconnaître les Styles": 1. Le Style Louis XIV, 2. Le Style Louis XVI en Style Empire. De boeken zijn overvloedig geïllustreerd.

W. A. te A. Uw volksliedje lijkt als twee druppelen water op een dat Silezië tot oorsprong heeft en aldus luidt:

Ach, den ich hätt' so gern
Der ist von mir so fern;
Und den ich gar nicht mag,
Den seh' ich alle Tag'.

Er is minstens nog één strofe, maar die ben ik vergeten.

ROBERT HUGH BENSON. 1)

,,Het boek is heden ten dage voor zeer velen een levensbehoefte geworden; men kan er moeilijk meer buiten. Bij de ontbijttafel behoort het morgenblad; in de huiskamer heeft het geillustreerde tijdschrift een vaste plaats; in de vrije oogenblikken en de lange winteravonden wordt de roman ter hand genomen. De boeken verschijnen met tientallen tegelijk en de catalogen van uitgevers en boekverkoopers nemen telken jare zienderoogen in omvang toe.

De wet van vraag en aanbod wijst met onmiskenbare zekerheid uit, dat de tijd voorbij is, dat men zich tevreden stelde met bijbel en evangelieboek en den schamelen voorraad familie-boeken van vader op zoon overgeleverd.

De grootere verstandelijke ontwikkeling, de uitgave van volksedities, de krant en het geillustreerde weekblad hebben ieder het hunne er toe bijgedragen om de zucht naar lezen aan te wakkeren en de ontspanningslektuur heeft maar al te dikwijls bijbel en evangelieboek verdrongen. Men leest om zich te ontspannen; ten koste van verstand en hart moet de verbeelding worden gevoed en het sterk geprikkelde verhemelte vindt geen smaak meer in gezonde, krachtige spijs.

Men heeft geproefd van de vrucht van den boom van kennis, de appetijt is opgewekt; gretig strekt men de handen uit om de nieuwe begeerte te voldoen en de boekenmarkt wordt overstroomd om den gragen koopers het gezochte genotmiddel te verschaffen.

Men moge het feit betreuren, het valt niet te loochenen, dat het nieuwe geslacht beter op de hoogte is van den nieuwen roman en het laatste tooneelstuk dan van de meer ernstige werken, die het geloofs- en zieleleven vruchtbaar moeten maken.

Niet alles toch, wat ter lezing wordt aangeboden, is zonder gevaar. Vooral op het gebied der ontspanningslectuur dient men behoedzaam voort te gaan, nauwlettend om zich heen te zien en den grond met overleg te verkennen, om niet plotseling weg te zinken in een moeras, dat oogenschijnlijk een groene weide scheen met malsch gras en kleurige bloemen. De roman is een geducht strijdwapen geworden, dat in onzen modernen tijd ontelbare slachtoffers maakt,

1) P. Franke, S.J. Robert Hugh Benson. Het Nederl. Boekhuis, Tilburg.

wonden toebrengt die moeielijk meer heelen, gave zielen besmet, schuldeloozen eenvoud ondermijnt, de deugd vermoordt en met voorbedachten rade onsterfelijke zielen den doodsteek toebrengt.

Tegenover dit heilloos pogen staat het goede boek. De neutrale roman moge op zich zelf weinig kwaad doen, zijn verdienste is hoogstens negatief; er gaat geen kracht ten goede van uit. Alleen de goede roman werkt opbouwend. Hij is een hulpmiddel geworden van het moderne apostolaat, een nieuw wapen, waarvan men zich bedient om het kwaad te keeren, door een schuldige pers aangericht, een aangename medicijn, die nieuwe kracht bijbrengt, opbeurt, de levenssappen zuivert en den geheelen mensch verkwikt en sterk maakt in den levensstrijd.

Grooter nog is de invloed ten goede van het apologetisch strijdschrift en het ascetisch boek. Hier staat men in de volle werkelijkheid, in een wereld, waar vijandige machten tegenover elkaar kampen, waar strijd wordt gevoerd, aanvallen moeten worden afgeslagen, de wapenhandel moet worden beoefend, wil men niet machteloos staan tegenover een vijand, wien alle middelen goed zijn. Toch mag men weer niet zoozeer opgaan in den strijd naar buiten, dat de eigen, persoonlijke belangen worden verwaarloosd. De welbegrepen liefde begint bij zich zelf. Naarmate het persoonlijk ascetisch leven gezonder zal zijn, zal het weerstandsvermogen krachtiger blijken, in den strijd naar buiten grooter zekerheid bieden voor een zegenrijken uitslag.

Apologie wordt maar al te dikwijls verward met spitsvondigheid en ongenietbaar geschrijf van den droogstoppel. Ascese is niet noodzakelijk synoniem met overdreven vroomheid. (zelfs nooit! Red. B.) Het zijn twee kerngezonde vruchten aan den boom der roomsche kerk, die het geestelijk organisme van den mensch, die doelbewust een hooger leven nastreeft, niet ontberen kan.

Het is met dit doel voor oogen dat deze bladzijden werden samengesteld. Robert Hugh Benson heeft in zijn literairen arbeid— romans, apologetische en ascetische geschriften, den strijd aangebonden tegen de belagers van deugd en godsdienstzin. Zijn pen werd een zwaard, waarmede hij de verkrachters van goddelijke en menschelijke wetten te lijf ging. Zonder zich te hullen in het grove kleed van den boeteprediker, klinkt zijn woord ernstig en beslist, waar hij het mom afrukt eener averechtsche laag-bij-den-grondsche wereldbeschouwing, en wijst hij op de vriendelijke lichten, die stralen aan den blauwen hemel, op de

bloemen die bloeien in Gods weiden, op den rijkdom, den vrede en het geluk, die wonen in de nederigen en zuiveren van harte:

Uit zijn boeken spreekt een gezonde, ongedwongen tendenz, die 's menschen hoogere belangen nooit uit het oog verliest, een bewonderend enthousiasme voor alles wat groot is en edel, liefde voor zijn kerk en het roomsche Engeland van voorheen, geknecht en gemarteld, maar immer weer in nieuw leven te voorschijn tredend, een open oog voor natuur en kunst, een blijde hoopvolle levensopvatting, een warm kloppend hart, een scherp verstand en een benijdenswaardige blik op de omgeving waarin hij leefde, een groot kunstenaar en een edel mensch.

Het is daarom een verblijdend verschijnsel, dat zijn naam meer en meer doordringt buiten het land, waar hij werkte en schreef, en reeds vele zijner werken in Nederlandsche vertaling verschenen. Een zevental zijner groote romans zijn in Hollandsche overzetting in 't licht gegeven. Meerdere zullen nog volgen. Het zuiver ascetische *De Vriendschap van Christus* beleefde reeds een tweeden druk.''

Hiermede hebben wij bijna de geheele inleiding aangehaald, welke L. P. P. Franke S.J. liet afdrukken in zijn boek over Robert Hugh Benson.

Wij deden dit om de gezonde denkbeelden, die hier over lectuur worden uitgesproken, en tevens om den lezer op te wekken nader kennis te maken met den Engelschen schrijver, aan wien wij zooveel mooie boeken te danken hebben.

Met korte, krachtige trekken wordt hij hier geteekend en naarmate wij zijn aanleg en karakter beter leeren kennen, begrijpen wij ook volkomener den vorm en de strekking van zijn werk.

Het is P. Franke er geenszins om te doen, zijn geprezen schrijver alleen te bewonderen en te verheerlijken; hij wijst op de fouten, die hij had als mensch en toont de zwakheden, waaraan de kunstenaar zich schuldig maakte. Ook die bladzijden, waarin hij een samenvatting geeft van wat hij uitvoerig mededeelde over Benson, laten wij hier volgen.

,,Staande op den top van den heuvel en terugblikkend op de literaire levensbaan door Benson doorloopen, een stijgenden weg, die van uit de diepte omhoog voert, is de eerste indruk verbijsterend. Wat een overvol leven! Zeventien groote romans, drie flinke boekdeelen met verzamelde kleinere schetsen en verhalen, groote en kleinere tooneelstukken en gedichten, een aantal

lezingen, preeken en toespraken in druk uitgegeven als het beste van het vele, wat zijn welsprekend woord heeft gesproken, een overmatige correspondentie, die een minder begaafde het grootste gedeelte van zijn tijd had in beslag genomen, herhaalde reizen naar Amerika, Rome, Zwitserland en Ierland — en dat alles in tien jaar tijds. Geen wonder dat de strakgespannen pees plotseling doorknapte en slap afhangend langs den boog, voor verder gebruik onmogelijk werd. Benson heeft zich dood gewerkt. Met grooter zorg voor zijn gezondheid zou hij wellicht niet zoo vroeg zijn heengegaan, maar zijn nerveus temperament kende geen rust, en de kaars, die aan beide einden tegelijk wordt ontstoken, is spoedig opgebrand. Hij heeft zijn leven geleefd, intens, alles gevend, wat hij bezat, en in de tien jaren van zijn katholiek en priesterlijk leven heeft hij zich gemaakt tot een persoonlijkheid, waarvan de nagedachtenis niet zoo gauw zal vergeten zijn. Als Roomsch geworden zoon van den anglikaanschen aartsbisschop, was hij wellicht daardoor alleen reeds een bekendheid geworden onder zijn nieuwe geloofsgenooten. Hij heeft meer gedaan. Niet op de grondslagen van zijns vaders naam, heeft hij zijn huis gebouwd; hij is uitgegaan om van heinde en verre de steenen voor den bouw bijeen te brengen, en eigenhandig heeft hij zijn huis van den grond af opgetrokken in onvermoeibare werkzaamheid, totdat de krachten hem begaven. Maar het huis staat er met het kruis in top; en daarbinnen liggen de souvenirs opgestapeld van zijn geloofsovertuiging, priesterzorg, kunstenaarsgeest, hulpvaardigheid en kinderlijke godsvrucht.

Benson's complex karakter is een diamant met vele facetten. Eén voor één beschouwd, zal het opvallen dat niet alles zuiver is geslepen; in de levende tinteling van het geheel vallen de kleinere onvolmaaktheden grootendeels weg.

R. H. Benson was geen heilige, wat ook zijn groote vereerders en vereersters van hem gezegd hebben. Zelf was hij maar al te zeer overtuigd van zijn tekortkomingen, en ook zijn vrienden ondervonden dikwijls den scherpen kant van zijn opvliegend karakter.

„Had Benson zijn opvliegendheid geheel overwonnen, vóór hij stierf?" vroeg men één zijner beste vrienden. „Toen ik hem kende te Eton en te Cambridge, had hij een driftig karakter". En de vriend moest antwoorden: „Hij was opvliegend tot het laatst."

Maar met zijn oploopendheid had hij den zedelijken moed: ongelijk te bekennen, zoodra hij inzag dat hij te ver was gegaan".

En zijn letterkundig werk? — „Een niet vijandige, doch onvriendelijke kritiek behoeft niet ver te zoeken om de zwakke punten in Bensons romans te vinden. Er is veel haastwerk bij, veel dat beter had kunnen zijn, door nauwlettender verzorging. Menig boek wordt ontsierd door slordigen zinbouw, puntjes en streepjes, die de niet uitgewerkte gedachte moeten aanvullen, vage en onzekere beeldspraak, woordgeschitter, dat de leegheid van ideeën moet bedekken, onnauwkeurigheden, onnoodige herhaling, tegenstrijdigheden, gewaagde stellingen, digressies, die den gang van het verhaal stuiten. Niet zelden is aan de uiterlijke beschrijving der personen meer zorg besteed dan aan de uitbeelding van hun zieleleven, en zijn de karakters eerder de woordvoerders van des schrijvers gedachten dan menschen, die hun eigen persoonlijke opvattingen en beginselen uitleven in hun woorden en daden. Benson zelf was hier van overtuigd. „Waarom geef je je niet meer moeite bij het schrijven van je romans?" werd hem eens door een vriend gevraagd. „Als iets de moeite waard is om te doen, waarom het dan niet zoo goed mogelijk gedaan?" „Daaromtrent ben ik het volstrekt niet met je eens," was het antwoord, „er zijn massa's dingen, die het wel de moeite waard is te doen, maar volstrekt niet om *goed* te doen"; en hij verklaarde dit verder door er op te wijzen, dat hij zijn romans schreef om eenige lezers of een groep lezers „vooruit te helpen". Als eenmaal dat doel bereikt was, „tout le reste n'est que litérature", en stond als zoodanig niet op zijn program!"

„Ongetwijfeld waren zijn twee groote voorgangers, de bekeerlingen Manning en Newman gedeeltelijk aansprakelijk voor de hooge verwachting, die men van den nieuwen bekeerling koesterde. Benson echter bezat niet het scherpe verstand van den grooten Oratoriaan en miste de rustige en kalme stuwkracht van den tweeden Kardinaal-aartsbisschop van Westminster. Zijn kracht lag niet in wetenschap en organisatie. Hij kon het woord spreken, dat prikkelt en ontvlamt; hij was niet de man, die in rustig zelfbeheer zich aan het hoofd plaatst eener beweging om ze met taai volhouden te leiden tot het einddoel.

Hij heeft gegeven wat hij geven kon, gewoekerd met de talenten hem geschonken, de plaats gevuld, door karakter en aanleg hem

aangewezen, de plek bebouwd, die hem ter bewerking was toevertrouwd''. —

En om dat beter in te zien, leze men het boek van P. Franke over Robert Hugh Benson, dat boeiend is van het begin tot het einde. L. D.

EENE WAARSCHUWING.

Tegen een verkooper van het pornografische werk van Barbusse: ,,De Hel'', werd, zooals algemeen bekend is, eene gerechtelijke vervolging ingesteld, welke echter tot niets heeft geleid. Het schijnt dat de zaak verkeerd werd aangepakt, maar toch ook de interpretatie der wet een paskwil is geweest en volgens zulk een uitleg geen enkel boek anti-wettelijk pornografisch kan zijn, indien ér behalve de vele vuile ook nog fatsoenlijke bladzijden in voorkomen. Volgens dergelijke glundere wetsverklaringen zal men ook een moordenaar kunnen vrijspreken, die zijn slachtoffer een gram doodelijk vergift heeft toegediend, verborgen in een keurige taart. Het grootste deel van het verstrékte was immers onschadelijk, smakelijk en voedzaam zelfs. Wel ja, de vriendelijke giftmenger verdient eigenlijk eene belooning voor zijn zeldzame humaniteit.

Querido, de uitgever van ,,De Hel'', heeft als pienter zakenman dadelijk de conclusie getrokken uit dat vrijsprekend vonnis en moet heel logisch bij zich zelven hebben geredeneerd: ,,Kijk er eens aan, de heeren van het tribunaal kunnen mij niets maken! Dat is één feit. En het tweede is: dat je met smerige lectuur veel meer en veel vlugger geld kunt verdienen dan met goede boeken. Derhalve: ik, die geen last heb van ethische of Christelijke bezwaren, zal mij met alle energie toeleggen op het leveren van zoo gepeperden kost, dat zelfs de meest verschroeide gehemelten er warm van moeten worden.''

Ik kan mij voorstellen dat iemand, die meent dat hij voor een handvol geld alles kan vergooien, aldus zou redeneeren. Als de politie zijn eenig geweten is, dan mag hij onbezorgd wezen. En indien een van die achterlijke middeneeuwers zijn verontwaardiging durft uitschreeuwen, zullen andermaal de groote letterkundigen Wijnkoop en Kleerenkooper en nog een paar van dat gehalte, die hun ,,wereldliteratuur'' uit de stationsstalletjes

halen, door hun scheepsroepers wel voldoende reclame maken om den ondernemenden uitgever niet te laten zitten met zijn gedrukte viezigheidjes.

Maar als wet en politie en geweten deze ronselaars van menschenzielen ongemoeid laten, is dat voor ons een reden te meer, uit louter zelfverdediging hen op de punt van onzen laars te nemen en buiten onze kringen te lichten. Natuurlijk in figuurlijken zin, anders krijgen wij met de politie aan den stok, die wèl mag waken dat zulke gevaarlijke speculanten geen blauw plekje oploopen, maar machteloos, met de handen in de zakken moet blijven toezien als gewetenlooze uitgevers de verbeelding van onze vrouwen en dochters en jonge mannen trachten te bezoedelen.

Om terug te komen op Querido! Zooveel kwaad „De Hel" geestelijk den menschen heeft gedaan, zooveel goed, materieel, schijnt het den uitgever te hebben gebracht. Hij speurt ten minste met den scherpen zin van een roofdier naar zijn wild en het blijkt in de meeste gevallen adellijk genoeg te zijn om de afgestompte zintuigen van heeren gebruikers te kunnen prikkelen. Over zijn uitgaven van Couperus': Lucrezia en de Meester's: Gezin, zullen wij voor het oogenblik maar zwijgen; men kan nog altijd beweren dat die schrijvers kunst wilden maken. Maar de aandacht worde alleen gevestigd op den driesten en schaamteloozen roman van Hanns Heinz Ewers: „Alraune, de geschiedenis van een levend wezen", waarvan de vertaling door eene vrouw werd ondernomen, wier naam wij hier ons veroorloven vast te spijkeren — zij heet: Titia van Voorthuizen-Roemer.

Dit schandelijk-perverse boek verscheen het eerst in het Duitsch in 1911, de laatste uitgave, waarmede het aantal van 200.000 exemplaren werd bereikt, in 1919.

De schrijver pleegde welbewust, gelijk hij trouwens in verscheidene zijner vroegere boeken ook reeds gedaan had, een aanslag op de eerbaarheid. In zijn „aanhef" verklaart hij voor wie dit boek is geschreven: „voor jou schreef ik het, mijn wilde zondige zuster mijner heete nachten.......

Jij voelt wel haar heeten adem (van de zonde. L.) Dan opent zich wijd je oog, strakt franker zich je jonge borst. Dan vliegt een zachte beving langs je neusvleugels, spreiden zich wijd je koortsvochtige handen. Dan vallen de burgerlijke sluiers van alle zachte, stille dagen, dan wordt uit zwarten nacht de slang geboren.

(Men lette op den onsamenhangenden, bombastischen nonsens. L.) Dan strekt zich, zuster, je wilde ziel, blij om alle schanden, vol van alle giften. En uit smarten en bloed, en uit kussen en lusten juicht ze omhoog — krijt ze omlaag — door alle hemelen en hellen. Zuster mijner zonden, voor jou schreef ik dit boek''.

De kerel neemt geen blad voor den mond, hetgeen niet behoeft te verwonderen als men weet dat hij van smeerlapperij en perversiteit zijn specialiteit tracht te maken.

Max Geiszler, die uit moreel oogpunt niet gauw bezwaren heeft tegen een schrijver, laat over Hanns Ewers het volgend vernietigend oordeel drukken (Führer... 1913, blz. 118):

,,Ein wunderliches Gemisch kühl abwägender realistischer Darstellung, faunisch-satirischem Grinsen und Konstruktion seelischer Abnormitäten ist das Artistentum Ewers' mit dem Hang zur ,,Verarbeitung'' des Widerwärtigen und Krankhaften. Er beschwert sich offentlich, dasz so etwas in Deutschland keine Anerkennung finde, da er doch auch Humor besitze. Dieser ist gefroren! Seine ganze Kunst scheint auf Perversität gestellt, die mit erdenklicher Geschmacklosigkeit und kühler Sachlichkeit gepaart ist. Dekadenzerscheinung, der typische Bedeutung eigen ist und die wegen ihrer monströsen Art historisch werden wird''.

Als iemand met zulk een getuigschrift naar huis wordt gezonden, dan is het zaak niet onder zijn adem te komen, zou men denken. Maar Querido heeft anders gedacht: pecunia non olet: de duiten rieken niet! En hij heeft ,,Alraune'' laten vertalen en onder het publiek gebracht. Sommige boekhandelaars hebben stapels van dit gemeene boek voor hun ramen liggen. Bij een telde ik er 36 en daartusschen lagen groote kartonnen, waarop met blauw potlood de kwaliteit der bedorven waar werd aangekondigd: ,,Realistisch!!'' — ,,De grootste realistiek!'' — ,,200.000 exemplaren!'' enz. enz.

Ik vind het om te huilen: dat boekhandelaars, die toch geroepen zijn mede te werken aan beschaving en ontwikkeling, zich in zekeren zin tot bordeelhouders verlagen — alles terwille van hoogstens 40 % van het te ontvangen bloedgeld.

— Ik zie geen kans, zonder het schaamtegevoel der lezers te kwetsen, ook maar oppervlakkig te inventariseeren den liederlijken inhoud van Ewers' gedachtenhuis. De schrijver zelf heeft, misschien onbewust, zijn eigen portret geteekend, zoo zuiver dat niemand het hem verbeteren kan.

Op blz. 34 beschrijft hij ons een luguber tweespan: eene hysterisch-erotische gravin, die met wellust een perversen ouden geleerde (wiens hoogste genot later blijkt te zijn: het verkrachten van kleine kinderen) ondervraagt naar de bizonderheden zijner proeven van kunstmatige-bevruchting. ,,Dat interesseerde haar het meest. Ze vroeg naar alle détails, liet zich tot in de kleinste bizonderheden uitleggen, hoe hij dit en dat uitvoerde en liet hem alle Grieksche en Latijnsche woorden die ze niet verstond, netjes in het Duitsch vertalen. En de geheimraad droop van dubbelzinnige uitdrukkingen en gebaren. Het speeksel druppelde uit zijn mondhoeken, liep langs zijn slepende, hangende onderlip. Hij genoot van dit spel, van dit coprolale gezwets, zoog vol wellust de klanken der schaamtelooze woorden in. En af en toe, dicht bij een bizonder walgelijk woord, wierp hij er een ,,doorluchtigheid'' doorheen en dronk in verrukking de streeling dezer tegenstelling in. Zij echter luisterde naar hem, vuurrood, opgewonden, bevend bijna, zoog met al haar poriën deze bordeelatmosfeer in, die zich tooide met het dunne, voddige, wetenschappelijke japonnetje''. —

Raak getroffen! Dat is de schrijver E w e r s en z ij n publiek. H ij: de coprolale, ontuchtige zwetser, wien het speeksel druipt uit den slappen mond en die vol zieken wellust de klank zijner eigen schaamtelooze woorden inzuigt, — z ij n p u b l i e k: de menschen, die zich wentelen in deze bordeelatmosfeer en slechts prikkeling zoeken hunner grove zinnen en kitteling van hun vleeschmassa.

Het is eenvoudig weerzinwekkend.

En dit verhaal, waarin voortdurend sprake is van de misselijkste lijfsbegeerten, waar de van wellust kwijlende schrijver het heeft over kunstmatige bevruchting, over lustmoord, over homosexualiteit, over kinderverkrachting, over alles wat maar lubriek is; den lezer meesleurt op zijn tocht door huizen van ontucht — geeft Q u e r i d o uit in zijne serie: ,,De populaire editie''. —

De man durft! Het is of een oude ingeboren haat tegen christelijke beschaving en zeden hem drijft tot het verwoestingswerk, dat met dergelijke uitgaven bereikt kan worden. — Zijn collega Ollendorff deed hetzelfde in Frankrijk, en deze van-afkomst-duitsche-jood heeft de natie,die zijn vaderen gastvrijheid gaf, meer kwaad gedaan dan ooit eenig duitsch leger, zeide onlangs een fransch schrijver.

Zal Querido vrijheid worden gelaten bij ons datzelfde te doen? En als de wet geen bescherming biedt, is er dan geen andere manier om onze vrouwen en kinderen te beschermen?

Ten slotte: de uitvlucht, indien men idioot genoeg mocht zijn om haar te zoeken, dat wij hier met een kunstwerk zouden hebben te doen, gaat niet op. Ewers wordt door geen sterveling in Duitschland voor een artiest gehouden. Het oordeel van Geiszler, dat wij aanhaalden, is vrijwel overeenkomstig het gevoelen der meeste kritiekschrijvers. Het is ook wel zeker dat zijn „Alraune" nooit in zoo groot aantal exemplaren verspreid had kunnen worden, als Duitschland niet door den oorlog was verwilderd en de menschen, ontredderd in geest en zeden, voor dergelijke schande-lectuur niet rijp waren gemaakt. De uitgave van 1919 (in het Duitsch) is een speculatie geweest op het ongeluk van het volk, dat zoekt naar bedwelmende middelen. Nog eens: het cynische boek heeft met kunst niets te maken. Ten overvloede heeft de schrijver zelf het karakter van zijn werk aangegeven: een boek voor hen die zich wentelen in zonden — dus pornografie.

LODE.

EEN WOORDJE OVER JACK LONDON

Eens heb ik een man gezien, die wonderen deed met zijn voeten op het gladde ijs. Op het blanke lemmet zijner schaatsen stond hij in alle standen en vloog hij voort in velerlei bewegingsvorm. Als een adelaar in de lucht, majestueus rustig, speelsch lustig, wild uitschietend, sierlijk wendend, geruischloos voortjagend — zoo was de man op het strakke ijsveld. Ademloos volgde de menigte rondom, genietend en bewonderend den vlugvoetigen Achilles. En toen gebeurde eensklaps het onbegrijpelijke: hij viel. Als een hulpelooze eerstejaars zat hij op het spiegelend vlak, waar het raakpunt met een groote splinterende ster was geteekend. En uit de duizendkoppige menigte schoot geen lach omhoog, maar over haar hing de stilte als bij een gebeuren van plotse, verrassende tragiek. Het was of niemand zijn oogen durfde vertrouwen, of men het onmogelijk waande dat deze meester in zijn kunst zulk een val kon doen.

Mij benam een dergelijke verbazing den adem, toen ik de boeken las van Jack London. Hij was wel een waarachtig kunste-

naar in die beide prachtige verhalen: *Pit-tah, de Wolfshond* en *Als de Natuur roept.* Sommigen toonden aarzelend hun meening, als zou hij boven Kipling staan; voor mij was er geen twijfel: Kipling had nooit iets geschreven dat in echtheid en soberheid, in doorvoeling van natuur en leven, deze beide boeken van London evenaren kon.

En toen heb ik kennis gemaakt met Jerry. Naar mijn smaak kwam er reeds wat te veel avontuurs in en waaide er te zware menschenlucht door dit boek. Maar ik kon het beeld van *Jerry* toch voorzichtig nog los maken van zijn omgeving, die mij niet sympathiek was, en op zich zelf bleek het weer een zuivere teekening zonder fout of gebrek.

En de geschiedenis van *Terry, de broeder van Jerry* vertolkte mij door de bitterheid en wreedheid, waarmede zij was geschreven, al de liefde van den schrijver voor het ongerepte dier, wiens natuur niet verkracht is door meedoogenloos geweld en sluwe list van menschen. Hij jaagt zijn lezers een huivering door de ziel, als hij vertelt hoe de koninklijk-geweldige en de klein-schuchtere dieren door beestachtige mishandelingen worden opgevoed tot clowns en kunstenmakers voor de sensatie-zoekende menigte.

Ja, ook na dit boek, stond Jack London nog voor mij, wel anders dan toen ik hem leerde kennen voor het eerst, maar toch als een machtig schrijver en gevoelig kunstenaar.

En daarna tuimelde hij omlaag!

Het Dwangbuis, roman ... van Jack London. Ik heb mij voorover gebogen op het titelblad, ik heb den naam gespeld, ik heb gespeurd of er misschien niet een enkele, weinig-opvallende letter was veranderd door een onedelen concurrent, gelijk men een bekend merk nabootst, op een enkele kleinigheid na, om het publiek te vangen.

Maar neen! Jack London had dezen mallen roman geschreven. De arme man is in de netten geraakt van theosophie en dergelijke bedriegselen, door hysterische juffrouwen en internationale oplichters uitgevonden, om de ongeloovige en dus dubbel-bijgeloovige medeschepselen bij den neus te nemen. Het is zoo potsierlijk en toch zoo in-droevig, dat men geen lust tot lachen gevoelt, den gezonden, natuurlijken Jack met een diepzinnige plooi boven zijn groote franke oogen de verschillende incarnaties te hooren vertellen van zijn Professor Darrell Standing.

Quandoque bonus dormitát Homerus: eenieder heeft zijn zwakke

oogenblikken. Zou het niet een tijdelijke afwijking zijn, eene aberratio mentis van een overigens normaal mensch?

Helaas, een uitgever komt deze laatste hoop vernietigen. Jack London is dood, vroeg gestorven. Maar voor mij ligt een boek, zoo juist in Nederlandsche vertaling geschreven: *Voor Adam's Tijd*. Wat juist bij hem het meest frisch en levend was: zijne verbeelding, die de realiteit versierde maar niet verminkte, blijkt ziek, doodelijk ziek te zijn. De vriendelijke phantasie van den schrijver is een booze nachtmerrie geworden en wat hij vertelt zijn niets anders meer dan benauwde droomen. Wat hij in zijn vorig boek den professor liet doormaken, komt hij nu den lezer wijsmaken zelf te hebben beleefd. Hij herinnert zich hoe hij voor duizenden en duizenden jaren heeft bestaan — niet als mensch, maar als een soort slingeraap, die juist in een ontwikkelings-stadium was gekomen om van boomlooper holbewoner te worden. Hij weet dat alles uit dien verren tijd met de zekerheid van een reporter, die zijn aanteekeningen raadpleegt. Hij kon zijn ooren spitsen, ze bewegen en opsteken en ze achterover leggen naar verkiezing. En hij kon zich, de geniale man, wiens genie toen nog niet te vermoeden viel, tusschen de schouders krabben. Hij kon steenen werpen met zijn voeten, en in lichtbegrijpelijken trots voegt hij, de Jack London van onze eeuw, er aan toe: „Ik heb het menigmaal gedaan". — „Ik kon mijn knieën gestrekt houden, van de heupen af voorover buigen en niet met de toppen van mijn vingers, maar met de punten van mijn ellebogen den grond raken."

Gelukkige Jacques London! Als je zoo hebt kunnen werken met je ooren en je knieën en je voeten — wat beteekent het dan nog dat je prachtige boeken hebt kunnen schrijven, later, veel later, toen de slingeraap-periode achter den rug was, en je kranten las, en cigaretten rookte en reed in electrische trams.

En toch — wij zijn ondankbaar — wij hebben je meer bewonderd toen je ons vertelde met fijn gevoel en groote, aandoenlijke liefde van Pit-tah en van Buck en van Jerry.

En wij zijn bedroefd dat men het noodig heeft geoordeeld ook nog uit te geven de vodden, die getuigen van je mentale verwording. Uit eerbied voor den grooten schrijver had men den afgetakelden broddelaar, verward in zijn benauwde en zieke nachtdroomen, niet voor het publiek ten toon moeten stellen. A. GIELEN

WAT ANDEREN SCHRIJVEN

Uit Boeken, Tijdschriften en Bladen.

In *De Beiaard* schrijft Gerard Brom over *Alberdingk en de wetenschap* ,,Onze bewustwording heeft niemand zooveel te danken als Alberdingk Thijm, die zich onmogelik liet doodzwijgen, omdat hij midden in de intellectueele wereld optrad''. De Leuvensche professor Davids schreef in 1850: ,,ik houde het daarvoor dat gij een ware trait d'union kunt wezen tusschen de Roomschen *et leurs frères séparés*'' .— En zoo was het. ,,In een eeuw van secularisatie dorst hij allerlei neutrale periodieken annexeren voor de kerk; na de Spektator heel veroverd te hebben, bezette hij zijn plaats in organen als de Gids, Aurora, Kunst- en Letterbode, Kunstkronyk, Ned. Spectator, Quack's Zondagsblad, Groene Amsterdammer en wist zó diep door te dringen in de waardering van professoren, dat Jonckbloet's Geschiedenis der Ned. Letterkunde hem geregeld aanhaalde. Op zijn beurt mocht hij buitenstaanders in zijn eigen uitgaven ontvangen en wist onder de meewerkers van zijn Warande dadelijk hoogleraars te winnen als Jan van Vloten en Mathijs de Vries, waardoor het groot vertrouwen bleek, dat zijn naam onder geleerden had. Het merkwaardige van 't geval is blijkbaar, dat hij minder dan iemand ooit zijn overtuiging verborg en dus als Katholiek een onmisbare figuur werd in 't algemeen geestesleven.''

Was hij, de autodidact en dichter, een geleerde? ,,Niemand denkt er natuurlijk aan te betogen, dat Alb. Thijm tenslotte bij de geleerden thuis hoort. De vorm, waarin hij zijn werken gaf, vertoont de rechte verhouding: de noten achteraan illustreeren de wetenschappelijke *keerzij* van zijn wezen. Heel juist noemde Poelhekke hem indertijd ,,een geleerd kunstenaar en artistiek geleerde'' en onlangs heeft hij den meester nog scherper gekenmerkt door ,,altijd een strijd tusschen de artiest en de geleerde'' bij hem aan te wijzen: ,,de lokale kleur dreigde wel eens onder zijn eruditie te verstikken .. Later zullen de bijlagen groeien, de historiese details toenemen. Dit dreigt zelfs een gevaar voor Thijm's kunst te worden.''

Thijm kwam op zijn 23e jaar niet voor den dag met een bundel verzen, maar met een verhandeling over de spelling. In de *Warande* maakte ook hij zich verdienstelijk met het uitgeven van middelnederlandsche teksten; aan Nuijens Geschiedenis had hij een werkzaam aandeel, niet alléén doordat hij den dokter de geschiedschrijving als levenstaak wees. Hij vormde de school van Roomsche Vondelaars en in de wetenschap der genealogie behoefde hij geen enkelen Nederlander als zijn meerdere te erkennen. Thijm heeft geijverd voor het behoud onzer monumenten,

en door den bouw van 't Rijksmuseum te bewerken, heeft hij de kunstgeschiedenis in ons land voorgoed bevorderd. En zoo gaat Brom voort bewijzen aan te halen van Thijm's wetenschap en wetenschappelijken zin.

„*Van koopman tot hoogleraar* spiegelt zijn levensgang met de ontwikkeling van Katholiek Nederland af! De ongunstige omstandigheden, waarin hij zich tot vakgenoot van geleerden wist op te werken, maken zijn wetenschap tot een type van onze intellectuele emancipatie. In Alberdingk Thijm is daarom voorbeeldig het streven belichaamd „tot het bevorderen van de beoefening der wetenschap onder de Katholieken in Nederland."

Gerhard Henny geeft ons een paar bladzijden over *De evolutie der levende natuur*, wel wat al te kort om eenig inzicht te geven.

En behalve de verzen van eenige dichters en de voortzetting van Marie Koenen's roman: *De Verwachte*, bevat deze aflevering dan nog een tweede bijdrage van den ijverigen redacteur-secretaris dr. Brom, die den suggestieven titel draagt van *Oud-Modernen*. Het is een doorloopend geestige en scherpe kritiek op eene polemiek van den ouden professor Cannegieter (Nieuw Theologisch Tijdschrift, Oct. '20) tegen een artikel in de Beiaard van Juli 1917, „dat destrekking had om onze neutraliteit tegenover de verschillende groepen van 't protestantisme te bepleiten en de gangbare opvatting te bestrijden, alsof onze politieke bondgenoten heel dicht bij de Katholieke Kerk en daarentegen de vrijzinnigen er even ver af zouden staan."

Uit alles blijkt dat Professor Cannegieter, hetgeen wij reeds lang wisten, een ouderwetsch antipapist is en een ouderwetsch geleerde, wiens wetenschap wel een weinig uit den tijd is.

In *Studien* bespreekt P. Albers thans de periode 1901—1916: *Victor de Stuers als Kamerlid.*

Over onschuldtragiek heeft het P. Zeegers: „De meeste tragische personen verrichten in den loop van het drama handelingen, die in zedelijk opzicht min of meer schuldig zijn. Evenwel zien wij in vele tragedies ook tragische personen voorgesteld, die weinig of geen schuld op zich laden, en in verschillende tragedies treedt zoo iemand zelfs als hoofdpersoon op. In het eerste geval spreekt men dan van schuldtragiek, in het laatste van onschuldtragiek. Ook deze moet dus meer uitvoerig beschouwd worden, en gelijk vroeger is aangetoond, hoe de schuld van den tragischen persoon kan bijdragen tot versterking der tragische emotie, zoo moet datzelfde nu ook van zijn onschuld worden verklaard".

J. Sevink deelt ons mede *Oude Volkszangen van Midden-Flores*. H. Padberg stelt de vraag: *In hoeverre kan een Roomsche van niet-Roomsche kunst genieten?* Wij zouden zeggen in zooverre het kunst is! Maar dit antwoord lijkt misschien te eenvoudig, als men verneemt dat Padberg zich de vraag heeft gesteld naar aanleiding van eene verklaring van J. de Meester:

,,wij kunnen genieten van veel roomsche kunst, een roomsche slechts zelden van niet-roomsche kunst. Zoo deze al nergens hem ergert, er zal voor hem iets in ontbreken, dat hem het voornaamste, het over alles beslissende is''.

Derhalve t w e e soorten worden hier onderscheiden. De e e r s t e, die ons ergert, is duidelijk de anti-roomsche... Bedoelt de Meester met de t w e e d e de neutrale kunst, de poezie b.v., die geen uitdrukkelijke verheerlijking is van God, godsdienst en zedelijkheid... dan is deze stelling niet waar. Over het ander geval, dat wij niet kunnen genieten van de kunst, die ons ergert, wijdt P a d b e r g wat breeder uit. Vroeger hebben wij in een artikel in dit Maandschrift onze meening daaromtrent reeds gezegd en wij zullen nu volstaan met te herhalen: kunst, die ons ergert, kunnen wij niet genieten, juist omdat ze ons ergert. De ergernis belet ons vrij te genieten. De verklaring van P a d b e r g komt vrijwel met onzen vroegeren uitleg overeen, als hij spreekt van den ,,inhoud, die ons zoo geweldig s t o o t, zoo'n slag in het gezicht geeft, dat het p s y c h o l o g i s c h onmogelijk is er op te letten, of de beweging misschien niet heel fraai is.''

Juist: wij bewonderen wellicht het grootsche schouwspel van een fellen brand, maar de boer, die zijn have en goed ziet verteren door de vlammen en weet dat hij tot den bedelstaf wordt gebracht, zal wel weinig in staat zijn om te bewonderen. Dat kunnen wij ook niet, als wij zien bedreigen met besmetting of vernietiging wat wij stellen boven alle kunst.

G. G o r r i s brengt in herinnering: Verschijnselen, als die te Limpias, in de geschiedenis. Wij herhalen onze waarschuwing dat men in afwachting eener uitspraak van de bevoegde autoriteit, maar niet te gretig zij om te gelooven en zouden wel wenschen dat de kranten er wat minder ophef van maakten.

Op eene der Redaktie toegezonden uitvoerige verdediging van de Iersche hongerstaking, antwoordt de redacteur met een wikken en wegen der gegeven argumenten en besluit, naar ons inzien zéér terecht, ,,al kan ik het gedrag der Iersche hongerstakers dus niet voor moreel geoorloofd houden, hun goede trouw neem ik onvoorwaardelijk aan.''

B a l t h a z a r V e r h a g e n geeft in *Onze Eeuw* eene vertaling van Euripides' *De Bacchanten.* Dit werk heeft, behalve zijn literaire, ook eene cultuurhistorische waarde zooals blijkt uit de volgende ophelderingen van den heer V e r h a g e n:

,,Evenals zooeven andere episoden uit het leven van Dionysos, heeft de Pentheus-mythe het onderwerp gevormd eener oer-oude, primitieve volkskunst in zang en dans: de Dithyrambe, uitgevoerd ter eere van den god, door groepen extatische enthousiasten, die zich daarbij als volgelingen van Dionysos vermomden en gedroegen: satyren of tragoi (,,bokken''). Van Aziatischen oorsprong, ondervond deze ongebreidelde volkskunst bij het doordringen in Griekenland den invloed der daar van oudsher gevestigde Dorische

zangersscholen onder „protectoraat'' van den goddelijken Apollo. De Dithyrambe werd er geadeld tot gestyleerde „oden'', die, daar zij door „tragoi'' werden uitgevoerd, trag-oden of tragedies werden genoemd. Geleidelijk ontwikkelde zich uit dezen koorzang de tragedies, zooals wij die nu nog kennen: Thespis voegde er een solo-declamator en speler aan toe, Aischylos een tweeden en vond daarmede dialoog en conflict, Sophokles een derden, met welken bij de intrige („inweefsel'', verwikkeling,) tot stand bracht. Een der belangrijkste momenten in dezen ontwikkelingsgang is dat geweest, waarop de tragedie zich los maakte van de Dionysos-mythen en zich tot andere onderwerpen der overrijke mythologie wendde. Daarmede verviel ook de satyr-vermomming van het koor en de laatste rechtstreeksche herinnering aan de Dithyrambe.

„Zoo is onder de ons bewaarde tragedies van Aischylos, noch onder die van Sophokles eene enkele, welker inhoud van den oorsprong dezer kunst blijk geeft. Van den eerstgenoemden dichter kennen wij ten minste de titels van enkele Dionysos-tragedies, van Sophokles geen een.

„Wat nu Euripides, den laatsten der drie groote tragici betreft, doet zich het merkwaardig feit voor, dat hij, wiens geheele oeuvre zich kenmerkt door een zich-los-maken van het mythisch geloof, in zijn allerlaatste drama, de „Bacchanten'' de onderwerping aan Dionysos heeft beleden met eene „verve'' en hartstochtelijkheid en eene phantaisie zóó hevig, dat het is, of hij daarmede alle Socratische afdwaling naar de „zuivere rede'' en het nuchter verstand van zijn geheele leven heeft afgezworen.

„Het is, of Dionysos, in de avondschemering der uit hem geboren kunst nog éénmaal in zijn grootsche almacht heeft willen herrijzen, alle geniale talenten van dezen laatsten zijner groote dichters dwingen om, met aanwending van de groote dramatische machtmiddelen en effecten, welke het tragisch tooneel geleidelijk had leeren hanteeren, zijne goddelijkheid in eene laatste grandioze apotheose voor het Grieksche volk te openbaren.

„Met de „Bacchanten'' sluit de periode der groot tragische kunst der Hellenen af. Euripides was 76 jaar, toen hij het stuk schreef, en kort daarna, nog vóór hij zijn werk opgevoerd heeft kunnen zien, onderging hij volgens overlevering het lot van Pentheus: hij werd door wilde honden verscheurd.''

In *Groot Nederland* gaat Frans Coenen voort met zijn beschouwingen over de Tachtigers. Hij heeft het thans over de machtsverheffing van het woord, dat zoo fel, zoo teekenend, zoo alleenheerschend kwam te staan dat het uitdrukvermogen van den geheelen zinsbouw vaak werd verwaarloosd. Van Deyssel was de voorganger en hem volgden Frans Erens, Aletrino en aanvankelijk ook van Looy. Maar allen werden overtroffen door Herman Gorter in zijn *Verzen*.

Gorter bereikte deze hoogte niet langs den weg van het natu-

ralisme. Hij was classiek opgevoed en had veel in de Engelsche dichters gelezen. Zijn eerste groote werk, de „Mei", droeg van beide factoren, het classicisme en de Engelsche natuurpoëzie, in zich, zoowel wat factuur als wat gedachte betreft. Het contract van natuur en dichter scheen in dit werk onmiddellijk, maar rustig-blij, zonder al te hevige schommelingen, tegen een achtergrond zeer zeker van sombere noodlotsgedachten.

„Sedert echter geschiedde in de ontwikkeling des dichters iets dergelijks als men bij Van Deyssel meent te zien. Het zintuiglijke leven ging al het andere overheerschen en verdringen. Men krijgt bij Gorter zelfs den indruk van een volledige nieuwe geboorte in nauwere aansluiting aan de natuur dan eenig schepsel ooit te beurt viel. Zijn verinnigde gewaarwordingen beteekenen dan geen uitzonderingstoestand, maar schijnen juist het gewone van zijn leven. En lijkt het bij Van Deyssel of de extase zoo hoog stijgt, zoo ijl wordt, dat alle verband met het stoffelijke te loor gaat, de dichter enkel maar stamelend uiting geeft aan wat hij zelf nauwelijks schijnt te benaderen, bij Corter vindt men altijd nog de beheerschte uitdrukking van een eigen gevoelsmaatgang. Hij lijkt zelfs zeer beheerscht in zijn persoonlijke ongebondenheid van allen algemeenen vorm. Want persoonlijk is hij vóór alles. Hij schijnt wel rein van conventie geboren, zonder weet van eenige traditie of algemeenen vorm, en kneedt en breekt zijn zinnen en woorden, om zoo verwonderlijk dicht de gewaarwordingen te benaderen, dat die woorden in hun samenstel de dingen en toestanden haast zelf worden, zóó onmiddelijk wekken zij de gelijke impressie in ons op."

Toch kan men niet ontkennen dat Gorter niet is geworden de dichter van velen. Omdat hij te moeilijk te begrijpen was? Neen, hij was te ongewoon in zijn eenvoud! „Groote eenvoud is misschien ook wel wat het minst begrepen wordt, omdat niemand er aan gelooven durft."

„Want men heeft wel gesproken van deze poëzie als enkel zinnelijk en stoffelijk, maar wat heerscht hier anders in deze schoone verbeeldingen dan de geest, de scheppende geest over de wateren van het erotisch zinnelijk verlangen? En zeker is het ook, dat in die korte schokkende gedichten, waarvan ik een enkele aanhaalde, en waar elk woord zwaar is van beteekenis, de dichter, door zijn zinnelijke gewaarwording heen, een enkele maal de eenheid van zich en wereld *beleeft* en haar meermalen *aanvoelt*, zij 't dan ook in smart om de gebrokenheid van het eigen leven.

„Dat is dan gewis niet de zaligheid, die men als de staat der geestelijke, mystische eenwording beschrijft, doch waar deze zeer zeldzaam schijnt in een literatuur, doet men verkeerd eenigszins minachtend neer te zien op die eenwording door de zinnen, die tenslotte misschien door velen nagevoeld zou kunnen worden, als zij zich de moeite van het inleven der dichterwoorden geven wilden. Dan zou het mogelijk blijken, dat menige dezer „allerindividu-

eelste'' emoties zeer gemeenverstaanbaar was en talrijke eenvoudige zielen een soortgelijke zielsverwantschap bezitten met de golven en de boomen en de dieren, het licht en de winden, als ook Franciscus van Assisi beleed en die men daarom ten onrechte enkel heidensch zou noemen.

,,Zoo is dit subjectivisme dan niet zoo subjectief als het lijkt en slaat het uiterst bijzondere in dezen bundel zelf dikwijls om tot een gemeenheid van voelen en zeggen, die voor elke argelooze kinderziel verstaanbaar moet zijn. En bleek deze richting in haar uiterste consequentie niet onvruchtbaar, al was ons volk ook te zeer gewoon de poëzie deftig en geestelijk te zien, om te beseffen dat juist hier voor de ongeletterden iets te genieten viel.

,,Het ongewone schrikte af en daar bleef het bij. Groote eenvoud is misschien ook wel wat het minst begrepen wordt, omdat niemand er aan gelooven durft.

,,En zoo is deze schoonheid vrijwel onbegrepen voorbijgegaan.''

GODSDIENST EN WIJSBEGEERTE.

Benson (Mgr. R. H.) Christus in de Kerk. Eene reeks godsdienstige verhandelingen. 's-Bosch, Teulings.

Hoofdzakelijk zijn het Conferenties door Benson in de jaren 1909 en '10 gehouden. Maar zij dragen het kenmerk van den schrijver, dien wij kennen uit een geheel ander soort geschriften, in den frisschen, origineelen vorm en niet minder in de ongewone gedachten over onderwerpen, die ons zelf gewoon zijn geworden.

Eerst behandelt de schrijver in vier hoofdstukken de stelling Christus in de Kerk. En hij wijst al dadelijk, waarop niet altijd in de apologie voldoende den nadruk wordt gelegd, op het verschil tusschen katholieken met hun begrip eener objectieve waarheid en der anderen met hun relatief en subjectief waarheidsbegrip. Vervolgens wijdt Benson een vijftal conferenties aan het verborgen en openbaar leven van Christus,— zeven aan het lijden en de Verwerping, om eindelijk bij het Kruis, het Graf en de Verrijzenis te gewagen van mislukking en triomf. Priesters zullen in dit boek een goeden voorraad vinden voor hun eigen preeken; maar het is ook voor leeken bestemd, en niet het minst voor hen die ,,de waarheid begeeren te zien om ze te kunnen omhelzen''.

De auteur geeft zijne bedoeling weer in deze woorden: Het is, kortom, een welgemeende poging, om in enkele pennestreken het bosch in zijn geheel te schetsen voor hen, die zich blind staren op de afzonderlijke boomen''. R. S.

Chesterton (G. K.) The Superstition: Divorce, London, Chatto & Windus.

Op zijn eigenaardige, geestig òf gezocht paradoxale manier

bestrijdt de schrijver de echtscheiding, welke in America op een besmettelijke ziekte schijnt te gaan lijken.

Niet op godsdienstige gronden bindt hij den strijd aan, of beter gezegd: hij komt niet met het uitdrukkelijk verbod van Christus, maar hij toont hoe de echtscheiding moet brengen tot verwording van huis en kind en maatschappij, en tot onheil van het individu, dat er zich aan schuldig maakt.

De schrijver zegt zeker goede dingen en voert scherpzinnig vele redenen aan, die moeten afschrikken van de daad, die in den grond niets anders is dan de uitdrukking van een laf egoisme. Voor menschen, die niet toegankelijk zijn voor godsdienstige argumenten, ligt in dit boek meer dan eene opmerking en redeneering, die hen tot nadenken kan stemmen. Maar het zwakke punt is toch, juist omdat Chesterton zich alleen houdt aan zuiver menschelijke bestrijdingsmotieven, dat hij wel treft de echtscheiding in het algemeen, maar niet in alle bizondere gevallen. En men voelt hoe een man of vrouw, die een passie voor een ander in het hart toelaat, al zeer licht geneigd moet zijn: het eigen geval voor een uitzonderingsgeval te houden. Het schijnt dat de schrijver zelf dit heeft gevoeld en deze onvoldaanheid over eigen werk hem de woorden in de pen heeft gegeven zijner ,,conclusion'': ,,I might go deeper into the matter, and give some suggestions about the philosophy or religion of marriage, and the philosophy or religion of all these rather random departures of it''. — Toch is dit boekje, zooals het nu is, het lezen wel waard. R. S.

Klose (Lucas). Kerstmis. Met teekeningen van Matheus Schiestl. München, Geselsch. v. Chr. Kunst. 1921.

De Duitsche uitgave van dit schoone boekje is ontvangen met blijde liefkoozingen en verdiende woorden van waardeering. En niet alleen door de dagbladpers, maar door schrijvers en schrijfsters van naam als: Sebastian von Oer, Marie Herbert, Enrica von Handel-Mazzetti, dr. J. Klug, Domanig e.a. En deze allen hebben geen woorden van lof genoeg om het keurige boekje te prijzen. ,,Uit den zaligen Kerstvrede is dit boekje geboren. Met heilige geestdrift schonk de kunstzinnige M. Schiestl het den zachten gloed zijner tinten. Het voorgeslacht met zijn gouden gemoed leende het zijn innig lied''. En wij voegen er bij dat K l o s e zelf met zijn innige, ontroerende proza-verhaaltjes ook het zijne heeft bijgedragen tot den luister van dit boekje. De teekeningen van Schiestl zijn ,,onuitsprekelijk mooi'', zegt Handel-Mazzetti en wij stemmen haar gaarne bij. De middeleeuwsche liedjes zijn heerlijk van kinderlijken eenvoud en terecht ook noemde men de vertellingen van K l o s e: ,,volksliederen in proza, eenvoudig opgebouwd, bezield met rein, kinderlijk en ongekunsteld leven''.

Zoo mogen ook wij met dr. Klug gerust zeggen: ,,Ik ken geen Kerstboekje, dat het uwe evenaart''. R. S.

OPVOEDING EN ONDERWIJS.

Kooistra (I.) Onze groote Kinderen. Over opvoeding in de puberteitsjaren I. Hun wezen en ons doel. J. B. Wolters, Groningen 1920. Tweede druk, f 3.50. Blz. 222.

Alwie studie maakt van de psyche der rijpere jeugd, kan dit zorgvuldig bewerkte boek niet missen. Het bevat veel theorie — wat te begrijpen is — maar ook — wat men in dit soort literatuur zeldzamer aantreft — veel praktijk, steunend op jarenlange waarneming en ondervinding. Dit verschijnsel is zeer toe te juichen maar stelt aan den lezer ook den eisch van kritisch beschouwer, wil hij niet vervallen in een niet gerechtvaardigd generaliseeren. Naast het vele goede en interessante, dat ieder in dit boek vinden zal, mist de godsdienstige opvoeder de volle beteekenis en de onloochenbare waarde, aan den godsdienst toegekend. Kooistra is niet òngodsdienstig, maar de godsdienst is in haar opvatting hoogstens aanvullingsmaterieel en draagt een al te subjectief karakter. Dit is voor ons een ware leemte, die wel het boek niet onbruikbaar maakt, maar toch onverdeelde bewondering niet gedoogen kan. G. LAMERS.

Kooistra (I.) Zedelijke Opvoeding. Negende druk. J. B. Wolters, Groningen 1919. Ingenaaid f 3.90. Bladz. 252.

De geest, die dit veelgelezen en druk geciteerde werk van de bekwame schrijfster bezielt, is vervat in haar omschrijving van het *doel* der zedelijke vorming: „Zedelijke opvoeding is het kind vormen tot een deugdzaam mensch" (blz. 2) en: „Het kind brengen tot goed handelen *uit eigen overtuiging*. Daar komt het op aan". (1e blz.). Wat zij verstaat onder een *deugdzaam* mensch, en wat zij bedoelt met een „eigen overtuiging", beantwoordt de uitwerking zelve. Kooistra kent slechts natuurlijke deugden en dito overtuiging. Van bovennatuur, van God en godsdienst zwijgt ze, als ware zij overtuigd, dat godsdienstige plichten niet bestaan, of althans geen plaats verdienen in de zedelijke vorming Van deze voor ons onvolledige en eenzijdige opvatting der kindervorming afgezien, bevat dit werk een schat van praktische wenken, die ook door ons dankbaar aanvaard kunnen worden.

G. LAMERS.

De Kok Pr. (D. J. J.) Leer en Leven. Enkele gedachten en praktische wenken over het Katechismus-onderwijs. N.V. Uitgeversmaatschappij Bussum, 1920. Prijs ingenaaid f 1.50. blz. 80.

De hoofdverdienste van dit praktisch boekje ligt in het beginsel,

waarop het heel en al berust: ,,Het doel van het katechetisch onderwijs is kort en goed gezegd: praktische Christenen te vormen. Het doel is dus niet, den kinderen de christelijke waarheden bij te brengen. Hoe hoog godsdienstkennis ook dient aangeslagen te worden (zij is en blijft een middel, zij het dan ook een machtig en onmisbaar, toch slechts een middel tot het doel''. (blz. 7.) We zouden het kort aldus willen formuleeren: Katechese is meer *opvoeding*, dan onderwijs. In elf hoofdstukken wordt dit beginsel methodisch toegepast op de verschillende katechetische leerkringen. Hierdoor is dit boekje onmisbaar geworden voor ieder katecheet, maar ook allernuttigst voor de ouders. Eén ding betreur ik. Dat n.l. zulk een vèr-ziende schrijver geen propaganda maakte van het in zijn opzet geheel passend handboek: ,,De Missie bij het godsdienstonderwijs'', door Pater Tarcisius O.M.C.

G. LAMERS.

Visschers (D. C.) Een kind van Java. Leesboek voor school en huis. Geillustreerd door Jhr. Rob. Graafland. Prijs f 1.20. Blz. 95. Malmberg, Nijmegen 1920.

Met dit boeiend geschreven Missieverhaal is weer een achterstand bij de protestantsche Missie-propagandisten ingehaald. De ontwerpers van dit boekje brengen ons midden in het bedrijvige missie-leven van eigen kolonie, leeren ons op romantische wijze gebruiken en zeden der Javanen en wekken onwillekeurig geestdrift en belangstelling voor het christelijke beschavingswerk van dit waarlijk veel belovend volk. 't Is geschreven voor kinderen en wordt het hun als St. Nicolaas-cadeau verschaft, het zal er hun niet minder welkom om zijn. De eventueele baten stonden de schrijvers af voor het Missie-werk. Dit moge onze zelateurs en zelatricen aansporen een ruime verspreiding te bevorderen. De teekeningen van Graafland hebben in allerlei schoollektuur de belangstelling der kinderen reeds veroverd. G. L.

Wolf (Herman). De Persoonlijkheidsidee bij Meister Eckhart, Leibniz en Goethe. J. Emmering. Amsterdam 1920. Blz. 172.

Dit werkje, dat de beteekenis der persoonlijkheid en haar verband met het geestesleven bedoelt te geven, dient zich aan als een wijsgeerige studie. Voor den leek in dit vak is het vrijwel ongenietbaar. Voor den wijsgeer kan het nuttig zijn met de hier ontwikkelde ideeën kennis te maken, of ten minste zijn philosophische boekerij ter wille der veelzijdigheid met één te vermeerderen. De opzet dezer studie zelve echter kan men geenszins veelzijdig noemen, anders zou de schrijver bepaald zijn algemeene verklaringen over persoon en persoonlijkheid minder eng hebben opgevat.

L

KUNST.

Gelder (J. J. de). Honderd teekeningen van oude Meesters in het Prentenkabinet der Rijks-Universiteit te Leiden. Brusse, Rotterdam.

J. J. de Gelder, conservator der verzameling, heeft deze prenten uitgezocht en voorzien van eene beschrijving. Zoo is het geworden een waardevol boek, bevattend een kort overzicht van de geschiedenis van het prentenkabinet, beschrijving der teekeningen en een lijst van de namen der teekenaars met korte biografische aanteekeningen.

Voor 't kunstminnend publiek is het een welkome uitgave, al is het nu juist niet alles groote of fijne kunst, die ons wordt geboden. Fijn zijn zeker niet de reeks karikaturen door Cornelis Dusart van de Fransche geestelijkheid onder Lodewijk XIV. Het is of Voltaire, de groote lasteraar, Dusart heeft geinspireerd, zoodat er meer haat dan geest uit zijn karikaturen gluurt.

A. Gielen.

Janssen (Miek). Schets over het leven en enkele werken van Jan Toorop. Veen, Amsterdam.

Als ik nu wilde vitten, zou ik beginnen met te wijzen op die schets „over"...! Maar ik wil liever zeggen dat dit het beste en mooiste boek is, dat Miek Janssen aan den Vereerden Meester gewijd heeft. In haar stijl onthoudt zij zich van die cubistische woorden, uitdrukkingen en zinswendingen, in haar gedachten vermijdt zij de extatische overdrijvingen, welke niet altijd een goeden indruk maakten op den lezer. Zoo, hartelijk en warm maar eenvoudig, hooren wij haar gaarne praten over den grooten kunstenaar, zijn leven en werk. Wat is de echte Toorop een grootsch en machtig kunstenaar, en als wij het vele schoone, prachtige genieten dat hij ons heeft gegeven, hoe gemakkelijk zien wij dan de enkele teekeningen voorbij, waar dit genie een oogenblik zijn zelfbeheersching verliest en in zonderlinge figuren en lijnen een duistere symboliek nog geheimzinniger maakt.

De Non en 't Melaatschen-eiland zijn strakke projecten van driehoeksmeting, maar ik durf gerust te betwijfelen of dat nog kunst is.

Het lijkt misschien oneerbiedig zóó te spreken over iets dat uit de handen is gekomen van dezen kunstschepper, maar het zij geoorloofd, omdat het ons voorkomt, dat dergelijke dingen ook maar *alleen* het werk zijner handen zijn en niet van zijn artiestenziel.

Het boek is sierlijk uitgegeven en werd een feestgave, waar men vele opperste vreugde mee kan schenken. A. Gielen.

NIEUWE LETTEREN.

NEDERLANDSCH.

Carbin (Louis) De Verliefde passagier. Mij. voor G. en G. L., Amsterdam.

Carbin is of was zeeofficier en waar hij het scheepsleven en het schip beschrijft, ziet men al spoedig dat een man aan het woord is, die met eigen oogen gezien en met eigen ooren gehoord heeft. Het is uitmuntend! Maar de broedende gedachten, de cynische opmerkingen van Carbin doen vaak heel onaangenaam. Zoo van die opmerkingen als (blz. 24): ,,er lijkt mij geen beter leerschool voor het huwelijk, voor een vrouw, dan een liaison met een lastigen grilligen heer'', lanceert hij bij de vleet — en verheffend zijn ze waarlijk niet. Het lijkt wel iets op die spottende levenswijsheid van Anatole France, welke ten slotte niets anders is dan de gedwongen resignatie van een uitgeleefden viveur. — De Verliefde Passagier is een reiziger op de Noordam, die artikeltjes schrijft voor een weekblad over zijn reis. En die journalistieke wijsheden krijgen wij te lezen. Hij fingeert een vrijaadje op het schip met een meisje, een kind nog met de brutale en gewilde ingénue-manieren van het moderne meisje, dat niet veel vrouwelijks heeft. Een blaadje uit haar dagboek, waaruit blijkt dat de journalist haar zijn uitknipsels heeft toegestuurd, leert ons ook dat zij van dien journalistieken redeneerder, die ,,zoo cocksure bleek omtrent de diepste problemen'', nooit iets heeft moeten hebben. En zij zegt het ook trouwens dat de man, ter wille der kopie, maar wat heeft verzonnen en met de onbetrouwbaarheid van een krantenmensch in den komkommertijd, er op los heeft gefabeld. Voorbehouden. M. WALRE.

Couperus (L.) Lucrezia. Amsterdam, E. Querido.

Het boek is sierlijk uitgegeven in de ,,literaire luxe-reeks'' en het bandje redt wellicht Couperus van een te vroege vergetelheid.

Het komende geslacht zal hard en sterk worden in den strijd om de zinkende wereld omhoog weer te werken, en het is waarschijnlijk dat over een twintig jaren men zich verwonderd zal afvragen hoe deze onmannelijke, hysterische en fatterige literatuur ooit gesmaakt kon worden.

Over het gewild eentonig, stuiptrekkend proza, rhythmisch, noemen de vrienden het, en over de geschiedenis zelf dezer ,,bastaard-dochter van Borgia'', zullen wij niet verder woorden verkwisten. Voor ons deugt het boek niet. D. W.Z.

Courths-Mahler (H.) Op verkeerden bodem. Swartsenburg, Amsterdam.

De dochter van een kunstzinnigen professor voelt liefde voor

den onbeduidenden, fatterigen zoon van een fabrikant, als zij den jongeman in een bootje een paar kinderen ziet redden, die in een ander bootje waren afgedreven. Het reddingswerk was dan ook zoo ontzagwekkend, dat één der lange, goed onderhouden vingernagels van den heroieken jongeman is gebroken, of ten minste een weinig verbogen.

Haastig verlooven zich de jongelui; de protzerige vader van den jongen is woedend. Ze trouwen. De jonge vrouw wordt door schoonmoeder en dito-zus zoo gesard, door haar man zoo weinig in bescherming genomen, dat ze naar het vaderlijke huis terugkeert en daar bijna omniddellijk haar geluk gaat beproeven met een beeldhouwenden echtgenoot, die wel meer haar artistieken smaak zal bewonderen en niet zoo plomp-burgerlijk zich aanstellen als de vroegere schoonvaderlijke bende.

Behalve dat gemakkelijk afleggen van het huwelijk alsof het een hoed is, die niet meer bevalt, staat er in dit boek niets dat hindert. Het is feuilletonlectuur. A. GIELEN.

Curwood (J. O.) Bliksemflits. Boissevain, Haarlem.

Geschiedenis van den wolf Bliksemflits, die een droppel bloed van een Deenschen dog in zijn aderen heeft. En hij wordt aangetrokken door een behoorlijk beschaafden hond, die in de wildernis verdwaald is, zijn vrouwtje wordt en hem ten slotte brengt tot de menschen, die hij niet behoefde te vreezen.

Footner (H.) Een liefde in de wildernis. Utrecht, de Haan.

Het is verbazend romantisch en herinnert in niets aan de dierenverhalen, welke wij van dezen schrijver kennen.

Het meisje had een blanken vader gehad en zij voelde zich getrokken tot de blanken, kon haar eigen volk niet uitstaan. Want ook haar moeder had een blanke tot vader en Bela roemde er op dat zij dus „zoo goed als een blanke vrouw was''. — Zij zou alleen een blanken man willen huwen. —

Natuurlijk was zij mooi, kordaat en energiek. Als de mannen thuis bleven, roeide zij op het meer in den wildsten storm. Paardrijden, schieten, zwemmen en al dergelijke gezonde dingen, kent zij als de beste.

Een oude Indiaan, vriend van haar lang overleden vader, is haar raadsman. Deze kleine bultenaar vertelt haar dat als zij een blanken man wil hebben, zij hem niet moet naloopen, maar doen alsof zij niets om hem geeft. Dat is Bela echter, als zij een exemplaar, dat haar aanstaat, heeft gevonden, te machtig. Zij schaakt den jongen man en maakt hem daardoor belachelijk bij zijn vrienden. „Het ontvoerde meisje'' noemen zij hem spottend. Hij had haar lief, maar nu wordt hij woest en ontloopt haar. Later tracht zij weer in zijne nabijheid te komen en door een nieuwe onhandigheid drijft zij hem andermaal op de vlucht. Nu is zij zelve ook boos,

en deze twee, die voor elkaar bestemd schijnen, zullen misschien altijd van elkaar gescheiden blijven.

Maar de philosophische oude Indiaan, die van beiden houdt, weet er iets op. Het meisje en den jongen, zonder dat zij vermoeden elkaar te ontmoeten, laat hij roepen, omdat hij voelt te gaan sterven. Hij ligt in de wildernis; zij knielen neer en hij verzoent hen. Als hij dood is kussen ze elkaar. Dan opent de oude, leuke kerel de oogen, wascht de grime van zijn gelaat en verklaart dat hij goed gezond is en nog lang hoopt te genieten van hun geluk. Dat zegt hij wel niet, maar dat is niet meer dan menschelijk.

De beide geliefden vliegen op, omdat ze zoo gefopt zijn. Maar hij sust hen, en zegt: „gaat nu waarachtig niet weer opnieuw ruzie maken''. Hij vindt hen weer baby's, die hun eten verspillen en deze beginnen te huilen omdat zij honger hebben.

Zij vinden dat de oude vent gelijk heeft en vliegen in elkaars armen...

Om eenige situaties lijkt mij het boek alleen geschikt voor volwassenen. A. GIELEN

Galsworthy (John). Zwaar beproefd. Utrecht, de Haan.

Als schrijver staat hij hoog en in de Engelsche pers wordt er juist over geklaagd dat deze man nog niet voor den Nobel-prijs in aanmerking is gekomen.

Technisch is dit werk goed, maar ik heb verscheidene boeken van Galsworthy gelezen, die mij toch meer bevredigden dan dit. Het ligt misschien wel aan mij zelf, maar ik weet niet goed wat de schrijver wil. Hij stelt menschen zonder geloof tegenover hen, die leven uit en door hun geloof. En men zou zoo den indruk krijgen dat hij de laatsten bewondert en eerbiedigt maar toch niet meer van onzen tijd acht. Maar van den anderen kant laat hij de ongeloovigen toch zoo hopeloos hun leven in de war sturen, dat men ook weer tot een tegengestelde conclusie zou kunnen komen.

Een zeer godvruchtige, liefhebbende maar weinig praktische Dominee (sinds lang weduwnaar) ziet zijn oudste dochter gehuwd met een ongeloovigen dokter en zijn jongste moeder worden van een oorlogsbaby. Haar verloofde, niet haar man, is bij het eerste treffen in Vlaanderen, gevallen.

Schaamte der familie. Toch tegemoetkoming ten opzichte van het eigenaardige meisje, dat zich zoo vergeten heeft. Zij meende de publieke opinie wel te kunnen trotseeren, maar zij bemerkt spoedig dat het boven haar krachten gaat. Haar vader moet zijn emeritaat nemen, vertrekt naar Palestina, geloof ik — en zij, de 21 jarige trouwt met een kapitein (ook al ongeloovig gelijk zij zelve), die reeds de veertig achter den rug heeft. Niet zoo zeer de gebeurtenissen als wel de uitbeelding der karakters en het gefilozofeer over de „Kerk van Engeland'' zijn de hoofdzaak. Het boek is alleen bruikbaar voor volwassenen, die in paradoxen niet gemakkelijk verward raken. M. WALRE.

Gjellerup (Karl). De Gedachtenlezeres. Een pastorie-idylle. Amsterdam, Holkama & Warendof.

De Deen Gjellerup, die niet meer tot de levenden behoort, heeft indertijd den Nobelprijs gewonnen met zijn boek: De Pelgrim Kaminata. Waarom men dit Boeddhistisch werk deze eer heeft waardig gekeurd, blijft mij een raadsel, te meer, omdat Gjellerup andere boeken heeft geschreven, die artistiek heel wat hooger staan. Zelfs ,,De Gedachtenlezeres'', ofschoon lang niet zijn beste roman, zou ik toch de voorkeur willen geven boven ,,Kaminata''.

Het is de eenvoudige, eenigszins weemoedige geschiedenis van een meisje, dat logeerend bij den dominee, diens zoon liefkrijgt. En hij haar. Maar een vriendinnetje komt er bij, en de liefde van den jongensachtigen student, verdeelt zich ... of beter gezegd, hij weet eigenlijk niet precies meer, wie hem het meest bevalt. En ten slotte trouwt hij een dom gansje van een rijken grondbezitter, die eigenlijk hem heeft genomen voor hij 't wist. En 't andere meisje wordt de vrouw van een geleerden wereldreiziger. Alleen Kamma, zijn eerste liefde, blijft eenzaam en ongetrouwd. Het boek is goed. M. WALRE.

Hoven (Thérèse). De dure tijd. Amersfoort, Valkhoff.

De roman speelt in het laatste oorlogsjaar. Dezelfde personen, die wij kennen uit ,,Het Suikerpaleis'' treden hier weer op. Wij maken in den geest nog eens het distributie-wee mee en ontmoeten nieuwe rijken en nieuwe armen.

Jong luitenantje is gehuwd met een vrouwtje in weelde opgevoed, maar met democratische neigingen, gelijk thans ieder fatsoenlijk mensch behoort te hebben, zooals een pruik in den Franschen tijd. Luitenant wil, met het oog op den duren tijd, dat het huwelijk voorloopig kinderloos zal blijven, maar bij de vrouw overwint de natuur en zij verlangt het moederschap. Hetgeen haar ten deel valt. Eene weldoende petroleum-maatschappij biedt den echtgenoot een goede positie in Indië, die hij blijde aanneemt. Hij vertrekt en vrouwtje zal nakomen, zoodra het kind geboren is. Liefde tot haar man en het verlangen weer spoedig bij hem te zijn, doet haar besluiten tot een misdaad tegen de natuur; de vernietiging van het jonge leven. Zij wordt echter aangegrepen door een zenuwcrisis, het kind wordt ontijdig geboren, en is een stumpertje!

De strekking schijnt mij te zijn tegen het malthusianisme. Aanbevelen kan ik het boek echter niet, en zeer zeker is de lectuur niet geschikt voor jonge menschen. M. WALRE.

Karkavitsos (A). Verhalen van de zee. Brusse, Rotterdam.

De serie nieuw-grieksche verhaaltjes, waartoe ook dit boekje van Karkavitsos behoort, hebben wij besproken in de vorige aflevering van Boekenschouw. Men maakt ons er nu attent op dat wij niets zeiden van het verhaal,,de andere wereld'' voorkomend in deze ,,Verhalen der Zee'', en dat den indruk maakt van blasphematorisch te zijn.

Een kleine verklaring: wij gelooven niet dat de gewone lezers, die eenvoudige ontspanning zoeken, meer dan drie bladzijden van deze ,,Verhalen van de Zee'' zullen lezen, zonder het boekje voor goed ter zijde te leggen. Voor hen, die een kijk willen hebben, op de betrekkelijk nog weinig ontwikkelde nieuw-grieksche letterkunde zijn deze boekjes bestemd. En zij, die wat verder doordringen in deze literatuur, zullen van zelf kennis moeten maken met haar vermenging van Christendom en heidendom, waarvan zij vol is.

Vooral de grieksche folklore wortelt zoo vast in de sagen der ouden, draagt de godenwereld van Homeros zoo gemakkelijk onbewust in onzen hemel over, dat men zich licht ergeren kan aan zulke onkunde en elementair gebrekkig-godsdienstige opvoeding. Maar men moet dit niet nemen als eene bedoelde bespotting van wat den Christen heilig is.

Zoo is het in,,de andere wereld'' ook met de zeemans-voorstelling van hemel en hel. De hel met de borrelende teermassa in de Zeven Ketels, de vechtende duivelen, de verdoemden, onder wie (evenmin als bij Dante) de groote heeren, de priesters en bisschoppen niet vergeten worden, herinnert wellicht meer aan middeleeuwsche folklore, maar de hemel met Petrus aan de poort, die te veel drinkt, met God en Apostelen en heiligen, die neerzitten aan maaltijden en feestgelagen is geheel afgebeeld naar het voorbeeld van Homeros. Voor een eenvoudig godsdienstig gemoed is de voorstelling afstootend, voor iemand, die uit de literatuur het volksgemoed wil leeren kennen, is zij een document van de verwarring, voortkomend uit een niet-vergeten heidendom en een te weinig begrepen Christendom. A. GIELEN.

Meester (Joh. de). Gezin. E. Querido.

Het talent van de Meester, al doet zijn brokkelig proza niet aangenaam den lezer aan, kan men niet loochenen. Maar, wat de Meester, eenige maanden geleden zelf scheen in te zien, doet zich hier voor: hij geeft eene kunst, die katholieken moeielijk kunnen genieten.

,,Er walmt in dit boekje de ranse oliesmaak der Hollandsche plattelandskermis, daar prikkelt ook de zuur-zoete herberggeur van troebel bier en alcohol; er raast ook het lied van schonkige, ruwe oer-liefde'' schreef een kriticus, die bedoelde daarmede te prijzen, doch wiens woorden wij overnemen om zoo kort mogelijk te zeggen wat soort lectuur de lezer hier zou vinden. H.

Schippers (W.) De Pleegzoon van den Ketellapper. Voorhoeve, 's-Gravenhabge.

Een stichtelijk verhaal dat in omzichtige taal vertelt hoe het eenvoudige meisje ,,toen de officier, wier vriendin zij was en wier vrouw zij worden zou'', de tijding kreeg dat hij gedood was. Zij bracht een kind ter wereld en stierf enkele maanden later, terwijl haar

broer beloofde voor het knaapje te zorgen. Doch deze knappe werkman was een slaaf van den drank, zijne zaken verliepen en hij besloot als rondtrekkend ketellapper door het land te gaan en de Amsterdamsche gevaren en vrienden te vluchten. Al zwervend komen zij bij een landgoed, waar de jongen door een jager wordt aangeschoten. En spoedig blijkt dat de rijke slotbewoners de ouders zijn van den jongen officier, den vader van Chris. Hij blijft... zijn oom de ketellapper gaat ver weg op expeditie en later brengt een Engelsch dokter het bericht dat hij door vergiftigde pijlen gedood is, maar gestorven met ,,de eerste regels van den negentienden psalm'' op de lippen. Het is een protestantsch boek en bevat dus veel van die eigenaardige kanselwelsprekendheid ook in de gewone omgangstaal, waaraan wij niet gewend zijn.

W. MERKELBEEK.

Teirlinck (Herman). De Nieuwe Uilenspiegel in tien boeken of de jongste incarnatie van den Scharlaken Thijl. Mij. voor G. G. L., Amsterdam.

Zou Pallieters uitbundigheid, welke bij een grooten kring van lezers ook weer uitbundige bewondering wekte, den naijver ven Teirlinck hebben aangeblazen? En heeft hij daarom dezen Thijl geteekend, die zich vrij voelt van alle goddelijke en menschelijke wetten? Niet zelden dringt deze gedachte zich op, en sommige bladzijden in dit boek herinneren aan het werk van Timmermans als een vrije kopie aan het origineel.

Onder de handen van Teirlinck, den schrijver van het perverse ,,Ivoren Aapje'' moest zúlk eene poging echter deerlijk mislukken. Deze schrijver aast op het naakte, het goor-vuile, en kan zijn zwoele gedachten, naar het schijnt, geen oogenblik loslaten. Hij zit tot over de oksels in het moeras van dompige viesheden met blijkbaar mestkeverlijk welbehagen.

Thijl decreteert op 'n goeden dag: dat de Maatschappij moet worden opgebouwd op het moederschap, en daarna voelt hij zich geroepen om elke vrouw,die hij tegen komt, te schoffeeren, hetgeen Teirlinck met wellust beschrijft, en de kinderen van zijn misdaad toe te vertrouwen aan zijn eerste vrouw, die hem op zijn dwaal- en zwerftochten als een hondje blijft volgen.

Deze Vlaming heeft ook wel eens hooren zeggen dat het zoo'n beetje in den Vlaamschen aard ligt:alle dingen rechtuit bij hun naam te noemen, en om te laten zien dat zijn kunst nu eens oer-Vlaamsch is, laat de viezerik, te pas of ten onpas, allerlei smerige woorden los, als een dronkenman uit een achterbuurt.

Wat een artiest! En wat 'n smeerpoes!

Welsh (James). De Onderwereld. Utrecht, De Haan.

Het boek gelijkt zeer veel op ,,King Coal'' van Upton Sinclair. Evenals dit, schetst het van den mijnwerker het zwoegen en wroeten, de gevaren van het leven onder den grond en de hardheid

van het bestaan daarboven. Maar het dagteekent uit een tijd dat de rechtspositie van den werkman nog niet vast omschreven was en het voor kwam dat hij werd ,,uitgebuit'' als een lastdier of een slaaf. Het is nu meer een socialistisch propagandaboek dan iets anders; dat blijkt duidelijk genoeg uit de laatste regels, die eigenlijk als ,,motto'' hadden moeten staan op de eerste bladzijde: ,,Gij mannen, die vrouwen hebt; gij, mannen, die moeders hebt; gij mannen, die verloofden en zusters en dochters hebt, houdt u krachtig aaneengesloten en bewaart uw vrouwen voor deze tragedies, als gij uw man-zijn in de wereld van menschen rechtvaardigen wilt''—. Wij leven echter in een anderen tijd: de arbeider is de heerscher en de machthebbende. Hij zit in de knuisten van betaalde leiders, die alle gelegenheden aangrijpen om hun mannetjes te laten optreden... ook tegen recht en billijkheid. Men heeft hem langzamerhand opgevoed tot den grootsten egoist, wien het niets kan schelen of anderen honger hebben als hij zijn ruif maar vol heeft. Liefdevol heeft men hem aan het verstand gebracht dat hij zich moet ontzien, niet te veel mag werken, en alsof daar werkelijk (over het algemeen) eenig gevaar voor bestond, wordt bij hen, die werklust hebben en die, door eenige jaren van wat grooter inspanning zich zouden kunnen opwerken tot welstand en hunne kinderen tot een anderen stand dan waarin zij geboren werden, deze werklust wettelijk onderdrukt. Hun loonen zijn honderd percent beter dan die van intellectueele werkers en toch vindt men het noodig hun alles: tram, schoeisel, bewassching, enz. enz., nog goedkooper te gevan dan den armeren burger, die in den vorm van belasting deze ongezonde liberaliteit moet mogelijk maken. Nu de toestand zoo is veranderd, maakt het boek van W e l s h een beetje den indruk van een draak. Wij denken aan een romannetje,dat zijn stof haalt uit de middeleeuwen en een graaf ten tooneele voert, die zijn laten behandelt als slaven, de dochters zijner boeren als geschapen voor zijn lusten.

Welsh maakt het feitelijk nog erger. De zoon van den patroon verleidt het meisje van een arbeider, dat hij wel huwen wil, maar zich door den dood ziet ontrukt. Zij was zoo fijngevoelig!! De directeur der mijn eischt de vrouwen op der mannen, aan wie hij ter belooning goede plaatsen ter ontginning geeft, terwijl de onwilligen door hem in gevaar gebracht worden en een vreeselijk uiteinde vinden. De hebzucht der eigenaren noopt hen geen rekening te houden met de gevaren en te zorgen dat zooveel mogelijk kolen omhoog worden gebracht, hetgeen natuurlijk eene instorting tengevolge heeft en vele menschenlevens kost.

Op een groot congres zijn alle voorname regeerings-afgevaardigden eigenlijk deugnieten, die de arbeiders op vriendelijke wijze bedriegen, en de voormannen der mijnwerkers zijn edel, buitengewoon welsprekend, kerels om mee uit visschen te gaan.

Zulk eene voorstelling kon het vroeger doen, doch maakt nu een belachelijken indruk. Het is goed, kritiek te oefenen op wan-

toestanden, en zonder deze komt er ook nooit verbetering. Maar men moet niet steeds blijven zaniken dat „Cathago behoort te worden veroverd" nadat het reeds lang veroverd werd.

Een roman van onzen tijd, die werkelijk eens kritiek wil uitoefenen op de tegenwoordige maatschappelijke toestanden, moet naast den patroon, die zijn plicht verwaarloost,ook den werkman een weinig striemen, zooals hij thans dikwijls verworden is: de werkschuwe, de loonverslindende, de praatjesmakende, de gezaghatende, de met-grooten-mond vergaderende, de staak-maak-raakmenigte.

Dat kan den plichtgetrouwen en eerlijken arbeider nooit grieven, maar wel hem de oogen openen voor de aldoor groeiende ongerechtigheden, welke door zijn standgenooten worden gepleegd.

Op dit oogenblik is het meer noodig den „werknemer" te beschermen tegen zich zelven, zijn in-brul-vergaderingen opgevoede makkers en zijn gesalarieerde misleiders, dan tegen den werkgever, die nu toch wel begint in te zien wat zijn plicht is, terwijl de moderne arbeider woest wordt als men hem eraan herinnert dat ook hij zoo iets als plicht heeft!

Daarom is het boek van Welsh uit den tijd, — het is misleidend en overigens — om erotische digressies — geen boek voor jonge menschen, wier hart en geest nog gevormd moeten worden.

A. GIELEN.

Westland (Cora). Geboortevloek. 2 dln. Amsterdam, Querido.

Over het algemeen is Cora Westland een gevaarlijke schrijfster, die wel groote problemen tracht op te lossen, maar het doet op verkeerde wijze, ofwel hare lezers afstoot door brutaliteit in toon en voorstelling.

Hier wordt de thesis verdedigd dat veelal de daden der menschen worden beheerscht door het noodlot (den geboortevloek) en hun karaktereigenschappen aan erfelijke belasting zijn te danken.

En Westland schept voor deze gelegenheid een zoodje menschen, die hare stelling moeten bewijzen.

Marianne en haar man vormen het eenige gelukkige huwelijkspaar in heel dezen langen roman.

Mr. v. Cattenburgh is de zoon van ouders, die het samen niet konden vinden.

Carina Walburg is het kind uit een rampzalig huwelijk.

Eva, hare vriendin, heeft het al even ongelukkig getroffen.

Mevrouw Scharwenck's ouders hebben gloeiend het land aan elkaar, en zij zelf leeft ongelukkig met haar man.

Dat is zoowat de heele rommel, niet meegerekend de vele vriendinnetjes van het joodje Cattenbergh, die hij onderscheidt in planeten en vaste sterren. En wat deze menschen nu allemaal uitspoken, en hoe zij, op weinige uitzonderingen na, leven als in een apenkooi, zullen wij maar verder niet vertellen. Het boek deugt niet.

M. WALRE.

VARIA.

Willibrord Verkade.

Het schoone, sereen-rustige bekeeringsverhaal van dezen schilder-monnik, dat verscheen onder den titel: „Van ongebondenheid en heilige banden", is thans ook uitgegeven in het Duitsch onder een anderen titel: „Die Unruhe zu Gott". Men zal moeten toegeven dat dit Duitsche opschrift gelukkiger is gekozen, en beter stemt met den inhoud van het boek.

Hermann Bahr

heeft een „lustspiel" geschreven, waarvoor de woningnood hem het motief aan de hand heeft gedaan. Wegens den woningnood wordt een oud-adellijke familie gedwongen een zekeren dr. Harb met zijn jonge vrouw, vertegenwoordigers van den nieuwen geldadel, bij zich te laten inwonen op het oude slot der vaderen. De graaf, die terugkeert uit den oorlog, stelt niet veel belang in het lot des vaderlands en: Keizerrijk of republiek, het kan hem niet veel schelen. Zijn hoogste ideaal schijnt te bestaan in verliefde avonturen. Bij Mevrouw Harb komt hij op een koude kermis, — zij slaat hem met den rozentuil, die hij haar komt aanbieden, frisch en flink om de ezelsooren. Dan komen de zuster van den graaf en nog eene bloedverwante Mevrouw Harb vertellen, dat de graaf zoo'n beleediging niet kan overleven, en dat zij verplicht is hem wat vriendelijker tegemoet te komen, waarop deze kloeke dame zoo uitbarst in woede en op zoo'n afdoende wijze de twee vrouwelijke gezanten aan de deur zet, dat een gezond lachen den toeschouwer, die zich wel geëergerd zal hebben over de voorstellen der beide adellijke dames, komt bevrijden en verkwikken.

Een geleerde romanschrijver.

De bekende exegeet Pater Vincent Zapletal O.P., professor aan de Universiteit van Freiburg, heeft een roman geschreven met den titel „Jephtas Tochter" (Schönigh, Paderborn), waar hij voor ons opvoert „Kulturbilder aus der Frühzeit der jüdischen Völker". Voor de uitwerking van dezen roman heeft de schrijver gebruikt gemaakt van de gegevens, die hij zelf in een wetenschappelijk werk in 1907 had bijeengebracht en waarin behandeld werd de geschiedenis van Jephta's offerdood. Natuurlijk is het boek in de eerste plaats didaktisch en de vorm schijnt alleen maar gekozen om in breedere kringen belangstelling te wekken voor de Joodsche oudheid.

CORRESPONDENTIE.

Brieven, voor deze rubriek bestemd, te adresseeren:
Redactie Boekenschouw, Heerengracht 415, Amsterdam.
.Verzoeke duidelijk en beknopt de vraag te stellen en steeds te onderteekenen met vollen naam en aanduiding van woonplaats. In ons antwoord geven wij alleen de voorletters aan.

W. M. te R. Dan moet U hebben Algemeen Verklarend Woordenboek door Zondervan (Gouda).

B. J. te 's-H. Araucana is een Spaansch heldendicht van A. de Ercilla y Cuniga (16de eeuw). Het begint den strijd der Spanjaarden tegen de Araucanen in Chili. Eene vertaling in eenige taal is mij niet bekend.

W. D. te Gr. De Catalogus Jaarlijksche Boekenschouw is verschenen. Neen, staat in geen verband met ons Maandschrift.

L. B. te Br. Een moeielijke vraag. Ziet U eens of in Morks' beroeps-Bibliotheek niet een nummer is verschenen, dat dit vak behandelt en U inlichting kan geven. Vraag den uitgever Morks, Dordrecht.

H. H. te A. Die Tür ins Unmogliche is een roman van Oskar Baum. Het boek is niet goed. Misschien kunnen psychiaters er belang in stellen.

Br. X. te H. Methode Toussaint-Langenscheidt voor 't aanleeren van talen is mij wel bij name door advertentie bekend, maar niet in de praktijk. Een taal leert men het best, indien het niet mogelijk is naar het land zelf te gaan, door veel lezen. De grammatica en Syntaris vindt men daarna gemakkelijk.

BERICHT.

Het ongemotiveerd ophouden en herhaaldelijk onbetaald terugkomen van onze wissels op de N. V. de R. K. Boek-Centrale, Amsterdam, heeft ons na vergeefsche pogingen tot vriendschappelijk zaken doen, het besluit doen vormen, ***aan de N. V. de R.K. Boek-Centrale niet meer te leveren.*** De nieuwe jaargang van Boekenschouw ingaande 1 Mei 1921, leveren wij dus niet meer aan bovengenoemde firma.

Abonnés, die nu met ingang van 1 Mei 1921 hun abonnement door bemiddeling van een anderen boekhandelaar wenschen te betrekken, maken wij er op attent, dat het in den boekhandel goed gebruik is, dat men bij verandering van tijdschriften-leverancier, tijdig, dus voor de intrede van den nieuwen jaargang, zijn vorigen leverancier het abonnement opzegt. Om ongenoegen te vermijden, komt het ons voor, dat van dit goede gebruik niet moet worden afgeweken. DE UITGEVERS.

HET ONGELUK VAN MRS. FLORENCE BARCLAY.

,,Ongeluk?... van Mrs Florence Barclay!'' En vragende oogen van bedroefde meisjes en zachtaardige vrouwen trachten mij te doorgronden en smartvolle stemmen roepen het eensklaps uit: ,,O zeg het maar, zeg het maar... zij is dood!''

En mijn stem, zwaar en plechtig voor deze gelegenheid als van een geschoolden bidder, geeft het antwoord aarzelend en ontroerd: ,,Ja, Mrs. Florence Barclay is dood''.

Maar zij die meenen, dat alleen de dood des lichaams is te beklagen, mogen hun tranen weg betten en hun deelnemende woordekens terughouden, want, zoover ik weet, geniet Florence als gelukkige echtgenoote en moeder nog steeds een goede gezondheid en een ongerept geluk. Maar zij is dood als schrijfster.

Het is mogelijk dat het slechts een schijndood is en zij staks weer opstaat in volle kracht en bloeiend leven; doch wij moeten ons niet te lichtvaardig vleien met ijdele hoop, waarna de droeve werkelijkheid des te harder zou vallen; en daarom erkennen wij: alle kenteekenen zijn er dat Mrs Florence Barclay op het oogenblik morsdood is... als schrijfster.

Die lieve Florence! Wat kon zij aardig en onschuldig vertellen en wat wist zij met echt vrouwelijken tact en vriendelijke oppervlakkigheld in hare romans alle pijnlijke conflicten en moeilijke problemen te verwijderen. Hoe kon zij met haar diepe altstem den lezer geboeid houden als zij sprak van ,,de Vrouwe van Shenstone'' en ,,de Raderen van den Tijd'' en den ,,Rozenkrans''. Zelfs als zij een beetje vreemd en geheimzinnig deed, zooals in het verhaal van den ,,Upasboom'', dan nog luisterden wij met aandacht zoolang zij het woord had en pas veel later, wanneer wij al lang afscheid hadden genomen, fluisterden wij bij ons zelven: ,,wat kan die lieverd gezellig jokken'' —.

Maar nu is het veel, véél erger.

Mrs. Barclay heeft door de theosofie een bloedvergiftiging opgeloopen en in zware koortsen een geheelen roman bijeengeijld.

Ledig teruggezonden heeft het boek in vertaling, en de titel is volkomen juist. Want het boek is werkelijk *ledig* en het zal, op zicht gestuurd door een ijverigen boekhandelaar, door de meeste lezers wel ongekocht worden *teruggezonden*. Maar omdat niet

iedereen alle boeken op zicht krijgt en ik de lezers van Boekenschouw zooveel mogelijk wil besparen het onbehagelijk gevoel van zich bekocht te weten, zal ik een kort maar trouw verslag geven van den roman, dien Florence heeft uitgespookt.

Ledig teruggezonden is niet verdeeld in hoofdstukken maar in twintig tooneelen, welke ons de lotgevallen voor oogen brengen van den hoofdpersoon, genaamd Lucas Musch.

Eerste Tooneel. Lucas Musch is dertig jaren, maar niemand heeft hem gelukgewenscht, niemand wist, dat het zijn verjaardag was. Hij is een vondeling en in zijn zakportefeuille draagt de volwassen Lucas het papiertje, dat aan het bundeltje vondeling was gehecht: een groezelig etiket, waarop gedrukt stond aan de eene zijde: „Glas. Voorzichtig!" — aan den anderen kant: „Ledig teruggezonden." Onder het eerste had iemand met rooden inkt geschreven: *Lucas* XII, 6 en onder het laatste: 12 *September* 1883.

En omdat er bij den Evangelist Lucas ter aangehaalde plaatse te lezen stond: „worden niet vijf muschjes voor twee penningen verkocht? En niet één van hen is bij God vergeten", dáárom noemde men in het Gesticht het kindje: Lucas Musch.

Hij werd een ernstige, eenzame zwijger, die als kind reeds eene manie had om stil naar de huizen te sluipen en ongezien naar binnen te gluren in de „gezellige huiskamers". Zijn andere hartstocht was te zwemmen in de zee, waar hij zich meer in zijn element voelde dan op het land.

Hij werd een bekend journalist, steeds zwijgzaam en teruggetrokken en aldoor gezegend met zijn aantrekking tot „gezellige binnenkamers" en de wijde zee. Hij was een pracht van een man, maar de liefde had geen vat op hem. „Als de liefde nabij kwam, dan kon hij slechts met verschrikte oogen toezien, terwijl de liefde, gestraft, treurig wegsloop". En dezen eenzame zien wij op zijn dertigsten verjaardag in het zeewater plassen en duiken, een pijp opsteken, en als het donker is geworden, naar een landhuis gaan om door het raam een blik te werpen in de „gezellige binnenkamer". —

Tweede Tooneel. Hij ziet een vrouw en een man, spelend met een kleinen spring-in-'t-veld. Na een poosje verschijnt in de open deur eene dame met sneeuwwit haar, groot, statig, moederlijk; buitengewoon mooi, met een kalme weemoedige schoonheid;

een vrouw ver over den middelbaren leeftijd, doch nog blank en ongerimpeld, met rechte houding: een nobele, bevallige persoonlijkheid.''

Spoedig bespeurt de oude dame het gelaat van den spiedenden man buiten in den tuin en wordt doodsbleek. Zonder de aandacht der anderen te trekken staat zij op, opent het venster en fluistert: Ik verwachtte U... Ga niet heen... In den hoek rechts van U, zult gij een stoel vinden. Wacht daar, tot dat ik alleen ben.'' Het venster wordt gesloten en de jonge man gaat zitten en wacht... met kloppend hart.

Derde tooneel. Een auto verdwijnt met de bezoekers, de witgelokte dame is alleen. De man met het kloppend hart staat op, een bejaarde huisknecht opent hem de deur en brengt de boodschap van Mevrouw: over een uur het middagmaal. En of hij mijnheer naar zijn kamer mag voorgaan?

De huisknecht opende een deur, draaide het licht op, en trad terzijde, om hem door te laten. Indien hij wilde, werd nog gezegd door den dienenden geest, kon hij zich verkleeden. En de vroegere vondeling vindt een toilettafel, waarop borstels met zilveren handvatten, ivoren scheermessen en flacons met zilveren stoppen. Lachend trekt hij zijn ruig buisje uit en de gladde, zwarte jas met de zijden voering aan. Deze paste hem precies. Maar hij legt hem weer af, zal nooit iets van een ander dragen.

Na een uur klinkt een welluidende gong; het is tijd voor het eten.

Vierde tooneel. De jonge man en de oude dame doen niets anders dan gearmd door het huis gaan naar de eetkamer.

Vijfde tooneel. Zij zitten aan. Hij verneemt dat de kleedkamer, waar hij straks toefde, die van haar overleden man was. Niemand mocht daar ooit binnenkomen, het was háár heiligdom.

Als hij zijn geschiedenis wil vertellen heft zij de hand en zegt: ,,wacht''! Hij kon niet wachten, en zij staat op en gaat met hem naar de waranda. De oude kuisknecht stond te huilen als een kind.

Zesde tooneel. Haar oogen zijn op de zee gevestigd. ,,Nigel'', zei ze, ,,er was geen vaarwel — geen vaarwel liefste; maar o — de duisternis — de duisternis — de duisternis!''

En zoo praat ze nog eenige zinnen, terwijl de jonge man niet weet wat zij bedoelt of tegen wien zij spreekt. Dan gaan ze weer naar binnen.

Zevende tooneel. ,,Nu,'' zei Lady Tintagel (zoo blijkt de dame

te heeten), toen hij zijn leeg koffiekopje neerzette, „Nu moogt U praten. Wij behoeven niet langer te wachten.” —

Hij vertelt. Eindelijk breidt de vrouw op den divan de armen uit en roept: „je bent thuis, weet je het niet meer liefste. Je naam is Nigel Guido Cardross Tintagel!”

„Bent U mijne moeder?” roept hij blijde uit. Maar haar stem is een luide triumfzang: „ik ben je vrouw!”

De man antwoordt, meer openhartig dan beleefd, „ben ik gek... of U?” —

En nu vertelt zij: hoe hij, haar man, is verdronken voor haar oogen in zee, bij een reddingspoging. Wijd en breed vertelt ze alles en vraagt zoo nu en dan: „Nigel, herinner je het je?”.

Maar de stakkerd moet voortdurend bekennen, dat hij zich totaal niets van dat alles herinnert. Zij laat zich echter niet uit het veld slaan. Ze stopt hem een brief van haar man in de hand, dien moet hij maar eens lezen.

Hij ziet den brief: „het is mijn hand,” zegt hij, „of iets, dat er veel op lijkt. Maar de datum is 12 Augustus 1882, dertien maanden vóór mijn geboorte.”

„Lees hem”, antwoordt Lady Tintagel. En hij leest: de overleden man heeft een voorgevoel van zijn vroegen en plotselingen dood. Daarom maakt hij zijn testament. Hoe hard zij de scheiding moge vinden, hij bezweert haar toch nooit zich te wenden tot „een spiritualistisch medium, of tot het spiritualisme in eenige gedaante”. (De vertaalster of de schrijfster bedoelen hier natuurlijk spiritistisch en spiritisme.) De verstandige echtgenoot beschouwt dat als een uitvindsel van den booze, om den geest der menschen te misleiden. Maar ondertusschen meent hij, dat het wel mogelijk is, indien het Gods wil is, dat zij op aarde elkaar nog kunnen ontmoeten. „Wij hebben hierover dikwijls gesproken. Je weet, hoe vast we gelooven dat we elkaar reeds eerder hebben ontmoet, in andere tijden, in andere streken!... We kunnen elkaar nogmaals ontmoeten in den Tijd; elkander vinden, elkander kennen, en van den eenen steen van ons gestorven ik op den andere stappend, stijgen naar hoogere dingen. Vele ondervindingen in den Tijd zullen misschien noodig zijn, om ons voor de volle Eeuwigheid te volmaken. (Dus zij gelooven aan de zielsverhuizingen der theosofen.) En na dit alles gelezen te hebben hoort de bezoeker nog dat zij haar man op een stormachtigen nacht heeft geroepen, hem gevraagd, dat hij zou terugkomen tot

zijn vrouw, dat hij herboren mocht worden en voorspoedig opgroeien. En van dien dag af wist zij, dat hij komen zou. Ze had hem verwacht! Ook de huisknecht had hem herkend. En zij laat het portret zien van hem, van haar man!

Dat was te veel voor den eenzamen journalist, hij viel bewusteloos aan hare voeten! —

Achtste tooneel. Als de man weer tot bewustzijn komt, ligt hij op den divan en zij heeft hare armen om hem heen. Maar hij begint te roepen dat zij hem moet loslaten, en dadelijk. Hij walgt van haar, beweert hij een beetje grof.

Maar het blijkt dat ook deze jongeman ondertusschen zijn verstand heeft verloren: ook hij gelooft aan zijn reincarnatie.

En hij verwijt haar, dat zij zoo met aandrang hem heeft teruggeroepen uit de eeuwigheid. Door haar hartstochtelijk aandringen heeft hij toegegeven en is teruggekomen tegen den wil van God: En dit vindt hij ellendig, want als hij rustig had gewacht met terug te keeren, totdat God het had goedgevonden, dan was hij nu sterker, zou hij makkelijker overwinnen en weer, in het nieuwe leven, een hoogeren trap van volmaaktheid bereiken. Nu loopt dat alles mis. Zij heeft hem onrecht aangedaan door dat terugroepen. Wild en woest loopt hij weg, springt over het hek met eene vlugheid, die alleen een gereincarneerde eigen kan zijn, en verdwijnt.

Negende tooneel. Lady Tintagel trekt haar fluweelen japon uit, doet een zachte witte peignoir aan, en gaat gedurende een pagina druks op het bed liggen.

Tiende tooneel. Lucas Musch is intusschen naar het strand geloopen, heeft zijn schoenveters losgerukt, zijn jas uitgesmeten en gaat aan 't zwemmen. En bladzijden lang laat de schrijfster hem zwemmen, en allerlei kreten uitstooten en bijna verdrinken, totdat er in eens iets losspringt in zijn hoofd... hij weet het nu... die oude dame is inderdaad zijne vrouw. „Ik kom, schat, ik kom", roept hij uit, want hij ziet de witte peignoir met een telescoop naar hem spieden. Hij zwemt naar het strand en valt weer bewusteloos neer: „als een blok naast de rotsen." —

Elfde tooneel. Wat wij in het voorgaande tooneel in alle bijzonderheden mochten aanschouwen, moeten wij thans nog eens zien door den verrekijker van Lady Tintagel, afgewisseld door haar uitroepen van blijdschap, verbazing en angst, totdat ze hem ziet neervallen „als een blok naast de rotsen." En dan weet

zij niets sympathiekers te doen dan op hare beurt ook het bewustzijn te verliezen: „Toen viel ze voorover op den grond." —

Twaalfde tooneel. De journalist wordt wakker in de kamer van mijnheer. Wat drommel, hij weet nu heel goed, dat hij mijnheer zelf is, en met welgevallen neemt hij de vriendelijkheden in ontvangst van den ouden huisknecht en diens vrouw, en nuttigt met smaak haar bouillon. Van den dokter verneemt hij dat de oude dame, waarvan hij nu zeker weet dat zij zijne vrouwe is geweest, van wie hij dertig jaren lang bleek gescheiden, het niet lang meer zal maken... zij is stervende: Het hart gebroken!

Dertiende tooneel. „Zij lag op den divan, bij het open venster, zeer wit en stil.

En als hij binnentreedt en naast haar knielt, en zijne lippen op hare handen drukt, vraagt zij: „Nigel, herinner je het je?"

„Ja, mijn geliefde, mijn vrouw, mijn schat... Goddank, ik herinner het me. Ik heb je lief met al wat in me is."

En dan begint hij te vertellen hoe hij zich alles uit het verleden herinnert, maar zij, die weet dat ze gaat sterven, merkt heel ter snede op, dat zij alles nog van het verleden weet en daarom liever iets van de Eeuwigheid hoort.

En hij verklaart dat hij zich nog wel iets weet te herinneren van den korten tijd, welke hij doorbracht in de Eeuwige Woning; wel „niet in bijzonderheden, maar in de breedere omtrekken der waarheid." Daarna debiteert hij eenige algemeenheden.

Veertiende tooneel. Zij leeft nog één dag. Zegt hem dat het huis en al het geld van hem is, maar hij wil er niet van weten. Alleen haar brievendoos en hun portretten zal hij meenemen. En zij kussen elkaar nog dikwijls, totdat tenslotte haar geest heenvliedt.

Vijftiende tooneel. De begrafenis. Lucas Musch ziet de kist, waarin hij zelf begraven werd, dertig jaren geleden. Het staat duidelijk op de koperen plaat: Nigel Guido Cardross Tintagel enz... Hij glimlacht, want hij alleen weet dat er niets in zit dan „een pak kleeren, door het zeewater bedorven," — hij alleen weet dat de nieuwe kist van Lady Tintagel niets bevat dan „een ledig gewaad, — een mooi omhulsel, heilig en kostbaar ter wille van haar, die het gedragen had, maar verder niets." Zij is dus ook al aan 't verhuizen gegaan.

Zestiende tooneel. De schoonzoon is in zijn nopjes met de rijke erfenis. Vergenoegd vraagt hij zijn vrouwtje: „Kindje! Heb je

geen trek in thee?" — Of zij trek in thee had, vernemen wij echter niet.

Zeventiende tooneel. Lucas Musch, de verrezen heer Tintagel, zal over een uur naar het Zuiden vertrekken. Daar komen de oude huisknecht en zijn vrouw en bidden hem om mee te mogen gaan. En nu blijkt dat de oude dame aan de dienstboden nog meubelen en kleeren, een pijpenrek, den divan enz. vermaakte, opdat zij dat alles zouden kunnen geven aan Lucas Musch. En Lucas zegt tot den ouden baas, dat hij een huis gaat zoeken in Londen, waar zij bij hem mogen komen. En verder, heel geheimzinnig: „Noch mijn vrouw, noch ik, zijn in dat graf. Er is geen dood, oude vriend. Dat, wat wij „dood" noemen, is voller leven — overvloediger leven." — Zeer voorzichtig vermaant hij de oude gedienstigen niet te praten met de menschen: „je weet wat de menschen zouden zeggen, als ze iets wisten van de gebeurtenissen der vorige week. Ze zouden zeggen, dat zij en jij en ik gek waren."

Dat vermoed ik ook! —

Achttiende tooneel stelt ons Lucas Musch voor, terwijl hij proeven zit te corrigeeren op zijn gezellige studiekamer in Londen, en thee drinkt en gebakjes eet.

En den geest zijner geliefde vrouw fluistert hij vriendelijk toe, dat hij dezen avond zelf zijn thee moet schenken, omdat Mary met den ouden Thomas naar de bioscoop is. —

Negentiende tooneel. Tien maanden later. De groote oorlog. Lucas Musch in kakhi, geeft zijn laatste opdrachten aan zijn ouden bediende. Morgen zal hij in Frankrijk zijn.

Twintigste tooneel. Vier jaren later. Twee Britsche soldaten loopen naar een naam te zoeken op de witte kruisen der slagvelden van Frankrijk. Eindelijk vinden zij: Lucas Musch. En zij roemen zijne heldhaftigheid en herinneren zich hoe hij stervend had uitgeroepen: „ik kom!" En terwijl zij daar zoo staan, komt er een oude man, de oude huisknecht, en knielt en weent. Dan legt hij den krans aan den voet van het kruis en gaat heen.

De soldaten treden nader en de een roept: „Heila! die ouwe baas heeft zich vergist". „Kijk eens!" — En zij lezen:

Aan SIR NIGEL GUIDO CARDROSS TINTAGEL, BART,
In getrouwe en liefdevolle herinnering van
zijn nederige dienaren, Mary en Thomas.

„Laat maar," — zei de andere soldaat. „Hij was twintig baronets waard! Laat hem den krans behouden!" —

En ook zij gingen heen.

Is het niet treurig dat eene schrijfster met een lief talent, tot zulk eene aberratie gekomen is? De Theosophie is het ongeluk van Mrs. Florence Barclay. Die heeft van haar een belachelijk bijgeloovig vrouwtje gemaakt en met haar kranke phantasmata is zij de dood der schrijfster.

Voor Katholieken zijn deze boeken zóó humoristisch, dat men telkens in een lach schiet; maar voor zoovelen, die buiten elken positieven godsdienst staan, die nergens meer een houvast vinden, heeft dergelijk gedroom nog aantrekkelijkheid, omdat het verlost van het platte materialisme, waardoor de mensch gedoemd werd om tot stof en asch te vergaan zonder meer.

Deze theosophie, ontdaan van den hocuspocus van Annie Besant en de bewezen bedriegerijen van Mevrouw Blavatsky, staat thans in Engeland en Amerika in eere.

En wij zullen nu wel meer propaganda-romans zien verschijnen als dit treurig product van Barclay.

De mensch, die alleen op de eigen wijsheid van zijn beperkt verstand wil steunen, vervalt noodzakelijk tot de grootste dwaasheden. In dit boek vinden wij deze waarheid wreed bevestigd.

LODE.

VERZEN.

Juist heb ik in ,,Der Gral'' een expressionistisch gedicht gelezen over den ondergang der wereld. Ik moet er bijvoegen, om deze periodiek niet te schaden in de schatting van normale menschen, dat het geen bijdrage is, door de Redactie aanvaard, maar een simpele aanhaling.

Men zou zeggen dat het denken aan zulk een geweldige gebeurtenis als het vergaan der wereld elk dichterlijk gemoed tot grootsche verbeelding en volle lyriek moest prikkelen. Dat schijnt niet zoo te zijn. Uit den dichter Jacob von Hoddis perst zij alleen deze lallende verzen.

Dem Bürger fliegt vom spitzen Kopf der Hut,
In allen Lüften hallt es wie Geschrei.
Dachdecker stürzen ab und gehn entzwei,
Und an den Küsten — liest man — steigt der Flut.

Der sturm ist da, die wilden Meere hupfen
An Land, um dicke Dämme zu erdrücken.
Die meisten Menschen haben einen Schnupfen.
Die Eisenbahnen fallen von den Brücken. —

Dat heet ernstig bedoeld en gaat door voor expressionistische lyriek. Dát en nog ergere staaltjes van chaotische geestes- en zielstoestanden kan men vinden in een boek van Kurt Pinthus (Berlin, 1920) met den overrompelenden titel: *Menschheitsdämmerung. Symphonie jüngster. Dichtung.*

Krijgt men dergelijke verruktheden opgedrongen als de ware, nieuwe kunst, dan behoeft men zich niet te verwonderen dat het publiek steeds meer en meer achterdochtig komt te staan tegenover de poëzie en alleen een bandje koopt als men een geschenk moet geven en niet goed weet wát.

De onevenwichtigen en de aanstellers, die hopen dat de menschen in hun grilligheden niet hunne impotentie, maar de onafhankelijkheid van een genie zullen bewonderen, hebben ten allen tijde de kunst in diskrediet gebracht. Het gebeurde in schilderkunst en architectuur, en niet het minst in de laatste jaren, maar het veelvuldigst toch altijd in de dichtkunst, waaraan iedereen zich wagen kan, die pen, papier en wat eigendunk bezit, zonder kostbaar materiaal te verknoeien.

En zoo zal het wel blijven voortgaan. Veel gerijmel, soms met geheimzinnig geluid van woorden, alsof er heel wat achter zit; veel middelmatigs, zuiver van techniek maar met niets verrassends aan gedachten of treffends aan gevoel; weinig, o zoo weinig, wat echte kunst te genieten geeft.

De boeken, die ik voor mij had den laatsten tijd en waarover ik mijne meening ga zeggen, dwingen mij niet mijn oordeel te wijzigen.

Ik neem eerst de *Verzen* door *J. H. Leopold* (Rotterd., Brusse). Reeds de tweede druk, hetgeen aanduidt dat zij héél goed of héél erg moeten zijn. De uitgever heeft er een mooi boekje van gemaakt, eenvoudig en sierlijk, behalve het titel-vierkantje op den omslag, dat te veel aan het etiket van een schoolcahier herinnert.

De dichter begint met zes Christus-verzen. Ja, het staat er uitdrukkelijk, maar zoodra ik het eerste vers had gelezen, zacht-luid gelijk ik pleeg te doen om de muziek te hooren, sloeg ik toch nog even de bladzijde op, waar ik meende dat de

schrijver zwart op wit de verklaring had gegeven dat het Christus-verzen waren. En het stond er waarachtig.

En ik, die nog altijd de herinnering in mij droeg aan de sonore Christus-sonnetten van Verweij en Kloos en Van Eeden, kwam nu plotseling tot de ervaring, dat ik een halve generatie ten achter was gebleven, en men tegenwoordig in de edele dichtkunst met dezelfde namen heel andere dingen bedoelt als vroeger.

Misschien zijn er onder de lezers nog enkele ongelukkigen, die hun tijd niet konden bijhouden en daarom bied ik hun het eerste Christus-vers van Leopold ter lezing in zijn geheel.

Stommen vragen naar een vreemd ding,
steektakken in wringverwildering
in een akelig scherp afpijnen
op dingen die dood verloren schijnen;
een alpogen van dat strakke winterwoud
wringend op in een sterk vragen stout,
in een niet weten en al de boomen
waren in warre verschrikking gekomen.

Daaronder weggeworpen versmeten
aan den weg iemand vergeten
weg — en om hem was wild gewas
opstaande waarin windkou was;
en in het donkere omzijn der kleeren
een dun aangezicht zich om ging keeren
en lag dan in wachten op wat zou zijn
en oogen waren in dit bleek aanschijn
van zoo een blinkend wezen, dat zij geleken
op donker water, op twee verre beken
twee zomerbeken, waarin overvloed,
een diepe weelde opwellen doet;
uit het donkere onder is vol opbloeien
van vocht en dan een uitgaan, een lang vervloeien
in een strak gebogen glans vlietend uit
en daar is geen windbeweging, geen geluid. —
Zoo dit oogleven, het stille, vele
in rond het doode, het eene, geheele
denkleven, eêle rijkdom van een ziel gouden
in blanken arbeid, klein ingehouden
een streelend peinsbegeeren op één ding gericht
een trillend willen, dat huivert achter dit aangezicht.
Wel een vreemde, zoo een angstige hemeling
daar de rustende, de zeer vereerlijke,
de klam zweetende, de nu deerlijke
die onder lag, de verworpeling? —
Hemeling?

Wel ja, vraagt U maar, er zal toch niemand antwoord kunnen geven.

Ik kan heel goed begrijpen dat om economische redenen, de drukkosten zijn zoo onmatig, de dichter alle leesteekens hardnekkig heeft weggewerkt en de herplaatsing aan den lezer overlaat. Dat heb ik gedaan: maar ik kon ze zetten waar ik wilde, nooit heb ik in dit gedicht een verstaanbaren zin kunnen afdammen.

De andere Christus-verzen zijn korter, en dat is een verdienste, maar overigens van dezelfde makelij op twee na. In deze beide volgt de schrijver de middeleeuwsche natuurpoëzie en dicht.

De heilige driekoningen hoesten en doen
en rood zijn bei hun ooren,
een druppel hangt er aan hun neus
en hun baard is wit bevroren.

Dat verstaan wij ten minste.

Nu mag ik niet verhelen dat L e o p o l d niet altijd zoo ongenietbaar is als in zijn eerste vers. Soms houdt hij ons even vast door zijn zachte zingen, maar dan is het ook alleen maar door den klank en nooit door zijn verbeeldingen en gedachten.

Gesneden in den alabasten rand
is er een vers van een zoo uitverkoren
zoetheid van woorden, dat de zin verloren
wegdeinde in dit bedwelmende verband.

Over dien verloren zin schijnt hij dus niet te malen, veeleer zich erover te verheugen dat hij werd opgeofferd aan den klank en de zoetheid der woorden.

Nu, ieder zijn smaak. Ik heb eens twee uren gereisd met èen onverbeterlijken babbelaar, die zoo onverstaanbaar sprak, dat ik om de vijf minuten moest vragen: wat zegt U? Zie ik hem nu aan een station, dan ontloop ik hem en reis liever in een goederenwagen dan zijn gezelschap andermaal te moeten genieten. Ook de heer Leopold ziet mij nooit meer terug.

C. S. A d a m a v a n S c h e l t e m a is een dichter van suggestieve kracht. In zijn opstandige verzen van berijmd socialisme is hij mij te kunstmatig verwarmd en verloochent hij zijn waren aard en aanleg.

A d a m a v a n S c h. kan innig voelen en den lezer van zijn vers doen medetrillen met zijn eigen stemming. Door zijn

eenvoud, zijn ingehouden ontroering, die men toch even gewaar wordt in het uitwendige van zijn vers, zijn taal zonder eenige opdringerigheid, zijne verwantschap met de volksdichters van vroegere eeuwen, weet hij den hoorder onder den indruk te brengen.

In het mooie, zijige bundeltje, dat *Zwervers-Verzen* heet (Rotterd. Brusse), staat een pracht-stukje: R u s t.

Wie dat gelezen heeft, weet juist wat ik bedoel met de suggestie, die van zijn vers uitgaat, en met de ingehouden ontroering, waarvan ik sprak. Het stukje volge hier:

Tot aan U ben ik opgeklommen
  Klare verlatenheid —
Alle diepe rumoeren verstommen
  Nu voor altijd.

Aan uw doodstille avondlampen
  Heb ik mij neergeleid —
Van alle bedroevende rampen
  Ben ik bevrijd.

Mijn rustige vingers vouwen
  Zich tot tevredenheid —
Zijt gij nog aan mij trouwe
  Werkelijkheid?

Valt van mij gij zwakke wanden,
  Armlijke veiligheid —
Mijn gelukkige handen
  Tasten geen tijd.

Waar zijn nu alle dingen —
  Waar is de verscheidenheid,
. . . .
Blijf aan mijn lippen lichtende kringen
  Der Eeuwigheid! —

Het onwezelijke der komende rust, die het geluid van het werkelijke steeds verder af en doffer doet klinken, is hier volkomen weergegeven en werkt op den hoorder als een gezongen canon, al zachter en zachter gezongen, totdat de oogen toeluiken.

Adama, die suggereert, is ook iemand, die zelf gemakkelijk onder suggestie raakt. Een oud kinderliedje brengt hem in de stemming en hij neuriet stil voor zich uit in denzelfden toon:

Het regent
Het zegent
De pannen worden nat,

Daar komen drie Duitsche wijven an,
Drie Duitsche wijven zonder man,
Die vallen op der gat —
Roemsele — roemsele — roem. enz.

Dat liedeken is geen hooge poëzie maar het teekent de onbevangenheid van dezen dichter, die geen mooidoener is. Wat hem naar de keel welt, spreekt hij uit zonder veel te componeeren.

Adama met zijn grooten woesten baard, waarbij de zachte oogen zoo weinig passen, lijkt mij een stil, eenvoudig mensch, die geen spektakel wil maken om de aandacht op zich te vestigen.

Zoodra men in dit boekje aan de afdeeling *oproerige verzen* (zoo noemt de man ze zelf) is gekomen, stoot men op onechtheid en kustmatige opgewondenheid. Het Lied van den Machinist met in een voetnoot het jokkernijtje: dat de misdadige spoorwegstaking in 1903 werd gewonnen, is een treffend voorbeeld van geforceerde geestdrift.

En de van haat druipende satyre De „Goede God" is walgelijk. Dit gedicht valt alleen te verklaren uit de zieleleegheid en ontredderde levensbeschouwing van den dichter, die zelf geen persoonlijken God erkent en in alle vromen slechts huichelaars meent... neen, wenscht te zien. —

Met G. Jonckbloet, die zijn kleine gedichten voor huis en haard onder den titel *Lief en Leed* (J. van Leeuwen, Leiden) deed herdrukken (non coquis sed convivis, niet voor de koks maar voor de gasten, gelijk hij bescheidenlijk waarschuwt) raken wij buiten den kring onzer moderne dichters.

Dat wil veel zeggen. Om maar iets te noemen: dat de dichter door iedereen kan verstaan worden; dat zijn zin gebouwd is op eene wijze, die geheel en al strookt met onze syntaxis; dat hij zich houdt, met een weinig speling natuurlijk, aan de regels der klassieke prosodie.

Behalve het laatste misschien, is al het overige winst en komt in zijn voordeel.

Wat geen enkel dichter ooit kon ontvluchten, heeft ook Jonckbloet in zijn ziel: de droefgeestigheid.

Hoe kan het anders? Een dichter is ontvankelijk voor de geringste indrukken en er is veel in de werkelijkheid dat hem pijnen en schrijnen moet.

Dat wil nog niet zeggen dat hij als een treurwilg met eeuwig

hangende takken onder de menschen moet staan. Dat zou een ziekteverschijnsel wezen (als bij Leopardi) of een pose.

Jonckbloet kan ernstig en droef, guitig en plagend zijn. Een photographietje is naar het leven, maar niet vleiend voor het gekiekte fatje.

Een knevel en een sikje
Met cosmetiek besmeerd;
Het hoofd vol zwierge lokken,
Exquis gepommadeerd.

Een keurig, wipprig frakje;
Een dasje, los van strik:
Half zichtbaar een mouchoirtje,
Dat bedelt om een blik.

Eén handschoen aan de vingren,
Den ander in de hand;
Een rottinkie daarnevens,
Zeer nuffig en galant.

Vrij hooggehakte laarsjes
Die kraken onder 't gaan;
De portemonnaie vol zilver,
Den geest vol eigenwaan;

Van wetenschappen ledig,
Van blufferijen vol;
Op allen ernst gebeten,
Op slemppartijtjes dol.

Zoo zie ik U flaneeren,
O ridicule pop!
Ach stonden onze vaadren,
Eens uit hun graven op!!!

In zijn luchtige of schalksche liedjes hooren wij den toon van de Genestet; elders, waar de gedachten zwaarder zijn, herkennen wij den man, die de oden van Horatius vertaalde, en als deze een verlangen heeft naar het sterksprekende en vol-gekleurde bijvoegelijk naamwoord. Op dat punt overdrijft hij wel eens en wordt dan te précieus...

Dr. G. J. Hoogewerff bezorgde ons eene uitgave van *Joannes Stalpart van der Wielen. Zijn leven en keur uit zijne lyrische gedichten.* (Bussum, Brand.)

Stalpart was geen dichterlijk genie, maar hij is zangerig en eenvoudig en heeft een zuiveren, natuurlijken versbouw. „Zijn veelzijdig weten, gevoegd bij een opmerkelijke mate van wereld- en menschenkennis, geeft iets zeer oorspronkelijks aan zijn liederen, hoewel die toch steeds voor elk verstaanbaar blijven en gewoonlijk ongemeen aanschouwelijk van voorstelling zijn.''

In elk geval èn om de oude poëzie èn om de historische waarde is deze uitgave van belang.

Maar wie eens echt genieten wil van de echte volksche kunst, zooals zij leefde onder het volk in lang vervlogen tijden, hij neme ter hand *Nederlandsche lyriek* vanaf de dertiende eeuw tot 1880, verzameld door Th. E. C. Keuchenius, toegelicht door

Dr. C. Tinbergen (Sijthoff, Leiden), waaryan het eerste deel: Middeleeuwen, verschenen is. —

Och, wij kennen allen wel iets van die innige liederen, maar men kan er nooit te veel van krijgen.

Even zuiver klinkt altijd weer:

Het daghet in den Oosten,
Het lichtet overal.
Hoe luttel weet mijn liefken
Och, waar ik henen zal.

en dat andere

Het viel een hemels douwe
Voor mijn liefs vensterkijn.
Ick en weet geen schoonder vrouwe,
Si staat int herte mijn.

of het onvergetelijke

Het waren twee conincskinderen,
Si hadden malcander so lief.

Maar in dezen bundel is nog zooveel wat niet of ternauwernood den meesten bekend is, en dat waardeering verdient boven de beste kunstpoëzie der latere jaren.

Och neen, het is niet om de bekoring van het oude dat wij ons tot bewondering laten vervoeren, maar het kernechte, het zuiver gezonde, het diep menschelijke, het innig gevoelde, het eenvoudig gezegde trekt ons aan en houdt ons opgetogen.

En terwijl wij ons blijde gevoelen met deze liederen, denken wij aan het woord van Marie von Ebner-Esschenbach, en begrijpen ook de reden:

Ein kleines Lied, wie geht's an,
dasz man so lieb es haben kann,
was liegt darin, erzähle.

Es liegt darin ein wenig Klang,
ein wenig Wohllaut und gesang
und eine ganze Seele.

A. GIELEN.

DE DEUR UIT, HET VENSTER WEER IN.

Hoe lang hebben wij niet uit den treure gehoord en gelezen totdat wij het zelf geloofden; De romantiek heeft afgedaan na '80; alles wat naar romantiek zweemt, is uit den booze geworden. Alleen realisme, wekelijkheidskunst behoort er te zijn, hoe leelijker die werkelijkheid, hoe natuur-getrouwer, en des te liever. Fantasie had geen rechten meer op elk gebied, zij mocht met meer vermooien, niet meer vergulden en verzilveren; de naakte en brutale waarheid wilde men alleen in de kunst. Dat beteekende het leven, heel op zich zelf, met alle kijkgaatjes naar buiten, naar een denkbeeldige wereld vol wondere verbeeldingen streng afgesloten, misschien zelfs toegemetseld. Geen licht mocht er in vallen, van buiten en boven. Men had de mooie fee Fantasia niet meer noodig. Wagenwijd werd de deur voor haar opengezet en met onvriendelijk gebaar haar verzocht er door heen te gaan; met haar scheen ook de Romantiek, haar dochter, ons voor goed te verlaten.

Toen verheugde men zich over haar heengaan, zóó kon de schrijverswereld heelemaal zijn aandacht wijden aan het leven, het volle, rijpe, ja, zelfs het meest vuile leven. En toen verschenen er tal van werken in navolging van Zola, den grootmeester van de realistische kunst, nabootsingen van grooten en kleinen, van krachtige en krachtloozen, van machtigen en machtloozen; de boekenmarkt werd er van overstroomd. Weinigen uit dien stortvloed zijn gespaard gebleven; hij ging voorbij met zijn sombere kleuren en alles behalve zoete geuren, om plaats te maken voor een nieuwe periode, een nieuwe mode, die der subtiele zielsanalyse, der psychologische romans. Het verschil was groot. In de ,,Nieuwe Europeesche geest in Kunst en Letteren'' karakteriseert Dirk Coster den geest van na '80 aldus:

,,Het was de taal der gretige zinnen, die met onstuimigheid begon te spreken. Het was wat men kan noemen, een taal der dingen. Want de nieuwe mensch begint steeds te leven met de zintuigen allereerst. Hij hoort, ziet, eet en tast het uiterlijke leven. Droomerige vermoedens doorschieten hem wel, doch zij kunnen zich niet tot gedachten verdichten. De dwang der zinnelijke indrukken overheerscht al het andere. En deze overmacht van het zintuigelijke leven openbaarde zich des te onweerstaanbaarder in den Hollandschen mensch, omdat zijn aanleg van nature sterk

zintuigelijk was. De bijna onafgebroken bloei der schilderkunst bewijst het. Een nieuwe taal, een taal der dingen, die aan alle cultuurverdieping vreemd was, een taal, die probeerde het uiterlijk-zijn der dingen, het strekken en het opstaan, het stroomen en de zwaarte, de kleur en den klank der dingen met steeds grooter zuiverheid te registeeren in het woord: dat was de onverwachte aanvang van de nieuwe Hollandsche litteratuur. De betoovering, de elementaire fascinatie van dezen nieuwen aanvang zal nog eeuwenlang de jonge geslachten van Holland blijven boeien." Deze onstuimige geest ging in den lateren, den zielkundigen roman over. Ook hier een hartstochtelijk zinneleven; er gebeurt niets, of zóó goed als niets van buiten; alles wordt beheerscht door de gedachten of zinnelijke gevoelens der personen, het geheeele drama speelt in hun ziel, of wil men liever in hun temparament af.

En zoo kreeg men die ragfijne bespiegelingen en overwegingen, die wonderwerken van bijna volmaakte techniek, welke wij in de romans der schrijvers en vooral schrijfsters van de laatste jaren te bewonderen hadden Wij hebben ze maar voor het noemen, Scharten Antink, die ons het lief en leed van een *Sprotjesziel* zoo teer en diep wist uit te beelden, Top Nacff, wier Lisabeth, zoo lang wanhopig en vergeefs bleef staan *Voor de Poort* waarachter zij haar liefde en geluk verborgen waande, De Meester met zijn onvoldane, onbegrepen *Carmen-Lex* en haar schoolmeesterigen zwager, Corry van Bruggen, de exuberante dochter der Oosterstranden, wier *Coquette* Ina en Heleen, en de heldin van *Voor de Kinderen*, en Marianne bittere klachten doen hooren over het dualisme in de moderne vrouwenziel, de ziel, die liefde zoekt en niet kan vinden omdat zij te intellectueel, te cerebraal is geworden. Dezelfde smartkreet wordt luid geslaakt door *Ada Gerlo*, de spreektrompet van Annie Salomons, de daadlooze droomster, de ontgoochelde in wier werken, zooals een criticus opmerkt, zoo luid de schreeuw stijgt om het kind, terwijl zij weet, dat haar handen niet in staat zijn, dezen schat, deze groote gave Gods in ontvangst te nemen, Julia Frank alles proevend en niets naar haar smaak keurend, Eilkema de Roo, die bijna harmonie vond in vrede, maar weer ver afdreef uit de haven, waarin hij zoo rustig hoopte te ankeren, Boudiër Bakker, droef zuchtend over *De Armoede* van het hedendaagsch zoogenaamd gelukkig bestaan, Van Gogh

Kaulbach en zoovele anderen, heil zoekend in de droomen en geluksvizioenen van het socialisme, Marcellus Emants, met zijn wrangen, bitteren nasmaak van smarten. In alle romans een sfeer van zwoele zinnelijkheid, van zware, dompige melancholie. Mr. C. P. van Rossum zegt het zoo treffend en waar, naar aanleiding van het gezegde eener dame, die eerlijk bekennen moest, dat zij in den laatsten tijd hoe langer hoe meer moeite had, een Hollandschen roman van het begin tot het einde te lezen; Het interesseert, het boeit me niet meer. Het is ook altijd hetzelfde, dezelfde atmosfeer, dezelfde levensopvatting, dezelfde futloosheid, geen greintje originaliteit en... fantasie!

— En deze vrouw, — gaat de schrijver voort, heeft gelijk.

„Als we zien wat er op de nationale boekenmarkt wordt aangeboden, dan kunnen we de groeiende ontstemming en de verveling begrijpen. Wie schrijft er in ons land? Iedereen die een gelukkige of ongelukkige kalver-liefde achter den rug heeft. De kalver-liefde wordt een schetsje en het schetsje wordt een gedrukte maandblad-novelle en de schrijver of schrijfster wordt lid van de Vereeniging van Letterkundigen en... artiest. Het is misschien heel prettig om artiest te worden maar het is toch ook beleefd eens te denken aan de gemeenschap. Want de gemeenschap heeft veel minder vraag naar artiesten dan er worden aangeboden. En de artiest, die eenmaal een brokje van zijn eigen leven voor de drukpers heeft gefatsoeneerd, begint onherroepelijk aan een roman, een roman over een ongelukkig huwelijk. Er is geen dierbaarder onderwerp voor een hollandsch romancier dan een ongelukkig huwelijk. We worden er eenvoudig mee dood gegooid, de romantische psychologie van het huwelijks-leven is even gangbaar geworden als een Kwattareep en ze wordt op precies dezelfde machinale manier saamgesteld. En als het erg romantisch is, wordt er een gevoelig artiest bijgesleept, die de benoodigde zielen- gemeenschap voor de zuchtende „mevrouw" aandraagt.

Bij Jupiter, is er dan niets anders op deze kleurrijke en interessante wereld dan de verlangens van een burgerlijk mevrouwtje en een dito mannetje en het calqueeren van een Hollandsch milieutje? En wat wil het ons interesseeren als we in drie bladzijden, in een zee van opgezwollen adjectiva en epitheta, de zon zien ondergaan waar het toch voor geen van ons meer een gehein is, hoe de zon hem dat in haar beste oogenblikken levert? We leven in een maatschappij die verlicht is met een schat van por-

tretten van curieus gedraaide persoonlijkheden en caricaturale levens-gevallen, en we zijn er op aangewezen onze lezende belangstelling te geven aan een vervelend aanstellerig schoolmeestertje, die in liefde blaakt voor een chatelaine of een bleekzuchtige juffrouw, die het maar niet met zich zelf op een accoordje kan gooien. Maar het ergste van alles is nog dat onze Hollandsche critiek dat alles prachtig vindt en het ons aanprijst als het summa summarum van de menschelijke vindingrijkheid. Opgesloten in hun studeerkamer, zonder eenig contact met het groote leven, weten ze niet dat datzelfde leven ons gratis tienmaal meer fantasie aanbiedt dan in al die zoogenaamd litteraire producten is verwerkt. We hebben genoeg van die armbloedige Hollandsche „amour", we hebben genoeg van al die vervloekte burgerlijkheid van de pa's en de ma's en de meer dan irritant burgerlijke Salon-Salome's en de koekenbakkers-imitatie van onze betere bourgeois-wereld. We verlangen volstrekt niet naar quasi-diepzinnige psychologieën of psychopatische gevallen. We verlangen naar romanciers die ons weten te vangen in het kleurrijk spel van hun fantasie en hun originaliteit. Liever een goeden detective-roman dan de mislukte conceptie van een mislukt huwelijks-leven.

Ik weet dat ik hier spreek namens honderden. Helaas, het zal niet veel baten. Morgen lezen we weer bij onze kunstzinnige critici over „het gevoelige talent van juffr. N." en „de diepe psychologische kijk van mijnheer B." en we savoureeren in een dikken gaap de weeige novellen- en schetsen-litteratuur van onze maandbladen...

Dit is van den Hollandschen roman geworden, omdat hem werd ontzegd Fantasie! de moeder der romantiek, de aartsvijandin van de realistische of werkelijkheidskunst. De poging om kunst te maken zonder haar schijnt jammerlijk mislukt, ondanks de hooggestemde critieken op de meesterstukken, die in de laatste jaren heeten uitgekomen te zijn.

Vervelend, duffig zonder eenige fantasie! Is het wonder, dat men naar anderen kost gaat uitzien? Naar iets opwekkender, frisscher, natuurlijker; noch de ruwe psyche van den opstandigen sjouwerman, noch de onbegrepen ziel van het hypermoderne dametje, noch de onvoldaanheid der cerebrale studente kan ons publiek meer boeien. Men gaapte er over of, nog gelukkiger, viel in slaap, en toch durfde het meerendeel nog niet bekennen, als de schrijver van Pomarius en Phyllis, waar het eigenlijk aan haper-

de — en ineens komt de eens zoo smadelijk verjaagde Fantasie met haar kindje: Romantiek door het venster weer binnen.

Men wil 't nog niet bekennen, maar de kentering is reeds voelbaar, 't gaat weer terug naar de romantiek. Een der kopstukken van den modernen roman, voelde het reeds ettelijke jaren geleden, toen hij het boek schreef door velen als zijn meesterstuk geprezen, *Geertje*, de geschiedenis van een gevallen dienstmeisje, eigenlijk haar verheerlijking, want Geertje, die onschuldig en rein haar dorp verliet, is ongelukkig geworden uit liefde voor een getrouwden man, een echten ploert, die haar verleidde door de belofte van een huwelijk na zijn echtscheiding. Wie in het Vereenigingsleven met zoovele Geertjes kennismaakte, wier getal helaas! zoo onrustbarend in onze dagen toeneemt — weet, dat zij met haar trouwe, hoewel zondige liefde, een uitzondering is, zelfs een soort ideaal. Zij wijst zelfs het huwelijksvoorstel van een braven jongen af, alleen om haar geliefde niet ontrouw te worden en leeft verder tot haar dood een onberispelijk leven, alleen ter wille van h e m! Hoe heel anders gaat het in de werkelijkheid met dergelijke bedrogen meisjes! D e M e e s t e r teekende een uitzodneringsgeval, volgens zijn levendige fantasie, en offerde onbewust wellicht, aan de Romantiek, door hem bij anderen zoo verfoeid. Zijn Geertje is een tweede *Dame aux Camelias* geworden, de heldin van *Dumas'* ouderwetsch, romantisch drama, niets anders! In zijn latere werken, moeten wij bekennen, heeft J o h. d e M e e s t e r getracht, meer den geest der mode van den dag te volgen. Toch hebben deze romans lang nietden opgang gemaakt van het kijna klassiek geworden *Geertje*, waarin echter ook, ondanks de romatische hoofdfiguur en het niet minder fantastische bultje, Maandag — Geertjes trouwen, belangloozen vriend, — tooneelen voorkomen van het meest krasse realisme.

De fantastische verhalen van F e i t h, *Bomston* van H e n r i S a l o m o n s o n, de historische, antieke romans van C o u p e r u s, *Xerxes* en *Iskander*, zelfs de *Oude Wereld* van Q u e r i d o toonen aan hoe èn schrijvers èn lezers er behoefte toe gevoelen, de vervelende, fantasielooze sfeer onzer letteren te ontvluchten, en waar eigen land nog niet voldoende materiaal oplevert, zoekt men daarbuiten.

Hoe anders den grooten opgang te verklaren van de avonturenromans van C u r w o o d, J a c k L o n d o n, U p t o n S i n c l a i r, van J o s e p h C o n r a d en anderen, maar

meer nog de zoo hoog geprezen, met goud bekroonde, moderne draken van Pierre Benoit, *Köningsmark, Pour Don Carlos* en vooral *l'Atlantide.* Wie zou eenige jaren terug het mogelijk hebben geacht, dat dergelijke *histoires à dormir debout* wat hun waarschijnlijkheid betreft, in onzen realistischen tijd nog gelezen zouden worden met zooveel gretigheid?

't Kan niet anders zijn dan gevolgen van een soort reactie. Men heeft genoeg van de armbloedige Hollandsche amour, en verlangt niet meer naar die quasi diepzinnige schilderingen en verklaringen van mislukte rampzalige huwelijken. Zal de nieuwe richting een blijvende zijn, zal zij ons belangrijker en vooral betere boeken bezorgen, dan die thans onze tijdschriften vullen in afwachting, dat zij eens gedrukt, ondanks papiernood en drukkerswee, afzonderlijk verschijnen? Wie kan 't zeggen? Het publiek wil aangenaam bezig gehouden worden en daarom haalt men door het venster in, wat door de deur is weggeveegd. HANS HEINEN.

NIEUWE LETTEREN.

NEDERLANDSCH.

Burroughs (Edgar Rice). Tarzan van de Apen. Rijswijk, Blankw. en Schoonhoven.

John Clayton Lord Greystoke werd door de Engelsche regeering gezonden naar een nieuwen post in Britsch West-Indië. Aan boord muiterij; door een goedgezinden matroos wordt de Lord afgezet op een eenzaam apeneiland, voorzien van voedsel. Een kind wordt geboren, de moeder sterft een jaar later en de vader wordt vermoord door een aap. En nu krijgen wij hetzelfde motief ongeveer als bij Kipling: „door wolven opgevoed". Hier belast zich een geweldige apin met het grootbrengen van het menschenjong. Overigens geen vergelijking! Kipling schreef een meesterstukje in zijn soort; Burroughs brouwt er iets onmogelijks van.

Het komt dan hier op neer, dat de knaap uit een boekje Engelsch leert lezen. Hij vindt dat zoo maar eventjes uit, gelijk een knap geleerde achter het spijkerschrift weet te komen. Hij begrijpt ook dat hij geen aap is enz. En dan vele en velerlei avonturen. Een professor met een lieve dochter landen op het eiland. Tarzan wordt verliefd. Later, in Amerika, ontdekt hij dat een andere snuiter zijn erfenis van goed en titel heeft ingepalmd. En die andere is de verloofde van het meisje, dat ook hij liefheeft. En edelmoedig besluit hij om maar niets te zeggen en trekt weer naar zijn apenkolonie. De avonturen zijn derhalve zot genoeg. Maar

de malle redeneeringen van den schrijver zijn nog erger en maken het boek belachelijk. Hij weet zoo vast en zeker dat de apen de voorvaders der menschen zijn, dat uit den apendans Dum-Dum alle vormen en plechtigheden van den modernen Staat en van de Kerk zijn ontstaan, dat wij wel genoodzaakt zijn den man vriendelijk te verzoeken, zich een paar jaren liefderijk te laten verplegen, volstrekte rust aan zijn geest op te leggen, en flink en frisch te werken op het land, niet te veel te eten en geheel niet te drinken behalve bronwater. Het kan best nog beter worden M. WALRE.

Burroughs (Edg. Rice) De Terugkeer van Tarzan, Blankwaardt en Schoonhoven, Rijswijk.

Daar ben ik in de vorige recensie toch wel wat hard van stapel geloopen en had den goeden Burroughs niet zoo'n strenge kuur moeten voorschrijven.

Maar het is mijn schuld toch niet alleen: waarom verklaarde hij niet rondborstig dat zijn ,,Tarzan van de Apen'' geen roman was, maar de leiddraad voor een film, dan... Och dan had mijn oordeel even streng moeten klinken. Wat op de film heel aardig kan zijn, wordt in een boek drakerig. Een film kan men zoo in elkaar plakken dat de toeschouwer de meest verrassende gebeurtenissen ziet geprojecteerd: een kind van twee jaar, dat met zijn linkerhand een Engelsch slagschip optilt als ware het een boterham, een bijziende professor, die met een paraplu onder zijn arm, gemakkelijk over den Eifeltoren wipt, een kleermaker die op de panden van zijn jas statig door het luchtruim stevent, een woeste leeuw, die als een tamme verloofde door 'n jufje wordt geringeloord; en 't is wel eens aardig om zulke dingen te zien, omdat zij voor enkele oogenblikken eene illusie kunnen geven van werkelijkheid en in elk geval eene bewondering wekken voor de knapheid der phototechniek. Heel anders doet het aan, zulke onzinnigheden te hooren vertellen.

Men neme als proef dit tweede deel. Den beschaafden Tarzan zien wij in Parijs borreltjes drinken en duelleeren en als hij iemand heeft afgeranseld den voet op zijn slachtoffer zetten en den huiveringwekkenden kreet uitstooten van een mannetjes-aap, zoo schel en geweldig dat alle praefecturen van politie bouwvallig worden. Hij wordt op expeditie gestuurd door de Franschen, heeft in alle landen allerlei avonturen. Midden in zee over boord geworpen, zwemt hij koelbloedig (al zwemmende ontkleedt hij zich heel kalmpjes) naar een ander werelddeel. Hij komt weer op zijn eiland bij de apen. Zijne vrienden, die vroeger hem daar ontdekten, lijden eveneens schipbreuk en worden in twee porties aangespoeld. Herhaling van de avonturen, die in het eerste deel werden verteld, en ten slotte een huwelijk, ingezegend door den professor, van wien men zich eensklaps weet te herinneren dat hij een halve eeuw geleden predikant was.

Nog eens: op een film kan dat boeiend zijn om te zien, als wij het lezen in een boek lijkt het nonsens.

Met literatuur of kunst heeft zoo'n product natuurlijk niets te maken; het is een colportage-werk, dat in wekelijksche afleveringen gesleten, de hongerende verbeelding van het volk van alles en nog wat te verslinden geeft. Behalve dat voortdurend gepraat over apen als voorvaders van den mensch, staat er niets in, wat ergerlijk is.

Gezien het zwak van de meeste stervelingen om iets te lezen wat avontuurlijk, spannend, onmogelijk is — en gelet op het weinige zin dat „men" voor hoogstaande lectuur pleegt te hebben, zou ik durven vermoeden dat dit film-scenarium door velen „heerlijk" zal worden gevonden. M. WALRE.

Buysse (Cyriel) Plus-que-parfait. Lectura, Antwerpen.

Eene humoreske, die iedereen lezen kan. Leutig beschrijft Buysse het leven der drie dorpsnotabelen: het baronneke, Francois en Plus-Que-Parfait, die eigenlijk Vermeulen heette, en hun trots: paard en rijtuig te kunnnen houden. De baron had er vier, Francois twee en Vermeulen kon zich maar even het onderhoud van één paard veroorloven.

In glorievolle optocht reden ze soms door het dorp, en in opgetogen voldaanheid zaten ze elken avond hun „druppels" te drinken in den „staminee".

En toen wilde de barones een auto hebben, en moest de baron, die burgemeester was het van den Raad gedaan zien te krijgen dat de modderweg naar het kasteel op kosten der gemeente tot een steenweg werd omgewerkt. Zij gaf een diner aan de raadsleden, drie maanden vroeger dan zij andere jaren placht te doen.

De sluwe boeren roken wel lont, maar zij lieten zich toch vangen... en beloofden vóór te zullen stemmen. Maar Plus-Que-Parfait niet. Hij kon zich geen auto aanschaffen en hij was dus ook fel tegen den aanleg van den nieuwen weg. In den Raad gaat hij bitter te keer tegen het voorstel, maar hij staat alleen.

En van dien dag af is het uit met de vriendschap en met zijn levensgeluk. „Langzaam is hij te niet gegaan als moreel slachtoffer van den automobiel."

En op de begrafenis kwam het baronnetje in zijn mooien auto. „Oo! als Plus-Que-Parfait dat weten kon, hij zou er in zijn graf van omkeeren! meenden de menschen." M. WALRE.

Doyle (Conan) De Réfugiés, Amsterdam, Van Campen.

De Hugenooten worden in Frankrijk vervolgd. Madame de Maintenon is een listig wijf, Bossuet een konkelaar, een Jezuiet aan het Hof van Lodewijk XIV ontpopt zich als een gluiper (hoe kan het ook anders!), een missionaris (Capucijn of Franciscaan)

treedt op als een dolle fanaticus. Door deze koninklijke, priesterlijke en sluw-vrouwelijke bende wordt de Hugenootsche onschuld belaagd.

De familie de Catinat ontvlucht het bloedbad. Gaat op den dros naar Canada. Wordt achtervolgd door een half-gekken Franciscaner-monnik, die zich als een bloedhond aan zijn prooi vastklampt. Gelukkig verdrinkt deze dolle priester („broeder" noemt hem hardnekkig de schrijver of de vertaler, die waarschijnlijk gezeten hebben op het bekeeringsbankje van het Leger des Heils) en na veel strijd met de Irokeezen en heroische worstelingen met gelukkig altijd juist- op-tijdsche reddingen, kan de Catinat stil en vredig genieten van een bloeiend jong vrouwtje en een even jongen en bloeienden lakenhandel. Behalve de geschiedvervalsching omtrent het wezen en streven der Hugenooten en het gebruikelijke zwart-maken van priesters en monniken komt er verder in het boek geen stommiteit voor. LODE.

Galsworthy (John) Broederschap, 's-Gravenhage, Kruseman.

De Engelsche schrijver Galsworthy is zeer wijsgeerig aangelegd en houdt er van, de maatschappelijke problemen tot onderwerp te nemen zijner romans, ze van alle kanten te bekloppen en te belichten, maar zich er wel voor te wachten (hetgeen weer een ander bewijs is van zijn wijsgeerigen aard): er eene oplossing van te geven. Neemt men een zijner boeken ter hand, dan weet men dat ernstige aandacht wordt gevergd,maar tevens dat men bij de laatste bladzijde peinzend en onvoldaan het boek zal neerleggen en zich zelven afvragen: hoe zit dat nu?

Ik heb dikwerf naar de reden van die onvoldaanheid gezocht, maar nooit haar goed kunnen ontdekken, nooit ten minste haar onder juiste woorden kunnen brengen. Maar in dit boek zegt Galsworthy van een zijner helden: „hij is *negatief*"; en dat woord was mij een openbaring: ook Galsworthy is negatief.

Hij hoopt langs alle kanten de moeielijkheden op, maakt ervan rondom zich een vesting, en blijft rustig in het midden zitten zonder eene poging om er uit te komen. En het is of hij den verwonderden lezer aan het verstand zoekt te brengen: Zie je nu wel, hoe hopeloos het is. Al die menschen, welke ik ten tooneele voerde, hebben het moeten opgeven, hebben de zaak nog ingewikkelder gemaakt dan zij reeds was, en ik zie er ook geen verschiet in. Dan is de roman eensklaps uit.

Toch kan ik mij voorstellen dat ontwikkelde menschen gaarne met dezen schrijver te doen hebben. Hij is origineel, weet scherp een karakter te ontleden, en heeft onverwachte vergelijkingen en beelden. Bovendien, juist omdat hij zelf zijne problemen niet ten einde uit denkt, geeft hij den lezers iets te denken. t

In *Broederschap* wordt de vraag gesteld: „in hoeverre is het iemands taak, zich te vereenzelvigen met anderen, vooral met hen' die hulpeloos zijn?"—.

Een oude heer („hij is niet pluis in zijn hoofd'', zeggen zijne kinderen te recht)is dag in, dag uit bezig met een boek te schrijven, dat den naam „Broederschap'' draagt en de onmiskenbare sporen vertoont van goedigen waanzin. Hij zal dus het antwoord op de vraag wel niet geven. Een rechter meent dat men zich het lot der ongelukkigen wel moet aantrekken, maar vooral zorgen dat men zelf daardoor niet in narigheden of verdrukking komt. Een jonge dokter verklaart dat „saniteit'' de heele moeilijkheid oplost; men moet zich geen moeite ontzien om den armen evenmensch „gezondheid'' te verschaffen, en dan is het manke klokje weer in orde. Een jongedame, die hem vergezelt op zijn tochten bij de ellendigsten, krijgt het op haar zenuwen en roept uit: „ik kan het niet.'' Een andere mijnheer doet precies of er geen armoede en miserie bestaat en meent dat deze struisvogeltaktiek de ware is. Een amateur-literator, wiens vrouw schilderes is, en dien de schrijver een „negatief'' mensch heeft genoemd, tracht het arme modelletje zijner vrouw wel te doen, zoodat het kind op hem verliefd wordt, hij er geen raad mee weet, en ten slotte de vlucht neemt van zijn jaloersche vrouw (het ging toch al niet tusschen die twee), echter zonder het modelletje mee te nemen, omdat, zooals hij zegt, „standsverschil'' hem daarvan heeft teruggehouden.

Alles wel beschouwd, toont ons de schrijver, en vaak met spot in oogen en woord, hoe al deze menschen op gevoelens leven en geen hunner de realiteit onder de oogen durft zien. En ...dit doet Galsworthy ook niet. Hij laat zijn menschen filozofeeren en de plank misslaan en staat er alleen bij om te constateeren dat het mis is. A. GIELEN.

Ibanez (V. Blasco). De vier Ruiters uit de Apocolypsis. 's Gravenhage, Kruseman.

„Een der grootste hedendaagsche romanschrijvers... Hij schrijft met eene levendigheid en schoonheid van stijl enz.'' zegt de uitgever op gezag van de New-York Times — en laat in een „woord vooraf'' den vertaler dadelijk verklaren dat Ibanez van zijn stijl niet veel werk maakt. Wij verklaren daarbij dat hij ook „niet een der grootste hedendaagsche romanschrijvers'' is, zoodat de tegenspraak volledig wordt.

Ik ken verscheidene boeken van dezen Spaanschen schrijver en ik merkte steeds bij hem eene drastische erotiek; een ziekelijke neiging naar het sexueele — een kinderachtig vertoon van dom anticlericalisme. Bovendien, in al zijn romans een groot gebrek aan compositie.

Al deze eigenschappen, ofschoon het erotische zeer getemperd, het anticlericalisme bijna geheel verdwenen is (waarvoor dan een gloeiende haat tegen de Duitschers in de plaats is gekomen), zijn thans ook weer met den vinger aan te wijzen. Vooral echter het gebrek aan compositie. In den oorlog van '70 vlucht een jonge man uit Frankrijk naar Argentinie, waar hij in dienst komt bij een schat-

rijken veehouder, die zijne millioenen niet schijnt te kunnen tellen. Nu wordt het doen en laten van dezen veehouder, geheel buiten het verband van den roman, wijdloopig geteekend... totdat wij aan blz. 75 zijn gekomen. Wij weten nu dat de Franschman met ééne en een Duitscher met de andere dochter van deze rijken veehouder is getrouwd en de oude heer,die leefde als zijn vee,op hoogen leeftijd gestorven.

En de families vestigen zich dan in Duitschland en Frankrijk. In dit laatste land mogen wij nu het leven en de lotgevallen meemaken van den vroegeren Franschen deserteur en zijn gezin. De moeder bidt veel en oppervlakkig, de vader heeft een manie om „koopjes" te doen, die hij niet noodig heeft: vier automobielen, een historisch kasteel, een gouden badkuip,een kelder vol Champagne (zoodat hij vrouw en kinderen, zelf drinkt hij niet, moet verzoeken om champagne als dagelijkschen tafelwijn te gebruiken.) De karakter-ontwikkeling van dezen man is totaal ongemotiveerd. In Agentinië heeft zij zich steeds als een arbeidzaam en nuchter man gedragen, en er is geen verklaring te vinden, waarom de schrijver hem nu ineens zoo mal laat doen.

De zoon,die zich opwerpt als schilder, maar minder talent heeft dan de verver, die zijn voordeur heeft beschilderd, is een deugniet: een akelig onzedelijk en onbeduidend kereltje, groot alleen in het dansen van den tango.

Eindelijk komt de wereldoorlog. De vader maakt de eerste gruwelen mee, buiten op zijn kasteel, en vlucht naar zijn huis in Parijs. Daar ontmoet hij zijn zoon, die verlaten door de vrouw, welke hij heeft verleid, soldaat is geworden... en de vader is blij! De zoon gaat goedmaken, wat de vader in '70 heeft misdaan, en de zoon, die als Argentijn niet verplicht was, gaat vrijwillig. En de zoon wordt doodgeschoten, zijn eenige — terwijl de familie in Duitschland vele harer zonen verliest.

Die uitweidingen over Argentinië, over het Parijsche leven van den losbol, over de manie van den vader, verzwakken het verhaal. Dit is alles wel goed gezien en juist geteekend wellicht, maar het heeft met het eigenlijke onderwerp niets uit te staan. Ibanez maakt van al zijne personen typen en hij doet dat op zeer geestige manier; maar men voelt dan ook: als hij met zoo iemand bezig is, kan hij er zelf niet los van komen en blijft maar aan het peuteren: hier nog een veegje, daar nog een streepje en verder nog een trekje. Zoo zijn ze allen geteekend: De Duitsche jonker, de oude Argentijn (of eigenlijk Spanjaard), zijn dochters, de gedeserteerde Franschman, de Rus Tchernoff, de Spaansche oplichter en tafelschuimer Argensola, allen ten voeten uit, ofschoon zij ons in den weg staan en wij met hen niets hebben te maken, even weinig als zij met den roman.

Toch leest men de bladzijden aan hen gewijd met plezier, omdat het goed gedaan is en zij als afzonderlijke typen en karikaturen de kennismaking waard zijn.

De Duitschers komen er slecht af in dit boek, maar het werd geschreven onder den oorlog, hetgeen veel verklaart.

Alles saamgevat: het boek is wel waard te worden gelezen, maar met het oog op Ibanez zucht naar erotiek, zou ik het alleen voor volwassenen bruikbaar willen noemen. A. GIELEN.

Hichens (Robert). Als mannen vrouw worden. Utrecht, Bruna.

Een wat erg gedwongen grap; de schrijver laat te duidelijk blijken dat hij, koste wat kost, den lezer vermaken wil en smeert er de geestigheden zoo kluchtig dik op, dat men heel wat moet kunnen verorberen om ongeprikkeld en lankmoedeg consument te kunnen bijven tot het einde. Het lijkt wel een souper met veel overdaad, waarbij de Ober bij gebrek aan een strijkje, zich veroorlooft den gast voortdurend zijn geintjes in te fluisteren om hem in vroolijke stemming te houden.

Wie er van houdt, mag het genieten; het is mij te druk. Wie zwaarmoedig is, vindt hier allicht eenige afleiding, want er komen wel koddige situaties in voor; wie alleen fijnen, stillen humor verlangt, wordt in het begin van het verhaal tevreden gesteld, maar voelt zich na de eerste vijftig bladzijden teleurgesteld.

De bedoeling van den schrijver is anders wel te waardeeren. Hij hekelt de uitgaande wereld, de dames met haar „jours", waarop kwaad wordt gesproken van afwezige vriendinnen, de lanterfantende heeren, die meenen dat zij niets te doen hebben in de wereld dan trachten te behooren tot de „society", d. w. z. tot de bende van hen, die meenen dat ze meer en beter zijn dan andere menschen, ofschoon ze in werkelijkheid nullen vóór het cijfer beteekenen; de dweepstertjes met het frissche natuurleven, die frank en argeloos een bijenkorf verwarren met een mierennest, en de handen van verrassing in elkaar slaan als zij ontdekken dat niet alleen de salonheeren worden geschoren maar ook de schapen op een boerderij; de O.W.-menschen, die in hun eetkamer een orchestrion plaatsen met al de deuntjes, waarop zij vroeger in hun achterbuurt hebben gedanst; de wedrennen, welke de mannen gelegenheid geven om met paarden en bookmakers te knoeien en de dames om een seksegenoote te negeeren, indien zij haar uit de „society" willen knikkeren!

O, stof genoeg om satyriek en geestig en helaas, ook grappig te zijn — maar voor den schrijver klaarblijkelijk nog niet genoeg, zoodat hij er een macht onmogelijke en flauwe avonturen bij sleept, die den indruk bederven.

Laten we zeggen: er zit in het boek wel goeds, maar het kon véél beter zijn geworden, als de schrijver de groote kunst van zelfbeheersching had verstaan. A. GIELEN.

Hutten (Baronesse von) Liefde's triomph (The Lordship of Love) Rijswijk, Blankwaard en Schoonhoven.

De edelman Cavaléone was getrouwd, gelijk men dat noemt,

beneden zijn stand en werd daarom door de familie onvriendelijk aan den dijk gezet. Een jaar na de geboorte van Beatrix stierf de moeder en Cavaléone werd door een ongeluk voor elken arbeid ongeschikt. Een kleine toelage van een prinselijken bloedverwant was het eenige inkomen. Beatrix trekt een jongenspakje aan, verkoopt op straat kranten en zingt mee in een knapenkoor van een opera. Later, na den dood haars vaders, speelt de gewaande jongen in meisjeskleeren meisjesrollen. Door een geestelijke (voorgesteld als een goedmoedige, domme man) wordt zij gewezen op het gevaarlijke van haar loopbaan. Daarna als wees opgenomen, schuurt en boent en zingt zij eenige jaren en ontvlucht dan het gesticht. Bij een oom terecht gekomen, vindt zij gelegenheid haar talenten verder te ontwikkelen en wordt een der meest gevierde tooneelspeelsters. Onder hare talrijke aanbidders was een gescheiden man, die 't echter niet ernstig meende en alleen triomfen wilde behalen als lady-killer. Zij wordt gewaarschuwd, en na heel wat gevaren te hebben geloopen, breekt zij met dien man, overtuigd, dat zijn hart ruim genoeg was om vele vrouwen lief te hebben. Die mijnheer ging naar Amerika, keerde ziek terug en vond een toevlucht bij zijn gescheiden vrouw. En dit mensch, die weet dat ze nog maar enkele weken heeft te leven, brengt Beatrix met hem samen, opdat zij zullen trouwen na haar dood. — Wij herkennen hier de schrijfster van „Pam'' en „Wat er werd van Pam'', boeken die menig jong meisje het hoofd op hol hebben gebracht. Ook dit boek is daartoe in staat en wij beschouwen het, ofschoon het niet realistisch is, toch als zeer voorbehouden lectuur om verschillende redenen. M. WALRE.

Loveling (Virginie) Tamboer. Lectuur, Antwerpen.

De Lectura-reeks geeft herdrukken en wenscht daarmede de Vlaamsche beweging te bevorderen, Dat is een lofwaardig streven en ik hoop dat de uitgevers het beste zullen weten te kiezen en het mindere laten liggen onder het stof.

Bij Loveling hebben zij dat niet gedaan; deze liberale dame heeft in haar tijd betere dingen geschreven dan het niet onaardige sentimenteele schetje van den poedel Tamboer, het schouwspel van een stierengevecht, en de niets zeggende, korte herrinnering uit haar jeugd. Maar er is nog een ander gevaar. Virginie Loveling, die een dertig of veertig jaren geleden er in Vlaanderen mocht zijn om haar Nederlandsch, steekt nu bij de jongeren wel wat onzuiver af. Juist omdat het telkens er zoo maar heel eventjes, weinig opvallend naast is, vrees ik dat hare fouten door jeugdige Vlamingen niet altijd bemerkt zullen worden en derhalve argeloos overgenomen. M. WALRE.

Maas-van der Moer (Agnes) De bittere Kelk. Amsterdam, Em. Querido (157).

Hansje, de vrouw van Joe, was een mooi weeldepopje. De

adoratie van mannen en jongens, die haar gezelligheid en bonbons brachten, was volgens haar eigen verklaring voor haar geen totaal-overbodige-luxe. Toch was ze eerlijk als goud en trouw aan haar man.

Joe moest zijn dienstplicht vervullen in N.-Brabant. Hij kreeg inkwartiering bij een ouden dokter, wiens niet-jonge dochter, een mismaakt wezentje, met een bult, verliefd raakte op Joe. De oude dokter begreep; hij had meer dergelijke teleurstellingen bij zijn dochter gekend. En heel menschkundig haalde hij Joe over, zijn vrouwtje eenige weken als logée mede te brengen. De arme Frédèrique leed hevig. (Nog al realistische openbaring van haar gedachten, als zij Joe en zijn vrouw samen ziet.) Ze voelt zich de jammerlijk misdeelde, wie nooit het geluk, dat andere vrouwen gegeven wordt, zal ten deel vallen.

Joe en zijn vrouw keeren terug naar den Haag. Enkele weken later ontvangt Frédèrique een brief van Hansje, waarin ze mededeelt haar blijde verwachting. Nu is Frédèrique's wanhoop ten top gestegen: de eene vrouw alles en zij niets. Ze schrijft een brief aan Joe, verklaart hem hare liefde en zegt dat ze gaat sterven. De volgende post brengt een brief van den ouden dokter, waarin hij mededeelt: dat Frédèrique door de duisternis misleid in het water is geloopen. En toen Joe aan zijn Hansje Frédèrique's briefje toonde, riep ze: ,,O Joe, — zoover heb ik het met mijn spelen toch nog nooit gebracht''.

,,Nu,'' zei hij, ,,dat is zoo,... misschien is het zoo, dat of we spelen of niet, het er allemaal niets toe doet... dat alles toch gaat... volgens een vaste wet, waartegen al ons goed-willen niet helpt.''

En met deze goedkoope en belachelijke verklaring meent de heer en echtgenoot zonder twijfel een staaltje te hebben gegeven van zijn fijn, wijsgeerig verstand.

Boeken met zoo volstrekt paganistische strekking en zulke, alle levensverheffing doodrukkende noodlotstheorie, doen veel kwaad bij lezers, die toch al niet te stevig op hun beenen mochten staan, of die nog te groen zijn om over dergelijke blauwkouselijke koffietafel-wijsheden eens frisch te durven lachen en spotten.

M. Walre.

Mendes (Joost) Het geslacht der Santeljanos, V. Het Wonderschoone Rijpen... VI s'Wasdoms volle Tooi. — Rotterdam, Brusse.

Mendes is nu klaar met het 6de deel der familie-geschiedenis van het geslacht der Santeljanos.

Hij heeft het over het ,,rijpen'' en over den ,,wasdom'', dat wil zeggen in dit geval: hij praat over alles en nog wat. Vooral echter breekt hij alles af, spuwt op de ,,bourgeoisie'' verheft den proleet en zingt een lyrischen paean op het socialisme, waarin echter te

veel manchetten-heeren schijnen binnengedrongen te zijn. Hij wijdt eenige bladzijden aan Multatuli en de literaire omwenteling van '80, welke hij heel goed in zoo'n kort bestek samenvat. Het grootste deel dier omwentelende burgerjongens ziet hij aan voor „slampampers''.

Geweldig gaat hij te keer tegen de vadsige liberalen en de het-proletariaat-onderdrukkende valsche democraten, belacht hun pogingen om van Amsterdam een grootstad te maken, vindt het een schandaal dat de satisfaits een eigen wijk hebben achter het Rijks-Museum en de arbeiderswoningen maar uit één-steens-muurtjes bestaan.

Zijn jodenjongens zijn prachtkerels, physiek en psychisch... en... Och, laat het mij opgeven. Het heele boek, in al de deelen die reeds verschenen, is zóó joodsch-schreeuwerig, zóó opdringerig, de taal zóó vol pathos en bonte, schitterende vastenavond-kleuren, dat het voor een arme, nuchtere Westerling niet goed mogelijk is, zich langer dan een tien minuten achter elkaar in deze lectuur te verdiepen.

Ook zijn „Wasdom'' is voor ons een wild uitspatten van brani-makende kwajongens, gedupeerd en onder den duim gehouden door een brutale vlerk, die echter de kracht kent van hard-schreeuwen en bot beledigen zijner kornuiten.

Dit veeldeelige boek leerde mij weer iets meer begrijpen van die eigenaardige semitische psyche: wild, opbruisend, uitbundig, revolutionair en baldadig, maar — wat de schrijver duidelijk doet uitkomen — niet moeielijk te bedwingen door iemand, die een commando-stem durft opzetten en zich door oorverdoovend geschetter en lawaai niet laat beteuteren.

Of de schrijver in zijn volgende deelen het fiasco van het joodsch-socialistisch stadsbestuur zal onthullen, betwijfel ik — hij heeft waarschijnlijk meer neiging om hun jammerlijke verwoesting van Amsterdam te bezingen als een triomf der vooruitgaande mensch-heid.

De *stijl*, waarin de schrijver delireert is ontzettend! Als eenvoud het kenmerk is van het ware, dan is er geen glimp van waarheid in dit boek te vinden.

Zoeken om iets exotisch te vinden, behoef ik niet... ik neem de allereerste pagina van het laatste (VIde) deel en schrijf haar over:

„In het bloedjonge zelfstandige gezin der Santeljano's was nu volop de bloei en groei, het gerucht en beweeg der frissche gelijkjarigheid. De dwang van den eerbied stond er blank en de apatische toebuiging der omzichtige dering hing er ergens als een verschimmelde herinnering. De aard van hun aller wezen had het zoo begeerd en het beloop hunner menschelijke lotsbe-paling in bijna volmaaktheid zoo gebracht. Het gezag was er gestorven en als krachtige paralellen legden er zich hun inner-lijkheden in volkomen frankheid naast elkander uit. Er was niet het bedriegelijke compromis ter conserveering van den gezinne-

lijken vree, geen enerveerende denking van het eigen gemoed voor dat van een ander, geen tamme opmontering van of wrakke toegevendheid voor ouderdomsseniliteit, noch zielige ontziening van honneponnige vrouwtjes hysterie. Er werd geleefd, zoo gezegd, gelijk op, in mooie gelijkwaardigheid van hun ieders persoonlijkheid. Als een onbewust premitief communisme lei dat blanke gezinsleven daar in de roerige razing van een actie, die stiller was dan de stilte van de tumultueuze, geprikkeld weggesmuigemde, laf-geenscèneerde gangbare gezinspaisigheid''—.

Dat is de kunstmatig opgewonden taal van een ouderwetschen tandentrekker op een marktplein. De schrijver moet niet boos worden, maar hij verstaat de woorden,welke hij kalt,zelf niet eens.

,,Paralellen'' zijn evenwijdig-loopende lijnen, maar de levensontplooiing en de karakter-ontwikkeling zijner helden loopt allerminst evenwijdig... integendeel divergeert zooveel mogelijk; ,,ouderdoms-seniliteit'' is een meesterlijk pleonasme, dat alleen iemand begaan kan, die de tweede helft van het woord niet verstaat; ,,honneponnig'' kan nooit, ook spottenderwijze niet, worden gekoppeld aan hysterie; wat is de ,,roerige razing van een actie, die stiller was dan de stilte'' anders dan words, words en bewijs van ongetemde zucht om er maar iets uit te gooien dat exotisch, origineel klinkt. En loop dan verder naar de maan met je ,,laf-geenscèneende gangbare gezinspaizigheid.'' Heeft de heer Mendes iets te zeggen, goed, wij zullen naar hem luisteren, stil, met aandacht,met genoegen zelfs als het de moeite waard is, maar als hij rumoerig, spektakelend, met een air van hier-ben-ik onze kamer binnenstuift en met de vuisten op de tafel begint te slaan,dan verzoeken wij hem zoolang naar de keuken te verdwijnen totdat hij bedaard is.

En als ik dat nu maar zoo ronduit zeg, dan is het niet om Mendes te grieven, maar om hem aan het verstand te brengen, dat hij onze literatuur, die toch al zoo weinig waard is omdat ze door druktemakers en futuristen telkens verknoeid wordt, nu weer niet in de war moet komen sturen. De groote massa vergaapt zich misschien aan zoo'n sprinkhanen-stijl, maar de literaire kunst wordt er door in het gedrang gebracht.

U kunt het toch oprechter, eenvoudiger, meer waar en zuiver, al legt u dan desnoods een compres van azijn en water op uw gloeiend hoofd? Nog niet? Geef het dan op de kies een ander vak!

LODE.

CORRESPONDENTIE.

De duitsche vertaling van Verkade: Van Ongebondenheid en Heilige banden — getiteld Die Uzruhe zu Gott. Eringerungen

eenes Malermönches, verscheen bij Herder in Freiburg en als prijs staat aangegeven 5.80 Mark.

W. Hilt, te s'Gr. — Neen, die man vergist zich dan toch. De jonge schrijver, die zich verbergt achter den pseudonaam van Merlet, is geen dame. Van dezelfde hand verschenen verleden jaar ook een bundel gedichten. Wat den roman betreft, kunnen wij nog geen oordeel geven, omdat wij hem nog niet hebben gelezen. Dus later

Fr. J. de K. te A. De filozofische bewijzen voor de onsterfelijkheid der ziel vindt u o.a. zeer goed uiteengezet bij Georg-Fell: *Die Unsterblichkeit der menschlichen Seele.* 2e Aufl. — Herder, Freiburg. Ook een Engelsche vertaling van dit werkje is verschenen bij Sands & Co, London.

Aan de Lezers. In de verschillende Tijdschriften uitgegeven door *Het Nederl. Boekhuis,* werd eene mededeeling gedaan, dat deze firma niet meer van plan was aan of door de *N. V. R. K. Boekcentrale* te leveren. *Het Nederl. Boekhuis,* dat de exploitatie heeft ook van ons Tijdschrift, kon natuurlijk het recht doen gelden, (buiten het redactioneele gedeelte, gelijk geschiedde) om in het Tijdschrift zelf de abonné's te waarschuwen dat zij hen niet meer wenschte te bedienen door tusschenkomst van de *R. K Boekcentrale.* Waar wij de exploitatie in handen van *Het Nederl. Boekhuis* geven, moeten wij deze firma ook vrij laten in haar beheer.

Als Redactie stelden wij ons niet partij, konden dat ook niet doen, omdat de zaak, welke ons trouwens ook niet aanging, niet aan ons oordeel was onderworpen. Wij meenden echter de *Boekcentrale* gelegenheid te mogen geven om zich te verantwoorden, en wilden gaarne de Circulaire, welke zij inmiddels heeft laten verspreiden (en die dus bekend genoeg is) hier laten afdrukken.

Na het inzenden der kopie ontvangen wij echter van *Het Nederl. Boekhuis* een uitvoerig schrijven met sterke argumenten ter weerlegging van bedoelde circulaire. En het komt ons onbillijk voor deze weerlegging te verzwijgen als wij de circulaire wèl opnemen. Maar dan blijven wij aan den gang, en wij wenschen van ons tijdschrift geen debating-club te maken.

Wij houden onze bladzijden dus gesloten voor verdere buitenredactioneele mededeelingen en raden de kampende firma's aan: een scheidsgerecht te kiezen van hoogstaande en belanglooze menschen, die men inzage geeft der stukken en uitspraak laat doen. Voor zulk eene uispraak hebben wij nog plaats, en wij zullen haar eventueel in ons maandschrift gaarne publiceeren.

DE REDACTIE.

VAN DEN DOOD TOT HET LEVEN.

De la Mort à la Vie.— onder dezen titel is er een boekje verschenen, door professor J. SALSMANS geordend en uitgegeven bij Veritas te Antwerpen. Zijne Eminentie kardinaal Mercier heeft eene inleiding geschreven, waarin deze woorden voorkomen: l'histoire vécue d'Albert servira à la propagation de la Foi''

En waarlijk, ik heb zelden een boek gelezen dat zoo klaar ons de worsteling laat aanschouwen eener ziel met Gods genade, ons getuige laat zijn van zoo volkomen en edelmoedige overgave.

Wij hebben hier het dagboek van een gevangene, die veroordeeld werd tot veertien jaren dwangarbeid.

Hij was een jong Parijzenaar. De socialistische vereenigingen; de revolutionaire clubs hebben reeds vroeg zijn hoofd op hol gebracht en hem vergiftigd door dommen haat tegen de maatschappelijke orde. Hij werd het slachtoffer van deze volksmisleiders, want een gemakkelijke prooi van misdadige kameraden, onder wie Garnier, een der latere beruchte auto-bandieten. Om roof en diefstal werd hij toen in België veroordeeld tot lange gevangenisstraf; hij was nog geen negentien jaren oud.

En in de eenzame cel speelt zich af het aangrijpende drama, waarvan dit boek verhaalt.

Want Albert is een verdoolde, maar in den grond nobele natuur. Hij heeft zijn moeder lief en blijft zijn verloofde getrouw; en hij schrijft aan haar brieven, welke zij wellicht nooit onder de oogen zal krijgen en geeft haar terug hare vrijheid, met de bijvoeging dat hij hare beslissing zal aanvaarden, doch niemand behalve haar wil liefhebben.

Hij spreekt zijn verontwaardiging uit over alles wat leelijk is en ook in zijn oordeel een onedele of laffe daad moet zijn.

Godloochenaar is hij niet in den zin dat hij God verwerpt; maar hij kent Hem niet en wil Hem niet leeren kennen. Hij was gedoopt, zijn eerste H. Communie had hij gedaan, en verder was het verleiding en misleiding door slechte gezellen en zoogenaamde vrienden.

Hij is geestelijk goed ontwikkeld en lezen wordt zijn grootste genot in de troosteloosheid zijner gevangenis. Hij leest ernstige boeken; verdiept zich in wijsgeerige en sociale problemen, en wint allengs gezondere en waarachtiger denkbeelden dan waarmede hij werd volgestopt door de zoogenaamde volksverlichters.

Langzaam, langzaam dringt het licht der waarheid door tot zijne ziel, en eindelijk (21 April 1916) als hem de tijding wordt gebracht dat een zijner medeplichtigen zich bekeerd heeft, roept hij spontaan uit; ,,O, wat heeft hij goed gedaan; wat heeft hij groot gelijk!'' En maar enkele dagen later heeft ook hij gebroken met zijn verleden en gaat verlicht en bevrijd een andere toekomst, vol idealen van christelijke offerliefde, te gemoet.

Nog twee jaren en zijn straf zou voleindigd zijn. En dan was het zijn wensch te mogen gaan naar Afrika en zijn zwarte broeders te winnen voor Christus. Maar de goddelijke Voorzienigheid had anders beschikt. Eene aandoening van het hart brengt hem tot den dood en hij sterft met het kruisbeeld in de hand en het woord op de lippen: ,,Gods wil geschiede; ik ben bereid!''

Maar dit alles moet men lezen in zijn dagboek. Zijn ongeloof, zijn twijfel, zijn strijd, zijn overgave... dat alles openbaart hij eerlijk en onomwonden. ,,Avant tout la vérité'' is zijne leuze, die hem ten slotte tot de Waarheid brengt.

Ik wilde de aandacht der lezers vestigen op dit boek, dat verdient te worden gelezen en overdacht en... verspreid. Daar moest nu iemand, die beide talen goed verstaat, eens een vlotte vertaling van maken en een Maecenas zien te vinden die het boek bracht onder het volk. Want ik twijfel geen oogenblik aan de voorspelling van Kardinaal Mercier: ,,l'histoire d'Albert servira à la propagation de la Foi.'' — SAC. ROM.

SATANISMUS?

Naar aanleiding van het artikel *Een Waarschuwing* in het November No. van Boekenschouw, is het misschien niet van belang ontbloot hier het een en ander mede te deelen over de school, waartoe de schrijver van ,,A l r a u n e'', waartegen deze waarschuwing gericht is, behoort.

H e i n z E w e r s, de auteur van dit schandelijke product, is niets meer of minder dan een der aanhangers van de afschuwelijke leer, die voor den oorlog, zich vooral in Duitschland en in de Slavische landen deed kennen als een soort van Satanismus, aanbidding of vereering van den duivel. Ten allen tijde hebben dichters zich laten inspireeren door den eeuwigen strijd tusschen God en den duivel. In de Middeleeuwen speelde de duivel in de

volkslegenden en mysteries een groote rol. De Booze werd dan meestal voorgesteld als bedrieger en ten slotte bedrogene. Deze onvermijdelijke nederlaag werd door het volk, dat natuurlijk zijn partij n i e t koos, met geestdrift begroet.

Vele meesterstukken hebben aan dezen strijd hun ontstaan te danken. G o e t h e's *Faust*, Calderon's *Magico Prodigioso*, Milton's *Paradise Lost*, Vondel's *Lucifer* verheerlijken allen de zegepraal van God, d.w.z. het Eeuwig goede over Satan, den oorsprong van alle kwaad.

Aan onzen tijd was het voorbehouden, Satan's zijde te kiezen in zijn kamp tegen God.

De opstandige geest, die sedert de groote Fransche Revolutie over de wereld is losgeketend, wendde zich af van God en richtte zich tot den Duivel. Van hem, den grooten en eersten opstandeling, maakten zij hun patroon. Al beweerde men ook het geloof in God verloren te hebben, toch wrokte men tegen Hem, gaf Hem de schuld van alle kwaad, dat op aarde geschiedde. Hij de Almachtige liet toe, dat de menschheid leed en zoo wendde men zich tot Lucifer, den fieren vorst der Duisternis, die weigerde zich te buigen voor God's Oppermacht. Zijn bokspooten, horens en staart werden afgeschaft, men tooide hem met de mooiste eigenschappen naar geest en lichaam. Byron en Shelley waren misschien de eerste die zijn partij kozen tegen God en na hem volgden vele grootere en kleinere dichters. Carducci hief te zijner eere een blasphematorischen lofzang aan, Baudelaire smeekte in een soort litanie zijn bescherming af.

Velen beweren dat er zelfs een eeredienst van Satan bestaat; na de treurige ondervindingen, opgedaan bij het reuzenbedrog van Leo Taxil en diens Diana Vaughan, kan men met deze ongure mysteriën niet te voorzichtig zijn. Zeker is het alleen, dat er een uitgebreide Satanliteratuur bestaat, de uiting van een ziekelijke behoefte aan onnatuurlijke prikkeling der zinnen. De overbeschaafden, door het misbruik van alle gewone genietingen verstompt, gingen op zoek naar nieuwe sensaties, naar bedwelming, naar een soort extase van zelfvergetelheid, — kieschheid verbiedt hier verder op in te gaan. Een der vóórmannen van deze richting is reeds sinds jaren de schrijver van A l r a u n e, Heinz Ewers. Dit monsterproduct verscheen in 1911. Hij had te voren reeds een roman geschreven waarin hij aan zijn onzinnige denkbeelden uiting geeft. „D e r Z a u b e r l e h r l i n g" zoo was de titel.

De held, Frank Braun, is Ewers woordvoerder. In zijn leven zoekt hij naar omverwerping van alles. Mijn deugden zijn mijn ergste zonden en mijn grootste zonden mijn eenige deugden'' is het hoofdinitiatief van zijn daden. Hij komt in een afgelegen bergdorp, waar de menschen onschuldig en geloovig zijn; hij prikkelt hen tot dweepzieke daden, totdat zij in een soort van razernij geraken, die hij niet meer bezweren kon. Ten slotte wordt hij zelfs gedwongen zijn vrouw en kind met een hooivork te doorsteken en dan lafhartig te vluchten. Volgens Frank Braun-Ewers is de aarde klein en leelijk, de hel daarentegen groot en heerlijk; hij heeft een nieuw terrein gevonden voor zijn proefnemingen, — en dit terrein is de perversiteit, het duivelsche in den mensch. Hoe zeer hij geslaagd schijnt, bewijst de enorme oplaag van dit schunnige boek.

De verwildering van den oorlog is wellicht de oorzaak van dit groote succes, — wij vreezen echter dat juist de oorlog met zijn gruwelen van overbodige wreedheid het gevolg is van dezen Satanischen geest, die over het menschdom is los gebroken. De proeven door Braun op de dorpelingen genomen, die hen tot afschuwelijke wreedheid brengen, zijn in den ontzettenden oorlog tot daden geworden. Wie zal zeggen, hoeveel deze helsche voorbereiding daarvan op het geweten heeft?

De Pool Prybyszewsky ging nog verder dan Ewers, hij spoort aan tot de schandelijkste daden van verwoesting, alleen voor het genot van vernieling en vernietiging. ,,Mijn eenig dogma is levensvernieling'' verkondigde hij en de sombere, huiveringwekkende profetie voegde hij er aan toe: ,,Misschien zullen de menschen er spoedig smaak in vinden het leven te vernietigen, want het is niet meer noodig, hun een betere toekomst voor te spiegelen''. IJselijke voorspelling, die in den oorlog, de revolutie, de bolschewistische gruwelen haar vervulling vond. Hoe ver de Bolschewiki in deze leer zijn gedrongen, bewijst hun tooneel, waarvan de dagbladen vertellen dat in een z.g. religieus stuk: ,,Iwan in het Paradijs'', Jehova, Christus, engelen en aartsengelen boete doen voor hunne zonden en van hunne (goddelijke) macht afstand doen ten gunste van het volk. De koning des hemels heeft berouw over zijn fouten en geeft het volk een constitutie!!

Op deze wijze beschouwd zijn ,,Alraune'' en de andere werken van Ewers, die zeer zeker ook wel in hollandsch kleed gestoken,

zullen verschijnen, niet alleen vuile, vieze gemeenheden, pornographische proefstukken, maar uitingen van een nieuwen, duivelschen geest, die het menschdom, dat reeds zoover van zijn weg is afgedwaald, nog verder moeten voeren van zijn einddoel, van God, om het tot dienaren te maken van den erfvijand, den Satan. Meer dan ooit is hier de vraag gepast, door L o d e aan het einde van zijn waarschuwing gesteld:

Als de wet geen bescherming biedt is er dan geen andere manier om onze vrouwen en kinderen en ons zelf te beschermen tegen het Satanswerk? HANS HEIJNEN.

HET EERSTE JAARBOEK DER R. K. LEERGANGEN. (1)

Het is een prachtboek. Vooreerst van buiten, met de mooie, zinrijke bandteekening van Heeser, goud op zachtblauw, als verzinnebeeldend de gulden idealen van het blije jonge studentenleven.

Maar vooral van binnen, waar het kerngezonde idealisme van de Roomsche jongelingschap opgetogen de vleugelen uitslaat, gelijk de adelaar op het ontplooide vaandel van Henri Sicking, ,,de krachtige zwarte arend, in zijn sterke klauwen de wapens van kunst en wetenschap vastklemmend, dragend op 't hart 't schild van 't geloof, 't kruis! ..''

Idealisme, echt Roomsch idealisme spreekt, neen, zingt hoog op uit al de bladen van dit heerlijke boek vol jongelingsvuur en levensmoed en streven naar een hoog mooi leven, rijk aan edele daden en droomen van een schitterende toekomst.

,,Niet het bereiken van 'n winstgevende betrekking zweeft hun als hoogste doel voor oogen, maar zij maken voortgang in de wetenschap en bekwamen zich voor de beste beroepen, als middel voor de hun als Roomsche mannen en vrouwen wachtende taak: alles te herstellen in Christus en de Liefde te doen heerschen op de wereld,'' aldus L. v.Th. in een artikel over de Roomsche Jong-Studenten.

En met volle instemming zeggen wij hem na:

,,Gelukkig wie, niettegenstaande alle belemmeringen over en

---

(1) Jaarboek van de Studenten aan de R.K. Leergangen 1920, bezorgd door de Studentenvereeniging ,,St. Leonardus'', uitgegeven door ,,Het Nederlandsche Boekhuis'', Tilburg, Amsterdam, Gouda.

door de dingen der wereld, den blik zijner ziel gericht, standvastig gericht houdt op 't eeuwige, wie aan zijn werk, z'n studie, z'n sociaal en charitatief werk de heilige wijding der blijvende liefde weet te geven." Zie, dat is de taal van een katholiek student, die ons ouderen met vreugde en hoop vervult voor de toekomst van Katholiek Nederland. Want wat L. v. Th. hier zegt, is maar de weergalm van wat dit eerste jaarboek der R. K. Leergangen op al zijn bladzijden verkondigt. Wij weten dus dat katholiek Nederland op een schaar van kloeke jongemannen kan bogen, bezield met het echte Roomsche idealisme. Met vertrouwen alzoo kunnen we de katholieke hoogeschool, die in wording is, tegemoetzien. Voor haar levensvatbaarheid voor het katholiek leven staat ons borg de zegenrijke ontwikkeling der R. K. Leeergangen in een eerst achtjarig bestaan.

Van die ontwikkeling levert dit jaarboek het overtuigend bewijs. Men leze het Verslag, waarmee het boek opent, en verder de reeks van degelijke bijdragen, alle van leerlingen of oud-leerlingen der R. K. Leergangen met uitzondering van slechts twee: de bezielde rede over Idealisme, waarmee de Eerw. Pater Molenaar het moderatorschap der St. Leonardus-vereeniging aanvaardde en de geestdriftige ontboezeming van Henri Sicking bij het door hem ontworpen vaandel.

Het zijn allemaal opstellen, die het een lust is om te lezen: een doorwrochte verhandeling van M. J. H. Denteneer over het Collegium Philosophicum van Leuven, treuriger gedachtenis; een diepgaande, flink gedurfde beschouwing van J. Bechtold over „de toekomst van ons Zuiden": een studie over „het kerkelijk Boekverbod" van L. Kauling; een over „Kristelike kunst in de Pallieter" van J. B. van Gennip; een over „de tendens in Heyermans' Tooneelwerk" van L. v. Th.; eindelijk twee paedagogische verhandelingen: „Het onderwijs in de vreemde Talen" door Fr. S. Rombouts en „zelfregeering" door Br. Canisius.

En ter afwisseling tusschen al deze degelijk bewerkte artikelen mooie verzen en letterkundige schetsen, ernst en luim, alles van goed gehalte, getuigend van beslist Roomsche overtuiging en Roomsche geestdrift, jeugdwerk zeker, maar veelal beter dan men het in studentenjaarboeken gewoon is, en vol beloften voor de toekomst.

Het eerste jaarboek der R. K. Leergangen mag er wezen en vinde alom een warm onthaal! J. R. VAN DER LANS.

DE LICHTZINNIGHEID VAN DEN HEER ZWANIKKEN.

Het Nederlandsche Boekhuis gaf mij zijn wensch te kennen, tegen het najaar van 1920 een catalogus uit te geven van de werken, verschenen in de tijdspanne van October 1919 tot October 1920. Van neutrale zijde geschiedde dat reeds sedert vele jaren en iedereen kent de uitgaven op dit gebied van de firma Meulenhof en Kramers of de verschillende Weihnachts-katalogen, die ook in ons land ruime verspreiding vonden.

Juist omdat in deze jaarboeken alles werd opgenomen, rijp en groen; het slechte niet zelden met een paar woorden, uit de een of andere recensie geknipt, werd aanbevolen, meende de directie van het Boekhuis een goed werk te doen door een catalogus onder het publiek te brengen, die betrouwbaarder voorlichting zou geven. En zoo kwam tot stand: Jaarlijksche Boekenschouw 1919—1920. Men lette wel: *geen* standaardcatalogus, zooals deze een paar jaar geleden door ondergeteekende werd aangekondigd, doch wegens het geweldig oploopen der productiekosten tot heden nog niet kon worden uitgegeven; maar een overzicht van werken, verschenen in het laatste jaar, wier vermelding om de een of andere reden nuttig kon zijn. Zij, die zulks in het oog hebben gehouden en het ware karakter van dit boek niet gedachteloos of opzettelijk miskenden, hebben het welwillend ontvangen. Wij kunnen gerust zeggen dat geheel de katholieke pers de onderneming van het Boekhuis heeft toegejuicht. Natuurlijk, fouten waren er; vooral vele drukfouten, waarop wij zelf (zie blz. 158) reeds hadden gewezen, doch die wij niet hadden weten te vermijden bij het noodzakelijk haastige corrigeeren en afdrukken. Maar de welwillende kritiek heeft de gebreken verschoond om de goede hoedanigheden.

Van een enkel boos, in mijn oog zelfs laaghartig optreden tegen de uitgevers, nog vóór een enkele bladzijde was gedrukt, door iemand, die meende in zijn eigen belangen geschaad te worden; verder van een tienregelige heiligverklaring door een obscuur boekhandelaartje, die niet eens ontwikkeld genoeg is om te bevroeden hoe volkomen onbevoegd hij in deze materie is en blijven zal, behoeven wij hier niet te gewagen.

Achterdochtige ijdeltuiten, die niet kunnen verdragen dat anderen iets ondernemen, en gevaarlijke domooren, die uit een

verkeerde opvatting van dankbaarheid en verplichting koeliediensten doen en ongemerkt corruptie brengen in de pers, zullen er altijd wel bestaan, maar men doet het verstandigst deze omgekochten hooghartig voorbij te gaan, of indien het te bar wordt, heel hun leelijk en onzedelijk gewurm eens open te leggen voor de verbaasde lezers, die zulke vunzigheden zeker geen oogenblik in hun pers hebben vermoed.

Wij zullen ons voorloopig bepalen tot het éérste: doodzwijgen. Maar blijft de corruptie voortwoekeren, dan mag ook niets meer ons tegenhouden: de knoeiers te ontmaskeren. Dat is werk voor later.

Maar werk voor dadelijk is het, op te komen tegen een criticus, die de allures aanneemt van goed op de hoogte te zijn, doch in werkelijkheid den vertrouwenden lezer deerlijk misleidt.

Wij bedoelen de kritiek van den onderwijzer G. J. C. Zwanikken uit Venlo.

Eerst vraagt hij of nu eindelijk *de Standaard-catalogus* (alleen voor romans, door mij een paar jaren geleden beloofd), zal verschijnen. Ofschoon dat met de „Jaarlijksche" niets heeft te maken, wil ik wel antwoorden dat die Standaard-catalogus in kopie reeds lang gereed ligt en de recensie bevat kort maar duidelijk, van ongeveer alle Nederlandsche en vele vertaalde romans, welke nog in omloop zijn. Als iemand de kosten wil dragen, gaat hij over een maand reeds ter perse. Meent deze Zwanikken, dat men aan een Jaarlijksch Boekenschouw (gevend alléén een overzicht van de boeken van 't laatste jaar) niets heeft, dan oordeelt hij anders dan alle andere critici en de neutrale uitgevers en laten wij hem staan in zijn isolement.

Waar de heer Zwannikken zich druk maakt over de zetfouten, die ongecorrigeerd bleven, heeft hij gelijk en herhaalt wat wij zelf uitdrukkelijk verklaarden op een der laatste bladzijden van de „Jaarlijksche".—Maar zoodra hij een gat in de lucht slaat over de O achter Ferdinand Huijck, die voor een G werd aangezien, of meent ontdekt te hebben dat wij geen onderscheid maakten tusschen de beide Prévost en de Limburg Brouwers, omdat de zetter kortheidshalve een identiteits-streepje zette, waar hij meende met dezelfde personen te doen te hebben en onze kopie een weinig verloochende (zonder schade evenwel voor de inlichting omtrent het boek in kwestie), puilt zijn vooropgezette bedoeling om deze uitgave (terwille van een andere ?) te denigreeren, zóó onbeschaamd

naar buiten dat menig scherpzinnige lezer van zijn artikel onpasselijk moet zijn geworden vanwege zoo klein en armzalig gedoe.

Het wordt evenwel nog erger. Aan zijne kwaadwilligheid, om spijkers op laag water te zoeken,paart hij de onbescheidenheid van zich op te werpen als den man, die nu precies weet hoe boeken moeten beoordeeld worden.

Zoo is hij vrij genadiglijk te spreken over de lijst van 1000 romans welke wij toevoegden, maar om tijd en plaats te winnen, slechts met een enkele letter beoordeelden: G(oed) V(oorbehouden) O(ngeschikt) enz. De Criticus zegt van deze methode : ,,de redactie meent zich voor deze sobere aanwijzingen te moeten verontschuldigen. Wat kan men er toch op zonderlinge manier naast slaan. Dit is de manier''. Neen, mijnheer Zwanikken, zeg dat nu maar niet op zulk een apodictischen toon... het is werkelijk *de* manier *niet*. Daar kan ik beter over meepraten dan U. En vraag het overigens aan elken zielbestierder of die classificatie het ideaal is. Hij zal zeggen: neen, het is iets, veel zelfs, maar niet genoeg. Het boek dat voor dezen geschikt is, blijkt voor genen vaak voorbehouden of totaal ongeschikt. Dat hangt alles af van temperament, van gevoeligheid, van kalme of levendige verbeelding, van omgeving en levenswijze.

Ik kan den heer Zwanikken verzekeren dat ik niet alleen mijn eigen ervaring heb geraadpleegd,maar ook het gevoelen ingewonnen van wel een twintig geleerde priesters, die het met hem volstrekt oneens zijn. Deze toevoeging van een enkel woord: geschikt, voorbehouden e.d. mag een vingerwijzing zijn in het algemeen, maar door iets mede te deelen van den inhoud van het boek of de wijze van behandeling kan ieder leidsman voor anderen en meestal ieder ernstig lezer voor zich zelven wel uitmaken of de lectuur in zijn bizonder geval goed is of niet. Mij dunkt, een weinig nadenken zal het den criticus doen inzien. En ter overtuiging kan ik nog mededeelen, dat ik vele malen in België als ernstige grief tegen den grooten, zeer geprezen en gewaardeerden catalogus der keurboekerij heb hooren uitspelen het feit: dat hij slechts met een enkele of dubbele R de moreele waarde of onwaarde van een boek aanduidt. Immers, drie of vier woorden hadden kunnen aangeven of het voorbehoud lag op godsdienstig, zedelijk of ander gebied.

Werkelijk wat koppig onredelijk is Zwanikken als hij vraagt: ,,In welke categorie moet ik onderbrengen boeken, die

als volgt worden gecensureerd — „Klassiek. Goed, ofschoon een tikje sentimenteel". — „Een beetje drakerig" — „Een ouderwetsch verhaal" — „Schetsen, waaronder niet-zindelijke, joodsche lectuur. Hier en daar wat broeierig". — Nu geloof ik toch dat een kind deze termen wel kan verstaan. Als er staat „goed, maar wat sentimenteel", is er toch waarachtig geen hersengymnastiek noodig om te weten dat het boek geschikte lectuur is, maar voor lezers, die niets moeten hebben van sentimenteele zoeterigheid, een tegenvaller zou zijn. Wordt gezegd „drakerig" of „ouderwetsch", dan beteekent dit duidelijk dat er uit moreel oogpunt niets op aan te merken valt, maar het voor menschen die literair iets goeds (dus niet-drakerig) of literair iets moderns (dus niet-ouderwetsch) verlangen, niet het boek is dat zij bij voorkeur moeten nemen.

Dr. Gorris staat hier lijnrecht tegenover Zwanikken en zegt: de „romans... worden hier *zeer kort*, maar *overduidelijk* getypeerd, zoodat niemand onbekend hoeft te zijn met de al-of-niet-leesbaarheid der daar opgegeven boeken" (zie Studiën: Januari 1921, blz. 66) En als onze criticus zich soms verbaast over het bijgevoegde woordje „klassiek", dan bedenke hij, dat bij de toepassing der „Algemeene Boekenwet" zulks van zeer groot belang nog altijd kan zijn (zie: Kauling, Het Kerkelijk Boekenverbod: blz. 18).

In zijn verdere kritiek komt Zwanikken mijne eer wat te na, als hij over onbetrouwbaarheid begint te praten. Ik zal mij echter bedwingen en mijn eenigste bedoeling zal zijn, hier in het publiek aan te toonen: hoe deze man is te werk gegaan met de vooropgezette bedoeling, zooals ik reeds zeide, om het werk en défaut te vinden. Hier wil ik bij de vermeende gevallen van onbetrouwbaarheid, die hij aanhaalt, nummertjes plaatsen om vooral toch maar geen enkel van zijn argumenten over te slaan

1. „Hoe velen zijn er niet ingeloopen met „De Weg van Paul de Raet", om maar niet eens te spreken over het geharrewar met Pallieter." Ik geloof niet dat Zwanikken zoo ignobel heeft willen zijn, om hier te insinueeren dat *wij* ons hebben vergist in de beoordeeling dezer boeken. Maar als hij dit zinnetje hier zoo er tusschen gooit, heeft het alle kans den lezer, die van niets weet, te misleiden. Dat wil ik voorkomen en tevens Zwanikken er aan herinneren dat juist anderen, die hij door zijn kritiek in de kaarten speelt, zich destijds diep in de vingers hebben gesneden

met het gezwam over „Pallieter". — In onze maandelijksche Boekenschouw hebben wij, zooals nu dan toch is gebleken, juist en zuiver geoordeeld.

2. „Als ik nu bij Balzac: „de oude Goriot" de volgende kritiek vind: half waanzinnige vaderliefde voor ondankbare dochters. Herinnert aan King Lear, „dan geloof ik, dat niemand vermoeden zal, dat hij te doen heeft met een boek dat met name prijkt op den kerkelijken index".

Wacht eens even. Achter de Balzac staan vermeld op den Index „omnes fabulae amatoriae" = alle romans. De titel van Le vieux Goriot staat nu niet meer met name gedrukt, ofschoon het decreet van vroeger, waarbij het met name (met nog twintig andere) werd veroordeeld, natuurlijk *van kracht is gebleven* tot heden. Wij hebben dat er niet uitdrukkelijk bijgevoegd, maar achter den naam van de Balzac op blz. 129 met één woord aangegeven dat al zijne werken moeten *gehouden* worden te zijn verboden, tot anders blijke. En wijl le vieux Goriot, waarvan wij de vertaling vermeldden onder den titel „de oude Goriot en zijn dochters" in een vroeger decreet met name was verboden, blijft het verboden en vallen onder het omnes-verbod.

Op blz. 129 vermeldden wij „*Vader* Goriot" alleen als voorbehouden, omdat het een oude bewerking is, of beter gezegd een slap uittreksel van het origineel, waarin werkelijk niets meer voorkomt, dat ons het recht zou geven het te rangschikken onder het verbod.

Op dezelfde pagina noemden wij „Eugenie Grandet", hetzelfde boek (maar in een andere vertaling) dat voorkomt op blz. 28 onder den titel: „Miskende liefde", slechts een weinig voorbehouden, omdat het nooit met name werd verboden en door alle bevoegde schrijvers verklaard wordt *niet* te vallen onder het algemeen verbod (zie o.a. Bethleem).

Waarom hebben wij „Modeste Mignon" en „Het zielsgeheim der prinses" nog eens afzonderlijk ongeschikt verklaard? Omdat wij deze titels niet vinden onder de 21 *met name* verboden boeken van de Balzac, en zij ons toch lijken niet te kunnen ontkomen aan het algemeene vonnis (omnes fabulae amatoriae).

Is dat duidelijk? Waren wij nu maar niet genoodzaakt geweest van het één-letter-systeem gebruik te maken (dat Zwanikken zoo prijst), dan hadden wij dit alles er nog bij kunnen voegen, maar had hij het genoegen niet gehad een schijnbare fout aan te wijzen.

3. ,,Tal van namen zijn verkeerd gespeld, sommigen komen in twee spellingen voor, soms vlak onder elkaar''. Juist, soms vlak onder elkaar... hetgeen voor ieder denkend mensch toch wel zal uitwijzen dat het *zet*fouten zijn.

4. Wordt ons verweten dat wij aangaven dat alle werken der beide Dumas' op den Index zouden staan.

Wij hebben echter alleen achter den naam Dumas tusschen haakjes het woord ,,Index'' geplaatst en daarmede aangeduid, dat al hun romans zijn getroffen door het verbod, wijl bij decreet van 22 Juni 1863 Dumas père en fils beiden achter hun naam kregen ,,omnes fabulae amatoriae''. ,,La question du divorce'' van den jongen Dumas werd bovendien afzonderlijk en met name veroordeeld.

Door dit aan te geven hebben wij letterlijk niets anders gedaan dan de Indexlijst, zonder afzonderlijk de romans te gaan noemen, die (op verklaring van competente rechters) waarschijnlijk aan dit omnes-verbod mochten ontsnappen. Het was voldoende te verklaren dat *alle* romans der beide Dumas moeten gehouden worden te zijn veroordeeld, zoolang het tegendeel niet was bewezen... dus in elk geval dat hun opus als gevaarlijk behoort gesignaleerd te staan. Dat is dus al heel goed in orde.

5. Het dwaast is echter ,,Klaasje Zevenster'' van v. Lennep, hetgeen wij voorbehouden noemen, te hooren verdoemen door Zwanikken als ,,het schunnige indexboek''.

Och kom, dan weet u, of die u inlichtte, al heel weinig van de indexwetten. En als U het boek schunnig noemt, dan hebt U het eenvoudig nooit gelezen! Eene herinnering aan fellen strijd rondom dit boek bij zijn eerste verschijning, heeft U ongetwijfeld parten gespeeld... maar, geloof mij, het is volstrekt *geen* realistisch, *geen* schunnig, *geen* indexboek.

Pater Molkenboer heeft daarop in de Beiaard al eens gewezen, en de keurkataloog van Leuven duidt het aan met een enkele R (réservé), hetgeen nog iets zachter is dan ons ,,voorbehouden''.

Toen ik de typeering van Zwanikken voorlegde aan een adviseur van een Roomsche openbare Bibliotheek, iemand die door zijn universitaire studie goed op de hoogte is, haalde hij de schouders op en zeide: ,,idioot!'' Ik zal niet zoo onvriendelijk zijn dat woord over te nemen, maar moet toch bekennen dat het zeer juist weergeeft wat ik er van denk.

6. Het toppunt bereikt Zwanikken in dezen zin: ,,van

de volledigheid krijgt men eenig idee, als ik vertel, dat ik in het heele werk vergeefs gezocht heb naar den naam Dickens''. Maar U kunt even goed klagen dat u op een wijnkaart niet alle merken der wereld, hebt kunnen vinden. Wij geven uidrukkelijk eene lijst van 1000 romans, hetgeen toch werkelijk niet wil zeggen dat wij alle Nederlandsche en vertaalde romans hier van plan waren te noemen. Integendeel! Op blz. 125 verklaren de uitgevers: „de eigenaars gingen in op ons verzoek en wij mochten hier afdrukken een *stuk* van hun werk'' (nml: van de volledige lijst van ongeveer alle romans, welke zij gereed hebben). En, o ironie van het lot, een der uitgevers, toen hij de kopie had ontvangen, kwam vragen of hij met het oog op de beschikbare ruimte niet enkele namen van auteurs, d i e t o c h a l g e n o e g b e k e n d w a r e n, mocht schrappen... en onder die namen noemde hij het eerst: D i c k e n s! Hij kende toen Z w a n i k k e n nog niet!

7. Ook is het een misslag van den criticus zich vroolijk te maken over een slordigheid in het woord gecastigeerd. Geestig is het niet, fijn gevoeld nog minder en paedagogisch, wat men van een onderwijzer mocht verwachten het allerminst. Begrijpt U, waarom?

En als nu deze criticus besluit dat „zijn eindoordeel niet onverdeeld gunstig is'', dan voegen wij er aan toe, dat het immers van te voren bepaald was dat het zoo wezen zou.

En als hij „al vast voorspelt'' dat „de lang verbeide standaardcatalogus — als hij ooit verschijnt — een niet veel beter figuur zal maken'', dan hoop ik dat hij achteraf de plompheid dezer voorspelling voelt.

En als hij aanbiedt „wenken'' te willen geven, en waarschijnlijk zelf aan het voorlichten wil gaan, dan moet hij niet vergeten, dat de priesters (en deze vooral hebben belang bij een Standaardcatalogus, en van hun kant kwamen twee jaren geleden het grootst aantal bestellingen binnen) zich in deze materie, die een bekwaam moralist vergt, zeer zeker niet door een leek zullen laten voorlichten. Moet diens werk weer, alvorens het verschijnt, door bevoegde moralisten worden nagezien en boek voor boek getoetst aan het oordeel, dan... is dat een dubbelwerk, waarvan het eerste deel ongedaan had kunnen blijven.

Dit wil nu niet zeggen dat ik van wenken en voorstellen en hulp

vooral van werkelijk bevoegden niet gediend zou zijn.[1]) O neen! Tien jaren lang heb ik eigenlijk boven kracht gewerkt, maar het bewustzijn dat ik iets goeds deed en de troost van zooveler instemming en waardeering, deden mij volhouden. Of ik echter verlangend heb uitgezien naar goede hulp! Maar, en dit is juist anders dan bij den rentmeester... spitten kan ik wel, doch te bedelen schaam ik mij.

Heeft de heer Zwanikken ons iets te zeggen wat goed is, dan zullen wij er dankbaar gebruik van maken. Maar als eerlijk man moet hij niet met onjuistheden en lichtzinnige beweringen komen, want van zulke praatjes, ook al worden zij weerlegd, blijft toch altijd iets hangen dat schade doet. En dit hebben de wakkere uitgevers, die tenminste een begin durfden maken, waarlijk niet verdiend.

De heer Zwanikken moet nu ook niet beweren dat hij in het belang ,,der goede zaak'' heeft gehandeld, of hij moet er tevens bijvoegen, dat hij een gevaarlijke naieveling is.

In welk belang hij, bewust of onbewust, heeft gewerkt, kan ik hier niet zeggen — maar... als hij niet verhinderd ware geweest door ziekte, om op mijn vriendelijk verzoek met mij samen te komen, dan had ik het hem zwart op wit kunnen laten zien. Hetgeen ik nog steeds bereid ben te doen, eveneens als ik hem ruimte bied in dit tijdschrift voor zijn verdere kritiek of goede raadgevingen.

En ten slotte: ik bied den heer Zwanikken aan: ten overstaan van een drietal hoogst bevoegde, partijlooze mannen, door ons beiden met volle instemming te kiezen en uit te noodigen, ons geschil te bespreken. Dat zal beter de Katholieke belangen dienen dan verdachtmakerij in kranten, waar de scherpzinnige lezers spoedig onedele motieven achter zoeken. De kosten van deze bijeenkomst zal de Redactie van Boekenschouw gaarne dragen.

Amsterdam. A. B. H. GIELEN S.J.

---

[1]). Een vijftal der meest-bevoegden in deze materie hebben hun medewerking reeds toegezegd en hun namen worden dezer dagen bekend gemaakt.

WAT ANDEREN SCHRIJVEN.

In *Onze Eeuw*, waarin niet zelden de Scepsis haar twijfelingen laat hooren, schrijft Dr. Bierens de Haan over *Het Raadsel van den Mensch*, dat is ,,het raadsel dat de mensch, deze efemeere eeuwigheidsminnaar, zich zelf opgeeft''. Het raadsel van menschelijke bestemming, zin van het leven, beteekenis van het denken en willen. Het antwoord was niet onbevredigend, toen wij peinzend alleen zaten, ons herinnerden de uitspraken van wijsgeeren, geschriften uit vroegere of latere tijden. Maar zoodra wij tusschen de menschenmenigte staan, ontvalt ons de verklaring en overvalt ons opnieuw het raadsel.

Het raadsel wordt afgewend door vergetelheid te zoeken in den kleinen kring dergenen, in wien wij belangstellen, — ook wel door hoogmoed, eenvoudig verachtend de menigte enz. enz. En dan begint de schrijver te verklaren, ,,hoe de Oudheid het raadsel zag'', en filosofeert dan verder... en verder om in een vaag pantheisme te verdrinken.

J. D. van der Waals spreekt *Over de Ruimte,* naar aanleiding van Einsteins algemeene relativiteits-theorie. Men kan Einsteins theorie voor een groot deel formuleeren door te zeggen, dat de ruimte niet ,,vlak'' is doch ,,gekromd'', met andere woorden, dat zij niet de eigenschappen bezit, die door Euclides aan haar zijn toegeschreven. Doel van dit opstel van v. d. Waals is: aan te geven in welken zin die uitspraak kan worden toegegeven — en in welken zin niet.

Als een troost in onze crisisdagen wijst Dr. H. Leopold op de *Duurte en andere Crisisverschijnselen in de Dagen van het Romeinsche Rijk.* Het is wel aardig deze herinneringen uit de oude doos eens te zien ophalen.

Josoiro Sawamura houdt luide voor ons zijne *Meditaties.* Hij heeft het over de ,,hoogere, echter niet bestaande poëzie''. Rembrandt en Beethoven zetten volgens hem, een streep onder de Christuscultuur. Later herhaalt hij nog eens dat de Christusbeschaving zich heeft doodgedrukt.

Nieuwe woorden werden gebracht door Nietzsche en Vincent van Gogh. En zonder een spier van zijn gezicht te vertrekken houdt Sawamura staande dat: Nietzsche is een Prometheus, een god, die de menschen opheffen, die ze beter, hooger brengen, die ze verrijken en vervolmaken wil''! —

Verder vernemen wij dat Querido staat in den *klank* zijner taal van alle Hollandsche dichters het dichtst bij die ,,hoogere, echter niet bestaande poëzie''. ,,Maar omdat Querido als een koning werkt, heelemaal alleen voor zichzelf, is zijn taal niet zoo rein, zoo diep orgelend als de toekomst die geven zal. Toch klinkt in den trots van den bijna bovenmenschelijken klank een geluid,

dat den *mensch* ontroert. — Ik heb gehoord, dat er ontwikkelde joden zijn, die om Querido's werk lachen, die het eigenlijk niet zoo beteekenisvol vinden. Dezulken weten niet wat een echt kunstenaar kan zijn. Dezulken hebben ook geen klaar begrip van hetgeen kunst eigenlijk beteekent. De schepping van Querido is inderdaad bovenmenschelijk en als er ná hem iemand komt, die zulk werk beter doet, dan zal het alleen kunnen, omdat Querido er de fundamenten van heeft gelegd." „Dat Querido terugging tot het verleden als scheppend romanticus bewijst, dat hij zijn tijd niet geestelijk meester is. Naast Querido, als herscheppend romanticus van het verleden is ook een ander romanticus van het verleden verschenen: Louis Couperus. Toen die door Querido van het golden verleden hoorde heeft hij ras al zijn vorige scheppingen, en ook soortgelijke van anderen, afgezworen, zich in een ander gewaad gehuld en gezegd: „Wat Querido kan, kan ik ook, en beter." En deze man heeft, juist omdat hij zijn vorige scheppingen heeft afgezworen *nu* erkend, dat zijn golden-verleden-werk eveneens niet veel beduidt. En hij kan niet óók, wat Querido kan. Bij Querido groeit het werk van binnen uit, bij Couperus groeit er heelemaal niets."

Dat is duidelijk. De bladzijde die volgt, heeft het over een nieuwen Bijbel, die komen moet; een Communisme moet er komen (niet het Staatscommunisme, dat de gemoederen zoo vertroebeld heeft) maar de intuitie, die communisme is... de intuitie, die alle materie, alle verschijnselen, alle psychen in Licht en eeuwige Muzikaliteit ziet... de intuitie, die is diep Gelooven."— ?

Wetenschappelijke Bladen over den zestigjarigen *Knut Hamsun*, die den Nobelprijs heeft gekregen. Dit opstel is van J. L. Maris Fransen v. d. Putte, die kalm en kritisch blijft in hare waardeering en zich niet laat overbluffen door de ietwat bevreemdende glorie van den genobelde, welke hij in zijn eigen land, in Noorwegen, geniet.

Als men in Noorwegen zijn naam uitspreekt, gaat er als een electrische schok door de harten; want men heeft hem lief daarginds; men vereert, men verafgoodt hem: „Troost en rijkdom heeft hij ons geschonken; hij straalt als een ster aan onzen donkeren Noorschen hemel", lees ik ergens — ook te onzent is hij geen onbekende; verschillende zijner werken zijn in het Hollandsch en in het Duitsch vertaald en vonden tot velen hun weg.

Persoonlijk voelde ik mij aanvankelijk weinig tot hem aangetrokken; veel van wat ik van hem las, was mij zelfs antipathiek, en ik leerde hem eerst waardeeren, toen ik hem kon zien door den bril zijner landgenooten" —

„Een zwerver is hij, een wilde vogel, zich verzettend tegen al wat conventie heet; een natuurmensch, hartstochtelijk en toch teer; een, die de natuur in haar fijnste schakeeringen kent, het leven bespiedt van de eenvoudigste bloem, het geringste insect; die getracht heeft, ook het menschelijk hart met zijn wonderlijke

roerselen te peilen en hierbij geen blad voor den mond neemt, doch ons, hetgeen hij voor waar houdt, onbarmhartig in al zijn ruwheid en armzalige naaktheid te aanschouwen geeft, zoodat wij ons vaak, pijnlijk getroffen, met weerzin afwenden.''

Hamsun werd 4 Augustus 1860 te Lom geboren uit een oud boerengeslacht van veel artistieke begaafdheid; zoo was o.a. zijn grootvader kunstsmid geweest.

Op zijn vierde jaar verruilde hij zijn zonnigen, met sagen ,,doorweven'' geboortegrond, voor de wilde Lofoten, die hij ergens een ,,steenendrama in zee'' heeft genoemd. De menschen zijn er zwervers, visschers, die vaker in hun boot dan thuis slapen en wild en ruim zijn van gedachten als de hen omringende natuur. ,,Een onrustige ziel wordt hier licht vertroebeld, velen vervallen tot waanzin.''

In zijn jonge jaren bracht Hamsun drie jaar, met een achttal onbeduidende kameraden, in volstrekte eenzaamheid door als kabeljauwvisscher op New-Foundland. Hier ontdekte hij zichzelf.

Toen hij zeventien jaar was ging hij in de leer bij een schoenmaker en begon een novelle te schrijven, vol dialect en taalfouten.
Het schoenmaken verveelt hem en hij wordt beurtelings kolendrager, steenenklopper, wegwerker, politie-agent, schoolmeester — en keert ten slotte arm terug in Kristiania

Weer gaat hij aan 't schrijven en houdt voordrachten, maar steekt te slotte over naar Amerika. Hier is hij een poosje tramconducteur, maar vergeet te stoppen waar het moet, tot groote ergernis der inzittenden, en werkt dan een jaar op een farm in Dakota.

In het najaar van 1892 verschijnt zijn verward boek *Mysterier* (het had beter *Mystificaties* kunnen genoemd worden, heeft men gezegd) Het boek is ,,woelig, vol bittere ironie, galgenhumor en brutale contrasten; hij wil tot het uiterste raadselachtig en excentriek wezen, en toch verraadt menig,van leven tintelend trekje, ook hier weer de meesterhand.'' De hoofdpersoon is een vreemd sujet, redeloos en brutaal, hij pleegt zelfmoord.

In 1893 verschijnen *Redactor Lynge* en *Ny Yord* (nieuwe Wereld), waarin hij vooral tegen de moderne kunstenaars en journalisten te keer gaat. ,,De vrouwen zijn schaamtelooze poppen, die zich zonder liefde, zonder hartstocht zelfs, geven aan den eerste den beste; de mannen zijn niet veel beter; allen maken den indruk van bloedlooze, geblaseerde onbeduidendheid.''

Uit Luitenant Thomas Glohn's Papieren vertelt ook weer van een jongen man, geslingerd tusschen liefde voor twee vrouwen. Als de eene sterft en de andere zich van hem vervreemdt, vervalt hij tot een woest en bandeloos leven en wordt in een twist gedood.

Ved Rigets Port (1895. Aan de Poorten des Rijks) — *Livets Spil* (1896, 's Levens Spel) en *Aftenrode* (1898, Avondrood) vormen een trilogie. De hoofdpersoon is een Uebermensch, die zijn carrière en huiselijk geluk vernietigt. Zijne vrouw gaat er

met een rijken minnaar van door. Dan geeft de man zich over aan zijn fantasieën en hartstochten. Hij ontmoet Teresita, een vrouw zonder schaamte of plichtgevoel, die zich enkel door hare driften laat leiden. De vrouw wordt doodgeschoten en de held vinden wij in *Avondrood* terug als een grijsaard. Hij is nu een ,,denker, schrijver, politicus zelfs, die een groep dwepers om zich heeft weten te verzamelen. Twintig jaren lang heeft hij, terwille van zijn ideeën, gebrek en armoe geleden; nu zoekt zijn verleden hem op, en roept hem ter verantwoording; vaak genoeg heeft hij gespot met den ouderdom; nu moet hij zelf dien spot verduren; zal hij dat kunnen? Zijn lievelingsleerling biedt aan, hem te dooden, en zoo den ouderdom te ontgaan. Maar nu ontwaakt zijn zelfgevoel en alles wil hij moedig ervaren.

In 1898 schrijft Hamsun: *Victoria, een Liefdesgeschiedenis*, waarvan wij in Boekenschouw verslag hebben gegeven. ,,Een mooi, fijn, Idyllisch boekje, zijn eenig werk, dat eigenlijk af is,'' wordt in het opstel van Maris-Fransen v.d. Putte gezegd.

In *Munken Vendt*, een drama (8 bedrijven) in verzen, is de grondgedachte uitgewerkt ,,op zijn gewone, ordelooze manier'': waarom God den mensch overlaat aan verlatenheid en smart. De dichter zegt (en hier blijkt weer zijn weinig diepe, weinig religieuze kijk op het leven) niet smart, maar geluk maakt ons beter. En hij toont hoe tegenspoed den mensch vaak tot zonde brengt. ,,Hij wil ons doen gelooven, dat Vendt oorspronkelijk een ootmoedig, goed mensch zou zijn geweest, maar slecht is geworden door de ontrouw, die hij van zijn medemenschen ondervond, en de onverschilligheid van God voor zijn lot.''

In 1904 verschijnen mooie, zangerige verzen: *Dat vilde Kor* (Het wilde Koor).

,,Achtereenvolgens schrijft Hamsun nu drie romans: *Svaermere* (1904, Dwepers), *Under Hoststjaerne* (1906, onder Herfststerren) en *En Vandrer spiller med Sordin* (Een zwerver speelt met de Sordine). In al deze drie (wederom zeer onsamenhangende) boeken is de zwerver weer hoofdfiguur, en doen de vrouwen weinig menschelijk, haast als dryaden aan.''

In *Rosa* (1908) schildert hij de liefde van Parelius voor Rosa, die hem ook bemint, maar toch een ander huwt, van wien zij zich later weer laat scheiden.

Daarna schreef hij nog een viertal boeken: *Den sidste Glaeten* (de laatste vreugde), *Born af Tiden* (Kind van zijn tijd), *Segelfoss: By* en *Markens Grode* (de Oogst der Velden).

In dit laatste boek wordt de kindermoord door gehuwde of ongehuwde moeders scherp veroordeeld. ,,Vermoedelijk is zijn gevoel van verontwaardiging voor een deel ook wel te danken aan zijn grooten eerbied voor al het geschapene; maar toch voelen wij, hoe hier het diepste weer niet wordt geraakt: het zich vergrijpen

aan een levende persoonlijkheid, aan een menschelijke ziel, waarvoor wij door God waren verantwoordelijk gesteld.

,,En zoo staan wij, aan 't eind van onze beschouwing gekomen een oogenblik stil en vragen ons af, wat wij te denken hebben van dezen zonderling, die in zijn eigen leven al evenzeer de vaste lijn schijnt te missen, als de figuren, die hij ons schetst.'' — Hamsun is geen betrouwbare levensgids voor heel jonge menschen; daarvoor is zijn visie op het leven te bitter, te ruw, te wankel vaak; daarvoor ontbreekt ook teveel de waarlijk diep-religieuze toon.''

Wij voegen erbij, dat uit de meeste zijner boeken ook volwassenen niets goeds zullen opdelven.

Een ander merkwaardig artikel, uitmuntend door logischen gedachtengang is van den franschman Alexis Cheftel: *De genationaliseerde industrie in Sovjet-Rusland.* Het verloop is aldus geweest: Na de revolutie van Februari 1917 zijn in alle fabrieken in Rusland arbeidsraden gevormd, die in het begin, onder invloed van de intellectueele elementen, gematigd optraden. Dan kwamen de Bolsjewisten en preekten ontevredenheid onder de domme massa en kregen de arbeidsraden onder hun invloed, die met de roode garden samenwerkten en een aanvang maakten met de ontreddering der industrie. Toen de arbeiders dat zagen, bekoelde hun geestdrift voor de Bolsjewisten en zij zochten door hun arbeidsraden samenwerking met de besturen der fabrieken. In vereeniging klopten zij aan bij de Sovjets om geld voor loonen, opdrachten van werk, brandstof e.a. dingen, noodig om te kunnen arbeiden. De onbekwaamheid der ambtenaren en hun gebrek aan samenwerking was oorzaak dat er geen hulp kwam. De arbeiders begrepen nu dat het beter was te werken en te eten als vroeger, en vervloekten de revolutie. Nu grepen de Bolsjewisten, bang voor het samengaan der arbeidersraden en der bourgeois-besturen, begrijpend dat zij den klassenhaat moesten levendig houden, weer in — en gingen over tot de nationalisatie der indrustrie, hetgeen veel beloofde op het geduldig papier, maar in de praktijk liep het volkomen mis.

,,Toen de bolsjewistische regeering het bankroet van de zuivere nationalisatie geconstateerd had, besloot zij met haar gewoon opportunisme tot afwijkingen en wijzigingen, die feitelijk een soort van terugkeer tot het *bourgeois-regime* waren''.

Intusschen moest de regeering in binnen- en buitenland strijd voeren; de industrie werd zooveel mogelijk gemilitariseerd, en de fabrieken, die niet voor het leger konden werken, werden verwaarloosd. En ten slotte mocht men constateeren; ,,het failliet der communistische beginselen.''

In *Studien* wijst A. Borret op *De Drang naar organisatie.* De schrijver staat niet aan de zijde van Mgr. Poels, die beginnen wil met het organiseeren der hoogst beschaafden in de maatschappij tot een vereeniging op cultureelen grondslag, die zich dan later, naar gelang der omstandigheden, splitsen kan in onderafdeelingen

met meer bepaalden werkkring. Hij meent integendeel dat van onderen af zal moeten worden begonnen. Eerst er voor zorgen, dat zoowel voor de menschen als voor de maatschappij het bestaan mogelijk gemaakt wordt; dat is de eerste en voornaamste reden, waarom de Schepper den drang naar organisatie in het menschelijk hart heeft neergelegd.

Dr. Slijpen geeft in druk zijne lezing over *Israel Querido*, welke hij midden December hield voor een uitgelezen gehoor in Geloof- en Wetenschap te Amsterdam.

Wanneer gij in uw „Nederlandsche Schrijvers en Schrijfsters" onder denzelfden titel, dien dit opstel draagt, de door Querido „met groote welwillendheid verstrekte" inlichting leest, dat hij na de lagere school te hebben „doorloopen", anderhalf jaar werd opgeleid voor horlogemaker, daarna viool speelde in kleine schouwburgen, daarop diamantkloover werd en 's avonds en 's nachts werkte, geheel autodidactisch... dan denkt gij allicht: Gunst, wat een dappere jongen!"

Maar er staat nog meer: „hij bestudeerde alle filosofiën en de gansche wereldliteratuur". Op iets meer dan twintig-jarige leeftijd had hij eene hooger-dan-wetenschappelijke waardeering der schilderkunst, en beheerschte de zoologie en der volkeren historie.

„Ik bestudeerde, neen dóórademde mystiek, magie, wijsbegeerte... Ik doorwerkte met hijgende borst, geschiedenis, ekonomie; Vooral geschiedenis van alle tijden en eeuwen." Men ziet wel: Querido denkt ook, dat bescheidenheid een schoone deugd is, maar men zonder haar toch verder komt.

Slijpen noemt het „dwaas verblinde opschepperigheid" En ik geloof dat de schijver den spijker op den kop slaat als hij de schitterende praal naar buiten en de innerlijke leegheid van zijn werk aanwijst en de oorzaak daarvan zoekt in een verbazende oppervlakkigheid van Querido's geestes- en zieleleven. Maar juist voor den oppervlakkigen lezer van onzen tijd is dat aantrekkelijk:

„Zijn kunstenaars-liefde blijft in weerwil van den schijn, in waarheid het liefst op het vlakke terrein van de makkelijk te speuren realiteit, al bedoel ik hiermede nog geen realisme".

A. Mulder doceert over de *Telefonie zonder Draad* op zeer bevattelijke wijze.

T. W. vergelijkt naar aanleiding van *Een berijmde vertaling van Thomas a Kempis Navolging* door *P. Fr. Hendrik van 't H. Huisgezin* (door ons ook onlangs besproken) onder elkaar deze vertolking met de bekende berijming van Pierre Corneille en eene oude (1663) nederlandsche van Bouckart. Het artikel is zeer lezenswaard. Wij van onzen kant hebben reeds onze meening gezegd, dat elke berijmde vertaling min of meer gedoemd is een verhaspeling te worden van het prachtige origineel. Thomas rythme is niet te vangen in onze versmaat en zijn rymslag kan ook

aangebracht in zoogenaamd (rythmisch) proza, ofschoon moeielijker, wijl het latijn door zijn vele uitgangen van denzelfden klank (vooral bij de werkwoorden) daartoe als vanzelf voert.

Dr. Gorris wijdt een hoogst sympathiek artikeltje aan *Een „jaarlijksche Boekenschouw" voor katholieken*. Eéne onjuistheid vond ik slechts: blz 69 „als de heele Balzac op den Index staat heeft het geen zin Eugenie Grandet alleen voorbehouden te noemen"; toch wel; de termen „omnia opera" en „omnes fabula amatoriae" zijn niet zoo uitsluitend op te vatten en door iederen commentator werden steeds Eugenie Grandet en nog eenige andere werken uitgezonderd (zie Dr. Vermeersch, Dr. Beyersbergen, Bethleem e.a.) Overigens vindt de schrijver deze uitgave „buitengewoon belangrijk en aanbevelenswaardig"—.

Groot Nederland opent met vertalingen van Horatus' zangen door Jaap van Gelderen, die hij van een inleiding voorziet. Verder een tooneelspel, dat in mondaine, of liever demi-mondaine parijzer kringen speelt; er wordt veel in geredeneerd — men begrijpt hoe en waarover —!! Van G. J. M. Simons het begin van een roman: *Narrenliefde* en van Corry van Bruggen (mevrouw Pit in laatste instantie) weer eenige joodsche verhaaltjes; gelijk men ziet, belletrie genoeg zoo... niet te veel. Dr. F. H. Fischer komt nog na met een geestdriftige herdenking van Luther en Frans Coenen rekent op niet zeer zachthandige wijze af met het nieuwe tijdschrift: *De Stem*.

In *het Getij*, dat onder zijn redacteuren den kath. dichter van *Judith*, H. R. v. d. Eerenbeemt en onder zijn medewerkers de beide gebroeders Kemp telt, begint een roman van E. d'Oliveira: *Huize Stadswijck*, zoo grof zinnelijk en ingemeen, dat wij het tot onzen plicht rekenen, allen, die dit maandschrift meenen in gerustheid, op gezag van de kath. redactie en medewerkers, te kunnen lezen, ernstig daartegen te waarschuwen. Zelfs andersdenkenden hebben zich door dit vunzige product vol ergernis van dit nieuwe periodiek afgewend. Wij vermoeden dat het stuk buiten weten der katholieken is binnengesmokkeld, en deze niet zullen nalaten te protesteeren.

De Januari-afl. van *De Gids* opent met het eerste gedeelte van een nieuwen roman door Mevr. Scharten-Antinck, getiteld „In den Vrijen Amerikaan". Deze Amerikaan blijkt een fruitwinkeltje te zijn, waarvan de eigenaar niet zeer sympathiek schijnt aan een pas getrouwd vrouwtje uit de buurt. Daar ook hij van hetzelfde gevoelen is, vreezen wij dat deze wederzijdsche antipathie voor den zoovcelsten keer, de waarheid zal bevestigen van Bredero's uitspraak: Het kan verkeeren!

Top Naeff geeft een aardige novelle, *Beurtvaart*, waarin huwelijkswee eens op een andere manier wordt behandeld dan wij van de modernen gewoon zijn. De verstandige vrouw van een wat al te flirtlustigen professor weet zich na vele teleurstellingen en minder aangename ondervindingen op te werken tot een ge-

lukkige vrouw, die haar man op even handige als geestige wijze op het rechte spoor terugbrengt. Aart van den Leeuw staat onder den titel *De Koning van het Leed* fragmenten af van zijn aanstaanden bundel *Opvluchten*. In de oude Atheensche wereld brengt ons Ch. M. van Deventer. Mr. J. F. Fockema-Andréae heeft het over *De herziening van ons Gemeenterecht* en Mr. W. C. Mees over *Grondpolitiek* en *Duurte*, terwijl wij onder de boekbeoordeelingen een zeer waardeerende vinden over Mari Gijsen's laatste Brabantsch dorpsverhaal: *Een uit velen* van de hand van J. de M(eester). PANTA.

NIEUWE LETTEREN.

NEDERLANDSCH.

Benoit (Pierre). De Atlantische, Meulenhoff, Amsterdam.

In Frankrijk heeft deze roman een buitengewonen opgang gemaakt, grooter dan het vorige werk van dezen nog jongen schrijver mocht te beurt vallen — misschien tengevolge van den strijd over het gekozen onderwerp ontstaan. Men herinnert zich, dat onmiddellijk na de verschijning van de Atlantische, de engelsche schrijver Rider Hagard zijn franschen collega beschuldigde plagiaat te hebben gepleegd, ten nadeele van zijn 30 à 40 jaar ouden roman: She. In beide verhalen toch kwam een geheimzinnige vrouw voor van meer dan bovenaardsche schoonheid — natuurlijk — die in het hartje van Afrika woonde en de onbescheidenen,in haar paleis gedrongen, betooverde.

Benoit wist zijn onschuld te bewijzen en verklaarde *She* nooit te hebben gelezen, zelfs geen Engelsch te kennen; hij werd vrijgesproken en sommigen hadden de snoodheid te beweren, dat hij zelf Rider Hagard op de overeenstemming der beide onderwerpen had opmerkzaam doen maken, teneinde voor zijn boek reclame te maken.

Hoe het ook zij, evenals zijn vroegere *Koningsmark* en zijn later *Pour Don Carlos*, is *de Atlantide* een onmogelijk hyperromantisch verhaal en de afkeer van de saaie, langdradige zielkundige romans moet al heel groot zijn, dat men zulken, in nieuw kleed gestoken, ouderwetsche roman durft prijzen en gretig koopt en leest.

De criticus o a. van het Handelsblad, anders zoo fel gebeten op alles wat maar even romantisch of melodramatisch getint is, heeft niets dan lof voor Benoit's *Atlantide*, en schijnt niet te bemerken, hoe hij zich in zijn drie romans telkens herhaalt. Overal is het de wonderschoone vrouw van geheimzinnige afkomst met haar noodlottige bekoring voor allen, die haar naderen, zelf koel blijvend terwijl zij anderen verderft. Prinses Aurore, Allegria

en Antinea der Atlantide zijn deze fatale, gewetenlooze Circe's; eens echter ontmoetten zij haar noodlot, in den persoon, die hun steenen hart weet te treffen en haar sterkte overwint.

Benoit's opzet is moeilijk te vatten, men komt er niet licht in, 't zijn telkens verhalen, in het verhaal. Men is al heel ver in het gebeuren gevorderd, vóór dat men begrijpt, waarheen de schrijver zijn lezers voeren wil. De luitenant Ferières vertelt wat de kapitein Samt Avit hem verteld heeft, en dezen op zijn beurt geeft weer verhalen door hem aangehoord. Ook dezelfde bijfiguren treft men telkens aan, de geestige bon-vivant, de tamelijk bespottelijke kamergeleerde, bestemd om Benoit's wijsheid te verkondigen, de verliefde jonkman en zooals wij reeds zeiden, de verleidelijke Schoone.

Diep in Afrika treffen de beide officieren op expeditie uitgetrokken, het geheimzinnig verdwenen land van Atlantis, waarvan Plato in zijn Critias heeft gewaagd. Daar regeert Antinea, te midden van Oosterschen en Westerschen, ongeëvenaarden luister en pracht. Haar dienaars trekken door de woestijn en brengen haar reizigers van alle naties, die zich in haar nabijheid durfden wagen. Zij schenkt hun haar liefde en onttrekt ze hun weer, waarna zij wanhopend sterven en — in een wonderschoone zaal, worden gemetalliseerd en — opgezet. Reeds 53 van deze sinistre standbeelden hebben hun plaats gekregen, de overige nissen zijn nog ledig. Romantischer kan het zeker niet. De beide fransche officieren zullen eveneens hun lot ondergaan, maar Mouhanges, de kapitein, is een man van karakter, een vroom katholiek, voor wien deze expeditie eigenlijk slechts een voorbereiding is tot het noviciaat in het klooster, waarheen zijn ziel sinds lang getrokken wordt. In de teekening van dezen waarlijk edelen en sterken man is Benoit zeer gelukkig geweest. Men betreurt het alleen dat hij te veel op het tweede plan is gehouden. Bij de koningin geroepen, weigert hij haar ter wille te zijn en de booze vrouw brengt den willoos geworden Saint Avit in haar razernij zoo ver, dat hij zijn vriend op haar bevel vermoordt. Voor 't eerst heeft zij een echten man ontmoet, die den dood boven de zonde verkiest. De vlucht van den luitenant met het negermeisje door de woestijn behoort misschien tot het beste van het boek; in ademlooze spanning volgt men het tweetal op hun kameel, die eindelijk dood neervalt en hen in het gloeiende zand hulpeloos achterlaat. Dat na al die ondervindingen de luitenant toch weer terug verlangt naar de Atlantide heeft Benoit ons niet waarschijnlijk of geloofbaar kunnen maken, maar hij schreef dan ook slechts een romantiek der zeer onwaarschijnlijke geschiedenis en om de onwaarschijnlijkheid was het hem juist te doen! N. S.

Benson (Hugh) De Toovenaar. (The Necromancers) Ned. Boekhuis, Tilburg.

Ik geloof niet dat wij Benson onrecht aandoen, als wij vinden

dat zijn trek naar het geheimzinnige en griezelige, een weinig ziekelijk was. ,,Hij was er bang voor en zocht het toch overal; in lectuur, in spookhuizen, in het tegennatuurlijke van occultisme, spiritisme en andere griezeligheden. Het was een familiezwak der Bensons.'' (Franke.)— Zijn vader, zijn oom, zijn moeder deden er aan en de werken zijner beide broeders vertoonen meermalen eenzelfde abnormaliteit.

In de ,,toovenaar'' viert Hugh Benson dien lust naar het gegeheimzinnige bot. Een student is verliefd op een heel eenvoudig meisje, dat echter ontijdig door den dood uit zijn leven wordt weggerukt. In zijn verdriet hoort hij een babbelkous van een dame praten over haar ondervindingen in spititisme en communicatie met de geesten der afgestorvenen.

En niettegenstaande de pogingen van Maggie Deronnaix, een verstandig jong meisje, stelt hij zich in verbinding met een medium en de schim zijner gestorven verloofde wordt opgeroepen. Al dieper gaat nu de jongeman onder in het spiritisme; een nacht van waanzin dreigt over zijn denken te vallen. Maar Maggie waakt en door haar wordt hij gered. Het boek is een waarschuwing tegen dergelijke, overigens verboden, experimenten. Of zij, die nuchterder, denken over spiritisme en dergelijke verschijnselen, het met Benson eens zullen zijn (niet in zijn verklaringen; want hij verklaart niets. Stelt alleen een drietal hypotesen voor), maar in zijn serieus-nemen van den hocus-pocus, die er plaats vindt, zou ik betwijfelen. A. GIELEN.

Engers (A.) Peccavi...??? Roman uit het Haagsche leven.

Het motto: Der Sonne Ausgeburt ist der Männer geslecht und aus der Erde stammen die Weiber. Der Mond aber, der aus beiden entstand, schuf ein Drittes seltenes und Seltsames...''

Intelligenti sat! Het is een walgelijk pleidooi voor homosexualiteit. En ergelijk is het dat een vrouw dit tegennatuurlijk bedrijf durft aanmoedigen en bewonderen. Het is streng verboden lectuur. M. WALRE.

Feith (Jan) Van Waarzeggende Menschen en geluidmakende Huizen. Met teekeningen van Jordaan. Scheltens & Giltay Amsterdam.

De waarzeggende menschen worden door Feith geducht op de kaak gesteld en hun ellendig bedrog onthuld. En de geluidmakende huizen verdwijnen naar het rijk der fabelen.

Het boek is goed omdat het lichtgeloovigheid en bijgeloof bestrijdt en belachelijk maakt. MERKELBEEK.

Gogh-Kaulbach (Anna van) Lenie ten Heuvel. Holkema & Warendorf, A'dam.

Een meisjesboek, dat wij afkeuren. Waarom? Omdat het pleit

voor een kameraadschappelijken omgang tusschen jongens en meisjes, die maar al te vaak zeer weinig goeds voortbrengt.

Dat wordt nu alles zoo wel beschreven, alsof er geen wolkje aan de lucht is; niets geen verliefddoenerij, geen aanhalen... alles kameraadschappelijk. De meisjes gaan met de jongens om alsof zij hun broers waren. Maar in de praktijk? Alleen reeds het feit dat de jongens zich in meisjes kleeren steken en de meisjes het pakje der jongens aantrekken, wijst er voldoende op dat de zaak niet in orde is. MEVR. B. P. W.

Herzog (Rudolf). Het lied van alle Tijden. Utrecht, Honig.

Het lied van alle tijden is natuurlijk de liefde. En in enkele schetsen vertelt Herzog van gelukkige, ongelukkige, versmade en andere liefde. Eens haalt hij er zelfs de H. Maagd bij. Geen geschikte lectuur. M. WALRE.

Hoeffelman (Marie). De Pastorie van Argentière. Utrecht, Bruna.

Paul Laudry leefde met Leonie Rocker in ongeoorloofde verhouding. Leert op reis de dochter kennen van den predikant van Argentière. Na een jaar trouwen zij. De herinnering van Paul's liaison is een kwelling voor zijn vrouw, te meer als zij bemerkt, dat hij nog steeds brieven (het waren bedelbrieven) van haar ontvangt. Haar verdriet duurt niet lang, want na twee jaren sterft het vrouwtje. Leonie komt nu weer bij Paul in huis om te zorgen voor de opvoeding van zijn zoontje, dat haar tante noemt.

De schrijfster doet haar best van Paul en Leonie prachtexemplaren van menschen te maken, met karaktereigenschappen, waar je voor zou willen knielen.

Leonie hoopte dat zij eenmaal Paul's echtgenoote mocht worden, en als hij haar komt mededeelen dat hij trouwen gaat met een andere, verdrinkt ze zich. Heel koel eindigt de schrijfster: „En Paul dacht met weemoed dat een tweede verzorgster van zijn kind was heengegaan."

Verheffend is anders.

Hoekstra-van der Meulen (H. W.) De geneimzinnige schat. Baarn, E. J. Bosch J.B.zn.

Alison Mac-Griegor werd door haar vader naar zijn vriend, den Engelschen geestelijke Warden, gestuurd. Ze zou daar worden opgevoed met Jeannet en Geoff, Warden's kinderen. Een slotbewoner uit de nabijheid was de erfgenaam van een verborgen schat. Alison hielp hem dien schat vinden en tevens een andere schat: het lieve, vriendelijke meisje, dat Alison eens op reis had geholpen.

Voor jongens en meisjes van 9—11 jaar is het boek bestemd, maar zou het niet beter zijn voor dien leeftijd de liefde maar weg te houden uit de boeken? MEVR. B. P. W.

Kooy-Van Zeggelen (M. C.) Koloniaaltje. Scheltema en Holkema, Amsterdam.

Een goed geschreven verhaal. Koloniaaltje is de naam van een meisje, dat naar Indië vertrekt en zich daar langzamerhand thuis voelt. Zij weet tot de ziel van den inlander door te dringen, zijn vertrouwen en liefde te winnen.

— ,,Koloniaaltje, noemde Rinka haar, hij meende daar iets goeds mee, maar voor haar was 't nog maar weinig, een kolonist moesten we niet alleen zijn, mensch moesten we zijn, allemaal...''

Maar, ik hoorde het nog juist dezer dagen van een die in Indië is oudgeworden, niet alleen mensch zijn in de beteekenis van humaan, maar ook deugdzaam. Want de Inlander heeft voor den Europeaan, die brast en lichtzinnig leeft, een diepe verachting. En het is jammer dat Hanna, het frissche meisje, op dit gebied niet zoo gezond denkt als wij van haar zouden mogen verwachten, anders had zij misschien nog wel geaarzeld de vrouw te worden van dokter von Marel, die een kind had van eene Inlandsche. Zeer zeker zou zij zich niet de vraag hebben gesteld: liefde: liefde... ,,was dit niet iets, dat nog veel grooter en warmer was dan een ideaal; was dat niet het beste wat er was?'' — Zij, die er van houden, boeken in hokjes te zetten met een etiket er boven, zullen hier ,,geschikt'' mogen kiezen, wat nog niet beteekent dat het voor kinderen is. A. GIELEN.

Koster (Maren), Rie. G. van Goor. met platen en bandteekening van Mevr. Midderich-Bockhorst Gouda.

Een aardig meisjesboek, vol van ijspret, waarin het jonge volkje juicht en jubelt, dartelt en dolt, de oude, grimmige tante Chris ten spijt, die zooals het behoort in zoo'n jongemeisjes verhaal, niet mag ontbreken. Gelukkig wordt die kribbige oude vrijster in de schaduw gesteld door een andere tante, jong, jolig, vroolijk, die het jeugdige volkje beter begrijpt en het met hen eens is tegen haar. Rie dreigt onder den invloed der strenge vrouw,die nooit jong is geweest, een onaangenaam verbitterd nest te worden. Haar vader ziet het bijtijds in en brengt zon en leven terug in zijn na moeders dood versomberd huis door de lieve tante aan zijn kinderen tot tweede moeder te geven. Platen en band zijn keurig geteekend door de bekwame mevrouw Midderich-Bockhorst

M. S.

Locke (William) Simon de Nar. Utrecht, Honig.

Locke houdt van narren en vagebonden, en zijn pen heeft ons al menig zonderling type uitgeteekend. Zijn ,,gelukkige vagebond'' was een vat vol tegenstrijdigheden en deze nar is even onbegrijpelijk.

Simon de Gek, lid van het Parlement, was door zijn dokter opgegeven: nog een paar maanden heeft hij te leven. En de nar

wil naar de wijsbegeerte van Marcus Aurelius die luttele dagen doorbrengen als „eumoiros''.

Hij geeft zijn verloofde haar woord terug en verlaat het politieke leven.

De moeder van zijn secretaris smeekt hem den jongen man los te maken uit de strikken van Lola Brandt, circus-paardrijdster. Hij beproeft het en geraakt er zelf in.

Maar Lola Brandt had een man. Locke weet er raad op en laat hem dooden in een vlaag van waanzin door een circus-artiest. Tooneel der handeling: Algiers.

Simon ondergaat een operatie, die voorheen niemand had aangedurfd, en het wordt zijn redding. Maar de man, overtuigd dat zijn einde nabij was, had zijn fortuin al weggeschonken.

Lola was naar Engeland vertrokken, ging daarna voorstellingen geven te Parijs en raadde Simon aan tot zijn eerste verloofde terug te keeren. Hij reisde haar echter na, en trouwde haar, niettegenstaande haar gelaat was geschonden door een gedresseerde kat, die haar dressuur een oogenblik had vergeten.

Simon de nar redeneert aldus: „de verminking van Lola's schoonheid is de laatste grap geweest, die de Aartsnar tegen mij heeft uitgehaald.

Hij heeft, vermoed ik, gedacht, dat deze laatste minne streek Simon den Gek voor altijd uit de rij van zijn mededingers zou wegvagen. Maar ik vlei mij zelf, dat ik een lange neus tegen hem trekkende, het laatst gelachen heb. Hij heeft zich beteuterd uit den strijd getrokken en ik ben meester van het veld gebleven. Liefde verwint het al, zelfs den Aartsnar.''

Deze woorden doen ons een laffe godslastering vermoeden, die niet wordt weggenomen door het feit dat Locke haar „toeval'' of „noodlot'' zou kunnen noemen. Daarom, en om het wilde, onsamenhangende, harteloos spottende van het heele boek, keuren wij het af. R.

Ossenbruggen (Cor van) Wilde Jo, met platen van B. Midderich, Bokhorst, Gouda G. B. van Goor & Zonen.

Jo is een aardig vroolijk kind vol grappen en guitige invallen, de schrik van haar meesteressen, de lieveling van haar schoolkameraadjes, bovendien begaafd met een mooie stem. Natuurlijk komt het kind telkens in botsing met ouders en strenge familieleden, vooral wanneer het tijd wordt eene betrekking te kiezen. Jo droomt alleen van muziek en wil hiervoor opgeleid worden. Vader en moeder kiezen voor haar het apothekersvak. Gelukkig brengt een goede oom alles in orde. Ze krijgt haar zin en de ouders nemen er genoegen mede.

Het is een prettig verteld verhaal voor de jeugd; de illustraties zijn van Mevr. Midderich-Bokhorst dus heel mooi en toepasselijk.

M. S.

Sabbe (Maurits) Wat Oud-Vlaanderen zong. Lectura, Antwerpen.

Sabbe geeft hier vluchtige beschouwingen over het Vlaamsche Volkslied, als een leiddraad voor wie dieper wil doordringen in het wezen en de beteekenis der volkslyriek. „Zij werden (hem) ingegeven door liefde, en liefde wekken was dan ook hun eenig doel."

Het bestek liet niet toe dat Sabbe veel specimens aanhaalde van die heerlijke oude liederen, maar heeft hij het verlangen naar kennismaking gewekt, dan zal men licht den weg ook vinden naar de vele verzamelingen, die te kust en te keur het schoonste uit het schoone bieden. WILLEM MERKELBEEK.

Scharten (Karel) De bloedkoralen doekspeld. De geschiedenis van een jongen edelman uit het begin der XXe eeuw. Querido, Amsterdam.

Afstammeling uit adelijk geslacht. Niets edels behalve de naam. Het kereltje liefhebbert in socialisme en kunst; woont in het Gooi in huis met rieten dak in vrije liefde. „Al spoedig werd dit Marie-Antoinette-achtig hameau-gedoe zonder evenwel de naieve gratie der achttiende eeuw — hem ondragelijk".

Daarna verliefd op onderwijzeres, met wie hij zich ook vergeet. Ten slotte huwelijk; drie misgeboorten; vrouw bezwijkt bij de laatste. Weerzinwekkende beschrijvingen.

Het mannetje wordt nu „vreemd", laat de schrijver de menschen zijner omgeving zeggen, maar zij hadden zonder overdrijving hem rijp mogen verklaren voor Meerenberg. Hij was o.a. in staat het volgend sonnet te maken.

In het blauwe vuur.

In blauwen gloei staat mijn strak hoofd geslagen,
Waaiend lazuur laait fel op aan mijn borst,
Mijn marm'ren lijf verteert niet — ik, de vorst
des levens, staar en wedersta den stagen
druk van blauw vuur, mijn groene oogen blauwen
hel, ai, mijn blauw-bestookt gehemelt dorst,
het is een barrende blauwe ijskorst,
maar mijn koralen lippen niet verflauwen...
Enz. Enz.

Het is een ziek boek over een ziek onderwerp. M. WALRE.

Seton (Ernest Thompson) Wilde Dieren, die ik gekend heb. 's-Gravenhage, Kruseman.

Wij hebben aan Seton al verschillende boeken te danken, waarin hij op boeiende en dichterlijke wijze het leven der dieren teekent.

Hij doet dit weer anders dan London of Curwood; onthoudt zich ervan de dieren te verwikkelen in het gebeuren van een roman,

waarin zij optreden als schrandere helpers of gevaarlijke vijanden der menschen; geeft ze alleen zooals ze zijn in de vrije natuur.

Ja, zooals ze zijn, dat is nu wel wat te parmantig van mij gezegd, want bij slot van rekening weet ik zelf er toch ook niets van, of dat alles precies zoo toegaat bij vos en kraai, bij patrijs en hond, bij wolf en mustang, als Seton het hier beschrijft. En ronduit gesproken, ik geloof ook wel dat er soms een beetje jagerslatijn tusschen loopt.

Dat geeft echter niets. Seton weet zoo boeiend te vertellen en onze belangstelling zoo levendig te houden voor het volkje van bosch en prairie, dat wij gaarne naar hem luisteren en hem dankbaar zijn voor deze verhalen uit den schat zijner ervaringen.

Themmen (C.) In 's Levens Poort, E. J. Bosch, Baarn.

Een boek voor jonge meisjes. Examengeluk, beproevingen in liefde en leven, kleine aldaagsche gebeurtenissen. Bets staat te midden van alles als een flink karakter en een braaf meisje, die haar Henk krijgt. Het boek is goed. W.

Zernike (Elisabeth). Een vrouw als zij. Sijthoff, Leiden.

Wat is dat grof! Wat is dat onmogelijk grof! En toch heeft Zernike blijkbaar geen karikatuur willen maken van Lucie van Gerlach, de 36-jarige gescheiden vrouw. Het schijnt dat zij integendeel het medelijden heeft willen wekken voor deze gescheidene, die zonder schuld buiten haar huwelijksgeluk is gestooten.

Maar zij laat ons te veel het onbeduidende, het karakterlooze, het volkomen amoreele, het ordinair-burgelijke van deze Lucie zien, om nog te mogen hopen een greintje sympathie in ons te kunnen opwekken.

Lucie wordt door haar rijk geworden man aan de deur gezet voor een andere vrouw, die hij meebrengt, en zij leeft nu op een dorp in een klein huisje, liefst altijd in de keuken. Ze stopt en naait en schrobt zelf. Haar veertienjarige zoon bezoekt haar en zonder eenig begrip van hare onbehoorlijkheid, vertelt zij het kind, dat zij, de moeder, voor het huwelijk al niet van onbesproken gedrag was (de vader, natuurlijk, evenmin), zij praat over het wijf dat haar verdrongen heeft enz. Later als die vrouw op haar beurt de plaat poetst met een vriend (omdat hij zoo'n mooien auto heeft), komt haar man haar weer bezoeken. En ze gaat weer, ofschoon niet van harte met hem mee; terwijl het zoontje de opmerking maakt dat ze nu, eenmaal gescheiden, voor de wet niet meer kunnen hertrouwen. Geeft niet, dan maar in andere kwaliteit. En de kerel heeft de fijnheid van gevoel zijn slachtoffer een bontmantel aan te bieden, dien de weggeloopen indringster heeft achtergelaten... alleen heeft hij hem voor haar pasklaar laten maken. Ik geloof dat de ruwste vrouw uit het armoedigste slop beleedigd zou zijn, als haar zulk een aanbod gedaan werd. Maar

Elisabeth Zernike schijnt daar niets in te zien. Uit wat voor wereldje heeft zij dit akelig span gehaald, dat alle begrip van fatsoen zoo grondig heeft weten uit te wisschen

VARIA.

Een Waarschuwing. Verleden week ontvingen wij 250 afdrukjes van Statuten, overdrukjes uit de Staatscourant met een rekening van... f 62.50. Een drukker zeide ons, dat het eene vergissing moest zijn en wel bedoeld zou wezen... f 6.50. Dat was, gezien de ontzettende soort van papier, welke gebruikt werd, méér dan voldoende.

Wij richten ons tot de directie der Landsdrukkerij en ontvingen ten antwoord dat de rekening inderdaad f 62.50 moest zijn; met verwijzing naar een Koninklijk Besluit van 21 Augustus 1920, waardoor de prijs der statuten-overdrukjes wordt vastgesteld op 25 cent *per exemplaar van een vel of gedeelte van een vel.*

Zooiets kan alleen door een officieel instituut worden uitgedacht. Voor een afdruk van een paar regels betaalt men dus evenveel als voor acht volgedrukte bladzijden en dus ook achtmaal meer papier. En als onze statuten maar lang genoeg waren geweest, dan hadden wij achtmaal dezelfde hoeveelheid mogen ontvangen voor denzelfden prijs: in plaats van 125 bladzijden... 2000 bladzijden druks!

En dan klagen wij in Amsterdam nog over de melkboeren!

Frankrijk en Duitschland. De Fransche schrijver *Paul Reboul* heeft een roman uitgegeven *Les Drapeaux*, waarin een der personen de gevoelens vertolkt van den schrijver tegenover Duitschland. De man zegt zeer verstandige dingen, en blijkt zich niet in de war te laten brengen door het algemeene chauvinisme. Hij is, in theorie, voorstander van eene verzoening tusschen beide landen. Amerikanen, Italianen en Engelschen zenden kapitalen naar Duitschland, en wij zenden er Afrikanen heen en moeten onze waren koopen in Londen of New-York tegen den tienvoudigen prijs, dien wij in Duitschland zouden hebben te betalen.

De toestand van Frankrijk verbiedt ons eene verzoening te verwerpen. Onze invloed in Europa neemt af. Europa telde in 1700 40% Franschen, in 1789 29%, in 1815 nog 20%, 13% in 1880 en slechts 7% in 1908. En het percentage daalt aanhoudend. In 1918 hadden wij tweemaal meer dooden dan geborenen, de gesneuvelden niet meegerekend.

Nu moet de verzoening komen, want ten dage dat Duitschland *rijk* genoeg zal zijn geworden om onze eischen te bevredigen, zal het ook *sterk* genoeg zijn om te weigeren.

Volksverruwing. In dezelfde groote Bladen, die geregeld en goed verslag geven, van wat er gebeurt op kunstgebied, zien wij ook steeds den uitslag gegeven van *Bokswedstrijden*. Zouden zij dat niet kunnen laten en door hun zwijgen: althans niet medewerken aan de volksverruwing, die noodzakelijk door zulke vertooningen in de hand wordt gewerkt?

Alleen het dier in den mensch kan er op belust zijn: te aanschouwen hoe twee bruten elkaar porren in de maagstreek toebrengen en elkaars kaken uit het scharnier trachten te stooten, totdat er één den triomf mag smaken zijn tegenstander hulpeloos of bewusteloos neer te kwakken. Een volk dat in zoo iets ontspanning zoekt moet langzamerhand tot het neger-peil van beschaving zinken. — Als we het scalpeeren eens invoerden, daartoe wordt ook een zekere behendigheid vereischt.?

Een heilige Napoleon. Volgens fransch gebruik wilde Napoléon I na de sluiting van het Concordaat, in plaats van zijn verjaardag zijn naamfeest tot nationalen feestdag maken. Dit naamfeest is, zooals men weet, de dag waarop de Heilige naar wien iemand genoemd is, kerkelijk wordt herdacht.

Nu was de moeilijkheid een heilige Napoleon in den heiligenkalender te vinden. Ondanks alle pogingen is dit noch onder den eersten, noch onder den derden Napoleon gelukt. Wel was er sprake van een heiligen Bonaparte in Bologna,maar tot nu is deze nog niet officieel erkend kunnen worden.

Het onderzoek heeft daarentegen een geheel tegenovergesteld resultaat gehad, want er werd ontdekt dat Napoleon eigenlijk de naam is van een duivel.

In de *Acta Sanctorum* wordt n.l. gewag gemaakt van twee duivels die de H. Zita. de maagd van Lucca. gedurende vijf jaren hebben gekweld en vervolgd; een hunner heette *Napoleone*!

CORRESPONDENTIE.

H. H. L. t e R. ,,Versmade liefde'' is de vertaling van den roman van Balzac, die verscheen onder titel ,,Eugenie Grandet''. Zie een der vorige nummers van Boekenschouw, waar wij eene recensie gaven. U kunt dat boek gerust lezen.

D r. S. t e M. ,,De Held van de schare'' door Henriette Roland Holst — is een verheerlijking van Garibaldi en de Italiaansche vrijheidsbeweging. Het is zeer kritiekloos geschreven en hoogst opgewonden. Getuige reeds de regelen, waarmede het besluit:

,,Maar wij die strijden zooals hij streed, door Opstandige Liefde gedragen.

Die alle volken willen vereenen tot het groote Liefdesfeest,
Wij die willen Menschheid als hij, naar hoogere toppen dragen,
Wij Kommunisten zijn de kinderen van zijn geest.''

Of dat nu een eer is voor Garibaldi, gezien het zoodje dat zich communist noemt (uitgezonderd dan eenige idealisten) valt hard te betwijfelen.

L. B. te A. Natuurlijk. Binnenkort zal reeds een prospectus verschijnen.

Br. te R. Het boek ,,Casanova'' dat wij hebben besproken gaf niet de memoires van Casanova zelf. Het was een soort roman (niet-historisch), om zedelooze scènes te verwerpen. De ,,Memoires'' staan met name op den Index sinds 1834.

Bibl. te D. Zeer nauwkeurig en zorgvuldig onderscheid maken Collin de Plancy (1793—1881) was een goed en een slecht schrijver. In 1827 werden ,,al zijn werken'' (vooral tegen den godsdienst, veroordeeld. In 1837 bekeerde hij en van dien tijd af besteedde hij zijn talent aan de verdediging van den godsdienst.

J. D. te H. O zoo! U begrijpt het dus ook. Het was dan ook al te doorzichtig. Als u ons helpen wilt om dit Augiasstalletje te reinigen, zullen wij U zeer dankbaar zijn.

NOG IETS VAN ZWANIKKEN.

Ik geloof dat er nu niet zoo héél veel menschen van eenige ontwikkeling en opvoeding zijn, die zoo weinig moreele fijngevoeligheid bezitten, dat zij zich voor een ,,bewezen dienst'', een baantje of wat meubeltjes in het jonge huishouden, te huur zullen geven aan een indivudu, die hen de kastanjes uit het vuur wil laten halen.

Maar dat er veel menschen zijn, die zich door sommige personen met neerdalende vriendelijkheid en handjes-wrijvende indringerigheid laten biologeeren, door een stortvloed van groote woorden laten overbluffen en verdooven, zoodat zij willige werktuigen worden tot handelingen, die zij nuchter verfoeien, is mij maar al te dikwijls gebleken.

Eenige van die gevallen blijven mij steeds voor den geest staan. Zoo liet zich jaren geleden, een studeerende jongen verlokken, om een ongeteekend pamflet te verspreiden tegen een hoogstaand instituut, dat hij zelf niet eens van nabij kende. Het werd maar al te spoedig ontdekt en het geknoei aan de kaak gesteld. Nog kort geleden kwam dezelfde man, die nu een eerzaam burger is, bij mij en zijn ontwaakt geweten drong hem zijn euveldaad te erkennen en verontschuldiging te vragen omdat hij ,,verplichtingen'' had tegenover den verleider.

Hetzelfde is mij bekend van een Katholieken journalist, die eenvoudig in zijn verslagen en bijdragen opmerkingen voegde, welke moesten dienen om langzaam eene katholieke inrichting te denigreeren, eenig en alleen om den dwazen haat van zijn lastgever te voldoen,aan wien hij ook weer ,,verplichtingen'' had.

Nu weet ik wel dat dergelijke personen over het algemeen met medelijden zijn te behandelen, omdat zij in zekeren zin zelf slachtoffer zijn van iemand, die hun te glad is of die misbruik maakt van zijne positie.

Maar alles heeft zijn grenzen, en indien zij niettegenstaande alle bewijzen, welke hun onder de oogen worden gehouden, niet tot inkeer willen komen, dan moeten zij maar de gevolgen dragen van hun onverantwoordelijke roekeloosheid.

En zoo moet de man, die thans ons aanvalt, ik weet niet om welke reden, ook begrijpen dat er grenzen zijn aan ons geduld.

De Nijmegenaar G. J. C. Zwanikken, thans wonend

te Venlo (ik noem die plaatsen met opzet), heeft in de krant een tweede artikel geschreven over of, beter gezegd, tegen Boekenschouw en de Jaarlijksche. Daarin is hij vrij; maar niet vrij om oneerlijk te doen.

Ik heb hem te woord gestaan in dit tijdschrift (aflevering Januari 1921), en duidelijk genoeg doen uitkomen dat deze heer niet voor de goede zaak strijdt, maar minder edele bedoelingen op het oog heeft. Want de middelen, die hij aanwendde, waren zoo geniepig, zoo valsch — dat in dit eerste artikel reeds de misselijke toeleg duidelijk aan het licht kwam.

Voor iedereen, die lezen kan, heb ik klaar en eenvoudig laten uitschijnen de eigenaardige mentaliteit van Zwanikken, die „Klaasje Zevenster" verdoemt als een *schunnig* Indexboek; ontkent dat achter Dumas staat „omnes fabulae amatoriae"; geen verschil weet te maken tusschen een uittreksel en een volledig boek; zich verwondert dat een lijst van 1000 romans niet volledig kan zijn; declareert dat een oordeel over een boek met één woord moet worden afgedaan, enz.

Bij die gelegenheid heb ik gesproken over „De lichtzinnigheden" van den heer Zwanikken, omdat ik gaarne iemand zoo lang mogelijk voor gentleman houd.

Na dit tweede artikel te hebben gelezen, ben ik wel gedwongen te spreken van het geknoei van Zwanikken.

Dit tweede stuk is geschreven, voorzichtiglijk, in anderen stijl dan het eerste, maar de kwaadwilligheid en de verwaandheid is precies hetzelfde gebleven.

Met eene hardnekkigheid, die klaarblijkelijk ten doel heeft den lezer zand in de oogen te strooien, blijft hij ook thans maar volhouden dat een Jaarlijksche B.. eigenlijk een standaardcatalogus is!! Met hetzelfde recht kan hij dan een meubelmaker, die hem een kleerkast aanbiedt, verwijten: dat deze niet voldoet aan de eischen, welke men een leunstoel kan stellen.

Dat is bewust en overwogen valsch spel! En dit is het ook: Uit de recensie van dr. Gorris, die de Jaarlijksche Boekenschouw zoo geestdriftig heeft geprezen, peutert Zwanikken een zinnetje los, waarin Gorris (ofschoon alle bestaande Jaarkatalogen het wél doen) meende dat het beter was, geen vakboeken op te nemen. Maar deze edelman kikt er met geen enkel woord van, dat dr. Gorris in zijn oordeel lijnrecht staat tegenover de kritiek, die Zwanikken in zijn eerste artikel ten beste gaf.

Een ander verwijt richt hij tot ons, dat wij clementer zijn in het beoordeelen van katholieke boeken, waar het betreft de literaire waarde, dan van neutrale. Dat mogen we gerust een leugen noemen. Ik geloof dat er nauwelijks één boek van een katholiek is verschenen, dat wij zonder eenig voorbehoud hebben opgehemeld, gelijk elders en door anderen maar al te vaak geschiedde. — Opkammerij van vriendjes hebben wij steeds geschuwd en vermeden, als iets wat verlagend is voor schrijver en recensent.

Of al de recensies in de 14 jaargangen van Boekenschouw juist zijn, dit zouden wij nu waarlijk ook niet durven bevestigen, maar wel dat men het eenige en dan ook het beste heeft, dat op dit gebied in ons land is verschenen. En wij kunnen ook nog verzekeren dat er geen beoordeeling in verschijnt of het boek (indien het niet zuiver katholiek of neutraal is) werd door minstens twee, in vele gevallen door drie personen afzonderlijk gekeurd.

En nu het summum van vernuft. In het aanhangsel werden door ons een duizend romans voorzien van een enkele letter. Zwanikken noemde dat in zijn vorig artikel: dat is de manier! en had waarachtig een woord van lof voor dit gedeelte van het werk.

Maar de man is dat nu weer vergeten. Thans heet het: ,,'t Spijt mij even terloops te moeten opmerken, dat de manier, in den J. B. gevolgd, de onduidelijkste is, die ik ooit heb aangetroffen". Nota bene: wij gebruikten de letter G(oed), V(oorbehouden), O(ngeschikt) en V.G. (geschikt met eenig voorbehoud) en V.O. (voorbehouden tot ongeschikt). Alleen voor den heer Zwanikken kan zoo iets onduidelijk zijn. Maar hij heeft er dan ook iets op gevonden, dat zoo grandioos vernuftig is, dat alleen iemand van zijn ontwikkeling, op zulk een idee kan komen.

Hij stelt namelijk (en in vollen ernst!) voor, de letters te gebruiken A, B, C, D.

Begrijpt nu geen der lezers hoe duidelijk dat is? De letters suggereeren immers reeds het oordeel. Luister maar: A = ,,boeken in 't algemeen voor ieder geschikt, die niet meer uitsluitend voor jeugdlectuur in aanmerking komt. — B — lectuur voor rijpere lezers, dus in het algemeen voor getrouwde en rijpere jongelui. — C = lectuur, die voor het gewone publiek niet bestemd is, maar gehouden wordt ten behoeve van lezers, wier meerdere ontwikkeling, studie en beschaving het soms wenschelijk maken, van deze lectuur gebruik te maken. Ze wordt streng gereserveerd en in den regel

niet dan op speciale aanvraag verschaft. Ongeschikte lectuur kan men dan met D aanduiden''.

Als dat niet veel duidelijker is, dan weet ik het niet. Bij het zien van een D denkt immers iedereen dadelijk aan ,,ongeschikt'' — of aan ,,dom''! —

Bovendien schijnt Z w a n i k k e n alleen volks- of Vincentius-bibliotheken op het oog te hebben. Meent hij nu werkelijk dat menschen van eenige ontwikkeling zich zoo maar eventjes laten voorschrijven (zonder dat hun gezegd wordt waarom) dat een boek voor hen ,,voorbehouden'' of ,,ongeschikt'' is? Indien Z w a n i k k e n eenvoudig genoeg is om naar den raad van een wijs man te willen luisteren, dan moet hij het woord eens overdenken van Dr. Joh. Chrysostomus Schulte O. M. C., (Lektor und Dokter der Theologie): Zunächst läszt sich der Gebildete unserer Tage in der Auswahl seines Lesestoffes nicht gern beeinflussen. Unsern Rat sieht er nur alzu leicht als eine Art geistiger Bevormundung an, der er schon aus Prinzip widersprechen zu müssen glaubt. Wer gebildeten Laien unserer Tage auf literarischen Gebiete ein seelsorglicher Mentor sein will, musz über eine recht umfangreiche Literaturkenntnis verfügen und auszerdem den literarischen Geschmack des heutigen Gebildeten kennen.''

En zij hebben groot gelijk. Niet de eerste de beste moet zich aanmatigen hun voorschriften te geven!

En ten slotte, wij zijn heel goed overtuigd van de onvolkomenheid van ons werk, en hielden en houden ons steeds tot opmerkingen aanbevolen, maar lusten de kwaadaardigheden van Z w a n i k k e n niet. Zonder onbescheidenheid durven wij denken dat wij en onze medewerkers wetenschappelijk, literair en moraal-theologisch veel beter tot het werk, dat wij al zoovele jaren hebben ondernomen, in staat zijn dan de heer Z w a n i k k e n.

Ik geloof dan ook dat het onze lezers en andere belanghebbenden zal verblijden, indien wij hun mededeelen dat de S t a n d a a r d-c a t a l o g u s naar onze opvatting ingericht, zoo spoedig het ons mogelijk is in druk zal verschijnen.

Z w a n i k k e n laten wij intusschen overwegen, wat een opvoeder ,,tot zedelijke en maatschappelijke deugden'' aan zijn naam verplicht is. A. GIELEN S. J.

(Zoo juist verschijnt zijn derde artikel. Daarop komen wij terug).

LEZEN DOOR KINDEREN.

De Amerikaan E m e r y heeft een boek geschreven: ,,Leeszaal, School en Kind.'' Dat de inrichting van de leeszaal voor kinderen in alle opzichten tip-top is valt te verwachten in het land van den machtigen dollar.

Het is echter niet mijne bedoeling de aandacht te vestigen op de keurigheid der inrichting en de volmaaktheid der techniek.

Maar... toen ik nog kort geleden hier in B o e k e n s c h o u w wees op de klacht van een leider der Vincentius bibliotheek: dat de jongens maar te hooi en te gras lezen en werkelijk boeken verslinden, viel ik hem geheel bij. En ik meende er te mogen bijvoegen, dat wij over het algemeen boeken en bibliotheken genoeg hebben, maar dat er voor de volksjeugd meer gelegenheid moest zijn om te *hooren voorlezen*, door iemand die deze kunst uitstekend verstaat.

Op sommige patronaten schijnt men het wel reeds te doen, en dat is veel beter dan de kinderen hun boeken mee naar huis te geven, en telkens weer andere, zoodra zij de eerste verslonden hebben.

In Amerika gaat men in openbare leeszalen voor kinderen aldus te werk. Behalve dat zij dáár kunnen lezen, wordt hun op vaste middagen verteld of voorgelezen. In de keuze der verhalen is systeem en de onderwerpen worden, al naar den leeftijd, genomen uit Vaderlandsche of vreemde geschiedenis; levens van helden worden verteld; reizen worden gemaakt enz. Daar kan inderdaad een opvoedende kracht van uitgaan, terwijl het lezen op eigen gelegenheid (al zijn de boeken dan ook nog zoo onschuldig) niet zonder gevaar is.

E m e r y is het daar volkomen mede eens, en hij wijst op een drietal gevaren, welke men niet uit het oog moet verliezen.

1e. Wij moeten voorzichtig zijn opzettelijk bij de kinderen bepaalde gewoontes aan te kweeken, die, hoe ze ook zijn, een grooten, niet te bepalen invloed op het leven kunnen hebben: Een kind toch heeft zijn tijd zoo noodig voor vele andere zaken als boekenlezen. Voor zijn gezondheid en ontwikkeling is het noodzakelijk dat een kind speelt, veel in de buitenlucht komt en tien uur slaapt. Van zijn vrijen tijd moet het vaak nog wat missen om vader of moeder te helpen. En door de leeslust aan te kweeken brengt men

het kind lichtelijk er toe het andere, dat noodzakelijker of minsten nuttiger is, te verwaarloozen.

2e. Men moet ook zorgen dat een kind niet al zijn kennis uit boeken haalt. „Boeken toch zijn niet de eenigste, zelfs niet de allereerste bron van ons weten en het zou werkelijk een verstarren en versterven van den menschelijken geest beteekenen, indien ze zoo beschouwd werden. Eerst de daad dan de beschrijving. Zelf onderzoeken, zelf ontdekken of opnieuw vinden houdt den geest frisch en ontvankelijk en de menschheid jong.'' Naar aanleiding dezer verstandige vermaning, wijs ik er nog eens op, gelijk ik zoo dikwijls reeds deed, dat b.v. een boek met eenvoudige natuurkundige proeven, of met voorbeelden om zelf iets in elkaar te zetten: een stoommachinetje, een electrische bel, een telefoontje enz, veel ontwikkelender werkt op den geest van het kind dan de avontuurlijke verhaaltjes, welke alleen de verbeelding in beweging brengen. Zij zullen ook gemakkelijk doen achterhalen, waar het knaapje of meisje werkelijk talent voor heeft en eene aanwijzing zijn voor de verdere opvoeding.

3. Het laatste bezwaar door E m e r y vermeld, is dat de kinderen boekenverslindens worden, leesmaniakken, met slecht concentratie-vermogen en zwak geheugen.

Juist: veel lezen, als de geest nog onrijp is, verzwakt inderdaad het concentratie-vermogen. Het kind gaat leven in een verbeeldingswereld, die te vol is; wordt gedwongen van het een naar het ander te kijken — en zal niets grondig en goed in zich opnemen. Het kind, dat bij het lezen steeds aan zich zelf is overgelaten, weet niet te verwerken en wordt ten laatste het slachtoffer van wat het in zoo grooten overvloed, zelfs met hartstochtelijke gretigheid tot zich nam, maar met geen mogelijkheid kon verteren en assimuleeren. Ouders en opvoeders mogen daarover wel eens denken. R.

DE HULDIGING VAN HANDEL-MAZZETTI.

Den tienden Januari 1921 was het vijftig jaren geleden sinds de beroemde schrijfster H a n d e l-M a z z e t t i het eerste levenslicht aanschouwde.

De „Verein für Chr. Volksbildung'' te Linz heeft deze gelegenheid aangegrepen om een feestavond te organiseeren en de geliefde dichteres openlijk hulde te brengen (16 Jan.).

Volgens het Linzer Volksblatt, dat ons welwillend werd toegezonden, mag dit ondernemen volkomen geslaagd heeten en de feestelijk versierde redoute-zaal kon de massa belangstellenden niet bevatten. Onder de aanwezigen waren vele hoogwaardigheidsbekleeders, geleerden en kunstenaars, die zich niet onbetuigd wilden laten.

Het glanspunt van het feest was ongetwijfeld de rede, gehouden door Dr. J. Ilg, professor aan het Collegium Petrinum.

Een vriendelijke hand heeft ons uit Oostenrijk een afdruk gezonden van deze voordracht en wij ontleenen daaraan de volgende bizonderheden, welke wij voor onze lezers van belang achten.

Aus der Werkstatt einer Dichterin is de titel, waaronder de lezing van Dr. Ilg is verschenen.

Is er waarheid in de romans van de groote Oostenrijksche schrijfster?

Het staat vast dat in Steyr nooit eene Stephana Schwertner werd veroordeeld. Nooit ook heeft een Mac Endoll te Berlijn op de folterbank gelegen, noch is een zijner zonen te Kremsmünster overgegaan tot de katholieke Kerk. Geen Jesse werd te St. Polten ter dood verwezen en geene Maria heeft tranen behoeven te storten om zijn tragisch lot. Dus alles verzonnen? Ja, en toch waar, wijl er eene hoogere waarheid bestaat dan de bloote werkelijkheid. Het is de „dichterlijke waarheid", welke Schiller in zijn lied „An die Freunde" bedoelt:

Alles wiederholt sich nur im Leben,
Ewig jung ist nur die Phantasie;
Was sich nie und nirgends hat begeben,
Das allein veraltet nie!

Wat Schiller hiermede zeggen wil, heeft hij in zijne tooneelstukken getoond. Tot welke bevinding het historisch onderzoek moge komen omtrent den persoon van Wallenstein, den held van Schiller kan het nimmer deren: die heeft zijn eigen dichterlijke waarheid. Hij is en blijft het voorbeeld van den man, die speelt met gevaar en verlokking en zich ten slotte verstrikt in zijn eigen netten.

En of de geschiedenis Maria Stuart meent te moeten verafschuwen als een listige, bloeddorstige vrouw, of als een engel van onschuld vereeren, de Maria Stuart van Schiller, is en blijft het toonbeeld

eener edele, maar zwakke vrouw, die de straf, welke onrechtvaardig is, als boete aanvaardt om een anderen misstap, waaraan zij zich schuldig weet.

En deze dichterlijke waarheid, de waarheid van het karakter, ontbreekt nooit in de personen van Handel-Mazzetti's romans. Hare personen handelen en lijden, vallen en boeten, gelijk hun karakter dat eischt, en dat geeft hen de innerlijke waarheid.

En deze innerlijke waarheid vinden wij bij de Katholieke Stephana en bij de luthersche Margaret, bij den trotschen Jesse en den ootmoedigen Meinrad, bij de kinderlijk-geloovige Maria en den vooruitstrevenden Mac Endoll, bij den lankmoedigen Zettl en den heethoofdigen Tassenburg. In dichtwerk moet juist het algemeene, het typische eens karakters zijn uitdruk vinden — en dat is de „philosophische waarheid'', niet de waarheid van het feit, gelijk de geschiedschrijver die brengt.

Aristoteles zeide daarom reeds: „de dichtkunst is wijsgeeriger en gewichtiger dan de geschiedenis''.

Maar bij Handel-Mazzetti vinden wij nog eene ander waarheid: namelijk de ware uitdrukking van den geest des tijds, waarin hare romans spelen.

Waar vindt men het eigenlijke wezen van de worstelingen in de eerste helft der 17e eeuw, aanschouwelijker voorgesteld dan in „Stephana Schwertner'' en de „Arme Margaret''? Waar werd de zegepraal der tegen-reformatie begrijpelijker en aangrijpender geteekend dan in „Jesse und Maria''? Waar zien wij duidelijker den bloeitijd van het Oostenrijksch Barok schitterender vertoond dan in „Meinrad Helmperger''?

De schrijfster heeft niet de bedoeling roemvolle historische figuren uit te teekenen, om welke de gebeurtenissen worden gegroepeerd; neen, haar voornaamste streven is: het geestesleven van het volk te begrijpen in zijn tijdelijke verschijningen.

Dat is de nieuwere opvatting van den historischen roman, gelijk ook Wilhelm Meinhold die huldigt: „Es handelt sich in erster Linie darum, die Gesittungszustände einer gegebenen Zeit als Grundlage zu nehmen und auf Grund dieser Gesittungszustände Charaktere und eigener Erfindung zu formen und in ihren Leudenschaften und Kämpfen handeln zu lassen''.

Het geestelijke leven van een bepaalden tijd is dus het grondplan, waarop Handel-Mazzetti hare verhalen bouwt. Zoo valt ook te verklaren de groote moeite, welke de schrijfster zich geeft, om

oude taal en gewoonten te leeren kennen en uit vergeelde oorkonden en stoffige boeken bizonderheden op te delven.

Bij den opbouw van een roman kan men nu op twee wijzen te werk gaan: Men bedenkt eerst eene ,,handeling'' en zoekt vervolgens de passende karakters om haar te dragen. Ofwel men bepaalt eerst de karakters en laat daaruit de ,,handeling'' voortkomen en zich ontwikkelen.

Handel-Mazzetti volgt de laatste methode. Dit blijkt o.a. heel duidelijk uit een brief van haar aan den Zwitser Korrodi: (1) Die Träger der Handlung werden mir zuerst plastisch, dann erst kommt die Handlung selber... Ich Konstruiere niemals eine Handlung. Meine Handlung musz immer die Resultante aus den Charakteren sein. Oft rennen mir diese die Handlung über den Haufen und ich habe das im Interesse der Kunst niemals bedauert. Meine Charaktere sind meine beesten Berater''.

Op deze wijze bereikt de schrijfster hare veelgeprezen historische werkelijkheid. En volgens deze hare opvatting moet haar werk worden beoordeeld.

Dr. Ilg toont hoe Handel-Mazzetti naar deze werkwijze heeft opgebouwd haar ,,Jesse und Maria'' (dat als kunstwerk, volgens Ilg, nog steeds het hoogst staat); en eenige harer andere werken.

Handel-Mazzetti noemt ,,Stephana Schwertner (1921—1914) ,,mein Lieblingswerk'' en later ,,mein Klaarster Seelenbekenntnis''.

De bizonderheden, welke Ilg mededeelt omtrent het ontstaan der Stephana-figuur, zullen weinigen bekend zijn en druk ik dus gaarne over:

,,Am 24 April 1914 schickte sie mir ein Lichtbild der Wachsfigur mit folgenden Zielen: ,,Vielleicht interessiert Sie das Urbild meiner Steffi.' Vor dieser wachsplastik in der Steyzer Vorstadskirche faszte ich zum erstenmal 1908 die Idee zur Verherrlichung einer Jungfräulichen Martyrin, die in einer phantasie bereits die züge der heiligen Euphemia annahm. Die ,,Arme Margaret'' fiel zwischen den ersten Impuls und die Ausführung meines planes. Von 1908—1911 ruhte er, aber einzelne Notizen und

1) Korrodi: E. von Handel-Mazetti. Die Persönlichkeit und ihr Dichterwerk (153) 1909. Münster).

Skizzen entstanden schon damals. Der tragische Tod der Gastwirthstochter Marie Keszler (1909, sie wurde von einem verschmähter Freier ermordet) liesz den Gedanken und die Gestalt wieder lebhaft in mir aufflammen. 1911 ging ich dann mit ganzer kraft ans Werk." —

Marie Keszler was een lief en goed meisje van 17 jaren. Een napluizen der berichten van de „Steyzer Zeitung" over den moord en de begrafenis van het onschuldige slachtoffer, gaven Ilg de overtuiging dat veel, met maar heel kleine veranderingen, door de schrijfster in haar roman is overgenomen. Zoo bijvoorbeeld, waar de nachtwaker 's nachts om één uur nog licht ziet, en binnentredend tot de ontdekking komt van de moorddaad. Of de begrafenis: Maria Kezsler's lijk met bloemen overdekt, werd gevolgd door een stoet van 99 in het wit gekleede meisjes.

De kunst van de schrijfster, van door het samenvoegen van kleine trekjes aan de werkelijkheid ontleend om zoo den schijn van waarlijk gebeurd-zijn aan het geheel te geven, is nergens zoo doorgevoerd als in „Stephana Schweirer". —

Nog een paar woorden over „Brüderlein und Schwesterlein" (1913). Aan deze roman ligt geen historisch feit ten grondslag. Hij werd aangevangen in 1898 voor het blad „Die Christliche Familie"; maar spoedig begreep Handel-Mazzetti dat zij de stof niet beheerschte en brak het verhaal af. Daar echter voortdurend werd gevraagd door de lezers: wanneer toch eindelijk vervolg en slot zou verschijnen, toog de schrijfster weer aan het werk en voltooide het tegelijk met „Stephana". Maar, en was het te verwonderen, „Brüderlein und Schwesterlein" stond zoo ver beneden hare andere werken, dat een „onbekende inzender" het vermoeden opperde dat de grootere romans niet door Handel-Mazzettii konden geschreven zijn. Dat was een leelijke insinuatie, waarop de schrijfster in haar derden band van „Stephana" zinspeelt.

Het werd haar intusschen gezegd, en de kunstenares zag het zelf ook klaar, dat eigenlijk alleen de figuur van Rita iets beteekende. En toen besloot zij Rita nog eens grondiger en inniger uit te beelden. Zoo ontstonden „Ritas Briefen", welke niet, gelijk men wel eens verondersteld heeft, eene bedekte levensschets zouden inhouden van Handel-Mazzetti zelve.

Ilg betoogt verder dat thans de werken van de Oostenrijksche schrijfster nog winnen in waarde, omdat zij de hoop van het geslagen volk kunnen aanwakkeren. Zij toonen immers hoe na alle worste-

ling en moeielijkheden het volk zich verder zegevierend heeft weten te verheffen. „Sie zeigen uns das Wesen, den Kern, die unverwüstliche Kraft unseres Volkes". —

Naar DR. JOHANN ILG

WAT ANDEREN SCHRIJVEN.

De Beiaard begint met een artikel van den archivaris, Dr. M. Schoengen: *De Orde van Premonstreit en de Nederlandsche Beschaving*. De Orde werd gesticht in het dal Prémontré ten jare 1120. De verdiensten der Norbertijnen voor ons land, en onmiddellijk voor Friesland, Groningen en Brabant stelt dr. Schoengen duidelijk in het licht evenals de moeiten en opofferingen, welke de abdij van Tongerloo zich getroostte voor het behoud van de bibliotheek der Bollandisten, welke door de opheffing der Jezuieten-orde in 1773 dreigde verloren te gaan.

A. Jurriaan Zoetmulder laat ons de twee eerste bedrijven (slot volgt) lezen van een tooneelspel: *Het Wonder*. Indien men spreekt van echt katholieke tooneelkunst dan kunnen wij in dit spel een voorbeeld aanwijzen. Het is echt-menschelijk, diep-geloovig, zonder mystieke zinspelingen en duisterheden, die bij voorbeeld „l'Annonce faite à Marie" en dergelijke kunstige poëmen, voor den katholiek maar half begrijpelijk maken en den buitenstaander (gelijk mij herhaaldelijk bleek bij de jongste opvoering) een geheel onjuist begrip van ons geloofsleven geven. Het tooneelspel van Zoetmulder is wel in staat de harten te ontroeren en de kracht en rust van het geloof aanschouwelijk voor te stellen.

Pieter v. d. Meer de Walcheren spreekt zijn oordeel uit over *Twee Bekeeringsverhalen*.

Hij bedoelt „Van ongebondenheid en heilige Banden" van Dom Willibrord Verkade en „Hoe ik Christen werd" door Johannes Jörgensen. „Merkwaardig en leerzaam, vooral voor hen die nog door de onrust bezeten, hun geestelijk evenwicht niet gevonden hebben, zijn deze twee autobiografieën zeer zeker. Zij kunnen niet anders dan goed doen aan de talrijke zoekenden en hen helpen de deur te vinden van het Vaderhuis."

Toch wil Pieter van de Meer kort zeggen waarom die twee boeken hem minder goed bevallen: „Dat van Dom Verkade is te mat van klank. Het verhaal gaat zoo effen, genoegelijk bijna, zoo kalm en gemakkelijk. Het is bijna ontroeringloos. Nergens wordt aan je popelend hart de roep ontlokt: Mijn God, wat is dat mooi!, — of herlees je een bladzijde, een hoofdstuk, of wacht je even en kijkt op en tuurt stil-gelukkig voor je heen. Er zijn geen bergen en dalen. Het gaat gelijkmatig als iets dat

niet fel doorleefd is... Dat gemis aan ontroerende kracht meen ik wel te kunnen verklaren uit het feit, dat Dom Verkade zijn jeugd en zijn bekeering geschreven heeft van uit de evenwichtige, sereene geesteshouding van zijn monnikschap, toen hij reeds ongeveer vijf en twintig jaren kloosterling was". —

Dat is goed gezien. Maar juist deze rust heeft zooveel aantrekkelijks, dat Verkade's boek door andersdenkenden, wier leven vrij bleef van tragischen strijd, zoo zeer wordt gezocht en bewonderd.

Ook met het oordeel over Jörgensen's bekeeringsverhaal ben ik het volkomen eens. „Hij werd gedurig heen en weer geslingerd van de blijde beslissing die hij soms heel nabij was, naar doffe wanhoop. Soms schijnt hij gereed, alles in hem is klaar, en een oogenblik daarna zakt zijn zieke geest weer naar den twijfel en den ouden droom van tragisch vergaan. En zoo gebeurt het telkens en telkens. Een prettig boek is het allerminst. Trouwens het lag ook niet in de bedoeling van Jörgensen om te behagen en ons op aangenaam-hoffelijken toon te onderhouden. Hij wil ons heel dien langen, pijnlijken zelfstrijd, die niet te genezen innerlijke verscheurdheid doen meeleven. Dat lukt hem dan ook in den beginne; de onmiskenbare toon van echtheid dringt direct in u. Maar als ge verder leest, dan verzwakt die eerste gunstige indruk. Dat eeuwig heen en weer slingeren zonder resultaat, zonder dat het doel iets meer genaderd wordt, die gestadige zelf-analyse, die eeuwige weifeling en dat telkens terugvallen worden u ten slotte te machtig. Het blijft aldoor hetzelfde, er komt geen verandering geen voortgang. Hij schijnt maar raak te schrijven, citeert er maar op los, herhaalt zich tot vervelens toe ,zoodat ge soms even zelfs met een zekere genegenheid aan het aangename verhaal van Dom Verkade terugdenkt! — Zijt ge nu eindelijk aan de bekeering zelve gekomen, dan is uw belangstelling al lang verkeerd in een gevoel van hinder en pijnlijke verveling, en hebt ge de lang niet prettige gewaarwording van in de haven schipbreuk te lijden, tegelijk met Jörgensen.

Zoo is het, dunkt mij. Jörgensen maakt den indruk van iemand, die moe van het strijden en worstelen, uit wanhoop eindelijk zich overgeeft, en bij Verkade integendeel is het een langzaam en geleidelijk volgroeien van de anima naturaliter catholica. In boekbesprekingen vinden wij van de hand van Bernard Verhoeven goede, wel algemeen-blijvende, maar zuiver overwogen beoordeelingen van Hilarion Thans en Henriette Roland-Holst-Van der Schalk.

Dr. Slijpen vervolgt zijn artikel over *Querido* in *Studien*: Hij geeft als zijn gevoelen: dat Querido nooit het beloofde „epos der menschheid" zal kunnen scheppen, omdat zijn geest te veel is verminkt, zijn mentaliteit te veel naar één kant is uitgegroeid, en alle redelijke hoop op evenwichtsherstel voorgoed is uitgesloten. Hij is zeer zeker, een grootmachtig kunstenaar. Doch nooit wordt

zijn zwakheid voldoende gemeten, zijn onmacht nooit voldoende gepeild. Fouten van visie, fouten van stijl? Zeker, bij eenige detail-ontleding spatten die fouten te voorschijn. Toch blijft hij een reus in visie en stijl. Maar wat dezen Samson zijn oerkracht ontstal, wat hem beletten zal den tempel te voltooien, dien hij zich dacht, den tempel waarin heel het volk al zijn bezit aan levensinnigheid — en waarheid bijeen zou dragen als een hulde voor de schoonheid; dat is zijn Godsverlies, en zijn miskenning van de goddelijke Liefde. Steenen stapelt hij opeen, maar naar dien oppersten vorm en die éénheid tast hij jammerlijk-vergeefs. Alleen het abnorme bezigt hij als bouwstof: even abnorm zal zijn het resultaat." —

Onder het opschrift *Over en van Roomsche Dichters* beoordeelt Padberg het boekje van H. Laman Trip-de Beaufort over Vondel (en kan het niet aanbevelen, ondankt het vele mooie, dat het op vele pagina's biedt); de Sterk-uitgave van Alberdingk Thijm (welke hij, te recht, hartelijk verwelkomt); Poelhekke's Bloemlezing uit Thijm (die hij roemt, ook en vooral om de inleiding); Jonkbloet's Lief en Leed (waarvan hij weinig zegt); Mertz' Lumen Christi (waarover hij niet goed te spreken is;) Stalpaert van der Wiele door dr Hoogewerff, wien hij dankbaar is voor zijn schets en verzameling; en eindelijk de Nieuwe Verzen van Annie Salomons (wier talent hij erkent).

Mr. Borret behandelt *De voorstellen tot wijziging van het zesde Hoofdstuk der Grondwet* (het houden van openbare godsdienstoefeningen enz.)

Dr. Gorris brengt in verband *Esperanto, Ido en de Katholieke Internationale.* Hij heeft aan verschilllende taalprofessoren in ons land, mannen die men alleszins tot een bevoegde uitspraak in staat moet achten, de volgende vragen gesteld:

1. Is U als taalkundige van meening, dat een internationale, kunstmatige taal levensvatbaarheid heeft?

2. Zoo ja, is u voldoende bekend met Esperanto en Ido om te kunnen zeggen welke van die bende de voorkeur verdient?

Prof. Uhlenbeck verontschuldigde zich wegens ziekte; Prof. S. Kalfs verklaarde zich onbevoegd. Prof. F. Stoet gelooft niet aan de levensvatbaarheid eener internationale kunsttaal—. Prof. D. C. Hesseling antwoordt uitvoeriger, maar ook ontkennend. Prof. A. Kluijver verwerpt niet de theoretische maar wel de praktische mogelijkheid. Prof. Prinsen acht haar alleen mogelijk voor zakelijke mededeelingen, in handel en industrie b.v. „Misschien zelfs tot op zekere hoogte voor mededeelingen en beschouwingen op het gebied der exacte wetenschappen. Het antwoord van Prof. Muller komt op hetzelfde neer evenals dat van Prof. N. van Wijk. Prof. R. C. Boer, Prof. Schrijnen (stelt Ido hooger) en Prof. C. de Vooijs hebben ook slechts beperkte verwachtingen. Alleen „de blijmoedige Prof. pater J. van Ginneken, met zijn optimistischen kijk op het leven, heeft een geheel andere opinie

dan zijn ambt- en vakgenooten, al is het voor een goed lezer wellicht meer de toon dan de zaak waarin hij van hen verschilt,''—.

En dan besluit dr. Gorris: „dit is wel voldoende gebleken: wij hebben alle reden er ons over te verheugen, dat de internationale taal en de internationale katholieken-bond twee totaal gescheiden kwesties blijven. Te velen, die aan den bloei van den laatsten met geestdrift zullen meewerken, zullen op het voorgaan van de meeste taalgeleerden twijfelen aan de toekomst van de eerste. En het is goed dat zij daar althans geheel vrij tegenover staan. Moge dit zoo blijven.''

In de mededeelingen tracht dr. Stein ons een begrijp te geven van ,,de oneindige ruimte'' — en Gorris bespreekt de „nieuwe kwestie omtrent Thomas van Kempen onlangs opgeworpen door dr. Paul Hagen in de Beiaard. Thomas zou namelijk alles hebben overgenomen van een onbekenden schrijver en alleen hier en daar (in boek II en III) wat hebben uitgebreid. Gorris wacht de bewijzen, maar raadt uiterste omzichtigheid aan wat betreft het argument van stijlverschil.

De Gids vervolgt: *In den vrijen Amerikaan*, roman van M. Scharten Antink, die heel aardig en echt den toon van Haagsche burgerkringen weet weer te geven. S. Pinkhof en J. van Geuns zorgen voor de verzen-rubriek terwijl Edith Werkendam ons het dwaze verhaal doet, in de novelle *Het Beeld*, van een meer dan half gekken monnik, verliefd op een steenen beeld, dat hem bij een poging om het te kussen, in zijn val verplettert. 't Is jammer van de ,,woordkunst'' aan dit onzinnige gegeven verspild.

Adama van Scheltema behandelt in een door zeven afbeeldingen verlucht artikel *De vroegste ornamentieke kunst in het Noorden* en zet zijn onderzoekingen voort tot aan het begin der Middeleeuwen, terwijl Joh. de Meester de indrukken weergeeft door hem opgedaan bij de lezing van een boek door W. Völz geschreven, getiteld: *Im Dammer der Rimboe. Sumatra's Urwald und Urmensche.* De beschrijving van deze griezelige wouden en van het onmenschwaardige bestaan der volksstammen daarin levend, is alles behalve aantrekkelijk en maken het modewoord van Rousseau, na hem door zoovelen uit den treure herhaald en door zoovelen als redding der wereld beschouwd: ,,terug tot de natuur en den primitieven mensch,'' tot een erbarmelijke leuze. Het leven in die ontoegankelijke wouden maakt den mensch tot een wezen van lagere orde, tot een levend fossiel. Aan de Koeboe's, een armzalig volksstammetje, dat in het Moeraswoud van Sumatras Oostkust woont, kan men zien hoe die oermensch geleefd heeft en uit hun treurig bestaan opmaken, welk een mededoogenlooze tyran het oerwoud is, hoe het den mensch in hopelooze slavernij houdt. Het boek van Völz verdient ongetwijfeld de aandacht van ons Hollanders, omdat het een land beschrijft, dat tot ons gebied behoort en tot dusverre door ons weinig gekend is.

Groot Nederland wordt geopend met een novelle van Dorothée Buijs *De Vrouw, die wachtte.* Het wachten schijnt te zijn op den terugkeer van Minne's man tot haar; zij is onder vriendschappelijk overleg in Engeland gaan logeeren. In dien tusschentijd hoopt hij een liefdesgril te hebben overwonnen, die hem tot een ander trekt. Typeerend voor de heelendaagsche huwelijkstoestanden is zeker het heele geval, naar vooral de brief door Lina aan haar mededingster, n.b. de wettige vrouw, geschreven. Alles gaat in pais en vrede zou men zeggen, maar somtijds blijkt de natuur bij de verongelijkte krachtiger dan de moderne principes en lijdt zij hevig onder den wonderlijken toestand, die haar tot wachten dwingt.

Het tooneelspel *Narcose* van Dop Bles komt tot een einde, terwijl G. J. M. Simons zijn roman *Narrenliefde*, zwaar van zwoele erotiek, voortzet. De zwaarwichtige *Studien over de Prachtige Beweging* van Frans Coenen bespreken nu de Subjectivisten, Evenwichtigen en Objectivisten. Hij noemt de epiek dier beweging sterk en doordringend maar klein, miniatuurschilderij, relazen van brokjesleven, momenten, alledage stemmingen, maar in de analyze uitgedijd tot heele boeken. ,,Schuilt hierin misschien het vervelende van zooveel moderne lectuur?''

Het overige van het artikel bestaat uit een doorloopende lofrede op het werk van Jac. van Looy, wiens kunst volgens hem behoort tot het beste, meest volmaakte, dat de Hollandsche, aesthetische geest kon volbrengen, terwijl *Jaapje* hem lijkt: Hollands zuiverste karakteristiek van ons vermogen en tevens van wat ons ontbreekt. Met genoegen kunnen wij mededeelen, het blijkt uit de vermelding op het titelblad der namen van de drie andere Redacreuren, dat de heer Herman v.d. Eerenbeemt geen deel meer schijnt uit te maken van het maandschrift: *Het Getij.*

Uit *Wetenschappelijke bladen* halen wij een artikel voor den dag van Monty Jacobs (in de Deutsche Rundschaü) over *De onzichtbare personen in Ibsens dramatische Werken.*

,,Twintig nieuwe personen uit de tooneelstukken van Ibsen willen wij hier van uit een duisteren achtergrond naar het licht doen treden. Zij verdienen stuk voor stuk, uit het donker te voorschijn te worden gehaald. Den Tooneelspelers zij intusschen onmiddellijk gezegd, dat zij in deze schare geen nieuwe rollen zullen vinden. Naar den wil van hun schepper dragen zij namelijk op de planken de tarnkop, die hen onzichtbaar maakt''.

,,Deze onzichtbaren zijn geen menschen, die alleen uit een naam bestaan, menschen, die aan de personen van het stuk bekend, den toeschouwer echter onbekend zijn. Het recht met de zichtbaar optredenden te wedijveren, hebben zij verkregen, omdat voor hen, dank zij des dichters kunstvermogen, uit het schaarsche materiaal van brokstukken dialoog, een eigen leven is opgebouwd. Zij moeten over de ziel van een in handeling

voorkomende persoon een beheerschende macht bezitten, voordat zij zich door middel van dit medium aan den toeschouwer hebben kunnen manifesteeren. Zij doen de grenzen van den tijd verbleeken, waar zij den dichter te gemoet komen, als deze van het belichte naar het in schaduw gehulde, van het heden naar het verledene schrijdt''.

,,Ibsen's voortdurend streven naar beperking en naar de meest benopte en kortste wijze van formuleering deed vanzelf de gedachte ontstaan, dat velen der onzichtbaren eerst zichtbare persoonlijkheden geweest zouden zijn. — — Eén strengkeurende veroordeelende blik door Ibsen's brilleglazen, en hij, die zooeven nog een rol, een levende tooneelfiguur was, is niet meer dan een schim, een geest''. Uit de nagelaten papieren van Ibsen is inderdaad gebleken, dat in eerste concept personen optraden, welke in laatste redactie zijn verdwenen en alleen als onzichtbaren nog invloed hebben op de handeling.

De schrijver had zich wellicht duidelijker uitgedrukt indien hij ronduit gezegd had door deze onzichtbaren te bedoelen, hoe hun invloed het karakter der optredenden motiveert. Zoo bijvoorbeeld in het ,,Poppenhuis'' laat Nora duidelijk uitkomen dat haar vader door de opvoeding zijner dochter heeft medegewerkt om van haar te maken wat zij is. Nora zegt: hij noemde mij zijn poppenkindje en speelde met mij zooals ik met mijn poppen speelde'' — Thans begrijpt zij dat haar vader haar evenmin als haar man waarlijk heeft liefgehad. ,,Julie amuseerde jezelf maar wat, met op mij verliefd te zijn... Jij en papa, je hebt je allebei zwaar aan mij bezondigd. Het is jullie beider schuld, dat er niets van mij te recht gekomen is

Het dubbelnummer van *Der Gral* heeft prachtige bijdragen. Wij vestigen de aandacht op *Menschheitsdämmerung und Heilandssehnsucht* van Muckermann,, waarin hij doet uitkomen hoe de expressionistische kunst, die zich ,,Menschheitsdämmerung'' noemt, troosteloos en vol vertwijfeling is en haar hart uitschreit zonder hoop, wijl het verlangen naar God in het menschelijk hart wordt geloochend of onderdrukt.

Prinses **A.** von Georgien (eene bekeerlinge) deelt ons mede *Etwas von Mereschkowsky*. Zij sprak hem voor 't eerst in 1908 te Parijs, waar hij zijne eigenaardige denkbeelden ontvouwde. De historische (Christelijke) kerk was niet de ware; hij, die geloofde aan de Godheid van Christus, verwachtte een derde Testament. Het Christendom wil God zonder de wereld en de revolutie wil de wereld zonder God. Dat is het ongeluk. De Revolutie, die zal komen in naam van den heiligen Geest, zal ook het derde Testament brengen.

Bij het uitbreken der groote revolutie rn 1917 was Mereschkowsky vol geestdrift en verwachtte de vervulling zijner droomen Wreed was de ontgoocheling! En toen hij den waren aard van het Bolschewisme leerde kennen, is hij daar tegen opgetreden

met al zijn kracht. Volgens hem is dat een duivelsch werk, een levensopvatting van den Antichrist! Hij waarschuwt de Polen geen vrede te sluiten, want hun strijd is een kruistocht tegen misdadigers Maar de mensch zal eens weder wakker worden, de slavernij, waarin hij verzucht onder het Bolschewisme afschudden en de zweep grijpen om den Aap in het roode pakje (het Bolschewisme) af te ranselen en op te sluiten achter de tralies''.

Het is jammer, maar juist de dweepzucht en het onvaste van den Russischen geest, zooals wij die vinden bij Mereschkowsky maken het mogelijk dat deugnieten als Lenin met consorten, zich zoo gemakkelijk van alles konden meester maken en zich zoo lang handhaven. **Panta.**

NIEUWE LETTEREN.

NEDERLANDSCH.

Ammers-Küller (Jo van) Frans van Altina's vuurproef. Nijgh en Van Ditmar, Rotterdam.

In een ,,voorwoord'' zegt de schrijfster dat dit boek niet geheel op fantasie berust. De ervaringen door Frans opgedaan in een Engelsche kostschool, zijn voor een deel haar eigen ondervinding. Want het gebeurt heel dikwijls in Engeland, omdat het onderwijs daar vrij is, dat niet gediplomeerden voor een klas komen te staan. Zoo geschiedde met Frans van Altina. Ze zakte voor haar H. B. S.-examen en de familie-raad besliste dat zij nu zou studeeren voor onderwijzeres, hetgeen het vroolijke meisje vertikte. Ze zocht een uitweg, schreef op een Engelsche advertentie en werd aangenomen als leerares op St. Johns Castle. De eerste drie maanden zou zij ,,au pair'' werken en later 3 pond per maand verdienen. Bovendien kon zij zich oefenen in het Engelsch, hetgeen mooi te pas kwam voor een later M. O.-examen. En dan het verblijf op zoo'n Castle!

Frans stelde zich voor een groot kasteel te zullen bewonen, waar ,,sport'' op de eerste plaats stond.

Elacie! St. Johns Castle bleek te zijn een bouwvallig huis in een onaanzienlijke straat, en het pensionaat was even onaanzienlijk. Ze maakte heel wat mee. hield zich echter groot voor de familie, totdat een der zwagers zijn bezoek aankondigde. Ze wist het zoo te schikken dat hij niet bij haar kwam, maar zij hem in Londen zou treffen. De vrucht van dat bezoek was een wekelijksche uitgaansdeg, want Frans had de directrice voorgejokt dat haar zwager zich in Londen had gevestigd. Zij, om niet te veel geld uit te geven, maakte maar uitstapjes in den omtrek en bezocht ook een paar malen een bioscoop. Daar werd

zij gesnapt, toen de directrice met haar meisjes-schare ook eens kwamen kijken. Ze vertelde alles aan haar buurman, die dadelijk als zwager fungeerde en haar uit de zaal leidde. Maar botsing met de puriteinsche directrice bleef niet uit, en Frans poetste de plaat. Naar Holland wilde zij niet terug en wendde zich tot den Consul van Nederland. Deze verwees haar naar den Vice-Consul in wien zij haar bioscoop-redder erkende. En zij krijgen elkaar! Het boek is voor oudere meisjes maar ook voor volwassenen wel aardige lectuur. M. WALRE.

Balzac (Honoré de) Der Deernen Praal en Val.

Dit boek van de Balzac werd voorheen met name veroordeeld en valt derhalve zonder eenigen twijfel onder het omnes-verbod, dat achter den naam van de Balzac staat.

Benson (R. H.) Roeping (The conventionalists), Keurboekerij. Tilburg.

Een eigenaardige geschiedenis, waarin Benson de bekeering vertelt van een jongen, rijken, Engelschen landelman, en zijn roeping tot de trappisten. Met die roeping is het wel wat zonderling gesteld, indien men alleen de menschen aan den slag ziet om haar in de hand te werken.

Maar het boek is geestig, en menige figuur en karakter is fijn en scherp geteekend. Met satyrieke scherts wordt ons het leege leven van den landedelman getoond; het conventioneele kerkleven van dit liberale wereldje; de opdringerige bekeeringsijver van Lady Brasted.

Het is een boek dat men leest met genoegen, waartoe zeer zeker de keurige vertaling het hare bijdraagt. A. GIELEN.

Boudier-Bakker (Ina) Aan den Overkant. Amsterdam, van Kampen.

De Gemster was „een jonge man van ongeveer zes-en-twintig jaar, lang, met fijn gesneden trekken, maar iets in houding en kleeding, dat den plattelandsbewoner verried''

En deze trouwt met een der als weezen en zonder fortuin, achtergebleven dochters van Architect Verlaren.

Zij gaat met hem naar het kleine stadje, wint de dorpsnotabelen, wordt moeder.... doch kan maar niet aarden in een zoo geheel andere omgeving dan waarin zij werd opgevoed.

Eindelijk, als haar tweede kind is geboren, gaat zij naar Amsterdam logeeren bij hare zuster, die ook getrouwd is zonder veel liefde. — En zij keert maar niet terug —— heeft een hekel aan de echtlijke woning, staat zelfs op het punt met een ander er van door te gaan. Dan ontwaakt de liefde voor haar

kinderen, en alsof er niets gebeurd is, keert zij naar huis terug.— Een katholiek kan zich bezwaarlijk voorstellen dat zulke dingen maar als van zelf sprekend worden aanvaard doch waar men het huwelijk enkel en alleen beschouwt als een contract tot weder-opzegging, zal men dergelijke escapades wel heel gewoon vinden.

En eenmaal aangenomen het slag menschen, dat de schrijfster zich heeft gekozen, moet men erkennen dat zij klaar en scherp de ontwikkeling van het conflict heeft geteekend.

In de beschrijving van de kleinsteedsche jaloerschheidjes is zij prachtig geslaagd. Alleen voor jongelieden zou ik het boek voorbehouden willen zien. W. M.

Burman (Kolf) Als de heide bloeit, Albert de Lange, Amsterdam.

Ida getrouwd met Kapitein Dalman, goedig man, iedereen vertrouwend. Vrouwtje heeft drie aardige kinderen, doet voorbeeldig haar plichten. Kapitein Frans Fernhout is onmisbare huisvriend. Liefde tusschen hem en Ida. Zij zondigen. Van met hem vluchten wil de vrouw niet weten. Kolonel waarschuwt Kapitein Dalman, die niet gelooven wil, gaat op fiets zijn vrouw zoeken. Hij keert niet terug, wordt bewusteloos gevonden langs den weg. Zijn geestvermogens blijven gestoord, maar dokter zegt dat hij nog jaren kan blijven leven. Ida gaat met haar man voor speciale behandeling naar Berlijn; Frans voogd benoemd over de kinderen. De Kapitein wordt wat beter, maar blijft toch steeds een zieke, Frans wordt weer dagelijksche gast, nu onschuldig. Ida leeft voort in de herinnering van het korte „geluk", „als de heide gebloeid heeft is de Zomer voorbij".

„En als zij terug denkt aan dien anderen zomer, gaan Ida's gedachten naar Frans in zegenende liefde Hij heeft haar zoo blijmoedig, zoo offervaardig gemaakt, want hij heeft de schatten gewekt, die diep in haar hart te sluimeren lagen. En in de droomen van stille uren doorleeft zij opnieuw die dagen van zon en weelde, wier geluk niet voor niets is geweest, omdat het haar rijker en beter heeft gemaakt, ook al heeft zij er voor gezondigd en al moest zij die zonde met veel leed betalen".

Dat is de onzedelijke theorie van het goed recht en het nut der zonde. Daarop laat de schrijver nog eens den nadruk leggen door een „vrome" verpleegster, die beweert „dat reine liefde niet slecht kan maken, alleen als de liefde ons brengt tot daden, waarop we geen recht hebben, is ze slecht".

Had Ida recht op haar ontrouw?

Het tragische boek is immoreel, zooals uit het bovenstaande blijkt, en bovendien vreeselijk hartstochtelijk geschreven.

Dergelijke werken, met valsche maar zinnen-verlokkende leerstellingen, zijn zeer gevaarlijke lectuur.

W. M.

Dijkstra (Margreet). Als ware het... Weltevreden, Visser en Co.

De stemming van het verhaal is vroom protestantsch. Zr. Riek, bijgenaamd de Zuigelingen-moeder verlooft zich met den vader van een harer patientjes. Op dezelfde zaal ligt ook een ander kind, dat sterft... en dan komt de zuster tot de ontdekking dat het een onecht kind is van den vader van Treesje, haar verloofde. Nu wil zij zich losmaken van dien man, doch het groote berouw, waarmede deze zijn misstap bekent en veroordeelt, brengt haar tot andere gedachten.

De titel· ,,al ware het..." wil waarschijnlijk beweren dat de vrouw den man toch kan blijven liefhebben, ook al weet ze dat hij voorheen een misstap heeft begaan.

Wij willen die mogelijkheid niet bestrijden, ofschoon wij meenen dat een meisje op dit punt haar eischen niet hoog genoeg kan stellen.

Voor jonge meisjes is daarom dit boek niet geschikt ofschoon er van realisme of geflirt (in het ziekenhuis) geen sprake is.

H. WALRE.

Heller (Frank) Youssouf Kahn's Huwelijk. Utrecht, Honig.

Een gauwdievenverhaal uit het Zweedsch. De detective tegen wil en dank is hier een student, die na een jaar of zeven van fuiven, toevallig in een college-zaal verdwaalt en van den doceerenden-professor verneemt dat er zooveel in de wereld te zien en te beleven valt. Dan gaat hij op reis zonder doel en wordt gewikkeld in de streken van een internationale oplichtersbende.

Het is nog onwaarschijnlijker dan een Arsène-Lupin-vertelseltje, maar het kan vóor sommigen amusements-lectuur zijn, 't is jammer dat de Schrijver zich wat veel grappigs veroorlooft over het harem-leven en te duidelijk zinspeelt op de neigingen van den zestigjarigen Hollandschen juwelier tot personen van de schoone sekse. Deze kwaliteiten zal het boek minder geschikt maken voor heel onervàren menschen, die wat gevoelig mochten zijn.

LODE.

Ilg (Paul) De Kleine Matthias, J. v. Campen, Amsterbam.

,,Wirklichkeitstreue" maakte Ilg bij de Kritiek tot ,,genialen jungen Schweizer." — Zijn eerste roman heette ,,Lebensdrang"—.

De kleine Matthias is het onecht kind van een teekenaar en een fabrieksmeisje, De teekenaar had al meer op zijn kerfstok, en een der firmanten gedroeg zich ook steeds aanrandend tegenover zijn personeel.

Op een goeden dag valt Matthias in het water en wordt gered door zijn vader, die er zelf het leven bij inschiet. En het arme meisje, dat ziek is geworden van al het getob, roept nu uit:

,,op heden heeft hij mijn kind het leven geschonken! Op heden, lieve Matthias, heeft de hemel je een vader gegeven, dien je eeuwig danken moet voor je bestaan.''

Het mag een ,,tranche de vie'' zijn, die ons hier wordt voorgelegd, maar dan zeker eene, die wij liefst ongenoten laten liggen. Door zulke lectuur krijgt men een valschen kijk op de menschen, en zou gaan denken dat alles is verleiding en zedelijke verwording, terwijl er toch werkelijk zooveel edels en schoons te bewonderen valt.

Kjarval (Tove) Moeder, Utrecht, H. Honig.

Het boek is uit het Deensch vertaald en lijkt mij bedoeld als eene waarschuwing tegen het euvel der kinderlooze huwelijken in Denemarken.

Het gaat over eene moeder met zes kinderen. Aanvankelijk, bij het tweede of derde kind had zij opgezien tegen rijker moederschap, doch plotseling werd het haar duidelijk dat juist daarin de hooge taak der vrouw gelegen was. Zij moest zorgen voor het nieuwe geslacht, dat zou volbrengen wat het voorgaand niet had kunnen doen.

,,En Moeder voelde zich gelukkig om mee te kunnen gaan in dien moederoptocht, een van degenen te zijn, die nieuwe krachten uitzonden om nieuwe opgaven op te lossen.''

Zij is een voorbeeldige moeder, die zich opoffert voor de kinderen, hun karakter leidt en talenten zoekt te ontdekken en ontwikkelen. En ten laatste, als allen hun weg hebben gevonden in de wereld, blijft zij eenzaam en sterft.

Mij dunkt in die laatste bladzijden ligt eenige aarzeling. En ik kan het verklaren. In heel het boek is van God geen sprake en nog minder van een leven, waartoe dit aardsche bestaan de voorbereiding is. En nu is het toch wel begrijpelijk, dat inderdaad de smarten en zorgen van het moederschap niet aannemelijk gemaakt kunnen worden door dat eene en zeer nevelig verschiet, dat het alles dient om een nieuw geslacht voort te brengen, dat de wereld weer wat verder vooruit kan brengen. Er is niets van passie in dit boek, maar ook niets van eenige bovennatuurlijke levensopvatting. LODE.

Mackenzie (Compton) Carnaval. Meulenhoff, Amsterdam.

Het gansche verhaal speelt in balletdanseresjes-kringen, en dat wil zeggen: in een zwoele atmosfeer van sexueele opgewondenheid. Wij moeten het boek rekenen tot de slechte lectuur, omdat er over godsdienst, huwelijk, vrije liefde enz. de meest gewaagde stellingen worden verkondigd door Jenny en ... den schrijver. M. WALRE.

Leonhard (F) onder de Schooiertjes: (op en om de eilanden), Veen, Amsterdam.

Vergeleken met een der Schooiertjes-boeken van Brusse, moet men erkennen dat het werk van Leonhard nog niet rijp is.
Hij blijft te veel aan het uiterlijk hangen en al vertelt hij ons breedvoerig de kwajongensstreken, de uitgelatenheid, de vroege misdaden van zijn vijf schooiertjes, toch blijven ze ons onbekend. Van hun eigenlijk gemoedsleven zien wij zoo goed als niets.
Voor jongeren is het boekje zeer zeker niet en het laatste hoofdstukje met „de weelderige meid'' bevat een paar platheden, die aanstoot moeten geven. A. GIELEN.

Reyneke van Stuwe (Jeanne). In 'sheiligen Bureaucratius Rijk.

Het departement van „Voorzorgen'' neemt R. v. S. thans tot studie-object en beschrijft het daar woekerende geknoei en gekuip, het heerschende formalisme en de dagdieverij.
Een liefdesgeschiedenis geeft haar gelegenheid de notities à la Concourt, welke zij gemaakt heeft in en over de wereld der bureaucratie, te gebruiken en den lezer voor te leggen. Het is de gewone methode van R. v. S.
De Secretaris-Generaal van het Departement is verloofd met zijn nichtje Marianne, die kort voor haar huwelijk een liaison heeft met een ondergeschikte, eene poging doet om zich te verdrinken, maar gered wordt en den Secretaris zijn woord teruggeeft.
Deze bureaucraat voelde wel veel voor Steffie, oordeelde het echter verstandiger de dochter van zijn voorganger te huwen, en trouwde ten slotte met een nichtje uit een verarmden tak zijner familie die klerkje was aan zijn departement.
Het boek is geen hoogstaande lectuur, maar de voorstelling der gesignaleerde gebeurtenissen is toch niet van dien aard, dat men van verboden zou kunnen spreken. H. WALRE.

Reijneke van Stuwe (Jeanne) Het Schoone Raadsel: Vrouw.— Amsterdam, L. J. Veen.

Freule Thea Cassander trouwde Duc Mouringh, een burgerjongen met veel geld en manieren van een gentleman
Onmiddellijk na de voltrekking van het huwelijk heeft de freule de fijngevoeligheid hem te bekennen, dat zij hem heeft genomen om zijn geld. (Echt iets van R. v. S. een tour de force om een verwikkeling te scheppen.) Hij, diep gegriefd, belooft haar een leven zonder geldzorgen en „volle vrijheid in alles''.
En nu leven die twee, ofschoon ze elkaar zielslief hebben, staag naast elkaar zonder een woord van verzoening te willen spreken

Thea opende in den Haag hare salons voor moderne artisten, handhaaft haar ouden naam van ,,flirt''. terwijl zij echter haar aanbidders op eerbiedigen afstand houdt. In het oog der wereld geldt haar huwelijk voor zéér gelukkig.

Thea brengt haar tijd door met het instudeeren en improviseeren van dansen. welke neiging R. v. S. er met de haren heeft bijgegesleept, om de lezers te toonen wat zij al niet over de danskunst bijeen heeft weten te lezen en te vragen. Die truc van de schrijfster, om steeds haar versch-opgedane kennis te luchten, wordt op den duur bar vervelend.

Al meer en meer begint Thea te verlangen naar een liefdewoord van haar man. Zij schrijft hem een brief om toestemming te vragen voor het organiseeren van een dansavond en bekent hem haar leed en liefde.

Een uur later treedt zij zijn studeervertrek binnen en... ziet den brief ongeopend op zijn schrijftafel. Vreezend dat het een verzoek tot echtscheiding was, had hij geen kennis durven nemen van den inhoud. Toornig en gegriefd, omdat zij meent dat hij het de moeite niet waard achtte haar brief te lezen, werpt zij hem in het vuur.

Den volgenden dag bereikt Thea het bericht dat haar, schoonzuster een kind is geboren en bij het zien van den baby, hervinden Thea en Duci elkaar, en de laatste denkt: ,,de vrouw is een raadsel. alles aan de vrouw is een raadsel... maar alle raadsel aan haar heeft één oplossing, deze: het moederschap.''

Nog een oogenblik, als zij thuis zijn gekomen dreigt verwijdering, doch dat heeft de schrijfster naar gefingeerd om het weervinden bij de laatste bladzijde wat hartstochtelijk te kunnen voorstellen.

De romans van R. v. S. evenals deze, zijn bijna alle mondain en luchtig en levensleeg. Wie zich van deze lectuur onthoudt doet verstandig. A GIELEN S J.

Ring (Barbara) De gouden Mantel. Utrecht, H. Honing.

Mareta was gelukkig gehuwd met Nicolay, totdat zij bemerkte dat hij haar bedroog. Toen ging zij naar een dokter en vroeg hem haar te behoeden voor het naderend moederschap. Deze weigerde en zeide: ,,Voor wat wij van onze taak verzuimen moet een ander opkomen. Dat geloof ik tenminste: iemand die na ons komt. Als ten minste niet iemand, die voor ons geleefd heeft, niet te veel heeft betaald. Overvloedig. Meer gegeven heeft dan van hemzelf vereischt werd. Alles speelt zich immers maar in ons binnenste af. — Er is een vrome oude spreuk, een perzische geloof ik: Strek de hand uit naar den gouden mantel en je krijgt er wel een slipje van... Wat ik bedoel is dat wij allen moeten trachten te veel te betalen, dat wij trachten moeten hooger en verder te komen dan dat wij bereiken kunnen. Dan komen we misschien waar we zijn willen.'' Mareta besluit nu te leven voor

haar kind. Zij vertrekt naar het Zuiden bij een oom en het kind wordt dood geboren.

Haar oom sterft zonder testament. Hij was van plan zijn huis en vermogen achter te laten tot inrichting van een herstellingsoord voor arme kinderen. Mareta kende zijn plannen. En toen de Notaris zeide dat nu alles verviel aan Mareta en een rijke Amerikaansche nicht, tenzij er een handschrift van oom gevonden werd, waarin hij anders beschikte, — zette Mareta, die het stuk, maar ongeteekend, vond. een valsche handteekening en deed zoo afstand van de rijkdommen.

En zij gaat nu aan het werk. Belast zich met de opvoeding van een burgermeisje, dat een rijken man had getrouwd. Verricht journalistieken arbeid. waarbij zij veel te lijden had van jaloersche collega's. Zij wijst een dokter, die gehuwd was. maar zijn huwelijk wilde verbreken, de deur. Verpleegt een zieke grootmoeder, en... houdt de vreemdste bespiegelingen over dood en leven, geluk en warmte enz. Juist, die bespiegelingen. met wijsgeerigen schijn, maken dit boek ongenietbaar. De lekkere, levenslustige boeken van Barbara Ring waren heel wat anders. Dit is getob, vaak vervelend, van een twijfelende ziel. LODE.

Savornin-Lohman. (Anna de) Levensraadselen. Daamen, 's-Gravenhage.

De voorrede: Toen ik bij mijn huwelijk de pen neerlei, dacht en wenschte ik dat voorgoed te zullen doen. Indien ik nu, als weduwe, haar weer heb opgenomen, is dit noch uit kunstdrang noch uit zucht opnieuw op den voorgrond te treden.

Integendeel, omstandigheden geheel buiten mijn willen en wenschen hebben geleid tot dit boek.

Want, wij worden geleid; — waarheen wij zelf niet willen dikwijls. En wat tòch voor ons het beste is. Omdat God het beter weet dan wij. Dit is mijn vaste levensovertuiging en geloof geworden, door een weg van véél geluk en van véél leed.

Ik heb daarin het antwoord gevonden op het „Vragensmoede" van weleer: God heeft ons allen lief, zonder onderscheid, en laat ons daarom nooit los Waar ik de liefde Gods heb gezien, zie ik thans ook in ieder medemensch een kind van Hem, en dit sluit dus vanzelf in, hoe mij elk hard oordeel en elke persoonlijke spotternij, die ik vroeger heb neergeschreven, thans zeer innig leed doet.

Iedereen aan wien ik mij in dat opzicht iets heb te verwijten, biedt ik hiermede mijn oprechte betuiging van spijt aan.

Het boek, op zichzelf zwak werk, is merkwaardig om deze verklaring en belijdenis van veranderd levensinzicht.

Theologisch lijkt het nog niet in orde, zooals de laatste bladzijden van dit boek getuigen, maar Anna de Savornin is van

agnostica een geloovige geworden en om haar dat te hooren getuigen zal het boek wel worden gelezen. LODE.

Strindberg (A.), De Heks'. Amsterdam, Meulenhoff.

Verschenen in de smaakvolle uitgave van Meulenhoff „Kleine Boeken van Groote Schrijvers".

Het verhaal heeft niet al die eigenaardigheden. welke zoovele boeken van den grooten Zweedschen schrijver kenmerken, maar het treft in allen geval door de echt Strindbergsche eigenschap, dat zelfs de meest geroutineerde lezer geen oogenbik weet waar het heen moet.

Tekla Degener blijkt op de laatste bladzijde eene hysterica te zijn... waarschijnlijk... „slechts God, die in het menschenhart schouwt", denkt assessor Hjärne als hij staat voor het ontzielde lichaam van Tekla „,zou kunnen zeggen of dit een misdadige was of een kranke. 't Is het aangezicht van een engel en dit reine voorhoofd spreekt slechts van waarheid, doch ik heb al eerder engelen hooren liegen en waarheid spreken is een kunst, waarin niemand als meester wordt geboren, noch als meester sterft".

Tekla was de dochter van een arme portierster en voelde al spoedig hoe haar stand haar drukte. Het hindert haar een „laag-geborene" te zijn — zij schaamt zich over hare ouders — zij voelt zelfs een gevoel van verlichting als hare moeder sterft, omdat zij trouwen gaat met een gezeten koopmanszoon en de oude vrouw in die nieuwe familie niet zou hebben gepast.

Nog kort gehuwd, heeft zij het geluk jonkvrouw Ebba uit het water te redden en wordt door de aanzienlijk familie met eerbewijzen overladen en verzocht als gast eenige dagen op haar zomerverblijf te vertoeven. Hier voelt zij een soort liefde voor baron Magnus, Ebba's verloofde. Door de jonkvrouw wordt ze nu met de rijzweep weggejaagd. Door haat gedreven klaagt zij dan Ebba aan van een heks te zijn en fingeert een heele geschiedenis. Maar de rechtbank heeft genoeg van die eeuwige heksenprocessen; zij begint in te zien dat het veelal werk is van hysterische vrouwtjes, die door haat worden gedreven en... Tekla zelve wordt veroordeeld tot tien jaar rasphuis. Als zij voor de rechters zal verschijnen om haar vonnis te hooren, staat zij een oogenblik in de folterkamer en meenend dat zij hier zal worden gepijnigd, valt zij dood neer. Zonder voorbehoud.

W. M.

Temple Thurston. De Wereld der wondere werkelijkheid. Rijswijk, Blankwaardt en Schoonhoven.

John Grey, een doodarme dichter en schrijver, is verloofd met Gill Dealty. Hare rijke ouders verzetten zich tegen een

huwelijk, en slagen er ten slotte in hunne dochter te overtuigen, dat zij met dien man niet gelukkig zou zijn.

Maar eenigen tijd later erft het meisje een groot vermogen en nu zou zij John toch gaarne trouwen. Maar hij wil niet meer. Hij had voor haar willen werken en zwoegen, toen hij arm was, maar hij wil haar geld niet. Het kwetst zijne gevoelens te hooren hoe zij heeft kunnen denken dat enkel geld het geluk kon koopen. Vrienden kunnen zij blijven.

Dat is nu alles heel mooi en het boek zou niet voorbehouden behoeven te worden, indien John maar niet zoo geweldig zwamde en allerlei dwaze theorieën verkondigde.

Hij is katholiek, maar alleen in naam. Hij debiteert onbegrijpelijkheden als deze: ,,als er bij het betrachten van de strengste dogma's van een godsdienst niets van het bloed der menschelijke natuur mag worden aangetroffen, dan mag men niet hopen, dat ze tegen den tand des tijds bestand zijn'', of deze onnoozelheid: ,,het is een zonde als je niet trouwt, en het is geheel niet in den haak, als je dat wel doet, ik wil niet zeggen dat dit het wettelijk standpunt is, maar het Sacramenteele''. Ra, ra, wat is dat?

De priester, die John niet wilde trouwen, ,,omdat hij niet volgens zijn stand zou kunnen leven'', is evenmin als Kapitein Pulver bij van Lennep ,,vast in de leer''.

Dan moeten wij ook nog hooren, hoe in alle menschen een instinct zit, om zich te verkleeden voor een rol. Zoo doet de soldaat, de priester enz. ,,Nu is er tenminste iets van vroolijk comediespelen, zonder hetgeen we precies zouden weten, hoe de mannen en vrouwen zijn, inplaats van wat een grappige sorteering van kleeren hen kan maken''.

Wie bestand is tegen de oppervlakkige wijsheid en de voelbare sophismen van dezen schrijver, kan zich veroorloven het boek te lezen om eens kennis te maken met het andere, het goede deel zijner beschouwingen. Maar zeer voorbehouden lectuur blijft het.

A. Gielen.

Temple-Thurston (E.) De hoogste wensch in de wereld. Utrecht, Bruna,

Het zal voldoende zijn met een enkel woord het boek af te keuren. De schrijver spot met ons geloof en met alles wat ons dierbaar is.

Hij spreekt van ,,kooplieden in absolutie'' — noemt Christus ,,den grootsten idealist, die ooit geleefd heeft en verwerpt zijne godheid'', — hij beweert dat wij de Moeder Gods aanbidden—. In één woord: het boek deugt niet. A. Gielen S.J.

Wit (Augusta de) De drie Vrouwen in het Heilige Woud. Amsteidam, Meulenhoff.

In een viertal Indische schetsen: de drie Vrouwen— Aan het

strănd — de jager, — Gezichten op zee, geeft Augusta de Wit bewijzen van haar merkwaardig beschrijvend talent.

Wat is het jammer. dat deze vrouw zich door het Communisme in de war heeft laten brengen en een dwaze utopie haar misschien vervreemden gaat van haar kunst. Het is gemakkelijk aan te nemen dat Augusta de Wit dien kant is uitgedreven door idealistische beweegredenen, maar de praktijk leert dat de leiders, die over het algemeen deugnieten zijn, meedoogenloos de eenvoudigen van harte en de naïevelijk goedmeenenden weten te exploiteeren. Hoe jammer van deze vrouw. LODE.

Wormser (C.W.) De heilige Gong. Amsterdam, van Campen.

Mr. Wormser is bekend door zijn schetsen uit Indië, vooral uit de rechtzaal, welke hij zoo nu en dan in het Handelsblad liet verschijnen.

Hij schijnt een trouw beeld van het leven der Javanen te geven, en vooral hun vast geloof en vertrouwen in Mahomed, maar niet minder hun star bijgeloof doet hij duidelijk uitkomen.

Hij is het lang niet eens met de Europeesche wetgeving in Java, die lijnrecht indruischt tegen den adat, de zeden en gewoonten der Inlanders. V. J.

VARIA.

De Avonturenroman. Zoo de avonturenroman weer een sinds lang vergeten bijval kent, veronderstelle men toch niet, dat we terugkeeren tot een Jules Verne of Fenimore Cooper-traditie, noch tot deze van romanfeuilletonachtige ingewikkeldheden en buitensporigheden. Men meene daarom niet, dat het avontuur alleen van buiten komen kan, vrucht van het toeval of van het mysterie. Er is heel goed een psychologische avonturenroman denkbaar, waar alle verwikkelingen en verwarringen uit den eigen geest van den held zouden geboren worden, maar in zoo 'n schepping zou al het spontane van het leven bewaard gebleven zijn, al het onverwachte, het geheimzinnige of mystische, het onuitgesprokene, de intrigue zou dus niet van den beginne af kennelijk in de lijn van het bestaan moeten liggen, in de volgorde van de gevoelsontwikkeling; want het avontuur is en blijft, ik kan het niet genoegzaam herhalen, het buitengewone, het niet-noodzakelijke, het niet-voorziene, het niet uit de eigen kern gegroeide. Misschien zijn de duistere, prangende, bewogen romans van Dostoiewsky niet anders dan geestelijke avonturenromans. Doch wat deze werken scheidt van de verzonnen en klaargemaakte spitsvoudigheidjes van Monsieur Bourget is groot als de afstand tusschen dag

en nacht. Wel zullen ook in den avonturenroman, wil hij geen willekeurig-fantastisch amusementje zijn, de gebeurtenissen elkaar verlengen en aanvullen, maar ze zullen niet onoverkomenlijk in elkaar besloten liggen, niet eenig mogelijk gevolg zijn van eenzelfde oorzaak; 't zijn feitelijk toestanden, gebeurtenissen die volstrekt onafhankelijk blijven en dan verschillend kunnen worden gegroepeerd. De fantasie heeft hare wetten gelijk de rede, maar ze zijn niet gecodifieerd, ten dienste van systematiseerende geleerden of geleerd-doende romanciers. De avonturenroman valt dus in de lijn van onze jongste belangstelling en van onze nieuwste verlangens. Hij is daad en droom almeteen, uiting van energie en kracht, van vernuft en aandoening; hij is sober en gebonden, veelvuldig en fantastisch, noch koel-abstract mediteerend, noch vlak de dagelijksche werkelijkheid nateekenend.

„In een merkwaardige kroniek van „La Nouvelle Revue Francaise'' heeft Albert Thibaudet, dien men tot de allereerste Fransche critici van heden moet rekenen, gewezen op het verschil tusschen den Franschen avonturenroman en den Engelschen. Bij de Engelsche vertellers blijft het avontuur veel zuiverder: 't is uit liefde voor het onbekende, het waaghalzige, het geheimzinnige, dat de helden van deze werken zich in de vreemde toekomst werpen; 't zijn allen sterke individuën, opgewassen tegen het gevaar, het noodlot en vooral hunne eigen passies; ze houden van eenzaamheid en daadskracht, van bewogenheid en energie; 't zijn sterken van wil en arm. En vooral zijn ze tegen de liefde bestand, en tegen de listen der vrouw: een verliefde held in een Engelschen avonturenroman zou een belachelijk figuur maken met zijn zwakheden, zijn aarzelingen, vertwijfelingen en extases. De Franschen daarentegen kunnen moeilijk weerstand bieden aan de verzoeking der liefde; hun werk is meer een brug tusschen den werkelijk-pathetischen avonturenroman en den gewonen hartstochtroman, een soort romaneske roman inplaats van den gewoon psychologischen; het avontuur gebeurt er meestal om en rond de vrouw. Ook Pierre Benoit heeft in zijn drie succesvolle boeken geofferd aan de afgodin; zoowel in *Koeningsmark* als in *L'Atlantide* en *Pour Don Carlos* worden de helden verwikkeld in het avontuur ter wille van een „fatale'' vrouw en de drie heerscheressen spelen zelven een eersterangsrol in de gansche wording en verwording van de intrigue. Toch is er al een merkelijk onderscheid tusschen deze verhalen en den afgesleten „roman de moeurs'': de liefde is er niet, geleidelijk, uit het binnenste van deze gepassionneerde mannen gegroeid en deel uitmakend van den gewonen en overzienbaren gang des bestaans, maar is door een onverwachte wending van het noodlot ontstoken, als miraculeus in het leven binnengedrongen, en blijft gehoorzamen aan geheimzinniger, ingewikkelder wendingen en keeringen dan een gewoon salonverhoudingetje. Ook Louis Chadourne heeft de vrouw niet geheel uit zijn *Maitre du navire* geweerd, al moet bekend dat de

Russische schoone in zijn werk niet veel meer dan een episodische rol speelt; hij staat veel dichter bij het wetenschappelijk-filosophische van een roman als Well's *Island of Dr. Moreau* dan Benoit, in wien de zwoele galanterie-bekommeringen nogal sterk voortleven. Maurice Renard kan op zijn beurt als een discipel van Stevenson en Wells worden beschouwd. Elken dag schijnt de invloed van den Engelschen meester op de Fransche jeugd te groeien, en waar tevens het werk van Jack London, Rudyard Kipling, Joseph Conrad en andere Anglo-Saksische vertellers reeds meer en meer bekend en geapprecieerd wordt, is het bijna zeker, dat de Fransche avonturenroman weldra een andere dan den amoureus-heroischen koers zal nemen. Waar de Engelsche romankunst zooveel aan de Fransche dankt, is deze wisselwerking niet alleen billijk maar voordeelig voor beide landen. En de Franschen weten van nu af hun eigenaardigheid goed te verdedigen. (André de Ridder in „De Nieuwe Gids", Febr.)

Rhetorica?? Is Querido in eene bespreking van den roman Marcus van Houwaert door A. de Jong, een boek dat hij zeer prijst, maakt wat de taal betreft hét volgend voorbehoud;

„Toch zijn er vele gemeenplaatsen en rhetorische zegsels. „Conventioneel: een „trieste weemoed" die De Jong als een „grijze nevel" om voelen en denken ziet. Hij spreekt van: een „*bittere trek* kwam om zijn mond. Een jonger *evenbeeld* van zijn „vader. Een benauwenis die hem allengs *begon te omwolken*. Hij „spreekt van een *opwelling van teederheid*. Hij spreekt van voet-„stappen die *kraken op de trap*; van *tijd* die was *omgevlogen*; van „*stijgend welbehagen*; van zijn wil *doen gelden* als een wet. Marcus „glimlacht ook steeds *bitter*. Scherper lijnen van *bitterheid* trekken „over zijn gezicht Op twee pagina's ontmoet ik vijfmaal: bitter; „lijnen van bitterheid, toon van bitterheid, glimlachende bitter-„heid en: je bent bitter. Ook laat hij zijn oogen *rondvliegen* en „kinderen *dragen* den *stempel* van hun minderwaardige afkomst. „Hij spreekt van zijn *gezag beproeven* Hij laat ook zijn *oogen* op „ramen *vallen* en hij spreekt van hevigen schrik *gemengd met af-„grijzen*. En die *teekenen* zich alweer op een gezicht. Hij spreekt „akelige *toekomstbeelden*, die in zijn gedachten *spoken*. En zoo „argeloos lief schrijft hij: *bitterheid* vervulde hem. Als zijn oog „*valt* op zijn vaders portret, dan *bijt hij zijn lippen op elkaar*, „van de oogvalpijn, natuurlijk.

„In dialogen zegt Marcus heel deftig: „Och, alles hangt af van „de manier waarop het *geconstateerde feit belicht wordt*." Iemand „laat hij *éénlettergrepige* antwoorden geven. Marcus haalt *verlicht* „adem. Hij laat het beeld van iemand (van Rhyns) *onophoudelijk* „vóór hem komen. Hij gaat *gebukt* onder de zwaarte van een hem „tot nog toe *onbekend* schuldgevoel Natuurlijk *barsten* de men-„schen in tranen uit. Hij *slurpt* behagelijk de warme koffie.

„Eigenaardig is ook de term „onbeschrijfelijk'', bij De Jong. „Een schrijver mag eigenlijk nooit het woord „onbeschrijfelijk'' „gebruiken. Natuurlijk zijn er onbeschrijfbare dingen, maar dat „kan men nooit en nimmer aanduiden met de term: onbeschrij- „felijk. Want dan raakt men nog veel verder van huis. Als het „wérkelijk onbeschrijfelijk is, *schrijf* dan niet dat het onbeschrij- „felijk is. Want dan meent ge toch iets van het onbeschrijfelijke „te hebben beschreven. De Jong spreekt heel virtuoselijk, van „een *onbeschrijfelijk*-vieze vrouw. Ook zegt hij: een juist inzicht „werd in hem gedrongen als met een *ponjaardstoot*. Dit is werke- „lijk Spaansch-dialectisch! Hij spreekt van *heilzame gevolgen*; „ook weer van een *onbeschrijfelijke brutaliteit*. Ook laat hij ont- „zachlijk vaak gezichten *verduisteren*, lichtelijk en donker ver- „duisteren. Ik heb nog nooit een gezicht in het duister gezien. „Ik bedoel het duister nu, zooals De Jong het gebruikt: beeld- „sprakig; een gezicht dat uit zichzelf verduistert. Zullen wij „dan nooit loskomen van deze ellendige cliché-beeldspraak? „Hij spreekt natuurlijk ook ven *verbeten* woede en van *ontlui- „kende* liefde en van *bittere* jaloezie. Hij laat een donkere „*schaduw* tusschen twee menschen in *loopen;* dat wil zeggen „alweer geen werkelijke, doch een metaphorische schaduw. Ook „wist hij zich *onverdeeld* gelukkig. Arme Marcus! Hij laat ook „het *beeld* van Enny plotseling voor hem *opduiken*. En dan gaat „dat *beeld* zoowaar *glimlachen* en *stralen!* En ook laat hij een „*namelobze bitterheid* in hem opwellen.

„Vos, een onderwijzer, spreekt op pag. 240 precies zooals de „criticus A M. de Jong schrijft. Dit is nergens dialoog, doch het „zijn geheele speechen. Ook laat hij een *golf* van *bitterheid* in „iemand opwellen. Ook laat hij Marcus een nieuwe wreedheid „tegenover een teringlijder voelen als een *„felle doorn in zijn hart*." „En den zieke laat hij spreken met een stem, die *als een pijl* in „Marcus' ziel drong. En Enny's *beeld* laat hij ook nog opduiken „uit de *nevelen* van een *omsluierde* herinnering. Natuurlijk zijn de „nevelen, de omsluiering zelf. en wij verzuchten: deze arme „Marcus bemoeit zich meer met „het beeld'' van, dan met Enny „zelf. Ook houdt hij het *beeld* van Enny hardnekkig *vast;* ook „wil hij zich bevrijden uit *knellende kluisters*.

„Ik zou deze voorbeelden met nog veel gemeenplaatsen, con- „ventioneele of rhetorische zegsels kunnen vermeerderen.

Ja, dat dankt je de koekoek! Als alle gewone woorden gemeenplaatsen en rhetorische zegsels mogen genoemd worden. Maar drievierden van het aangehaalde heeft met rhetorica niets te maken; het is veeleer het echte woord op de juiste plaats. En als het door iedereen wordt gebruikt, dan bewijst zulks nog niet dat het een gemeenplaats is. Het kan ook beteekenen dat er geen beter woord voor te vinden is. Querido heeft zelf maar al te veel neiging om woorden te smeden, gelijk Scharten nog onlangs duidelijk heeft aangetoond, veelal woorden die

eigenlijk willekeurig gevormd zijn en niet zelden géén zin hebben. Dat lijkt heel wat meer op „rhetorische zegsels'' dan wat hij er hier voor aanwijst.

Jaarlijksche Boekenschouw. Ons zullen bij de samenstelling van den Jaarlijkschen Boekenschouw hunne gewaardeerde medewerking verleenen o.a.: Dr. Schoengen Dr. Verhoeven, Dr. Moller, B. Molkenboer, O. P., Dr. A. Slijpen, J. Laemers S. J., Mejuffr. M. Sloot (Melati).

Arthur van Schendel. In duitsche vertaling (door Hilde Telschow) is verschenen (Insel-Verslag, Leipzig), een novellenbundel van onzen bekenden Nederlandschen schrijver, onder den titel Die schöne Jagd. In het katholieke Maandschrift „Der Gral'' wordt dit boek hoogelijk geprezen om zijne rustige, bedachtzame kunst, zijn ingehouden gevoel en zuivere opvatting van liefde.

IN EIGEN KRING

WIJ NOODIGEN LEZERESSEN EN LEZERS UIT „IN EIGEN KRING" DE VERSCHILLENDE VRAAGSTUKKEN TE BESPREKEN, OVER WELKE WIJ EEN OORDEEL VRAGEN. BRIEVEN AAN DE REDACTIE TE ZENDEN VOOR DEN 1STEN VAN ELKE MAAND

Zwanikken zegt dat hij het beter kan,
en Zwanikken is 'n achtenswaardig man.
(JULIUS CAESAR).

Het gevalletje waaraan Zwanikken den firma-naam wilde geven, heeft ons op de gedachten gebracht, de volgende vraag te richten tot onze trouwe lezers:

Wat denkt U van ons maandschrift Boekenschouw? Welke veranderingen, wijzigingen, verbeteringen, zoudt U wenschen voor den nieuwen jaargang?

Wij hopen, dat al onze lezers zich de moeite zullen getroosten op deze vraag een antwoordje in te zenden. hetgeen zonder twijfel de redactie ten goede zal komen

Maar één ding moeten wij voorop zetten: Wij willen dat ons tijdschrift gelezen wordt, en (als het niet te onbescheiden klinkt) willen wij ook beproeven of wij iets kunnen bijdragen om de menschen te leeren lezen. Jarenlange ondervinding heeft ons getoond dat door zoovelen maar luk-raak alles wordt verorberd.

Daarom moeten onze recensies het karakter blijven behouden van een kleine causerie, een beschouwing óók over de literaire waarde of onwaarde van een boek. Allerminst matigen wij ons

het recht aan, op een Feldwebel-manier volwassen en ontwikkelde lezers voorschriften te geven Wij geven ons Maandschrift ook allerminst uit om de betrekkelijk weinige katholieke bibliotheken een maandelijkschen cataloog te verschaffen. Wij mogen toch veronderstellen dat de beheerders en moderatoren in staat zijn om zelf te oordeelen, wat zij *voor hun soort lezers* zullen opnemen of verwerpen; en dit Maandschrift kan hen zeker daarin behulpzaam zijn, maar niet alle inlichtingen geven.

Het karakter dezer periodiek moet derhalve behouden blijven, anders is het werk zelf onbestaanbaar en gaat het ten gronde aan saaiheid en bloedarmoede.

Wij hopen nu maar dat niemand zich onbetuigd zal laten en honderden voorstellen ons zullen bereiken. Waarvoor wij nu reeds onzen dank betuigen.

CORRESPONDENTIE.

Brieven, voor deze rubriek bestemd, te adresseeren:
Redactie Boekenschouw, Heerengracht 415, Amsterdam.
Verzoeke duidelijk en beknopt de vraag te stellen en steeds te onderteekenen met vollen naam en aanduiding van woonplaats.
In ons antwoord geven wij alleen de voorletters aan.

C. C. te A. Weet niet welke de laatste editie is van Staatslexikon (In 1912 reeds vierde). Vraag het aan den uitgever Herder, Freiburg in Br.

W. J. te R. Zeer goed is C. Krieg: Die Wissenschaft der speziellen Seelenleitung. (Herder geloof ik).

B. H. te G. Hilarion Thans: Verloren Stroom komt waarschijnlijk in volgend nummer aan de beurt, eveneens de jongste bundel gedichten van Felix Rutten en Marie Koenen.

P. W. te H. Het boekje, waaruit wij aanhaalden heet: „Les Illustrés pour Enfants, étude et avis pratiques dédiés aux mères de famille et aux éducateurs par A. de Parvillez. S J. Verscheen bij Bureaux de la „Revue des Lectures (Paris VI Rue de Vaugirard 77). Prijs 1 fr. 50.

H. Br. te 's G. Toch wel! Over Tolstoi en Dostojewski schreef Merejkowski. Het boek werd vertaald in 't Nederlandsch door Mr. Roldanus Jr. (De Haan, Utrecht).

B. W. Sch. te U. Dat kunt u begrijpen. Zeg W. W. te H: Zijn briefje ontvangen. Wij zijn het niet met hem eens. Het waarom, kunnen wij in 't kort hier niet uiteenzetten, maar zult u vernemen in een briefje.

HANS SCHROTT-FIECHTL.

Van dezen eigenaardigen Tiroolschen romanschrijver zijn er reeds drie werken in het Nederlandsch vertaald: Die Wettertannen, ,,Das Federl am Hut'' und die ,,Sonnseitige Menschen''.

En nu interesseert het U iets over hem te hooren?

Toen, hem, namens de Redactie, om een autobiographie verzocht werd, wees hij het lachend af en gekte: ,,Ja, als ik het buskruit nu uitgevonden had of b.v. de tandpasta. — Maar ocharme, over mij is er niets te vermelden dan ,,werk''. En daar is weinig interessants aan!'' Dus zullen we ons maar aan de verschillende biographiën houden, die over dezen romancier verschenen zijn.

Geboren den 15den Juli 1867 op den ,,Brock'' bij den ,,Kundlerberg'' (Tirol), had hij een ,,Zillertalerin'' van den ,,Gattererberg'' tot moeder en een Zuid-Tiroler, een Gufidauner tot vader. De laatste stierf reeds vroegtijdig en zoo lag de opvoeding geheel in de handen der moeder.

Bij de berg-kinderen komt de zon altijd het eerst; als er in de mosgroene dalen nog sombere nevel en dampige mist waast, heeft de zon reeds lang de bergkinderen gekust. Daar is alles alree vol zonneglans en kleurengloed.

Bovendien dwingt de verlaten eenzaamheid op de bergen, ver van het zoemend stadsrumoer, de menschenkinderen elkaar te helpen. En dit alles schenkt hun frisschen humor en diepen levensernst. Allen hebben ze iets opbouwends, stichtends, zoo ze ,,überhaupt'' iets deugen. Het beste wordt men zulks gewaar in de litteratuur: alle kunstenaars, die iets ,,kunnen'' en op de koele bergen hun schamel schommel-wiegje hadden, beschouwden hun kunst als opvoedster. Rosegger, Zahn, Jeremias Gotthelf en in de laatste decenniën heel duidelijk ook Hans Schrott-Fiechtl.

Het vooze l'art pour l'art is niet alleen in schril contrast met hunne ruwe bergnatuur, maar ze vinden het zelfs belachelijk, want voor hen allen is het werkelijke leven de bron en het doel van alle kunst. Bij deze lieden is ook niet alleen het talent, maar veeleer de innerlijke drang — het motief van hun werk. Vandaar worden ze ook niet zoo door star-enge aesthetische wetten en geloofsbelijdenissen beinvloed als de geciviliseerde stedeling!

Dit alles maakt dit soort auteurs zoo heel anders. Veel oor-

spronkelijker, intuitiver, oprechter! De strijd van den publicist, die steeds drie fronten heeft: Uitgever, Redactie en Publiek, is voor hem veel ernstiger en verbitterder, wijl hij hem veel meer ter harte gaat.

Rijk worden ze ook maar zelden. Maar een cultureele beteekenis heeft bijna ieder van hen!

Hans-Schrott-Fiechtl — die wilde niet studeeren maar liever boer blijven,—kwam op de Stella-matutina te Feldkirch en vandaar op de landbouw-hoogeschool te Mödling bij Weenen. Onder de vacanties reisde hij door de Alpen van Weenen naar Nissa; hij had zin om Alp-oeconoom te worden. Maakte derhalve in Zwitserland en Boven-Italië groote Alpen-cursussen mee. Dit beviel hem maar half. Hij ging zijn geluk beproeven in de melk-oeconomie als speciale studie, leerde in Noord-Duitschland, Denemarken, Frankrijk, Zwitserland! Zijn eerste betrekking bekleedde hij als zuivel-consulent op een groot landgoed te Salzburg. De roman: ,,Der Herrgottslupfer'' behandelt, hetgeen hij aldaar meemaakte. Hij ging echter spoedig naar Londen. De drang om de wijde wereld te zien, liet hem niet meer los. Daarop kreeg hij een positie in Indië, waar hij 1½ jaar verbleef, om dan over Frisco naar Hamburg terug te keeren. Weer in Duitschland kreeg hij haarpijn van zijn gereis en geboemel en kwam tegelijk tot het besef, dat hij nog veel te groen was, om zulke reizen behoorlijk te kunnen verduwen.

Toevallig kwam hij in aanraking met den geheimraad C. Petersen te Eutin, de organisator der duitsche melk-eoconomie, die het voornaamste vakorgaan de ,,Milchzeitung'' uitgaf. Hij werd zijn mederedacteur. Petersen is bekend als de stichter der eerste marktorganisaties in Duitschland. Zijn ,,Buterauctionen des Ostholtsteinischen Meiereiverbandes'' zijn ,,Schlachtviehverkehr am Hamburgermarkt'' hebben beiden tot op heden over de 300 millioen mark omgezet en zijn door heel het land bekend.

Zoo vond Hans-Schrott-Fiechtl een geweldigen organisatorischen werkkring. Petersen was een man, die van allen, welke hij kende, veruit het hardst gewerkt heeft. Hij werd zijn schoonzoon en zoo was hij gedurende 8 jaren overstelpt met werk van allerlei aard. Vanuit Eutin bezocht hij — ondertusschen gehuwd — de universiteit te Kiel en doorliep achtereenvolgens alle colleges. Zoo was hij dan beroeps-schrijver en hoofdredacteur der ,,Milchzeitung''.

In Mödling had hij eens uit louter overmoed een feuilleton ge-

schreven, dat met den eersten prijs bekroond werd. Over-zee kwam later het droeve heimwee — voor een zoon-der-bergen een schrikkelijke ziekte — en om zich nu wat te verzetten, schreef hij geschiedenissen uit zijn „heimat''. Maar ze bleven allen in zijn portefeuille. Weer in Europa, bewerkte hij er enkelen van, de meesten echter lagen hier en daar tusschen zijn slordige paparassen verstrooid en gingen verloren.

Op reis naar de colleges te Kiel bestudeerde hij Raabe, Riehl en F. Vischer enkel maar uit liefhebberij, en uit belangstelling voor de zaak, niet om zich als schrijver te bekwamen. Toen de excessieve, gejaagde werkzaamheden te Eutin zijn gestel dreigden te ondermijnen, wist hij er zich weer bovenop te helpen met „Geschichtenschriebung''. „Die Almhex'', „die Dreiengelnanni'', „Respect vor der Wissenschaft'' en menig andere novelle is aldus ontstaan. Louter als bijzaak en tijdverdrijf!

In het laatste Eutiner jaar schreef hij ook zijn eersten roman „Ich zwing 's!'' waarmee hij vier jaar lang van de eene redactie naar de andere „gezwalkt'' is. Eerst de 16de Redactie „de Köln. Volkszeitung'' heeft hem opgenomen. En men moet waarlijk het hoofd schudden, als men bedenkt, hoe dilletantisch de auteur zich voor zijn eerste grootere werk zette. Hij wist, om zoo te zeggen, nog van geen toeten of blazen. De redactie heeft zijn manuscript doorworsteld en hier en daar veranderingen voorgeslagen. En door deze stipt uit te voeren heeft de auteur, eerlijk gezegd, eindelijk eens wat geleerd. Nu zag hij toch, waar het eigenlijk op aankomt.

Intusschen werd de „Milchzeitung'' opgedoekt en hij toog naar Berlijn. Daar verschenen nu spoedig na elkaar zijn eerste roman en twee kleinere boekjes „Zwischen Joch und Achen'' en de „Modernen Bergbauern''. Alle drie waren gelegenheidswerken, maar zij werden toch de aanleiding, dat kunstbewuste literatuurcritici hem aanrieden ernstig en systematisch zijn talent te verwijden en te verdiepen. Hij wilde niet, omdat hij onmogelijk aan zijn talent geloof kon hechten. Wanneer men vier jaar met een roman moet rondloopen, voor hem geplaatst te krijgen, Lieve Heer, dan kan het toch wel niet veel bijzonders zijn.

Maar een betrekking, die hem aanstond, vond hij niet en dies vermeide hij zich in de schoone letteren tot een positie...... Er kwam er maar geen, die hem beviel...... Er kwam er geen...... En onderwijl voelde hij zich met onweerstaanbare kracht aangetrokken tot de belletrie.........

Tot 1907 het jaar werd, dat hij zich geheel aan de literatuur zou geven en tot op heden zijn de volgende romans gepubliceerd: Ich zwing's.—Modernen Bergbauern.—Der Bauern-Piofessor.—Der Spatz am Joch. — Die Herzensflickerin. — Der Herrgottslupfer.— Das Federl am Hut. — Der Bauer auf der Stang, — Sonnseitige Menschen. — Wettertannen, — Die Magd der Enkelin. — Der Bauern-segen. — Die Buben in Klee. — Der heimliche Dorfbrunn.

Ook verschenen nog de volgende novellen-bundeltjes: Zwischen Joch und Achen. — Hellauf Tirolerisch! Aus 'm Tiroler Landl.— Der deutsche Bruder und Oesterreich. — Zwischen Pflug und Dengelstock. — Tiroler Geblüet. — Al fresco.

Eerst met z'n 40ste jaar is Hans-Schrott-Fiechtl boeken beginnen te schrijven. Hij had namelijk zijn moeder moeten beloven, vóór zijn veertigste jaar *geen* boek te publiceeren, omdat de heele kunst de levenservaring niet kan vervangen. En deze belofte heeft hij gehouden. En ze heeft hem ook wonderlijk beloond. Als man, op rijpe leeftijd, is hij aan zijn artistieke zelfopvoeding begonnen en heeft dus oneindig meer gepresteerd. Zoo was hij nauwelijks vijf jaar in de literatuur, of hij stond reeds in het conversatie-lexikon van Herder. Over zijn *kunst* valt er heel veel interessants te vermelden.

De harts-innige drang, om zich te uiten, — iets over zijn kloeke Tiroler-boeren te vertellen, heeft hem langzamerhand tot werken gestuwd. Die scheppings-drang is zoo machtig in hem, zoo intuitief en toch zoo realistisch, zoo zekerheidsbewust, dat men er alles uit kan afleiden. Reeds Ludwig Richter zei eens heel snedig en snugger: Jeder soll sich seinen eigenen Stil schaffen. Dann wird er sich originell ausdrücken, so wie es seiner Natur und seinen vorgestellten Gedanken entspricht. Ich kann und soll nur mich geben, nicht einen andern". Hij schrijft een oer-eigen zuid-duitsche omgangstaal, die ook de psychische waarde van het boeren-dialect wil vasthouden.

Zijn thema's zocht hij zich alleen uit het oeconomische, agrarische en industriëele leven. En een vriend zei eens over hem: „Er sieht gerade-zu seine Lebensaufgabe darin,die wirtschaftlichen Errungenschaften, nicht allein von der Technik aus, sondern ganz besonders vom Leben her und unter ethischen Gesichtspunkten aus einanderzusetzen."

Natuurlijk zijn de conventioneele literatuur-aesthetici daar

niet over te spreken. „Wat heeft de kunst in Godsnaam met huishoudelijkheid te maken?" En hunne periodieken en dagbladen hebben niet zelden front tegen hem gemaakt. Die menschen denken er ook veel te weinig aan, dat een menschen-leven twee polen heeft: ziel en lichaam. Eene ethiek, een religie kan practisch niet tot bloei geraken, zoo de materieele grondslagen der oeconomie niet ongerept beveiligd en gewaarborgd blijven. En nu te toonen, hoe de grondbeginselen en princiepen der moderne oeconomie ethisch en practisch in het leven uitgewerkt worden, dat is een groote taak, die de verscheidenheid van een volk eerst zonneklaar demonstreert. Bovendien heeft de lezer, die in penible levensomstandigheden verkeert, er direct profijt van.

Maar men moet tegenwoordig lachen over 't meerendeel romans van literatoren, die den arbeider of koopman degelijker en uitvoeriger behandelen, omdat zij den lezer, vaak onecht, oliedom en bekrompen toeschijnen.

Het tegenwoordige leven is veel te gecompliceerd, dan dat een literator het eenvoudig bij elkaar zou kunnen samenphantaseeren... zonder grove eenzijdigheiden en oppervlakkigheden. Daartoe moet men zelf midden in de gecompliceerde zaak staan en wel als degelijk vakman. Natuurlijk zal de beste vakman daar vaak niets tot stand brengen, wanneer hij gelijktijdig ook niet een kunstenaar is. Maar de kunstenaar zonder vakkennis zal nooit iets subliems presteeren. Men heeft dat in den oorlog overduidelijk kunnen zien. — Toen hebben intellectueelen en literatoren ook iets heel „*geistreiches*" (?) bijeen gephantaseerd, maar het klopte zelden of nooit en bracht meer nadeel dan voordeel aan, — wekte meer antipathie dan sympathie!

Bij zulke oeconomische romans is het urgent, dat men minutieus-stipt en zorgvuldig zijn materiaal vergaart en puurt. Voor den uitbundigen phantast zijn er namelijk ontzettend-enge grenzen getrokken. Men moet alles uit het feiten-materiaal opbouwen en dat kan men alleen, als men het grondig en in extenso beheerscht. Aan de gegeven oeconomische grootte en omvang mag men namelijk vooral niets veranderen. Zoo is men dus in zekeren zin ietwat gebonden — kan men zich niet vrij ontplooien. Dat is onaesthetisch, zegt men. Ja, feitelijk ligt ook hier de klip. Dit te ontkennen ware onrecht en dwaasheid. Maar wie zegt dan, dat men die klip niet kan omvaren — ten minste in zooverre het aesthetisch noodzakelijk schijnt? Zulke romans moeten bijgevolg

dienovereenkomstig anders opgebouwd worden! Zeker als de aestheet beweert, dat zijn bouwtrant de *eenig ware* is...... De vraag is nu maar of zijn ,,Bauart'' werkelijk de eenig-ware is en blijft? Het leven.en zijn kunstontwikkeling toonen ons op duizenderlei manieren, dat zulks nooit en nergens het geval is. Is men dan den tijd heelemaal vergeten, waarop men tegen Goethe en Schiller optrad: Diese Leute arbeiten nicht so wir es für richtig halten, daher taugt Ihre Arbeit auch nicht viel?... Zulke beginsel-kwesties worden door de simpele feiten zelf uitgemaakt. Men moet ze daarom niet ernstiger nemen dan noodig is.

Maar de grootste struikelblok ligt heel ergens anders. De duitsche boeren-roman — reeds Spielhagen klaagde er over — is heelemaal verslonst. Het is gewoonweg ongelooflijk op wat voor koddige grappigheidjes de Noord-duitsche en Zuid-duitsche boeren-humor ons tracteeren kan. Vandaar is hetgeen ons volk als boersch of plat-volksch in de literatuur doet doorgaan, eenvoudig iets verkeerds, onwaars. De stedeling wil een lompen boer, een mensch met ruwe, plompe, onbehouwen manieren of als dat niet kan, dan ten minste een dommen August. En geeft men hem zijn zin niet, omdat het eenvoudig *niet zoo* is, omdat de boer in den nieuwen tijd ontzaglijk veel geleerd heeft en lang niet meer de koppige, stramme kinkel van vroeger is, dan geldt men als iemand, die de boeren juist niet verstaat. Het is zelfs bij zijn eersten roman gebeurd, dat een noord-duitsch blad critiseerde: ,,Daar schrijft er een over Tirol, die nota-bene nooit in Tirol geweest is en evenmin in aanraking kwam met een Tiroolschen boer''. Nu was hij toevallig op een Tiroolschen berg geboren en zelf ook een struische boeren-kerel.

Zijn strijd was hard, bitter-hard. De lezers moesten eerst een beteren kijk krijgen op den boer. Van te voren viel er toch niets te bereiken. Dit was de grootste moeilijkheid, die Hans Schrott-Fiechtl te overwinnen had. De zaak was namelijk zóó gelegen: In de boeren-oeconomie heeft zich nooit iemand om litteratuur bekommerd en zoo had men een falikant begrip over de boeren. En het was ontzettend-zwaar dit er bij de lezers uit te hameren!

Zijn beste krachten heeft Hans-Schrott-Fechtl daarmee verspild.

De boeren moeten ook menschen zijn, als wij stedelingen. Zij zullen een doel beoogen en moeten iets nastreven... Moeten... Kom, kom, dat is immers klink-klare onzin, dat weten onze stedelingen allemaal!...

En lang duurde het voor er eindelijk een sprankje waardeering vonkte.

De voortreffelijke literatuurkenner Dr. Elster, schreef eens over hem: ,,Was der Schweizer Jeremias Gotthelf durch seine breite Epik erreichtt, erzielt Schrott-Fiechtl, entsprechend seinem glühenderem tiroler Temperament, durch hinreissende dramatische Gestaltung, durch einen glänzenden Dialog, durch eine stets gerühmte Plastik, vor allem aber seinen nie nachlassenden inneren Gehalt''.

En terecht! Zooveel staat vast, dat Hans-Schrott-Fiechtl heel nieuwe wegen gebaand heeft en ook hunne beteekenis voor de literatuur glansrijk bewees! Dit is niet alleen voor de kunst van het allerhoogste belang, maar voor de maatschappij heeft het nog een grootere beteekenis, wijl door een passende oeconomische belletrie de klove tusschen land en stad allengs kan overbrugd worden. Tenminste, zoolang als de stedeling geen vakbladen leest...... en dat zal hij nooit!......

Wat het een individueel persoon kost, zulk een streven werkelijk door te zetten, wat een ontzaglijke moeite en onversaagde moed daarvoor noodig is, kan de lezer wel op zijn vingers uittellen. En dan kern-katholieke tendenzen ingang te doen vinden in een protestantsch land! Daarbij de misselijke toestand van den katholieken duitschen schrijver! Terwijl een éven-veelbelovend talent van den overkant voor den eersten afdruk van een roman makkelijk 10000 Mk. krijgt, krijgen de katholieken in het gunstigste geval 2000 Mk. Hun honoraria bedragen 8 tot 12% van een ingenaaid exemplaar, terwijl de anderen van 18 tot 22% komen. Daarbij is de omzet aan de andere partij in verhouding veel grooter. Wij zouden met 7 oplagen, elk van 1000 ex. al aardig content zijn, zij zijn het nog maar half met 25 en 30.

Juist na den oorlog zijn de katholieke publicisten er bijzonder treurig aan toe. De eigen-partij kan hen niet helpen en die van de andere partij zeiden niet onaardig: Eerst moeten we onze eigen makkers...... Wanneer Goethe zegt: Ein deutscher Dichter sein, heisst ein Martyrer sein'' dan zal dat voor menigeen wel wat te sterk klinken. Maar dit staat in ieder geval vast: de katholieke publicist moet offers brengen, die ver boven zijn krachten gaan. Maar offers moeten met een blij en verruimd hart gebracht worden, anders deugen ze niet.

Naar het origineel bewerkt door H. H.

ROOMSCHE RIJKDOM IN DE DUITSCHE LETTEREN.

De Frankfurter-Zeitung, waarbij men van een neiging tot kern-Katholieke ideeën gewis niet veel merken kan, schreef kort voor Kerstmis '20: ,,Die Zeiten, da man selbst in den eigenen Reihen von einer Inferioirtät der Katholischen Literatür sprechen dürfte, scheinen endgültig vorbei zu sein. Die moderne Katholische Belletristik weist von Jahr zu Jahr neue Talente von Bedeutung auf, die es verdienen, ob ihres literarischen Ranges auch auszerhalb der von Kirchlichem Geiste erfüllten Kreise gelesen zu werden. Zumal sich manche ihrer jüngsten Werke Problemen widmen, die Entscheidungsfragen unserer Tage sind...... Die Sentimentale Unterhaltungsliteratur alten Stils,die in salbungsvollem Traktätchentone die höchste Dinge trivealisierte, ist gewisz noch nicht ausgestorben, aber sie tritt immer mehr zurück. Ernste und herbe Schriftsteller, die Gehalt und Tiefe mit echter Volkstümlichkeit zu verbinden wissen, gewinnen zusehends an Einflusz und Ausbreitung.''

Zij noemt dan de namen Peter Dörfler, Hans Roselieb en Franz Johannes Weinrich, den jeugdigen dichter en dramaturg en houdt vervolgens een uitvoerig-degelijke bespreking over hunne werken. De beiden laatstgenoemden — de eerste met zijn romans ,,Die Erbe'' en ,,Narren der Arbeit''— Weinrich met zijn drama: Offenbarung en 't legenden-speelke: Der Tanzer der lieben Frau— zijn eerst voor kort bekend en vermaard geworden. De klinkendste naam en faam heeft buiten kijf de oostenrijksche romancière Enrica von Handel-Mazzetti, naast haar de wakkere Heinrich Federer, dien zijn Zwitsersche landgenooten zelfs tot doctor in de philosophie honoris causa promoveerden. Een aanzienlijken naam genieten sedert de laatste decenniën Marie Herbert en Freiin Anna von Krane, de bekoorlijke vertelster uit den tijd van Christus. Als volbloed-lyriker en tevens als historisch-philosooph wordt de Westphaler Flaskamp gevierd. Als romanschrijver en dramaturg bloeide snel op de Würzburger Leo Weismantel. De kloeke Tirolers lezen tot in hunne schamele berghutten den populairen novellist Reimmichel en worden fonkelend begeesterd door de sprankelende lyriek van Bruder Willram. Doch ik vrees reeds te veel namen opgesomd te hebben,— ofschoon ik heel eminente koppen hier geen plaatsje inruimde. Doch wat zijn namen,

wanneer werk en daad toch onbekend moeten blijven? Doeltreffender lijkt het me een evident begrip van de beweging in z'n geheel te geven!

De Katholieke beweging werd op gang gebracht, toen de Veremundus brochüre het licht zag en „die Literarische Warte" uitkwam. Dit was omtrent 't jaar 1900. Toen werd er met glasheldere klaarte en klem gedemonstreerd, dat voor de werking eener litteratuur, niet de goede wil, de duim-dikke tendenz beslissend is, maar veeleer de qualiteit, het rijpe kunnen. Iedere beweging beteekent ook strijd. Geen lente bloeit zonder lentestormen. Gelijktijdig met de nieuwe beweging barstte ook de zoogenaamde litteratuurstrijd los. Maar terwijl de muffe theoretici meestal verliepen in hol gezwam, snorkend gebazel en geborneerde woordenzifterij, bloeide er op den frischgeploegden akker een veelbelovend zaad. De schrijver der Veremundus-brochüre, Professor Karl Muth stichtte de flinke periodiek „Hochland" für alle Gebiete des Wissens, der Kunst und Litteratur. Nu is ze reeds in haar 18den jaargang en er is geen tijdschrift in Duitschland, dat in alle kringen beter in aanzien is. De snelle ontwikkeling van het ras-roomsche intellectueele leven in de laatste decenniën is onbetwistbaar grootendeels aan haar te danken. Zij was steeds leidend, weg-banend en zich-oriënteerend en schaarde om zich heen degenen, die elders nergens een „spreekorgaan" hadden kunnen vinden. Vooral leeken leverden daar hunne literaire producten af, wijl aan het andere uitstekende tijdschrift „Stimmen der Zeit" uitsluitend Jesuieten meewerkten. Der Gral daarentegen bleef steeds een sobere, spoedig verflensende, dra weer opbloeiende plant — een subtiele kasplant — hoezeer we ook juist hem een krachtigen wasdom en heerlijken hoogbloei toewenschen, wijl hij tegenwoordig het eenigste -„*nur* literarische" tijdschrift is, — en zelfs Paus Pius X het door een schitterend schrijven sanctioneerde.

De onverkwikkelijke litteratuurstrijd is, Goddank, ten einde; was alle strijd geluwd dan hadden we te vreezen, dat ook de heele beweging zou indommelen. Wat nu echter de twee partijen nog bezighoudt en van elkander scheidt, is niet meer de formuleering van het katholiek princiep, het afwijzen van liberale gezindheden — die liggen tegenwoordig tamelijk op apegapen — maar het zijn louter essentieele „Formfragen". Is klassiek of romantiek de natuurlijkste vorm voor de katholieke kunst? Kunnen de katho-

lieken de nieuwste kunstrichting, het expressionisme, dat Hermann Bahr ons in een werk zoo bevattelijk expliceerde, genoegelijk adopteeren, wijl volgens haar de kunst slechts de uitdrukking is van 't geestelijk-schoon? Of moeten ze haar links laten liggen, daar zij zonder traditie in een hyper-subjectivisme, in een autocratie van het „ik" uitloopt? De verschrikkelijke werkelijkheid van den wereldoorlog en de daarop volgende revolutie met al hunne funeste gevolgen voor Kerk en Staat hebben ook de duitsche jongeren ten sterkste beinvloed. Maar het heeft hen niet ongevoelig gemaakt of hunne edele gevoelens wreedelijk afgestompt. Ook voor hen werd Vincent's gevleugeld woord bewaarheid „Si les masses se paganisent, les élites reviennent à Dieu"... Zooals het aloude christendom onder de bloedige kerkvervolgingen, den val der oude naties, der immoreele en gedegenereerde cultuur, niet alleen meer principieel voor zijn geloof uitkwam, maar ook even enthousiastisch zijn schoonheid en waarheid omhelsde en den passenden vorm voor deze innerlijke opwekking in een prophetisch-verheven taal, in apocolypsen en sibillijnsche boeken vond, zoo kan ook de duitsche jeugd, die uit de modderige loopgraven in een oeconomisch en intellectueel ontredderd vaderland weerkeert, zich niet meer vereenigen met den vorm eener conventioneele taal en de gevoelswereld eener welbewust-zelfvoldane burgerij, om te kunnen uiten, wat zij lijdt, mint en haat, om metterdaad te toonen, dat zij een *nieuw* geslacht *wil* zijn. Hun gruwelijke afkeer van het louter zinnelijk-schoone — der glänsenden Oberfläche der Kultur des Mammons, zei eens Bahr — demonstreert zonneklaar hunne innige verwantschap met de heerlijke gotische kunstprestaties, die het lichamelijke slechts als uitdrukkingsmiddel als symbool gebruikten en met de mystieke werken der vrome meditatieve Middeleeuwers.

Het geestelijk-schoon ontroert en verrukt hen, de gladde of glimmerende verleidelijke lichaamsschoonheid laat hen koud en ongeroerd. Dat deze beweging werkelijk langs de banen der gotiek door gelijke bronnen als het oude christendom gevoed wordt, bewijst reeds de naam welke een jonge Nederrijnsche dichtersbond „für Kulturelle Erneuerung" op zijn blazoen plaatste, n.m.: *Der weisse Reiter*. (En ik zag den hemel geopend, en zie, een wit paard, en die er op zat heet de Getrouwe en Waarachtige en hij houdt gericht en voert krijg met gerechtigheid. Apoc. Joes XIX, 11.) Deze bond toont veel vertrouwen: „Wird er aus unsern

Reihen erstehen, der Retter, der Deuter, und der Prophet: wir wissen es nicht. Und werden wir nicht die Erfüller sein, so die Wegbereiter!" Is dit niet als een blijde adventstemming? Een ding weten ze zeker: Europa heeft geen toekomst meer, òf het moet een christelijke zijn „Uns ist das Christentum keine Religion und Umzäumung für fromme Miicher, sondern die ungeheure, weil aus der Blichrichtung des Ewigen geschöpfte, jauchzende Bejahung des Lebens, wie alles zutiefst und eigentlich Lebendigen in Natur und Uebernatur".

Onlangs heeft ook een der jongeren Hermann Hefele, een Zwabisch denker en dichter, een magistraal en fijn-gestyleerd boek geschreven „Das Gesetz der Form". En kort daarop een ander: „Der Katholizismus in Deutschland". Volgens hem is het bewonderen en het genieten van het „Ik" de *grootste* zonde. Hij heeft geen meelij, maar afkeer van de krampige stuiptrekkingen dier menschen, die hun kleine en groote smarten uitbazuinen en uitgloriën. De taak der katholieke litteratoren moet er op gericht zijn: om zich geheel offervaardig en deemoedig aan de gemeenschap te geven. Uit de „klassieke" latijnsche wereld groeide de kerk op, aan haar ontleende ze haar grooten algemeengeldigen vorm; wanneer het háár waarlijk dient, ontvangt het poovere subject zijn ware grootheid.

Hein weerlegt in vlijmscherpe boutaden Flaskamp, die er vooral op wijst, dat juist de klassieke geesten in een godsdienst-hoonend humanisme ontaard zijn. Hij neemt de romantieken in bescherming en verwacht door een levendige, door de wereldhistorische gebeurtenissen bevruchtte aansluiting bij de Romantiek, een zelfstandige invloedrijke cultuur.

Schiller, die aan de vorm-kwesties een groot deel zijner philosophische essays wijdde, bemerktte eens: „Wenn ich dichte vergesse ich auf Theoriën". En zoo houd ook ik heel die ideeën-strijd voor de toekomstige, roomsche litteratuur wel belangrijk, essentieel misschien!— maar niet beslissend. Kleine talenten meenen en betoogen: dat ze, als ze maar een vaste richting, een nieuwe stijl hadden, ook de kunst hadden. Nu ze kunnen er zeker van zijn, dat er, zoo men alle tot nu toe bestaande uitdrukkingsmiddelen ten onderste boven gooide, iets ongehoords tot stand kwam en er waarlijk een nieuwe dag voor de menschheid zou gloren in gouden schitterpracht. Daarbij hebben hysterisch-geëxalteerde woelers en wroeters vaak een zeldzame gelijkenis

met de, door hen zoo verachte, luidruchtige woordknutselaars en draaiers van oude meubelkasten. Want als deze overschatten ze de manier en merkte Hefele eens snedig op: „sehen nicht dasz sie allmählich der Manier verfallen''. Naast zulken, die werkelijk met een nieuwen en bizonderen geest bezield zijn, loopen er altijd nog tusschen door, die van dat alles niets begrijpen en bevroeden en er ook natuurlijk bitter-weinig voor voelen. Deze kijken alleen naar de mode en behandelen en bezoedelen iedere kunstrichting als mode. Krachtig echter kan een beweging niet worden door felle programma's, maar alleen door wakkere talenten en markante persoonlijkheden. Deze worden door geen theoriën, door geen Maecenatendom en niet door de kans op een schitterend succes vervangen. En omgekeerd vervangen *zij alles*! Anders zouden ze juist in het „verarmde'' Duitschland en Oostenrijk wel moeten gaan wanhopen.

Hetgeen voor *alle* litteraturen allernoodlottigst zou zijn!...

Breda. HEIN HOEBEN.

EEN NOODZAKELIJKE TERECHTWIJZING.

In De Tijd van 4 Maart staat het volgend bericht:

Aan schrijvers van ingezonden stukken betreffende de quaestie, welke door den Z. E. Pater A. B. H. Gielen S.J. in „Boekenschouw'' werd behandeld, nadat de heer Zwanikken haar in ons blad had aangesneden, zij geantwoord, dat voor ons deze quaestie is afgedaan, nu P. Gielen's voorstel, om „ten overstaan van een drietal hoogst bevoegde, partijlooze mannen'' het geschil te bespreken, niet werd aangenomen door den heer Zwanikken en voortzetting der polemiek in het stadium, waarin zij thans is gekomen, eer schadelijk dan nuttig zou werken. In ons blad is dan ook de polemiek gesloten.'' —

Inderdaad is door het weigeren van:

1. mijn voorstel „om met een drietal hoogst bevoegde, partijlooze mannen, door ons beiden met volle instemming te kiezen en uit te noodigen, ons geschil te bespreken'';

2. mijn aanbod om hem „zwart op wit'' te laten zien in welk belang hij, bewust of onbewust, heeft gewerkt;

3. mijne uitnoodiging om „verdere kritiek of goede raadgeving in Boekenschouw zelf te geven,opdat dezelfde lezers zouden worden bereikt''

overduidelijk gebleken aan allen, dat het den heer Zwanikken niet te doen was om door objectieve kritiek te helpen het onvolmaakte beter te maken voor de toekomst.

Met deze opmerking zou ik kunnen volstaan en over de zaak zwijgen, vooral sinds ik in B o e k e n s c h o u w (Januari) al de opmerkingen voor den heer Zwanikken uitvoerig heb besproken.

Maar aan mijn eigen eer ben ik het verplicht, en tegenover de lezers ben ik, ter voorkoming van dwalingen, die noodlottig zouden kunnen worden, verschuldigd,op de repliek van den heer Zwanikken van 2 Maart terug te komen. Dit is mijn laatste woord. *Alleen kan ik er bijvoegen: dat het plan om door een drietal bevoegden, nadat ik hun alle documenten heb overgelegd, in deze zaak klaarheid te laten brengen, door mij geenszins nog werd opgegeven.*

Het is mij niet aangenaam den heer Zwanikken *telkens* er op te moeten wijzen dat hij voor zijn argumentatie 1: mijne woorden òf slechts gedeeltelijk weergeeft, 2: ze uit hun verband rukt, 3: òfwel ze eenvoudig fingeert. Maar men begrijpt dat ik deze feiten moet aantoonen om hem te weerleggen en de lezers de oogen te openen.

Ziet hier: De heer Z. schrijft: ,,Over Pallieter en De Weg van Paul de Raet zijn we het eens. Pater Gielen gelooft niet dat ik geinsinueerd heb, dat hij enz. Accoord! Als U dat niet gelooft moest U er maar over zwijgen ook''.

Door dat enz. is de aanhaling verminkt. Ik heb letterlijk dit geschreven: ,,Ik geloof niet dat Zwanikken zoo ignobel heeft willen zijn, om hier te insinueeren dat *wij* ons hebben vergist in de beoordeeling dezer boeken. *Maar als hij dit zinnetje hier zoo er tusschen gooit, heeft het alle kans den lezer, die van niets weet, te misleiden. Dat wil ik voorkomen.''*

Uit de onderstreepte woorden, die Zwanikken heeft *weggelaten*, blijkt waarom ik *niet* mocht zwijgen.

2. In een klein zinnetje erkent de heer Z., dat hij zich vergistte en Klaasje Zevenster geen ,,indexboek'' is. Maar toch meent hij nog even met een uit zijn verband gerukt citaat te mogen komen. Hij schrijft: ,,Geloof mij'', zegt Pater Gielen, ,,het is volstrekt g é é n realistisch, g é é n schunnig, g e e n indexboek''. Tegenover het oordeel van Pater Gielen in 1921 plaats ik het oordeel van Pater Gielen zelf, die in 1912 in Boekenschouw schreef: ,,......En ik vind dat wij ook nu nog, evenals Schimmel het deed in 1866,zeer scherp hebben te beoordeelen het beestelijke van het plastische tafereel in het bordeel''. Commentaar overbodig''. —

De voorstelling is valsch. De waarheid is deze: Ik heb in 1912

anderhalve bladzijde druks besteed aan de beoordeeling van dit boek. Daarin betoog ik dat bij den schrijver *geen onzedelijke* bedoeling heeft voorgezeten. Verklaar echter uitdrukkelijk het *niet* eens te zijn met het woord der moeder, die aan van Lennep schreef dat „alle jonge meisjes het boek behooren te lezen"; en haal het woord van Schimmel aan om de ruwe dronkemansscène en moordpartij te veroordeelen. Tegen die *enkele bladzijden* in het overigens tamme en sentimenteele boek heb ik bedenking; maar mag dáárom het boek toch waarlijk niet schunnig en realistisch en een Indexboek noemen, gelijk de heer Zwanikken eigenmachtig durfde doen. In deze sta ik geheel aan de zijde van Pater Molkenboer O.P.

3. De heer Zwanikken gaat zelfs zóó ver dat hij met aanhalingsteekens een zin laat afdrukken (dus, alsof hij letterlijk van mij is), *die nooit, en nergens door mij werd geschreven.*

Hij beweert namelijk dat ik op zijne opmerking dat de „Oude Goriot en zijne dochters" met name op den Index staat, zou hebben geantwoord: „*Ja; 't staat er wel niet bij, maar* 100 *bladzijden verder staat ergens achter den naam Balzac: Index, waarmede ik bedoel, dat al zijn werken op den Index staan*".—

Nu vergelijke men eens wat hierboven gecursifeerd staat en wat de heer Z. mij in den mond legt, met hetgeen ik *werkelijk* heb geschreven. Dit: „Achter de Balzac staat vermeld op den Index „omnes fabulae amatoriae" = alle romans. De titel van „Le vieux Goriot" staat nu niet meer met name gedrukt, ofschoon het decreet van vroeger, waarbij het met name (met nog twintig andere) werd veroordeeld, natuurlijk van kracht is *gebleven.* Wij hebben dat er niet uitdrukkelijk bijgevoegd, maar achter den naam van de Balzac op blz. 129 met één woord aangegeven dat al zijne werken moeten *gehouden* worden te zijn verboden, tot anders blijke. En wijl „le vieux Goriot" waarvan wij de vertaling vermeldden onder den titel „de oude Goriot en zijne dochters" in een vroeger decreet met name was verboden, blijft het verboden en vallen onder het omnes-verbod". Dat klinkt toch heel anders dan de woorden, die Z. als de onze *fingeert.*

Vraagt men nu: waarom wij dan ook niet achter deze vertaling klaar en eenvoudig mededeelden dat het *met name* op den Index staat? Omdat *de veranderde titel* ons deed twijfelen of wij hier een trouwe vertaling van het oorspronkelijke hadden of *slechts een uittreksel.* Toen hebben wij ons *strikt gehouden* aan den

Index en achter den naam van de Balzac geschreven tusschen haakjes het woord (Index), waarmede wij aangeven dat al zijne romans dienen beschouwd te worden als veroordeeld, zoolang het tegendeel niet blijkt.

4 Uit de woorden, die de heer Z. ons laat schrijven, *doch die nooit en nergens uit onze pen zijn gevloeid*, namelijk dat „al zijn (de Balzacs) werken op den Index staan", trekt hij de conclusie dat wij met ons zelven in tegenspraak komen als wij later Eugenie Grandet slechts een weinig voorbehouden noemen.

Maar Eugenie Grandet is waarlijk volgens de „auctores probatos" (de bevoegde schrijvers) een boek dat op zijn hoogst een weinig voorbehouden kan genoemd worden, gelijk wij schreven. En hierin ligt geen tegenspraak, omdat wij nooit en nergens hebben gezegd dat *al zijn werken op den Index* staan, maar wel dat *al zijn romans moeten* **gehouden** *worden te zijn veroordeeld*, zoolang bevoegde personen niet hebben verklaard welk boek afzonderlijk van dit omnes-verbod mag worden uitgezonderd.

5. De heer Z. wekt den schijn alsof wij ons in een titel hebben vergist, waar hij schrijft: „Op blz. 28 staat ditzelfde boek (Eugenie Grandet) onder den naam „Miskende Liefde", terwijl het eigenlijk moet heeten „de Wrek".—

Juist: „Eugenie Grandet" is in hollandsche vertaling uitgegeven onder den titel „Miskende Liefde". — Het moet *niet eigenlijk heeten*, „De Vrek", het heet nu eenmaal niet anders dan „Miskende Liefde". In ons bijschrift staat eenvoudig dat men het boek „de Wrek" zou kunnen betitelen, omdat het hoofdzakelijk de grenzelooze gierigheid van Eugenie's vader aan de kaak stelt. En goed van strekking is het boek ook. Durft iemand dat tegenspreken?

6. Wederom worden onze woorden vervalscht, waar Z. schrijft „Op blz. 128 staat trouwens ook nog eens Vader Goriot, *dat hetzelfde boek is als De Oude Goriot*, maar in een andere vertaling en daarom alleen maar voorbehouden is".

Wij schreven echter: Op blz. 129 vermeldden wij „*Vader* Goriot" alleen als voorbehouden, omdat het eene oude bewerking is, *of beter gezegd een slap uittreksel van het origineel, waarin werkelijk niets meer voorkomt, dat ons het recht zou geven het te rangschikken onder het verbod*". Men vergelijke deze woorden nu eens met die van den heer Z.!

7. De heer Z. schrijft: „Met het enkele woord Index wordt

hééI hun oeuvre veroordeeld" (van de beide Dumas). „Dat is heel goed in orde", zegt Pater Gielen, want zoolang niet het tegendeel is bewezen moet hun heele opus als gevaarlijk worden gesignaleerd". Uit deze aangehaalde woorden blijkt overduidelijk dat ik met het woord Index *niet* het heele oeuvre dier schrijvers heb *veroordeeld*, maar het als *gevaarlijk gesignaleerd*, gelijk ook de Index zelf doet met zijn „omnes fabulae amatoriae = alle romans" achter de namen der beide Dumas.

Deze beteekenis van het omnes-verbod staat trouwens uitdrukkelijk in den Index (blz. XIV).

En de heer Z. moet derhalve niet verwonderd staan, als hij bevindt dat wij in Boekenschouw 1912 *op gezag* van Mgr. Boudinhon en Dr. Vermeersch S.J. een paar boeken uitzonderen. Wij zullen nog verder gaan:

De Cataloog der Leuvensche Keurboekerij *zondert maar even een kleine veertig romans, alléén van Dumas père*, van het omnesverbod uit!!

8. De heer Zwanikken heeft verder opgespoord dat wij op de ééne plaats de drie romans: Het lokkende Leven, — Iwan de dwaas — en Sprotje goedkeuren „voor volwassenen", en elders spreken van V.G. — V. — en G."

Wat beteekent dat anders dan dat het laatste oordeel fijner genuanceerd, maar absoluut niet in tegenspraak is met het eerste. Integendeel!

Deze drie boeken zijn inderdaad „voor volwassenen" — en volgens onze verklaring in den Jaarlijksche zelf, beteekent V.G. = „voor rijperen leeftijd" en V. = „geestelijk volwassenen".

Laten wij hier mededeelen dat wij bij Sprotje het teeken V.G. juister zouden vinden.

Het „Dure Moederschap" teekenden wij met V.O., dat is *te streng* — het had moeten zijn V.G.

9. De heer Zwanikken vraagt ons, wat beteekent: „Schijnbaar naief. In werkelijkheid spottende met eenvoudige vroomheid, ofschoon waarschijnlijk onbedoeld".

Gaarne! Het schijnt naief. Maar objectief beschouwd zijn de woorden en de voorstellingen voor ons moderne menschen bespottingen — ofschoon de auteurs het als zoodanig waarschijnlijk niet hebben gevoeld en dus niet bedoeld. Naar aanleiding hunner eigen verklaringen durven wij dit vermoeden.

10. De heer Zwanikken verwondert zich dat wij „Het Parelende

Leven'' noemden ,,voorbehouden'', omdat wij er een V. achter plaatstèn. Maar achter V. staat *onze* verklaring: ,,voor geestelijk volwassenen''. En daarmede zijn wij nog wat te streng geweest; het had gerust mogen zijn V.G. = ,,voor rijperen leeftijd''.

11. Een staaltje van verregaande slordigheid noemt mijn geachte bestrijder het feit dat een zelfde boek van Andrejeff vlak onder elkaar tweemalen gedrukt staat. En wij moeten hem inderdaad gelijk geven; het is slordig en nog slordiger is het eenmaal bij de correctie de G. voor een O. te hebben aangezien, ofschoon de woorden geen kwart centimeter van elkaar staan.

Maar aan zulke menschelijkheden zijn wij allen onderworpen, getuige de heer Zwanikken, die in dezelfde kolom, waarin hij ons deze drukfout verwijt, er zelf vier laat staan, ofschoon zijn stukje toch een week van te voren reeds was gezet en dus niet haastig behoefde gecorrigeerd te worden. Maar waarom zouden wij hem hard erover vallen dat hij schreef: Broudinkon voor Boudinhon, — Harda in plaats van Warda (of Duitsch Uarda) — hiermeer foutief voor hiermede — en antipathie voor amphibie?

12. Ten slotte vraagt de heer Zwanikken zich af, of het weer een zetfout is, dat achter deze drie boeken een O (= ongeschikt) staat. Namelijk achter : 1e De geheime tuin, 2e Eine Aegyptische Kőnigstochter en 3e Warda.

Wel, eenvoudig omdat zij werkelijk ongeschikt zijn. De heer Z. noemt het eerste een *Kinderboek*. Hij heeft het dus nooit gelezen, want de geheime Tuin is een slecht boek, dat het Christendom bestrijdt.

Ik begrijp echter wel, waar de heer Zwanikken zijn ongelukkig oordeel heeft opgedaan. Voorheen werd in De Tijd dit boek ook versleten voor een ,,kinderboek'', maar de beoordeelaar heeft later zijne vergissing hersteld en het boek slecht genoemd. Indien de heer Z. ,,Boekenschouw''VI ook in dit opzicht had geraadpleegd, zou hij zich niet zoo deerlijk hebben vergist.

En de twee andere boeken verklaar ik ,,ongeschikt'', omdat de werken van Ebers op geniepige wijze vol zitten van Kulturkampf-vinnigheid tegen het Katholicisme.

In zijn groote literatuurgeschiedenis waarschuwt dan ook S a l z e r terecht dat E b e r s in zijne romans ,,Schlagworte von Intoleranz des Priestertums, Volksverdummung und Herschsucht der Kirche ins Altägyptische übersetzte''. En alwie niet oppervlakkig wil oordeelen moet dat vonnis bijstemmen.

Hiermede heb ik mijn taak volbracht! Het was een noodzakelijk verweer tegen den mij geheel onbekenden, Limburgschen Onderwijzer, die mijn eer, mijne betrouwbaarheid en mijne wetenschap aanrandde op gronden, van welke niet een enkele steekhoudend is gebleken.

Heel gerust durf ik alle professoren in het jus canonicum vragen of ik mij in het bovenstaande in één enkel punt heb vergist, waar het betreft den uitleg en de toepassing van den Index.

En ten slotte deel ik den lezers mede dat de tweede **Jaarlijksche Boekenschouw** mag rekenen op de medewerking van: Dr. Schoengen, Dr. Verhoeven, Dr. Moller, P. Molkenboer O. P., Dr. A. Slijpen, J. Laemers S.J. Mejuffr. M. Sloot (Melati).

En dat een uitgever met aandrang heeft gevraagd **Den Standaardcatalogus**, waarin ongeveer al de nog gangbare lectuur zal worden besproken, te mogen uitgeven. Hetgeen is toegezegd.

A. B. H. GIELEN. S.J.

WAT ANDEREN SCHRIJVEN.

De Gids bëeindigt den roman van Mevr Scharten-Antink: *In den vrijen Amerikaan.* Wij hooren hoe vele teleurstellingen Line wachten in het door haar opgerichte pension en hoe van Westum gedurende de drukkende oorlogsjaren zijn winkel opruimt en niet zeer hoopvol naar Amerika terug keert, na eerst zeer royaal over zijn hebben en houden te hebben beschikt. Evenals in *Sprotje* ligt de groote verdienste van de Schrijfster niet in het weinig belangrijke dat zij vertelt maar in de even minitieuze als echte wijze, waarmede zij van het kleine gedoe harer menschen gewaagt. Willem Oudshoorn geeft in *Avond* een ragfijne ontleding van hetgeen een eenzaam meisje hij een avondwandeling gevoelt; terwijl A. Roland Holst een studie bijdraagt over „*De dichter Leopold.* Diens *Cheops* wordt als zijn meesterstuk beschouwd, waarvan hij o.a. zegt: „Indien de verhevenheid van een dichter bepaald wordt door die van zijn meest verheven gedicht, dan is in dezen tijd en althans in onze taal Leopold door het gedicht „Cheops" de meest verheven dichter; en hij verantwoordt deze stoute bewering door den volgenden langen volzin: „Want de hoogste roeping, het wezen van den mensch volstrekt en zonder voorbehoud te stellen in het onbeperkt geweld van het kosmisch gebeuren en het daarin enkel door een innerlijke spankracht te handhaven, vervulde hij met dit gedicht op de wijze, die voor den dichter en in het algemeen voor den

kunstenaar, de hoogste is door het scheppend vermogen, dat alle andere krachten in zich opnam''; en verder: ,,Want zeker is het raadselachtig dat in een tijd, waarin de mogelijkheid aan een verheven spanning zoo onherroepelijk verbeurd schijnt door de haast en de twist van ontelbare overspanningen, een afgezonderd mensch die mogelijkheid vervult zonder in de vervulling een spoor van moeite achter te laten. Dit gedicht is een vervulling. Zeer kalm en koel beredeneerend wordt door J. C. Bloem de dikke (van omvang) dithyrambe behandeld, door de bolsjewiksche dichteres H. Roland Holst aan ,,den Held en de Schare'' den rood gehemden roover Garibaldi, gewijd. Hij besluit zijn opstel met de volgende woorden:

,,Wanneer men geen medestander van Henriëtte Roland Holst is, kan men onmogelijk haar verbeelding van Garibaldi, hoe schoon en hoe vurig die ook in vele opzichten zij, zonder voorbehoud aanvaarden. Maar wanneer men van haar verzen leest, zooals ,,Mensch en mensch'', ,,De zuster,'' ,,De herfst keert weer,'' en zoo ontelbaar vele anderen, dan vallen alle bezwaren weg. Dan blijft er niets over dan de hartstochtelijke en bewogen stem, die naast ons zingt op dien smartelijken tocht, die het leven is, en ons met haar en allen vereenigt, in de eenige makkerschap ter aarde: die van het hart. Zoodat van haar ook geschreven kan worden wat Stefan George van Nietzsche schreef:

Sie hätte singen,
Nicht reden sollen, diese schöne Seele.''

Joh. de Meester houdt een Oratio pro Domo over zijn ,,Geertje'' en ,,Walmende Lampen'' in een hoofdstuk van zijn ,,Aanteekeningen en Opmerkingen'' getiteld ,,Kunstenaars revolutionnair''.

Verder heeft C. K. Elout het over *de Nieuwe Partij* en Mr. C. van Vollenhoven over: *Een accident in de Indische Rechts-hervorming*. Het poëtische gedeelte is toevertrouwd aan Marie Cremers die eenige *verzen*, en aan H. J. M. Keuls, die *gedichten* leverde.

Groot Nederland is grootendeels gevuld met een tooneelspel van Cyriel Buysse, dat hij zelf ,,objectief'' noemt. Het is getiteld ,,Jan Bron'' en werd indertijd geweigerd door den Antwerpschen Vlaamschen Schouwburg. De schrijver schijnt deze weigering niet te kunnen vergeven noch vergeten en verhaalt er de geschiedenis van, om ten slotte de bedoeling, die hem bij het schrijven voor den geest heeft gezweefd, op de volgende wijze te verklaren:

De feiten gebeuren, de personen handelen en spreken, de toeschouwer of lezer maakt zelf zijn conclusies. Meer heb ik niet bedoeld. Ik zelf sta achter geen enkel van mijn personages, poog niet aan een van hen mijn eigen meening op te dringen. Het is een schilderij. Leeft ze naar waarheid, dan is ze goed. Leeft ze niet, of leeft ze valsch dan is ze slecht.''

Het stuk behandelt de Vlaamsche z.g. Activistische beweging, die zoovele gemoederen en niet minder pennen aan het woelen

heeft gebracht. *De vrouw, die wachtte* op den terugkeer van haar man, door D o r o t h é e B u y s wordt wreed teleurgesteld, daar hij nog maar niet wil verschijnen en wij beginnen te vreezen dat zij het wachten moe, haar affecties elders zal gaan plaatsen. A. P i t, de philosophische man van de niet minder philosophische schrijfster van ,,Prometheus'' Carry van Bruggen, gaat voort in zijn *De nieuwe gedachte in het Noorden* de Renaissance-problemen en hun invloed in de noordelijke landen nader te beschouwen, terwijl P. F l a u b e r t een artikel wijdt aan de jeugd van Flaubert in wien hij meer een romantieker dan een realist ziet,en aantoont hoe de kiem van zijn latere werken reeds in zijn jeugdgeschriften verborgen ligt, waarin de romantische onderwerpen behandeld worden met een zoo zwaren ernst, een zoo diepe overtuiging, een zoo fel laaienden gloed, dat daarbij vergeleken de somberheid of buitensporigheid van andere romantici slechts onschuldig kinderspel lijken te zijn. In de ,,Boekbesprekingen'' komt een zeer sympathieke beoordeeling voor van F. C(oenen) over M a r i e G ij s e n s *Een uit velen.*

Een brutale vervalsching van het Leven van Jezus wordt in *Studien* door F. T u m m e r s aan de kaak gesteld. Het geldt hier den *Benan-brief*, uitgegeven in 1910 door Ernst Edler von der Planitz en voorzien van commentaren, bedoelend te bewijzen dat de leer van Christus ontleend werd aan Egyptische tempelwijsheid. Dr. C. Schmidt heeft thans (Der Benanbrief. Eine moderne Leben-Jesu Falschung des Herrn Edler v. d. Planitz, Leipzig 1921) zich de moeite gegeven den falsaris te ontmaskeren. Het was niet moeilijk, aan te toonen dat v. d. Planitz, die beweerde het handschrift te hebben verloren, een bedrieger was. De vraag bleef nog, waar haalde hij de kennis vandaan om aan zijn verhaal een locale kleur te geven, hoe kon hij de Egyptische mentaliteit tot uiting brengen in de verschillende gebeden en aanroepingen? Dit raadsel werd opgelost.

Het blijkt, dat v. d. Planitz zijn wijsheid bijeen heeft gezocht uit de verouderde en vergeten werken van Lauth, voorheen professor der Agyptologie. Verspreide, antieke teksten, schreef de vervalscher over, plakte ze aan elkaar, veranderde ze waar het te pas kwam, en maakte zoo zijn roman klaar. 't Is ergerlijk!

B. W. S p e e k m a n brengt ons zijn oordeel over *Der deutsche Held.* Als kunstwerk heeft deze laatste roman van Handel-Mazzetti groote fouten, maar heeft ook, wat van zoo sterk talent niet anders te verwachten viel, groote deugden. En er wordt geboden, niettegenstaande alle fouten, genoeg wat de lezing beloont.

M. v a n S t e e n is ons een gezellige en leerzame gids door *Bosnie en de Hercegovina.* M r. J. B e u n s licht het probleem der *Grondrente* toe en bespreekt uitvoerig de voornaamste geschillen, die vele schrijvers tusschen grond- en kapitaalgoederen meenen te ontdekken.

Over *George Eliot en haar romans* schrijft J. C. J. G r o o t

een zeer goed artikel: ,,altijd evenwijdig denkend met de christelijke ascese, met Thomas à Kempis en St. Paulus, die zij zooveel had gelezen, nam zij in haar boeken nooit den grondslag aan van een persoonlijken God. Haar God was ,,Human Nature''; met het wankele vertrouwen daarop heeft zij geleefd, maar toch nog zachter voor zich gehoopt, dat er een God en een beter leven zijn zou.'' — Met haar ascetisch denken, kunnen wij er bijvoegen, was haar leven niet steeds in overeenstemming, zooals voldoende blijkt uit haar onwettige samenleving met Lewis.

Wetenschappelijke Bladen heeft eene beschouwing over *Literatuur, Puritanisme en de Oorlog*. De schrijver komt tot de conclusie dat door een oorlog de menschheid nooit wordt veredeld en derhalve ook de literatuur niet kan opbloeien. Daar zit een sophisme in deze stelling. Ofschoon de oorlog zoo afschuwelijk is, kan hij toch werkelijk wel aanleiding geven tot beoefening van deugden, die in rustigen vredestijd vergeten waren. En al weegt dat niet op tegen het demoraliseerende van een oorlog in het algemeen, in het bijzonder kan het toch bij sommigen tot iets grootsch voeren. Zoo bij den kunstenaar: het geweldige en epische, of het individueel opofferende van enkelingen mogen hem inspireeren tot hooger kunst, dan het rustige, weinig ontroerende leven van den dag.

PANTA.

GODSDIENST EN WIJSBEGEERTE.

Max. Uit verre Missielanden. Amsterdam, R. K. Boekcentrale.

Alom en op alle wijzen zoekt men belangstelling en liefde te wekken voor het Missiewerk, en te overtuigen dat iedereen, naar kracht en kunnen, moet medewerken aan de verbreiding van de blijde Boodschap, het Evangelie van Christus over geheel de wereld

De vlotte en geestige Max heeft begrepen dat vertellingen uit de verre Missielanden, met voorbeelden van heerlijk-vast geloof en Christelijken lijdensmoed, met edelmoedigen opofferingszin en engelachtig geduld, op het jong gemoed een blijvenden indruk kunnen maken en door bewondering voor geloofshelden liefde wekken voor de taak, waaraan elk Christen zijn deel behoort te hebben.

Dat is juist gedacht. Wij hopen dan ook dat deze vertellingen een wijde verspreiding mogen vinden en een werkzaam middel blijken te zijn tot het doel: ijver, voor het zieleheil des naasten, hoe arm, hoe ver, hoe vergeten hij ook moge zijn

R. K. Pr.

Meschler S. J. (M.) Het leven van Maria. Utrecht, Dekker en v. d. Vegt —.

Kapelaan Dopheide heeft dit boekje vertaald en voorzien van

Nederlandsche bijzonderheden. En Mgr. dr. A. C M. Schaepman mocht ter inleiding wel zeggen: ,,zoo hebben wij een mooi Nederlandsch Maria-boekje, zeer geschikt voor godvruchtige lezing, smakelijk zelfs voor hen, die weinig smaak hebben voor ,,devotieboekjes,'' Een devotieboekje in den gewonen zin is het dan ook niet. Het is meer! Een loflied van den grooten Marialoog, dat in ons de liefde tot onze Koninginne, Beschermster en Moeder zal verhoogen, maar ook een prachtvol meditatieboek over het leven der Moeder Gods, haar leed en lijden, haar vreugde en eer. De schrijver eindigt zijn boek met deze woorden, welke wij overnemen om een wensch uit te drukken: ,,Het Salve Regina is het zoete pelgrimslied van onze Kerk en dat zal het zijn voor eenieder onzer voor immer''. -- Zoo zij het! R. K. Pr.

GESCHIEDENIS EN HULPWETENSCHAPPEN.

Huszar (Karl.) De Dictatuur van het Proletariaat in Hongarije. Roermond, Romen.

Dat is nu eens een boek, waarmede men het land moest overstroomen om verblinde idealisten tot nadenken te stemmen, lichtgeloovige arbeiders ernstig te waarschuwen en het onverantwoordelijk gestook van belanghebbende misleiders, wier eerste doel het is: te visschen in troebel water, zooveel het maar kan, onmogelijk te maken.

Het boek is niet van Huszar, den oud Minister-President, alleen. Vooraanstaande mannen droegen elk een hoofdstuk bij en laten het volle licht vallen op de ,,Misdadigers tijdens de Dictatuur'',— het ,,Financieel Beheer tijdensde Radenrepubliek''— ,,De verwoestingen door het Bolchewisme in den Landbouw'' — ,,De Socialisatie der Industrie'' — ,,De gruweldaden der Bolchewisten'' — ,,De communistische Kerkvervolging in Hongarije'' enz. enz.

,,Het zijn oog- en oorgetuigen, die de werking van het Bolchewisme beschreven hebben op dat gebied, waarvan zij hun geheele leven een bijzondere studie hebben gemaakt. Niet ten onrechte noemt H u s z a r zijne medewerkers dus vakspecialiteiten''.

Mr. H. Schaapveld heeft gemeend het bij eene eenvoudige vertaling niet te moeten laten, en hij heeft door zijn aanteekeningen ons een grooten dienst bewezen. Er zijn sociaal-democraten, die het Bolchewisme als *systeem* goedkeuren, maar de gebruikte middelen afkeuren. Tegenover hen wordt nu aangetoond dat het óók als *systeem* niet houdbaar is. Bovendien heeft Mr. Schaapveld voor ons land het boek hooger actualiteit gegeven door aan de afzonderlijke hoofdstukken van het boek van H u s z a r te laten aansluiten wat van de zijde der revolutionairen en communisten in

Nederland over ieder hoofstuk,in het boek behandeld,als wenschelijk en zelfs noodzakelijk wordt voorgesteld.

Zoo is het geworden, meer nog den het alreeds was, door deze bewerking en aanvulling een waardevol boek, waardoor menige dwaling kan worden voorkomen of genezen — en het Bolchewisme in zijn ware gedaante wordt getoond. Dr. S.

NIEUWE LETTEREN.

NEDERLANDSCH.

Courths-Mahler (H.). Grisilde. Amsterdam, J. F. Swartsenburg.

Frau Hedwig is nu 53 jaren oud. Ze heeft heel wat geschreven, en ofschoon haar werk niet tot de kunst is te rekenen, wist toch haar levendige verbeelding en vlotte stijl het te maken tot de betere ontspanningslectuur. In dit boek wordt haar romantiek naar mijn smaak wat ál te ouderwetsch-geheimzinnig en van het in-spanning-houdende soort, gelijk wij dat in volksboeken en klein-burgerlijke feuilletons nog veelal aantreffen.

Graaf Treuenfels vindt zijn vrouw wat al te vrij, en een heftige scène is er het gevolg van. Onmiddellijk vertrekt hij met haar naar hun landgoed. Denzelfden nacht sterft zijn vrouw en de onschuldige graaf, in verband met hun jongsten twist, wordt verdacht haar te hebben vergeven. Hij wordt beschuldigd, gevangen genomen, maar na eenige maanden vrijgesproken bij gebrek aan bewijs.

Zijn naam is onteerd en de menschen schuwen hem. Beate, een arme nicht, die zijne huishouding bestuurt en zijn eenig kind verzorgt, is tot over de ooren op hem verliefd. — Intusschen neemt hij een adellijke weeze als gouvernante voor zijn dochtertje. Deze jonkvrouw is het toonbeeld van alle vrouwelijke deugd en schoon als de lente. Maar ook slim. Als een Sherlock Holmes gaat zij aan het werk om den waren schuldige te ontdekken en komt tot de bevinding dat de vrouw van den graaf is vergiftigd door Beate. Als deze zich ontmaskerd ziet, sluit zij Grisilde op in een eenzamen toren en in haar wanhoop pleegt zij zelfmoord. Natuurlijk worden Grisilde en de graaf een gelukkig paartje.

Het krioelt van griezeligheden en geheimzinnigheden, wat vele lezers nog altijd zoo éénig gezellig vinden. Er is sprake van Oostersch vergif in een kunstig geslepen flacon, van een kasteel met geheime gangen en kasten. In 't kort: aanwezig zijn al de ingredienten, welke men in zoo'n romantisch verhaal met recht mag verwachten.

Het boek is onschuldig; of, er moeten lezers zijn, die meenen dat zoo'n vergiftiging en zelfmoord een boek ... Nu ja, zij weten

toch wel dat het niet mag en ... als ze er niet tegen kunnen moeten ze ook het „gemengd nieuws'' in de kranten zorgvuldig overslaan.

A. GIELEN.

Dorlette-Lindberg (Elsa). Zijn Melodie. Uit het Zweedsch. Utrecht, Honig.

Anna, Lize en Mariatta waren schoolvriendinnen. De eerste eene freule, de andere dochter van tooneelspelers. De vader van Anna-Lize dronk te veel en leefde te zwaar; hij verviel tot armoede, werd ziekelijk en half idioot, en met lesgeven kon de dochter niet in beider bestaan voorzien Zij riep de hulp in harer vriendin Mariatta, die intusschen schatrijk getrouwd was... en een volleerde coquette.

Zij flirtte met den beeldhouwer-zanger-fluitist Theo Hellmar, een weerzinwekkend individu met poes-panterachtige manieren. Hij wordt bekoord door de kalme schoonheid van Anna-Lize, weet haar zoo ver te brengen dat zij als naakt model voor hem poseert, en als het beeld voltooid is vertrekt hij naar het buitenland. Anna-Lize wacht nog steeds op hem; en terwille van hem slaat zij de mooiste huwelijks-aanzoeken af. Eindelijk verneemt zij uit de kranten dat hij terug is, loopt alle hotels af om hem te vinden en wordt tenslotte door dezen kerel beleedigd en weggestooten. Dan gaan haar de oogen open. Zij sluit vriendschap met een oude dame en met deze bestuurt zij nu eene inrichting voor gevallen meisjes. Zij heeft rust. Maar een brief van Mariatta vertelt dat een Engelschman het beeld heeft gekocht, waarvoor zij poseerde, en het geplaatst heeft in het volkspark, om zijn ruwe arbeiders te veredelen door het zien dier „kuische schoonheid'' Anna-Lize dankt den hemel dat zij zoo ten minste nog iets goeds heeft kunnen doen!?? Maar tenslotte overstelpt haar weer het verlangen, hartstochtelijk en wild naar den man, die haar zoo grof heeft beleedigd. En dit wordt dan maar goed gepraat door haar sterk verlangen naar moederlijkheid! Zij was moeder in de liefde voor haar vader— zij was moeder in haar liefde voor den vermoeiden kunstenaar — zij zou ook moeder willen zijn van een kind. En dit zou haar nooit gegeven worden. Het boek is gevaarlijk. M. WALRE.

Goch-Kaulbach (A. van). De Hooge Toren. Amsterdam, Veen.

„Nou, ik heb dan gedacht dat een mensch z'n leven moet zijn als zoo'n hooge toren, die je bouwt, steentje voor steentje, heel sterk en heel hoog. En je moet weten wat je doet bij elk steentje; anders valt de heele boel in mekander''.

Deze aanhaling verklaart den titel. Het zijn woorden, gesproken door een vader, die wegens staking en oproer in de gevangenis heeft gezeten, tot zijn zoon, bijna een kind nog. De moeder van

dit gezin ziet met angst die socialistische gevoelens door haar man aangekweekt bij den tengeren knaap. Niet zonder reden De jongen, als zijn tijd gekomen is, wordt „principieel" dienstweigeraar en met een groepje anderen op een fort opgesloten. Bij eene poging tot ontvluchting moet hij lang staan in het ijskoude water der vestinggracht, waardoor hij een longontsteking oploopt en sterft. De moeder lijdt onder dien slag en vindt geen troost, de vader tracht zijn leed te verkroppen door te werken voor de communistische maatschappij.

De moeder is goed gekarakteriseerd; de schrijfster heeft deze vrouw begrepen. Maar vader en zoon, voor wie zij onze bewondering wil wekken, naar het mij voorkomt, zijn papieren figuren, zoodra ze met hun socialistische en communistische liefhebberij komen aandragen. En de moeder, die angstig haar huiselijk geluk tracht te verdedigen tegen de verwarde en gevaarlijke maatschappij-verbeteringen van haar man, heeft de sympathie van den lezer.

M. WALRE.

Gijsen (Marie). Van „Ongeweten Levens". Brabantsche schetsen en Novellen. Teulings, 's-Bosch.

Marie Gijsen is eene uitmuntende schrijfster, die dankbaar mag zijn voor haar mooi talent.

Zij heeft gevoel voor de menschen, de kleine, arme tobbers, die hun harde levens zoo moedig weten te dragen en daarom kan zij zoo ontroerend van hen vertellen.

Deze zeven schetsen en vertellingen behooren tot onze beste heimatskunst en zullen het aantal harer bewonderaars nog vergrooten. Dat mag dan waarlijk ook wel! A. GIELEN

Hoven (Thérèse). Avanti. Bruna, Utrecht.

Zij verneemt dat ze T.B.C.-kiemen draagt en geeft hem zijn woord terug... totdat ze beter zal zijn of anders voorgoed. Zij heeft een gevoel alsof het voorgoed zal zijn. Hij gaat naar Indië, zij vertrekt naar buiten, waar zij een ruime villa heeft gekocht, om er krachtig, in de vrije natuur, te strijden tegen moedeloosheid. Avanti noemt zij haar woning, als een leuze.

Een wijkverpleegster op het dorp neemt zij bij zich, en onder leiding van deze wordt het huis langzaam een Herstellingsoord voor niet-betalende, maar liefdevol uitgenoodigde zieken. Dan in optima forma een Sanatorium. De jongeman in Indië dringt nog eens aan op een huwelijk, de verpleegster zegt tegen de lijdende juffrouw dat zij het onverantwoordelijk zou vinden en schrijft den pretendent in Indië: de zaak liever nog wat te laten rusten en bij zijn vroegere verloofde niet aan te dringen, totdat zij geheel is hersteld.

Na jaren komt de man uit Indië eens over. Bij het eerste gezicht

wordt de verpleegster op hem verliefd. Hij op haar, terwijl hij zijn vervallen dulcinea niet meer kan liefhebben. Bij de diacones dringt hij nu aan, en vraagt haar met hem te trouwen. Zij brengt het offer terwille der vriendin, voor wie het vreeselijk zou zijn indien zij zich verraden zag door haar trouwe verpleegster. Dus, alles blijft zooals het was, en beiden blijven zich opofferen voor de zieken en vieren op de laatste bladzijde het 25-jarig bestaan van het Sanatorium.

Letterkundige waarde heeft het boek niet; maar als ontspanningslectuur kan het in aanmerking komen.

Maar een voorbehoud moet ik maken. Thérèse Hoven meent haar pleegzusje heel ruim te laten denken als zij van haar getuigt: ,,Ze heeft zich, in de laatste jaren, losgewerkt van dat enge geloof, van die neiging om steeds verband te zoeken tusschen eigen daden en denken en de gebeurtenissen om zich heen. ... Ze is ten volle overtuigd dat, als er een God is, die ons bij ons sterven rekening zal vragen van wat wij met ons leven hebben gedaan, deze niet met een lijstje voor zich, zal nagaan of wij dien en dien Zondag wel naar de kerk zijn geweest, of wij, bij een andere gelegenheid wel gehandeld hebben volgens de voorschriften van den Bijbel..." Thérèse Hoven gaat nooit diep, maar ik wilde nu wel dat zij eens trachtte te begrijpen dat zulke dwaze sententies toch eigenlijk kant noch wal raken. En dat eene diacones, van de toewijding van Francine,onmogelijk zulk een nonsens kan uitkramen, daarvan overtuigd zijn, en maar steeds even trouw haar werk doen en zich opofferen voor den medemensch!

En evenmin, dat zij tegenover haar vriendin zal zeggen: ,,De Voorzienigheid, het Toeval,het Noodlot, of hoe je het noemen wilt, heeft ons elkaar doen ontmoeten".

Het is jammer dat zulke kinderachtigheden het boek ontsieren, met welks karakter zij feitelijk geheel in tegenspraak zijn.

Gelukkig zijn het maar een paar bladzijden, waarop zuster Francine zoo onsympathiek en dom wordt voorgesteld, en is haar heele gedrag met die gedachten in tegenspraak.

M. WALRE.

Hutten (Barones von). Kingsmead. Rijswijck, Blanckwaart & Schoonhoven.

In de boeken van von Hütten komen steeds dezelfde personen voor, niet als hoofdspelers, maar als lieden op den achtergrond wier spel gespeeld is. Uit ,,Pam" en ,,Wat er werd van Pam" zien wij de Lensky's verschijnen in .... en in dit boek hooren wij nog iets van ...., die op den Franschen vioolspeler verliefde. Na woelige jeugd komen ze allen tot rust.

En nu over ,,Kingsmead". Zoo heet Lord Tonny, een zwak kereltje, die om gezondheidsredenen naar Italië moet. In Oxford

heeft hij vriendschap gesloten met Peddy Lansing, zoon van den badkuipen-koning.

Kingsmead kan best wat los geld gebruiken en de oude Lansing zou gaarne een landgoed bezitten. En zoo kwam het, dat Tonny Kingsmead de schijven beurt van vader Lansing en deze een kasteel overneemt van den Lord.

En toen Tonny terugkeerde uit Italië inviteerde hij zich zelf om bij den heer Lansing te gaan logeeren. Hij vindt er gelegenheid om toe te geven aan zijn neiging : iedereen gelukkig te maken, zooveel hij kan.

Vader Lansing behoeft hij daarin niet te helpen; hij is een echte „goeierd" en dat slag van menschen is altijd tevreden en opgeruimd. Zijn vrouw is een heel verstandig wijfje, die rake dingen kan zeggen. Hun zoon Peddy mogen we laten doorgaan voor een dragelijk mensch, maar dochtertje Inez is een draak. Zij schaamt zich over de slechte uitspraak van Pa en Ma, en ergert zich halfdood dat de adellijke buren geen notitie van haar familie nemen.

Tonny Kingsmead beijvert zich dadelijk om die reden tot ergernis te doen verdwijnen. Hij inviteert de hertogin van Wight, de Lensky's, een cavalerie-officier en nog eenige grootheden. Inez waant zich in den zevenden hemel, want met haar deftige gasten kan zij een rijken bierbrouwer Green naar de oogen steken. Een ongeluk in de fabriek roept Lansing en zijn vrouw, Tonny en nog anderen weg uit het midden der feestelijkheden naar de plaats des onheils.

Inez blijft en vindt gelegenheid tot flirten met den cavalerie-officier, maar Tonny steekt er spoedig een stokje voor en helpt haar aan een zoon van den rijken brouwer. Peddy is verliefd op een dame, die tijdig door den heilbrengenden Tonny als bedriegster en vrouw van verdacht allooi wordt ontmaskerd:

Lord Kingsmead is een kostelijk type, die vooral de dwaze Inez fijntjes op haar nummer weet te zetten.

Het boek is niet hartstochtelijk, maar om de vele vrijaadjes en verliefdheden toch niet voor iedereen geschikt M. WALRE.

Moerkerken (P. H. van) . In den Lusthof Arkadië. Van Kampen, Amsterdam.

Wij moeten ons terugdenken naar 1625 ongeveer. Wij hooren van twistende Arminianen en Calvinisten enz. De schrijver schijnt vooral gebeten op de praedestinatieleer en laat de tegenstanders grimmige verwijten richten of schamperen hoon tegen de voorbestemming, die 's menschen vrijen wil onbestaanbaar maakt.

Een jong schilder is uit Italië gekomen en neemt zijn intrek in den lusthof Arkadië, een herberg door zijn oom opgericht. Deze jonge schilder zocht naar rust en schoonheid; hij droomt van herders en herderinnen; laat het dochtertje van den waard voor

zich poseeren en leeft in het geheim met haar. Dan, onderricht door een katholiek priester, besluit hij de ongehuwde moeder in 't geheim te verlaten en in een kloosterorde te gaan. De schrijver heeft er geen vermoeden van dat hij hier eene enormiteit verkondigt — En zijn oudere oom huwt nu het jonge meisje. In het boek stelt Moerkerken ons voor een edelen katholieken priester, een opofferenden predikant,en zalvenden dominee, die niet deugt, en kijvende menschen. En hij komt tot het besluit: Ieder mensch zoekt zijn paradijs op aarde ,,en waant het gevonden te hebben, de één in zijn lusttuinen, de ander in zijn Belijdenis, de derde in de machtige Kerk van Rome''...

Verboden lectuur is het niet, maar deze quasi-historische roman moet toch voorzichtig worden gehanteerd en wegens de verhouding van Saartje en den jongen schilder kan het geen lectuur zijn voor jonge menschen.

Montgomery (L. M.). In Veilige Haven.

Dit boek verscheen reeds in 1910, maar wordt nu weer in nieuwe uitgave den lezers voorgelegd. Het is de geschiedenis van een weesmeisje, dat terecht komt bij samenwonende broer en zus, die een jongen als kind hebben willen aannemen en bij vergissing dit meisje thuis krijgen. Maar ze hebben er plezier van.

Het weesje Anne is een romantisch aangelegd kindje, inpulsief en spontaan. Zij dweept met de natuur en is rijk aan fantasie. Haar waarheidsliefde is boven allen lof verheven. Jongens kan zij niet uitstaan. Zij voelt het als een schande als haar naam op het bord staat gelijk met dien van Gilbert als nummer één. Want zij behoorde tot de beste leerlingen; maar zou wel de slechtste hebben willen zijn om niet in één adem genoemd behoeven te worden met een jongen. Het is wel een aardig en geestig stukje kinderleven.

WILLEM MERKELBEEK.

Musbach (Dora). Om het Fatsoen. Amsterdam, Scheltens & Giltay.

De boeken van Dora Musbach muntten steeds uit door hunne vulgairheid. En het wordt er niet beter op. Beter geworden, in den loop der jaren, is wel haar taaltje, dat vroeger zoo onbeholpen was en stijf zat van fouten, dat men niet kon begrijpen hoe een uitgever het ter perse durfde leggen.

Maar het ergerlijkst is mij steeds, dat deze Dora Musbach, die toch in alles blijk geeft van zoo irriteerende onbenulligheid, aanmerking durft maken op beginselen en overtuigingen van anderen, en ons wil leeren hoe eigenlijk de Maatschappij behoorde te worden ingericht . Want de titel van dit romannetje wil eigenlijk dit zeggen: ,,Kijk nu eens aan! Om het fatsoen te redden, worden twee menschen eigenlijk gedwongen om met elkaar te trouwen.

En wat is het gevolg: ruzie, verboden liefde, echtscheiding enz.'' Jawel, jawel! Wij weten het al! Als de vrije liefde maar niet voor onfatsoenlijk werd gehouden en het moederschap buiten het huwelijk niet als een ongeluk werd beschouwd, zou al die miserie niet voorkomen. Maar we zouden de schrijfster toch willen vragen zich eens los te maken uit de ordinairheid van haar eigen verbeeldingswereldje — eens op zoek te gaan naar wat wij noemen ,,fatsoenlijke'' menschen. Dan zal zij ontdekken dat een meisje, dat verkeert, zich niet altijd behoeft te vergeten! Dat een man, die gehuwd is, niet steeds op troebele avonturen uit is; dat eene vrouw, welke verdriet heeft, zich niet in de armen behoeft te werpen van een jeugdvriend.

Och kom! ,,Om het fatsoen'' zou ik willen dat Dora Musbach dit boek niet had geschreven. Om onze litaraire kunst te believen behoeft ze het ook werkelijk niet te doen. En om aan den kost te komen? Er zijn toch in onzen tijd wel vrouwelijke beroepen genoeg, waarmede een eerlijk onderhoud te winnen valt.

Dus geen enkele reden om van dit soort romans te bakken; maar alle mogelijke redenen om het op te geven. A. GIELEN.

Rita. De IJzeren trap. Blankwaard, Rijswijk.

Oscar Wilde dichtte zijn ,,Ballade van de Gevangenis te Reading'':

De Wachters met hun sleutelbos
Ontsloten iedre cel,
Wij daalden langs den ijzeren trap,
Elk uit zijn eigen Hel.

In die hel der gevangenis zucht hier een onschuldige, een jongeman veroordeeld wegens valschheid in geschriften, terwijl de eigenlijke dader zijn broer, een dominee, is.

Een van die zonderlinge Engelsche lords, die het leven vervelend vinden, omdat zij niets uitvoeren, interresseert zich voor het geval. Hij is overtuigd van de onschuld van den veroordeelde en spaart geen moeite of geld, maar ook geen persoonlijke opoffering om den gevangene te verlossen.

Zijne bewondering voor Renée, de verloofde van den dominee, die eveneens gelooft aan de onschuld van haar toekomstigen schoonbroeder, komt ook als factor in het spel. Maar als zij gehuwd is, gaat hij toch onverdroten voort met zijn pogingen tot redding. Al spoedig blijkt het dat de dominee zich overgeeft aan den drank om zijn gewetenswroeging te verdooven. De onschuldige weet te vluchten. De dominee wordt dood in het veld gevonden; overvallen door delirium, is hij omgekomen in een sneeuwstorm. Hem worden nu de gevangeniskleeren aangetrokken, en de ontvluchte moet doorgaan voor zijn broeder den dominee. Toch dreigt er gevaar voor ontdekking en men zorgt dat hij naar Amerika kan ontsnappen. Renée trouwt haar lord, die zich zoo flink heeft

gedragen en het leven werkelijk niet meer doelloos en vervelend vindt. Het boek is goed en onderhoudend. A. GIELEN.

Zoetmulder (A. J.) Het Gezin van Herman Leyter. I. Nieuwe Wegen. II. Naar het Einde. — Amsterdam, Van Kampen.

Wij hebben vroeger reeds gesproken over dit boek van Zoetmulder. Het eerste deel van Het Gezin van Herman Leyter heet: I Nieuwe Wegen — en II: Naar het Einde.

Zoetmulder gaat niet met gesloten oogen door deze wereld, maar hij ziet goed het gebeuren om hem heen en ook het verborgene, dat zich afspeelt in hoofden en harten der menschen. Voor volwassenen, die wat meer willen dan een paar uurtjes ontspanning, is dit boek uit het Schiedamsche brandersbedrijf, een van die weinigen, die inzicht geven en het weten over menschen en dingen verdiepen. Deze korte aankondiging, die tevens een aanbeveleng wil zijn, moge volstaan voor den tweeden druk. A. GIELEN.

VARIA.

Boeken. Bücher sind seltsam. Still und stumm
Liegen und stehn sie um uns herum.
Doch fangen wir an in ihnen zu lesen,
So werden sie zu lebendigen Wesen,
Und grade so wie die Menschenkinder
Gefallen sie uns bald mehr, bald minder.

Die einen haben uns wenig zu sagen
Und werden schnell wieder zugeschlagen;
Bei andern haben in Muszestunden
Wir angenehme Gesellschaft gefunden.
Viele wissen uns zu belehren,
Drum halten wir sie auch hoch in Ehren;

Oder sie werden uns gute Bekannte,
Gesinnungsgenossen, Geistesverwandte.
Ganz wenige aber — und das sind die wahren —
Die werden uns lieber nur mit den Jahren,
Die wachsen uns fest ins Herz hinein,
Um lebenslang unsre Freunde zu sein.

Adelheid Stier.

De Grootmacht der pers. Onder den titel „Grosmacht Presse" (Pustet, Regensburg, 348 blz. 18 Mk,) verscheen een boek van Josef Eberle. Het is een strijdschrift dat fel belicht de afhankelijkheid der groote pers van kapitalisme en Jodendom. Maar is meer dan een strijdschrift, het is tevens een boek vol

wijze raadgevingen en opbouwende kritiek. ,,De nieuwe krant, die Eberle zich denkt, moet niet streven naar absolute publiciteit, maar weten te zwijgen. Zij moet den lezer niet overstelpen met vluchtige en onverwerkbare indrukken, maar klare begrippen bijbrengen. In plaats van sensatie te zoeken en zich over te geven aan kletslust, moet zij werken aan de opvoeding van een volk. Daarom moeten de redacteuren uitsluitend menschen zijn van *hooge ontwikkeling en moraal*, die vrij van zakelijke belangen de ware beschaving dienen.'' — Ja! Ja!

Larousse. Naar aanleidingen van de verschillende vragen, welke ons gesteld worden, welke Dictionnaire Larousse op den Index staat, herinneren wij aan het gezegde in Boekenschouw VI: Er zijn verschillende ,,dictionnaires Larousse''. De Grand Dictionnaire universel du XIX siecle par Pierre Larousse, in 15 dln en supplementen, staat *alleen* op den Index (decreet 1873). De verscheidene andere, kleinere uitgaven niet.

IN EIGEN KRING

WIJ NOODIGEN LEZERESSEN EN LEZERS UIT „IN EIGEN KRING" DE VERSCHILLENDE VRAAGSTUKKEN TE BESPREKEN, OVER WELKE WIJ EEN OORDEEL VRAGEN. BRIEVEN AAN DE REDACTIE TE ZENDEN VOOR DEN 1STEN VAN ELKE MAAND

Het Referendum dat wij hielden onder onze lezers, is uitmuntend geslaagd. Honderden en honderden hebben voldaan aan onzen oproep en nog steeds komen brieven binnen. Daar zijn er die alleen spreken van sympathie voor ons Tijdschrift en ronduit zeggen dat zij het voor geen geld zouden willen missen. Dat zulke onverholen betuigingen van waardeering en instemming ons goed doen, behoeft nauwelijks te worden gezegd.

Maar wij zouden gaarne in medewerking met onze lezers de wenschen van allen tegemoet willen komen en, zooveel het in ons vermogen is, daaraan gaarne willen voldoen.

En men begrijpt derhalve dat wij ons gelukkig voelen met de wenken en voorstellen, welke ons ook werden gedaan, en waarvan sommige ons werkelijk zeer practisch voorkomen, niet alleen waard in ernstige overweging genomen, maar zelfs dadelijk te worden uitgevoerd.

Voor het oogenblik, omdat nog dagelijks brieven worden gezonden, die antwoord brengen op de vraag, welke wij stelden in het vorig nummer, kunnen wij natuurlijk nog niet in détails

treden en met wél-omschreven plannen komen voor den nieuwen jaargang, die met Mei a.s. aanvangt.

Dit zullen wij doen, na onze uitgevers geraadpleegd te hebben omtrent de materieele en technische uitvoering, in de aflevering van April.

Maar dit mogen wij wel zeggen: de lezers zouden al bizonder veeleischend moeten zijn (en het tegendeel is ons gebleken bij dit referendum), indien wij hen met de wijzigingen, de aanvullingen, de verbeteringen, welke wij vast van plan zijn aan te brengen, niet zouden kunnen tevreden stellen.

Voor het oogenblik danken wij dan de belangstellende briefschrijvers en verzoeken hen, het hoofdartikel in onze aflevering van April e.k. niet over te slaan. Het zal eene belofte inhouden voor de allernaaste toekomst en een plan ontwerpen, dat wij in Mei reeds ten uitvoer leggen.

DE REDACTIE.

CORRESPONDENTIE.

Brieven, voor deze rubriek bestemd, te adresseeren:
Redactie Boekenschouw, Heerengracht 415, Amsterdam.
Verzoeke duidelijk en beknopt de vraag te stellen en steeds te onderteekenen met vollen naam en aanduiding van woonplaats.
In ons antwoord geven wij alleen de voorletters aan.

Onze lezers verzoeken wij nog wat geduld te hebben, ofschoon wij toegeven, dat sommige hunner wel wat al te lang reeds op de proef werden gesteld. Sinds verleden jaar September zijn de brieven die wij ontvingen, zoo overstelpend talrijk geweest, dat wij met de behandeling noodzakelijk achter moesten raken.

Op het oogenblik liggen goed geteld nog een 217 epistels op antwoord te wachten, en wij moeten eerlijk bekennen dat deze inlichtingdienst ons boven het hoofd groeit. Het ligt echter niet geheel aan ons zelf. Wij krijgen van meer dan een zijde gansche catalogi toegezonden ,,om die eens even door te kijken'' — of: om ,,de slechte boeken met een kruisje aan te geven'' — Het eerste is moeielijk, het tweede is onmogelijk. Want in dat geval moeten wij weten voor welke lezers de boeken bestemd zijn, en gelijk wij vroeger reeds aangaven: dan zien wij nog geen kans om met een streepje voldoende in te lichten. Natuurlijk, er zijn boeken die zonder meer te verwerpen zijn, maar men vergete niet dat het meerendeel niet met één woord goed of slecht kan worden genoemd. Aan dezen regel wenschen wij ons te houden.

Wij hopen de nog openstaande vragen binnenkort te kunnen afdoen.

AAN ONZE VRIENDEN!

Dit artikel hadden wij eerst gericht a a n o n z e L e z e r s, maar het leek te koud en te zakelijk na de hoogst sympathieke en waardeerende brieven die wij van honderden en nogmaals honderden mochten ontvangen. Niet in voorspoed leert men de beste vrienden kennen, maar als haat en vijandschap om ons opdringen en zoeken te grieven en pijn te doen.

Het is een wereld-oude ervaring, waarvan ook wij reeds meer dan eens, nooit echter zoo troostvol als thans, de bevestiging hebben mogen ondervinden.

Het kan natuurlijk niet in ons opkomen, hier eene tentoonstelling te houden van de vriendelijke en lieve dingen, die men ons gezegd heeft. Het zou met een weinigje kwaadwilligheid, en wij weten maar al te goed dat deze de wereld nog niet uit is, zoo licht stof kunnen geven tot eene beschuldiging van ijdelheid en zelfgenoegzaamheid.

Op één feit echter veroorlove men ons blijde en dankbaar te wijzen: het blijkt uit de openhartige bekentenis van enkelen dat wij met ons werk een heilzamen invloed op hun zieleleven hebben gehad en in Gods hand het werktuig mochten wezen tot ernstigen inkeer. Dat alleen reeds is voor ons een rijke vergoeding, een heerlijke belooning voor al de moeiten, die wij ons hebben getroost gedurende een lange reeks van jaren.

En ook dat niet-katholieken, waaronder zelfs twee uitgevers, zich voelen gedrongen hunne waardeering uit te spreken met ons werk, behoeven wij uit bescheidenheid niet te verbergen. Het sterkt ons in het bewustzijn dat wij geen nutteloozen arbeid verrichten en ons Tijdschrift alle reden van bestaan heeft.

Dit laatste wordt trouwens nog eens ten overvloede bevestigd door den letterkundigen redacteur van de Maasbode (Avondblad 25 Maart). Deze, mij toen onbekende, persoon schrijft het volgende:

Boekenschouw stelt zich een dubbele taak:

Het maandschrift wil een gids zijn bij de keuze van lectuur om de menschen ervan af te houden verkeerde dingen ter hand te nemen en dan wil het ook de letterkundige waarde van boeken beoordeelen.

Wat nu het eerste gedeelte van die taak betreft, meenen we te mogen zeggen, dat op de voorlichting van Boekenschauw weinig of niets valt af te dingen. De gegeven aanwijzingen zijn niet overdreven-angstvallig,

evenmin ooit te vrij en onvoorzichtig, maar steeds zeer betrouwbaar, wat ook bij regelmatige raadpleging van de „Jaarlijksche'' opgemerkt kan worden. In zooverre is een maandblad geheel aan lectuur-belangen gewijd een groot goed. Dagbladen kunnen onmogelijk aan alles wat verschijnt aandacht schenken.... Daarnaast is een bij voorkeur afzonderlijk orgaan voor boekbeoordeelingen volstrekt noodig, wat dan ook door de katholieken van verschillende landen begrepen is.

Aan dit getuigenis hebben wij genoeg. Betrouwbaar moeten onze inlichtingen zijn; den invloed van het slechte boek willen wij tegenwerken met alle kracht en al zal dan soms een vormelijk kunstwerk als ongeschikt moeten worden afgewezen: dat deert ons niet. Beter geen kunst, dan verderfelijke kunst!

Overigens, het buitengewoon aantal abonnés, dat toch elk jaar nog is toegenomen, bewijst klaar als de dag dat deze periodiek hen niet teleurstelt.

Bewijst dat nu ook dat er niets meer te verbeteren valt? Wij zouden hartelijk lachen als de redactie van een krant of tijdschrift voldaan kwam verklaren: dat zij ernstig meende de volmaaktheid te hebben bereikt. Een epigrammetje zouden wij er waarschijnlijk op maken.

Het kan altijd beter en met het uitschrijven van ons Referendum hebben wij tenminste reeds getoond dat wij gaarne den jonkman van Longfellow zijn banier helpen dragen

The banner with the strange device, —
Excelsior!

Vol gretige verwachting hebben wij de wenschen onzer lezers tegemoet gezien en nu wij het lijstje hunner verlangens voor ons zien, mogen wij verklaren dat wij bijna in alles hen tegemoet kunnen komen. Slechts twee verzoeken moeten wij als onvervulbaar, of beter gezegd: onpractisch voor ons doel, afwijzen.

Het eerste is: uitsluitend katholieke boeken te bespreken. Iedereen begrijpt, dat zoo iets geheel tegen den opzet van Boekenschouw ingaat. Wij behoeven dat zeer zeker niet nader aan te toonen.

De tweede inzender vraagt: of het niet mogelijk is, indien er beschouwingen worden gegeven over buitenlandsche boeken, deze af te drukken in de vreemde taal, waarin zij worden geschreven. Ook dât lijkt ons minder aan te bevelen. Wij hebben tot heden de artikelen van onze Fransche en Oostenrijksche Correspondenten vertaald (onze Engelsche was een landsman, die voor zijn M.O.-examens een drietal jaren in Albion woonde) om ook de lezers

te bereiken, die de oorspronkelijke talen niet machtig zijn. Juist de aanvragen, welke wij zoo nu en dan ontvingen, om van langere aanhalingen in vreemde taal de vertolking te geven in een voetnoot, hebben ons versterkt in onze opvatting.

En alvorens over te gaan tot de beschouwing der wenschen, welke wij kunnen verwezenlijken, kome hier nog even eene opmerking van De Maasbode ter sprake (Avondbl. 26 Maart). Met verwijzing naar eene vage omschrijving van kritiek door Eichert, vermaant men ons, „dat wij meer het ontvankelijke, meevoelende gemoed dan het koele verstand" moeten laten spreken.

Sint Jeroen beware ons! Wie subjectieve kritiek wil plegen, laten wij gaarne zijn gang gaan; maar wij hebben nu al dertig jaren lang gezien hoe het „meevoelende gemoed" zijn eigenaars op het stuk van literatuur vaak tot onverantwoordelijk gezwam verleidt. Zulke oordeelen zijn volmaakt waardeloos voor ons doel. In den nieuwen jaargang hopen wij eens een artikel te wijden aan de historie der kritiek, zoo rijk aan wisselende opvattingen sinds Du Bellay (1550) tot Brunetière, dat ook dezen voorstander van het gevaarlijke subjectivisme misschien tot andere gedachten kan brengen.

Hier zij hem gewezen op eene kleine misvatting onzer bedoelingen. Als wij vooropzetten dat wij den lezer ook op de literaire waarde of onwaarde van een boek wenschen attent te maken, dan meenden wij daarmede niet, onze korte beoordeelingen tot lange verhandelingen uit te spinnen (b.v. zooals de schrijver verlangt: „eens te speuren naar de diepere bedoelingen van den verschrikkelijken Zweed (Strindberg), om eens te komen tot een beknopt „samengevat oordeel over de beteekenis van zoo'n boek van hem in verband met zijn tijd, zijn persoon en met de geestelijke stroomingen in onze dagen, nu Strindberg troef is"!! — Oftewel: „het proza van Augusta de Wit eens letterkundig te karakteriseeren, haar houding tegen land en volk en ten opzichte van de resten der oude cultura van Insulinde eens critisch te bespreken, haar visie van natuur en kunst en volksleven eens te toetsen aan de gegevens in het werk van andere publicisten over Indië".[1]) —

---

1) Dat is toch wat al te grootscheeps! Denkt nu onze mentor in vollen ernst dat wij van elken merkwaardigen schrijver eene monographie moeten

Neen, onze literaire voorlichting wil alleen hierin bestaan, den lezer te verwittigen dat hij met confectie-werk heeft te doen of met ernstig werk van een die schrijven kan. En dat wij door deze eenvoudige opmerkingen over literaire waarde geen nutteloos werk verrichten, blijkt wel uit aanprijzingen van volstrekt inferieur broddelwerk (als van Augusta van Slooten e.a.), dat sommige argelooze lezers dan waarachtig voor literaire kunst gaan aanzien.

Wij meenen geen onbescheidenheid te plegen, door in dit verband een citaat te geven uit een der vele brieven, welke ons werden toegezonden naar aanleiding van ons referendum:

„Wanneer ik thans in mijn eerste periode aangeschafte werken in handen krijg, besef ik wat voor rommel ik dikwijls toen gekocht en gelezen heb, terwijl ik van de later gekochte en gelezen boeken niets dan prettige herinneringen heb. Voor hoeveel onnoodige uitgaven en verknoeide uren Boekenschouw mij dan ook heeft bewaard, is niet na te gaan, terwijl natuurlijk het geestelijk voordeel niet valt te becijferen. En het is daarvoor dat ik U bij deze gelegenheid wil dankzeggen. Ik wil dan ook hier gaarne verklaren, dat Boekenschouw (aangevuld met „Van Alle Tijden") onmisbaar is voor iederen liefhebber van litteratuur en vooral dat onder leiding daarvan ook de smaak voor het mooie en goede krachtig wordt ontwikkeld; hetgeen het best uitkomt in gesprekken, met andersdenkenden en ook wel met Katholieken, over boeken; waarbij men vaak versteld staat, wat al niet prachtig wordt gevonden".

Zulke getuigenissen doen ons goed. Zij moesten ook de katholieke pers, met terzijde-stelling van persoonlijke overwegingen, overtuigen van de waarde van ons moeilijk streven.

Petrus voerde anders dan Paulus zijn Apostolaat, maar voor beider werk hebben wij eerbied!

En nu tot de behandeling der voorgestelde veranderingen, die

---

maken, die minstens, wilde ze volledig zijn, een halven jaargang van ons Tijdschrift zou eischen?

En meent hij niet dat onze lezers een voldoenden kijk op Strindberg krijgen, tenminste genoeg om zich eene voorstelling zijner persoonlijkheid te kunnen maken (volstrekt noodig tot begrip van zijn agressief werk) door de korte aanwijzing, welke wij voeger gaven in ons maandblad. — Wij kunnen toch niet blijven herhalen. — En laten wij het maar zonder terughoudendheid bekennen: de lezers die *Boekenschouw* hebben bijgehouden, weten toch stellig meer van boeken en schrijvers dan het gros hunner landgenooten. Onze niet-onvriendelijke raadgever in de Maasbode, (hij gebruikt slechts één woord, dat hij had moeten inhouden,) zal daarmede vermoedelijk instemmen. —

ons hebben geholpen tot opmaking van het plan van den vijftienden jaargang, die begint met het volgend nummer.

Het is duidelijk, dat velen kwamen met dezelfde of nagenoeg dezelfde voorstellen, die wij natuurlijk, indien het verschil onbeduidend was, in eenzelfde groep hebben ondergebracht.

Van juist psychologisch inzicht getuigt de volgende opmerking door een schrijver van naam ons gemaakt:

„U geeft gewoonlijk een beknopten inhoud van de romans, hetgeen werkelijk voor de beoordeeling of het gewenschte lectuur is voor mijzelf of voor anderen, over wie ik te waken heb, van groot belang is. Daarbij komt nog deze factor: als een verkeerd boek wordt afgekeurd en men weet reeds den loop van het verhaal, zal voor zwakke zielen de bekoring niet zoo groot meer zijn om uit nieuwsgierigheid toch tot lezing over te gaan, als men het eens in handen krijgt. Als deze gedachte heeft voorgezeten, dan maak ik U mijn compliment, want dat is heel menschkundig gedacht. Om dezelfde reden echter zou ik niet een samenvatting van den inhoud der goede en aanbevelenswaardige boeken geven, omdat zij hunne aantrekkelijkheid voor een deel verliezen, indien het verloop, zij het dan ook in groote trekken, reeds bekend is". —

Inderdaad, deze gedachte heeft ons ertoe geleid om den inhoud te geven. Ook echter de zekerheid dat wij niet met een collectief geweten te doen hebben en sommige lezers gaarne uit het verhaal, nog afgezien van de wijze waarop het verteld wordt, wenschen te beslissen of het de gezochte lectuur is. — Wij zijn het eens met den opmerker, dat het waarschijnlijk, om de aantrekkelijkheid niet te verminderen, beter is de door-en-door-goede boeken niet al te zeer open te leggen en den inhoud te verklappen.

Anderen vragen ons: voor wie is Boekenschouw feitelijk bestemd? Ook voor jeugdige lezers? Is dan een artikel als over A l r a u n e misschien niet al te duidelijk? —

Ons antwoord kan niet twijfelachtig zijn: voor allen, die lezen en gevaar loopen in hun bibliotheken, bij hun boekhandelaar, van hun vrienden óók het slechte boek te krijgen toegestopt, is Boekenschouw een raadgever. Voor bakvischjes en onmondige kinderen is het niet geschreven.

En van deze gelegenheid maken wij nog even gebruik om ouders en opvoeders, die zelf weinig of geen romanlectuur ter hand nemen, ernstig te waarschuwen om toch een oog te houden op de boeken

van hun kinderen. Men heeft er geen begrip van hoever deze, aanvankelijk misschien niet begrijpend en later uit hartstocht, zich durven wagen.

Juist het geval Alraune heeft ons dit weer eens duidelijk bewezen. Ons alleen werden zeven exemplaren van dit perverse boek opgezonden door dankbare ouders, die hun minderjarige kinderen (in al de zeven gevallen!!) in het bezit hadden gevonden van het vuile ding. En als ons artikel niet zoo onverbiddelijk duidelijk op den aard van het boek had gewezen, zouden sommigen nog (zij schrijven dit zelf) door de jeugdige delinquenten om den tuin zijn geleid: „zij vonden het heelemaal zoo erg niet". —

Een groot aantal lezers, en wij zouden geen mensch zijn indien het ons geen gevoel van voldoening gaf, vragen met aandrang weer de uitvoerige artikelen terug, welke voorheen werden geschreven onder het hoofd Over Boeken en Schrijvers, waarin een schrijver uitvoeriger werd besproken en niet zelden zijn geheele oeuvre werd behandeld.

Natuurlijk gaan wij op dit verlangen in en het volgend nummer zal daarvan het bewijs brengen.

Nog talrijker zijn de verzoeken, om als voorheen meer aandacht te schenken aan de buitenlandsche literatuur. Het verdwijnen van de Fransche Leestafel (ten minste het zeldzaam verschijnen dezer rubriek) wordt ten zeerste betreurd.

Wij hebben het niet minder betreurd, maar zijn het slachtoffer geworden van omstandigheden, waartegen wij niets vermochten. Over de Fransche en Duitsche boeken zullen opgaven worden verstrekt door een Franschman en een Oostenrijker. Wat Engeland betreft zijn wij in onderhandeling met een anderen Nederlander, die aldaar zich voorbereidt voor zijn M.O.-examen.

Aan de jongste Italiaansche romans (dit ter voldoening van een tiental belangstellende lezers) zal A. B. H. Gielen S.J. zoo nu en dan eenige bladzijden wijden.

Een geestelijke vraagt: waarom wij den laatsten tijd niet weer eens in Eigen Kring eene vertaling vragen van een Fransch, Duitsch of Engelsch vers, met een prijs voor den besten vertaler?

Wij hebben het gelaten om het vele werk dat dergelijke prijsvragen ons indertijd bezorgden. De liefhebbers van dergelijke

competities zijn talrijk, en men begrijpt wat een tijd het vordert, al die inzendingen aandachtig te lezen en met elkaar te vergelijken.

Bovendien is het gevaar niet denkbeeldig dat wij ontevredenen maken, en voor geen lief ding zouden wij dit wenschen.

Eene opmerking verder, die wij ronduit gezegd: hadden verwacht, is ons bijna door geen enkelen referent gespaard. Het betreft de kwaliteit papier (waardoor natuurlijk de druk ook niet tot zijn recht komt), die het boek zoo spoedig een flodderig aanzien geeft.

De bekentenis dat wij dit verwijt verwachtten, is tevens eene erkentenis dat het verdiend is.

Eerst dit laatste jaar hebben wij ons laten verleiden, onder den druk der hooge papierprijzen van toenmaals, om het te beproeven met een minder soort. Maar als wij van iets spijt hebben, dan is het wel dáárvan. En wij verklaren dan ook dat daarin, onmiddellijk na dit laatste nummer, een grondige verandering zal worden gebracht.

„Meer en vlugger bespreken" is het parool van niet weinigen. Het is ook ons parool... maar men vergete niet, dat alle boeken ons niet ter bespreking worden toegezonden, vooral niet als de handel vermoedt dat ons oordeel ongunstig zal zijn. Het zijn dus juist de slechte boeken die wij moeten koopen, en daarna, omdat zij nergens voor bruikbaar zijn, vernietigen. Men begrijpt derhalve wat een groote sommen wij jaarlijks moeten besteden om dergelijke dingen in handen te krijgen. Hadden wij voor dezen aankoop een vast fonds, dan was de zaak al heel gemakkelijk. Zonder dat hopen wij echter aan den wensch van „meer en vlugger bespreken", voor een deel te kunnen voldoen.

In het bovenstaande meenen wij te hebben samengevat de verlangens der honderden en honderden brieven, waarbij er vele waren, die alleen als blijk van instemming en sympathie met ons streven, werden gezonden.

Deze tevredenen zeggen wij hartelijk dank, want hun woord was voor ons eene opwekking. De vrienden, die op fouten wezen, zijn wij niet minder erkentelijk, want zij toonden eene belangstelling, welke wij niet kunnen missen.

Et quaenam conclusio practica inde deducenda?

En tot welke praktische conclusie zijn wij nu gekomen?

Als antwoord diene het onderstaand Schema van de eerste de beste aflevering van Boekenschouw, waarmede in Mei den nieuwen jaargang wordt geopend.

I. Hoofdartikel over een of ander actueel en veelbesproken boek, een schrijver of een vraagstuk.

II. Over Boeken en Schrijvers. De vroegere artikelen over bekende romanschrijvers van voorheen en thans, worden hiermede weer hervat.

III. Wat Anderen Schrijven. In deze rubriek wordt een kort résumé gegeven van artikelen uit andere Tijdschriften.

IV. Nieuwe Letteren. Nederlandsch. Ofschoon wij boeken van anderen aard niet uitsluiten, blijven wij toch onze eerste aandacht schenken aan letterkunde en ontspanningslectuur.

V. Van de Fransche Leestafel. De nieuwste boeken, welke op deze leestafel worden neergelegd, krijgen een kortere of langere beoordeeling naar gelang hunner meer of mindere merkwaardigheid onder een of ander opzicht.

VI. Duitsche romans.

VII. Engelsche Romans.

VIII. Italiaansche Lectuur. Deze rubriek nemen wij op om de betrekkelijk weinige aanvragers te believen. De bedoeling is niet zoozeer, de slechte lectuur te signaleeren dan wel de goede aan te wijzen.

IX. Varia.

X. In Eigen Kring.

XI. Correspondentie.

Het streven zal zijn de boeken zoo spoedig mogelijk na hun verschijnen te bespreken. De uitgave mag wat letter en papier betreft niets te wenschen over laten; de uitgevers hebben ons op dit punt alle toezeggingen gedaan en wij weten dat wij op hen kunnen vertrouwen. —

Maar om dat alles te verwezenlijken zal *Boekenschouw moeten worden uitgebreid.* Tegenover de eerste bladzijde ontvouwen de uitgevers hunne plannen en zeggen zij U hoe groot in het vervolg elke aflevering zal worden. Wij verzoeken den belangstellenden lezer van hunne mededeeling in dit nummer zorgvuldig kennis te willen nemen.

Blijmoedig gaan wij den vijftienden jaargang beginnen, vragend Gods zegen over het werk, dat wij in apostolischen zin hebben opgenomen en voortgezet.

Voor goede raadgeving hebben wij steeds een open oor, en ieder, die ons zijn opmerkingen maakt met het doel om op te bouwen, zal welkom zijn als een vriend. Tegenover baldadigheden en oneerlijkheden, welke alleen uit onedele motieven kunnen gepleegd worden, hopen wij het zwijgen te kunnen bewaren. Wij zijn echter nederig genoeg te bekennen... dat wij niet héél zeker weten of het ons gelukken zal. DE REDACTIE.

NIEUWLICHTERS.

Verleden maand is er nog een blad bijgekomen met luid-uitgesproken revolutionaire strekking en onder welks redactieleden, meer dan één woelige spektakelmaker wordt gevonden.

En dat moet dan, nu de „Mos groene" van Wiessing is opgedoekt, een voortzetting heeten van de „Oude Groene" in haar besten tijd.

Het lijkt er al bitter weinig op. En een der redacteurs verklaarde dan ook dezer dagen (9 of 10 April) in „Het Handelsblad" dat hij uit de Redactie is getreden en geen der verschenen artikelen voor zijne rekening wenscht te nemen. Deze bekeerde is Dr. H. F. Fischer.

Het kan er dan ook werkelijk niet door wat dit blad „De Nieuwe Kroniek" hare lezers tracht op te dringen.

Het orgaan „De Belastingbetaler", dat niet alleen economische misstanden hekelt, maar ook gaarne zout legt op slakjes, welke zij buiten dit gebied ontwaart, wijdt een verontwaardigd opstel aan het gedoe der heeren van „De Nieuwe Kroniek". —

Met volkomen instemming nemen wij het over en plaatsen het als eene waarschuwing tegen dat periodieke druksel, dat blijkbaar nog meer verwarring zoekt te brengen in de wereld, dan er nu reeds heerscht.

„De Nieuwe Kroniek".

De Koo wordt voorgesteld als de stamvader der onafhankelijke publicisten. Die voorstelling is niet onaardig, en zij is ook niet heelemaal onjuist. Maar als men op de catechisatie der litterair bolsjewistische modernelingen en nieuwlichters leeraart: „en de Koo gewon Wiessing, en Wiessing gewon Coenen en Matthijs

Vermeulen'', dan moeten wij tegen deze leering toch protest aanteekenen.

De Koo's geslacht is uitgestorven, althans Wiessing en Coenen en de andere would be moderne, onafhankelijke Nederlandsche publicisten zijn niet van de Koo's vleesch. Zoodat ,,De Nieuwe Kroniek'', waarvan de vorige week het eerste nummer, onder redactie van Dr. L. E. J. Brouwer, Mr. F. Coenen, Dr. F. H. Fischer, J. F. Staal en Matthijs Vermeulen, verschenen is, alleen maar voor de reclame vermeldt, dat zij het vervolg wil zijn van de Koo's geest, zooals die in den besten tijd van de ,,Oude Groene'' tot uitdrukking kwam.

* * *

,,De Nieuwe Kroniek'' vertelt, dat de Koo's ,,Amsterdammer'' radicaal en critisch was, ,,De Nieuwe Amsterdammer'' bolsjewistisch en critisch. Men zal zich herinneren, dat Mr. Wiessing en de zijnen steeds het bolsjewistisch karakter van ,,De Nieuwe Amsterdammer'' geloochend hebben. Dat zijn volgelingen het thans erkennen, is een feit, waarvan wij goede nota nemen.

Het nieuwe veertiendaagsch blad nu wil alleen critisch zijn. Onafhankelijk critisch, geen politieke partij en geen adverteerder dienende. Dit is een mooi program. Toch verwachten wij van die onafhankelijkheid niet zoo bijster veel, en vreezen wij, dat de critiek zich maar in één richting zal doen gelden.

* * *

In het eerste nummer krijgen wij er al een klein voorproefje van. Dr. Brouwer geeft een korte uiteenzetting van de Sovjetwetten en bespreekt het Russisch wetboek betrekkelijk acten van den burgelijken stand, huwelijks- en familierecht en voogdij, in het Nederlandsch vertaald door Mr. Dr. A. Buriks en zijn vrouw.

De heer Brouwer vindt die Sovjetwetten heel mooi, hoewel ,,De Nieuwe Kroniek'' zooals men weet, niet bolsjewistisch wil zijn; en werkelijk meesleepend is hij, wanneer hij vertelt, dat het Staatserfrecht b.v. beteekent: ,,opruiming van vermolmde, de teeltkeus en het familieleven vertroebelende instituten''.

Nu zult gij, waarde lezer, wellicht niet uitzien, op welke wijze het Staatserfrecht de ,,teeltkeus'' kan verruimen.

Wanneer gij dan echter de causerie leest van den bolsjewistischen architect Staal, die de 50 normaal woningtypen, zooals het Depar-

tement van Arbeid die propageert, bestrijdt, gaat U echter een licht op. Hij zegt toch, dat „binnen de nauwte der verordende woningen zich niets zal kunnen ontwikkelen''. De voorgeschreven woning is zijns inziens een „gezinsgevangenis, waarin de ontbindingsmogelijkheid van het gezin wordt tegengegaan als in een flesch met sterk water''. Het gezin, aldus leeraart de heer Staal, is dan ook een der doeltreffendste middelen, om de menschelijke ontwikkeling embryonaal te houden. In het gezin blijven de kinderen veilig belast met de domheden hunner ouders. In het gezin triompheert het machtsgevoel en de gehoorzaamheid uit gewoonte. Dus, vervolgt de geleerde architect, bouwt de regeering woningen, die het gezin handhaven, opdat het gezin handhaaft domheid, vooroordeel, gezachtsrespect en particulier eigendomsverlangen.

Ziehier dan een der gevaren, waar het niet-bolsjewistisch, niet-socialistisch, alleen maar onafhankelijk critisch orgaan tegen ten strijde trekt; het gezin moet verwoest worden!

Inderdaad, het is begrijpelijk, dat Coenen in zijn inleiding zegt, niet precies te kunnen uitdrukken, wat „De Nieuwe Kroniek'' eigenlijk bedoelt. Maar om er den geest van de Koo bij te halen, is spiritueele lijkenschennis!

* * *

Matthijs Vermeulen vertelt van zich zelf. Hij vertelt, dat det domheid is, om mooie muziek meer dan een keer te gaan hooren. Muziek bestaat nooit, maar is altijd in wording, van de eerste noot tot de laatste.

De heer Vermeulen vertelt dan, niet voor den eersten keer, dat hij als muziekrecensent van „De Telegraaf'', altijd in de oppositie is geweest. Maar met al zijn oppositie heeft hij niets kunnen uitrichten. Wel heeft men altijd tegen hem geintrigeerd. Onderanderen een bekend en populair hoogleeraar, nu ter ziele, — vermoedelijk is hier Treub bedoeld — die geen grijntje verstand van muziek had, probeerde Vermeulen een beentje te lichten. Toen kwam het jaar 1918. De heer Vermeulen was toen zoo au bout de son latin — na dozijnen gedocumenteerde en nooit weerlegde artikelen, — dat hij alleen maar goed schreeuwen kon. En hij vertelt dan, ook niet voor den eersten keer, dat men toen een politieagent haalde en hem uit het Concertgebouw verwijderde. De heer Vermeulen vindt dit heelemaal niet belangrijk, maar

vindt het toch de moeite waard, om er het eerste nummer van ,,De Nieuwe Kroniek'' mee te vullen.

De toestand hier in Nederland, en de toestand over de geheele wereld is verschrikkelijk op muzikaal gebied. En ieder jaar wordt het nog erger. De symphonieën blijven niet enkel hetzelfde, maar ook de vertolkers zijn dezelfde, en schijnen hun uiterste best te doen, om niet veranderd te lijken.

En dat noemt men nu cultuur!

,,Maar... Nederland is in zooverre een gelukkige uitzondering, dat zich tenminste hier één criticus onverzoenlijk tegen de uniformeering der schoonheid verzet heeft''.

Men ziet het, de heer Matthijs Vermeulen is een bescheiden man, die heelemaal niet door misbaar in een concertzaal de aandacht op zich behoeft te vestigen. Zijn bescheidenheid loopt al genoeg in de gaten.

* * *

En die warhoofdige,door zelfoverschatting verteerde harleveenen, gaan nu een ,,Nieuwe Kroniek'' uitgeven, om de menschheid te verrijken met betere economische toestanden, en haar vrijheid te brengen op aesthetisch-, kunst-, cultureel en ethisch gebied.

Stakkers zijn het, dwazen, die nauwelijks de moeite van een critiek waard zijn.

Wie er aan twijfelt, neme ,,De Nieuwe Kroniek'' ter hand en lette op de krankjoreme indeeling: de pagina's voor zoover bedrukt, in het vleugel-vlieger-model, de titel verticaal dwars door den datum, en daarmee een kruis vormend...... zeker vanwege den strijd tegen het machtsgeloof. En verder is het vermoedelijk de architect Staal geweest, die er voor gezorgd heeft, dat met het verouderd stelsel der nieuwe alinea's wordt gebroken: is thans een alinea ten einde, dan worden pl.m. 25 letters blanko gedrukt, maar laat men daarna, dus op denzelfden regel, de nieuwe alinea beginnen, zoodat het geheel een aspect krijgt van een massale steenmassa, een beurs van Berlage, maar dan nog veel leelijker. Terwijl het buitenmiddelpuntige zich nog meer demonstreert door het novum der bedrukte marge, waarin doorloopend van pagina 1 tot pagina 7 de heer W. Bruin een overigens niet onleesbare buitenlandsche kroniek ten beste geeft, en de heer Staal met inachtneming van het aesthetisch regelaantal ,,stopt'' met een beschouwing over de nieuwe bouw in de Vijzelstraat. Zoo brengen onze

litteraire, economische, sociale, aesthetische, ethische modernen wiebeling en woeling, en propageeren voor het gekkenhuis.

De huidige maatschappij heeft voor alles rust noodig."

WAT ANDEREN SCHRIJVEN.

De Beiaard heeft een uitvaart-artikel voor den grooten Christen en kunstenaar: *Dr. Cuypers*. Ingenieur Alphonse Siebers schrijft: „was Cuypers niet de meestervirtuoos, die dag aan dag dekoratievuurwerk afstak tot oogverblindens toe, was hij niet tegelijk een intellect geweest, een groot historiekenner, hij zou het met al zijn ruimste scheppersgaven in dezen tijd van wetenschapvergoding en artistieke dorheid finaal hebben afgelegd. Was hij geen strijdbaar man, gewapend tot de tanden, die èn in arbeidskracht èn in slagvaardigheid de geestelijke duels met tegenstanders op hun eigen erf kon volhouden, hoe zou hij het titanswerk van opheffing der nationale kunst, die plat was als een plank en als een berg bezwaard, kunnen tot stand brengen? Hij zou als kunstenaar zijn weggehoond en de behoudgezinde zielen zouden gefeest hebben op den puinhoop van weer een mislukt genie." — En verder: „de wijze, waarop Cuypers zijn stijl heeft gecreëerd, wat hij binnen de min of meer zelfopgelegde perken gedaan heeft, blijft overweldigend. Het is de bron van onze gedurige bewondering, hoe de echte ruimte-kunst in al zijn werk breekt door het pantser van drukke dekoratie. Dat in het stelsel zelf de kracht niet schuilt, blijkt nog een keer voorgoed bij al zijn navolgers. Terwijl een echte kerk van Cuypers steeds stemming geeft, zijn die van de epigonen, bij alle fotografische getrouwheid van navolging, wanhopig kil en het valt niet te ontkennen dat de geestdriftigste van de moderne kerken het dapperst afwijken van de gothieke vormen.

Is het niet droevig, dat de meest waarachtige erfgenaam van Cuypers' kunst door ons zoo weinig gekend wordt?" — Dezen meest waarachtigen erfgenaam ziet Siebers in Berlage.

„Alleen het feit van den erkenden Berlage en de onbestaanbaarheid van die figuur zonder de oude Cuypers, is een geweldig testimonium voor diens grootheid." —

In heilige Paaschgedachte mediteert Dr. J. Sassen O.P. over *De Kruismemorie* en Stephanie van Embden levert een kloeke bijdrage *Over de Vrouwenbeweging*.

Met groot genoegen hebben wij het eerste deel gelezen van Bernard Verhoeven's artikel, waarin werk en kunst wordt besproken van *Enrica von Handel-Mazzetti* en wij zien verlangend het vervolg te gemoet.

Dr. G. Brom spreekt over *Ethiesen*. De „ethiese richting

in de Hervormde Kerk'', van welke men een tiental jaren geleden meende, dat zij ten einde liep, blijkt niet ten doode te zijn opgeschreven. ,,Er is alleen een verplaatsing, hetzij dan een verhoging of verlaging, in 't spel. Was vroeger Utrecht de haard, nu is 't Groningen geworden, waar de verwante theologen zich samentrekken. Als orgaan dient naast het maandschrift ,,Waarheid en Vrede'', waarvan 't voortbestaan verzekerd heet, het weekblad ,,Bergopwaarts'', dat ouder periodieken heeft opgevolgd. En dit beteekent nog maar verandering van decor. Een nieuw bedrijf is geopend met verrassende tonelen: niet alleen begonnen de geestverwanten zich min of meer te organizeren, maar vrijwilligers groeperen zich in de Ned. Christen Stud. Ver., die een seminarie waard is en die binnen een Kerk zonder middelpunt het brandpunt worden kan. Maar het pakkendste tafreel is het doordringen van ethiese beginselen tot de gereformeerde kring, waar al vóór het afscheid van Ds. Netelenbos de Kerkbode's niet ophielden tegen 't ethies gevaar te waarschuwen. Soms met een bedekt gebaar naar Bavinck, die, sinds hij zijn studie voor de dogmatiek verlegde op psychologie en pedagogiek, met een zwakker geluid een ruimer gehoor heeft gewonnen, hellen de Jong-gereformeerden openlik tot de ethiesen over.'' —

Wetenschappelijke Bladen heeft dit keer veel geschied- en land- en volk-kundige bijdragen, zooals *Roma Vecchia* door Robert Kohlrausch; *Argentinie*: Albert Haas; *De Godsdienst der Hedendaagsche Chineezen*: Arthur Cornaby; *Onder de Islamieten*: Albert Kinross; *Roemenie na den oorlog*: Dr. G. Wolff.

Uit *Het Getij* knippen wij de volgende motiveering van het rijm door Herman van den Bergh:

,,Kan, zoo vragen we ons af, de eisch van motiveering, die geldt voor gedachte, zin en woord, achterwege blijven waar 't betreft het rijm? Het goede vers kent de relatie-gebondenheid zijner gedachte aan den kosmos, het denkende en doordachte alzijn; een soortgelijke gebondenheid, naar keus en wending, voor zijn zinsneden en voor zijn woorden. Ge voelt de consequentie zich uitstrekken over alle verdere componenten van het vers; vooral niet minder over het rijm.

,,Onze litteratuur, op weinige oogenblikken van verheldering na, loochent deze consequentie. Zulk loochenen is een, hoewel dan weinig praegnant, teeken van innerlijke minderwaardigheid. Ook de Duitsche dichtkunst mist doorgaans de kennis der rijmrelativiteit. En toch: beide groepen hebben hun gelukkige uitzonderingen. Ons land voornamelijk in Gorter en Leopold; de Duitsche landen vrijwel alleen in Georg en Rilke. Bij anderen, zelfs bij de officieel-grooten, neemt het rijm zelden deel aan de uitdrukking, nooit aan de beelding. Het rijm stoot bij een Kloos, een Verwey, een Liliencron, een Hoffmannstal, een Falke, de gedachte, en daarmee den zin, te voorschijn, en het vervult de

taak van auditief rustpunt, maar het heeft niets van een psychisch, ja, bijna ethisch probleem, hetgeen het zijn moet om niet iets willekeurigs en gedwongens te wezen. En het meest typeerende is, dat bij de beoordeeling hunner gedichten de rijmhoedanigheden volstrekt buiten spraak blijven, zoodat de ,,domste'', het onervarenste en meest geestelooze rijm in de ,,beste'' verzen paradeert Dat het rijm een intrinsieke waarheid, een stelligheid, iets volkomen bepaalds en onontkomelijks beteekent, dat is noch tot die poëzie zelf, noch tot de critiek doorgedrongen.''

Heel duidelijk is het ons niet, en wordt het ook niet door de voorbeelden, welke de schrijver tot toelichting zijner stelling aanvoert.

A a r t v. d. L e e u w met het eerste gedeelte van *De Mythe eener Jeugd* en A. H. v. d. F e e n met een kleine schets: *Broeders*, zorgen voor de belletristische rubriek van *De Gids*. Ook *Helene Swarth* is aanwezig en vertelt in een tiëntal sonnetten van haar *Kinderjaren*. In het laatste spreekt zij van haar vroom en kinderlijk gelooven, toen zij droomde van hemel, Engelen en God. Gemoedelijk spreekt zij haar beschermengel toe:

Beschermende Engel, keer tot mij nu weder!
'k Heb over de aard mijn voeten wond geloopen,
'k Heb van geen mensch meer liefde en vreugd te hopen,
Koel weer mijn oogen met een vleugelveder.
O weet je nog, hoe 'k wegwierp 't mooiste boekje,
Om vroom van jou te droomen in mijn hoekje,
En heele nachten lag van hoop te beven?
Ontfermende Engel, kom je kindje halen,
Zoo bang en moe van 't gaan door donkre dalen
En breng mij waar mijn lieven zalig leven!

D r. H e ij m a n s beantwoordt *Leekevragen ten opzichte van de Relativiteitstheorie.* Het voornaamste literaire artikel is van M r. J. G. B l o e m over den franschen dichter *Baudelaire*, wiens honderdjarige geboortedag op 21 April wordt gevierd. Hij tracht hem te zuiveren van de reputatie van pervers en immoreel dichter en noemt het eene legende, die den dichter vast omsponnen houdt:

,,De legende is die van den satanischen, morbiden, perversen Baudelaire, den minnaar van de Vénus noire, den bezinger van lesbische en sadistische liefde. Sinds het beruchte vonnis, dat enkele gedichten uit de eerste uitgave van *Les Fleurs du Mal* veroordeelde, schijnt het meerendeel der lezers de mentaliteit der Parijsche rechters van 1857 te hebben overgenomen, hetzij door die gedichten te laken, of door ze *om die reden* te prijzen, hetgeen even dom, en zoo mogelijk nog ergerlijker is. En achter al die uiterlijkheden ging het ware wezen van deze poezie, de hoogste die de Fransche romantiek heeft voortgebracht, hoe langer hoe meer schuil.

,,Wat is het wezen dan van de poezie van Charles Baudelaire?

Dit: dat hij den modernen mensch heeft uitgesproken, zóó grootsch en zóó douloureus-ontroerd als niemand voor of na hem.

„Men pleegt Baudelaire tot de romantische dichters te rekenen. Hij behoorde tot een generatie, die onmiddellijk na, en gedeeltelijk nog naast het geslacht kwam, dat in Frankrijk omstreeks 1830, naar gemeenlijk wordt gezegd, de romantische richting over het classicisme deed zegevieren. Men heeft dan ook volkomen het recht, Baudelaire een romantischen dichter te noemen, mits men het woord romantisch maar opvat zooals het opgevat moet worden, d.w.z. zuiver historisch.

„Bij iedere revolutie, literair of staatkundig, gebeurt hetzelfde: een schare van jongeren valt met min of meer geweld en getier eén ouden inhoud, en de dragers daarvan aan. En als dan de slag verstild en de kruitdamp opgetrokken is, blijkt het dat er slechts een ouden vorm is vernietigd, en het onveranderlijke leven naar zijne ingeschapen wetten voortgaat. Men doet daarom verkeerd, het verschil tusschen romantiek en classicisme te zoeken in den inhoud. Zeker, er is onnoemelijk onderscheid, zelfs in inhoud, tusschen Lamartine ,Vigny, Hugo en de 18de-eeuwsche Fransche dichters (behalve Chénier); maar deze laatsten waren dan ook geen dichters. Ook is er groot verschil tusschen de eerstgenoemden en Corneille en Racine. Echter weiger ik, alle officieele litteratuur-geschiedenissen ten spijt, de eeuw van Louis-Quatorze te beschouwen als een hoogtepunt der Fransche letteren. *Le Cid* en *Phèdre* zijn duidelijke, hoewel nog schoone, kenteekenen van de verstarring der poezie die met Malherbe (een overigens groot, en bij ons veel te weinig gelezen dichter) begint. Neen, de groote Fransche dichtkunst tusschen Villon en Chénier, was die van de Pléiade. En het is dan ook niet anders dan de zuiverste logica, zij het ook wellicht gedeeltelijk onbewust, die de romantici van 1830 deed teruggrijpen naar Ronsard en du Bellay. Bewust of instinctief, zij gevoelden dat deze hun onmiddellijke voormannen waren in dien eindeloozen fakkelloop der dichters van den aanvang der tijden af tot de hunne.

„Als dit zoo is, kan men de beteekenis der romantische dichters in het algemeen, en die van Baudelaire in het bijzonder, beter bepalen. De romantiek heeft geen „nieuwe waarden aan het leven toegevoegd", om de eenvoudige reden, dat dit onmogelijk is. Zij heeft slechts — maar hoe onberekenbaar veel is dat niet — den vorm gevonden, waarin het levensgevoel, voor het eerst (behalve dan reeds bij Chénier) sinds de Pléiade, zich weer kon uiteen. En het volkomenst deed zij dit, in het Frankrijk van omstreeks 1850, in Baudelaire.

„Dit bedoelde ik met de woorden: den modernen mensch uitspreken. Ik begrijp heel goed het gevaarlijke van deze uitdrukking. Inderdaad, wanneer men van iemand zegt, dat hij een echt modern mensch is, dan bedoelt men daar meestal iets mee dat, ik uit den allerdiepsten grond van mijn hart veracht. Men heeft

dan het oog op die onverdragelijke soort van wezens, die altijd schijnen te vreezen dat zij niet de allerlaatste richting op welk gebied dan ook zullen aanhangen („openstaan voor het nieuwe", noemt men dat, geloof ik), die in iederen café-theoreticus of meeting-socioloog een profeet zien, de stumperige apostels van ieder -isme, die er waarachtig in geslaagd zijn de moderne wereld bijna onbewoonbaar te maken. Dit soort van menschen is het ook geweest, die het modernisme van Baudelaire prijzend, daarmee eigenlijk uitsluitend zijn accidenteele, d.w.z. zwakste, kanten hebben geprezen, en, meer dan zijn vroegere belagers, hem hebben geweerd van de hooge plaats die hem toekomt.

„Ik weet heel goed, dat er aan den dichter ook nog wel een andere kant is, die meer overeenkomt met wat men over het algemeen van hem denkt. Maar nooit in zijn beste gedichten! En dan nog: men is er zoo op uit geweest, dien kant van zijn poezie te releveeren, dat men bijv. in het bekende gedicht *Une charogne* altijd het tot perversiteit gruwelijke van het rottende lijk heeft gezien, en nimmer de daaraan ontstegen hymne van de laatste strofe.

„Zoo is het wereldsche onverstand. Maar indien men nog ooit Baudelaire zou hebben te verdedigen, indien men nog ooit zou hebben te wijzen op een vers, dat het allerdiepste wezen van dien dichter op de onvergankelijkste wijze uitspreekt, dan is het voldoende om die strofe te zeggen, die de rechtvaardiging van heel een leven is:

Car c'est vraiment, Seigneur, le meilleur témoignage,
Que nous puissons donner de notre dignité,
Que cet ardent sanglot qui roule d'age en age
Et vient mourir au bord de votre éternité!

Dr. J. B. F. van Gils geeft eene verklaring van den „schortelsdoekband", dien wij vaak zien op oude schilderijen. Waar het doktersbezoek wordt afgebeeld, vindt men midden op den vloer een test of komfoor met vuur, en men nam gewoonlijk aan dat dit diende ter verwarming van het urinaal

„Hoe aannemelijk deze verklaring dan ook was, toch mocht het opvallend heeten, dat men tevergeefs zoekt naar eene schilderij, waarop werkelijk het urinaal boven het vuur wordt gehouden. Daar komt nog iets anders bij. Over dien tetst of over dat komfoor hangt bij Jan Steen en bij zijn navolger Brekelenkamp, altijd een bandje of lintje. Soms ziet men ook het bandje als een lont branden. Lang hebben wij naar de beteekenis van deze bijzonderheid gezocht. Noch van kunst-historische, noch van medisch-historische zijde wist men hiervoor eene oplossing te geven. Ook in werken over volksgeneeskunde zochten wij hiernaar tevergeefs. Daar het bij navragen bleek, dat aan velen dit kleine onderdeel op Jan Steen's werken wel was opgevallen, maar dat de beteekenis ervan hun ontging, is het wellicht belangrijk genoeg, hier even in het kort mede te deelen, wat naar mijne meening de bedoeling van dit bandje is.

„Zeer waarschijnlijk hebben wij hier te doen met een volksgeneesmiddel tegen het flauwvallen, het buiten bewustzijn geraken. Het bandje is dan een stuk blauw lint, dat gebrand werd, om de patiente door den prikkellenden reuk weer bij te brengen. Het liefst nam men daarvoor een schorteldoeksband, een voorschootband.

„Het bewijs voor deze opvatting is te vinden in Jacob Campo Weyermans' geschriften, en wel op twee plaatsen. In zijn „Oog in 't Zeil", geschreven gedurende zijne detentie op de Voorpoorte van den Hove van Holland en gedrukt in 1870, vermeldt hij het als middel tegen de vapeurs eener vrouw. Onder „vapeurs" wordt dan verstaan het hysterische toeval, het flauwvallen. Op bladzijde 199 lezen wij: „Koud water en tarwebloem! brant een stuk blauw linnen lint, rookt patrijsveders. Dit is het dagelijks hulpmiddel van mijn vrouw". Verder wordt in de „Levensbijzonderheden van Johan Hendrik van Syberg" (1733) door Weyerman verhaald, hoe de Abt van Huybergen op den preekstoel een beroerte kreeg, en hoe toen iemand, om hem weer tet bewustzijn te brengen, „den brant stak in een stukje gebloemt damast, bij gebrek van een blauwe schorteldoeksband."

„Hierin zullen wij dus wel de verklaring hebben te zoeken van dit, bijna op geen enkele doktersvoorstelling van Jan Steen ontbrekend, détail.

„Nog op een andere plaats vonden wij deze meening bevestigd. Onder een prent uit de verzameling van den heer J. van Stolk Azn. (No. 2034), die ook opgenomen is in „De Dokter en de Geneeskunde" van dr. S. D. Baumann, en waarop wij een „kopster" haar werkzaamheden zien verrichten, staat het volgende versje:

„En word Lijs flau en helpt geen voorschootband noch wijn,
„Dan zal ik aanstonds met mijn spuijtding haar klisteeren".

„Al wordt hier de wijze van toepassing van den voorschootband tegen het flauwvallen niet nader omschreven, toch mogen wij in verband met wat Weyerman ons hieromtrent leert, wel aannemen, dat het branden van den schorteldoeksband bedoeld is."

Dr. van Gils' verklaring kan men, dunkt ons, wel veilig aannemen. Persoonlijk gelooven wij zelfs de vraag nog te kunnen beantwoorden, waarom men juist *blauw* schorteldoeksband verbrandde. Dit is geverfd met indigo en bij verbranding verspreidt het dien scherpen prikkelenden geur, waaraan men de aanwezigheid van indigo herkennen kan.

Groot Nederland is belast met de wijsgeerigheden van Carry van Bruggen, waaraan zij den titel geeft van *„De zelfvermomming van het Absolute.* Ook hier treffen wij weer Helene Swarth aan, die opgehouden heeft te zingen van hare liefde en thans klaagt over eenzaamheid.

J. L. Walch schijnt niet akkoord te gaan met de officieele waardeering van Boutens' poezie:

„Het schijnt moeilijk nog iets nieuws te schrijven over Boutens

poëzie, maar ik geloof toch, dat ik iets kan ten beste geven, dat, voor zoover ik weet, nog nooit door eenig criticus is te boek gesteld; namelijk dat ik deze poëzie niet altijd naar haar feitelijken inhoud begrijp, hetgeen — ook alweer voor mij — een bezwaar is om ze mee te voelen. Het is ongetwijfeld pijnlijk, te verklaren dat men iets niet begrijpt, wat alle andere beoordeelaars nooit verklaarden niet te begrijpen; het pijnlijke wordt gelukkig eenigszins getemperd door de ervaring, dat althans in mondelinge mededeeling dergelijke non-liquet's mij meer dan eens hebben bereikt.

Laat ik mezelf niet al te ver weggooien; er zijn er onder deze sonnetten óók, zelfs vele die mij wél duidelijk zijn — gelukkig! — en waarvan ik de subtiel verwoorde sensatie kan volgen. En ik trof menige woord-vondst, waarover ik als een kostelijk „blinkeding" in vroegere jaren zeer verrukt zou zijn geweest. Maar nergens vond ik in dit werk van een geest voor wien, naar verleden trant, zelfcultuur en zelfcultus één zijn, nergens vond ik in deze sierlijke nadrukkelijkheden over eigen sensaties, dat dood-eenvoudige, dat tegenwoordig alleen waarde voor mij heeft; en dat mij de groote dichters uit alle eeuwen dierbaar maakt, de makkelijke en de moeielijke; dit namelijk: het zelfvergeten-zijn door de grootheid van een gevoel".

Zoo krijgt elke generatie haar beurt, waarop zij door een volgende wordt uitgeveegd. Zoo wordt alle kunst door een nieuwere afgekeurd, en onderwijl blijft toch alles hetzelfde: de ware kunst verandert in haar wezen nooit, evenmin als de mensch.

PANTA.

NIEUWE LETTEREN.

Beaumarchais. Een dag vol Dwaasheid of de Bruiloft van Figaro. Mij. voor Goede en Goedkoope Lectuur, Amsterdam.

De geniale Caron, genaamd Beaumarchais, was de zoon van een horlogemaker en werd in 1772 te Parijs geboren. Veelbewogen is zijn leven, niet altijd even gemakkelijk noch even mooi. Men mag zeggen dat hij een goed zoon en een goed vader was, maar in het openbare leven wist hij zijn handen niet schoon te houden van „tripotages", van finantieel geknoei en andere ondernemingen, die geen hoog idee geven van zijne moraal. Hij leefde een tijd als balling in Hamburg en stierf in 1799 te Parijs.

Zijne twee meesterstukken zijn le Barbier de Séville en „Le Mariage de Figaro".

Toen Lodewijk XVI het handschrift van dit laatstgenoemde spel had gelezen, riep hij verontwaardigd uit: „C'est détestable et cela ne sera point joué!"— Maar Lodewijk was goedig en zwak, en Beaumarchais een slimme intrigant. Hij wist verlof tot eene

opvoering te krijgen, en het stuk ging op 27 April 1784 voor de eerste maal. Een „succès de scandale"!

Een geestig-scherp, maar meer nog een bitter en hatelijk réquisitoire tegen l'Ancien régime! De Bruiloft van Figaro is de wegbereider der groote Revolutie, door de openlijke hekeling van institutes, wetten en gezag:

Onrecht heerscht in alle landen,
Wilt gij weten wat ons let?
De sterksten schreven ons de Wet!

Het stuk dient te worden voorbehouden. Deze vertaling van Top Naeff is los en vlot, hetgeen van haar te verwachten was.

A. GIELEN.

Content (Adelyde). Mariantjes Boek van de Guldenen Sproken. Illustraties van Louise van Blommestein. De Waelburgh, Blaricum.

Zelf meen ik een niet onverdienstelijk teekenaar te zijn en een goeden kijk te hebben op prentjes en schilderijen. Voor de illustraties van Louise Blommestein sta ik echter een beetje uit het lood geslagen. Ik begrijp er niet veel van en zal er liefst over zwijgen.

Over het boek zelf moet ik een woordje zeggen. Het is klaarblijkelijk voor kinderen bestemd, maar deugt er niet voor. De gewijde christelijke verhalen worden zoo mythologisch behandeld, dat ik er aan twijfel of de schrijfster zelve wel een geloovige is. Dat treft al in het eerste „sprookje": „Van het Hemelkindeke", dat is het goddelijk Kind. Jozef en Maria worden in Bethlehem vriendelijk ontvangen, het Kind schuift het dak op zijde en vliegt naar binnen (dat is de Geboorte) en verlaat, volwassen, Maria om in de harten van de menschen te gaan wonen.

In „Driekoningen" ziet het er nog verdachter uit, of beter gezegd, daar is het zoo totaal mis, dat er geen twijfel meer kan bestaan omtrent de eigenaardige godsdienstige opvattingen van Adelyde Content. Ik citeer:

„In een stralend licht was God gezeten. Aan zijn voeten boog een oude, wijze man. God droeg hem op, naar de aarde te gaan. Den menschen zou hij wijsheid brengen, zooveel als God dacht, dat goed voor hen was. — — Naar de verre aarde, naar een ver land daalde de wijze neer. Perzië heette het land. — — Als 'n klein kindje, 'n wiegkindje, begon hij natuurlijk z'n leven op de aarde. En hij groeide snel. De ouders, in wier wieg hij neergedaald was, verwonderden zich, zoo gauw als hij groot werd en zooveel als hij wist. „Hij is wel heel dicht bij God geweest", begrepen de menschen al spoedig...... Toen hij de menschen gebracht had, wat God hem had opgedragen, ging hij terug naar den hemel. Van een wiegkindje was hij in dien tijd een oude man geworden".

En dan wordt hij ten tweede male geboren in... Chaldea. Weer hetzelfde als voorheen. Ten derde male wordt hij geboren in

Egypte en ten laatste in Bethlehem! De wijze van Perzië, de wijze van Chaldea, de wijze van Egypte, was niemand anders dan de wijze van Bethlehem...... Christus!

En zoo gaat het maar voort. De Groote Man (Christus) wordt gedompeld in de Jordaan door den „;man met de donkere oogen'' (Joannes). Want Joannes wist dat menschen, die op het punt staan te sterven dingen zien, die zij anders niet kunnen zien. En daarom dompelde hij hen onder in het water van de Jordaan, zoodat zij meenden te verdrinken en... helderziende werden. Zoo gebeurde het ook dat de Groote Man na ondergedompeld te zijn „beter dan ooit zijn doel wist''!! — Onnoodig te zeggen dat zoo'n boekje fatale gevolgen kan hebben. A. GIELEN.

Galsworthy (John). De Donkere Bloem. Mij. voor Goede en Goedkoope lectuur, Amsterdam.

Galsworthy beschouwt het leven niet zelden met een cynisme, dat pijnlijk aandoet. Hij schrijft goed, hij beeldt merkwaardig uit, hij is een kunstenaar in zijn genre, maar hij is niet groot genoeg mensch om boven de instincten en omstandigheden den vrijen wil te zien en de kracht eener „geestelijke'' ziel, die weet te triomfeeren over het felle der hartstochten en de verleiding der zinnen.

„De donkere Bloem'', dat is de donkere passie. Het was in de „Lente'' van Mack Lennans leven, den negentienjarige student, schuchter als een knaap. En de 36-jarige vrouw van zijn leermeester voelde in haar hart voor den mooien jongen eene liefde, welke zij zich trachtte wijs te maken dat moederliefde was, en niets dan passie bleek te zijn. Voor hem is het een echte kalverliefde, vreesachtig, eerbiedig, onbeholpen. Hij droomt en hij schreit en als de oudere vrouw, verbitterd wijl zij zich versmaad acht, is heengegaan, — is hij haar spoedig vergeten. Het was in den „zomer'' van Mack Lennans leven. Hij ontmoet de jonge vrouw, die niet gelukkig is in haar huwelijk. Medelijden wordt verteedering, verteedering groeit tot liefde en de liefde ontaardt in een wilde passie. En na de eerste zonde, onmiddellijk als een wrekende Nemesis, komt de dood en zij, die schoon was en jong, ligt bleek en koud aan den slijkerigen oever der rivier, waarin zij verongelukte.

Het was „Herfst'' in Mack Lennans leven. Jaren heeft hij geleefd naast en met zijn vrouwtje, rustig en kalm en tevreden. En nu komt plotseling over hem de „diable de midi''.— Een kind van zeventien jaren, een geboren verleidster, zonder begrip van moraal en den schijn van argeloosheid, doet zijn bloed onstuimig jagen. Het wordt een strijd, waarin hij ten slotte overwint door te vluchten. Dat is de geschiedenis. En het is wel duidelijk wat de schrijver heeft willen voorstellen: „de eerste, jeugdige, veranderlijke sprongen, de plotse, overweldigende hitte, het lange, gestadige, rustige branden; en dan —

het laatste opvlammen dat de eigen, verdwenen jeugd terug wil hebben, de laatste vlam-flikkering, voordat het alles in asch over gaat!" — Jawel, maar tevens pleit hij voor het goed recht van den hartstocht. ,,Hartstocht is altijd onberekenbaar. Hij kent in elk geval geen zelfbewustheid of trots; geen waardigheid, zenuwen, gewetensbezwaren of zedepreek; geen huichelen of wijsheid of beduchtheid voor de portmonnaie of voor positie in deze wereld of het hiernamaals.

Terecht maalden de oude schrijvers hem af als een pijl of een wind! Als hij niet even vlug was geweest en even recht op het doel was afgegaan, zou de wereld reeds lang door de ruimte gaan zonder bewoners......!"

Het is wel een troostelooze filosophie van den schrijver, dat de passie, tegen wil en dank, moet vlammen en onheil stichten, totdat het vuur vanzelf dooft en doode sintels slechts overblijven.

Het is een boek, dat alleen menschen van ernst en rijpe levenservaring zonder schade lezen kunnen. A. GIELEN.

Hulst (W. G. van). Stille Dingen. Verzamelde Schetsen. G. F. Callenbach, Nijkerk.

Twaalf verhaaltjes met groote verscheidenheid van inhoud en toon. Soms heel ernstig, zooals het eerste: ,,Jet, die de oudste was" en dan weer eens komisch, als ,,het Avontuur van Jan Hekman", zijn ze alle vroom en van christelijke strekking. Als de naam van ,,Heere" en ,,Heiland" wat minder werd herhaald, zouden de goede lessen, die het boek bevat, misschien gemakkelijker ingang vinden óók bij lezers, die een beetje op zien tegen ,,vrome" boeken. SM.

Lennep (Mr. Jacob van). Een schaking in de Zeventiende Eeuw. Mij. voor Goede en Goedkoope Lectuur, Amsterdam.

L. S(imons) zegt in een voorwoord: ,,Onder de Schrijvers, die in de 19de Eeuw beroemd werden en in onze Nederlandsche Bibliotheek vertegenwoordigd zijn, ontbrak nog steeds onze meest populaire romanschrijver: Mr. Jacob van Lennep (1802—1868).

Wij brengen hem tot onze lezers en onze lezers tot hém bij middel van een historische novelle uit de 17de Eeuw, die zijn talent als onderhoudend verteller bizonder goed kenschetst."

Zeker, het verhaaltje is ook voor onzen tijd nog goed leesbaar, ofschoon wij hier van Lennep toch zeker niet op zijn best zien. Hij heeft in verschillende zijner andere romans beter zijn verteltalent getoond dan hier.

Maar het voorliggende boekje heeft de eigenschap minder bekend te zijn, en dat zal de keuze der uitgevers ook wel eenigszins hebben beinvloed.

Op den inhoud van dit verhaal is geen enkel voorbehoud te maken. L..D.

Meindert Smith-Westra. De tweede Jeugd van Charles Termeere. Paul Brand, Bussum.

Een zéér wel geschreven verhaal, dat iedereen tot zijn ontspanning en leering lezen kan. Ja, leering ook, want het boek heeft een goede strekking. De karakters zijn te aanvaarden, ofschoon de handelingen der verschillende personen niet altijd met hun karakter zijn te vereenigen zonder eenige moeite. Het is waar, bij ieder mensch kan men voor verrassingen komen te staan, maar mij is de verrassing wel wat groot, als ik de flinke Leonie zoo hartstochtelijk hoor uitroepen dat zij is: jaloersch, jaloersch, jaloersch! En zoo pertinent durft verklaren van Louise, die zij zelf ,,een braaf meisje noemt (,,ik zou mezelf verachten als ik iets anders beweerde'') dat zij nooit de vrouw van Charles mag worden, dat ze ,,niets heeft dan haar jeugd, haar jeugd en haar slanke lichaam en haar zwarte haren''. De oplossing (ofschoon ik het breken van Charles met Louise wel wat geforceerd vind) is aardig gevonden. Niet een tweede liefdesverklaring van Charles (nu aan Leonie), die ons wat erg bruusk zou hebben aangedaan na de kort-voorafgaande scheiding van de eerste verloofde, maar het opschrift van een brief, dat niet voltooid wordt.

En een glimlach van geluk gleed over het gelaat van den schrijver, die het vel papier langzaam in kleine stukken scheurde.

Het werd niet uitdrukkelijk gezegd, maar wij weten het nu: Leonie zal de vrouw worden van Charles. Wij zijn voldaan, ofschoon ons medelijden met Louise blijft.

Eén ding zou ik de auteur willen raden: zich te onthouden van zinspelingen op werkelijke gebeurtenissen, of bestaande levende personen met naam en toenaam in haar werk te noemen, ook al is het met lof. Dat doet niet prettig aan en belemmert de vrijheid van schrijven. M. WALRE.

Meyier (Fenna de). Zondaresje. Mij. voor Goede en Goedkoope Lectuur, Amsterdam.

Och lieve hemel! laat ons toch met rust! Altijd datzelfde thema van hysterische meisjes, die zich aan den hals hangen van den eersten den besten man, die wat toeschietelijk is. Zoo zijn er wel, maar er zijn honderdmaal meer andere, gezond naar ziel en zinnen. Waarom moet buiten het hospitaal het ziekelijk individu ook altijd maar het middelpunt vormen van onze belangstelling, die de arme toch niet kan baten, de gezonde vrouw ziek maakt en de schrijfster bezwaarlijk gelegenheid biedt om haar kunstvaardigheid eens uit te vieren.

Dat de jongeman, die het onnoozele maar eenigszins nerveus be-

laste meisje, meeneemt als zijn onwettige gezellin (wijl hij van zijn krankzinnige vrouw zich niet kan laten scheiden) een schobbejak eerste klas is, staat boven water. Maar dat het meisje, van dezen kerel door den dood verlost, tegenstand biedt aan de verlokking eener tweede schuldige liefde, maakt alles nog niet goed.

Fenna de Meyier heeft een veel te mooi talent om succes te gaan zoeken in het vertellen van dergelijke pikante, in elk geval ziekelijke gevalletjes. A. GIELEN.

Nieboer (Attie). De Geur van de Kamperfoelie. N.V. Jacob van Campen, Amsterdam.

Wij hebben van dezen schrijver besproken: ,,Boerentypen en Humor uit de Betuwe'' en het genoemd ,,een zeldzaam humoristisch boek voor ons land''. Behalve Herman Robbers, die meent dat humor geen schaterlach, maar een weemoedig glimlachen moet te voorschijn roepen, heeft de geheele bende kritikers ongeveer gelijkluidend oordeel gesproken.

In ,,De Geur van de Kamperfoelie'', waarvan wij den tweeden druk ontvangen, vinden wij dezelfde geestigheid, maar veel minder uitbundig dan in de Boerentypen. Ja, laten wij ronduit het zeggen, de schrijver is hier soms wat wrang en bitter, en dat komt omdat hij niet enkel het geval ziet en op zijn guitige manier weergeeft, doch omdat hij de gebeurtenis bedenkt als vorm eener kritiek, die hij wil doen hooren. Attie Nieboer vertelt ons dat zelf in eenige voorafgaande bladzijden: ,,een en ander over ,,de tendenz in de kunst'' in verband met deze novellen.'' —

Hij erkent een zéér bewuste strekking oftewel ,,moraal'' op het oog te hebben gehad en houdt vol dat ,,een verhaal ,,fout van compositie'', on-af, of onlogisch moet lijken, wanneer men het leest, uitsluitend om de ,,geschiedenis'', de intrige, de eventueele litteraire-verdienste van stijl of beschrijving, of wat dan ook, terwijl de schrijver een ander doel vast voor oogen had en het overige slechts middel was om deze gedachten te belichamen''. En verder voortgaande over dit onderwerp, geeft Nieboer uitmuntende opmerkingen ten beste, verwerpt het ,,l'art pour l'art'' even beslist als de dik-opgelegde-propaganda.

Van elk der novelletjes, welke hij hier bij elkaar uitgeeft, openbaart hij dan de zeer bewuste strekking, welke hij op het oog had. En menig lezer zal het als mij vergaan zijn: na de onthulling moest ik bekennen dát er niet achter gezocht te hebben.

In de *Bruiloft van Gradje* heeft hij de tegenstelling willen toonen tusschen de schoonheid der jonge liefde en de karikatuur van het verouwelijkt huwelijk ,,voor de zaak'' eenerzijds, en ,,om een man te hebben'' van de andere zijde.

Achteraf, als men het eenmaal weet, valt er die bedoeling wel uit te halen, maar ik vermoed, dat niemand er aan gedacht heeft voor hij deze aanwijzing van den schrijver ontving.

Zaterdagavond is in dit opzicht duidelijker. Hij stelt den ,,deftigen braafheidsmaniak'', die in alles zonde ziet tegenover den gezonden, frisschen, natuurlijken mensch.

De onwelkome gast, deed mij raden de bedoeling van de harteloosheid der menschen op de kaak te willen stellen ten opzichte van den naaste, die het ongeluk heeft gehad diep te vallen.

Nu blijkt het evenwel uit schrijvers eigen verklaring, dat die gast is ,,een symboliek bedoelde verpersoonlijking van de (om mij in Christelijke taal uit te drukken) onverwachts door God van ons gevraagde kleine ,,diensten'' — zooals die dagelijks, ons even storende in onzen stompzinnigen en gemakzuchtigen sleurgang — aan onze deur aankloppen, en die ons, wanneer we gewoon zijn ze verkeerd te ,,ontvangen'', het heele leven kunnen vergallen en geheel tegen onzen wil of karakteraanleg liefdeloos en wreed doen zijn tegenover anderen!'' —

Neen! dát had ik geen oogenblik vermoed. En ik geloof ook niet dat bij vele lezers de bedoelingen des schrijvers, zooals hij die nu geeft, zullen zijn doorgedrongen. Maar afgezien hiervan, moet worden bewonderd de levensechte personen, die Nieboer weet te teekenen en de natuurgetrouwe wijze, waarop hij zijn menschen laat praten en handelen.

Het gaat er nogal eens grof toe, ook op zedelijk gebied, en de schrijver zelf schijnt wel wat al te fel gebeten op zijn ,,braafheidsmaniakken''. Dat is het wat hem, gelijk ik reeds zeide, hier wat wrang maakt, wat geneigd om karikaturen te teekenen van menschen, tegen wie hij kritiek wil oefenen. In deze stemming geschreven, is het boek veel minder gul en goedlachs, al ontbreekt de humor niet, dan de ,,Boerentypen''.

Wegens de ruigheid van enkele grappen en situaties, kan het boek niet iedereen in handen worden gegeven. A. GIELEN.

Van Prooije-Salomons (Dr. H.). De Geschiedenis van koning Nala. Een episode uit het Mahābhārata. Uit het Sanskrit vertaald door....... W. J. Thieme, Zutphen.

De ,,Geschiedenis van Nala'' is een episode uit het reusachtige Hindoesche volksepos, het Mahābhārata, d.w.z. de groote geschiedenis van de afstammelingen van Bharata, een werk even ontzaglijk en overstelpend van omvang als van inhoud. Het bevat — het is bijna geheel in verzen geschreven — meer dan 100.000 tweeregelige strofen. De Engelsche vertaling ervan door Protap Chandra Roy beslaat achttien groote dicht bedrukte deelen. Maar er is dan ook geen onderwerp, dat in dit werk niet behandeld wordt. Het is de geschiedenis van de wereld, van haar bestaan af, in haar uiterlijke en innerlijke verschijnselen; het vertelt van goden, van daemonen en van menschen, van godsdienst, zedeleer, wijsbegeerte, politiek

en alle mogelijke andere wetenschappen; bovendien zijn er alle oude verhalen en legenden der Hindoes in verzameld. ... Het spreekt van zelf, dat een dergelijk reusachtig werk niet door één mensch gedicht is en niet op één tijdstip is ontstaan Het heeft een groei van vele eeuwen doorgemaakt, totdat het omstreeks het midden van de 4de eeuw na Christus zijn tegenwoordigen omvang bereikt had en sinds dien als een heilige schat met trouwe nauwkeurigheid is bewaakt en overgeleverd van geslacht op geslacht.

De Nala-episode behoort waarschijnlijk tot de oudste verhalen, die in het Mahâbhârata zijn opgenomen.'' Deze geschiedenis is een van de mooiste verhalen uit de Sanskrit-literatuur. En door haar innige menschelijkheid ook voor ons nog van groote aantrekkelijkheid. Natuurlijk gebeuren er veel wonderbare dingen en moeten wij kennis maken met de wereld der goden. Doch dat verstoort onze stemming niet. Evenals bij Homeros gedragen de goden en de daemonen zich eenvoudig als menschen, de goden als goede, de daemonen als zeer slechte.

De vertaalster heeft een goed begrip gehad van hare taak, en daarom ons zulk een gaaf stuk werk kunnen aanbieden. Vroeger, en ook thans nog, was het de gewoonte zóó letterlijk te vertalen (b v. de Ilias van Vosmaer), dat in woord en taal ons gevoel geweld werd aangedaan en de schoonheid van het origineel verdween in het ongenietbare bargoensch, dat voor Nederlandsch moest doorgaan.

Mevrouw dr. van P. heeft een juist begrip van goed vertalen. Het blijkt uit haar eigen verklaring: „Ik heb mij in mijn vertaling zoo dicht mogelijk bij het oorspronkelijke gedicht aangesloten, met behoud van de rijmlooze tweeregelige strofen, waarvan elke regel zestien lettergrepen bevat, zoodat, voor zoover de cadans onzer taal en de eigen aard van onze versmaat dit toeliet, de oorspronkelijke maat is bewaard. Ook woordenkeus en zinswending heb ik getracht zoo getrouw mogelijk weer te geven. Evenwel blijft die getrouwheid altijd betrekkelijk; niet in de eerste plaats door den dwang der versmaat, die, wanneer men eenmaal aan haar inperking gewoon is, een ongedachte vrijheid van beweging laat, maar vooral ook omdat *te slaafsche getrouwheid ongetrouwheid wordt*; (wij cursifeeren. Dr. S.) — een voor een Hindoe zeer gangbare samenstelling zou bijvoorbeeld voor ons Westersch oor zeer gezocht en gekunsteld klinken, een zinswending, voor hen natuurlijk, zou ons als gewrongen stuiten.''

Dat is zoo! En waar de schrijfster toont zoo goed te weten wat de eischen zijn van eene zuivere vertaling, behoeft het ons ook niet te verwonderen dat zij dit gedicht heeft overgebracht in een vorm, die weinig of niets te wenschen overlaat. En de schrijfster moge dan zelf getuigen: „een vertaling is noodzakelijk altijd gebrekkig'', wij kunnen niet anders dan verklaren, dat wij haar dankbaar zijn voor de bekoorlijke geschiedenis van Nala, in klaar en ongewrongen nederlandsch ons verteld.

DR. S.

VARIA.

Aprilgrap van Cornelis Veth. In de ,,Wereldkroniek'' fantaseert Veth eene lezing met lichtbeelden, gehouden op 2 November 2020 voor de Academie van Wetenschappen door professor Snuffelaar, kunsthistoricus.

Professor herinnert zijn gehoor er aan dat wij zoo weinig weten omtrent de cultuurgeschiedenis van het begin der 20ste eeuw. ,,Het papier van de couranten, tijdschriften en boeken, waaruit de gebeurtenissen en de denkbeelden van die dagen zouden zijn na te gaan, was van een samenstelling, die aan den tand des tijds geen weerstand heeft kunnen bieden; ze zijn reeds lang vergaan.''

Maar Snuffelaar heeft het geluk gehad bij de afbraak van een oud huis in een kelder een stapeltje drukwerk te vinden, tijdschriften, catalogi van tentoonstellingen enz.; waaruit hem blijkt dat er fel aan kunst werd gedaan in die dagen: expressionisme, futurisme, cubisme, amorfisme.

Veth drukt deze ondeugende lezing af en teekent er de lichtbeelden bij, waarin hij geestig spot met voortbrengselen der moderne kunst en ons laat zien het portret met één oog (expressionisme) en het dada-landschap, stillevens der futuristen en meer van die grappigheden, welke men heden ten dage als kunst aan den man zoekt te brengen.

Een critiek op den ,,psychologischen Roman''. De Engelsche romanschrijver Gilbert Frankau spreekt de meening uit, dat de psychologische roman dood is. Hij karakteriseert deze uiting van litteraire kunst in de volgende onomwonden termen:

,,Buiten een kliekje, welks leden zich ,,intellectueelen'' noemen (dat wil zeggen: menschen met teveel hersens om één dag eerlijken arbeid te kunnen presteeren) heeft het gansche lezende publiek genoeg van den psychologischen roman. De menschen zijn ziek van den halfgaren hutspot die doorgaat voor ,,novel of character''. Die soort rommel mag dan goed genoeg geweest zijn voor 't vóóroorlogsche Engeland — nu gaat 't niet meer. Menschen die gelééfd hebben, geleefd als mannen en vrouwen, verdragen niet langer de psychologische marionetten. De verwijfde jongelingen en zielvolle bakvisschen zijn dood... even dood als de Dodo!

Het spijt mij voor de oude en jonge schrijvers die niets beters kunnen presteeren, ofschoon ik als auteur weet hoe gemakkelijk het is om een psychologischen roman te scheppen en hoe moeilijk om een boek te maken waarin reëele menschen reële dingen doen. Wellicht is de ,,novel of character'' alleen ontstaan uit deze overwegingen. Het is zoo makkelijk! 't Is zooveel eenvoudiger om te schrijven: ,,En toen dacht hij......,'' gevolgd door vijftien pagina's zielsanalyse, dan om bijvoorbeeld een voetbalwedstrijd

te schetsen in zulke bewoordingen, dat de gemiddelde lezer het gansche verloop van het spel met al zijn emoties in zich op zal nemen. 't Kost zooveel minder moeite om een hoofdstuk te produceeren over de gemoedsberoeringen van de een of andere jonge dame, dan om haar uiterlijk goed te beschrijven in één enkele paragraaf!

Psychologie is onmisbaar, maar zij is niet de gansche roman! Een roman is in de eerste plaats een verhaal, en het vertellen van een goed verhaal eischt evenveel ingrediënten als het maken van een lekkeren Christmaspudding.

Mr. Frankau geeft dan de volgende opsomming van een aantal zijner ingrediënten: 1e het „plan" (een serie gebeurtenissen die des lezers aandacht van het eerste tot het laatste woord moeten boeien), 2e. de karakters... en dan moeten er zijn „construction", „atmosphere", „scenery", „dresses", „weather", „noise" and „silences".

Een werkelijk-goede roman leeft evenzeer als de lezer, maar de psychologische roman, als hij niet heelemaal dood is, zieltoogt. Hij is evenzeer mislukt als de Christmaspudding die men zou willen maken uit „a penn'orth of selfraising flour and a teaspoonful of cheap brandy!"

Verzet tegen de Relativiteits-theorie van Einstein. Heftig komt men in Duitschland in verzet tegen de theorie van Einstein. H. Gartelman (Zur Relativitätstheorie. Eine Kritische Releuchtung) verklaart het heele geval voor eene mystificatie: „Selten hat auf dem Gebiet der empirischen Wissenschaft insbesondere der Physik, der a b s o l u t e U n s i n n eenen so viollen Erfolg gehabt, wie es in unserer Zeit mit der Relativitätstheorie der Fall ist — nach dem nationalen und wirtschaftlichen Zusammenbruch der wissenschaftliche, das Schieberwesen ausgedehnt auf den wissenschaftlichen Ruhm. Traurige Signatur unserer Zeit" —. Einstein zit nog in de eierschalen van Kant's onhoudbare „Immanenzphilosofie". —

Gehrcke schreef eene kritiek op Einstein onder den titel: „Die Relativitätstheorie eine wissenschäftliche Massensuggestion". En in Berlijn heeft zich onder leiding van Dr. Paul Weyland eene vereeniging gevormd van duitsche natuurkundigen met het doel Einstein en zijn theorie te bestrijden.

M. Herbert heeft in het katholiek Nederlandsch Maandschrift „Opgang" een opstel, waarin zij spreekt *Von meinem Schriftstellertum*. Het artikel is in het Duitsch geschreven, en wij nemen de vrijheid een paar aanhalingen in vertaling onze lezers voor te leggen.

„Nadat ik zeer jong mijn echtgenoot verloren had," gaf ik mij geheel aan letterkundigen arbeid. Dat was voor mij een bittere

noodzakelijkheid om te leven. Minder noodgedwongenheid ware mijn werk ten goede gekomen. Maar de levensstrijd voor huis en kind had toch ook iets verhevens en sterkends. Maar ter middaghoogte van mijn leven was het elken dag voor mij strijd. Ik kampte tegen haat, afgunst en literaire aanvallen — voor alles verzette ik mij tegen het zinledige ,,l'art pour l'art'' — Want dit devies was toen oorlogskreet. Ik streed tegen het ondergaan van mijn volk, welks diepere zedelijkheid werd ondermijnd door joodsche verraders. Ik zocht op te bouwen wat in blinde navolging van vreemde verdervers werd omver gehaald, juist van die knoeiers met hun l'art pour l'art-leuze, die den mensch trachten te scheiden van den kunstenaar.''

En verder maken wij uit haar artikel deze zinnen los, die als aphorismen klinken: ,,De kunstenaar vergete nooit, dat een groot leven een groot kunstwerk is.''

,,Niets *nemen* maar *geven* moet men het volk dat ten gronde ging aan minderwaardige colportage-romans. (Colportage-Hintertreppen-roman). Men moet het weder tot bewustzijn brengen van zijn eigen stille grootheid, die gelegen is in arbeid, onthouding en plicht.''

,,In de kunst gaat het als bij ieder groot belang, om leven en dood. De halven en de lauwen zal God spuwen uit zijn mond.'' —

,,Belicht als een Rembrandt het arme aanschijn des menschen en vind er de ziel in terug, die kostbaarder is dan alle schoonheid der wereld.''

,,Uw boek moet zijn als een aangeboden hand, die voeling geeft tusschen mensch en mensch, warmte mededeelt en opwekkenden, blijden moed.''

Zoo heeft deze vrouw, die van zich zelven getuigen moet: ,,das Leben warf mir mehr Steine in den Weg als den meisten,'' kunst en leven beschouwd in heiligen ernst en steeds haar ideaal van beiden hoog gehouden. —

Een Bijenboek. Het boek van Maeterlinck ,,les Abeilles'' heeft veel aantrekkelijks, maar zijn verdwaasde metaphysiek bederft toch ook weer dit overigens schoone werk. Men vergete bovendien niet dat Maeterlinck bij decreet van 1914 op den Index voorkomt met achter zijn naam ,,opera omnia''= ,,alle werken''. —

Voor liefhebbers van de wondere wereld der bijen en bovendien van wetenschappelijke boeken met literaire waarde, zal het derhalve eene uitkomst zijn te vernemen: dat Eugène Evrard met zijn *Le Mystere der Abeilles* (400 blz., Duvivier te Tourcoing, 7 fr.) aan al hunne wenschen kan voldoen. Diep is zijn kennis, meesterlijk zijn beschrijving, meesleepend zijn bewondering. Het is een prachtig boek, dat Maeterlinck in de schaduw stelt. —

Eigenaardige Hulde. Gaston Pulings gaf dezer dagen een bundel gedichten uit: *Les Sources vives*, waarin wij verzen vinden, gewijd aan Léon Bloy en aan Emile Verhaeren.

Den eerste begroet hij als ,,le bourreau fustigeant de paroles — den ,,Prophète aux lèvres d'or et à la voix d'airain'' — ,,le Grand inquisiteur dont le style puissant allumait les bûchers.''

Nous n'oublierons pas l'alarme de tes cris,
Pour réveiller l'ardeur du Crédo Catholique,
Pour chasser de l'autel ces sinistres proscrits
La laideur et l'argent, ces alliés mephitiques.

Allons, tu nous l'as dit: Debout, car Dieu le veut!
Réveillons nos tiédeurs et nos incertitudes,
Aux pieds de l'Ostensoir, renouvelons nos voeux
De batailler sans trève et sans mansuétude.

En nu vraagt men zich af, hoe deze dichter Pulings, die beweert door Leon Bloy tot zoo hoogere verlangens en geestelijk inzicht te zijn opgewekt, Emile Verhaeren, den grooten maar den enerveerend zwoelen en wellustigen dichter, met gelijke bewondering begroeten kan?

Ah! pardonnez, Seigneur, si je ne peux comprendre,
Mais, pour mes yeux à moi, celui que vous prenez,
Fut créé, par vos mains, pour être votre chantre,
L'exaltateur puissant des dernières Beautés.

De werken van Bloy zouden eene verklaring kunnen geven. Ook hij, die in de hefstigste verontwaarding en met epische smaadwoorden kon uitvaren tegen de lauwen, de tragen, de niet-genoeg-vergeestelijkten, had zijne verontschuldiging voor de kunstenaars, die het naakte onverhuld lieten.

Henri Bordeaux en Barbusse. — De Fransche romancier H. Bordeaux, die in ons land vertoeft (in de tweede helft van April) tot het houden van eenige lezingen, liet zich ook even uit over *De Hel* van Barbusse tegen een verslaggever van ,,De Telegraaf''.

Hij beschouwt het als een obscuur derderang's boek, niet de moeite waard dat men er over spreekt. Bovendien noemde hij het niet alleen fragmentarisch, maar ook *sterk pornografisch*. Het is goed dit aan te teekenen en er tevens aan te herinneren dat Ravestein en de knappe heer Kleerekooper in de Tweede Kamer het boek prezen als een meesterwerk met engelreine bedoelingen. Zoo'n grappenmakers! —.

Russisch. Bij W. J. Thieme & Cie is ter perse: B. Raptschinsky, Riusssch Woordenboek, waarvan het eerste deel Russisch-Nederlandsch binnenkort verschijnt.

Eveneens zal bij deze uitgevers spoedig het licht zien: Historiese grammatika van het Nederlands. Schets van de klank- en vormleer, door Dr. M. Schönfeld.

Hector Malot (1830) werd beroemd door zijn *Sans Famille,* in het Nederlandsch vertaald: *Alleen op de Wereld.* Dezelfde schrijver heeft een groot aantal romans geschreven, een vijftigtal minstens, maar deze kunnen over het algemeen niet worden aanbevolen. Voor iedereen vinden wij nog geschikt: La petite soeur; En Famille; Romain Kalbris. —

Elle et lui zoo heet het boek van George Sand, waarin zij hare verhouding bespreekt met den dichter Alfred de Musset en hem een weinig belachelijk maakt in de oogen van het nageslacht. De oudste broeder van Alfred, namelijk Paul de Musset heeft haar van antwoord gediend in een boek, dat den titel draagt: *Lui et Elle.*

Féval. Vader en zoon dragen beiden denzelfden voornaam: Paul.

Paul Féval, *père* (1817 en 1887) bekeerde in 1876 en kocht zijn werken terug, om ze te corrigeeren en als goede boeken weer uit te geven. Daar echter enkele niet werden gecorrigeerd, is voorzichtigheid geraden. Paul Féval, fils (1860) heeft het voorbeeld van zijn vader niet gevolgd; de meeste zijner romans blijven zinnelijke lectuur.

CORRESPONDENTIE.

Brieven, voor deze rubriek bestemd, te adresseeren:
Redactie Boekenschouw, Heerengracht 415, Amsterdam.
Verzoeke duidelijk en beknopt de vraag te stellen en steeds te onderteekenen met vollen naam en aanduiding van woonplaats.
In ons antwoord geven wij alleen de voorletters aan.

N. V. te H. Alle romans en tooneelstukken van d'Annunzio staan op den Index (niet nominatim).

W. B. te Gr. Het boek van wijlen Dr. H. van den Bergh van Eysinga: *Eros, een boek van liefde en Sexe,* kunnen wij moeilijk bespreken. Het is het verward geredeneer van een opstandigen geest (gelijk hij zich ook in voorgaand werk reeds

toonde), die de „burgerlijke moraal'' te lijf gaat, omdat hij vindt dat zij het liefdeleven leelijk heeft gemaakt. Honger en liefde zijn volgens hem de twee groote krachten, die de menschheid in stand houden. Dat het boek niet goed is, behoeven wij na deze korte uiteenzetting, niet meer te verklaren.

L. B. P. t e A. Dan moet u hebben *Tijdschrift voor Taal en Letteren*, uitgave B o e k h u i s, T i l b u r g.

H. T. t e B. Een fransche vertaling van *Quo vadis*, waaruit de passages, die aanstoot kunnen geven, zijn weggelaten, verscheen indertijd bij L e t h i e l l e u x, Parijs.

J. B. S l. t e H. Tilly's Tribulatie's is geen stuk dat U kunt opvoeren voor uwe vereeniging. Wij hebben het eenige weken geleden ontvangen en komen er nog wel op terug. Het is erg grof en immoreel, wat dan ook de bedoeling van den schrijver moge geweest zijn.

Bericht. De uitgevers van Boekenschouw stellen fraaie stempelbanden beschikbaar in groen linnen met goud-opdruk voor den afgeloopen jaargang, tegen de prijs van f 1.50 per exemplaar. Aangezien de oplage beperkt is, verdient spoedige bestelling aanbeveling.

INHOUD

VAN DEN VEERTIENDEN JAARGANG VAN BOEKENSCHOUW

15 MEI 1920 — 15 MEI 1921

ARTIKELEN.

Mededeelingen aan de Lezers. De Redactie 1
Vijf en twintig jaar onder de menschen, A. Gielen S.J. . . 3
Het Joodsche Gevaar, A. Gielen S.J. 33
Drie Romans van Leon Daudet. Ad Interum. 39
Twee boeken over Dante's Vita Nuova. A. Gielen S.J. . . 65
De Haagsche Post, M. Stoks C.S.S.R. 70
Fransche Leestafel 76
Letterkundige inzichten, A. Gielen S.J. 97
De Haagsche Post en Couperus, M. Stoks C.S.S.R. . . . 103
Toch konsekwent, A. G. 107
De Fouten van een Genie, Hans Heijnen. 129
Lectuur, R. 135
Dante-viering 161
Het occultisme in romans, H. Hoeben 161
Les Illustrés pour les Enfants 165
Robert Hugh Benson, L. D. 193
Een waarschuwing, (Alraune) 198
Een woordje over Jack London, A. Gielen S.J. 202
Het ongeluk van Mrs. Florence Barclay A. Gielen S.J. . 225
Verzen, A. Gielen S.J. 232
De deur uit, het venster weer in, Hans Heijnen . . 240
Van den dood tot het leven, Sac. Rom. 258
Satanismus? Hans Heijnen 258
Het eerste Jaarboek der R.K. Jong-Studenten, J.R.v.d. Lans . 261
De lichtzinnigheid van den heer Zwanikken, A.Gielen S.J. . . 263
Nog iets van Zwanikken, A. Gielen S.J. 289
Lezen door Kinderen, R. 293
De Huldiging van Handel-Mazetti, Naar Dr. Johann Ilg . . 294
Hans Schrott-Fiechtl, H. H. 321
Roomsche rijkdom in de Duitsche letteren, Hein Hoeben . . 328
Een noodzakelijke terechtwijzing, A. Gielen S.J. 332

Aan onze Vrienden, De Redactie 353
Nieuwlichters 361

WAT ANDEREN SCHRIJVEN.

Beiaard (De) 12, 45, 82, 142, 168, 205, 299, 365. — Correspondant (Le) 47, 272. — Elsevier 47, 81, 140. — Getij (Het) 277, 366. — Gids (De) 16, 82, 114, 174, 277, 302, 338, 367. — Gral (Der) 48, 172, 304. — Groot Nederland 84, 172, 208, 277, 303, 339, 370. — Nederland 84, 172, 208, 277, 303. — Opbouw (De) 173. — Nieuwe Gids (De) 113, 142. — Onze Eeuw 15, 42, 111, 139, 169, 207, 271. — Studiën 10, 47, 81, 113, 141, 167, 275, 300, 340. — Tijdschrift voor R. K. Ouders en Opvoeders 80, 172. — Wetenschappelijke Bladen 14, 46, 112, 171, 272, 303, 341, 366. — Vragen des Tijds 48, 80.

VARIA.

Johan de Meester (29). Frans Bastiaanse (29). Herman Robbers (30). Is. Querido (30). Carel Scharten (31). Bekende landgenooten (31). Waarschuwing (91). Spectatoriale Geschriften (91). Dichters (92). Leon Bloy (92). Vrijmetselarij en Vrouwenarbeid (92). Missie-Kunst-Kalender (93). Dante-Comité (93). Een Dada-gedicht (94). Benson (94). Dostojefski (122). Joséphin Péladan (124). Hector Malot (124). Konrad von Bolanden (157). Caillaùx (157). Paul Bourget (157). Anatole France (157). Jules Lemaitre (158). Edmond-Jules-de Concourt (158). Victor Hugo (158). Oorlogsrecht (159). Stendhal (Henri Beyle) (159). Alphonse Daudet (159). Charles Sainte-Beuve (159). Achteloosheid (159). Politieke tinnegieter (of kannegieter) (159). Ulevellen (160). Slechte Lectuur (185). Adam Mickiewicz (185). Julius Slowacki (186). Sigmund Graaf Krasinski (186). Prosper Merimée en Stendhal (187). Vader Cats (189). Nobelprijs (190). Ernest Renau (190). Emile Zola (191). Willibrord Verkade (223). Hermann Bahr (223). Een geleerde romanschrijver (223). Een waarschuwing (286). Frankrijk en Duitschland (286). Volksverruwing (287). Een heilige Napoleon (287). De avonturenroman (315). Rethorica?? (317). Jaarlijksche Boekenschouw (319). Arthur van Schendel (319). Boeken (350). De grootmacht der pers (350). Larousse (351). Een Referendum (351). Aprilgrap van Cornelis Veth (379). Een critiek op den ,,psychologischen roman'' (379). Verzet tegen de relativiteitstheorie van Einstein (380). M. Herbert (380). Een Bijenboek (381). Eigenaardige Hulde (382). Henri Bordeaux (382). Russisch (383). Hector Mallot (383). Elle et Lui (383). Féval (383).

A.

Adama van Scheltema (C.S.) 235
Adelpho. Jonge Levens 84

Alcock (D.). Als schapen ter slachting 84
Ammers-Küller (Jo van). Maskerade 144
,, ,, ,, ,, Frans van Altena's vuurproef . 305
Astrea. Zijn Madonna 176

B

Bahr (Hermann) 223
Balzac (Honoré de). De oude Goriot en zijn dochters (Index) 85
,, ,, ,, Miskende Liefde 176
,, ,, ,, Versmade Liefde 287
,, ,, ,, Eugénie Grandet 287
,, ,, ,, Der Deernen Praal en Val (Index) . 306
Barbusse. De Hel 198
Barclay (Mrs. Florence). Ledig teruggezonden 225
Barnes-Grundy (Mabel). Marguerite's wondere Jaar . . . 118
Bastiaanse (Frans) 29
Batenburg (E. van). Electrische machines 50
Baum (Oskar). Die Tür ins unmögliche 224
Beaumarchais. Een dag vol dwaasheid of de Bruiloft van Figaro 371
Benoit (Pierre) 245
,, ,, De Atlantische. (zie 316) 278
,, ,, Koeningsmark 316
,, ,, L'Atlantide (zie 278) 316
,, ,, Pour Don Carlos 316
Benson (Robert Hugh) 94
,, ,, ,, ... 193
,, ,, ,, Christus in de Kerk 210
,, ,, ,, De Toovenaar 279
,, ,, ,, Roeping 306
Beijer (C.). De Schaapherder 85
Bikelas (D.). De leelijke Zuster 177
Bizet (René). L'Aventure 76
Bloy (Léon) 92
Boer (J. W. de). De Kolk in de Kreek 21
Bolanden (Conrad von) 157
Boudier-Bakker (Ina) 241
,, ,, ,, Aan den Overkant 306
Bourget (Paul) Psychologie de l'amour moderne . . . 157
Bos (Fokko). De lotgevallen van Nap Lee 145
Brebner (Percy). De dame in het grijs 160
,, ,, ,, ,, ,, ,, ,, ... 177
Bruggen (Carry van) 241
Brusse 3
Bruijn (P. Irenaeus de). Waarom en in hoever heeft de Paus tijdelijke macht noodig? 51
Burman (Rolf). Als de heide bloeit 307

Burroughs (Edgar Ria). Tarzan van de Apen 245
,, ,, ,, De terugkeer van Tarzan . . . 246
Buysse (Cyriel). Plus-que-parfait 247

C

Caillaux 157
Callias (S. de). La malle au camphre 77
Cannegieter (H. G.). Dorpsvrouwtjes 178
Carbin (Louis). De Verliefde passagier 215
Casanova 288
Cats (Vader) 189
Chadourne Louis). Maitre du Navire 316
Chatzopoelos (M.). Verhalen van de Bergen 177
Chesterton (G. K.). The Superstition of Divorce 210
Christovasilis (C.). Terugkeer uit den Vreemde 177
Concourt (E. de). Elisa de Deerne 51
Concourt (Jules de) 158
Conrad (Joseph) 244
Content (Adelyde). Mariantjes Boek van de Guldene Sproken 372
Coster (Dirk). Marginalia 17
Couperus (Louis) Lucrezia 215
,, ,, ... 244
Courths-Mahler (H.). Op verkeerden bodem 215
,, ,, ,, Grisilde 343
Curwood (James Oliver). John Keith's misdaad . . . 118
,, ,, ,, De Eer van het Sneeuwland . 145
,, ,, ,, Bliksemflits 216
,, ,, ,, ,, ... 244

D

Dam van Isselt (W. E. van). De Jagers van Van Dam . . 49
Dante's Vita Nuova 65
Daudet (Alphonse) 159
Daudet (Leon). Le Coeur et l'Absence 39
,, ,, Le Bonheur d'être riche 39
,, ,, Dans la Lumière 39
Derennes (Charles). Les bains de Pactole 78
Diemen de Jel (N. W. van). De Boer van het Grootshof . . 178
Dorlette-Lindberg (Elsa). Zijn Melodie 344
Dostojefski (F.M.). Het landgoed Stephanitschikowo en zijne bewoners 51
,, ,, De Duivels 122
,, ,, ... 315
Doyle (Conan). De Réfugiés 247
Drijver (F. W.). Klimopranken. 18
Dufourt (Jean). Marielle Roman d'une Lyonnaise . . . 111

Dulac (Odette). Faut-il?... 78
Dijkstra (Margreet). Al ware het... 308

E

Eltaliotis (A.). Verhalen van de Grieksche eilanden . . 177
Eilkema de Roo 241
Elder (Marc). Jacques Bonheomme et Jean le Blanc . . . 77
Emants (Marcellus) 242
Engers (A.). Peccavi??? Roman uit het Haagsche leven . . 280
Ercilla y Cuniga (A. de). Araucana 224
Ewers (Heinz) Alraune 258

F

Fabius. In het hol van den Leeuw 96
Feith 244
Feith (Jan). Van Waarzeggende Menschen en geluidmakende Huizen 280
Fell (Georg). Die Unsterblichkeit der menschlichen Seele . 256
Figdor lKarl). De Koningin der Aarde 179
Fleuron (Sven). De Roode Bende 53
Foley (Charles). Le roman d'un Soldat 77
Footner (Hubert). De Dubbelganger 119
,, ,, Een liefde in de Wildernis 216
France (Anatole). 157
Frank (Julia) 241

G

Galsworthy (John). Zwaar beproefd 217
Galsworthy (John). Broederschap 248
Galsworthy (John.) De Donkere Bloem 373
Gelder (J.J. de). Honderd teekeningen van oude Meesters in het Prentenkabinet der Rijks-Universiteit te Leiden . . 214
Ginisty (Paul). Jean de Paris, roman d'amour et d'aventures 111
Gjellerup (Karl). De Gedachtenlezeres 218
Gogh-Kaulbach (Anna van). 241
,, ,, ,, ,, Lenie ten Heuvel 281
,, ,, ,, ,, De Hooge Toren 344
Gorvans-Whyte (Christina). Nona's Ideaal 179
Gijsen (Marie). Van ,,Ongeweten Levens" 345

H

Halevy (Daniël). Charles Peguy et les Cahiers 109
Hamsum (Knut). Mysterier 273
,, , Redactor Lynge 273

Hamsum (Knut). Ny Yord 273
,, ,, Uit Luitenant Thomas Glohn's Papieren 273
,, ,, Ved Rigets Port 273
,, ,, Liverts Spil 273
,, ,, Aftenrode 273
,, ,, Victoria, een Liefdesgeschiedenis . . 274
,, ,, Munken Vendt 274
,, ,, Rosa 274
,, ,, Markens Grode 274
Handel-Mazetti (Enrica von). Jesse und Maria 296
,, ,, ,, ,, Stephana Schwertner . . . 296
,, ,, ,, ,, Arme Margaret 296
,, ,, ,, ,, Meinrad Helmper 296
,, ,, ,, ,, Brüderlein und Schwesterlein 296
Hartog (J.). Beroemde Zangeressen 96
Has (Nelly). Lichtende verten 54
Heller (Frank). Youssouf Kahn's Huwelijk 308
Herzog (Rudolf). Het lied van alle tijden 281
Hichens (Robert) Als vrouwen man worden 251
Hildebrand. Camera Obscura 86
Hirschfeld (Georg). Thea's Handen 55
Hocker (Paul). Het gelukkige Eiland 55
Hoddis (Jacob van) 232
Hoeffelman (Marie). De Pastorie van Argentières . . . 281
Hoekstra-v. d. Meulen (H. W.). De geheimzinnige Schat . . 281
Hoorn (Mil van). Onder den ouden Jan 23
Hoven (Thérèse). Mimosa 119
,, ,, De dure Tijd 218
,, ,, Avanti 345
Hugo (Victor) 158
Hulst (W. G. van). Stille Dingen. Verzamelde Schetsen . 374
Hulzen (G. van). Aan 't lichtende Strand 22
Hunt (William). ,,Praatjes over Kunst'' 96
Huszar (Karl). De dictatuur van het proletariaat in Hongarije 342
Hutten (Baronesse von). Liefde's triomph 251
,, ,, ,, Kingsmaed 346

I

Ibanez (V. Blasco). De vier Ruiters uit de Apocolypsis . . 249
Ilg (Paul). De kleine Mathias 308
Ivans. De Schaduw 86
,, Juffrouw Mientje. Een Amsterdamsche geschiedenis 146

J

Jansen (Miek). Schets over het leven en enkele werken van Jan Toorop 214

Jervish Peril (The). Protocol of the Learned Elders of Sion . 33
Jonckbloet (G.). Lief en Leed 237
Jong (A. de). Marcus van Houwaert 317

K

Karkavitsos (A.). Verhalen van de Zee 177
,, ,, ,, ,, ,, ,, ... 218
Kemp (Pierre). Het wondere Lied 24
Kimman (J. H.). Campagne 146
King (Basil). De Macht der Liefde 120
Kipling (Rudyard). Door Wolven opgevoed 180
Kjarval (Tove). Moeder 309
Klei (J. van der). Pietje Blank 86
Kleintjes (J.) en Dr. H. Knippenberg. Van Goden en Helden 19
Kloos (Willem). Letterkundige inzichten 97
Klose (Lucas). Kerstmis 211
Kok (D. J.J. de). Leer en Leven 212
Kooistra (I.). Zedelijke Opvoeding 20
,, ,, Onze groote Kinderen 212
,, ,, Zedelijke Opvoeding 212
Koster (Maren). Rie 282
Kooy-van Zeggelen (M. C.). Koloniaaltje 282
Krasinski (Sigmund Graaf) 186
Krieg (C.). Die Wissenschaft der speziellen Seelenleituhg . 320
Kruse-Von Jakimof (Annemarie). Mijn vier Russische Jaren 49

L

Laman Trip-de Beaufort (H.). Vondel (1587—1679) . . . 86
Lemaitre (Jules). Les contemporains 158
,, ,, Impressions de théâtre 158
Lemche (Gysithe). Offers der Zonde 148
Lennep (Mr. Jacob v.). Een schaking in de Zeventiende eeuw 374
Leonhard (F.). Onder de Schooiertjes 310
Leopold (J. H.). Verzen 233
Lhande (Pierre). Mijn Priester-jongen 180
Lie (Jonas). De Loods en zijn Vrouw 120
Locke (William). Simon de Nar 282
London (Jack) 202
,, ,, ... 244
Long (William). Op Eenzame Zwerftochten 180
Loveling (Virginie). Tamboer 252
Lutkie (Wouter). Nooddruft en Liefdedrang 49

M

Maas-van der Moer (Agnes). De bittere Kelk 252

Mackenzie (Compton). Carnaval 309
Maijrhofer (Johannes) 32
Mahler (Gustav) 64
Malot (Hector). Sans Famille 124
,, ,, Un Mariage sous l'empire 124
Maltzahn (E. von). Zijn Eer 56
Mardiganian (Aurora). Verkochte Zielen 181
Mason (A. E. W.). Stroomend water 25
Massis (Henri). La Vie d'Ernest Psichari 109
Mast (A. C. v. d.). Verkeerd beoordeeld 148
Mathilde. De Peri 181
Max. Uit verre Missielanden 341
May (Karl.). De Vrouwenroovers 87
Meester (Johan de) 29
,, ,, ,, Gezin 219
,, ,, ,, ... 241
Meindert Smith-Westra. De tweede jeugd van Charles Termeere. 375
Mendes (Joost). Het geslacht der Santeljanos 253
Merejkowski 320
Meschler, S.J. (M.). Het leven van Maria 341
Meyier (Fenna de). Zondaresje. 375
Mickiewicz (Adam) 185
Moerkerken (P. H. van). In den Lusthof Arkadië . . . 347
Montgomery (L. M.). In Veilige Haven 348
Mooij (de). Literatuurgeschiedenis 63
Muller-Bohn (D. P.). Lucie 149
Musbach (Dora). Om het Fatsoen 348

N

Naeff (Top.). Vriendin 241
Nieboe. (Attie). De Geur van de Kamperfoelie 376

O

Orczy (Baronnesse). Het Verbond van „de Roode Pimpernel" 121
Ossenbruggen (Cor van). Wilde Jo 283
Oudshoorn (J. van). Willem Mertens Levensspiegel . . . 182

P

Pacary (Pierre). Un Compagnon de Péguy, Joseph Lotte (1875—1914) 109
Palamas (K.). De dood van den Pallikaar 177
Parvillez (P. A. de). Les illustrés pour les enfants . . . 165
Péladin (Joséphin) 124

Pétillon (Willy). Ina en haar Moeder 149
Picard (G.). La confession du chat 78
Plancy (Collin de) 288
Poncheville (André M. de). Charles Péguy et sa Mère . . 109
Prooije-Salomons (Dr. H. van). De Geschiedenis van Koning Nala. . . , ... 377
Psichari (J.). Jaloerschheid en andere Verhalen 177

Q

Querido (Is.) 30
,, ,, ... 244
Quevedo y Villegas (Don Fransisco). Don Pablo 149

R

Raalte (Frits van). Chariëssa en andere Sproken . . . 87
,, ,, ,, Een wilde Lente 150
Renan (Ernest) 190
Reyneke van Stuwe (Jeanne). Het Schoone Raadsel: Vrouw 310
,, ,, ,, ,, In 's Heiligen Bureaucratius Rijk 310
Ring (Barbara). De gouden Mantel 311
Rita. De IJzeren Trap 349
Robbers (Herman) 30
Roelvink (Herman). „Mrs O" 150
Roland-Holst (Henriëtte). De Held van de Schare . . . 287
Rutten (Felix). Jessonda, het Dochtertje van Jairus . . . 57

S

Sabbe (Maurits). Het Kwartet der Jacobijnen 151
,, ,, Wat oud Vlaanderen zong 284
Sainte-Beuve (Charles) 159
Salomons (Annie) 241
Salomonson (Herman). Elvira en de Kapstok 26
,, ,, Bomston 182
,, ,, ... 244
Salsmans (J.). De la Mort à la Vie 257
Savornin-Lohman (Anna de). Levensraadselen 312
Scharten (Carel) 31
,, ,, De Bloedkoralen doekspeld 284
Scharten-Antink 241
Schendel (Arthur van). Die Schöne Jagd 319
Schippers (W.). De Pleegzoon van den Ketellapper . . 219
Schmitz (Marie). Het Duurzame Geluk 152
Schnitzler (Arthur). Casanova's Terugkeer 87
Schrill (Ernst). Altijd die stem... 153

Schutte (H.). De Jongens van Jansen 88
Schueriner Oscar). Met verzegelde Orders 88
Seton (Ernest Thompson). Wilde Dieren, die ik gekend heb 284
Sinclair (F. de). Het noodlot van Lucas Absdale 26
,, ,, Villa Caprifioli 153
Sinclair (Upton). Samuel de Zoeker 183
,, ,, ... 244
Slowacki (Julius) 186
Smeding (Alie). Menschen uit 'n stil stadje 153
Sociaal-Economische Geschriften 20
Stendhal (Henri Beyle) 159
Stratz (Rudolph). De grond mijner Vaderen 27
Strindberg (A.). De Heks 313
Suchtelen (Nico van). Demonen 183

T

Teirlinck (Herman). De nieuwe Tijl Uilenspiegel in tien boeken of de jongste incarnatie van den Scharlaken Tijl . 220
Thurston (E.Temple). De Wereld der Wondere werkelijkheid 313
,, ,, De hoogste wensch in de wereld . 314
,, ,, De Appel uit den Hof 154
Thans (Hilarion). Verloren Stroom 320
Themmen (C.). In 's Levens Poort 285
The Jewish Peril. Protocols of the Learned Elders of Zion . 33
Thompson Seton (Ernst). Quonalc de Indiaan en Rolf zijn blanke Vriend 28
Tomkins (David). De Kleine Vuurtoren 154
Tonquédec (Joseph de). L'Oeuvre de Paul Claudel . . 109
Treub. „De Economische Branding". 128

V

Vergnet (Paul). I. Joseph Caillaux 157
,, ,, II. Affaire Caillaux 157
,, ,, III. Joseph Caillaux 157
Verkade (Willibrord) 223
Verne (Jules) 315
Verney (Albert). Goden en grenzen 88
Visschers (D. C.). Een kind van Java 213
Vizierkorrel. Mobilisatie-humor 155
Volker. Verzamelde Lyriek 58
Vorrink (Joh.). Het minnedicht in de Zeventiende eeuw 61

W

Wasch (Karel). Judith van Estens donkere Jaren 122

Wehl (Nannievan). De Familie van Clarenbeek en hun trouwen Antoon 155
Well. Island of Dr. Moreau 317
Welsh (James). De Onderwereld 220
Westland (Cora). Geboortevloek 222
Williamson (C. N.). De Weerwolf 62
Williamson (C. N. en A. M.). Jim Beckett's verloofde . . 184
Wit (Augusta de). De drie Vrouwen in het heilige Woud . 315
Wolff (Herman). De Persoonlijkheidsidee bij meister Eckhart, Leibnitz en Goethe 213
Wormser (C. W.). De heilige Gong 315
Wijs (H. de). Freule Elda 62
,, ,, Ina Rabelli 155

Z

Zahn (Ernst). Nacht 89
,, ,, Het tweede Leven 90
Zapletal O.P. (Vincent) 223
Zernike (Elisabeth). Een vrouw als zij 285
Zoetmulder (A. J.). Het Gezin van Herman Leyter. I. Nieuwe Wegen. II. Naar het Einde 350
Zola (Emile). 191
Zondagsmisboek 18
Zwart (K.). De Blokhut in het Stoeleveld 90